

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

İZMİR
KALKINMA
AJANSI

İZMİR MEVCUT DURUM ANALİZİ

ARALIK 2023

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

İZMİR
KALKINMA
AJANSI

İZMİR MEVCUT DURUM ANALİZİ

ARALIK 2023

İZMİR

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	6
ŞEKİLLER LİSTESİ	13
KISALTMALAR	16
1. BÖLGEYE GENEL BAKIŞ	19
A. Bölgenin Dünya ve Türkiye'deki Yeri	19
B. Kalkınma Planı ve Ulusal Stratejilerde İzmir	25
C. Ulusal Gelişmeler Çerçevesinde Bölgenin Rolü	26
D. Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri ve Etki Alanları	27
E. SEGE Dereceleri	38
F. Değerlendirme	40
2. EKONOMİK YAPI	41
A. Gelir ve Üretim	42
B. Sektörel Analizler	51
C. Kamu ve Özel Yatırımlar	68
D. Dış Ticaret	71
E. Bölgesel Üretkenlik	92
F. Değerlendirme	93
3. REKABET GÜCÜ VE YATIRIM ORTAMI	95
A. Sektörel Analiz	95
B. Kümelenme ve LQ Analizleri	98
C. Baskın Sektörlerin Mekânsal Dağılımı	123
D. Yenilik ve Girişimcilik Ekosistemi	145
E. Üniversitelerin Yetkinliği	150
F. Ar-Ge Altyapısı	153
G. Yabancı Yatırımlar	156
H. Yatırım Teşvikleri	158
I. Sanayi Alanları	162
J. Değerlendirme	166
4. NÜFUS VE BEŞERİ SERMAYE	168
A. Nüfus ve Demografik Yapı	168
B. Kırsal-Kentsel Nüfus Analizi	175
C. Göç Analizi	181
D. Yabancı ve Geçici Koruma Altındaki Nüfus	185
E. Eğitim Göstergeleri	187
F. Üniversite Bilgileri	192
G. Mesleki ve Teknik Eğitim	195
H. İstihdam ve İş Gücü	197
I. Değerlendirme	208
5. SOSYAL KALKINMA	209
A. Gelir Dağılımı ve Yoksulluk	209
B. Sivil Toplum Kuruluşları	212
C. Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal İçerme	215
D. Değerlendirme	219

6. YAŞAM KALİTESİ VE ALTYAPI	221
A. Ulaşım Altyapısı	221
B. Sağlık Hizmetleri Altyapısı	235
C. Kültürel Hizmet Altyapısı	241
D. Konut Piyasası	244
E. Kentsel Altyapı	247
F. Teknolojik Altyapı	249
G. Değerlendirme	250
7. TURİZM, DOĞAL VE TARİHİ DEĞERLER	252
A. Turizm	252
B. Korunan Alanlar	255
C. Tarihi Koruma Alanları	256
D. Kültür Rotaları	257
E. Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri	258
F. Değerlendirme	259
8. ÇEVRE VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ	260
A. Hava Kalitesi	260
B. Yenilenebilir Enerji Santralleri	263
C. Enerji Tüketimleri	269
D. Su, Atıksu ve Atık Yönetimi	272
E. Hassas Alanlar	278
F. Deniz ve Kıyı Alanları	281
G. Kentsel Isı Adası	282
H. Değerlendirme	283
9. AFET RİSKLERİ	284
A. Depremsellik, Fay Hatları, Çölleşme, Orman Yangınları ve Su Baskını	284
B. Deprem Bina Envanteri Sınıflaması	288
C. Afet Toplanma Alanları	291
D. Değerlendirme	294
10. KIRSAL KALKINMA	295
A. Kırsal Nüfus	295
B. Kooperatifçilik	297
C. Kırsal Altyapı	299
D. Kırsal Geçim Kaynakları	305
E. Orman Köyleri	314
F. Değerlendirme	317
11. 2014-2023 İZMİR BÖLGE PLANI DEĞERLENDİRMESİ	318
A. Bölge Planı Yapısı ve Hazırlık Süreci	318
B. Gelişme Eksen 1: Güçlü Ekonomi	320
C. Gelişme Eksen 2: Yüksek Yaşam Kalitesi	324
D. Gelişme Eksen 3: Güçlü Toplum	327
12. KAYNAKÇA	329
13. EKLER	334

TABLolar LİSTESİ

TABLO 1.1.	İş Dostu Geleceğin Büyük Avrupa Şehirleri	19
TABLO 1.2.	Doğrudan Yabancı Yatırım Stratejisi Bakımından Geleceğin Büyük Avrupa Şehirleri	19
TABLO 1.3.	Türkiye, Ege Bölgesi ve İzmir Bölgesi'nin Ekonomik ve Sosyal Durum Profili	21
TABLO 1.4.	İzmir ve Diğer İllerin YER-SİS Yerleşim Kademelenmeleri	28
TABLO 1.5.	İzmir İlçeleri Hizmet Merkezleri ve Bileşen Kategorilerde Kademelenmeler	29
TABLO 1.6.	İzmir İlçelerinde Yer Alan Kırsal Yerleşimlerin Kırsal Kademelenmeye Göre Sayıları	36
TABLO 1.7.	İzmir İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması	39
TABLO 2.1.	Global MetroMonitor Ekonomik Performans Göstergeleri	41
TABLO 2.2.	2021 Yılı Bölgelere Göre GSYH ve Ülke İçindeki Payı	42
TABLO 2.3.	İzmir'in Yıllara Göre GSYH ve Büyüme Oranları	42
TABLO 2.4.	İzmir Bölgesi'ndeki Üretim Değerinin Ağırlığı	44
TABLO 2.5.	2021 Yılı Bölgelere Göre GSKD ve Ülke İçindeki Payı	45
TABLO 2.6.	Yıllara Göre İzmir GSKD ve Artış Oranı	46
TABLO 2.7.	İzmir Bölgesi'nde Üretilen GSKD'nin Ağırlığı	47
TABLO 2.8.	2021 Yılı Bölgelere Göre Kişi Başına Düşen GSYH Değeri	49
TABLO 2.9.	Yıllara Göre Kişi Başına Düşen GSYH Değeri	50
TABLO 2.10.	Tarımsal GSYH'nin Toplam GSYH İçindeki Payı	51
TABLO 2.11.	İzmir Bölgesi'nde Yıllara Göre Tarımsal GSYH Artış Oranı ve Toplam GSYH'deki Payı	51
TABLO 2.12.	Türkiye, Ege Bölgesi ve İzmir'de Tarım GSYH'si ve Paylar	52
TABLO 2.13.	Türkiye, Ege Bölgesi ve İzmir'de Bitkisel Üretim Değerleri	53
TABLO 2.14.	Türkiye ve İzmir'de Hayvansal Üretim Değerleri	54
TABLO 2.15.	Yıllara Göre Türkiye Su Ürünleri Üretimi	55
TABLO 2.16.	Yıllara Göre İzmir Su Ürünleri Üretimi	56
TABLO 2.17.	İzmir İli Deniz ve İç Su İşletmeleri	56
TABLO 2.18.	Organik Bitkisel Üretim Miktarı, Üretim Alanı ve Çiftçi Sayısı	57
TABLO 2.19.	Türkiye, İzmir ve Diğer Bölgelerde Organik Hayvancılık İstatistikleri	57
TABLO 2.20.	İzmir ve Türkiye'de İşlenmemiş Odun Üretimi	58
TABLO 2.21.	İzmir Bölgesi'nde İşlenmemiş Odun Üretiminin Dağılımı	58
TABLO 2.22.	Türkiye ve Düzey II Bölgelerin Sanayi GSYH'si	59
TABLO 2.23.	Bölgelerin Sanayi GSYH'sinin Türkiye İçindeki Payları	60
TABLO 2.24.	Yıllara Göre Sanayi GSYH'si	61
TABLO 2.25.	Bölgelerin Sanayi GSYH'sinin Türkiye İçindeki Payı	62
TABLO 2.26.	Türkiye ve Düzey II Bölgelerin Hizmetler GSYH'si	64
TABLO 2.27.	Bölgelerinin Türkiye Hizmetler GSYH'si İçindeki Payları	65
TABLO 2.28.	Yıllara Göre Hizmetler GSYH'si	66

TABLO 2.29. Bölgelerin Hizmetler Sektörü GSYH'sinin Türkiye İçindeki Payı	67
TABLO 2.30. Yıllara Göre Türkiye, İzmir ve Diğer İllerde Kamu Yatırım Miktarı	68
TABLO 2.31. Sektörlere Göre İzmir'e Yapılan Kamu Yatırımları	69
TABLO 2.32. İzmir İline Yapılan Kamu Yatırımları İçerisinde Sektörlerin Payları	70
TABLO 2.33. Yatırım Teşvik Belgelerinin İllere Göre Dağılımı	70
TABLO 2.34. Türkiye ve Düzey II Bölgelerde İhracat ve Yıllık Değişim Oranları	71
TABLO 2.35. Türkiye ve Düzey II Bölgelerin İhracat Payları	72
TABLO 2.36. Türkiye ve Düzey II Bölgelerde İthalat ve Yıllık Değişim Oranları	73
TABLO 2.37. Bölgelerin İthalat Payları	73
TABLO 2.38. Türkiye ve Düzey II Bölgelerin İhracat/İthalat Oranı	74
TABLO 2.39. İzmir Bölgesi'nde Sektörel İhracat ve Yıllık Değişim Oranları	75
TABLO 2.40. İzmir Bölgesi'nde İhracatın Sektörel Dağılımı	76
TABLO 2.41. İzmir Bölgesi'nde Sektörel İthalat ve Yıllık Değişim Oranları	77
TABLO 2.42. İzmir Bölgesi'nde İthalatın Sektörel Dağılımı	77
TABLO 2.43. İzmir Bölgesi'nde Sektörel İhracat/İthalat Oranları	78
TABLO 2.44. İzmir Bölgesi'nin Sektörlere Göre İhracat Performansı	79
TABLO 2.45. İzmir ve Diğer Bölgelerde Türkiye'nin İlk 1000 İhracatçısı Arasına Giren Firma Sayısı	80
TABLO 2.46. Yıllara ve Sektörlere Göre Türkiye'nin İlk 1000 İhracatçısı Arasına Giren İzmirli Firma Sayısı	81
TABLO 2.47. İzmir ve Diğer Bölgelerde İhracatın Teknoloji Düzeyi	82
TABLO 2.48. Sektörlere Göre İzmir Bölgesi İhracatının Teknoloji Düzeyi	83
TABLO 2.49. İzmir Bölgesi'nin Göreli Avantaja Sahip Olduğu İhracat Ürünleri	84
TABLO 2.50. İzmir Bölgesi'nin Göreli Avantaja Sahip Olduğu İthalat Ürünleri	86
TABLO 2.51. İhracat ve İthalat Kompleksitesi En Yüksek 20 Bölge	90
TABLO 2.52. Yıllara Göre Bölgesel Üretkenlik	92
TABLO 3.1. Türkiye'nin Sektörel Üretiminde İzmir'in Göreli Payı	95
TABLO 3.2. 2017 Yılı Türkiye'nin Sektörel Gayri Safi Katma Değerinde İzmir'in Göreli Payı	96
TABLO 3.3. Yıllara Göre İzmir ve Diğer Bölgelerde İstihdam ve Yıllık Değişim Oranları	98
TABLO 3.4. Yıllara ve Sektörlere Göre İzmir İlinde Toplam İstihdam Sayısı	100
TABLO 3.5. İzmir Aliğa İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri	102
TABLO 3.6. İzmir Bayındır İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri	103
TABLO 3.7. İzmir Bergama İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri	104
TABLO 3.8. İzmir Beydağ İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri	105
TABLO 3.9. İzmir Çeşme İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri	106
TABLO 3.10. İzmir Dikili İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri	107
TABLO 3.11. İzmir Foça İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri	108

TABLO 3.12. İzmir Karaburun İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri	109
TABLO 3.13. İzmir Kemalpaşa İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri	110
TABLO 3.14. İzmir Kınık İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri	111
TABLO 3.15. İzmir Kiraz İlçesi NACE kodlarına Göre LQ Analizleri	112
TABLO 3.16. İzmir Menderes İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri	113
TABLO 3.17. İzmir Merkez İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri	114
TABLO 3.18. İzmir Ödemiş İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri	116
TABLO 3.19. İzmir Seferihisar İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri	117
TABLO 3.20. İzmir Selçuk İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri	119
TABLO 3.21. İzmir Tire İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri	120
TABLO 3.22. İzmir Torbalı İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri	121
TABLO 3.23. İzmir Urla İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri	122
TABLO 3.24. Yıllara Göre Türkiye İzmir ve Diğer Bölgelerde Patent Başvuru Sayıları	145
TABLO 3.25. IPC Sınıflarına Göre Patent Varlığı	145
TABLO 3.26. İzmir Yenilik Göstergeleri I	146
TABLO 3.27. İzmir Yenilik Göstergeleri II	147
TABLO 3.28. Patent Ticarileştirme Lideri Üniversiteler	151
TABLO 3.29. TÜBİTAK Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksine Giren İlk 20 Üniversite	152
TABLO 3.30. Yıllara Göre İllerde Yeni Açılan AR-GE Merkezi Sayısı	153
TABLO 3.31. İzmir’de Sektörlere Göre Ar-Ge Merkezi Sayıları	154
TABLO 3.32. Ar-Ge Birimlerine Dair İstatistikler	154
TABLO 3.33. Gayri Safi Yurtiçi Ar-Ge Harcamaları	155
TABLO 3.34. Yıllara Göre İzmir’de Doğrudan Yabancı Yatırım Sayıları	156
TABLO 3.35. NACE Kodlarına Göre İzmir İlçelerinde Yatırım Teşvik Belgelerinin Dağılımı	158
TABLO 3.36. İllerde Faaliyette olan OSB Sayıları ve İlgili Veriler	162
TABLO 3.37. İzmir’de Faaliyetteki OSB’ler ve İlgili Veriler	162
TABLO 3.38. İllerde Yapılması Planlanan OSB Alanları	163
TABLO 3.39. İzmir’de Yapım Aşamasında olan OSB Alanları ve İlgili Veriler	163
TABLO 3.40. Serbest Bölgeler İstihdam Sayıları	164
TABLO 3.41. Serbest Bölgeler Ticaret Hacim İstatistikleri	165
TABLO 4.1. Türkiye, Ege Bölgesi ve İzmir Nüfusu	168
TABLO 4.2. Cinsiyetlere Göre İzmir Bölgesi’nin Nüfusu	169
TABLO 4.3. İzmir İlçeleri Nüfusları	170
TABLO 4.4. İzmir Nüfusunda İlçelerin Payları	172
TABLO 4.5. İzmir İli Kentsel ve Kırsal Mahalle Sayıları	175
TABLO 4.6. YER-SİS Kapsamında İzmir İlçelerinin Kırsal Yaz ve Kış Nüfusları	180
TABLO 4.7. Yıllara Göre Göç Miktarları	181
TABLO 4.8. İzmir Bölgesi’nde Alınan ve Verilen Göçün Niteliği	182
TABLO 4.9. İzmir’in Eğitim Durumuna Göre Aldığı Göç	183

TABLO 4.10. İzmir'in Aldığı Göçte Eğitim Durumuna Göre Paylar	183
TABLO 4.11. İzmir'in Eğitim Durumuna Göre Verdiği Göç	184
TABLO 4.12. İzmir'in Verdiği Göçte Eğitim Durumuna Göre Paylar	184
TABLO 4.13. İzmir ve Diğer İllerde İkamet İzni İle Bulunan Yabancıların Dağılımı	185
TABLO 4.14. İzmir ve Diğer İllerde Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Sayısı	185
TABLO 4.15. İzmir İlçelerinde Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Nüfus	186
TABLO 4.16. Eğitim Seviyesine Göre Nüfus Oranları	187
TABLO 4.17. Yıllara Göre İzmir Bölgesi Eğitim Durumu	188
TABLO 4.18. Yıllara Göre İzmir Bölgesi Eğitim Durumu Paylar	188
TABLO 4.19. İzmir Bölgesi ve Diğer Bölgeler Okul Öncesi Yaş Grupları Okullaşma Oranları	189
TABLO 4.20. İzmir Bölgesi ve Diğer Bölgelerde Okullaşma Oranları	189
TABLO 4.21. İzmir Bölgesi'nde Öğretmen Başına Öğrenci Sayısı	190
TABLO 4.22. İzmir Bölgesi'nde Öğretmen Başına Öğrenci Sayısı	190
TABLO 4.23. İzmir Bölgesi'nde Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı	190
TABLO 4.24. İzmir Bölgesi'nde Yıllara Göre Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı	191
TABLO 4.25. 2021 Yılı İzmir ve Diğer Bölgelerde Taşınmalı Eğitim İstatistikleri	191
TABLO 4.26. Yıllara Göre İzmir'de Üniversite ve Üniversite Öğrencisi Sayıları	192
TABLO 4.27. İzmir Üniversiteleri Öğrenci Sayıları	192
TABLO 4.28. Akademik Personel Başına Düşen Lisansüstü Öğrenci Sayısı	193
TABLO 4.29. Yıllar İtibarıyla Ortaöğretim Kurumları Sayısındaki Değişim	195
TABLO 4.30. Yıllar İtibarıyla Ortaöğretim Kurumlarında Eğitim Gören Öğrenci Sayısı	196
TABLO 4.31. İzmir'de Bulunan Mesleki Eğitim Merkezleri	196
TABLO 4.32. Temel İstihdam ve İş gücü Göstergeleri	197
TABLO 4.33. Yıllara Göre İzmir Bölgesi ve Diğer Bölgelerde Toplam İstihdam	199
TABLO 4.34. Yıllara ve Cinsiyete Göre İstihdam Oranı	199
TABLO 4.35. Yıllara Göre İzmir Bölgesi ve Diğer Bölgelerde Erkek İstihdamı	200
TABLO 4.36. Yıllara Göre İzmir Bölgesi ve Diğer Bölgelerde Kadın İstihdamı	200
TABLO 4.37. İzmir Bölgesi İş Yeri Büyüklüğüne Göre İstihdam ve Paylar	201
TABLO 4.38. İzmir Bölgesi'nde Eğitim Durumuna Göre İstihdam ve Paylar	201
TABLO 4.39. İktisadi Faaliyet Kollarına Göre İzmir Bölgesi'nde İstihdam ve Paylar	202
TABLO 4.40. İzmir ve Diğer Bölgelerin Yıllara Göre İş Gücü	202
TABLO 4.41. İzmir ve Diğer Bölgelerin Yıllara Göre Erkek İş Gücü	203
TABLO 4.42. İzmir ve Diğer Bölgelerde Yıllara Göre Kadın İş Gücü	203
TABLO 4.43. Yıllara Göre İzmir İş Gücünün Eğitim Durumu	204
TABLO 4.44. İzmir ve Diğer Bölgelerde Yıllara Göre İşsizlik Oranı	204
TABLO 4.45. İzmir ve Diğer Bölgelerde Yıllara Göre İşsiz Sayısı	205
TABLO 4.46. Yıllara Göre İzmir Bölgesi Eğitim Durumuna Göre İşsiz Sayısı ve Paylar	206
TABLO 4.47. Yıllara Göre İzmir Bölgesi Son Çalışılan Faaliyet Koluna Göre İşsiz Sayısı ve Paylar	207
TABLO 5.1. İzmir ve Diğer Bölgelerde Gini Katsayısı	209

TABLO 5.2. Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre P80/P20 Oranı	210
TABLO 5.3. İzmir ve Diğer Bölgelerde Yoksulluk Sınırı	210
TABLO 5.4. Türkiye ve Diğer Bölgelerde Yoksul Sayıları	211
TABLO 5.5. İzmir Bölgesi'nde Hanehalkı Tüketim Harcamalarının Türlerine Göre Dağılımı	212
TABLO 5.6. İzmir Bölgesi'nde Yer Alan Sendikaların Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı	212
TABLO 5.7. İzmir Bölgesi'nde Yer Alan Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı	213
TABLO 5.8. İzmir İlçelerinde Dernek ve Vakıfların Dağılımı	214
TABLO 5.9. İzmir Bölgesi'nde Yıllara Göre 65 Yaş ve Üstü Nüfus Oranı	215
TABLO 5.10. Yaşlı Bağımlılık Oranları	215
TABLO 5.11. Üç Yaş ve Üzerinde, En Az Bir Engeli Olan Nüfus	215
TABLO 5.12. İzmir Bölgesi'nde Cinsiyete ve Yaş Grubuna Göre Yatılı Hizmet Alan Engelli Sayısı	216
TABLO 5.13. İzmir Bölgesi'nde Huzurevi ve Kalan Yaşlı Sayısı	216
TABLO 5.14. Nüfusa Göre Evde Bakım Yardımı Alanların Oranı	217
TABLO 5.15. İzmir Bölgesi'nde İşkur Tarafından İşe Yerleştirilenler Dezavantajlı Gruplar	217
TABLO 5.16. İşkur Tarafından İşe Yerleştirilen Sosyal Yardım Yararlanıcılarının Dağılımı	218
TABLO 6.1. İzmir Bölgesi Otoyol İstatistikleri	230
TABLO 6.2. Yıllar Bazında Havalimanları Yolcu Sayıları	231
TABLO 6.3. Yıllar Bazında Havalimanları Yük Trafik	232
TABLO 6.4. Yıllara Göre Liman Başkanlıkları Bazında Yük Elleçleme	233
TABLO 6.5. Yıllara Göre Liman Başkanlıkları Bazında Konteyner Elleçleme	234
TABLO 6.6. Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi	235
TABLO 6.7. Bebek Ölüm Hızı	236
TABLO 6.8. Sağlık Bakanlığı Hastane Sayıları	236
TABLO 6.9. Özel Hastane Sayıları	237
TABLO 6.10. İzmir Bölgesi Hastane Yatak Sayıları	237
TABLO 6.11. İzmir Bölgesi Sağlık Personeli Sayısı	238
TABLO 6.12. Bin Kişi Başına Düşen Toplam Hekim Sayısı	239
TABLO 6.13. Yüz Bin Kişi Başına Toplam Hastane Yatak Sayısı	239
TABLO 6.14. Halk Kütüphanesi Sayısı	241
TABLO 6.15. Kültür ve Turizm Bakanlığına Bağlı Müze Sayısı	241
TABLO 6.16. Özel Müze Sayısı	242
TABLO 6.17. Halk Kütüphanelerinden Bin Kişi Başına Yararlanma Sayısı	242
TABLO 6.18. Kültür ve Turizm Bakanlığına Bağlı Müze Ziyaretçi Sayısı	243
TABLO 6.19. Özel Müze Ziyaretçi Sayısı	243
TABLO 6.20. İzmir Bütünü Yeşil ve Büyük Açık Alan Dağılımı	244
TABLO 6.21. İzmir İlçeleri Yıllara Göre Konut Satış Sayıları	244
TABLO 6.22. Yıllara göre İzmir Bölgesi İlk Satış ve İkinci El Satış Ayrımında Konut Sayıları	246
TABLO 6.23. İzmir İlçeleri Konut Satış Tutarları	246
TABLO 6.24. İzmir Bölgesi Yıllara Göre Telekomünikasyon İstatistikleri	249

TABLO 7.1.	Türkiye'ye Gelen Yabancı Ziyaretçilerin Sınır Kapılarının Bağlı Olduğu İllere ve Giriş Yoluna Göre Dağılımı	252
TABLO 7.2.	İzmir'e Gelen Yabancıların Yıllara ve Aylara Göre Dağılımı	252
TABLO 7.3.	İzmir'e Gelen Yabancıların Giriş Yoluna ve Yıllara Göre Dağılımı	253
TABLO 7.4.	İzmir İli Sınır Kapılarından Giriş Yapan Turist Sayısı	253
TABLO 7.5.	İzmir'e Gelen Yabancı Turistlerin Ülkelere Dağılımı	254
TABLO 7.6.	Türkiye, Ege Bölgesi ve İzmir Bölgesi'nde Tesis Sayıları ve Kapasiteleri	254
TABLO 7.7.	İzmir Bölgesi Turizm İşletme ve Belediye Belgeli Tesislerin Konaklama İstatistikleri	254
TABLO 7.8.	İzmir Bölgesi'ndeki Tarihi Koruma Alanlarının Dağılımı	256
TABLO 7.9.	İzmir Bölgesi'ndeki Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Dağılımı	256
TABLO 7.10.	Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ve Turizm Merkezleri	258
TABLO 8.1.	İzmir İstasyonları Hava Kalitesi Parametreleri İstatistikleri PM10	260
TABLO 8.2.	İzmir İstasyonları Hava Kalitesi Parametreleri İstatistikleri PM2.5	261
TABLO 8.3.	İzmir İstasyonları Hava Kalitesi Parametreleri İstatistikleri SO2	261
TABLO 8.4.	İzmir İstasyonları Hava Kalitesi Parametreleri İstatistikleri CO	262
TABLO 8.5.	İzmir Hava İzleme İstasyonları Yıllara Göre Günlük Ortalama PM10 Değeri 50 µg/m ³ 'ten Yüksek Gün Sayısı	263
TABLO 8.6.	İllere Göre Güneş Enerji Santrallerinin Kurulu Gücü	264
TABLO 8.7.	İllere Göre Rüzgâr Santrallerinin Kurulu Gücü	265
TABLO 8.8.	İllere göre Jeotermal Enerji Santralleri ve Toplam Güçleri MW	268
TABLO 8.9.	İzmir Bölgesi Kullanım Yerine Göre Elektrik Tüketimi	269
TABLO 8.10.	İzmir Bölgesi Kullanım Yerine Göre Elektrik Tüketimi Payları	270
TABLO 8.11.	Kullanım Yerine Göre Kişi Başına Elektrik Tüketimi	271
TABLO 8.12.	İzmir Bölgesi Belediyeler Tarafından İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi için Çekilen Toplam Su Miktarı	272
TABLO 8.13.	Belediyeler Tarafından İçme ve Kullanma Suyu Şebekesine Çekilen Kişi Başı Günlük Su Miktarı	273
TABLO 8.14.	İzmir Bölgesi Arıtılma Durumuna Göre Şebekeden Deşarj Edilen Atıksu Miktarı	273
TABLO 8.15.	İzmir Atıksu Arıtma Tesislerinde Arıtılan Atıksu Miktarı	274
TABLO 8.16.	İzmir Bölgesi Belediyelerde Deşarj Edilen Kişi Başı Günlük Atıksu Miktarı	275
TABLO 8.17.	İzmir Bölgesi Belediye Atığının Bertaraf Yöntemine Göre Dağılımı	275
TABLO 8.18.	İzmir Bölgesi KişiBaşıOrtalamaBelediyeAtıkMiktarı	276
TABLO 8.19.	İzmir Bölgesi Tehlikeli Atıkların İşleme Yöntemine Göre Dağılımı	276
TABLO 8.20.	İzmir Belediyelerinin Harcama Türüne Göre Çevresel Harcamaları	277
TABLO 8.21.	İzmir Bölgesi Türlerine Göre Tarım Alanları	278
TABLO 8.22.	2021 Yılı İzmir Bölgesi Türlerine Göre Tarım Alanlarının Payları	278
TABLO 8.23.	Türkiye, Ege ve İzmir Bölgesi'nde Orman Alanlarının Dağılımı	280
TABLO 8.24.	Orman Alanlarının Dağılım Payları	280
TABLO 9.1.	İzmir Bölgesi'nde Bina Taşıyıcı Sistem Kodlarına Göre Bina Sayıları	288
TABLO 9.2.	İzmir Bölgesi'nde Bina Proje/Yapım Tarihi Kodlarına Göre Bina Sayıları	289
TABLO 9.3.	İzmir Bölgesi'nde Bina Kalite Sınıfları Kodlarına Göre Bina Sayıları	289
TABLO 9.4.	İzmir Bölgesi'nde Sayımı Yapılan Bina Sayıları	290

TABLO 9.5. İzmir Bölgesi'nde İlçe Bazında Afet Toplanma Alanı Sayısı ve Kapasitesi	291
TABLO 9.6. İzmir'deki Geçici ve Acil Barınma Alanları, Tesisler ve Kapasitesi	292
TABLO 9.7. İzmir'deki Çadırkent ve Konteynerkent Alanları ve Kapasitesi	293
TABLO 10.1. Kırsal Yerleşim Kademelenmelerinde Kırsal Mahalle ve Mahalle Nüfusları	295
TABLO 10.2. İlçelere Göre Kırsal Yerleşim Kademelenmelerinde Nüfus	296
TABLO 10.3. İzmir'de Tarım ve Orman Bakanlığına Bağlı Kooperatif ve Ortak Sayıları	297
TABLO 10.4. İzmir'de Kırsal Kalkınmayla İlişkili Kooperatif Sayıları	297
TABLO 10.5. İlçelere Göre Tarım ve Orman Bakanlığına Bağlı Kooperatif ve Ortak Sayıları	298
TABLO 10.6. İzmir İlçeleri Kırsal Yerleşimlerinde İletişim Altyapısı	299
TABLO 10.7. İzmir İlçeleri Kırsal Yerleşimlerinde Ekonomik Altyapı	300
TABLO 10.8. İzmir İlçeleri Kırsal Yerleşimlerinde Sosyal Altyapı	301
TABLO 10.9. İzmir İlçeleri Kırsal Yerleşimlerinde Teknik Altyapı	302
TABLO 10.10. İzmir İlçeleri Kırsal Yerleşimlerinde Geçim Kaynakları I	305
TABLO 10.11. İzmir İlçeleri Kırsal Yerleşimlerinde Geçim Kaynakları II	306
TABLO 10.12. İzmir Bölgesi Arazi Dağılımı	307
TABLO 10.13. İzmir Bölgesi'nde İşlenebilir Arazi Dağılımı	307
TABLO 10.14. Türkiye ve İzmir Bölgesi'nde İşlenebilir Arazilerin Dağılımı	307
TABLO 10.15. İlçeler Bazında Tarımsal Üretim Miktarı	308
TABLO 10.16. Kırsal Yerleşimlerde Ürünler Bazında Üretim Yapan Nüfus Oranı I	309
TABLO 10.17. Kırsal Yerleşimlerde Ürünler Bazında Üretim Yapan Nüfus Oranı II	310
TABLO 10.18. İzmir Bölgesi İlçeler Bazında Hayvan Varlığı	311
TABLO 10.19. Orman Köy Sayısı, Orman Köy Nüfusları ve Payları	314
TABLO 10.20. İzmir İlçelerinde Orman Köy Sayısı	315
TABLO 10.21. Orman Köylüsüne Verilen Ferdi Desteklerin Dağılımı	316
TABLO 11.1. Yüksek Teknoloji, Yenilik ve Tasarım Kapasitesi Performans Göstergeleri	320
TABLO 11.2. Gelişmiş Girişimcilik Ekosistemi Performans Göstergeleri	321
TABLO 11.3. Sürdürülebilir Üretim ve Hizmet Sunumu Performans Göstergeleri	322
TABLO 11.4. Akdeniz'in Çekim Merkezi İzmir Performans Göstergeleri	323
TABLO 11.5. Herkes için Sağlık Performans Göstergeleri	324
TABLO 11.6. Sürdürülebilir Çevre Performans Göstergeleri	325
TABLO 11.7. Erişilebilir İzmir Performans Göstergeleri	326
TABLO 11.8. Herkes için Kaliteli Eğitim Performans Göstergeleri	327
TABLO 11.9. Yüksek İstihdam Kapasitesi Performans Göstergeleri	328

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL 1.1.	Türkiye Merkez Kademelenmesi İçerisinde Yerleşimler	31
ŞEKİL 1.2.	Türkiye Merkez Kademelenmesi İçerisinde İzmir Bölgesi ve İzmir Bölgesi'nin Etki Alanındaki Yerleşimler	32
ŞEKİL 1.3.	İzmir İlçeleri Hizmet Bölgeleri	34
ŞEKİL 1.4.	Kırsal Hizmet Merkezleri Kademelenmesi	35
ŞEKİL 1.5.	Bütünleşik Kırsal Hizmet Merkezleri Etki Alanları	37
ŞEKİL 2.1.	Düzy II Bölgelerinin 2021 yılında Büyüme Oranı	43
ŞEKİL 2.2.	Yıllara Göre İzmir ve Türkiye'nin Büyüme Oranları	43
ŞEKİL 2.3.	Düzy II Bölgelerinin 2021 yılında Toplam GSYH İçindeki Payı	45
ŞEKİL 2.4.	Düzy II Bölgelerinin 2021 yılında GSKD Büyüme Oranı	46
ŞEKİL 2.5.	Yıllara Göre İzmir ve Türkiye'nin GSKD Büyüme Oranları	47
ŞEKİL 2.6.	Düzy II Bölgelerinin 2021 Yılında Toplam GSYH İçindeki Payı	48
ŞEKİL 2.7.	Düzy II Bölgelerinin 2021 Yılında KB GSYH Değerleri	49
ŞEKİL 2.8.	Yıllara Göre Kişi Başına GSYH Değerleri	50
ŞEKİL 2.9.	İzmir'de Tarımsal ve Toplam GSYH Büyüme Oranları Arasındaki İlişki	52
ŞEKİL 2.10.	Yıllara Göre İzmir Bitkisel Üretim Miktarı ve Türkiye'deki Payı	53
ŞEKİL 2.11.	Yıllara Göre İzmir Bölgesi Sanayi GSYH'nin Türkiye İçindeki Payı	61
ŞEKİL 2.12.	Yıllara Göre İzmir Sanayi GSYH'sinin Türkiye İçindeki Payı	63
ŞEKİL 2.13.	Yıllara Göre İzmir Hizmetler GSYH'sinin Türkiye İçindeki Payı	65
ŞEKİL 2.14.	Yıllara Göre İzmir Bölgesi'nin Türkiye Hizmetler GSYH'si İçindeki Payı	68
ŞEKİL 2.15.	İzmir Bölgesi'nde Yıllık İhracat Değişim Oranları	72
ŞEKİL 2.16.	Yıllara Göre İzmir Bölgesi'nin Türkiye İhracatı İçindeki % Paylar	72
ŞEKİL 2.17.	Yıllara Göre Türkiye İthalatında İzmir Bölgesi'nin Payı	74
ŞEKİL 2.18.	Türkiye ve İzmir Bölgesi'nde İhracat/İthalat Oranı	74
ŞEKİL 2.19.	İzmir Bölgesi'nden Türkiye'nin İlk 1000 İhracatçısı Arasına Giren Firma Sayısı	80
ŞEKİL 2.20.	2021 Yılı İzmir Bölgesi İhracatının Sektörlere Göre Teknoloji Düzeyi	84
ŞEKİL 2.21.	2021 Yılı İhracat ISIC4 Ürün Gruplarına Göre Ürün Uzaı	88
ŞEKİL 2.22.	2021 Yılı İhracat Kompleksitesi En Yüksek 5 İl	91
ŞEKİL 2.23.	2021 Yılı İthalat Kompleksitesi En Yüksek 5 İl	91
ŞEKİL 2.24.	İzmir Bölgesi'nde Üretkenlik	92
ŞEKİL 3.1.	İzmir, Ankara ve İstanbul Bölgeleri'nde Yıllık İstihdam Artış oranları	98
ŞEKİL 3.2.	Aliağa İlçesi Baskın Sektörler	102
ŞEKİL 3.3.	Bayındır İlçesi Baskın Sektörler	103
ŞEKİL 3.4.	Bergama İlçesi Baskın Sektörler	104
ŞEKİL 3.5.	Beydağ İlçesi Baskın Sektörler	105
ŞEKİL 3.6.	Çeşme İlçesi Baskın Sektörler	106
ŞEKİL 3.7.	Dikili İlçesi Baskın Sektörler	107
ŞEKİL 3.8.	Foça İlçesi Baskın Sektörler	108
ŞEKİL 3.9.	Karaburun İlçesi Baskın Sektörler	109

ŞEKİL 3.10.	Kemalpaşa İlçesi Baskın Sektörler	110
ŞEKİL 3.11.	Kınık İlçesi Baskın Sektörler	111
ŞEKİL 3.12.	Kiraz İlçesi Baskın Sektörler	112
ŞEKİL 3.13.	Menderes İlçesi Baskın Sektörler	113
ŞEKİL 3.14.	İzmir Merkez İlçesi Baskın Sektörler	115
ŞEKİL 3.15.	Ödemiş İlçesi Baskın Sektörler	116
ŞEKİL 3.16.	Seferihisar İlçesi Baskın Sektörler	118
ŞEKİL 3.17.	Selçuk İlçesi Baskın Sektörler	119
ŞEKİL 3.18.	Tire İlçesi Baskın Sektörler	120
ŞEKİL 3.19.	Torbalı İlçesi Baskın Sektörler	121
ŞEKİL 3.20.	Urla İlçesi Baskın Sektörler	122
ŞEKİL 3.22.	İzmir Yenilik Ekosistemi Ağı	149
ŞEKİL 3.23.	Patent ve Faydalı Model Başvurularında	150
ŞEKİL 3.24.	Avrupa, ABD, Japonya, Çin veya Güney Kore'de Patent Başvurularında Lider 20 Üniversite	151
ŞEKİL 3.25.	İzmir'de Yeni Açılan Ar-Ge Merkezi Sayısı	153
ŞEKİL 3.26.	Yıllara Göre İzmir'de Doğrudan Yabancı Yatırım Sayıları	157
ŞEKİL 4.1.	Yaş gruplarına Göre Türkiye Nüfusunun Dağılımı	174
ŞEKİL 4.2.	Yaş gruplarına Göre İzmir Nüfusunun Dağılımı	174
ŞEKİL 4.3.	İzmir'in İlçelerinin Şehirleşme Düzeyine Göre Dağılımı	176
ŞEKİL 4.4.	İlçelere Göre Kentleşme Oranı ve Şehir Tipolojileri	177
ŞEKİL 4.5.	İzmir İli Nüfusu	178
ŞEKİL 4.6.	İzmir Bölgesi'nde Yer Alan Mahallelerin Kırsal ve Kentsel Ayrımında Dağılımı YER-SİS	179
ŞEKİL 4.7.	İzmir ve Ege Bölgesi Yıllara Göre Göç Hızı	181
ŞEKİL 4.8.	İzmir'e Eğitim İçin Gelenlerin İllere Göre Dağılımı	194
ŞEKİL 4.9.	İzmir'den Eğitim İçin Gidenlerin İllere Göre Dağılımı	194
ŞEKİL 4.10.	Türkiye, Ege Bölgesi ve İzmir Bölgesi'nde Yıllar Bazında İstihdam Oranları	198
ŞEKİL 4.11.	Türkiye, Ege Bölgesi ve İzmir Bölgesi'nde Yıllar Bazında İşsizlik Oranı	205
ŞEKİL 4.12.	Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre İzmir Bölgesi İşsizlik Oranları	206
ŞEKİL 6.1.	İzmir Bölgesi'nin Ulaşım Bağlantıları Arasındaki Konumu	221
ŞEKİL 6.2.	İzmir Bölgesi Karayolu Ağı	222
ŞEKİL 6.3.	Yapılması Planlanan Otoyollar: 2029 Yılı	223
ŞEKİL 6.4.	Yapılması Planlanan İl ve Devlet Yolları 2029 Yılı İl ve Devlet Yolları	223
ŞEKİL 6.5.	Türkiye Kıyılarında Faaliyet Gösteren Ana Limanlar	224
ŞEKİL 6.6.	Tamamlanacak Yük Limanları	224
ŞEKİL 6.7.	Türkiye Ulusal Demiryolu Altyapı Ağı	225
ŞEKİL 6.8.	Yapılması Planlanan Hızlı Tren Ağı Hızlı Tren Ağı 2029	225
ŞEKİL 6.9.	İzmir Deniz Ulaşım Ağı	226
ŞEKİL 6.10.	İzmir Raylı Ulaşım Ağı	227
ŞEKİL 6.11.	Bisiklet yolları ve Park İstasyonları BİSİM Ağı	228
ŞEKİL 6.12.	Otoyol Hacim	229
ŞEKİL 6.13.	İzmir Bölgesi'ne Gelen Yönünde Otobüs Seferleri	230
ŞEKİL 6.14.	İzmir Bölgesi'nden Giden Yönünde Otobüs Seferleri	231

ŞEKİL 6.15.	İzmir Adnan Menderes Havalimanı'ndan Uçuş Yapılan Havalimanları	233
ŞEKİL 6.16.	2022 Yılı Liman Başkanlıkları Bazında Yük Elleçleme	234
ŞEKİL 6.17.	2022 Yılı Liman Başkanlıkları Bazında Konteyner Elleçleme	235
ŞEKİL 6.18.	İzmir Bölgesi'ne Hastane İçin Gelenler	240
ŞEKİL 6.19.	İzmir Bölgesi'nden Hastane İçin Gidenler	240
ŞEKİL 6.20.	İzmir Bölgesi Doğal Gaz Ağı	247
ŞEKİL 6.21.	İzmir Bölgesi Su Dağıtım Ağı	248
ŞEKİL 6.22.	İzmir Bölgesi Kanalizasyon Ağı	248
ŞEKİL 7.1.	Doğa Koruma, Milli Parklar ve Sulak Alanlar	255
ŞEKİL 7.2.	İzmir Sit Alanları	257
ŞEKİL 7.3.	İzmir Bölgesi Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ve Turizm Merkezleri	258
ŞEKİL 8.1.	Türkiye'deki Güneş Santrallerinin Kurulu Güce Göre Dağılımı	264
ŞEKİL 8.2.	İzmir Bölgesi Rüzgâr Enerjisi Kurulu Güç	265
ŞEKİL 8.3.	İzmir Rüzgâr Enerjisi Ekosistemi	266
ŞEKİL 8.4.	Jeotermal Enerji Santrallerinin İller Bazında Dağılımı	267
ŞEKİL 8.5.	Jeotermal Enerji Santrallerinin İller Bazında Kurulu Gücü	267
ŞEKİL 8.6.	İzmir Bölgesi'ndeki Yas Sulama Alanları, Baraj ve Göletler	279
ŞEKİL 8.7.	İzmir Bölgesi'ndeki Orman Varlığı	280
ŞEKİL 8.8.	İzmir Körfezi 2002-2021 Yılları Arasında Toplanan Yıllık Çöp Miktarı	281
ŞEKİL 8.9.	İzmir Bölgesi'nde Yüzey Sıcaklıkları	282
ŞEKİL 9.1.	AFAD Deprem Tehlike Haritası	284
ŞEKİL 9.2.	İzmir ve Çevresinde Meydana Gelmiş Önemli Depremler ve Fay Hatları	285
ŞEKİL 9.3.	İzmir ve Çevresindeki Diri Fay Hatları	286
ŞEKİL 9.4.	Türkiye Çölleşme Hassasiyeti Haritası	287
ŞEKİL 9.5.	Orman Yangınları Hava ve Kara Araçları İçin Su Kaynakları Yerleri	287
ŞEKİL 9.6.	İzmir Bölgesi Sel Riski	288
ŞEKİL 10.1.	Kırsal Yerleşimde Altyapı	303
ŞEKİL 10.2.	İzmir Bölgesi'nde Altyapı Tesisleri Kurulması Talep Edilen Kırsal Yerleşimler	304
ŞEKİL 10.3.	Kırsal Yerleşimlerde Ana Geçim Kaynakları Genel Görünüm	312
ŞEKİL 10.4.	İzmir Bölgesi Kırsal Yerleşimlerinde Ekonomik Faaliyetler İcar Faaliyetleri	313
ŞEKİL 11.1.	İzmir Bölge Planı Vizyon, Gelişme Eksen ve Stratejik Öncelikleri	319

KISALTMALAR

- AB** : Avrupa Birliği (European Union)
- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
- ADNKS** : Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
- AFAD** : Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Deprem Dairesi Başkanlığı
- ARDEB** : Araştırma Destek Programları Başkanlığı
- BESTMER** : Biyokütle Enerji Sistemleri ve Teknolojileri Merkezi
- BGUS** : Bölgesel Gelişme Uyum Stratejisi
- BSS** : Baskın Sektör Sayısı
- BTk** : Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
- DHMi** : Devlet Hava Meydanları İşletmesi
- DPT** : Devlet Planlama Teşkilatı
- E4TC** : Aachen Teknik Üniversitesi Avrupa 4.0 Dönüşüm Merkezi
- EBSO** : Ege Bölgesi Sanayi Odası
- EIA** : Amerika Birleşik Devletleri Enerji Bilgi İdaresi
- ENSİA** : Enerji Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
- ESHOT** : Elektrik, Su, Havagazı, Otobüs ve Trolleybüs İşletmesi
- FDI** : Doğrudan Yabancı Yatırım
- GSKD** : Gayri Safi Katma Değer
- GSYH** : Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
- GWh** : Gigawatt-saat
- HAVZA** : Küçük Menderes Havzası Sürdürülebilir Kalkınma
- IDNDR** : Uluslararası Afet Azaltma On Yılı
- ISIC** : Uluslararası Standart Endüstriyel Sınıflandırma
- İBB** : İzmir Büyükşehir Belediyesi
- İDSDMP** : İzmir Deprem Senaryosu ve Deprem Master Planı
- İGÇA** : İzmir Girdi Çıktı Analizi
- İİO** : İhracat - İthalat Oranı
- İRAP** : İzmir İl Afet Risk Azaltma Planı
- İSUB** : İzmir Su Ürünleri Yetiştiricileri ve Üreticileri Birliği
- İZBAN** : İzmir Banliyö Sistemi İşletmesi
- İZBP** : İzmir Bölge Planı
- İZDENİZ** : İzmir Deniz İşletmeciliği Nakliye ve Turizm Ticaret A.Ş.
- İZKA** : İzmir Kalkınma Ajansı
- İZTO** : İzmir Ticaret Odası
- KKYDP** : Kırsal Kalkınmayı Destekleme Programı
- KOERİ** : Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü
- KÖİ** : Kamu-Özel İş Birliği
- KTKGB** : Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri
- MEB** : Milli Eğitim Bakanlığı

- NACE** : Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistiki Sınıflaması
- OECD** : Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
- OSB** : Organize Sanayi Bölgesi
- ÖÇKA** : Özel Çevre Koruma Bölgesi
- PwC** : PricewaterhouseCoopers
- RCA** : Bölgesel Göreli Avantaj
- SCI/SSCI** : Science Citation Index / Social Science Citation Index
- SEGE** : İllerin ve Bölgelerin Sosyo Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması
- SGK** : Sosyal Güvenlik Kurumu
- STB** : Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
- TBB** : Türkiye Bankalar Birliği
- TCDD** : Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
- TEKNOTEST** : İzmir Bilimsel Araştırma Uygulama Test ve Sistem Geliştirme Laboratuvarları
- TEKSMER** : Teknik Tekstiller Araştırma ve Uygulama Merkezi
- TEU** : Yirmi Ayak Eşdeğer Birimi
- TEYDEB** : Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı
- TGB** : Teknoloji Geliştirme Bölgesi
- TİM** : Türkiye İhracatçılar Meclisi
- TSKB** : Türkiye Sınai Kalkınma Bankası
- TSS** : Türkiye Sanayi Stratejisi
- TTO** : Teknoloji Transfer Ofisi
- TÜBİTAK** : Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
- TÜBİTAK MAM** : TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi
- TÜİK** : Türkiye İstatistik Kurumu
- TÜREB** : Türkiye Rüzgâr Enerjisi Birliği
- TÜRKPATENT** : Türk Patent ve Marka Kurumu
- UHKİA** : Ulusal Hava Kalitesi İzleme Ağı
- UNDP** : Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
- UNESCO** : Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü
- UNISDR** : Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi
- URAK** : Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu
- USGS** : Amerika Birleşik Devletleri Jeoloji Araştırmaları Kurumu
- ÜSİMP** : Üniversite Sanayi İş birliği Merkezleri Platformu
- YEPP** : Ulusal Yenilenebilir Enerji Eylem Planı
- YER-SİS** : Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması Projesi
- YHGS** : Yaban Hayatı Geliştirme Sahası
- YHT** : Yüksek Hızlı Tren
- YİD** : Yap-İşlet-Devret
- YÖK** : Yükseköğretim Kurumu

1. BÖLGEYE GENEL BAKIŞ

A. Bölgenin Dünya ve Türkiye'deki Yeri

Kadim tarihi boyunca Akdeniz Bölgesi'nin önemli ticaret merkezi ve liman kenti olan İzmir ekonomisi ağırlıklı olarak ticaretle ilişkili olmuştur. İzmir Bölgesi tarihi içerisinde günümüzde Ege Bölgesi olarak sınırlandırılan bölgeden daha geniş bir alanda (İç Anadolu, Marmara ve Akdeniz Bölgeleri'nin Ege Bölgesi'ne yakın illerini kapsayan bir hinterland) üretilen artık ürünlerin diğer üretim merkezleriyle olan ticaretinin yapılmasında önemli işlevler üstlenmiştir. İzmir, Akdeniz'in önemli şehirlerinden biri olarak, turistik çekim noktalarına, büyük sanayi alanlarına, büyük ölçekli projeleri ve ticari yatırımları kapsamaya devam etmiştir. İzmir, FDI Intelligence tarafından Avrupa'nın en iyi, en parlak, maliyet etkin, iş dostu, FDI stratejisi yüksek yatırım noktalarından biri olarak seçilmiştir (Tablo 1.1 ve 1.2)(FDI Intelligence, 2022). ABD Brookings Enstitüsü'nün yayınladığı 2018 Global Metro Monitor raporunda en büyük 300 metropolün Ekonomik Performans Endeksi'ne göre İzmir Bölgesi 190. sırada yer almıştır (Brookings Institution, 2018).

TABLO 1.1. İş Dostu Geleceğin Büyük Avrupa Şehirleri (2022/2023)

Sıra	Şehir	Ülke
1	Krakow	Polonya
2	Frankfurt am Main	Almanya
3	Düsseldorf	Almanya
4	Manchester	İngiltere
5	Belgrad	Sırbistan
6	Antwerp	Belçika
7	Hamburg	Almanya
8	Rotterdam	Hollanda
9	Glasgow	İngiltere
10	İzmir	Türkiye

Kaynak: FDI Intelligence, 2022

TABLO 1.2. Doğrudan Yabancı Yatırım Stratejisi Bakımından Geleceğin Büyük Avrupa Şehirleri (2022/2023)

Sıra	Şehir	Ülke
1	Antwerp	Belçika
2	Düsseldorf	Almanya
3	Leipzig	Almanya
4	Frankfurt am Main	Almanya
5	İzmir	Türkiye
6	Katowice	Polonya
7	Hamburg	Almanya
8	Harkov	Ukrayna
9	Krakow	Polonya
10	Konya	Türkiye

Kaynak: FDI Intelligence, 2022

Bu bölümde İzmir Bölgesi'nin Avrupa'nın en iyi ve en parlak yatırım noktalarından biri olarak seçilmesine neden olan bölgesel dinamikleri daha iyi açıklamak için derlenen bilgiler Tablo 1.3'te sunulmuştur. İzmir hem nüfus hem de ekonomik göstergeler bakımından Türkiye'nin 3. büyük kenti olarak (2022 yılı) 4.462.056 nüfus büyüklüğüne sahiptir. İzmir ili nüfusu Türkiye nüfusunun %5,23'ünü, Ege Bölgesi nüfusunun ise %41'ini oluşturmaktadır (Tablo 1.3).

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından farklı yıllarda illerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE) sonuçları yayımlanmaktadır. SEGE çalışması demografi, eğitim, sağlık, istihdam, rekabetçi ve yenilikçi değişkenler, mali değişkenler, erişilebilirlik ve yaşam kalitesi gibi farklı sosyal ve iktisadi indikatörlerden oluşan 52 değişkenin kullanılarak hazırlandığı kapsamlı bir endekstir.

2017 SEGE'de İzmir Bölgesi Türkiye içerisinde en yüksek skora sahip 3. ildir ve SEGE skoru 1,926'dır. SEGE 2017 raporunda 4,051 skoruyla İstanbul 1. sıradadır. Ankara ise 2,718 skoruyla 2. sıradadır (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2017). Türkiye'de kentsel yerleşim hizmet merkezleri kademelenmesi incelendiğinde, İzmir yerleşimi en yüksek kademede bulunan İstanbul (7) yerleşiminden sonra, bir alt kademede Ankara (6A) ile yer almaktadır. İzmir'in yerleşim kategorisi YER-SİS'e göre 6B'dir (Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2020).

2021 yılı Küresel Rekabet Raporu kapsamında hazırlanan endekste Türkiye 141 ülke içerisinde 61. sıradadır (IMD, 2021). Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu (URAK) tarafından 2018 yılında hazırlanan İller Arası Rekabetçilik Endeksi çalışmasına göre İzmir, nüfus ve sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasıyla paralel olarak, Türkiye'de üçüncü sırada yer almaktadır. İzmir'in 33,80 endeks değerine sahip olduğu çalışmada İstanbul 69,13, Ankara ise 46,04 değerlerine sahiptir. Alt endeksler açısından ise İzmir, beşerî sermaye ve yaşam kalitesi alt endeksinde beşinci (44,75), yenilikçilik alt endeksinde üçüncü (24,65), üretim ve ticaret alt endeksinde dördüncü (37,92), yaşanabilirlik alt endeksinde beşinci (30,42) bölge konumundadır (URAK, 2018).

2022 yılında nüfus yoğunluğu Türkiye'de 111 kişi/km², İzmir'de 371 kişi/km²'dir. İzmir Türkiye ortalamasının üzerinde nüfus yoğunluğuna sahiptir. 2022 yılı için İzmir'in aldığı göç verdiği göçten 25.114 kişi daha fazladır. Başka bir ifade ile İzmir'in net göçü pozitifdir. Net göç hızı 2011 yıllarında binde 2,26 olarak gerçekleşmişken bu oran 2022 yılı için binde 5,64 olup 10 yıl içerisinde neredeyse iki katına çıkmıştır (TÜİK, 2022a).

İzmir ilinde okuryazarlık ve okullaşma oranları Türkiye ortalamasının üzerindedir. İzmir'de biri yüksekokul olmak üzere 10 üniversite bulunmaktadır (YÖK, 2023a). 2022-23 öğretim yılı YÖK öğrenci istatistiklerine göre toplam üniversite öğrencisi sayısı bakımından 191.345 kişi ile İzmir ili Türkiye'de üçüncü sıradadır (YÖK, 2023b).

İzmir, sağlık hizmetleri açısından da Türkiye ortalamasının üzerinde bir görünüme sahiptir. 2021 itibarıyla 32'si kamu ve üniversite, 31'ü özel olmak üzere toplam 63 sağlık kurumu bulunmaktadır. Bin kişi başına düşen hekim sayısı 2021 yılında Türkiye için 2,2 iken İzmir'de 2,8'dir. Ancak Türkiye ortalaması 301 olan yüz bin kişi başına hastane yatak sayısı son on yılda İzmir'de düşüş eğilimi sergilemiş ve 2021 itibarıyla 279 olmuştur. 2023 yılı içerisinde hizmet vermeye başlaması planlanan İzmir Şehir Hastanesi'nin doktor başına düşen hasta sayısını daha da düşüreceği ve yüz bin kişi başına düşen hastane yatak sayısını yükselteceği öngörülmektedir (TÜİK, 2022b).

İzmir'de iş gücüne katılım oranı 2022 yılı itibarıyla %54,4 düzeyindedir. Türkiye genelinde bu oran 53,1'dir. İzmir'in iş gücüne katılım oranı Türkiye ortalamasından ve Ankara'nın katılım oranından (%53,7) yüksektir ancak İstanbul'a (%56,1) kıyasla daha düşüktür. İstihdam düzeyi incelendiğinde ise 2012 yılında 1.424.000 kişi olan çalışan sayısı, 2022 yılında %9'luk artışla 1.731.000 kişiye yükselmiştir (TÜİK, 2022c). İzmir istihdam artış oranında İstanbul ve Ankara'nın önüne geçmiştir. Buna karşın 2012-2022 döneminde istihdamdaki artışın iş gücü artışını yeterince karşılayamaması ile işsiz sayısı İzmir'de yüksektir ve işsizlik oranı 2022 yılı için %13'tür. Bu değer ile İzmir'in işsizlik oranı hem Ankara ve İstanbul Bölgeleri'nden hem de Türkiye ortalaması olan %10,4'ten oldukça yüksektir (TÜİK, 2022c).

İzmir'de istihdamın yarıdan fazlasını hizmetler sektörünün sağladığı görülmektedir. 2022 yılı için istihdamda hizmetler sektörünün İzmir'de payı %60,2'dir. Bu oran %68 ile İstanbul'dan ve %71,4 ile Ankara'dan düşüktür. İzmir'de payı %32,5'le ikinci sırada olan sanayi sektörü istihdamı ise hem İstanbul'dan hem de Ankara'dan daha yüksektir. Dolayısıyla sanayi sektörü istihdamı Türkiye ortalamasından (%27,7) da yüksektir. Tarım istihdamı payında ise İzmir Türkiye ortalamasının oldukça altındadır. Türkiye'deki her 38 tarım istihdamından sadece 1'i İzmir'de bulunmaktadır (TÜİK, 2022c).

Gayrisafi yurtiçi hâsıla iktisadi faaliyet kollarına göre ayrıştırıldığında 2021 yılında en yüksek payı İzmir'de %49,1'le hizmetler sektörünün aldığı görülmektedir. Bu oran Türkiye GSYH'sinde hizmetler sektörünün payı olan %52,8'in altındadır. 2. sırada %36,5 ile sanayi sektörü ve son sırada %3,9 ile tarım sektörü bulunmaktadır. İzmir'in GSYH'sinde sanayi sektörü payı Türkiye GSYH'sinde sanayi sektörünün payından yüksek ancak

İzmir'in GSYH'sinde tarım sektörünün payı Türkiye GSYH'sindeki tarımın payından düşüktür. İzmir'de 2021 yılı itibarıyla sanayinin payı artmakta, tarım ve hizmetler sektörlerinin payı düşmektedir (TÜİK, 2022e).

2021 yılı iş kayıtları istatistiklerine göre, İzmir'de imalat sanayi sektöründe bulunan yerel girişim sayısının 30.653 adet ile İstanbul'dan (143.648) oldukça düşük ancak Ankara'dan (30.325) yüksektir (TÜİK, 2022f). 2021 yılı için İstanbul Sanayi Odası'nın yayınlamış olduğu Türkiye'deki en büyük ilk 500 sanayi kuruluşunun 39'unun, ikinci 500 sanayi kuruluşunun ise 43'ünün İzmir'de bulunduğu görülmektedir. İzmir, ilk 1000 sanayi kuruluşlarına İstanbul'dan sonra en çok sahip olan 2. ildir.

Kadim tarımsal üretim havzalarına sahip olan İzmir, bitkisel üretim değeri büyüklüğü açısından iller arasındaki sıralamada %3 payla 2021 yılında yedinci sıradadır. İzmir'den daha yüksek paya sahip bölgeler Antalya, Konya, Mersin Adana ve Bursa gibi Türkiye'nin diğer önemli tarım havzalarıdır (TÜİK, 2022g).

Dijitalleşen ekonomiye paralel olarak Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) tarafından yayınlanan il bazlı istatistiklerde 2022 yılında İzmir 5,1 milyon geniş bant internet abone ve 24.622 km fiber-optik kablo uzunluğuyla Türkiye'de üçüncü konumdadır (Tablo 1.3). Kişi başına 5,5 metre fiber optik ağına sahip olan İzmir bu alanda İstanbul'dan (5,0 m) önde olup Ankara'nın (6,1 m) ise gerisindedir (BTK, 2022). Güçlü bir internet altyapısına ve veri iletim hızına sahip bölgelerin dijital dönüşüm, nesnelerin interneti, büyük veri ve endüstri 4.0 gibi yenilikçi teknolojilere daha kolay geçiş sağlayarak küresel ekonomik rekabette avantajlı hale geleceği öngörülmektedir. İzmir'in teknolojik altyapısı bu geçişe uygun doğrultuda özellikle son on yılda hızlı bir gelişim kaydetmiştir.

TABLO 1.3. Türkiye, Ege Bölgesi ve İzmir Bölgesi'nin Ekonomik ve Sosyal Durum Profili

COĞRAFYA ve DEMOGRAFİ	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir
Yüzölçümü (Göller hariç) (km ²)	783.562	89.997	12.012
Nüfus (2022 ADNKS)	85.279.553	10.886.803	4.462.056
Yıllık Ortalama Nüfus Artış Hızı (2021-2022) (%)	7,05	9,43	8,16
Nüfus Yoğunluğu (2022) (kişi/km ²)	111	122	371

GELİR	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir
Kişi Başına Düşen GSYH (2021) (ABD Doları, \$)	9.592	9.575	11.668
Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (2021) (Milyar TL)	7.248	923	462
Gayri Safi Katma Değer (2021) (Milyar TL)	6.481	825	413
Sanayi Sektörünün Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (2021) (Milyar TL)	2.255	336	169
GSYH İçinde Sanayi Sektörünün Payı (2021) (%)	31,1	36,3	36,5
Tarım Sektörünün Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (2021) (Milyar TL)	402	73	18
GSYH İçinde Tarım Sektörünün Payı (2021) (%)	5,5	7,9	3,9
Hizmetler Sektörünün Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (2021) (Milyar TL)	3.824	417	227
GSYH İçinde Hizmetler Sektörünün Payı (2021) (%)	52,8	45,1	49,1

EĞİTİM	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir
Okuryazar Nüfus Oranı (2022) (%)	97,59	98,60	98,81
İlköğretimde Net Okullaşma Oranı (2021) (%)	94,34	94,46	94,67
Ortaöğretimde Net Okullaşma Oranı (2021) (%)	89,67	91,63	92,06
Okul Öncesi Net Okullaşma Oranı (3-5 yaş) (2021) (%)	44,05	49,25	47,4
Yüksekokul veya Fakülte Mezunu Oranı (15+ Yaş) (2022) (%)	18,93	19,34	22,21
Erkek (%)	19,73	19,89	22,39
Kadın (%)	18,13	18,80	22,03

İSTİHDAM (15+ yaş)	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir
İşgücüne Katılma Oranı (2022) (%)	53,1	54,4	54,4
İstihdam Oranı (2022) (%)	47,5	49,0	47,3
İşsizlik Oranı (2022) (%)	10,4	10,1	13,0
Tarımda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı (2022) (%)	15,8	18,1	7,3
Sanayide Çalışanların Toplam İstihdama Oranı (2022) (%)	27,7	28,9	32,5
Hizmetlerde Çalışanların Toplam İstihdama Oranı (2022) (%)	56,5	53,0	60,2

SOSYAL GÜVENLİK	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir
Sigortalı Nüfus Oranı (Nisan 2023) (%)	87,5	92,0	92,2
Aktif Sigortalılar/Nüfus (Nisan 2023) (%)	29,25	30,79	32,29
Pasif Sigortalılar/Nüfus (Nisan 2023) (%)	15,77	21,31	22,45
Aktif Sigortalılar/Pasif Sigortalılar (Nisan 2023)	1,85	1,45	1,44

SAĞLIK	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir
Hastane Sayısı (2021) (Adet)	1.547	203	63
Yüz Bin Kişiye Düşen Yatak Sayısı (2021) (Adet)	301	293	279
Bin Kişi Başına Düşen Toplam Hekim Sayısı (2021) (Kişi)	2,17	2,25	2,76

SANAYİ SEKTÖRÜ	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir
İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayısı: Toplam (2021) (Adet)	4.384.672	640.661	263.875
İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayısı: Toptan ve Perakende Ticaret (2021) (Adet)	1.480.339	217.968	88.751
İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayısı: İmalat (2021) (Adet)	493.909	71.526	30.653
İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayısı: Tarım, Ormancılık, Balıkçılık (2021) (Adet)	39.983	6.557	1.745

TARIM SEKTÖRÜ	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir
Tarım Alanları / Toplam Alan (2021) (%)	30,0	31,1	26,8
Bitkisel Üretim Değeri (2021) (Milyar TL)	306,37	42,80	9,55
Hayvansal Üretim Değeri (2020) (Milyar TL)	108,60	9,49	2,79

TURİZM SEKTÖRÜ	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir
Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesisleri Sayısı (Haz.2023) (Adet)	4.969	961	278
Turizm İşletme Belgeli Tesislerin Yatak Kapasitesi (Haz.2023) (Adet)	1.100.139	205.071	42.968
Çevreye Duyarlı Tesis Sayısı (Haz.2023) (Adet)	438	84	28
Çevreye Duyarlı Tesislerin Yatak Kapasitesi (Haz.2023) (Adet)	285.256	41.458	11.119

DIŞ TİCARET	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir
Dış Ticaret Hacmi (2021) (Milyon \$)	617.881	48.361	30.637
Dış Ticaret Dengesi (2021) (Milyon \$)	-109.539	+6.761	+3.387
İhracat (2021) (Milyon \$)	254.171	27.561	17.012
Kişi Başına Düşen İhracat (2021) (\$)	2.980	2.532	3.813
İhracatın Türkiye İçindeki Payı (2021) (%)	100	10,8	6,7
İthalat (2021) (Milyon \$)	363.710	20.800	13.625
İthalatın Türkiye İçindeki Payı (2021) (%)	100	5,7	3,7
Kişi Başına Düşen İthalat (2021) (\$)	4.265	1.911	3.053
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (2021) (%)	69,9	132,5	124,9

ÇEVRE	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir
Kişi Başı Ortalama Belediye Atık Miktarı (Kg/kişi-gün) (2020)	1,13	1,33	1,46
Kişi Başı Çekilen Günlük Su Miktarı (Litre/kişi-gün) (2020)	228	228	221
Kişi Başı Günlük Atıksu Miktarı (Litre/kişi-gün) (2020)	189	166	174
Rüzgâr Enerjisi Kurulu Güç (MW) (2021)	11.102	3.718	1.887
Kişi Başı Sera Gazı Emisyonu (Ton CO ₂) (2018)	4,8	-	6,6

YENİLİK KAPASİTESİ	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir
On Bin Kişiye Düşen Patent Başvuru Sayısı (2021) (Adet)	1,06	0,80	1,01
On Bin Kişiye Düşen Faydalı Model Başvuru Sayısı (2021) (Adet)	0,65	0,70	0,80
On Bin Kişiye Düşen Marka Tescili Sayısı (2021) (Adet)	16,42	15,06	20,32
AR-GE Harcaması (2021) (Milyon TL)	81.922	6.234	3.521
AR-GE İnsan Gücü Türkiye İçindeki Payı (2021) (%)	100%	10,46%	6,02%

Tarihselliği doğrultusunda jeopolitik konumu bakımından üretim ve ticaret merkezlerine sermaye ve teknoloji yoğunluğunun yüksek olduğu Avrupa Birliği (AB) bölgelerine en yakın bölge olan İzmir, önemli avantajlara sahiptir. TAV Havalimanları'nın güncel verilerine göre İzmir'in sahip olduğu uluslararası havalimanından 36 yabancı ülkedeki 64 havalimanına uluslararası uçuşlar, Türkiye'de ise 21 havalimanına iç hatlar uçuşları gerçekleşmektedir (TAV, 2023).

İzmir'de faaliyet gösteren on altı liman bulunmaktadır (İZKA, 2021a). İzmir Bölgesi limanları hinterlandında bulunan Manisa, Denizli, Aydın, Muğla, Bursa, Uşak ve Kütahya gibi tarım, sanayi üretimi, maden kaynakları ve maden işleme kapasitesi yüksek merkezlere hizmet sağlamaktadır. İzmir Bölgesi ve hinterlandının ekonomik dinamikleri İzmir Bölgesi'ni Türkiye'nin önemli lojistik merkezlerinden biri haline getirmektedir (İZKA, 2021a).

İzmir, kadim coğrafi ve kültürel değerleri, iklimi ve doğal güzellikleri nedeniyle tarihselliği içerisinde sürekli çekim merkezi olmuştur. İzmir'de 2023 yılı Haziran ayı verilerine göre işletme belgeli 278 tesiste 20.870 oda ve 42.968 yatak bulunmaktadır. İzmir, işletme belgeli tesis sayısında Antalya, İstanbul ve Muğla'dan sonra 4. sıradadır. Çevreye duyarlı işletmeler incelendiğinde ise İzmir'de 28 tesiste 5.453 oda ve 11.349 yatak bulunmaktadır. İzmir çevreye duyarlı işletmeler bakımından Antalya, İstanbul ve Muğla'dan sonra 4. sıradadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023).

Türkiye Bankalar Birliği (TTB) verilerine göre 2022 yılı için İzmir'de 660 banka şubesi yer almaktadır. İzmir mevduat büyüklüğü, banka kredileri, tasarruf mevduat oranı, banka çalışan sayısı ve banka şube sayısı gibi göstergeler bakımından İstanbul ve Ankara'yı takip etmektedir. Banka çalışan sayısının Türkiye içindeki payı İzmir için %5,3 iken, Ankara için %8,8, İstanbul için ise bu pay %45,0'dır (TBB, 2022).

İhracat ve ithalat diğer bir ifadeyle ticaret hacmi bölgelerin göstermiş olduğu performansı çözümleyebilmek ve bölgelerin ekonomik dinamiklerini doğru anlamaya yönelik içgörüler için etkili değişkenlerdir. İzmir'in AB'ye yakınlığının yanında yüksek sermaye gerektiren ulaşım olanaklarının varlığı, bölge ve Türkiye üretiminin dışa açılmasına ve ticaret hacmini arttırmasına olanak tanımaktadır. İzmir'in 2022 yılında Türkiye ihracatındaki payı %6,5'dir. Bu pay Ege Bölgesi içinde %61,7'dir. İzmir'in 2022 yılında Türkiye ithalatındaki payı %3,75'dir ve bu pay Ege Bölgesi içinde %65,5'tir (TÜİK, 2022h).

Küresel ekonomilerde nüfus, sermaye ve iş gücü gibi iktisadi bileşenlerin biriktiği ve yoğunlaştığı metropoller ülkelerin refahını arttırmada diğer ülkelerle rekabet edebilmede iktisadi faaliyetler için çekim noktaları olarak tanımlanmaktadır. İzmir gibi metropoliten alanların refah oluşturmada yüklenebileceği işlevler ulusal kalkınma süreçleri için de önemini arttıran hususlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda OECD, Dünya Bankası, Avrupa Birliği gibi ekonomik örgütlenmeler global şehirleri ve metropoliten bölgeleri karşılaştırmaya yönelik çalışmalar yapmaktadır.

Bu çalışmalardan en günceli olan OECD tarafından 461 metropol bölge için oluşturulan OECD Regional Explorer verileri incelendiğinde 2020 yılında 461 metropol bölge arasında İzmir 32.956 ABD Doları¹ kişi başı GSYH ile 219. sırada yer almaktadır. Aynı veri tabanının yayımlamış olduğu büyüme endeks verilerine göre İzmir %142 kişi başı GSYH (\$) gelir büyümesi ile en çok büyüyen 45. bölge olmuştur. 461 bölge nüfus bakımından incelendiğinde ise İzmir 78. sıradadır (OECD, 2022b).

1 Tüm raporda "dolar" veya "\$" şeklinde ifade edilmiştir.

B. Kalkınma Planı ve Ulusal Stratejilerde İzmir

Türkiye'nin yüksek gelir grubu ve en yüksek insani gelişmişlik seviyesindeki ülkeler arasına girmesi amacıyla Türkiye'nin gelişim ve kalkınma süreçlerini yönlendirmeye yönelik olarak beş yıllık vadelerde kalkınma planları hazırlanmaktadır. 2019-2023 döneminde Türkiye'nin gelişimini yönlendirmek üzere On Birinci Kalkınma Planı hazırlanmıştır (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019). Türkiye bölgelerinin iktisadi ve sosyal düzeylerinde belirleyici bir diğer stratejik enstrüman ise sektörel strateji belgeleridir. Kalkınma planları doğrultusunda hazırlanan sektörel strateji belgeleri kalkınma planlarının çizmiş olduğu genel çerçevenin ve eksenlerin detaylandırılmasını ve çeşitlendirilmesini sağlamaktadır.

On Birinci Kalkınma Planı ve sektörel strateji belgeleri Türkiye'nin 3. sermaye yoğun bölgesi olan İzmir Bölgesi'ne önemli işlevler yüklemekte, bölgenin teknoloji varlığını yükseltmeye yönelik stratejiler içermektedir. Bu stratejiler arasında (On Birinci Kalkınma Planı 371.2. madde) üç büyük bölgede İhtisas Elektronik ve Haberleşme Teknoloji Geliştirme Bölgesi (TGB) oluşturulması (Mevcut TGB dönüştürülmesi veya yeni TGB kurulması), küme geliştirme desteği ve elektronik test ve analiz laboratuvarları kurulması yer almaktadır. Dünya genelinde bölgelerin Endüstri 4.0 ve 5.0 uyum stratejileri geliştirme eğilimleri göz önüne alındığında, İzmir Bölgesi'nin teknoloji varlığını ve yenilik kapasitelerini yükseltme süreçlerini tetikleyecek potansiyellerin bölgeye kazandırılması hayati öneme sahiptir (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019).

On Birinci Kalkınma Planı'nın ortaya koymuş olduğu hedefler doğrultusunda Türkiye'de sanayi sektörünün gelişimini ve sanayi sektörüne girdi sağlayan bileşen ve ekosistemleri yönlendiren Türkiye Sanayi Stratejisi belgesi hazırlanmıştır. Türkiye Sanayi Stratejisi (TSS); sanayi sektörünün 2023 yılında GSYH'deki payını %21 olarak; işçi başına sanayi sektörünün ürettiği katma değerini 35.000 dolar olarak; imalat sanayi ihracatında orta yüksek ve yüksek teknoloji ürünlerinin paylarını sırasıyla %44,2 ve %5,8 olarak; Ar-Ge harcamalarının GSYH içindeki oranını %1,8 olarak hedeflemektedir. Diğer yandan Ar-Ge insan kaynağının 300 bini; araştırmacı sayısının 200 bini ve yazılımcı sayısının 500 bini aşması hedeflenmektedir. 2020-2024 periyodunu kapsayan Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Stratejik Planı'nda ise İzmir Bölgesi'nde finansmanı kamu yatırım desteği ve AB fonlarıyla sağlanacak "Yenilik Merkezleri'nin" kurulması (Tebdir 322.4.) ve sanayi sektöründe kullanılan verimsiz elektrik motorlarının verimli olanlarla değiştirilmesine yönelik destekleme mekanizmasının oluşturulması hedeflenmiştir.

İzmir Bölgesi'nde teknoloji firmalarını bir çatı altında toplamaya yönelik Bilişim Vadisi kurulmuştur.

On Birinci Kalkınma Planı'nın dikkat çektiği ve İzmir Bölgesi'ne yüklediği bir diğer stratejik işlev ise insan sermayesinin bölgesel büyüme süreçlerinde üstlendiği role ilişkindir. Daha nitelikli insan sermayesine sahip bölgeler daha yeni ve nitelikli teknolojileri kullanabilme ve uyum sağlayabilme yeteneklerine sahip olduklarından öğrenilmesi zor bilgilere daha hızlı uyum gösterebilirler ve bu durum rekabet ortamında bölgelere görece avantaj sağlamaktadır. Bu kapsamda On Birinci Kalkınma Planı'nda, İzmir Bölgesi'nin barındırdığı otomotiv sanayiye yönelik nitelikli iş gücü ihtiyacının karşılanabilmesi amacıyla otomotiv endüstri meslek liseleri ve meslek yüksekokullarının açılması ve mevcut eğitim kurumların kapasitelerinin yükseltilmesi (On Birinci Kalkınma Planı 383.2. madde) hedeflenmiştir (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019).

İzmir Bölgesi'nde eğitim veren otomotiv ön lisans programları bulunmaktadır ancak otomotiv meslek lisesi İzmir Bölgesi'nde henüz kurulmamıştır.

Büyük ölçekli alt ve üst yapı projeleri bölgesel kalkınma süreçlerinde kritik öneme sahiptir. Bu projeler ile sermayenin daha hızlı hareket edebilmesine olanak sağlanır ve bölgeler yerli ve yabancı sermayeler için çekim noktalarına dönüştürülür. On Birinci Kalkınma Planı'nın plan sürecinde kamu-özel iş birliği modeli ile tamamlanması planlanan alt ve üst yapı projeleri bulunmaktadır (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe

Başkanlığı, 2019).

İzmir Bölgesi'nde tamamlanmış olan İstanbul-İzmir Otoyolu, Menemen-İzmir-Çandarlı Otoyolu, Aydın-Denizli Otoyolu haricinde Şehir Hastanesi ve Çeşme Havalimanı projelerinin On Birinci Kalkınma Planı süresince tamamlanması planlanmaktadır.

Turizm sektörünü yönlendirmek amacıyla Dokuzuncu Kalkınma Planı doğrultusunda Türkiye Turizm Stratejisi hazırlanmıştır (DPT, 2006; Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007). Turizm sektörü ülkelerin kalkınma süreçlerinde önemli ve stratejik bir sektör olarak ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle bölgelerin gelişme ve kalkınma süreçlerinde turizm sektörünün payı büyüktür. Türkiye Turizm Stratejisi İzmir Bölgesi'nde yat limanlarının rehabilite edilerek mega yatları alacak şekilde geliştirilmeleri ile Türkiye turizminin yat turizminde aldığı payın arttırılmasını amaçlamaktadır. İzmir Bölgesi'nde şehir turizmi projesinin başlatılması hedeflenmiştir. Türkiye Turizm Stratejisi'nin İzmir Bölgesi'nde hedeflediği bir diğer önemli dönüşüm ise kruvaziyer gemi kabul eden limanların yenilenerek genişletilmesidir. Termal turizmin, kongre turizminin ve fuar faaliyetlerinin İzmir Bölgesi'nde geliştirilmesi Türkiye Turizm Stratejisi'nin hedefleri arasındadır.

Ulusal kalkınma politikalarının mekânsal yapı taşlarının oluşturularak güçlendirilmesi, mekânsal gelişme ve sosyo-ekonomik kalkınma politikaları arasında uyumun artırılması, bölgesel gelişme çalışmalarına bütüncül bir perspektif kazandırılarak etkinliğinin artırılması, alt ölçekli (bölge ve il) plan ve stratejilere genel bir politika çerçevesi oluşturulması, bölgesel gelişme alanında faaliyet gösteren kurumlar ile mahalli idareler, üniversiteler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında iş birliğinin artırılması ve karar süreçlerine katılımcılığın artırılması amaçlarıyla "Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi" (BGUS) hazırlanmaktadır. Bu çerçevede hazırlanan ve 2024-2028 yıllarını kapsayan BGUS çalışmasında İzmir "potansiyel küresel iller" arasında sınıflandırılmıştır. Belgede İzmir'in gelişmiş üretim yapıları ve geleneksel ticari merkez nitelikleriyle öne çıktığı belirtilmiştir. Ayrıca İzmir ve diğer potansiyel küresel illerde kentsel hizmet kalitesinin, nitelikli istihdamı çekecek eğitim ve sosyal olanakların, kentsel altyapıların, afetlere karşı dayanımın, sosyal içermeye ve yoksullukla mücadelenin, nitelikli sanayi alanına erişiminin, yatırımların rekabet gücünün ve girişimci finansmanının güçlendirilmesi hedeflenmiştir.

C. Ulusal Gelişmeler Çerçevesinde Bölgenin Rolü

Bölgelerin sahip olduğu mevcut kapasitelerin analizi, bölgelerin kalkınma ve gelişme süreçlerini optimum etkinlikte yönlendirecek strateji ve hedeflerin geliştirilme potansiyeli taşıdığından; bölgesel kalkınma ve gelişme süreçleri için oldukça önemlidir. Bu nedenle, bölgelerin sektörel portfolyoları ve iktisadi yeniden yapılanma süreçlerinin dinamik (evrimsel) bir ele alışla irdelenmesi gerekmektedir. Evrimsel dinamik bir ele alış ancak bölgelerin iktisadi örüntülerini şekillendirecek yatırım kararlarının çözülmesiyle mümkündür.

Türkiye ekonomisinin 2000 sonrası hızlı büyümesinin önemli bileşenlerinden biri sermaye çevrimi görece hızlı olan kamu-özel ortaklığında gerçekleştirilen büyük ölçekli ve bütünleşik altyapı ve enerji projeleridir. Projeler yap-işlet-devret (YİD), yap-kirala-devret ve yap-işlet olarak üç farklı yaklaşım etrafında gelişse de kamu-özel ortaklıklarının en yaygın olanı yap-işlet-devret şeklindedir. Türkiye'nin ekonomik atılımını hızlandıran başlıca enstrümanlardan olan model kapsamında; köprüler, havalimanları, şehir hastaneleri, kıtaları bağlayan deniz altı geçitleri gibi büyük ölçekli projeler uygulamaya geçirilmiştir. Yap-işlet-devret modeli risk ve maliyet gibi faktörleri kamu ve özel kesimlere dağıtılması nedeniyle tercih edilmektedir. PricewaterhouseCoopers (PwC) tarafından hazırlanan Türkiye'de Gelişen Gayrimenkul Yatırım Alanları raporuna göre 1990 ile 2020 yılları arasında tahmini değeri 146,2 milyar dolar olan toplam 254 yap-işlet-devret projesi başlatıldığı ifade edilmektedir (PwC, 2022).

Ulusal ve bölgesel sermaye çevrimlerini, sermaye birikimini ve sermaye yoğunlaşmasını hızlandıracak bölgelerde yeni ekonomik aktivitelerin gelişimini ve yayılımını tetikleyecek YİD kapsamında üretilenler 1915 Çanakkale Köprüsü,

Kanal İstanbul, İstanbul-İzmir Otoyolu, Osmangazi Köprüsü, Kuzey Ege Otoyolu, Galataport İstanbul, İstanbul Uluslararası Finans Merkezi, Tersane İstanbul (Haliçport) ve İzmir Yarımadası, İzmir Bilişim Vadisi, İzmir-Ankara Yüksek Hızlı Tren Hattı ve farklı illerde şehir hastaneleri projeleridir.

Ülke ekonomisinin büyümesini domine eden alt-üst yapı ve enerji yatırımları, İzmir Bölgesi'nin iktisadi geleceğini de şekillendirmektedir. İzmir Bölgesi'nin sermaye yoğunluğunu arttıracak ve yerel iktisadi dinamikleri harekete geçirecek büyük ölçekli yatırımlardan ön plana çıkanlar Ankara-İzmir yüksek hızlı demiryolu, Kuzey Ege Otoyolu, İzmir Yarımadası Projesi, İzmir Şehir Hastanesi, İzmir Bilişim Vadisi, Çeşme Turizm Projesi, Dikili Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi, Rüzgâr ve Güneş Enerjisi projeleri şeklinde özetlenebilir.

Ankara-İzmir yüksek hızlı demiryolu, Türkiye'nin başkenti Ankara ile nüfus bakımından ülkenin üçüncü büyük metropolü İzmir arasında yolcu, yük ve sermaye akışlarını sağlamak için geliştirilmekte olan stratejik ulusal ulaşım projesidir. Proje ile İzmir Bölgesi ve hinterlandında yolcu, ürün ve sermaye akışlarının hem miktarının artırılması hem de hızlandırılması hedeflenmektedir.

İzmir'in geleceğine yön verecek diğer bir önemli proje ise Bilişim Vadisi İzmir Teknoloji Üssü projesidir (Bilişim Vadisi, 2022). Kamu-üniversite-sanayi-sivil toplum iş birliğini sağlamaya yönelik olarak İzmir'de kurulan Bilişim Vadisi İzmir tamamlandığında 180 bin metrekarelik açık, 63 bin metrekare kapalı alana sahip olacaktır. Bilişim Vadisi İzmir'in 6 bin araştırmacıya istihdam sağlayacağı ve mobilite, ileri teknolojiler, akıllı şehirler, siber güvenlik, tasarım ve dijital oyun firmalarının yer alacağı öngörülmektedir.

Büyük ölçekli alt yapı projelerinden olan Kuzey Ege Otoyolu Çeşme ve Menemen ilçeleri arasında hizmet veren İzmir Çevre Yolu'nun bittiği Menemen ilçesi ile İzmir'in Balıkesir sınırında yer alan Bergama ilçesi arasında 76 km uzunluğunda hizmet veren 2 x 3 şeritlik bir otoyoldur. Kuzey Ege Otoyolu ile Çeşme ve Bergama arası 216 km mesafe ortalama 90 dakikalık bir yolculuğa indirilmiştir. Kuzey Ege Otoyolu üzerinde Türkiye'nin tek arkeolojik alan köprüsü yer almaktadır. Bir diğer alt yapı projesi ise Otoyol 5 olarak isimlendirilen İstanbul-İzmir Otoyolu'dur. İçerdiği başka bir mega proje olan Osmangazi Köprüsü ile İzmir ve İstanbul arası ortalama 3,5 saate indirilmiştir. Otoyolun Osmangazi Köprüsü'ne kadar olan uzunluğu 407 km'dir.

FDI Intelligence (2022) tarafından yabancı yatırım stratejisi karşılaştırmasında Avrupa'da 5. seçilen İzmir'e yapılan yabancı yatırımlar artmaktadır. Yatırımlar genellikle enerji, sağlık ve teknoloji alanlarına yapılmaktadır. 2021 yılında gerçekleştirilen 40 enerji anlaşmasının 3'ü İzmir sınırları içerisinde faaliyet gösteren enerji tesislerini kapsamaktadır (PwC, 2021). İzmir Bölgesi'nin geleceğine yön verecek ve uygulamasında yol alınmış proje Urla-Karaburun Yarımada projesidir. Proje potansiyeli yüksek Urla-Karaburun yarımadasının doğal, kültürel ve tarihi mirasını canlandırmaya yönelik kalkınma stratejilerinden oluşmaktadır.

D. Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri ve Etki Alanları

D.1. Kentsel Yerleşim Kademelenmesi ve Kentsel Etki Alanları

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından Türkiye'de yerleşim sistemlerinin güncel yapısını ortaya çıkarma amacıyla yapılan Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması (YER-SİS) projesi ile Türkiye genelinde yerleşim yerleri arasındaki sosyoekonomik ilişkiler, yerleşim yerlerinin hizmet büyüklükleri, etki alanları ve kırsal bölgelerin sosyoekonomik yapıları incelenmiştir. Bu çalışmayla çok çeşitli veri setleriyle anketler düzenlenerek bölgeler bazında araştırma yapılmıştır. Her bölge eğitim, sağlık, ulaşım ve ticaret gibi yönlerle değerlendirilerek her gösterge üzerinden puanlama yapılmıştır ve puanlarla kırsal ve kentsel hizmet merkezleri tespit edilmiştir. Hizmet merkezleri ise hizmet puanları üzerinden derecelendirmeye tabi tutularak bölgesel etki alanları belirlenmiştir. Türkiye'de kentsel yerleşim merkezleri kademelenmesi incelendiğinde, İzmir Bölgesi'nin kademelenme skoru 0,4383 puanla İstanbul ve Ankara'dan sonra üçüncü

sıradadır. İzmir Bölgesi'nin yerleşim kategorisi YER-SİS çalışmasında 6B olarak belirlenmiştir. (Şekil 1.1-A, Tablo 1.4). YER-SİS çalışmasında coğrafi birim “yerleşim” olarak tanımlanmıştır ve fiziksel açıdan bir “bütünü” tarif etmektedir. Bu bütünün fiziki karşılığı da kent lekesidir ya da kent makroformudur. Başka bir ifade ile İzmir yerleşimi, mekânsal açıdan bütünlük oluşturan ilçe merkezlerinin bütünü olarak ele alınmaktadır. Türkiye’de Ankara ve İzmir’den başka 6. kademe yerleşim bulunmamaktadır. İzmir’i, 5A kademesinde bulunan Bursa, Adana, Konya ve Antalya ile 5B kademesinde bulunan Kocaeli ve Denizli yerleşimleri takip etmektedir (Tablo 1.4).

TABLO 1.4. İzmir ve Diğer illerin YER-SİS Yerleşim Kademelenmeleri

Bölge Kodu	Bölge Adı	Merkez Kademelenmesi	Kademelenme Skoru
TR100	İstanbul	7	1
TR510	Ankara	6A	0,6592
TR310	İzmir	6B	0,4383
TR411	Bursa	5A	0,3362
TR621	Adana	5A	0,2923
TR521	Konya	5A	0,2882
TR611	Antalya	5A	0,288
TR421	Kocaeli	5B	0,2329
TR322	Denizli	5B	0,2235
TR331	Manisa	4A	0,1926
TR333	Kütahya	4B	0,1629
TR321	Aydın	4B	0,1597
TR221	Balıkesir	4B	0,151
TR334	Uşak	4B	0,1506
TR323	Muğla	4B	0,1262

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2020

Yerleşim alanlarının servis ve hizmet almak için bağlandıkları üst kademedeki yerleşim alanları incelendiğinde; Manisa (4A), Aydın (4B) ve Uşak (4B) olmak üzere il merkezi statüsündeki 3 yerleşim ile ilçe merkezi statüsündeki toplam 20 yerleşimin doğrudan, 36 yerleşimin de dolaylı olarak (ara kademe bir yerleşim üzerinden) İzmir’e bağlanmakta olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle, il merkezi konumundaki 3 yerleşim dâhil toplam 56 yerleşimin en fazla servis aldığı üst kademe yerleşim İzmir’dir (Şekil 1.1-B, 1.1-C ve 1.2). Bu durum İzmir’in tartışmasız olarak ülke ölçeğinde bölgesel bir merkez olduğunu göstermektedir. Dikkate edileceği üzere İzmir yerleşimi de en üst kademe bulunan İstanbul yerleşimine bağlanmaktadır (Şekil 1.1-B).

İzmir ili sınırlarında 3 tane de 3. kademe yerleşim bulunmaktadır. Aliağa (3A), Kemalpaşa (3B) ve Torbalı (3B) yerleşimleri istihdam ve üretim merkezleri olmanın yanında, ticaret ilişkileri ile de çevre yerleşimlere hizmet sağlamaktadır (Tablo 1.5). Ancak bu yerleşimlerin çevre yerleşimlere sağlamakta olduğu eğitim, sağlık, ulaşım ve iletişim hizmetleri oldukça sınırlıdır. Bu hizmetler genel olarak İzmir (6B) merkez yerleşim tarafından sağlanmaktadır. Söz konusu yerleşimlerden Aliağa ve Kemalpaşa, “ticaret” kategorisinde 4. kademe iken bu iki yerleşimler yükseköğretim, ortaöğretim, sağlık, kargo, ulaşım ve iletişim kategorilerinde en fazla 2. kademe bulunmaktadır. Torbalı yerleşimi ise Aliağa ve Kemalpaşa gibi “ticaret”

kategorisinde 4. kademededir; ancak, bu iki yerleşimin aksine ortaöğretim ve sağlık alanlarında da 3. kategoride bulunmakta ve çevre yerleşimlere bu iki alanda önemli ölçüde hizmet sağlamaktadır. Benzer biçimde Çeşme ve Tire yerleşimleri “ortaöğretim” alanında 3. kademededir ve eğitim alanında çevre yerleşimlere hizmet vermektedir (Tablo 1.5).

İzmir il sınırları içerisinde yer alan Beydağ ve Karaburun yerleşimleri ise YER-SİS sınıflamasına göre en alt kademe olan 1B kademesinde yer almaktadır. Bu durum, bu iki yerleşimin çevre yerleşimlere ancak yüksek kademedeki kırsal merkez düzeyinde servis sağladığı şeklinde yorumlanmaktadır. Nitekim iki yerleşim YER-SİS sınıflamasına göre kırsal ve kentsel arasında “geçiş” kademesindedir. Bu iki yerleşimin 1A kademesinde bulunan Kınık ve Kiraz yerleşimleri takip etmektedir. Bu iki yerleşimin de çevre yerleşimlere vermekte olduğu hizmet sınırlıdır (Tablo 1.5).

TABLO 1.5. İzmir İlçeleri Hizmet Merkezleri ve Bileşen Kategorilerde Kademelenmeler

İlçeler	Kentsel Hizmet Derecesi (.../7)	Kentsel Hizmet Merkezi Skoru	Yüksek-öğretim (.../6)	Orta-öğretim (.../7)	Sağlık (.../7)	İş yeri Arası Ticaret (.../7)	Kargo (.../5)	Ulaşım (.../7)	İletişim (.../6)
Aliağa	3A	0,1011	1	2	2	4	2	1	2
Bayındır	2B	0,0324	1	2	1	1	1	1	1
Bergama	2A	0,0633	2	2	2	2	1	1	2
Beydağ	1B	0,0065	-	1	1	1	-	1	1
Çeşme	2A	0,0483	1	3	2	2	1	1	2
Dikili	2B	0,0301	-	1	2	1	1	1	2
Foça	2B	0,0284	1	1	2	1	1	-	1
Karaburun	1B	0,0128	-	1	1	1	1	-	1
Kemalpaşa	3B	0,0757	-	2	2	4	2	-	2
Kınık	1A	0,0137	-	1	1	1	1	1	1
Kiraz	1A	0,0203	-	1	1	1	1	1	1
Menderes	2A	0,0477	-	2	1	2	2	1	2
Merkez	6B	0,4383	5	5	6	5	4	5	5
Ödemiş	2A	0,0548	1	2	2	2	2	1	2
Seferihisar	2B	0,0375	1	1	2	1	1	1	2
Selçuk	2A	0,0421	1	2	2	1	1	1	1
Tire	2A	0,0586	1	3	2	2	1	1	2
Torbalı	3A	0,1158	1	3	3	4	2	2	2
Urla	2A	0,0614	2	2	2	2	2	1	2

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2020

YER-SİS çalışması için elde edilen ve farklı alanlarda mal ve hizmet akışlarını içeren veri tabanı ve geliştirilen arayüz sayesinde kentsel ve kırsal yerleşimlerin birbirleri ile olan ilişkileri incelenebilmektedir. Bu sayede, gerektiği durumda mesafe, komşuluk ve/veya minimum hizmet alma oranı kısıtları da kullanılarak, yerleşimlerin hizmet bölgeleri, başka bir ifade ile hinterlandları elde edilebilmektedir. İzmir ili sınırları içerisinde bulunan tüm yerleşimler için uzaklık ya da komşuluk kısıtı uygulanmadığında elde edilen hizmet

bölgeleri Şekil 1.3'te gösterilmiştir. Hizmet bölgelerinin elde edilmesinde bir yerleşimin diğer yerleşimin hizmet bölgesinde bulunabilmesi için diğer yerleşimlerden aldığı hizmetlerin ağırlıklı toplamının en az %1'nin anılan yerleşimden alması gerektiği kısıt olarak uygulanmıştır. İzmir (merkez) yerleşimi için ise bu kısıt %5 olarak belirlenmiştir.

Şekil 1.3-A'da İzmir yerleşimine ait hizmet bölgesi görülmektedir. Her ne kadar Niğde merkez gibi İç Anadolu yerleşimleri ya da Bingöl Kığı ve Mardin Ömerli gibi Doğu ve Güneydoğu Anadolu yerleşimlerinden bir bölümü de aldıkları toplam hizmetin %5'ten çoğunu İzmir'den alarak İzmir'in hizmet bölgesi içerisinde bulunsun da İzmir yerleşiminin hizmet bölgesinin Türkiye'nin batı bölümü ile sınırlı kaldığı açıktır. Kuzeyde Çanakkale merkez, güneyde Fethiye, doğuda ise Dumlupınar bu bölgenin sınırlarını tarif etmektedir (Şekil 1.3-A).

Şekil 1.3 incelendiğinde, İzmir ili sınırları içerisinde bulunan yerleşimlerden İzmir merkez haricinde hizmet bölgesinin önemli biçimde sınır komşuluğunda bulunmamasına rağmen il sınırı dışına taşan iki yerleşim olduğu görülmektedir. Bu yerleşimlerden birisi Aliğa diğeri ise Kemalpaşa'dır (Şekil 1.3-B ve 1.3-J). Bu durum Aliğa ve Kemalpaşa'daki üretim ve üretime bağlı olarak gerçekleşen ticaret aktivitesinin bir sonucudur.

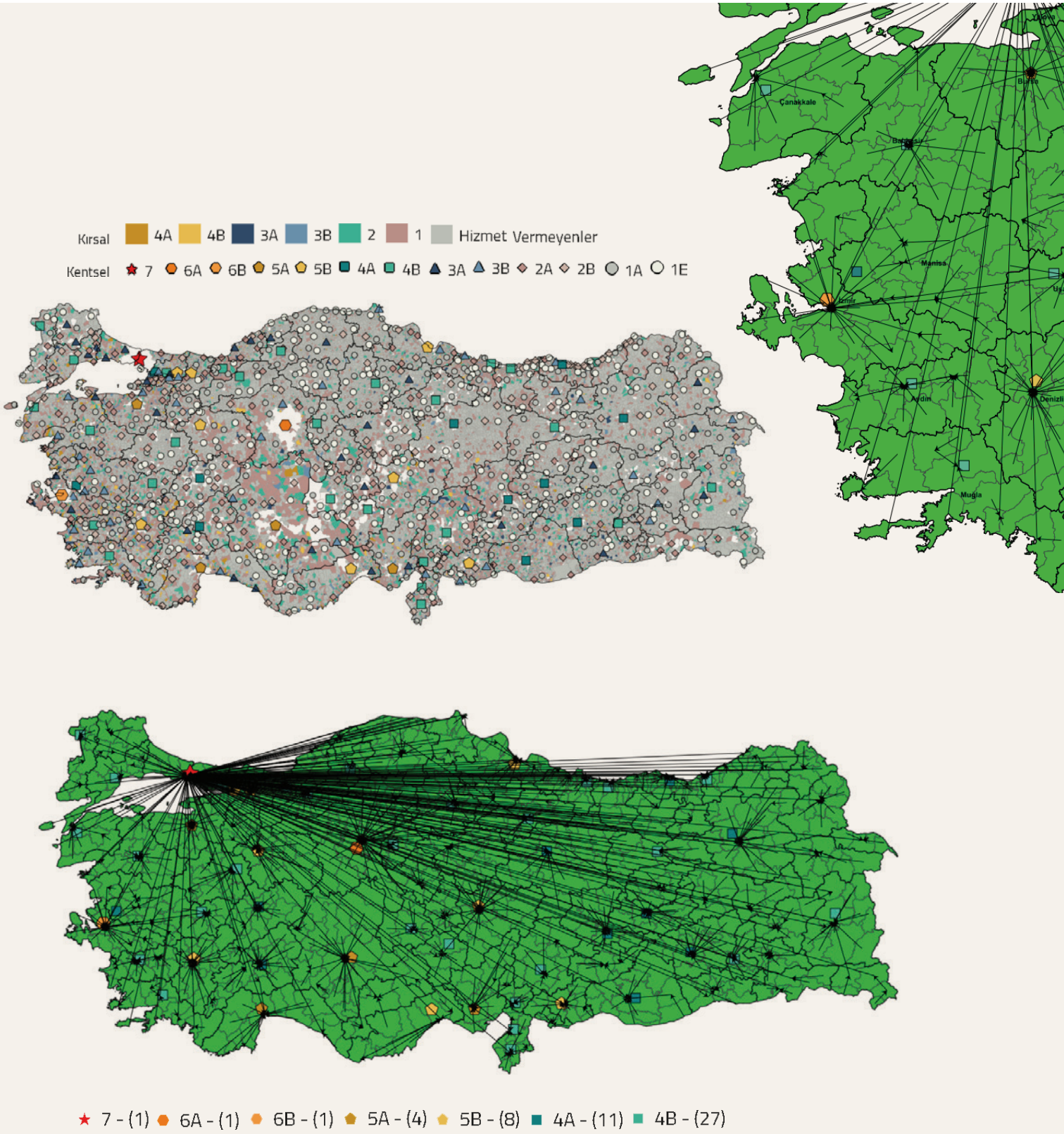
İzmir ili sınırları içerisinde bulunan yerleşimlerden İzmir merkez haricinde hizmet bölgesi il sınırı dışına taşan diğer yerleşimler Bergama (Şekil 1.3-D), Dikili (Şekil 1.3-G), Kınık (Şekil 1.3-K), Kiraz (Şekil 1.3-L), Selçuk (Şekil 1.3-M), Ödemiş (Şekil 1.3-N) ve Tire (Şekil 1.3-O). Bu durum bu yerleşimlerin İzmir il sınırına yakın konumda olması ve ilişki içerisinde bulundukları komşu yerleşimlerin komşu il sınırları içerisinde bulunmaları ile açıklanabilir.

İzmir il sınırı içerisinde bulunan yerleşimlerden İzmir merkez (Şekil 1.3-A), Çeşme (Şekil 1.3-F), Dikili (Şekil 1.3-G), Kemalpaşa (Şekil 1.3-J) ve Urla (Şekil 1.3-R) yerleşimleri sınır komşuluğunda bulunan tüm yerleşimleri hizmet bölgesi içerisinde bulundurmaktadır. Bu durum anılan yerleşimlerin sınırlarında bulunan tüm yerleşimlerin servis ihtiyaçlarının en az %1'ini karşıladığına işaret etmektedir.

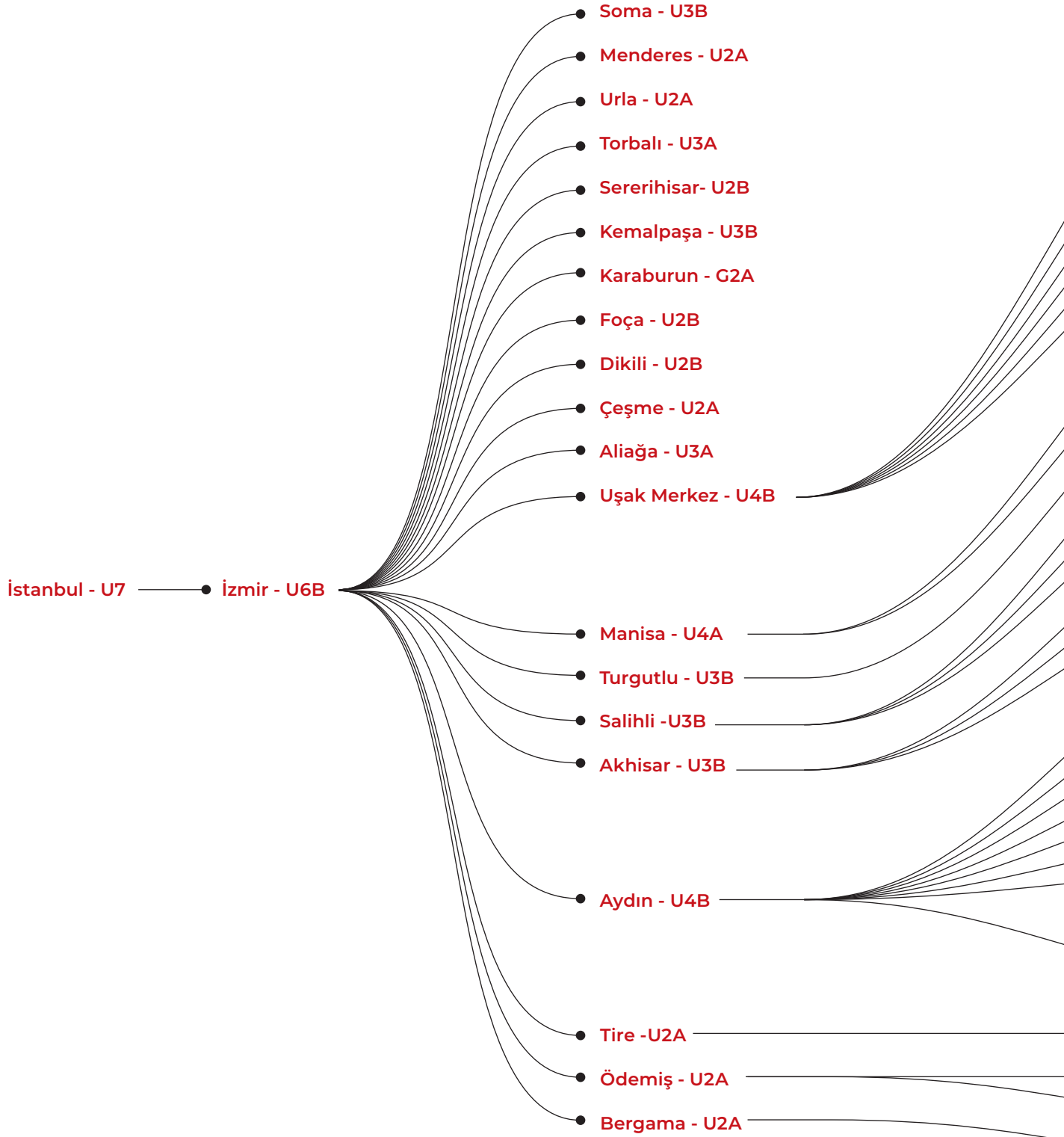
Hizmet bölgesi içerisinde yer alan kentsel yerleşimler açısından en zengin yerleşim beklendiği üzere İzmir (merkez) yerleşimidir ve bölge sınırları içerisinde 68 kentsel yerleşim alanı bulunmaktadır (Şekil 1.3-A). Hizmet bölgesi içerisindeki kentsel yerleşim sayısı açısından İzmir yerleşimini 10 yerleşim ile Aliğa (Şekil 1.3-B); 7'şer yerleşim ile Bergama (Şekil 1.3-D), Tire (Şekil 1.3-O); 6 yerleşim ile Kemalpaşa ((Şekil 1.3-J) ve 5'er yerleşim ile Selçuk (Şekil 1.3-M) ve Ödemiş (Şekil 1.3-N) izlemektedir.

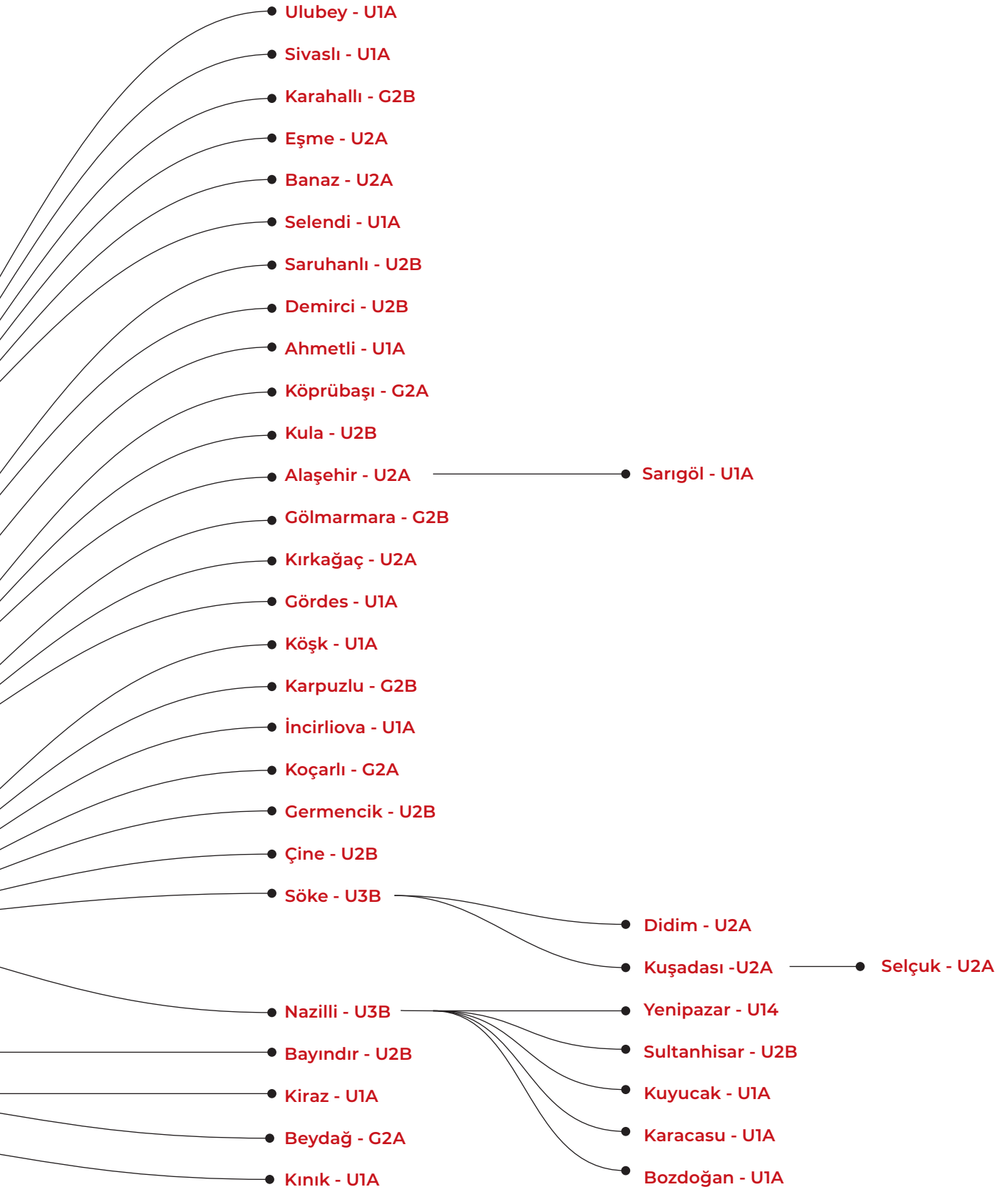
Hizmet bölgeleri açısından, bölge sınırına giren yerleşimler dikkate alındığında Karaburun 1 yerleşim ile hizmet bölgesi en sınırlı yerleşimdir (Şekil 1.3-I). Nitekim YER-SİS'e göre Karaburun yerleşimi 1B kademesindedir ve bu kademe kentsel-kırsal geçiş kademesine karşılık gelmektedir. Beydağ (Şekil 1.3-E), Foça (Şekil 1.3-H) ve Kınık (Şekil 1.3-K) yerleşimleri de kentsel hizmet bölgelerinde 2'şer yerleşime sahiptir.

ŞEKİL 1.1. Türkiye Merkez Kademelenmesi İçerisinde (A) İzmir Bölgesi ve İzmir Bölgesi'nin Etki Alanındaki Yerleşimler, (B) Türkiye Kentsel Kademelenmesinde Etki Alanlarına Dayalı Bölgeler – Yerleşim Yerlerinin En Önemli İlk 1. İlişkileri, (C) Ege Bölgesi Kentsel Kademelenmesinde Etki Alanlarına Dayalı Bölgeler – Yerleşim Yerlerinin En Önemli İlk 1. İlişkileri

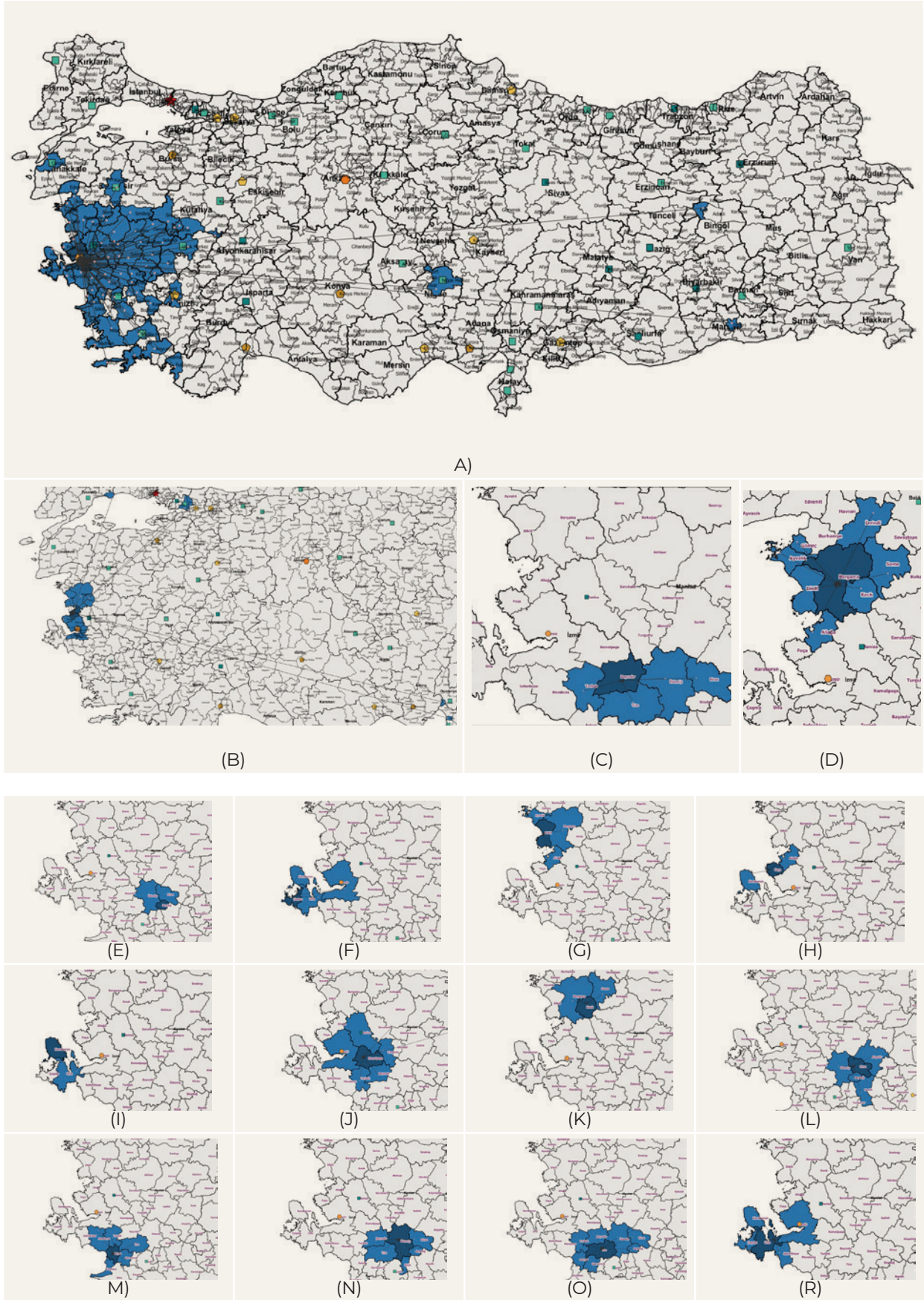

ŞEKİL 1.2. Türkiye Merkez Kademelenmesi İçerisinde İzmir Bölgesi ve İzmir Bölgesi'nin Etki Alanındaki Yerleşimler

ŞEKİL 1.3. İzmir İlçeleri Hizmet Bölgeleri

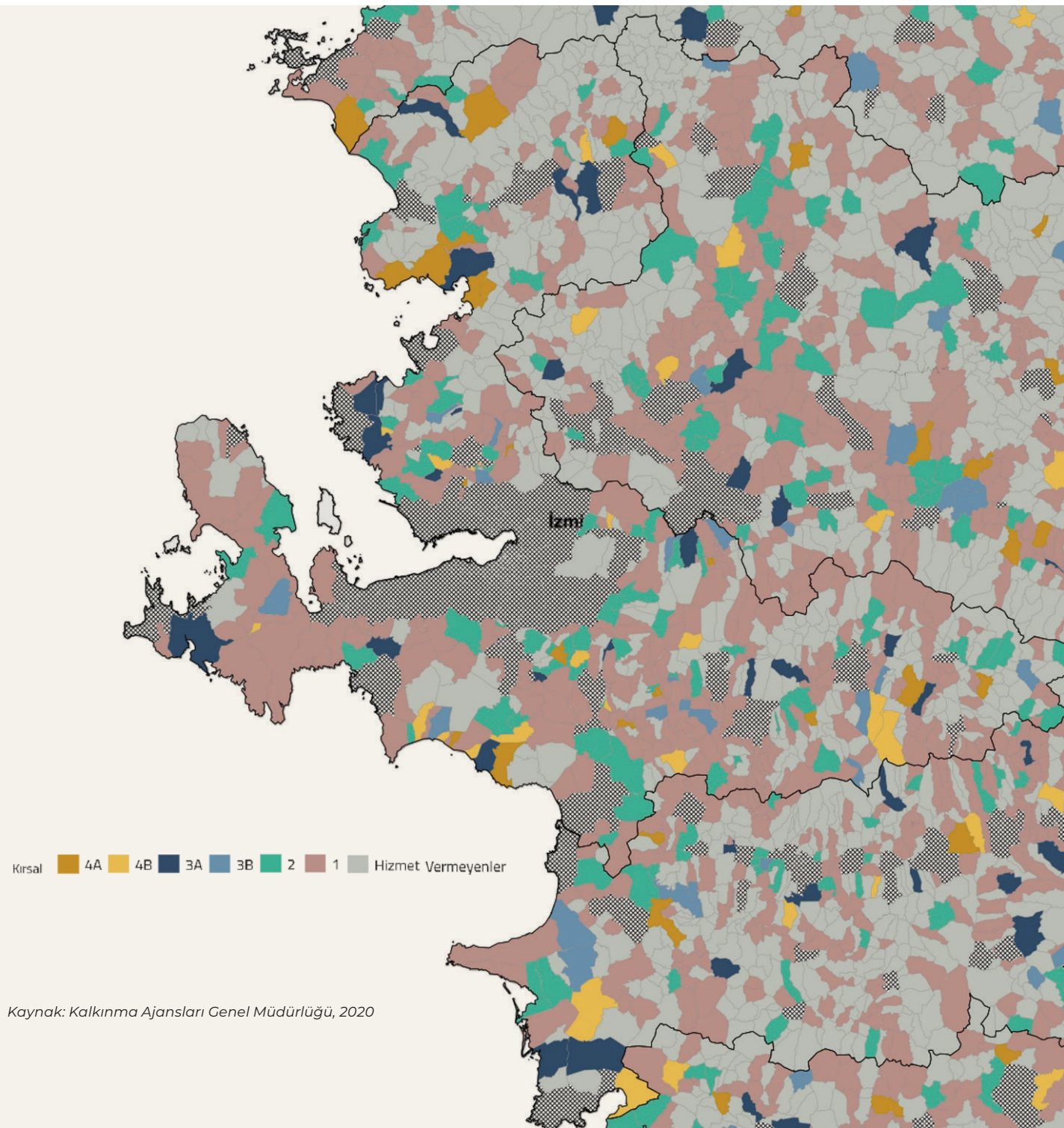
A – İzmir Merkez, B – Aliağa, C – Bayındır, D – Bergama, E – Beydağ, F – Çeşme, G – Dikili, H – Foça, I – Karaburun, J – Kemalpaşa, K – Kınık, L – Kiraz, M – Selçuk, N – Ödemiş, O – Tire, R – Urla

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2020

D.2. Kırsal Yerleşim Kademelenmesi ve Kırsal Etki Alanları

Türkiye'deki mevcut yerleşim sistemini ve yerleşimler arası ilişkileri yeni dinamikler çerçevesinde tanımlamayı amaçlayan YER-SİS sınıflamasına göre İzmir Bölgesi içerisinde toplam 718 adet kırsal yerleşim bulunmaktadır. Bu 718 yerleşimden 310 tanesi (%43,2'si), eğitim, sağlık, ticaret, iş gücü hareketliliği ve ulaşım alanlarının hiçbirisinde kendisi haricinde bir başka yerleşime hizmet vermeyen yerleşimlerdir (Tablo 1.6). Bu yerleşimler genellikle İzmir il sınırının kuzeyinde ve doğusunda yer alan (Şekil 1.4) ve tarımsal faaliyetlerin yoğun olarak sürdürüldüğü kırsal yerleşimlerdir. 718 yerleşimden 266 tanesi (%30'u) de çevresindeki kırsal yerleşimlere oldukça sınırlı düzeyde hizmet sağlamaktadır ve YER-SİS Kırsal kademmesine göre 1 kategorisindedir. Kademe sınıfı 2 olan yerleşimler ise genellikle İzmir il sınırının güneyinde ve batısında yer alan tarımsal faaliyetlerin yoğun olarak sürdürüldüğü ya da doğal yapının korunmuş olduğu kırsal yerleşimlerdir (Şekil 1.4).

ŞEKİL 1.4. Kırsal Hizmet Merkezleri Kademelenmesi

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2020

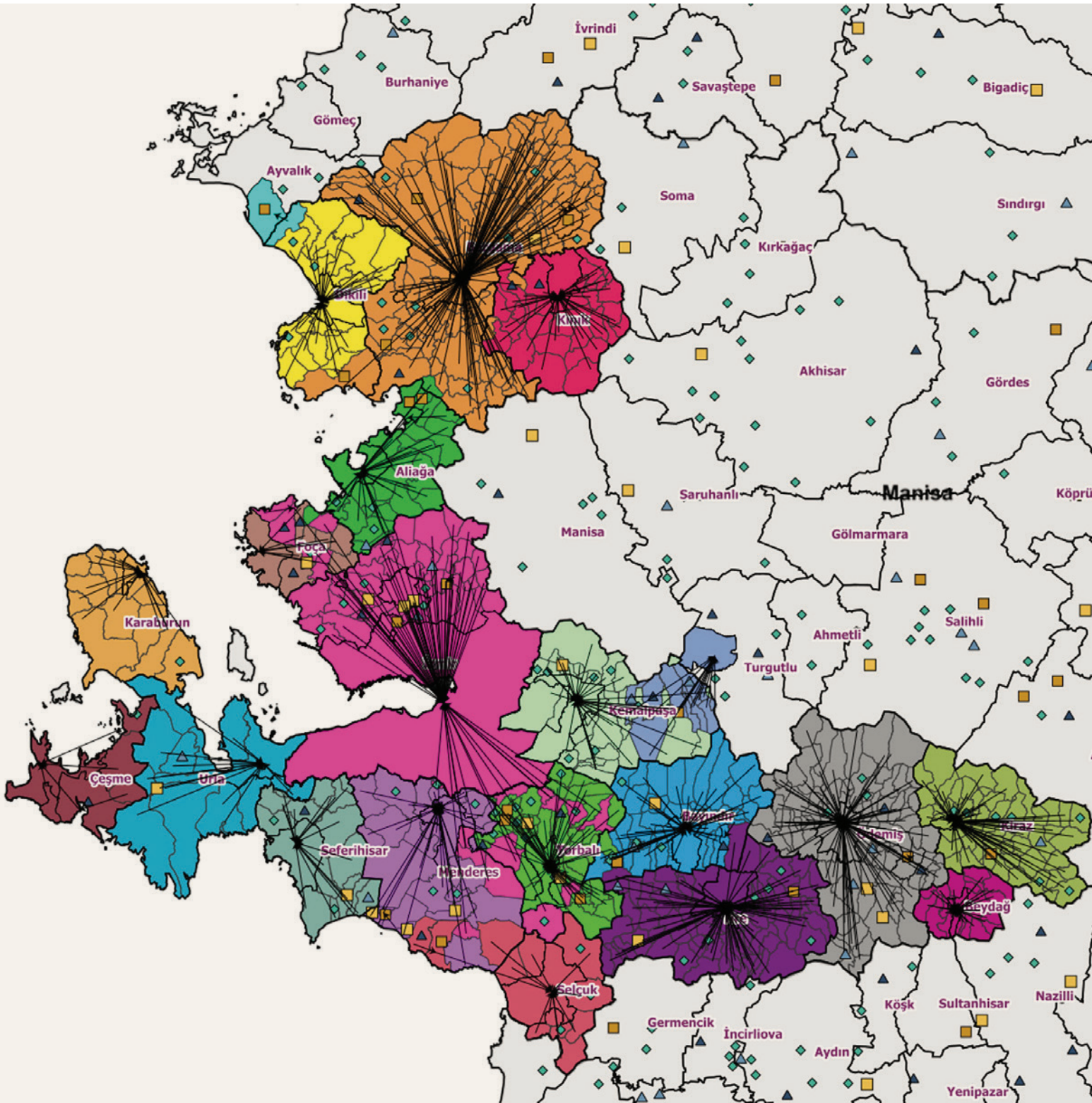
TABLO 1.6. İzmir İlçelerinde Yer Alan Kırsal Yerleşimlerin Kırsal Kademelenmeye Göre Sayıları

İlçeler	1	2	3A	3B	4A	4B	Hizmet Vermeyen	Toplam
Aliağa	6	3	-	1	2	-	11	23
Bayındır	17	6	1	1	1	1	18	45
Bergama	31	9	2	-	3	1	73	119
Beydağ	10	-	-	-	-	-	11	21
Çeşme	2	1	1	-	-	-	1	5
Dikili	8	3	-	-	1	-	14	26
Foça	4	1	3	-	-	1	4	13
Karaburun	7	1	-	-	-	-	6	14
Kemalpaşa	15	8	1	2	1	1	17	45
Kınık	10	-	2	-	-	-	19	31
Kiraz	13	7	-	1	1	-	30	52
Menderes	12	5	1	-	2	3	11	34
Menemen	21	6	2	2	2	3	15	51
Ödemiş	29	3	3	3	1	2	42	83
Seferihisar	8	2	1	1	-	1	2	15
Selçuk	6	3	-	-	-	-	-	9
Tire	32	6	-	2	1	1	24	66
Torbalı	22	10	2	-	3	2	12	51
Urla	13	-	-	1	-	1	-	15
Toplam	266	74	19	14	18	17	310	718

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2020

Tablo 1.6 incelendiğinde, İzmir il sınırları içerisinde toplam 33 adet 3. kademe kırsal yerleşim bulunduğu, bu yerleşimlerden 14 tanesinin daha alt kademe olan 3B, 19 tanesinin ise daha üst kademe olan 3A kademesinde olduğu görülmektedir. 3. kademe kırsal yerleşimlerin 6 tanesi Ödemiş ilçesi sınırları içerisinde bulunmaktadır. Ödemiş'i 4 adet 3 kademesinde kırsal yerleşim ile Menemen, 3'er adet 3 kademesinde kırsal yerleşim ile Foça ve Kemalpaşa yerleşimleri izlemektedir. 3A ve 3B yerleşimlerinin İzmir il sınırı içerisinde dengeli bir dağılıma sahip olduğunu söylemek mümkündür (Şekil 1.4).

İzmir il sınırları içerisinde toplam 35 adet 4. kademe kırsal yerleşim bulunmaktadır (Tablo 1.6). Türkiye geneli 480 adet 4. kademe kırsal yerleşim merkezi bulunduğu dikkate alındığında, İzmir ilinin yüksek kademeli kırsal yerleşimler açısından oldukça zengin olduğu söylenebilir. Nitekim Türkiye'deki 4. kademe kırsal yerleşimlerin %7,3'ü İzmir il sınırları içerisinde bulunmaktadır. Bu durum İzmir ili içerisindeki verimli tarım alanları ve nüfusu kırsalda tutan tarımsal üretim faaliyetleri ile açıklanabilir. Bu kırsal yerleşimlerin bir bölümünün de turizm sektörü ağırlıklı yerleşimler olduğu ifade edilmelidir.

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2020

İzmir il sınırları içerisinde yer alan 4A kademesinde bulunan, başka bir ifadeyle YER-SİS çerçevesinde kırsaldan kentsel geçiş kategorisinde olan 18 yerleşimden hizmet büyüklüğü en büyük yerleşim İnönü (Torbalı) yerleşimidir. Bu kırsal yerleşimi; Emiralem Merkez (Menemen), Subaşı (Torbalı), Yenişakran (Aliağa), Gökçen (Tire), Çırpı Cami (Bayındır), Kaymakçı (Ödemiş), Göçbeyli (Bergama), Ayrancılar (Torbalı), Özdere Cumhuriyet (Menderes), Aşağışakran (Aliağa), Yukarıbey (Bergama), 30 Ağustos (Menemen), Çandarlı (Dikili), Yenikent (Bergama), Haliller (Kiraz), Kazımpaşa (Kemalpaşa), Gümüldür Fevzi Çakmak (Menderes) yerleşimleri takip etmektedir. Dikkat edileceği üzere Torbalı ve Bergama ilçe sınırları içerisinde 3'er adet; Aliağa, Kiraz ve Menemen ilçe sınırları içerisinde ise 2'şer adet 4A kademesinde kırsal yerleşim bulunmaktadır. Bir alt kademe olan 4B kırsal yerleşim merkezleri açısından incelendiğinde, Menderes ve Menemen ilçelerinin 3'er adet, Ödemiş ve Torbalı ilçelerinin ise 2'şer adet 4B kademesinde kırsal yerleşim ile öne çıktığı görülmektedir (Tablo 1.6). 4A ve 4B kademelerindeki yerleşim merkezlerinin mekânsal dağılımları incelendiğinde, bu kademedeki yerleşimlerin ilin batısı haricindeki alanlarda homojen bir dağılıma sahip olduğu, İzmir ilinin batısında sadece Uzunkuyu (Urla) yerleşimi olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 1.4).

İzmir il sınırları içerisinde bulunan tüm kırsal yerleşimlerin aldıkları hizmetlerin ağırlıklı ortalamaları alınarak oluşturulmuş olan bütünleşik kırsal hizmet merkezleri incelendiğinde ise kırsal merkezlerin çok büyük oranda idari olarak bağlı oldukları ilçe merkezlerine bağlandıkları görülmektedir (Şekil 1.5).

E. SEGE Dereceleri

İzmir Bölgesi'nde yer alan ilçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi değerleri incelendiğinde 2004 yılında genel sıralamada İzmir ilçelerinin 5-644 aralığında sıralandığı görülmektedir. Bu sıralama aralığı 2017 SEGE çalışmasında 6-623'e 2022 SEGE çalışmasında ise 11-715 aralığına evrilmiştir. İzmir'de bulunan hem en gelişmiş ilçelerin hem de sıralamalarda geride bulunan görece az gelişmiş ilçelerin gelişmişlik düzeyinin gerilediği görülmektedir. Bu bulgu İzmir Bölgesi'nin yıllar itibarıyla Türkiye'nin 3. gelişmiş bölgesi olsa da bütünü oluşturan parçalarda gerilemeler olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye'de ilçe sayılarının arttığı da düşünüldüğünde, bu tespitler bölge planının ilçelerin iktisadi ve sosyal dinamiklerini tetikleyecek stratejiler oluşturmalarının önemini ortaya koymaktadır.

İlçelerde SEGE sıralamalarının değişimi incelendiğinde, Aliağa ilçesinin 2004 yılında ilçelerin gelişmişlik sıralamasına göre 5. sırada yer alırken 2017 yılında 54. sıraya, 2022 yılında ise 105. sıraya gerilediği görülmektedir. Çeşme ilçesinin 2004 yılında 19. sırada olan konumunun 2017 yılında 22. Sıraya, 2022 yılında ise 45. sıraya gerilediği görülmektedir. Benzer şekilde İzmir'in birçok ilçesinde 2017-2022 arası dönemde sıralamada geriye düşme eğilimi gözlenmektedir. Sıralamada yukarılara çıkan bölgeler arasında Karşıyaka, Urla, Narlıdere ve Güzelbahçe bulunmaktadır² (Tablo, 1.7).

2 SEGE çalışmalarının hesaplama yöntemleri arasında farklılıklar bulunmaktadır

TABLO 1.7. İzmir İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması (2004, 2017 ve 2022)

İlçeler	2004			2017				2022			
	Genel Sıralama	Skor	Kademe	Genel Sıralama	İl içindeki Sıralama	Skor	Kademe	Genel Sıralama	İl içindeki Sıralama	Skor	Kademe
Aliağa	5	4,495	1	54	8	1,786	1	105	13	1,154	2
Balçova	-	-	-	12	2	2,781	1	18	3	2,902	1
Bayındır	392	-0,128	3	477	28	-0,18	4	503	28	-0,304	4
Bayraklı	-	-	-	92	11	1,306	2	92	11	1,322	2
Bergama	180	0,521	3	209	25	0,618	2	241	25	0,379	3
Beydağ	450	-0,222	3	562	29	-0,331	4	618	29	-0,481	4
Bornova	-	-	-	20	3	2,551	1	17	2	3,028	1
Buca	-	-	-	121	14	1,093	2	99	12	1,227	2
Çeşme	19	2,692	2	22	4	2,38	1	45	7	1,998	1
Çiğli	-	-	-	43	5	1,898	1	41	5	2,046	1
Dikili	130	0,878	2	182	23	0,765	2	200	23	0,609	2
Foça	79	1,273	2	115	13	1,13	2	154	19	0,844	2
Gaziemir	-	-	-	45	7	1,894	1	43	6	2,031	1
Güzeldere	-	-	-	77	9	1,459	2	52	8	1,882	1
Karabağlar	-	-	-	133	16	0,996	2	120	14	1,078	2
Karaburun	-	-	-	172	20	0,844	2	186	22	0,676	2
Karşıyaka	-	-	-	44	6	1,896	1	37	4	2,222	1
Kemalpaşa	62	1,498	2	153	18	0,935	2	133	15	0,983	2
Kınık	418	-0,175	3	417	27	-0,086	3	493	27	-0,297	4
Kiraz	644	-0,585	4	623	30	-0,427	4	715	30	-0,599	5
Konak	-	-	-	6	1	3,582	1	11	1	3,465	1
Menderes	-	-	-	181	22	0,769	2	145	18	0,903	2
Menemen	142	0,764	2	178	21	0,815	2	156	20	0,838	2
Narlıdere	-	-	-	80	10	1,419	2	67	10	1,632	1
Ödemiş	199	0,445	3	236	26	0,477	3	250	26	0,336	3
Seferihisar	61	1,508	3	130	15	1,005	2	139	17	0,924	2
Selçuk	61	1,337	2	146	17	0,954	2	178	21	0,690	2
Tire	75	0,580	2	192	24	0,689	2	221	24	0,500	2
Torbalı	54	1,689	3	156	19	0,922	2	138	16	0,927	2
Urla	43	1,892	2	93	12	1,295	2	59	9	1,768	1

Kaynak: DPT, 2004; Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2022a

F. Değerlendirme

Batı Anadolu ve Ege Bölgesi'nin merkezi niteliğinde olan ve Türkiye'nin 3. büyük kenti olan İzmir çağlar boyunca üretim ve üretime dayalı ticaretin odağı olmuştur. Yerleşim alanlarının servis ve hizmet almak için bağlandıkları üst kademedeki yerleşim alanları incelendiğinde; Manisa, Aydın ve Uşak olmak üzere il merkezi statüsündeki 3 yerleşim ile ilçe merkezi statüsündeki toplam 20 yerleşimin doğrudan, 36 yerleşimin de dolaylı şekilde olmak üzere 56 yerleşimin en fazla servis aldığı üst kademe yerleşim İzmir'dir. Bu durum İzmir'i tartışmasız olarak ülke ölçeğinde bölgesel bir merkez yapmaktadır. İçerisinde bulunduğu fiziki coğrafyaya bağlı olarak bir liman kenti olmanın da verdiği avantaj ile ekonomik aktivite çeşitliliği ve sahip olduğu nitelikli iş gücü, verimli tarım toprakları, ılıman iklimi, ulaşım ağlarına yakınlığı, kültürel çeşitliliği, zengin tarihi ve nitelikli işgünü çekme ve barındırma potansiyeli ile İzmir Bölgesi Dünya'nın en yaşanabilir ve yatırım yapılabilir metropoliten alanlarından birisidir.

Uluslararası sıralama ve derecelendirme kuruluşları tarafından yayımlanan raporlarda İzmir Bölgesi'nin hak ettiği kadar az yer aldığı tespit edilmektedir. Bunun gerekçesi çoğu zaman İzmir Bölgesi'nin ya da İzmir kentinin değerlendirmeye alınan bölge ya da kentler arasında yer almamasıdır. Değerlendirme kapsamına alındığı durumlarda İzmir'in yüksek sıralarda yer almasını görmek bölgesel kalkınma için önemli bir motivasyon kaynağı olmakla birlikte kentin daha fazla kurum ve kuruluşça değerlendirmeye alınmasının sağlanması, ülkesel ve yerel yönetimlerin öncelikli amaç ve hedefleri arasında olmak durumundadır. Büyüklükten çok kalitenin, miktardan çok değer önüne çıktığı günümüz ekonomik ve kültürel ortamında, İzmir'in turizm, tarım, eğitim ve teknoloji gibi kalkınmayı ve istihdamı doğrudan besleyen alanlarda sürekli biçimde ülkemizin ve dünyanın gelişim oranlarından daha yüksek değerlerin yakalanması İzmir Bölgesi için gerçekleştirilmesi olanaklı ancak elde edilmesi için tüm kurum ve kuruluşların birlikte ve ortak hedefler çerçevesinde çaba harcanması ile mümkün olabilecek bir hedeftir.

Bölgede yer alan mevcut ulaşım olanakları ile kısa ve orta vadede tamamlanması beklenen otoyol, hızlı tren, hava ulaşımı ve deniz ulaşımı alanlarında planlaması ve/veya yapımı sürdürülen yatırımların tamamlanması bu ivmenin yakalanmasında etkili olacaktır. Bölgede Ar-Ge çalışmalarını ve üniversite-sanayi iş birliğini daha etkin kılacak yatırımların tamamlanması da süreç için gerekli ve değerlidir. Ancak, tüm büyüme süreçleri sektörler arası bir takım gerilim alanlarını da beraberinde getirmektedir. Örneğin, sanayi sektörünün hızlı büyüme trendi, tarım toprakları üzerinde önemli bir baskı yaratmaktadır. Yine kirletici özelliğe sahip sanayi alanları ve enerji yatırımları, turizm ve özellikle doğa ve tarihi alanlarına yakınlıkları nedeni ile sektörler arası gerilim yaratma potansiyeline sahiptir. Tüm sektörlerin önceliklerinin ve kırılganlıklarının dikkate alındığı, hiçbir sektörün diğerine üstün geldiğine ilişkin varsayımların bulunmadığı, tüm kurum ve kuruluşlar ile yerel aktörlerin sürece dahil edildiği, kültürel ve tarihi değerlerin korunarak ve zenginleştirilerek gelecek kuşaklara aktarılması gerektiğini temel ilke olarak benimseyen büyüme ve kalkınma stratejilerinin geliştirilmesi ve kararlılıkla uygulanması belirlenen hedeflere ulaşılmasını ve İzmir'in Türkiye ve Dünya'da her alanda daha üst sıralara taşınmasını sağlayacaktır.

2. EKONOMİK YAPI

2011 yılı Global MetroMonitor raporunda kişi başına GSYH ve istihdam verileri kullanılarak hesaplanan endekse göre İzmir, 2010-2011 döneminde en yüksek ekonomik performansa sahip 4. metropol bölge olarak belirlenirken, bu sıralamaların 2018 raporunda düştüğü görülmektedir. 2018 raporunda yer alan Türkiye metropolleri ve skorları aşağıdaki tabloda sunulmuştur (Brookings, 2011; Brookings, 2018). Kişi Başı GSYH büyüme oranı değerleri sıralandığında İzmir Bölgesi'nin 300 metropol bölge arasında 190. sırada olduğu, istihdam büyüme oranı sıralamasında ise 128. sırada olduğu görülmektedir (Tablo 2.1).

TABLO 2.1. Global MetroMonitor Ekonomik Performans Göstergeleri (2018)

Sıra '14-'16	Metropol	Gelir Grubu	İstihdam, '14-'16		Kişi Başı GSYH, '14-'16		Sıra '00-'16
			Büyüme Oranı (%)	Değişim (bin)	Büyüme Oranı (%)	Değişim (bin)	
12	İstanbul	Gelişmekte Olan	4,4	459	3,9	1,6	78
131	Ankara	Gelişmekte Olan	3,5	128	2,2	0,7	140
190	İzmir	Gelişmekte Olan	2,1	62	2,2	0,6	154

Kaynak: Brookings, 2018

İzmir Bölgesi içerdiği iktisadi ve sosyal dinamikler nedeniyle Türkiye'nin en gelişmiş bölgelerinden biri olduğu kadar Akdeniz Bölgesi'nin en önemli ve gelişmiş merkezlerinden de biridir. Uluslararası raporların ortaya koyduğu üzere İzmir Bölgesi'nin sergilemiş olduğu ekonomik performans bölgenin potansiyel performansının oldukça altındadır (Brookings, 2011; Brookings, 2018). Bu nedenle İzmir Bölgesi'nin yerel potansiyellerini tetikleyecek kilit iktisadi dinamiklerin tespit edilmesi ve bu süreci yönlendirecek bir çerçevenin hazırlanmasına katkı sunulması kritik önem taşımaktadır. Bu kapsamda İzmir Bölgesi'nin iktisadi dinamikleri alt başlıklar altında incelenmiştir.

A. Gelir ve Üretim

I. Gayrisafi Yurtiçi Hasıla

İzmir Bölgesi, nüfus bakımından Türkiye'nin en büyük illerinden biri olduğu gibi sahip olduğu üretim kapasitesiyle de önemli bir konuma sahiptir. 2021 yılı verileri incelendiğinde İzmir'in İstanbul ve Ankara'nın ardından üretim hacmi en büyük üçüncü il konumunda olduğu görülmektedir. İzmir GSYH'sinin ülke toplamı içerisindeki ağırlığı ise %6,4 seviyesindedir. En büyük ağırlığa sahip bölge ise %30,4 ile İstanbul Bölgesi'dir (Tablo 2.2).

TABLO 2.2. 2021 Yılı Bölgelere Göre GSYH ve Ülke İçindeki Payı (Cari Fiyatlarla)

Düzy	GSYH (Bin TL)	Ülke İçindeki Payı (%)
Türkiye	7.248.788.983	100,0
Ege Bölgesi	923.285.257	12,7
İstanbul	2.202.155.938	30,4
Ankara	667.142.295	9,2
İzmir	462.151.823	6,4

Kaynak: TÜİK, 2022e

İzmir Bölgesi'nin büyüme dinamikleri incelendiğinde bölge ekonomisinin düzenli olarak büyüme eğiliminde olduğu gözlemlenmektedir. 2009-2021 yılları arasındaki büyüme oranlarına bakıldığında bölge ekonomisinin iki kat büyüdüğü görülmektedir. Bu süreçteki yıllık büyüme ortalaması %5,2 olmuştur. Bölge ekonomisi söz konusu süreçte küresel ekonomik krizin etkili olduğu 2009 yılı ile Covid-19 salgının etkili olduğu 2019 yılı dışında daralma göstermemiştir. Bu krizlerin etkisinden ise hızlı bir şekilde kurtulma potansiyeli olduğu gözlemlenmektedir. Bölge ekonomisi 2019 yılında %1,8 daraldıktan sonra, takip eden iki yılda sırasıyla %2,2 ve %14,1 oranında büyümüştür (Tablo 2.3).

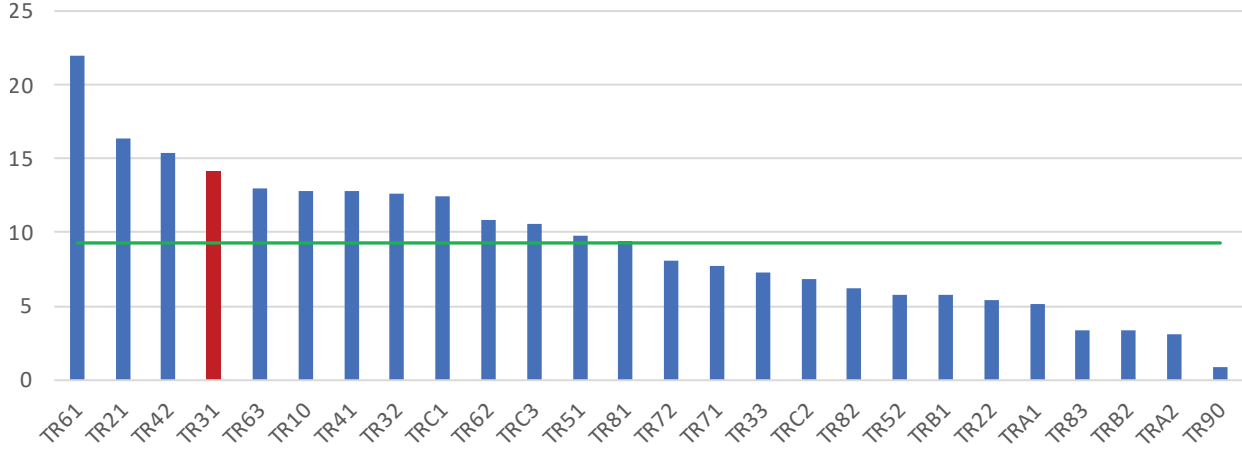
TABLO 2.3. İzmir'in Yıllara Göre GSYH ve Büyüme Oranları (Zincirlenmiş Hacim Endeksi, 2009 Baz)

Yıl	GSYH (Bin TL)	Büyüme Oranı (%)
2009	61.692.893	-5,6
2010	67.622.032	9,6
2011	75.517.655	11,7
2012	78.589.917	4,1
2013	83.716.413	6,5
2014	86.956.660	3,9
2015	91.118.490	4,8
2016	96.237.820	5,6
2017	104.117.422	8,2
2018	108.210.915	3,9
2019	106.283.981	-1,8
2020	108.574.198	2,2
2021	123.898.921	14,1

Kaynak: TÜİK, 2022e

2021 yılında Düzey II bölgelerinde en hızlı büyüyen bölge TR61 Bölgesi olmuştur. İzmir Bölgesi ise bu sıralamada dördüncü bölge konumundadır. Üretim hacmi en büyük iller arasında büyüme oranı en yüksek olan bölge olması dikkate değer bir durumdur (Şekil 2.1).

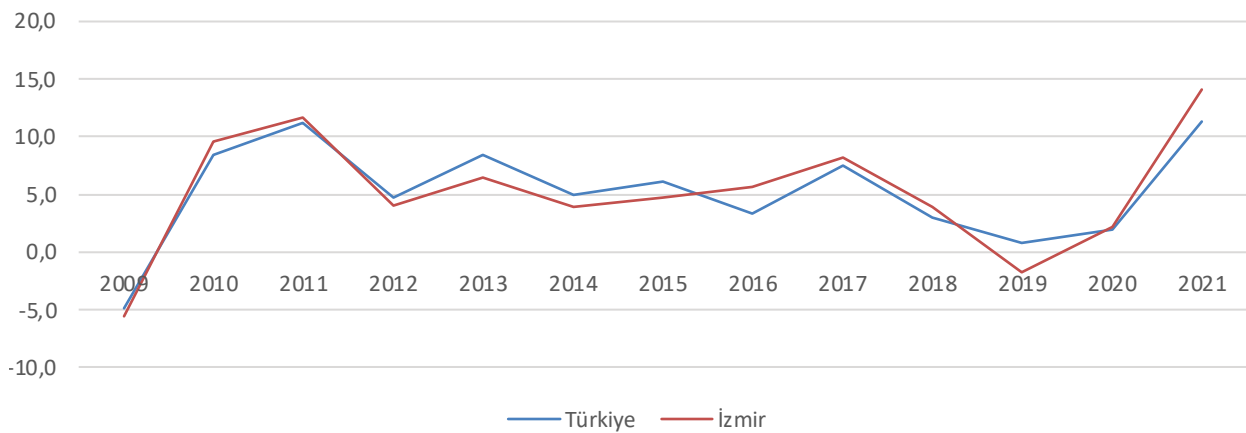
ŞEKİL 2.1. Düzey II Bölgelerinin 2021 yılında Büyüme Oranı (Zincirlenmiş Hacim Endeksi)

Kaynak: TÜİK, 2022e

İzmir Bölgesi'ne ilişkin büyüme oranları daha detaylı incelendiğinde, büyüme oranlarının yıldan yıla önemli farklılıklar gösterebildiği gözlemlenmektedir. İzmir Bölgesi ile ülke ortalaması kıyaslandığında ise bölgedeki büyüme oranlarının Türkiye ortalamasına oldukça yakın seyrettiği, buna karşın dalgalanma düzeyinin daha fazla olduğu söylenebilmektedir. 2009 yılında olduğu gibi 2019 yılında da bölge ekonomisi ülke ortalamasına göre daha fazla daralmış, sonra daha hızlı bir büyüme oranıyla ülke ortalamasının üzerine çıkmıştır. Bölge ekonomisinin olumsuz konjonktürel etkileri hızlı atlatabilmesi olumlu bulunmakla birlikte bu etkilere karşı bölgedeki sektörel yapının mukavemetinin artırılması gerektiği değerlendirilmektedir. Sektörel yapıdaki kırılgan noktaların tespit edilerek kısa ve uzun vadeli politikaların geliştirilmesi, bölgenin istikrarlı büyümesine önemli katkı sağlayacaktır (Şekil 2.2).

ŞEKİL 2.2. Yıllara Göre İzmir ve Türkiye'nin Büyüme Oranları (%)

Kaynak: TÜİK, 2022e

Diğer taraftan, bölgedeki yıllık büyüme potansiyelinin belirlenmesine yönelik çalışmaların yürütülmesi, bölgede büyüme performansının değerlendirilmesi ve kapasitenin kullanımının takibi noktasında önemli bir referans teşkil edecektir. Bunun yanında, bölgedeki kapasitenin etkin ve verimli kullanılmasına yönelik plan ve politikaların geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

İzmir Bölgesi'ndeki üretim değerinin yıllara göre Türkiye içindeki ağırlığı incelendiğinde önemli bir değişiklik olmadığı görülmektedir. Bölgedeki üretim değeri genel olarak ülkenin %6'sını oluşturmaktadır. Bu durum İzmir Bölgesi'nin ülke geneliyle aynı ortalamada büyüme gösterdiğini doğrulamaktadır. Benzer şekilde TR3 Ege Bölgesi içindeki ağırlığında da dikkate değer bir değişime olmamıştır. Son üç yılda küçük bir oranda artış gözlemlense de İzmir Bölgesi'nin Ege Bölgesi içindeki ağırlığı genel olarak %48,5 seviyesindedir. Bölgedeki üretimin yaklaşık yarısının İzmir'de gerçekleştirilmesi göze çarpmaktadır. İzmir Bölgesi'ndeki üretim olanaklarının daha verimli değerlendirilmesi, ülke ve bölge içinde önemli ağırlığa sahip sektörlerle yönelik yatırımların ve katma değerli teknolojik ürünlerin üretiminin artırılması, bölgedeki üretim değerinin ülke içindeki ağırlığını artıracaktır (Tablo 2.4).

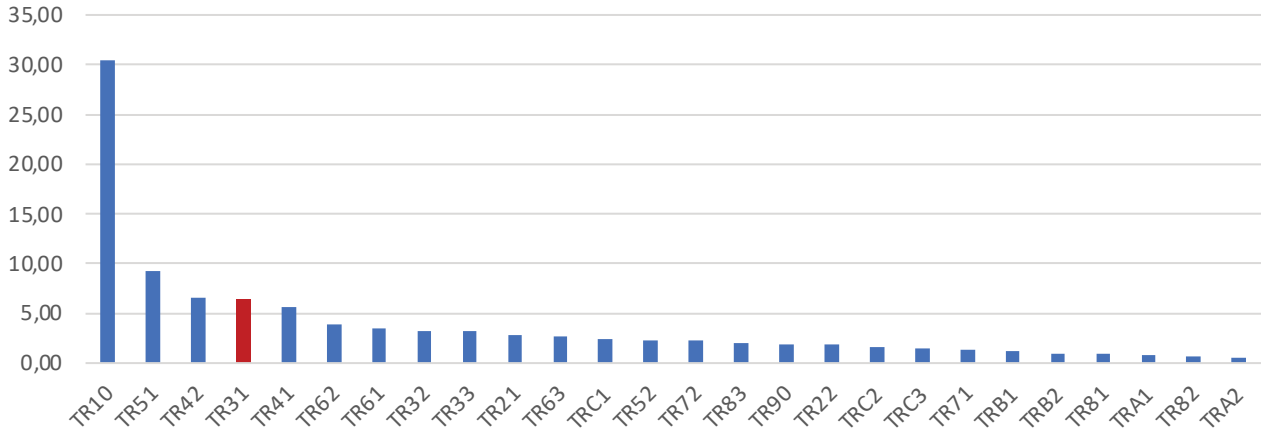
TABLO 2.4. İzmir Bölgesi'ndeki Üretim Değerinin Ağırlığı (Zincirlenmiş Hacim, 2009 Baz)

Yıl	İzmir GSYH'si (Bin TL)	Türkiye GSYH'si (Bin TL)	Ege Bölgesi GSYH'si (Bin TL)	TR içindeki Ağırlık (%)	Ege Bölgesi İçindeki Ağırlık (%)
2009	61.692.893	1.006.372.482	128.847.377	6,1	47,9
2010	67.622.032	1.091.180.541	140.926.521	6,2	48,0
2011	75.517.655	1.213.393.968	155.772.278	6,2	48,5
2012	78.589.917	1.271.497.249	161.338.937	6,2	48,7
2013	83.716.413	1.379.394.179	171.553.468	6,1	48,8
2014	86.956.660	1.447.532.323	180.267.864	6,0	48,2
2015	91.118.490	1.535.607.237	188.271.520	5,9	48,4
2016	96.237.820	1.586.636.759	198.634.452	6,1	48,4
2017	104.117.422	1.705.666.209	214.115.396	6,1	48,6
2018	108.210.915	1.756.493.104	223.206.699	6,2	48,5
2019	106.283.981	1.770.257.164	221.441.731	6,0	48,0
2020	108.574.198	1.804.600.723	224.568.157	6,0	48,3
2021	123.898.921	2.009.486.002	251.383.315	6,2	49,3

Kaynak: TÜİK, 2022e

Düzy II bölgeleri seviyesinde incelendiğinde İstanbul ve Ankara'nın ilk iki sırada yer almaya devam ettiği, İzmir Bölgesi'nin ise TR42 Bölgesi'nden sonra dördüncü sırada yer aldığı görülmektedir. TR42 Bölgesi, 2020 yılına kadar üretim hacmi olarak İzmir Bölgesi'nin gerisindeyken 2020 yılından itibaren öne geçmiştir (Şekil 2.3).

ŞEKİL 2.3. Düzy II Bölgelerinin 2021 yılında Toplam GSYH içindeki Payı (Cari Fiyatlarla)

Kaynak: TÜİK, 2022e

II. Gayri Safi Katma Değer

Yapılan üretimin niteliği arttıkça ortaya çıkan katma değer artmakta ve daha fazla kazanç sağlanmaktadır. Katma değerli üretim, aynı miktarda girdiden daha yüksek düzeyde bir gelir elde etme imkânı sağladığından ekonomik kalkınma için oldukça önemlidir. Bu nedenle gayrisafi katma değer (GSKD) verilerinin incelenmesi bir bölgede üretilen ürünlerin niteliğini ve sektör yapısını anlama noktasında oldukça faydalıdır.

Türkiye'de 2021 yılında toplam gayrisafi katma değer cari rakamlarla 6,5 trilyon TL civarındadır. Üretim değerinde olduğu gibi il bazında üretilen gayrisafi katma değerde de İzmir, İstanbul ve Ankara'nın ardından üçüncü sırada bulunmaktadır. İzmir'in GSKD'si 2021 yılında 413,2 milyar TL seviyesinde gerçekleşmiştir (Tablo 2.5).

TABLO 2.5. 2021 Yılı Bölgelere Göre GSKD ve Ülke içindeki Payı (Cari Fiyatlarla)

Düzy	GSKD (Bin TL)	Ülke içindeki Payı (%)
Türkiye	6.481.191.958	100,0
Ege Bölgesi	825.515.683	12,7
İstanbul	1.968.962.731	30,4
Ankara	596.496.503	9,2
İzmir	413.213.115	6,4

Kaynak: TÜİK, 2022e

İzmir Bölgesi'nin yıllara göre GSKD istatistikleri incelendiğinde gayrisafi yurtiçi hasıladada olduğu gibi büyüme eğiliminin olduğu görülmektedir. 2009-2021 yılları arasında GSKD'deki büyüme oranlarına bakıldığında iki kat artış yaşandığı gözlemlenmektedir. Bu süreçte GSKD'nin yıllık büyüme ortalaması %5,2 olup bu oran GSYH'deki ortalamayla aynı düzeydedir. Küresel etkilerin hâkim olduğu 2009 ve 2019 yılları dışında GSKD'de

hep pozitif büyüme olduğu görülmektedir. GSKD ile GSYH büyüme oranları incelendiğinde de büyük bir paralellik gözlemlenmektedir. Ancak 2021 yılında ise GSKD ve GSYH arasında %1'lik farkın olduğu göze çarpmaktadır. Bölgedeki üretimin katma değerini artıracak süreçlerin ve teknolojilerin yaygınlaştırılması bölgenin sürdürülebilir büyümesi için kritik öneme sahiptir (Tablo2.6).

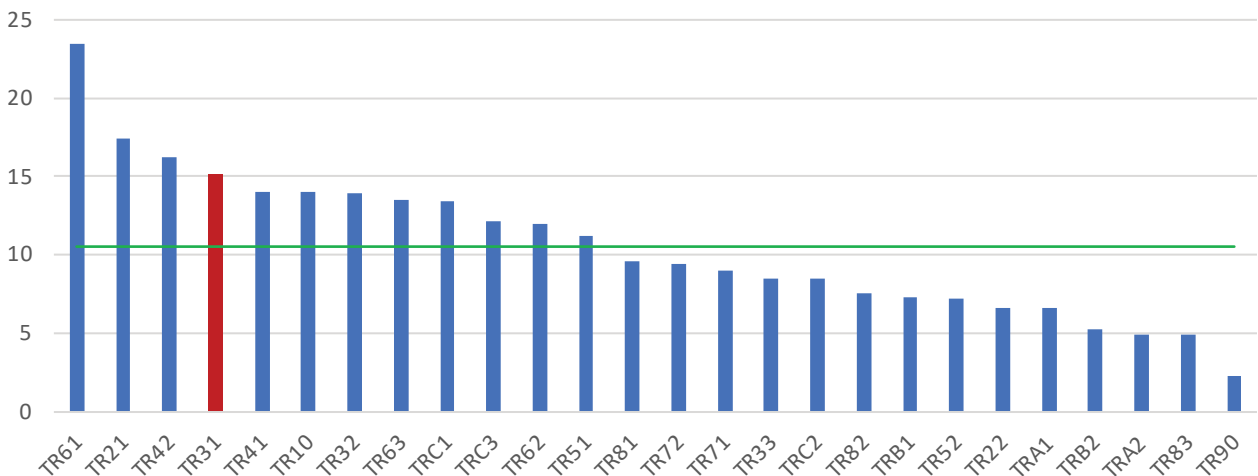
TABLO 2.6. Yıllara Göre İzmir GSKD ve Artış Oranı (Zincirlenmiş Hacim, 2009 Baz)

Yıl	GSKD (Bin TL)	GSKD Artış Oranı (%)	GSYH Artış Oranı (%)
2009	55.065.543	-5,2	-5,6
2010	59.641.530	8,3	9,6
2011	66.676.919	11,8	11,7
2012	69.667.814	4,5	4,1
2013	73.844.957	6	6,5
2014	77.006.701	4,3	3,9
2015	80.379.513	4,4	4,8
2016	84.848.508	5,6	5,6
2017	92.082.439	8,5	8,2
2018	95.849.677	4,1	3,9
2019	94.257.275	-1,7	-1,8
2020	95.417.855	1,2	2,2
2021	109.811.391	15,1	14,1

Kaynak: TÜİK, 2022e

2021 yılında Düzey II bölgelerinde GSKD'si en hızlı büyüyen bölge TR61 Bölgesi olmuştur. İzmir Bölgesi ise iller sıralamasında üçüncü sıradayken Düzey II bölgeleri sıralamasında dördüncü sırada yer almaktadır. Üretim hacmi en büyük iller arasında 2021 yılında GSKD büyüme oranı en yüksek olan bölge olması dikkat çekmektedir (Şekil 2.4).

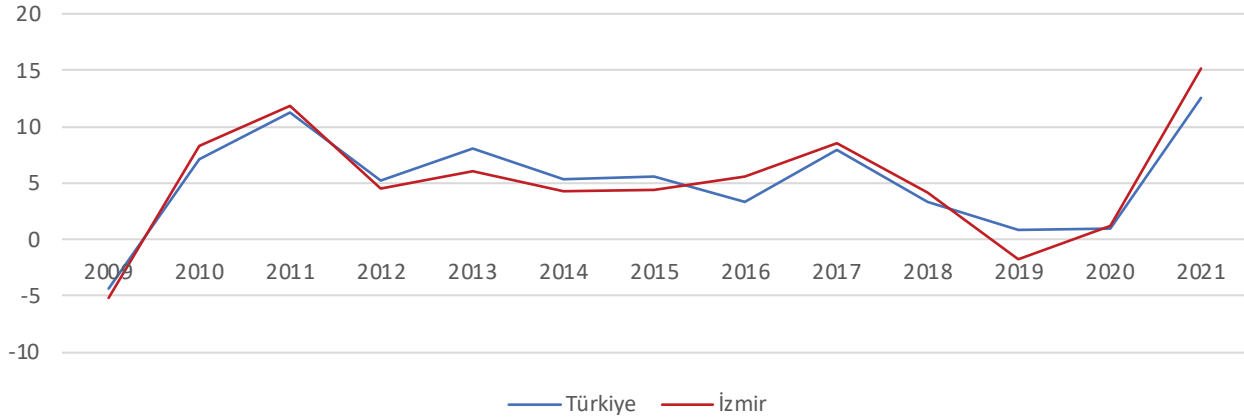
ŞEKİL 2.4. Düzey II Bölgelerinin 2021 yılında GSKD Büyüme Oranı (%) (Zincirlenmiş Hacim Endeksi)

Kaynak: TÜİK, 2022e

İzmir Bölgesi'ne ilişkin GSKD büyüme oranları daha detaylı incelendiğinde, büyüme oranlarının yıldan yıla önemli farklılıklar gösterebildiği gözlemlenmektedir. Bunun yanında, GSYH'deki büyüme oranının kimi yıllar altında kalmakla birlikte kimi yıllar üzerinde gerçekleşmiştir. İzmir Bölgesi ile ülke ortalaması kıyaslandığında ise bölgedeki GSKD büyüme oranlarının Türkiye ortalamasına oldukça yakın seyrettiği, buna karşın dalgalanma düzeyinin daha fazla olduğu söylenebilmektedir. 2009 yılında olduğu gibi 2019 yılında da GSYH'ye paralel olarak GSKD ülke ortalamasına göre daha fazla daralmış, sonra daha hızlı bir büyüme oranıyla ülke ortalamasının üzerine çıkmıştır (Şekil 2.5).

ŞEKİL 2.5. Yıllara Göre İzmir ve Türkiye'nin GSKD Büyüme Oranları (%) (2009-2021)

Kaynak: TÜİK, 2022e

İzmir Bölgesi'ndeki üretim değerinin yıllara göre Türkiye ve Ege Bölgesi içindeki ağırlığı incelendiğinde önemli bir değişiklik olmadığı görülmektedir. Bölgede üretilen GSKD, genel olarak ülkenin %6'sını oluşturmaktadır. Bu durum İzmir Bölgesi'nin ülke geneliyle aynı ortalamada katma değer ürettiğini doğrulamaktadır. Benzer şekilde TR3 Ege Bölgesi içindeki ağırlığında da dikkate değer bir değişime olmamıştır. Son üç yılda düşük bir oranda artış gözlemlense de İzmir Bölgesi'nin Ege Bölgesi içindeki ağırlığı genel olarak %48,5 seviyesindedir. Bölgedeki üretimin yaklaşık yarısının İzmir'de gerçekleştirilmesi göze çarpmaktadır (Tablo 2.7).

TABLO 2.7. İzmir Bölgesi'nde Üretilen GSKD'nin Ağırlığı (Zincirlenmiş Hacim, 2009 Baz)

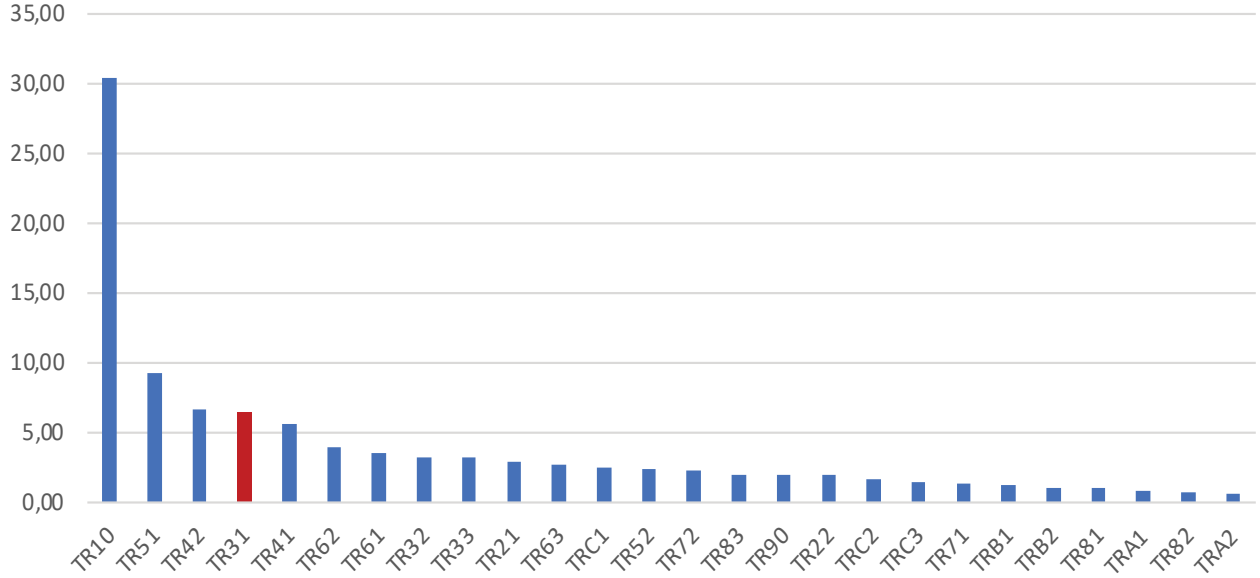
Yıl	İzmir GSKD 'si (Bin TL)	Türkiye GSKD'si (Bin TL)	Ege Bölgesi GSKD'si (Bin TL)	TR içindeki Ağırlık (%)	Ege Bölgesi içindeki Ağırlık (%)
2009	55.065.543	898.263.064	115.005.966	6,1	47,9
2010	59.641.530	962.308.739	124.192.132	6,2	48,0
2011	66.676.919	1.071.500.013	137.436.257	6,2	48,5
2012	69.667.814	1.127.408.019	142.970.535	6,2	48,7
2013	73.844.957	1.217.108.580	151.340.081	6,1	48,8
2014	77.006.701	1.282.082.304	159.609.105	6,0	48,2
2015	80.379.513	1.354.233.218	165.949.993	5,9	48,4
2016	84.848.508	1.398.417.794	175.087.869	6,1	48,5
2017	92.082.439	1.509.484.041	189.463.733	6,1	48,6

Yıl	İzmir GSKD 'si (Bin TL)	Türkiye GSKD'si (Bin TL)	Ege Bölgesi GSKD'si (Bin TL)	TR içindeki Ağırlık (%)	Ege Bölgesi İçindeki Ağırlık (%)
2018	95.849.677	1.559.626.562	198.035.257	6,1	48,4
2019	94.257.275	1.572.790.128	196.598.797	6,0	47,9
2020	95.417.855	1.588.468.263	197.513.027	6,0	48,3
2021	109.811.391	1.788.226.752	223.310.268	6,1	49,2

Kaynak: TÜİK, 2022e

Düzy II bölgeleri seviyesinde incelendiğinde İstanbul ve Ankara'nın ilk iki sırada yer almaya devam ettiği, İzmir Bölgesi'nin ise TR42 Bölgesi'nden sonra dördüncü sırada yer aldığı görülmektedir. TR42 Bölgesi, 2020 yılına kadar GSKD üretim değeri olarak İzmir Bölgesi'nin gerisindeyken 2020 yılından itibaren öne geçmiştir (Şekil 2.6).

ŞEKİL 2.6. Düzy II Bölgelerinin 2021 Yılında Toplam GSYH İçindeki Payı (%) (Cari Fiyatlarla)

Kaynak: TÜİK, 2022e

III. Kişi Başı Gelir

Bir ülkedeki veya bölgedeki sosyoekonomik gelişmişlik seviyesinin anlaşılabilmesi için gayrisafi yurtiçi hâsıla düzeyi tek başına yeterli bir gösterge değildir. Gelişmişlik seviyesinin değerlendirilebilmesi için farklı ek verilere ihtiyaç duyulmaktadır. Dünya genelinde bu verilerden en çok kullanılanlardan biri kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hâsıla (KB GSYH) değeridir. Kişi başına düşen GSYH değeri, bölgesel ortalama refah seviyesi, seviye farklılıkları ve farklılıkların eğilimi konusunda oldukça önemli bilgiler ortaya koymaktadır.

2021 yılı verilerine göre, İzmir Bölgesi'nde kişi başına düşen GSYH değeri 11.668 dolar seviyesindedir. Bu değer Türkiye ortalamasının ise 9.592 dolar olduğu görülmektedir. İzmir Bölgesi'nde kişi başı GSYH, Türkiye ortalamasından yaklaşık %22 daha fazladır. İl sıralamasında İzmir Bölgesi altıncı sırada yer almaktadır (Tablo 2.8).

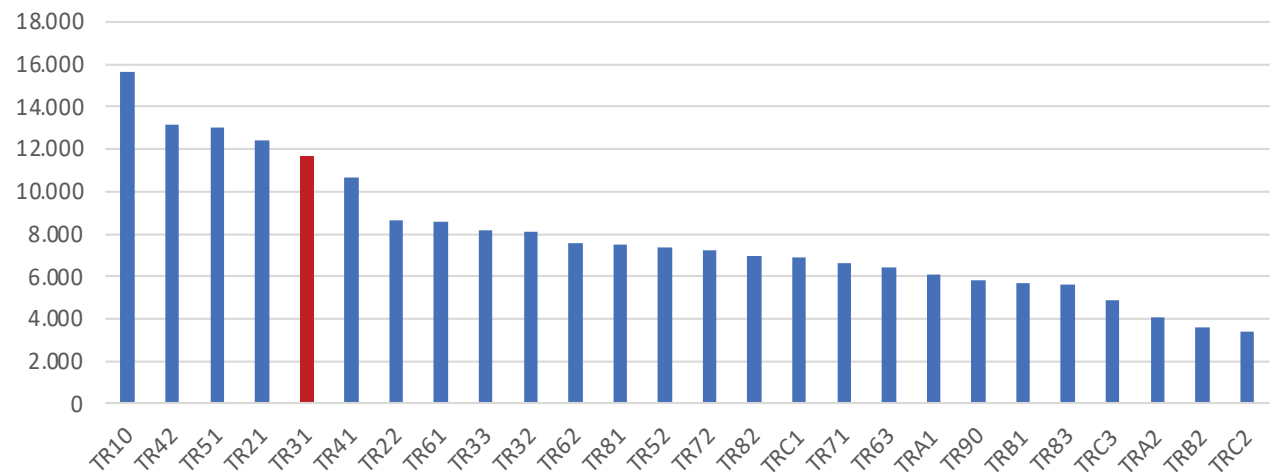
TABLO 2.8. 2021 Yılı Bölgelere Göre Kişi Başına Düşen GSYH Değeri (Cari Fiyatlarla, Dolar)

Bölge / İl	Kişi Başına Düşen GSYH
Türkiye	9.592
Ege Bölgesi	9.575
Kocaeli	17.089
İstanbul	15.666
Tekirdağ	14.787
Ankara	13.020
Bilecik	11.713
İzmir	11.668

Kaynak: TÜİK, 2022e

Düzy II bölgelerinin kişi başına düşen GSYH değerleri incelendiğinde İzmir Bölgesi'nin 26 bölge içinde beşinci sırada yer aldığı görülmektedir. En yüksek değere sahip bölge 15.666 ABD dolarıyla TR10 İstanbul Bölgesi olurken en düşük değere sahip bölge 3.414 ABD dolarıyla TRC2 Şanlıurfa-Diyarbakır Bölgesi'dir (Şekil 2.7).

ŞEKİL 2.7. Düzy II Bölgelerinin 2021 Yılında KB GSYH Değerleri (Cari Fiyatlarla, Dolar)

Kaynak: TÜİK, 2022e

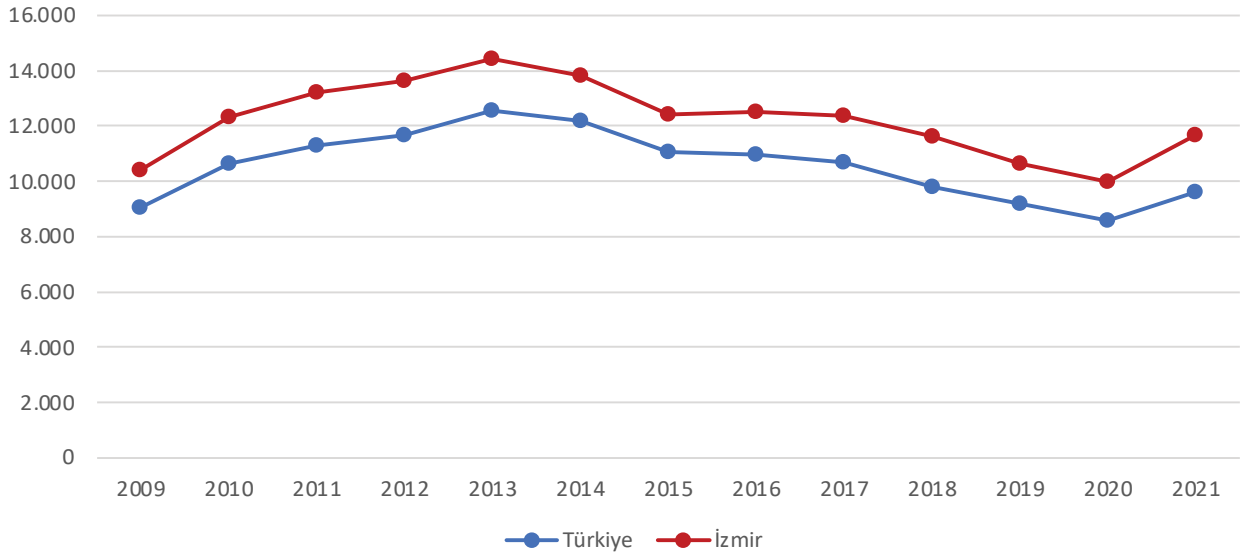
İzmir Bölgesi'nde yıllara göre kişi başına düşen GSYH değerleri incelendiğinde Ege ve Türkiye ortalamasının her zaman üzerinde olmakla birlikte aynı eğilimde olduğu görülmektedir. Kişi başına düşen GSYH değeri 2009 yılında 10.423 dolar seviyesinde iken 2013 yılına kadar sürekli artış göstererek 14.450 dolar seviyesine çıkmıştır. Bu tarihten sonra düşüş eğilimine geçmiştir ve 2020 yılında küresel pandeminin de etkisiyle 2009 seviyesinin bile gerisinde olan 9.967 dolar seviyesine düşmüştür. Ancak 2021 yılında üretimin hızlandığı ve kişi başına GSYH değerinin tekrar yükseldiği gözlemlenmiştir (Tablo 2.9, Şekil 2,8).

TABLO 2.9. Yıllara Göre Kişi Başına Düşen GSYH Değeri (Cari Fiyatlarla, Dolar)

Yıl	İzmir	Ege Bölgesi	Türkiye
2009	10.423	8.826	9.044
2010	12.318	10.510	10.629
2011	13.193	11.173	11.289
2012	13.635	11.492	11.675
2013	14.450	12.130	12.582
2014	13.830	11.782	12.178
2015	12.399	10.585	11.085
2016	12.536	10.659	10.964
2017	12.397	10.456	10.696
2018	11.645	9.756	9.793
2019	10.640	9.069	9.195
2020	9.967	8.456	8.600
2021	11.668	9.575	9.592

Kaynak: TÜİK, 2022e

ŞEKİL 2.8. Yıllara Göre Kişi Başına GSYH Değerleri (Cari Fiyatlarla, Dolar) (2009-2021)

Kaynak: TÜİK, 2022e

Türkiye genelinde olduğu gibi İzmir Bölgesi'nde de kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hâsıla değerinde istikrarlı bir artış sağlanamamıştır. Bölgedeki üretimin toplumsal refah sağlaması için kişi başına düşen değerler oldukça önem arz etmektedir. Bu nedenle yerel ve ulusal düzeyde politikalarla kişi başına düşen gelirin istikrarlı olarak büyümesi sağlanmalıdır.

B. Sektörel Analizler

I. Tarım Sektörü

GSYH'nin sektörel bazda incelenmesi bölgeler arası farklılaşmalar konusunda daha açıklayıcı bilgiler ortaya koymaktadır. Türkiye'de 2021 yılı itibarıyla tarım GSYH'si 402 milyar TL'dir. Ege Bölgesi'nin tarım GSYH'si 73 milyar TL, İzmir Bölgesi'ninki ise 18 milyar TL'dir. Ege Bölgesi'nde tarım sektörünün toplam üretim içindeki ağırlığının diğer bölgelere göre daha fazla olduğu görülmektedir. İzmir Bölgesi'nde ise tarım sektörünün bölgedeki toplam üretim içinde ağırlığı %3,85'tir. Bu oranla Türkiye ve Ege Bölgesi'nin altında kalmakla birlikte Ankara ve İstanbul gibi büyük bölgelerin üzerindedir (Tablo 2.10).

TABLO 2.10. Tarımsal GSYH'nin Toplam GSYH İçindeki Payı (Cari Fiyatlarla, Bin TL)

Gösterge	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir	İstanbul	Ankara
Tarımsal GSYH	401.805.954	73.160.497	17.800.841	2.293.855	9.961.933
Toplam GSYH	7.248.788.983	923.285.257	462.151.823	2.202.155.938	667.142.295
Tarım Sektörü Payı (%)	5,54	7,92	3,85	0,10	1,49

Kaynak: TÜİK, 2022e

İzmir Bölgesi'nde reel bazda tarımsal üretimdeki artış incelendiğinde 2009 yılından 2021 yılına kadar %60'lık bir büyümenin olduğu görülmektedir. Toplam GSYH'de iki kat artışın olduğu göz önünde bulundurulduğunda tarım sektörünün daha yavaş bir oranda büyüdüğü dikkat çekmektedir. Tarım sektöründen elde edilen hasılanın da bölgedeki toplam GSYH içindeki ağırlığının azaldığı gözlemlenmektedir. 2009 yılında tarım sektörünün payı %5 iken 2021 yılında %4'e düşmüştür (Tablo 2.11).

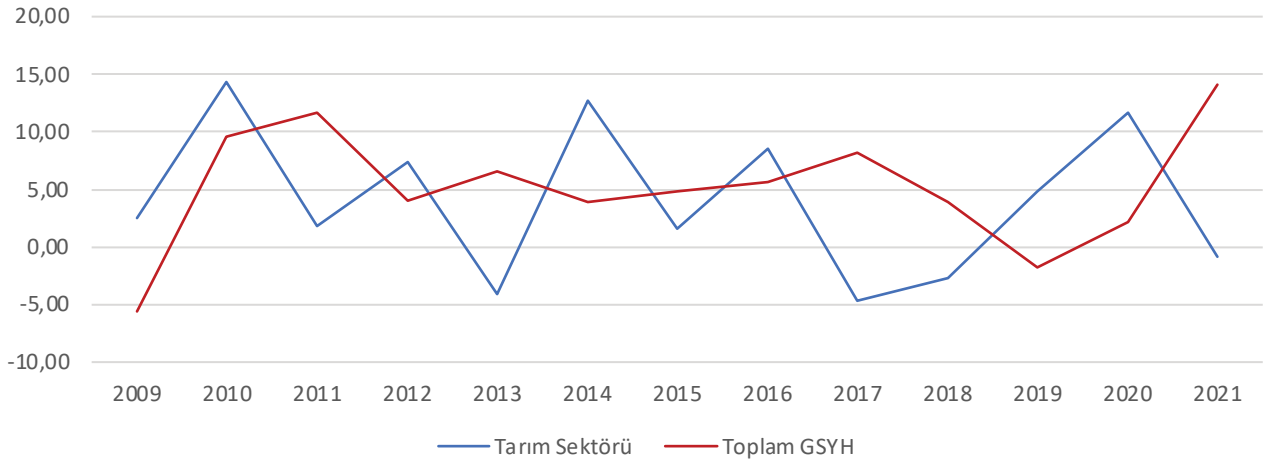
TABLO 2.11. İzmir Bölgesi'nde Yıllara Göre Tarımsal GSYH Artış Oranı ve Toplam GSYH'deki Payı (Zincirlenmiş Hacim, 2009 Baz)

Yıl	Tarımsal GSYH (Bin TL)	Büyüme Oranı (%)	Toplam GSYH (Bin TL)	Büyüme Oranı (%)	Tarım Sektörünün Payı (%)
2009	3.164.307	2,47	61.692.893	-5,61	5,13
2010	3.617.947	14,34	67.622.032	9,61	5,35
2011	3.682.036	1,77	75.517.655	11,68	4,88
2012	3.954.608	7,40	78.589.917	4,07	5,03
2013	3.791.231	-4,13	83.716.413	6,52	4,53
2014	4.274.076	12,74	86.956.660	3,87	4,92
2015	4.343.923	1,63	91.118.490	4,79	4,77
2016	4.715.916	8,56	96.237.820	5,62	4,90
2017	4.497.327	-4,64	104.117.422	8,19	4,32
2018	4.374.219	-2,74	108.210.915	3,93	4,04
2019	4.584.325	4,80	106.283.981	-1,78	4,31
2020	5.118.415	11,65	108.574.198	2,15	4,71
2021	5.073.208	-0,88	123.898.921	14,11	4,09

Kaynak: TÜİK, 2022e

İzmir Bölgesi'nde tarımsal üretimle ilgili dikkat çeken bir diğer nokta tarımsal GSYH'nin artış oranı ile toplam GSYH'nin artış oranı arasında bir korelasyon bulunmamasıdır. Bölgede toplam GSYH artış gösterirken ve tarım sektörü daralabilmekte veya çok daha düşük bir oranda büyüme gösterebilmektedir. Benzer şekilde tarım sektörü büyürken toplam GSYH gerileyebilmektedir. Bunun yanında, tarım sektöründe dalgalanmanın daha sert olduğu gözlemlenmektedir. İzmir Bölgesi'nde önemli bir konuma sahip olan gıda sanayinin tedarik sorunu yaşamaması ve tarım sektörünün oluşturduğu katma değer düşmemesi için tarım sektöründe daha istikrarlı bir büyüme sağlanması için oldukça önemlidir (Şekil 2.9).

ŞEKİL 2.9. İzmir'de Tarımsal ve Toplam GSYH Büyüme Oranları Arasındaki İlişki (%)
(Zincirlenmiş Hacim, 2009 Baz)

Kaynak: TÜİK, 2022e

Tarımsal GSYH değerlerinin değişim eğiliminin ortaya koyduğu bir diğer önemli sonuç ise 2009-2021 periyodunda İzmir Bölgesi'nin Türkiye içindeki payının artmasıdır. Türkiye içerisinde İzmir tarımsal GSYH'sinin payı 2009 yılında %3,9'dur ve bu oran 2021 yılında %4,4'e yükselmiştir. Bu dönemde İzmir'in tarımsal GSYH'sinin Ege Bölgesi içindeki payı da artmıştır.

TABLO 2.12. Türkiye, Ege Bölgesi ve İzmir'de Tarım GSYH'si ve Paylar (Cari Fiyatlar, Milyon TL)

Yıl	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir	İzmir/Ege (%)	İzmir/Türkiye (%)
2009	81.234	14.968	3.164	21,14	3,90
2010	104.704	20.264	4.294	21,19	4,10
2011	114.838	21.972	4.643	21,13	4,04
2012	121.693	23.943	5.200	21,72	4,27
2013	121.734	23.131	4.950	21,40	4,07
2014	134.745	27.245	6.175	22,66	4,58
2015	161.472	29.732	6.948	23,37	4,30
2016	161.331	31.794	7.747	24,37	4,80
2017	189.233	35.775	8.241	23,04	4,35
2018	217.107	39.091	9.053	23,16	4,17
2019	276.372	50.492	11.421	22,62	4,13
2020	337.160	59.950	14.166	23,63	4,20
2021	401.806	73.161	17.801	24,33	4,43

Kaynak: TÜİK, 2022e

1.1. Bitkisel Üretim Değerleri

Türkiye’de bitkisel üretim değerleri 2004-2021 periyodunda yaklaşık 6 kat artış göstermiştir. İzmir Bölgesi’nde de bitkisel üretim değerleri artış gösterse de İzmir Bölgesi’nin Türkiye bitkisel üretim değerleri içindeki payı gerilemektedir (Şekil 2.10). Aynı durum Ege Bölgesi’ndeki payı için de geçerlidir.

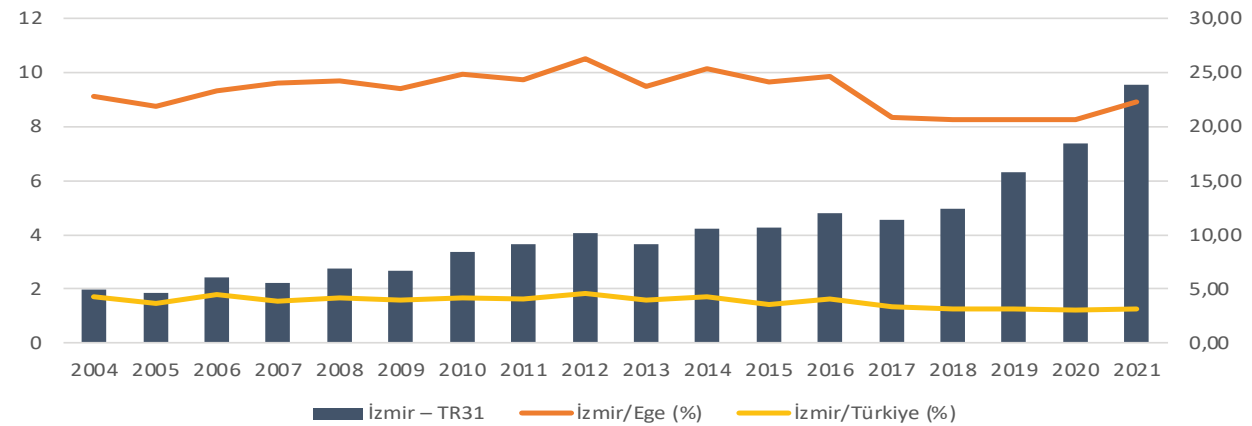
2004-2012 periyodunda İzmir Bölgesi bitkisel üretim değeri hem Ege Bölgesi hem de Türkiye bitkisel üretim değerinden daha yüksek oranda büyümüştür. Ancak bu durum 2012-2021 periyodunda değişmiş ve İzmir Bölgesi’nin büyüme oranı Türkiye’nin ve Ege Bölgesi’nin gerisine düşmüştür (Tablo 2.13).

TABLO 2.13. Türkiye, Ege Bölgesi ve İzmir’de Bitkisel Üretim Değerleri (2004-2021) (Milyar TL)

Yıl	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir	İzmir / Ege (%)	İzmir / Türkiye (%)
2004	45,68	8,61	1,96	22,77	4,29
2005	50,94	8,54	1,87	21,90	3,67
2006	54,52	10,44	2,43	23,28	4,46
2007	56,79	9,22	2,21	23,97	3,89
2008	66,01	11,45	2,77	24,18	4,20
2009	68,27	11,38	2,68	23,55	3,93
2010	80,04	13,59	3,38	24,87	4,22
2011	88,98	14,99	3,65	24,34	4,10
2012	87,95	15,47	4,07	26,31	4,63
2013	92,45	15,42	3,65	23,67	3,95
2014	98,12	16,76	4,24	25,31	4,32
2015	120,15	17,74	4,28	24,13	3,56
2016	119,24	19,53	4,82	24,68	4,04
2017	135,89	21,91	4,57	20,86	3,36
2018	159,14	24,01	4,95	20,62	3,11
2019	197,46	30,70	6,33	20,62	3,21
2020	246,02	35,72	7,39	20,69	3,00
2021	306,37	42,80	9,55	22,31	3,12
2004-2012 (%)	92,54	79,75	107,65		
2012-2021 (%)	248,35	176,68	134,64		
2004-2021 (%)	570,69	397,34	387,24		

Kaynak: TÜİK, 2022g

ŞEKİL 2.10. Yıllara Göre İzmir Bitkisel Üretim Miktarı ve Türkiye’deki Payı (Milyar TL) (%) (2004-2021)

Kaynak: TÜİK, 2022g

1.2. Hayvansal Üretim Değeri

Düzey II bölgeler bazında hayvansal üretim değerleri incelendiğinde 2004 yılı itibarıyla Türkiye’de hayvansal üretim değeri 15,57 milyar TL’dir ve bu değer 2020 yılında 108,6 milyar TL’ye yükselmiştir. 2004-2020 periyodunda İzmir Bölgesi’nde hayvansal üretim değişimi Türkiye’nin oldukça gerisinde kalmıştır (Tablo 2.14). Alt periyodlarda incelendiğinde, 2004-2012 döneminde Türkiye’de hayvansal üretim %217 artarken İzmir Bölgesi’nde hayvansal üretimin değişimi negatiftir. 2012-2020 periyodunda ise İzmir pozitif bir performans göstererek hem Ege Bölgesi hem de Türkiye hayvansal üretim değerinin oldukça üstünde bir artış oranı gerçekleştirmiştir. 2004-2020 toplamında ise İzmir Bölgesi hayvansal üretim değeri artış oranı %220,7, Türkiye’nin ise %597,5’tir (Tablo 2.14).

İzmir Bölgesi’nde hayvansal üretim 2004-2020 aralığında artmış ancak Türkiye içindeki payı 2009-2011 arasında azalmıştır ve 2011 yılı sonrası dikkate değer bir artış sergilememiştir. İzmir Bölgesi’nin payı 2004 yılında %5,6’dır ve bu oran 2020 yılında %2,6’ya gerilemiştir (Tablo 2.14).

TABLO 2.14. Türkiye ve İzmir’de Hayvansal Üretim Değerleri (2004-2020) (Milyar TL)

Yıl	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir	İzmir / Ege (%)	İzmir / Türkiye (%)
2004	15,57	2,70	0,87	32,22	5,57
2005	16,51	3,03	0,89	29,34	5,42
2006	18,9	3,30	0,86	26,03	4,56
2007	22,92	4,54	1,42	31,25	6,18
2008	23,82	4,59	1,31	28,54	5,5
2009	26,61	5,33	1,79	33,61	6,74
2010	38,13	7,04	2,04	28,97	5,35
2011	42,57	2,37	0,52	21,97	1,23
2012	49,32	2,81	0,66	23,45	1,35
2013	40,46	3,01	0,77	25,58	1,89
2014	44,33	5,16	1,25	24,24	2,82
2015	55,67	4,18	1,18	28,20	2,13
2016	62,17	4,09	1,12	27,37	1,81
2017	69,93	4,87	1,42	29,14	2,03
2018	79,15	6,43	1,84	28,61	2,32
2019	93,92	7,92	2,24	28,30	2,38
2020	108,6	9,49	2,79	29,39	2,57
2004-2012 (%)	216,76	4,07	-24,14		
2012-2020 (%)	120,19	237,72	322,73		
2004-2020 (%)	597,50	251,48	220,69		

Kaynak: TÜİK, 2022p

1.3. Su Ürünleri

Su ürünleri sektörü Türkiye ekonomisi için önemli girdi kaynaklarından biridir. Hem Türkiye'nin üç tarafının denizlerle çevrili olması hem de akarsu ve gölleri su ürünleri sektörünün potansiyelinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. İzmir Su Ürünleri Yetiştiricileri ve Üreticileri Birliği (İSUB) 2014 raporuna göre Türkiye'nin 8.333 km'lik kıyı şeridi ve 177.714 km uzunluğunda akarsuları bulunmaktadır. Deniz ve içsularının yüzey alanının yaklaşık 25 milyon ha olduğu ifade edilmektedir (İSUB, 2014).

TÜİK tarafından yayınlanan su ürünleri üretim miktarları incelendiğinde 2010-2022 yılları arasında Türkiye'de avcılık ve yetiştiricilik olarak toplam su ürünü üretimi artış eğilimi sergileyerek 653 bin tondan 850 bin tona çıkmıştır. Su ürünleri üretimi türlerine göre incelendiğinde ise avcılık yoluyla yapılan su ürünü üretiminin gerilediği görülmektedir. Diğer yandan yetiştiricilik yoluyla yapılan su ürünleri üretimi 2010-2022 periyodunda 3 katına çıkmıştır (Tablo 2.15).

Türkiye'de su ürünleri üretiminin arttığı açıktır. Bu artışın temel belirleyicisinin denizlerde yetiştiricilik yoluyla su ürünleri üretimi olduğu görülmektedir. Denizlerde su ürünleri yetiştiriciliği yüksek sermaye gerektirmektedir ve yatırım sonrası yüksek üretim miktarlarının yakalanması mümkün olmaktadır. 2010-2022 Periyodunda denizlerde yetiştiricilik yoluyla su ürünleri üretim miktarı ciddi oranda artmıştır. İç sularda yetiştiricilik yoluyla su ürünü üretimi de 2010-2022 periyodunda yaklaşık iki katına çıkmıştır. Ancak bu oran denizlerde yetiştiricilik yoluyla su ürünü üretimi artışının oldukça gerisindedir. Avcılık yoluyla su ürünü üretim miktarının hem denizlerde hem de içsularda azaldığı görülmektedir. Bu durum özellikle içsularda ve denizlerde su ürünleri avcılığıyla geçimini sağlayan küçük sermayeli balıkçıların geçimlerini sağlamalarına yönelik sektörel tedbirlerin bölge planı kapsamında alınmasını gerekli kılmaktadır (Tablo 2.15).

TABLO 2.15. Yıllara Göre Türkiye Su Ürünleri Üretimi (2010-2022) (Ton)

Yıl	Avcılık			Yetiştiricilik			Toplam
	Deniz	İçsu	Toplam	Deniz	İçsu	Toplam	
2010	445.680	40.259	485.939	88.573	78.568	167.141	653.080
2011	477.658	37.097	514.755	88.344	100.446	188.790	703.545
2012	396.322	36.120	432.442	100.853	111.557	212.410	644.852
2013	339.047	35.074	374.121	110.375	123.019	233.394	607.515
2014	266.078	36.134	302.212	126.894	108.239	235.133	537.345
2015	397.731	34.176	431.907	138.879	101.455	240.334	672.241
2016	301.464	33.856	335.320	151.794	101.601	253.395	588.715
2017	322.173	32.145	354.318	172.492	104.010	276.502	630.820
2018	283.955	30.139	314.094	209.370	105.167	314.537	628.631
2019	431.572	31.596	463.168	256.930	116.426	373.356	836.524
2020	331.281	33.119	364.400	293.175	128.236	421.411	785.811
2021	295.018	33.140	328.158	335.644	136.042	471.686	799.844
2022	301.747	33.256	335.003	368.742	146.063	514.805	849.808

Kaynak: TÜİK, 2022r

İzmir Bölgesi'nde su ürünü üretiminin Türkiye içindeki payı 2022 yılında azalmıştır. 2021 ve 2022 yılları verileri incelediğinde İzmir ilinde üretilen toplam su ürününün Türkiye'deki payı %14,2'den %12,7'ye düştüğü görülmektedir. İzmir ilindeki üretimin dağılımı toplam üretimin %95'inden fazlasının denizlerde yapılan kültür üretimi ile gerçekleştirildiği görülmektedir. (Tablo 2.16).

TABLO 2.16. Yıllara Göre İzmir Su Ürünleri Üretimi (2021-2022) (Ton)

Yıl	Tür		Üretim
2021	Avcılık	İç su	10,7
		Deniz	3.817
		Toplam	3.827,7
	Kültür Üretimi	İç su	140
		Deniz	109.860
		Toplam	110.000
	Genel Toplam		113.827,7
2022	Avcılık	İç su	8
		Deniz	2.588
		Toplam	2.596
	Kültür Üretimi	İç su	165
		Deniz	104.900
		Toplam	105.065
	Genel Toplam		107.661

Kaynak: İzmir İl Tarım ve Orman Md. İl Brifing Raporu, 2022

İzmir ilinde faal 80 adet su ürünleri tesis bulunmaktadır. Söz konusu 80 tesisten 67'si deniz işletmesi, 5'i içsu işletmesi, 1 tanesi ise kuluçkahanedir. 67 deniz işletmesinin 60 tanesinde çipura, levrek ve diğer türler, 6 tanesinde orkinos, 1 tanesinde ise midye yetiştiriciliği yapılmaktadır (Tablo 2.17).

TABLO 2.17. İzmir İli Deniz ve İç Su İşletmeleri (2020)

Faaliyet Alanı	Adet	Kapasite (Ton/yıl)
İç Su İşletmesi	5	552,5
Deniz İşletmesi	67	82.490

Kaynak: İSUB, 2020

1.4. Organik Bitkisel Üretim

Organik bitkisel üretim 2022 yılı verileri kullanılarak incelenmiştir. 2022 yılı itibarıyla Türkiye’de organik üretim yapan çiftçi sayısı 36.093’dür. Çiftçiler 194 bin hektar alanda organik bitkisel üretim yaparak toplam 1.153.161 ton ürün üretmiştir. Ege Bölgesi’nde ise çiftçi sayısı 11.060’dır ve 70 bin hektar alanda yapılan üretim ile 389 bin ton ürün elde edilmiştir. 2022 yılında İzmir Bölgesi’nde 1.552 çiftçi bulunmaktadır ve 13 bin hektar alanda yapılan üretim sonucu 35 bin ton organik bitkisel ürün elde edilmiştir (Tablo 2.18).

TABLO 2.18. Organik Bitkisel Üretim Miktarı, Üretim Alanı ve Çiftçi Sayısı (2022)

Gösterge	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir	İzmir / Ege (%)	İzmir / Türkiye (%)
Çiftçi sayısı	36.093	11.060	1.552	14,03	4,30
Üretim alanı (ha)	193.989	69.578	13.486	19,38	6,95
Nadas alanı (Ha)	4.108	144	14	9,72	0,34
Toplam alan (Ha)	214.102	69.744	13.499	19,36	6,30
Üretim miktarı (Ton)	1.153.161	389.127	34.868	8,96	3,02

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2022

Organik bitkisel üretim yapan çiftçilerin 2022 yılı itibarıyla %4,3’ü İzmir Bölgesi’nde bulunmaktadır. Ege Bölgesi içerisinde en fazla organik bitkisel üretim yapan çiftçiye sahip il Aydın (6.606 kişi) ilidir ve Türkiye içerisinde payı %18’dir. Ege’de yer alan diğer önemli organik üretim merkezi ise 168 ton üretim ile Manisa ilidir. Organik bitkisel üretim için kullanılan toplam alan miktarları incelendiğinde İzmir Bölgesi’nin Türkiye’de kullanılan toplam alan içerisindeki payı %6,3’tür ve Ege Bölgesi içinde payı %19,4’tür (Tablo 2.18).

1.5. Organik Hayvansal Üretim

Türkiye’de 127 çiftçi organik hayvansal üretim yapmaktadır. İzmir Bölgesi’nde 8 organik hayvansal üretim yapan çiftçi yer almaktadır ve toplam hayvan sayısı 171.559’dır. Türkiye’de organik hayvansal üretim yapan çiftçi sayısının %6,3 ve organik hayvansal üretim yapılan hayvan sayısının %21,5’i İzmir Bölgesi’ndedir. Manisa ili Ege Bölgesi’nde İzmir Bölgesi’nden sonra organik hayvansal üretimde ön plana çıkan ikinci bölgedir. 2021 yılı itibarıyla Manisa’da 5 çiftçi organik tarımsal üretim yapmaktadır ve toplam hayvan sayısı 57.467’dir (Tablo 2.19). İzmir Bölgesi’nde kanatlı hayvan sayısı ve arıcılık verileri incelendiğinde ise kanatlı hayvansal üretim yapan çiftçi sayısı 8, arıcılık yapan çiftçi sayısı ise 13’tür. 2021 yılında 32,4 milyon yumurta ve 2.096 kovanda 22.245 ton bal üretilmiştir.

TABLO 2.19. Türkiye, İzmir ve Diğer Bölgelerde Organik Hayvancılık İstatistikleri (2021)

İl	Çiftçi Sayısı	Çiftçi Sayısının Türkiye İçindeki Payı (%)	Hayvan Sayısı	Hayvan Sayısının Türkiye İçindeki Payı (%)
Türkiye	127	100	797.017	100
İzmir	8	6,30	171.559	21,53
Manisa	5	3,94	57.467	7,21

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2022

1.6. Ormancılık

Türkiye’de ormancılık istatistikleri incelendiğinde 2012 yılı itibarıyla Türkiye’de 14,4 milyon m³ işlenmemiş odun üretilmiştir. Bu değer 2022 yılında 27,5 milyon m³ işlenmemiş odun üretimine yükselmiştir. İzmir Bölgesi’nde üretilen işlenmemiş odun miktarı 2012 yılında 0,40 milyon m³’tür ve bu değer 2019 ve 2020 yıllarına kıyasla yaklaşık iki katına çıkmış olsa da 2022 yılında 0,37 milyon m³ seviyesine düşmüştür. Son on yıllık süreçte Türkiye’de toplam üretim düzenli artış göstermiş ve yaklaşık iki katına çıkmıştır. Türkiye’de üretilen işlenmemiş odun miktarında bölgelerin payları incelendiğinde ise 2012 yılında İzmir Bölgesi’nin payının %2,79 olduğu ve bu değer 2022 yılında %1,46’ya gerilediği görülmektedir (Tablo 2.20).

TABLO 2.20. İzmir ve Türkiye’de İşlenmemiş Odun Üretimi (2012-2022) (Bin m³)

Yıl	Türkiye	İzmir	İzmir / Türkiye (%)
2012	14.424	402	2,79
2013	13.668	397	2,90
2014	14.923	385	2,58
2015	16.638	575	3,46
2016	17.010	461	2,71
2017	15.522	422	2,72
2018	19.080	469	2,46
2019	22.113	761	3,44
2020	24.751	730	2,95
2021	27.735	424	1,53
2022	25.481	372	1,46

Kaynak: Orman Genel Müdürlüğü, 2023

2022 yılında İzmir Bölgesi’nde en çok lif-yonga odunu üretilmiştir. Odun üretimi türlerine göre İzmir Bölgesi özelinde incelendiğinde ise 2012-2022 periyodunda tomruk ve maden direği üretim miktarının arttığı ancak diğer türlerde üretim miktarının azaldığı görülmektedir (Tablo 2.21).

TABLO 2.21. İzmir Bölgesi’nde İşlenmemiş Odun Üretiminin Dağılımı (2012-2022) (Bin m³)

Yıl	Toplam	Tomruk	Yakacak odun	Lif-yonga odunu	Kâğıtlık odun	Sanayi odunu	Maden direği
2012	402,43	83,71	122,87	180,37	67,54	66,13	4,67
2013	396,87	83,95	62,10	197,85	52,88	57,79	4,40
2014	384,69	84,34	50,60	198,71	40,91	57,07	3,68
2015	574,98	193,98	77,69	231,00	56,36	75,89	17,76
2016	460,78	123,19	84,74	215,67	52,90	63,29	5,74
2017	421,63	112,09	87,03	180,33	70,46	54,02	4,73
2018	468,90	122,49	80,20	181,34	101,35	59,32	4,41
2019	761,11	179,67	105,36	314,02	166,41	98,09	2,93
2020	730,17	139,62	53,63	398,20	126,73	60,08	5,54
2021	423,92	141,29	82,21	177,64	54,99	43,96	6,04
2022	372,33	130,45	85,73	133,35	59,01	43,55	5,98
2012-2022	-7,48%	55,84%	-30,23%	-26,07%	-12,63%	-34,14%	28,05%

Kaynak: Orman Genel Müdürlüğü, 2023

İşlenmemiş odun türlerinin İzmir Bölgesi üretimi içerisindeki payları incelendiğinde ise 2012 yılında en yüksek üretimin lif-yonga odunu ve ikinci en yüksek üretimin ise yakacak odun türlerinin üretimi olduğu görülmektedir. Son on yılda üretimi %26 düşmüş olsa da güncel durumda İzmir'de en yüksek miktarda üretimi yapılan odun türü lif-yongadır. Lif-yongaya yakın bir değere sahip Tomruk ise ikinci sırada yer almaktadır (Tablo 2.21).

II. Sanayi Sektörü

Sanayi GSYH'sinin bölgesel dağılımı ve yıllara göre değişim eğilimi bölgelerin gelecekteki iktisadi düzeyleri hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Tarımsal GSYH dağılım ve değişim eğilimlerine benzer şekilde bölgesel sanayi GSYH değerleri de cari ve reel değerler açısından incelenmiştir.

İzmir Bölgesi'nin cari sanayi GSYH'si 2004 yılında 10,6 Milyar TL'dir ve bu değer 2021 yılında 168,6 milyar TL'ye yükselmiştir. İstanbul, Ankara, TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik) ve TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova) Bölgeleri İzmir Bölgesi'nden daha yüksek sanayi GSYH'si değerlerine sahiptirler. 2021 yılında TR42 sanayi GSYH'si 235,8 milyar TL, TR41 Bölgesi sanayi GSYH'si ise 192,5 milyar TL'dir.

2021 yılı itibarıyla İstanbul Bölgesi sanayi GSYH'si İzmir Bölgesi sanayi GSYH'sinden 3,1 kat büyüktür. Ankara ve İzmir kıyaslandığında ise bu oran 1,01 kattır. Sanayinin ürettiği gelir açısından İstanbul Bölgesi diğer bölgelerden ayrılmaktadır (Tablo 2.22).

TABLO 2.22. Türkiye ve Düzey II Bölgelerin Sanayi GSYH'si (2004-2021) (Cari Fiyatlar, Milyar TL)

Yıl	Türkiye	İzmir	TR41	TR42	Ankara	İstanbul
2004	146,34	10,62	12,33	11,54	12,72	46,58
2005	171,68	12,23	14,80	14,02	15,33	53,47
2006	207,17	14,55	17,86	17,55	19,12	64,20
2007	234,13	15,95	20,34	20,18	22,24	70,87
2008	262,20	17,59	22,78	22,97	25,43	77,09
2009	241,77	16,35	20,52	21,26	23,43	70,55
2010	285,96	19,78	24,09	24,23	27,95	80,87
2011	377,05	26,86	32,32	32,69	36,25	105,05
2012	421,45	28,84	35,55	35,89	38,60	120,33
2013	504,73	34,46	41,70	42,66	48,84	143,89
2014	577,77	38,26	47,45	49,31	52,39	168,15
2015	654,37	42,20	54,95	57,49	56,97	191,87
2016	737,62	48,99	60,80	63,02	65,53	214,41
2017	912,90	61,83	75,11	82,28	79,66	255,14
2018	1.105,25	79,31	95,73	106,91	92,01	295,33
2019	1.175,99	81,73	103,20	109,36	102,74	310,42
2020	1.414,08	96,54	118,67	135,35	118,15	358,76
2021	2.255,37	168,62	192,49	235,83	170,59	522,16
2004-2012 (%)	187,99	171,56	188,43	210,99	203,46	158,33
2012-2021 (%)	435,15	484,67	441,41	557,01	341,94	333,94
2004-2021 (%)	1.441,18	1.487,76	1461,62	1943,26	1.241,12	1.021,00

Kaynak: TÜİK, 2022e

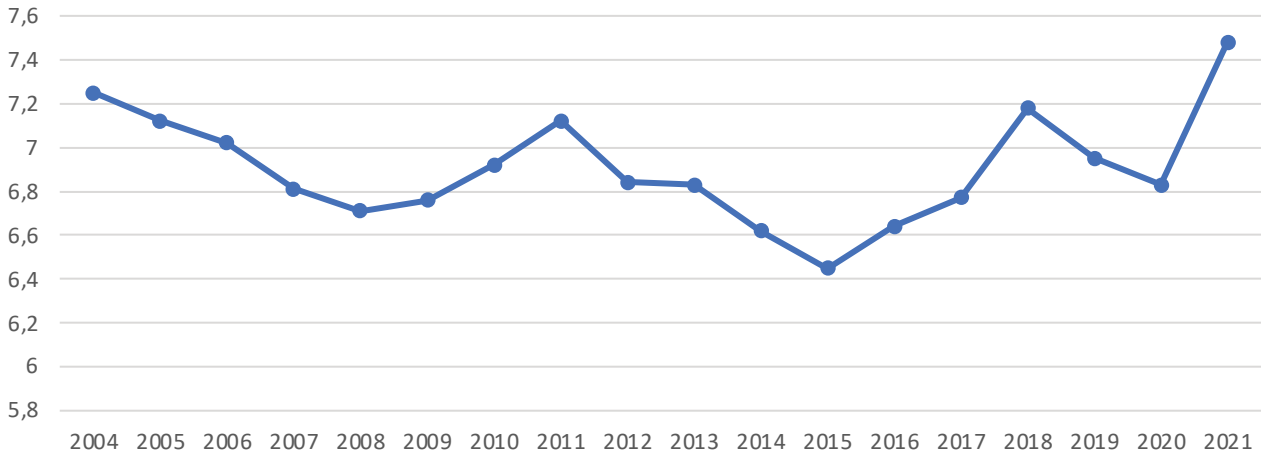
2004-2021 periyodunda sanayi GSYH'si artış oranları incelendiğinde İzmir Bölgesi artış oranı İstanbul ve Ankara Bölgeleri artış oranından yüksektir; ancak, TR42 Bölgesi'nin gerisinde kalmıştır. Bu eğilim alt periyotlarda incelendiğinde; birinci alt periyod olan 2004-2012 aralığında İzmir Bölgesi büyüme oranı İstanbul Bölgesi büyüme oranından yüksek ve Ankara, TR41 ve TR42 Bölgeleri büyüme oranından düşük seviyededir. 2012-2021 alt periyodunda ise İzmir Bölgesi, İstanbul Bölgesi'nin yanı sıra Ankara ve TR41 Bölgeleri'nden de daha yüksek büyüme gerçekleştirmiştir. Ancak İzmir Bölgesi sanayi GSYH'si büyüme oranı 2012-2021 alt periyodunda TR42 Bölgesi'nin gerisinde kalmıştır.

Bölgelerin sahip olduğu sanayi GSYH değerlerinin Türkiye sanayi GSYH'si içindeki payları incelendiğinde İzmir Bölgesi sanayi GSYH 2004 yılında Türkiye sanayi GSYH'sinin %7,3'üne sahip olduğu görülmektedir. Bu oran 2021 yılında %7,5'e yükselmektedir. İstanbul ve Ankara Bölgeleri'nin ise sanayi GSYH'si içindeki payının 2004-2021 periyodunda gerilediği görülmektedir. Türkiye'nin büyük bölgelerinin sanayi GSYH içindeki payı gerilerlerken “Yeni Sanayi Odakları” olarak kavramsallaştırılan Anadolu Kaplanları olarak da anılan illerin paylarının arttığı görülmektedir. Bu eğilimin Türkiye'de bölgeler arası eşitsizliğin giderilmesine katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir (Tablo 2.23).

TABLO 2.23. Bölgelerin Sanayi GSYH'sinin Türkiye İçindeki Payları (2004-2021) (Cari Fiyatlarla)

Yıl	İzmir (%)	TR41 (%)	TR42 (%)	Ankara (%)	İstanbul (%)
2004	7,25	8,42	7,89	8,69	31,83
2005	7,12	8,62	8,17	8,93	31,14
2006	7,02	8,62	8,47	9,23	30,99
2007	6,81	8,69	8,62	9,50	30,27
2008	6,71	8,69	8,76	9,70	29,40
2009	6,76	8,49	8,79	9,69	29,18
2010	6,92	8,43	8,47	9,77	28,28
2011	7,12	8,57	8,67	9,61	27,86
2012	6,84	8,44	8,52	9,16	28,55
2013	6,83	8,26	8,45	9,68	28,51
2014	6,62	8,21	8,53	9,07	29,10
2015	6,45	8,40	8,79	8,71	29,32
2016	6,64	8,24	8,54	8,88	29,07
2017	6,77	8,23	9,01	8,73	27,95
2018	7,18	8,66	9,67	8,32	26,72
2019	6,95	8,78	9,30	8,74	26,40
2020	6,83	8,39	9,57	8,36	25,37
2021	7,48	8,53	10,46	7,56	23,15

Kaynak: TÜİK, 2022e

ŞEKİL 2.11. Yıllara Göre İzmir Bölgesi Sanayi GSYH'nin Türkiye İçindeki Payı (%) (Cari Fiyatlar)

Kaynak: TÜİK, c2022e

Zincirlenmiş hacim endeksine göre enflasyondan arındırılmış reel değerler incelendiğinde, İzmir Bölgesi sanayi GSYH'sinin 2021 yılında 37,8 milyar TL olduğu görülmektedir. Türkiye toplamı ise 523,6 milyar TL'dir. Bölgesel düzeyde İzmir, sanayi GSYH'si sıralamasında İstanbul, Ankara, TR41 ve TR42 Bölgeleri'nin ardından 5. sırada yer almaktadır. İstanbul ve Ankara'nın sanayi GSYH'si sırasıyla 133,3 ve 44,6 milyar TL düzeyindedir. TR41 ve TR42 Bölgeleri'ninki ise sırasıyla 42,9 ve 49,8 milyar TL düzeyindedir.

2004 yılında Türkiye'de 202,9 milyar TL olan sanayi GSYH'si 2021 yılına gelindiğinde %158 büyümeye sağlayarak 523,6 milyar TL'ye yükselmiştir. Aynı dönemde İzmir Bölgesi'nin büyüme oranı %161'dir. İzmir'in sanayi GSYH'si 2004 yılında 14,4 milyar TL'den 2021 yılında 37,8 milyar TL'ye yükselmiştir. İstanbul ve Ankara Bölgesi'nde sırasıyla %110 ve %144 büyümeye sağlanırken TR41 ve TR42 Bölgeleri'nde artış oranı %155 ve %219'dur. İzmir Bölgesi'ndeki büyüme oranı, Türkiye ortalamasının yanında İstanbul ve Ankara Bölgesi'nin de üzerinde gerçekleşmiştir. Söz konusu süreçte en hızlı büyüyen bölge ise TR42 Bölgesi olmuştur.

Büyüme oranları 2004-2012 alt periyodunda incelendiğinde İzmir Bölgesi sanayi GSYH'si İstanbul Bölgesi'nden yüksek, Ankara, TR41 ve TR42 Bölgeleri'nden ise daha düşük miktarda büyümüştür. 2012-2021 alt periyodunda ise İzmir Bölgesi sanayi GSYH'si, İstanbul, Ankara ve Türkiye ortalamasından daha çok büyümüştür. Bir diğer dikkat çekici nokta 2012-2021 döneminde 2004-2012 dönemine göre İstanbul, Ankara ve Türkiye'de büyüme oranı azalırken İzmir'de artmıştır (Tablo 2.24).

TABLO 2.24. Yıllara Göre Sanayi GSYH'si (Zincirlenmiş Hacim, 2009 Baz, Bin TL)

Yıl	Türkiye	İzmir	TR41	TR42	İstanbul	Ankara
2004	202.868.128	14.443.875	16.820.600	15.588.273	63.527.138	18.281.158
2005	224.433.910	15.734.543	19.003.956	17.872.675	69.022.563	20.812.056
2006	253.106.113	17.494.054	21.373.958	20.876.110	77.602.808	24.325.832
2007	272.004.903	18.346.223	23.348.600	23.025.506	81.586.434	26.479.099
2008	270.145.642	18.149.486	23.510.879	23.655.174	78.923.528	26.194.418
2009	241.769.379	16.350.450	20.521.156	21.260.804	70.550.407	23.428.869
2010	269.411.105	18.449.368	23.068.375	22.977.722	77.055.387	26.591.663
2011	321.462.803	22.672.947	28.196.719	28.081.245	91.579.036	31.545.255
2012	336.455.533	22.676.063	29.024.067	28.635.532	98.701.568	31.369.554
2013	372.568.295	25.331.157	31.341.471	31.743.560	108.542.141	36.495.887

Yıl	Türkiye	İzmir	TR41	TR42	İstanbul	Ankara
2014	391.496.381	26.021.610	32.361.187	33.380.724	116.062.438	36.136.541
2015	411.216.816	26.865.897	34.872.355	36.757.882	122.684.481	36.392.819
2016	430.059.529	28.940.363	35.818.925	37.748.337	126.408.273	38.904.823
2017	470.132.876	31.749.311	39.066.238	42.376.040	134.085.583	42.678.705
2018	472.577.139	32.912.341	39.847.560	42.894.399	131.988.825	42.701.009
2019	458.476.179	31.065.382	38.314.521	39.629.626	128.088.361	44.497.703
2020	463.339.094	31.072.518	36.471.959	41.257.384	123.374.617	42.740.882
2021	523.598.491	37.768.688	42.885.633	49.756.063	133.287.277	44.589.094
2004-2012 (%)	66	57	73	84	55	72
2012-2021 (%)	56	67	48	74	35	42
2004-2021 (%)	158	161	155	219	110	144

Kaynak: TÜİK, 2022e

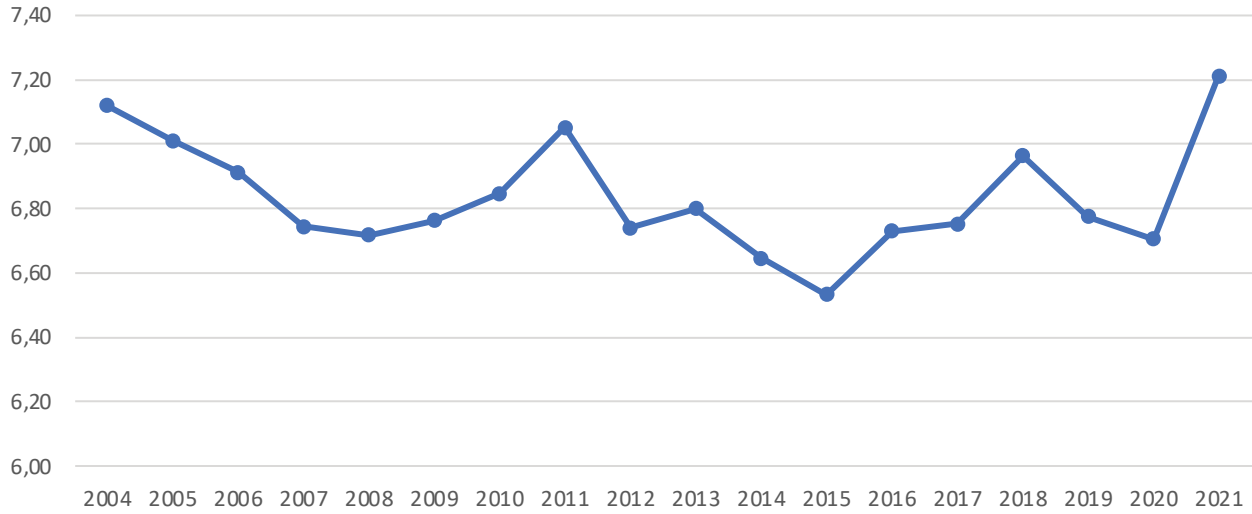
Türkiye sanayi GSYH'si içerisinde İzmir Bölgesi'nin payı 2004 yılında %7,12'dir ve bu oran 2021 yılında %7,21'e yükselmiştir. İncelenen dönemde İzmir Bölgesi'nin Türkiye sanayi GSYH'si içindeki payının değişimi lineer bir eğilim sergilememektedir. Ankara ve İstanbul Bölgeleri'nin sanayi GSYH'sinin Türkiye içindeki payları ise 2004-2021 periyodunda azalma göstermiştir. TR42 Bölgesi, İstanbul'dan sonra sanayi GSYH'si payı (%9,5) en yüksek olan bölgedir (Tablo 2.25).

TABLO 2.25. Bölgelerin Sanayi GSYH'sinin Türkiye İçindeki Payı (Zincirlenmiş Hacim, %)

Yıl	İzmir	TR41	TR42	İstanbul	Ankara
2004	7,12	8,29	7,68	31,31	9,01
2005	7,01	8,47	7,96	30,75	9,27
2006	6,91	8,44	8,25	30,66	9,61
2007	6,74	8,58	8,47	29,99	9,73
2008	6,72	8,70	8,76	29,22	9,70
2009	6,76	8,49	8,79	29,18	9,69
2010	6,85	8,56	8,53	28,60	9,87
2011	7,05	8,77	8,74	28,49	9,81
2012	6,74	8,63	8,51	29,34	9,32
2013	6,80	8,41	8,52	29,13	9,80
2014	6,65	8,27	8,53	29,65	9,23
2015	6,53	8,48	8,94	29,83	8,85
2016	6,73	8,33	8,78	29,39	9,05
2017	6,75	8,31	9,01	28,52	9,08
2018	6,96	8,43	9,08	27,93	9,04
2019	6,78	8,36	8,64	27,94	9,71
2020	6,71	7,87	8,90	26,63	9,22
2021	7,21	8,19	9,50	25,46	8,52

Kaynak: TÜİK, 2022e

ŞEKİL 2.12. Yıllara Göre İzmir Sanayi GSYH'sinin Türkiye İçindeki Payı (%)
(Zincirlenmiş Hacim, 2009 Baz)

Kaynak: TÜİK, 2022e

Sanayi GSYH'sinde büyük bölgelerin payının azalma eğilimi önemli sinyaller vermektedir. Almanya Ruhr Bölgesi veya ABD Detroit gibi önemli sanayi bölgelerinin geçirmiş olduğu iktisadi dönüşümler İzmir Bölgesi gibi bölgelerin iktisadi dinamiklerini dönüştürmede geleneksel uzmanlaşma stratejileri yerine akıllı uzmanlaşma stratejileri geliştirme zorunluluğunu ortaya koymaktadır.

III. Hizmetler Sektörü

Çok sayıda farklı alt sektör içeren hizmetler sektörü, Türkiye'nin toplam GSYH'si içinde payı artan bir sektördür. 2021 yılı itibarıyla toplam GSYH içinde en yüksek pay hizmetler sektörüne aittir. 2004 yılında cari rakamlarla 309 milyar TL olan Türkiye'nin toplam hizmetler GSYH'si 2021 yılında 3 trilyon 824 milyar TL'ye yükselmiştir. İzmir Bölgesi'nde bu değer 2004 yılında 20 milyar TL iken 2021 yılı itibarıyla 227 milyar TL'ye yükselmiştir. Aynı dönem için İstanbul Bölgesi'nde 106 milyar TL'den 1 trilyon 435 milyar TL'ye, Ankara Bölgesi'nde 32 milyar TL'den ve 416 milyar TL'ye yükselmiştir.

2021 yılı itibarıyla İstanbul Bölgesi hizmet GSYH'si İzmir Bölgesi hizmet GSYH'sinden 6,3 kat büyüktür. Ankara ve İzmir kıyaslandığında bu oran 1,8 kattır. Sanayi GSYH'siyle kıyaslandığında hizmet GSYH'si farkının üç büyük bölge arasında daha yüksek olduğu görülmektedir.

2004-2021 periyodunda hizmetler sektörü GSYH'si artış oranları incelendiğinde İzmir Bölgesi artış oranının hem Türkiye artış oranından hem de İstanbul ve Ankara Bölgeleri artış oranının gerisinde kaldığı görülmektedir. Bu durum 2004-2012 ve 2012-2021 alt periyodlarında da benzer eğilim göstermiştir. 2004-2021 periyodunda İzmir Bölgesi hizmetler sektörü büyüme oranı Türkiye, İstanbul ve Ankara'nın büyüme oranının gerisindedir (Tablo 2.26).

TABLO 2.26. Türkiye ve Düzey II Bölgelerin Hizmetler GSYH'si (2004-2021) (Cari Fiyatlar, Milyar TL)

Yıl	Türkiye	İzmir	Ankara	İstanbul
2004	309	20	32	106
2005	361	23	37	123
2006	425	27	43	144
2007	487	31	51	166
2008	557	35	58	190
2009	575	36	61	197
2010	637	40	66	218
2011	745	46	77	259
2012	854	52	88	298
2013	973	58	101	344
2014	1.106	65	114	390
2015	1.257	74	130	448
2016	1.418	83	151	500
2017	1.678	100	170	608
2018	2.047	123	201	741
2019	2.430	143	247	880
2020	2.736	162	299	990
2021	3.824	227	416	1.435
2004-2012 (%)	176	166	178	182
2012-2021 (%)	348	332	372	381
2004-2021 (%)	1.136	1.050	1.211	1.256

Kaynak: TÜİK, 2022e

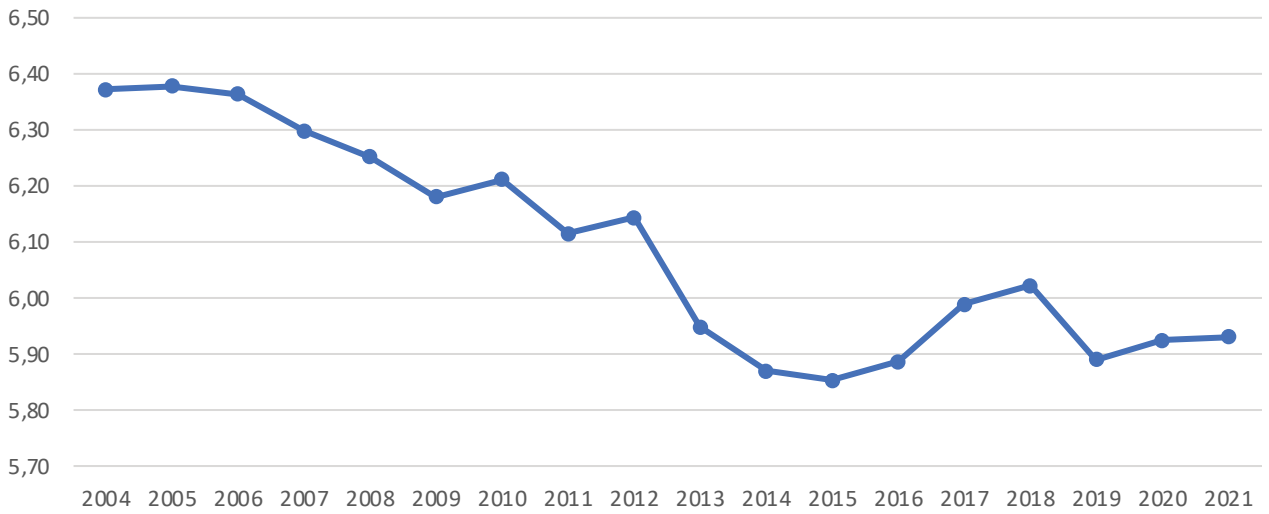
İzmir, Ankara ve İstanbul Bölgeleri'nin hizmet GSYH'si değerlerinin Türkiye hizmet GSYH'si içindeki payları değerlendirildiğinde ise İzmir Bölgesi hizmet GSYH'si 2004 yılında Türkiye hizmet GSYH'sinin %6,4'üne sahipken bu oran 2021 yılında %5,9'a düşmüştür. Tablo 2.27'den görüldüğü üzere İzmir Bölgesi'nin hizmet GSYH'sinin Türkiye içindeki payının düşme eğilimi sürekli ve neredeyse doğrusaldır. Ankara ve İstanbul Bölgeleri'nin payı ise yükselmiştir.

Hizmetler sektörü gibi katma değeri yüksek ve sermaye yoğun sektörlerde İzmir Bölgesi'nin Türkiye içerisindeki payını kaybetmesi önemli bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölge planında İzmir Bölgesi hizmetler sektörü GSYH'sinin Türkiye içerisindeki payını yükseltecek politikalar geliştirilmesi, bölgenin oluşturabileceği potansiyel refahı artırma yönünde desteleyecektir (Tablo 2.27).

TABLO 2.27. Bölgelerinin Türkiye Hizmetler GSYH'si İçindeki Payları (Cari Fiyatlarla, %)

Yıl	İzmir	Ankara	İstanbul
2004	6,37	10,26	34,18
2005	6,38	10,29	34,20
2006	6,36	10,23	33,76
2007	6,30	10,38	33,99
2008	6,25	10,39	34,20
2009	6,18	10,58	34,26
2010	6,21	10,41	34,27
2011	6,12	10,28	34,76
2012	6,14	10,31	34,91
2013	5,95	10,44	35,33
2014	5,87	10,30	35,25
2015	5,85	10,37	35,67
2016	5,89	10,66	35,30
2017	5,99	10,15	36,22
2018	6,02	9,83	36,21
2019	5,89	10,16	36,23
2020	5,92	10,93	36,19
2021	5,93	10,88	37,51

Kaynak: TÜİK, 2022e

ŞEKİL 2.13. Yıllara Göre İzmir Hizmetler GSYH'sinin Türkiye İçindeki Payı (Cari Fiyatlarla, %)

Kaynak: TÜİK, 2022e

Sektörlerin büyümesine ilişkin değerler enflasyondan arındırılmış zincirlenmiş hacim endeksi üzerinden daha doğru şekilde hesaplanmaktadır. Zincirlenmiş hacim endeksi değerleri incelendiğinde 2021 yılında Türkiye’de hizmetler sektörü büyüklüğünün 1 trilyon 147 milyar TL olduğu görülmektedir. İzmir Bölgesi’nde ise bu değer 67 milyar TL düzeyindedir. İstanbul ve Ankara Bölgesi’nde sırasıyla 431 ve 123 milyar TL düzeyindedir. İzmir Bölgesi’nde hizmetler sektörü GSYH’si İstanbul ve Ankara Bölgesi’nin oldukça gerisindedir.

2004 yılından 2021 yılına kadar Türkiye hizmetler sektörü reel olarak %134 büyüme sağlayarak 491 milyar TL’den 1 trilyon 147 milyar TL’ye yükselmiştir. İzmir Bölgesi’nde ise büyüme oranı %111 olarak gerçekleşmiştir. 2004 yılında sektör büyüklüğü 32 milyar TL iken 2021 yılında 67 milyar TL olmuştur. İstanbul ve Ankara Bölgesi’nde ise büyüme oranları sırasıyla %165 ve %145 olarak gerçekleşmiştir. İzmir Bölgesi’nin büyüme oranının Türkiye, İstanbul ve Ankara Bölgesi’nin gerisinde kaldığı görülmektedir.

2004-2021 periyodu 2004-2012 ve 2012-2021 şeklinde iki alt periyotta incelendiğinde İzmir Bölgesi’nin ikinci periyotta büyüme hızının diğer bölgelerde oldu gibi arttığı görülmektedir. Fakat her iki periyotta da İzmir Bölgesi’ne ait büyüme oranı diğer bölgelerin gerisinde kalmıştır (Tablo 2.28).

TABLO 2.28. Yıllara Göre Hizmetler GSYH’si (Zincirlenmiş Hacim, 2009 Baz, Bin TL)

Yıl	Türkiye	İzmir	Ankara	İstanbul
2004	490.916.754	31.573.802	50.406.380	162.688.058
2005	526.813.319	33.826.115	54.208.447	176.158.962
2006	552.574.887	35.208.390	56.798.103	184.016.163
2007	581.064.620	36.584.172	60.423.712	196.685.811
2008	589.050.286	36.707.205	61.678.475	200.654.078
2009	575.259.411	35.550.785	60.833.925	197.112.413
2010	605.476.933	37.576.045	62.993.187	209.790.621
2011	659.981.605	40.313.352	67.614.494	232.394.354
2012	698.925.530	43.022.754	71.179.500	247.334.720
2013	750.992.301	44.697.405	77.829.651	269.060.331
2014	796.691.808	46.704.699	81.357.200	285.959.702
2015	841.607.584	49.181.210	86.398.696	305.622.737
2016	870.283.954	51.155.600	91.646.585	313.401.027
2017	936.130.493	55.893.103	93.857.468	344.443.839
2018	980.881.024	58.527.945	95.538.099	360.601.379
2019	1.005.861.873	58.791.558	100.302.871	371.730.878
2020	1.014.262.878	59.514.305	108.865.172	374.300.470
2021	1.146.958.999	66.588.796	123.313.776	430.899.729
2004-2012 (%)	42,4	36,3	41,2	52,0
2012-2021 (%)	64,1	54,8	73,2	74,2
2004-2021 (%)	133,6	110,9	144,6	164,9

Kaynak: TÜİK, 2022e

Türkiye'nin toplam hizmet GSYH'si içinde bölgelerin payı incelendiğinde İzmir Bölgesi'nin payının 2021 yılı itibarıyla %5,8 olduğu görülmektedir. İstanbul ve Ankara Bölgeleri'nin payı ise sırasıyla %37,6 ve %10,8'dir.

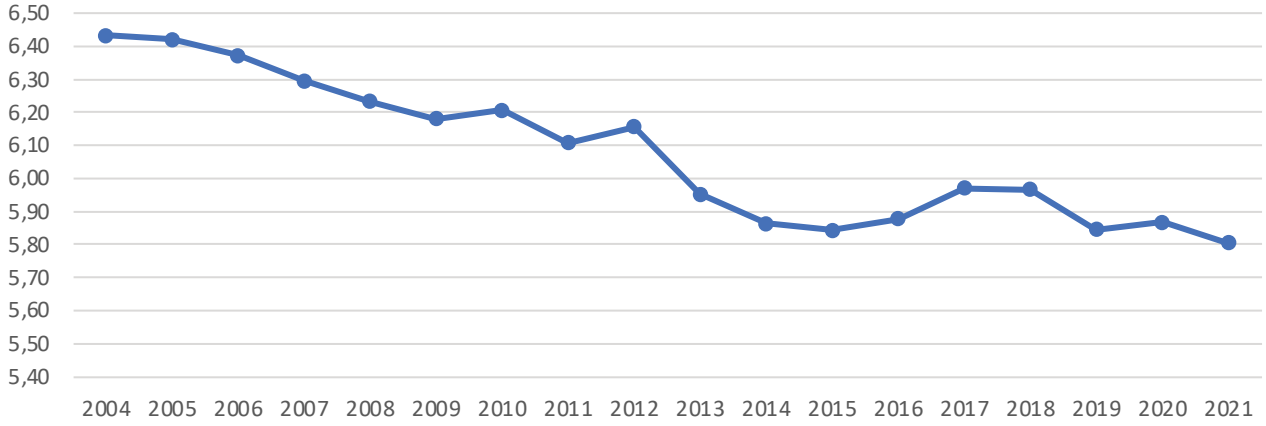
İzmir Bölgesi'nin Türkiye içerisindeki payının yıllar içinde düzenli olarak azaldığı görülmektedir. 2004 yılında payı %6,4 iken 2021 yılına kadar %5,8' kadar gerilemiştir. Ankara Bölgesi'nde önemli bir değişim görülmezken İstanbul Bölgesi'nin payı %33,1'den %37,6'ya yükselmiştir. İzmir Bölgesi, yüksek nüfusu, geniş üretim altyapısı, turizm potansiyeli, coğrafi konumu ve ulaşım altyapıları sayesinde hizmet sektörünün gelişmesi için çok uygun koşullara sahiptir. Bölgenin sahip olduğu bu değerlerin daha verimli ve etkin kullanımı, bölgedeki hizmet sektörünün daha hızlı büyümesini ve ülke içindeki ağırlığının artırılmasını sağlayacaktır. Bölgedeki hizmet sektörünün alt sektörler bazında incelenmesi ve büyüme eğilimlerinin ortaya konarak sektörlerin gelişimine yönelik politikaların geliştirmesi, bölgenin istikrarlı büyümesi için oldukça önemlidir (Tablo 2.29).

TABLO 2.29. Bölgelerin Hizmetler Sektörü GSYH'sinin Türkiye İçindeki Payı (Zincirleme Hacim, 2009 Baz, %)

Yıl	İzmir	Ankara	İstanbul
2004	6,43	10,27	33,14
2005	6,42	10,29	33,44
2006	6,37	10,28	33,30
2007	6,30	10,40	33,85
2008	6,23	10,47	34,06
2009	6,18	10,58	34,26
2010	6,21	10,40	34,65
2011	6,11	10,24	35,21
2012	6,16	10,18	35,39
2013	5,95	10,36	35,83
2014	5,86	10,21	35,89
2015	5,84	10,27	36,31
2016	5,88	10,53	36,01
2017	5,97	10,03	36,79
2018	5,97	9,74	36,76
2019	5,84	9,97	36,96
2020	5,87	10,73	36,90
2021	5,81	10,75	37,57

Kaynak: TÜİK, 2022e

ŞEKİL 2.14. Yıllara Göre İzmir Bölgesi'nin Türkiye Hizmetler GSYH'si İçindeki Payı (%) (Zincirlenmiş Hacim, 2009 Baz)

Kaynak: TÜİK, 2022e

C. Kamu ve Özel Yatırımlar

Kamu yatırımları incelendiğinde 2010 yılında Türkiye'de 36,7 Milyar TL kamu yatırımı yapıldığı görülmektedir. Bu miktar 2022 yılında 292,9 milyar TL düzeyine yükselmiştir. 2010-2022 periyodunda kamu yatırımlarının yıllık değişim oranları incelendiğinde Türkiye'de kamu yatırım miktarının genişlediği görülmektedir. Sadece 2014-2015 yılları arasında kamu yatırımı değişim oranı %5'in altına düşmüştür ve 2017-2018 yılları arasında kamu yatırım miktarı Türkiye'de %32,0 oranında daralmıştır. İfade edilen daralmanın etkileri tüm bölgelerde kamu yatırımlarında daralma olarak kendini yıllık değişim oranlarında göstermektedir. İzmir Bölgesi'nde kamu yatırım miktarı daralması İstanbul ve Ankara Bölgeleri'nden çok yukarıdadır diğer yandan Türkiye'de 2017-2018 yılları arasında gerçekleşen kamu yatırım miktarı daralma seviyesinin altındadır.

Ege Bölgesi'nde gerçekleşen daralma ise Türkiye'nin çok üzerindedir. Ege Bölgesi'nden diğer illerin daralma düzeyleri incelendiğinde %50'nin üzerinde olduğu görülmektedir. İzmir Bölgesi'ne yapılan kamu yatırımları 2010 yılında 457 Milyon TL'dir. Bu değer 2020 yılında 9 milyar 354 Milyon TL'ye yükselmiştir. Yatırım miktarları açısından değerlendirildiğinde de İzmir Bölgesi İstanbul ve Ankara Bölgesi'nden sonra üçüncü sıradadır. İzmir Bölgesi'ne yapılan kamu yatırımlarının 2020-2021 yılları arasında değişim oranı %120'nin üzerindedir. Aydın ili için bu oran %100'ün üzerindedir (Tablo 2.30).

TABLO 2.30. Yıllara Göre Türkiye, İzmir ve Diğer İllerde Kamu Yatırım Miktarı (Cari Fiyatlar, Milyar TL)

Yıl	Türkiye	Ege	İzmir	Ankara	İstanbul	Manisa	Aydın	Denizli	Kütahya
2010	36,666	1,565	0,457	1,353	4,080	0,159	0,194	0,157	0,183
2011	38,840	1,902	0,609	1,700	2,820	0,276	0,178	0,124	0,207
2012	45,527	2,145	0,705	3,553	2,559	0,260	0,184	0,143	0,266
2013	54,076	2,732	1,210	3,665	2,246	0,247	0,190	0,194	0,355
2014	67,440	3,517	1,476	4,509	5,452	0,400	0,254	0,206	0,393
2015	70,048	3,572	1,639	4,255	6,393	0,324	0,227	0,331	0,426
2016	80,850	3,860	1,763	4,534	8,220	0,307	0,288	0,467	0,314

Yıl	Türkiye	Ege	İzmir	Ankara	İstanbul	Manisa	Aydın	Denizli	Kütahya
2017	106,125	5,757	2,751	5,840	12,023	0,507	0,402	0,389	0,431
2018	72,120	3,592	2,083	5,112	10,258	0,155	0,174	0,268	0,205
2019	86,409	4,153	2,278	7,113	10,674	0,359	0,221	0,327	0,233
2020	117,913	5,600	2,849	8,945	14,144	0,537	0,409	0,470	0,341
2021	213,589	10,493	6,275	14,066	25,974	0,804	0,845	0,822	0,504
2022	292,911	15,499	9,354	17,660	35,803	0,550	1,655	1,370	0,656

Kaynak: Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2022

2010-2022 döneminde kamu yatırımlarının bölgelerdeki artış oranları incelendiğinde en yüksek artış Kocaeli, İzmir, Ankara ve Adana bölgelerinde gerçekleşmiştir. İzmir Bölgesi kamu yatırımlarının artış oranları açısından İstanbul ve Ankara Bölgeleri'nin ilerisindedir. Ege Bölgesi ve İzmir Bölgesi'ne yapılan kamu yatırımları 2022 yılında İstanbul ve Ankara Bölgeleri'nin gerisinde kalmıştır. İzmir Bölgesi'ne yapılan kamu yatırımlarının miktarı 2010-2022 arasında artmaktadır.

İzmir Bölgesi özelinde farklı alanlarda kamu yatırımları incelendiğinde ise en yüksek miktar 2022 yılında ulaştırma haberleşme alanına yapıldığı görülmektedir. Diğer kamu yatırımlarının arttığı alan ise eğitim, diğer kamu hizmetleri ve sağlık alanlarıdır (Tablo 2.31).

TABLO 2.31. Sektörlere Göre İzmir'e Yapılan Kamu Yatırımları (2010-2022) (Cari Fiyatlar, 100 Milyon TL)

Sektör	2010	2012	2014	2016	2018	2020	2022
Diğer Kamu Hizmetleri	1,09	1,73	3,31	3,45	3,12	7,95	26,5
Eğitim	0,86	1,07	1,87	2,65	0,84	2,63	6,34
Enerji	0	0,43	0,14	0,98	0,32	0,8	0,96
İmalat	0,01	0,01	0	0	0,2	0,06	0,17
Konut	0,01	0	0	0	0	0	0,02
Madencilik	0,05	0,03	0	0	0	0	0
Sağlık	0,38	0,44	0,56	1,43	1,88	2,18	4,77
Tarım	0,33	0,7	1,17	1,05	0,77	0,5	0,54
Turizm	0,05	0,07	0,04	0,03	0,03	0,01	0
Ulaştırma-Haberleşme	1,77	2,58	7,65	8,04	13,67	14,36	54,25
Toplam	4,57	7,05	14,76	17,63	20,83	28,49	93,54

Kaynak: Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2022

Kamu yatırımlarında payların dağılımı incelendiğinde 2010 yılında en yüksek pay %38,7 ile ulaştırma ve haberleşme sektörüne aittir. Bu pay 2022 yılında %58'e yükselmiştir. 2004 yılında %23,9 olan diğer kamu hizmetleri payı ise 2022 yılında %28,3'e yükselmiştir. 2004 yılında %18,8 ile yüksek paya sahip olan eğitim alanı ise 2022 yılında %6,78'e düşmüştür (Tablo 2.32).

TABLO 2.32. İzmir İline Yapılan Kamu Yatırımları İçerisinde Sektörlerin Payları (2010-2022) (%)

Sektör	2010	2012	2014	2016	2018	2020	2022
Diğer Kamu Hizmetleri	23,85	24,54	22,43	19,57	14,98	27,90	28,33
Eğitim	18,82	15,18	12,67	15,03	4,03	9,23	6,78
Enerji	0,00	6,10	0,95	5,56	1,54	2,81	1,03
İmalat	0,22	0,14	0,00	0,00	0,96	0,21	0,18
Konut	0,22	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,02
Madencilik	1,09	0,43	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Sağlık	8,32	6,24	3,79	8,11	9,03	7,65	5,10
Tarım	7,22	9,93	7,93	5,96	3,70	1,76	0,58
Turizm	1,09	0,99	0,27	0,17	0,14	0,04	0,00
Ulaştırma-Haberleşme	38,73	36,60	51,83	45,60	65,63	50,40	58,00
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Türkiye’de 2021 yılı itibarıyla düzenlenen toplam yatırım teşvik belgelerinin sayısı 10.586’dır. İzmir Bölgesi’nde düzenlenen yatırım teşvik belgesi sayısı 541’dir (Tablo 2.33) ve bu değer Türkiye payında %5,1’e karşılık gelmektedir. En yüksek sayıda yatırım teşvik belgesine sahip olan İstanbul Bölgesi’nin payı %15,0’dır. Ankara Bölgesi’nde düzenlenen yatırım teşvik belgesi sayısı İzmir Bölgesi’nde düzenlenen yatırım teşvik belgesi sayısına oldukça yakındır ancak İstanbul Bölgesi’nde düzenlenen yatırım teşvik belgeleri İzmir Bölgesi’nin çok üzerindedir. Ankara Bölgesi’nde 545 teşvik belgesi düzenlenmiştir ve bu miktar Ankara Bölgesi’nin Türkiye’de düzenlenen yatırım teşvik belgeleri içerisinde %5,2’lik bir paya karşılık gelmektedir.

Toplam yatırım tutarları incelendiğinde ise teşvik belgesi sayısında Ankara Bölgesi daha ilerideyken yatırım tutarlarında İzmir Bölgesi’nin daha ileride olduğu görülmektedir. Tamamlanan belge sayıları incelendiğinde ise Türkiye’de 635 belge düzenlenmiştir ve bu belgelerin %1,3’ü İzmir Bölgesi’nde %3,8’i İstanbul Bölgesi’nde ve %3’ü Ankara Bölgesi’ne aittir. Toplam yatırım tutarlarında bölgelerin payları incelendiğinde İzmir Bölgesi’nin payı %5,4’tür. İstanbul Bölgesi’nin payı ise %11,9’dur. Ankara Bölgesi ise %4,4 paya sahiptir (Tablo 2.33).

TABLO 2.33. Yatırım Teşvik Belgelerinin İllere Göre Dağılımı (2021)

Yatırım Teşvik Belgeleri	Türkiye	İzmir	İstanbul	Ankara
Düzenlenmiş Belge Sayısı (iptal dâhil)	10.586	541	1.585	545
Düzenlenmiş Belge Sayısı (iptal dâhil) (%)	100,0	5,11	14,97	5,15
Düzenlenmiş Belge Sayısı (iptal hariç)	10.408	531	1.568	537
İptal Edilen Belge Sayısı	178	10	17	8
Tamamlanan Belge Sayısı	635	8	24	19
Tamamlanan Belge Sayısı (%)	100,0	1,26	3,78	2,99
Toplam Yatırım Tutarı (Milyon TL)	208.133	1.1145	24.684	9.063
Toplam Yatırım Tutarı (Milyon TL) (%)	100,0	5,35	11,86	4,35
Toplam Tamamlanan Yatırım Tutarı (Milyon TL)	6.532	412	596	145
Toplam Tamamlanan Yatırım Tutarı (Milyon TL)(nihai)	3.293	393	341	147
Toplam Tamamlanan Yatırım Tutarı (Milyon TL)(nihai) (%)	100,0	11,93	10,36	4,46
Ortalama Yatırım Tutarı (Milyon TL)	20	21	16	17

D. Dış Ticaret

I. İhracat ve İthalat

İzmir, Türkiye ve diğer bölgelerin iktisadi dinamiklerinin daha iyi anlaşılması ve çözümlenebilmesi amacıyla ihracat ve ithalat performansları analiz edilmiştir. İhracat ve ithalat bölgeler için bölgesel kalkınma ve gelişme eğilimleri için önemli bir iktisadi dinamiktir. Özellikle 1980 sonrası süreçte serbestleşme politikalarının etkisiyle Türkiye’de ihracat ve ithalat miktarı katlanarak artmış ve İzmir Bölgesi de bu artış içerisinde payını almıştır.

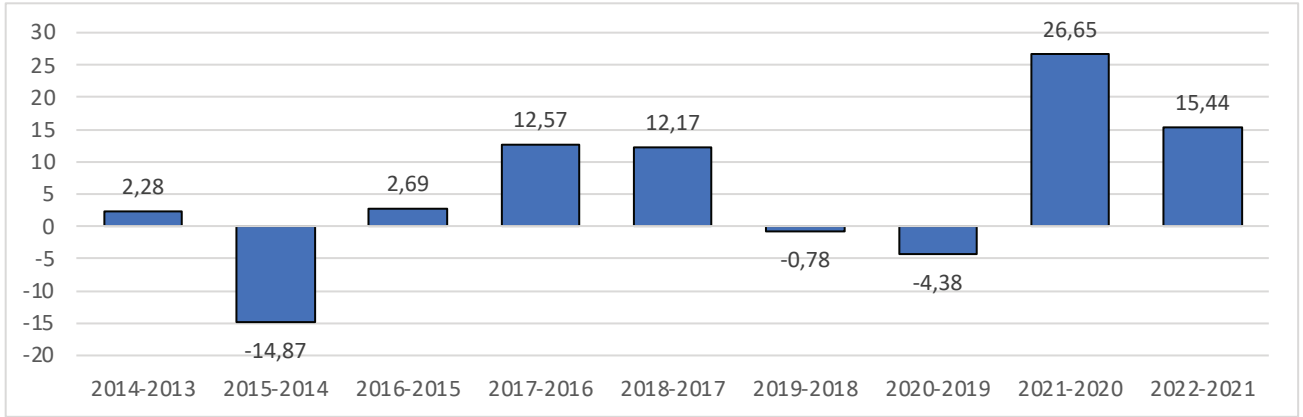
Türkiye’de ihracat değerleri 2013 yılında 161 milyar dolar 2022 yılında ise 254 milyar dolar seviyesine yükselmiştir. İstanbul Bölgesi ihracatı İzmir ve Ankara Bölgeleri ihracatından çok yüksektir. 2013 yılında 10 milyar dolar olan İzmir Bölgesi ihracatı 2022 yılında 17,0 milyar dolara yükselmiştir. Ancak Türkiye’de ihracatın yıllık değişim oranı incelendiğinde özellikle 2014-2015 aralığında ve 2020-2019 aralığında değişimlerin negatif olduğu görülmektedir. 2016-2017 aralığında ve 2020-2022 aralığında ihracat genişlemiştir ve özellikle 2020-2021 aralığında ihracat %32,8 oranında değiştiği görülmektedir. İzmir Bölgesi ihracat değişim oranları yıllar bazında Şekil 2.15’de sunulmuştur.

Türkiye ihracatı içerisinde İzmir Bölgesi’nin payı 2013 yılında %6,73 iken 2022 yılında %6,69 düzeyine gerilemiştir. Her ne kadar İzmir Bölgesi’nin hacim olarak ihracat miktarı artsa da Türkiye ihracatında İzmir Bölgesi’nin payının arzu edilen miktarda olmadığı görülmektedir (Tablo 2.34 ve 2.35). Yıllık bazda değişim oranları incelendiğinde İzmir ihracatının 2014-2015 aralığında %14,9 oranında daraldığı görülmektedir. İzmir Bölgesi ihracatında gerçekleşen bu daralma hem Türkiye hem de İstanbul’a kıyasla yüksektir. Diğer bir kritik dönem olan 2019-2020 aralığında hem Türkiye hem de diğer bölgelerde ihracat daralmıştır. İhracatta yaşanan bu azalmanın en önemli etkeninin Covid-19 pandemisinin yarattığı ekonomik etkiler olduğu düşünülmektedir. Ancak İzmir bu dönemde diğer bölgelere kıyasla daha düşük bir oranda daralmıştır ve durum yıllar içinde İzmir ekonomisinin daha dirençli hale geldiğine işaret etmektedir. 2020 ve sonrasındaki dönemlerde ise hem Türkiye hem de İzmir, Ankara ve İstanbul Bölgeleri’nde ihracat yüksek oranlarda artışa geçmiştir.

TABLO 2.34. Türkiye ve Düzey II Bölgelerde İhracat ve Yıllık Değişim Oranları (2013-2022) (Cari Fiyatlar, Milyon \$) (%)

Yıl	Türkiye	Değişim	İzmir	Değişim	Ankara	Değişim	İstanbul	Değişim
2013	161.481	-	10.863	-	7.922	-	81.577	-
2014	166.505	3,11	11.111	2,28	8.495	7,23	84.832	3,99
2015	150.982	-9,32	9.459	-14,87	7.181	-15,47	79.275	-6,55
2016	149.247	-1,15	9.713	2,69	6.679	-6,99	77.767	-1,90
2017	164.495	10,22	10.934	12,57	6.93	3,76	83.448	7,31
2018	177.169	7,70	12.265	12,17	7.828	12,96	88.203	5,70
2019	180.833	2,07	12.169	-0,78	8.464	8,12	88.828	0,71
2020	169.638	-6,19	11.636	-4,38	7.96	-5,95	82.815	-6,77
2021	225.214	32,76	14.737	26,65	9.496	19,30	108.666	31,22
2022	254.280	12,91	17.012	15,44	12.001	26,38	124.657	14,72

Kaynak: TÜİK, 2022h

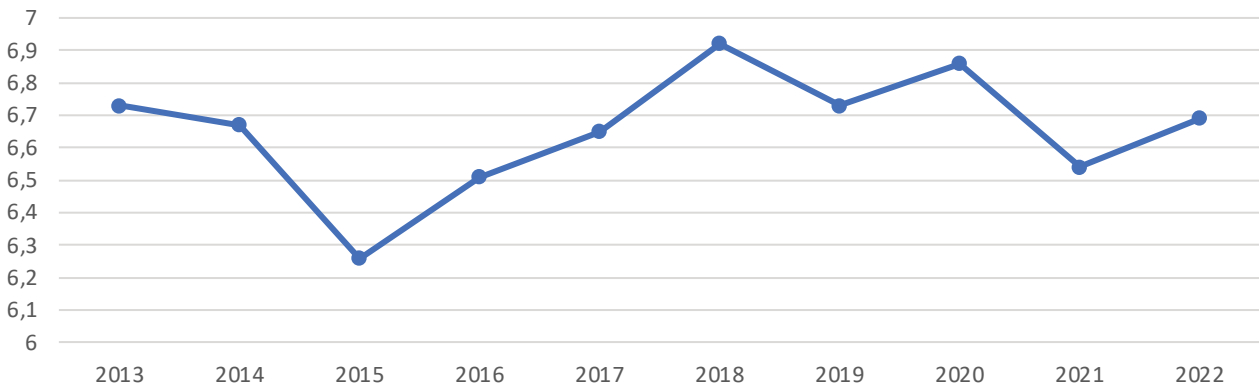
ŞEKİL 2.15. İzmir Bölgesi'nde Yıllık İhracat Değişim Oranları (2013-2022)

Kaynak: TÜİK, 2022h

Türkiye ihracatı içerisinde İzmir Bölgesi'nin payı 2015 yılına değin azalmış ardından 2016-2020 arasında ve 2021 sonrasında artış eğilimi göstermiştir. İstanbul Bölgesi 2012 yılında Türkiye ihracatının yaklaşık %50,5'ini yapmaktadır ve bu oran düzenli bir düşüş eğilimi ile 2022 yılında %49'a gerilemiştir. Ankara Bölgesi'nin payı da son benzer şekilde on yılda yüzde 0,2 puanlık bir azalma yaşamıştır. İzmir Bölgesi ise bu süreçte %6,7 civarında kalarak Türkiye ihracatındaki payını korumayı başarmıştır.

TABLO 2.35. Türkiye ve Düzey II Bölgelerin İhracat Payları (2013-2022) (Cari Fiyatlar, %)

Bölge	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Türkiye	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
İzmir	6,73	6,67	6,26	6,51	6,65	6,92	6,73	6,86	6,54	6,69
Ankara	4,91	5,10	4,76	4,48	4,21	4,42	4,68	4,69	4,22	4,72
İstanbul	50,52	50,95	52,51	52,11	50,73	49,79	49,12	48,82	48,25	49,04

ŞEKİL 2.16. Yıllara Göre İzmir Bölgesi'nin Türkiye İhracatı İçindeki % Paylar (2013-2022) (Cari Fiyatlar)

Kaynak: TÜİK, 2022h

İthalat Türkiye’de 2013 yılında 260,8 milyar dolar iken 2022 yılında 363,7 milyar dolar seviyesine yükselmiştir. İzmir Bölgesi’nin ithalatı ise 2013 yılında 11,8 milyar dolar iken 2022 yılına gelindiğinde 13,6 milyar dolara ulaşmıştır. Yıllara göre değişim oranları incelendiğinde Türkiye’de 2013-2016 aralığında ithalatın daraldığı ve 2014-2015 aralığında daralmanın en yüksek seviyeye çıktığı görülmektedir. 2014-2015 aralığında İzmir, Ankara ve İstanbul Bölgeleri’nde de ithalat daralmıştır. Hem Türkiye’de hem de İzmir, Ankara ve İstanbul Bölgeleri’nde ithalatlarının daraldığı bir başka yıl aralığı 2018-2019 yıllarıdır. Türkiye ithalatı ifade edilen aralıkta %9 oranında daralırken bu oran İzmir Bölgesi için %18’dir. Bu dönemde İzmir Bölgesi, Türkiye ithalatının daralmasının çok üzerinde bir daralma yaşamıştır.

2019-2020 aralığında Türkiye ithalatı %4,4 oranında büyürken bu değişim İzmir Bölgesi için negatiftir. İstanbul Bölgesi 2019-2020 aralığında Türkiye ithalatı büyüme oranının çok üzerinde büyüme oranına sahiptir. 2020-2021 ve 2021-2022 aralıklarında ise hem Türkiye hem de İzmir, Ankara ve İstanbul Bölgeleri’nin ithalatı yüksek oranlarda genişlemiştir.

TABLO 2.36. Türkiye ve Düzey II Bölgelerde İthalat ve Yıllık Değişim Oranları (2013-2022) (Cari Fiyatlar, Milyon \$) (%)

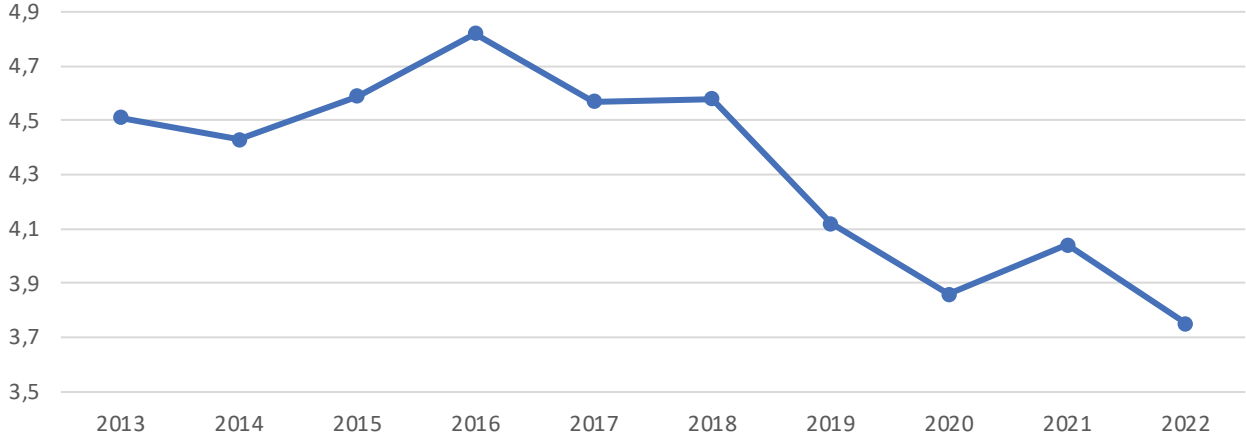
Yıl	Türkiye	Değişim	İzmir	Değişim	Ankara	Değişim	İstanbul	Değişim
2013	260.823	-	11.769	-	10.669	-	146.056	-
2014	251.142	-3,71	11.115	-5,56	11.077	3,82	139.891	-4,22
2015	213.619	-14,94	9.809	-11,75	9.677	-12,64	121.178	-13,38
2016	202.189	-5,35	9.744	-0,66	10756	11,15	117.093	-3,37
2017	238.715	18,07	10.913	12,00	12.178	13,22	135.792	15,97
2018	231.152	-3,17	10.586	-3,00	13.410	10,12	125.176	-7,82
2019	210.345	-9,00	8.676	-18,04	11.028	-17,76	109.281	-12,70
2020	219.517	4,36	8.476	-2,31	11.458	3,90	126.858	16,08
2021	271.426	23,65	10.957	29,27	14.602	27,44	138.123	8,88
2022	363.710	34,00	13.625	24,35	14.501	-0,69	178.782	29,44

Kaynak: TÜİK, 2022h

İzmir Bölgesi’nin Türkiye ithalatındaki payı 2013 yılında %4,5 iken bu oran 2022 yılında %3,75’e düşmüştür (Tablo 2.37). 2022 yılı son on yıl içerisinde İzmir’in Türkiye ithalatı içindeki payının en düşük olduğu yıldır (Şekil 2.17). Yıllar itibarıyla İzmir ithalatının Türkiye ithalatı içindeki pay incelendiğinde ise 2016 yılından sonra düşüşün belirgin şekilde arttığı ve 2018’den sonra da hızlanarak bu eğilimi sürdürdüğü görülmektedir.

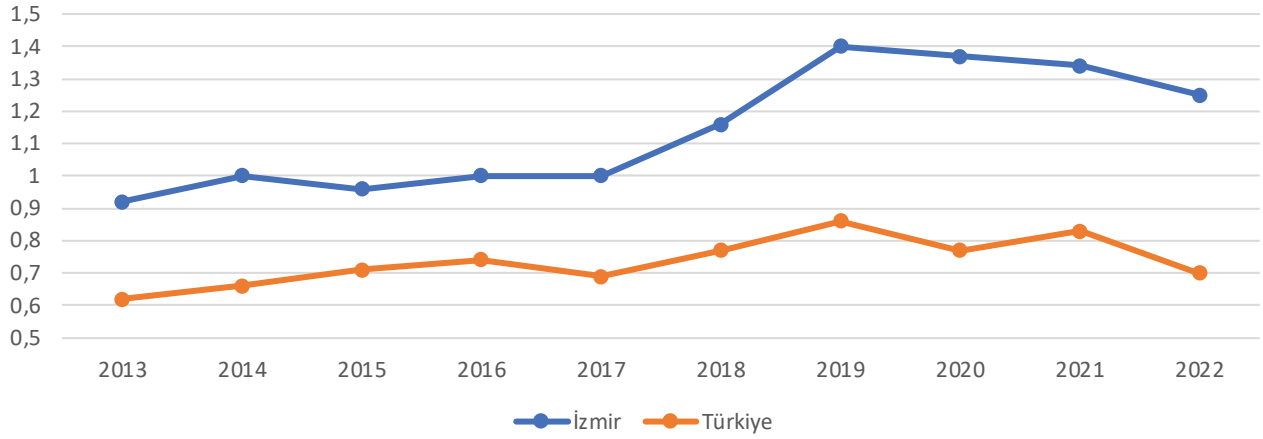
TABLO 2.37. Bölgelerin İthalat Payları (2013-2022) (Cari Fiyatlar) (%)

Bölge	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Türkiye	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
İzmir	4,51	4,43	4,59	4,82	4,57	4,58	4,12	3,86	4,04	3,75
Ankara	4,09	4,41	4,53	5,32	5,10	5,80	5,24	5,22	5,38	3,99
İstanbul	56,00	55,70	56,73	57,91	56,88	54,15	51,95	57,79	50,89	49,14

ŞEKİL 2.17. Yıllara Göre Türkiye İthalatında İzmir Bölgesi'nin Payı (2013-2022) (Cari Fiyatlar)

Kaynak: TÜİK, 2022h

Yıllar itibarıyla ihracat/ithalat oranı (İİO) Tablo 2.38'de ve Şekil 2.18'de sunulmuştur. 2013 yılında Türkiye'de İİO 0,6'dır ve bu oran 2022 yılında 0,7'ye yükselmiştir. 2019 sonrası süreçte azalma görülse de genel olarak Türkiye'nin ithalatına oranla ihracatını arttırdığı görülmektedir. İzmir Bölgesi'nde İİO 2022 yılı itibarıyla 1,25'dir. İzmir Bölgesi ithal ettiğinden çok daha fazlasını ihraç etmektedir. Özellikle 2019 yılında İİO İzmir Bölgesi'nde 1,4'e yükselmiş ve ardından bir miktar düşüş eğilimine geçmiştir. İstanbul Bölgesi'nde de İİO artış eğilimindedir. Ankara ve İstanbul Bölgeleri'nde İİO oranları birbirine yakındır ancak ilgili bölgelerin İİO'su İzmir Bölgesi'nin oldukça gerisindedir.

ŞEKİL 2.18. Türkiye ve İzmir Bölgesi'nde İhracat/İthalat Oranı (2013-2022) (Cari Fiyatlar)

Kaynak: TÜİK, 2022h

TABLO 2.38. Türkiye ve Düzey II Bölgelerin İhracat/İthalat Oranı (2013-2022) (Cari Fiyatlar)

Bölge	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Türkiye	0,62	0,66	0,71	0,74	0,69	0,77	0,86	0,77	0,83	0,70
İzmir	0,92	1,00	0,96	1,00	1,00	1,16	1,40	1,37	1,34	1,25
Ankara	0,74	0,77	0,74	0,62	0,57	0,58	0,77	0,69	0,65	0,83
İstanbul	0,56	0,61	0,65	0,66	0,61	0,70	0,81	0,65	0,79	0,70

Kaynak: TÜİK, 2022h

II. Sektörel Dağılım

İhracat ve ithalat değişim dinamiklerinin daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla sektörel kırılımlarda da ihracat ve ithalat incelenmiştir. İzmir Bölgesi özelinde sektörel ihracat değerleri incelendiğinde 2013 yılında en yüksek payın imalat sanayi sektöründe gerçekleştiği görülmektedir. İmalat sanayi alanında 2013 yılında 9,49 milyar \$ ihracat gerçekleştirmiştir. Bu değer 2021 yılında 13,42 milyar \$ değerine yükselmiştir ve yine en yüksek sektördür. Türkiye, İzmir ve diğer bölgelerin ihracatında daralma gerçekleşen 2014-2015 aralığında ise İzmir Bölgesi'nde en düşük daralma imalat sektöründedir. Ayrıca 2020-2021 aralığında en yüksek genişleme yine imalat sektöründedir. İmalat sektörünün İzmir Bölgesi'nde kırılabilirliği düşük ve kilit bir sektör olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır.

İmalat sektörü kadar olmasa da yine de yüksek ihracat değerleri gerçekleştirilen bir diğer sektör ise tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörüdür. 2013 yılında Tarım, ormancılık ve balıkçılık sektöründe 1 milyar \$ civarında ihracat gerçekleştirilmiştir. Bu değer 2013 yılında 1,1 milyar \$ düzeyine yükselmiştir. Tarımsal GSYH bölümünde ele alınan tarımsal üretim değerlerin artış eğilimi bulgusunun da ortaya koyduğu üzere İzmir Bölgesi'nde tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü hem sektörün kendisi itibarıyla stratejik hem de İzmir Bölgesi özelinde kilit sektörlerden biri olmaya devam etmektedir. İzmir Bölgesi'nde tarım, ormancılık ve balıkçılık ihracatı 2014-2015, 2016-2017 ve 2018-2019 aralıklarında daralmıştır. 2020-2021 aralığında imalat sektöründen sonra ihracatı en yüksek oranda genişleyen sektör tarım, ormancılık ve balıkçılıktır.

Madencilik ve taş ocakçılığı sektörü ihracatı 2013 yılında İzmir Bölgesi'nden 231 milyon \$ ihracat gerçekleştirirken 2021 yılında bu değer 125 milyon \$ seviyesine gerilemektedir. Yıllar itibarıyla madencilik ve taş ocakçılığı sektörü ihracatı değişim oranları incelendiğinde ise sadece 2016-2017 döneminde ihracatın genişlediği diğer yıl aralıklarında daralmaktadır. En yüksek daralmalar 2014-2015 ve 2019-2020 yıl aralıklarında gerçekleşmiştir. Bir diğer ihracat miktarı gerileyen sektör ise su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri sektörüdür. 2013 yılında 96 milyon \$ olan ihracat değeri 2021 yılında 42 milyon \$ düzeyine gerilemiştir (Tablo 2.39).

TABLO 2.39. İzmir Bölgesi'nde Sektörel İhracat ve Yıllık Değişim Oranları (2013-2021) (Cari Fiyatlar, 100 Milyon \$)

Yıl	Tarım, ormancılık ve balıkçılık	Madencilik ve taş ocakçılığı	İmalat	Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	Bilgi ve iletişim	Kültür, sanat eğlence, dinlenme ve spor
2013	10,41	2,31	94,94	0,96	0,01	0
2014	11,94	2,03	96,31	0,81	0,02	0
2015	9,46	1,5	83,13	0,49	0,01	0
2016	9,98	1,39	85,21	0,51	0,01	0,03
2017	8,75	1,58	98,41	0,59	0,01	0,01
2018	9,71	1,58	110,6	0,69	0,06	0,01
2019	8,62	1,64	110,49	0,53	0,37	0,03
2020	9,07	1,26	105,05	0,52	0,43	0,04
2021	11,03	1,25	134,22	0,42	0,45	0,01
2014-2013 (%)	14,70	-12,12	1,44	-15,63	100	0
2015-2014 (%)	-20,77	-26,11	-13,68	-39,51	-50,00	0
2016-2015 (%)	5,50	-7,33	2,50	4,08	0,00	0
2017-2016 (%)	-12,32	13,67	15,49	15,69	0,00	-66,67
2018-2017 (%)	10,97	0,00	12,39	16,95	500	0,00
2019-2018 (%)	-11,23	3,80	-0,10	-23,19	516,67	200
2020-2019 (%)	5,22	-23,17	-4,92	-1,89	16,22	33,33
2021-2020 (%)	21,61	-0,79	27,77	-19,23	4,65	-75,00

Sektörlerin İzmir ihracat içerisindeki payları incelendiğinde ise en yüksek pay 2013-2021 periyodunda imalat sektörüdür. 2013-2021 aralığında imalat sektörünün İzmir ihracatı içindeki payı yılda %87,4'ten %91,1'e yükselmiştir. Her ne kadar tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü ihracat miktarı hacim olarak 2013-2021 periyodunda artmış olsa da İzmir ihracatı içerisinde tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü payı 2013-2021 periyodunda %9,6'dan %7,5 düzeyine gerilemektedir. Benzer durum madencilik ve taş ocakçılığı sektörü için de geçerlidir (Tablo 2.40).

TABLO 2.40. İzmir Bölgesi'nde İhracatın Sektörel Dağılımı (2013-2021) (Cari Fiyatlar) (%)

Sektör	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	9,58	10,75	10,00	10,28	8,00	7,92	7,08	7,80	7,48
Madencilik ve taş ocakçılığı	2,13	1,83	1,58	1,43	1,44	1,29	1,35	1,08	0,85
İmalat	87,40	86,68	87,88	87,72	90,00	90,18	90,80	90,28	91,07
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	0,89	0,73	0,52	0,52	0,54	0,56	0,44	0,44	0,28
Bilgi ve iletişim	0,01	0,02	0,01	0,01	0,01	0,05	0,31	0,37	0,31
Kültür, sanat eğlence, dinlence ve spor	0,00	0,00	0,00	0,03	0,01	0,01	0,03	0,03	0,00
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TÜİK, 2022h

İthalat İzmir özelinde sektörlere ayrıştırıldığında en yüksek değer ihracat dağılımında da olduğu gibi imalat sektöründendir. İmalat sektöründe ithalat 2013-2020 periyodunda 10,5 milyar dolardan 7,1 milyar dolara kadar gerilemiştir. Ardından 2021 yılında imalat sektörü ithalatı %24,5 oranında büyüyerek 8,9 milyar dolar seviyesine yükselmiştir. İzmir Bölgesi imalat sektörü ithalatı değişim oranı 2020-2021 aralığından başka sadece 2016-2017 aralığında pozitifdir. Diğer yıl aralıklarında değişim oranı negatiftir ve en yüksek imalat sektörü ithalatı daralması 2018-2019 yıl aralığında gerçekleşmiştir. İmalat sektörü 2021 yılında da en yüksek miktarda ithalat yapılan sektördür.

Tarım, ormancılık ve balıkçılık alanında 2013 yılında ithalat 360 milyondur ve bu değer 2021 yılında 663 milyon dolar seviyesine yükselmiştir. 2013-2014 aralığında İzmir Bölgesi tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü ithalatı %50 oranında genişlemiştir. Bir sonraki yıl aralığında daralma %25 oranında olmuştur. 2018-2019 dışında diğer yıl aralıklarının hepsinde İzmir Bölgesi tarım, ormancılık ve balıkçılık ithalatı genişlemiştir. Maden ve taş ocakçılığı sektöründe ithalat 2013 yılında 119,5 milyon dolar olan bu değer 2021 yılında 170 milyon dolar seviyesine yükselmiştir. Diğer yandan su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri alanında 2013 yılında 698 milyon dolar ithalat gerçekleşirken bu değer 2021 yılında 1,18 milyar dolar düzeyine yükselmiştir (Tablo 2.41).

TABLO 2.41. İzmir Bölgesi'nde Sektörel İthalat ve Yıllık Değişim Oranları (2013-2021)
(Cari Fiyatlar, 10 Milyon \$)

Yıl	Tarım, ormancılık ve balıkçılık	Madencilik ve taş ocakçılığı	İmalat	Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	Bilgi ve iletişim	Kültür, sanat eğlence, dinlence ve spor
2013	36,04	11,95	1.057,20	69,85	0,57	1,31
2014	53,90	17,86	977,55	60,01	0,63	1,52
2015	40,69	17,68	879,16	41,19	0,58	1,59
2016	41,63	15,24	877,58	38,24	0,41	1,27
2017	51,69	19,84	954,41	62,69	0,61	2,03
2018	53,06	18,72	935,30	49,32	0,70	1,45
2019	50,66	12,08	750,86	53,10	0,81	0,10
2020	60,75	11,43	717,57	57,05	0,74	0,09
2021	66,30	17,03	893,44	118,10	0,60	0,19
2014-2013 (%)	49,56	49,46	-7,53	-14,09	10,53	16,03
2015-2014 (%)	-24,51	-1,01	-10,06	-31,36	-7,94	4,61
2016-2015 (%)	2,31	-13,80	-0,18	-7,16	-29,31	-20,13
2017-2016 (%)	24,17	30,18	8,75	63,94	48,78	59,84
2018-2017 (%)	2,65	-5,65	-2,00	-21,33	14,75	-28,57
2019-2018 (%)	-4,52	-35,47	-19,72	7,66	15,71	-93,10
2020-2019 (%)	19,92	-5,38	-4,43	7,44	-8,64	-10,00
2021-2020 (%)	9,14	48,99	24,51	107,01	-18,92	111,11

Kaynak: TÜİK, 2022h

2013-2021 periyodunda İzmir Bölgesi ithalatı içerisinde sektörel paylar incelendiğinde en yüksek pay imalat sektöründedir. Ancak imalat sektörünün payı özellikle 2016-2021 aralığında azalmaktadır. İzmir Bölgesi ithalatı içerisinde imalat sektörünün ardından payı en yüksek olan sektör su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri sektörüdür ve payı %5'in biraz üzerindedir. 2021 yılında su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri sektörünün payının %10 seviyesine yükseldiği görülmektedir. 2013-2021 periyodunda payı artan bir diğer sektör ise tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörüdür (Tablo 2.42).

TABLO 2.42. İzmir Bölgesi'nde İthalatın Sektörel Dağılımı (2013-2021) (%)

Sektör	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	3,06	4,85	4,15	4,27	4,74	5,01	5,84	7,17	6,05
Madencilik ve taş ocakçılığı	1,02	1,61	1,80	1,56	1,82	1,77	1,39	1,35	1,55
İmalat	89,83	87,95	89,63	90,07	87,46	88,36	86,54	84,66	81,54
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	5,93	5,40	4,20	3,92	5,74	4,66	6,12	6,73	10,78
Bilgi ve iletişim	0,05	0,06	0,06	0,04	0,06	0,07	0,09	0,09	0,06
Kültür, sanat eğlence, dinlence ve spor	0,11	0,14	0,16	0,13	0,19	0,14	0,01	0,01	0,02
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: TÜİK, 2022h

İzmir Bölgesi'nin sektörlere göre ihracat ve ithalat değerlerinin değişim eğilimini daha iyi çözümleyebilmek amacıyla ihracat/ithalat oranı (İİO) elde edilmiştir. 2013-2021 aralığında İzmir Bölgesi sektörlerinde ihracat/ithalat oranı en yüksek sektör olan tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörünün İİO'su 2,9'dan 1,7'ye kesintisiz gerilemiştir. Madencilik ve taş ocakçılığı sektörünün de İİO'su 2013-2021 periyodunda azalmıştır. 2013-2018 arasında 1,9'dan 0,8'e gerileyen madencilik ve taş ocakçılığı İİO'su 2019 yılında 1,4'e yükselmiş ve ardından 0,7'ye düşmüştür. Bilgi ve iletişim sektöründe ise İİO 2013-2021 arasında 0,2'den 7,5'e yükselmiştir. (Tablo 2.43). 2021 yılında en yüksek İİO bilgi ve iletişim sektöründedir

TABLO 2.43. İzmir Bölgesi'nde Sektörel İhracat/İthalat Oranları (2013-2021)

Sektör	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	2,89	2,22	2,33	2,40	1,69	1,83	1,70	1,49	1,66
Madencilik ve taş ocakçılığı	1,93	1,14	0,85	0,91	0,80	0,84	1,36	1,10	0,73
İmalat	0,90	0,99	0,95	0,97	1,03	1,18	1,47	1,46	1,50
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	0,14	0,14	0,12	0,13	0,09	0,14	0,10	0,09	0,04
Bilgi ve iletişim	0,18	0,32	0,17	0,24	0,16	0,86	4,57	5,81	7,50
Kültür, sanat eğlence, dinlence ve spor	0,00	0,00	0,00	0,24	0,05	0,07	3,00	4,44	0,53
Toplam	0,92	1,00	0,96	1,00	1,00	1,16	1,40	1,37	1,35

Kaynak: TÜİK, 2022h

İzmir Bölgesi'nde sektörlere göre ihracatın dinamiklerini daha derinlemesine analiz edebilmek amacıyla İhracatçılar Meclisi tarafından yayınlanan ve 26 sektör kırımını içeren veriler incelenmiştir (Tablo 2.44). 2020 yılı itibarıyla İzmir Bölgesi'nin gerçekleştirmiş olduğu toplam ihracat değeri içerisinde en yüksek pay %14,16 ile hazır giyim ve konfeksiyon ve %14,26 ile kimyevi maddeler ve mamulleri sektörlerine aittir. Bu iki sektör kadar yüksek paya sahip olmayan ancak yine de görece yüksek miktarda ihracat yapan sektörler %5,6 ile çelik, %5,6 ile makine ve aksamları, %6,2 ile mobilya, kâğıt ve orman ürünleri, %5,8 ile otomotiv endüstrisi ve %6,2 ile tütün sektörleridir.

2021 yılı için sektörlere göre ilk 1000 arasına giren firmaların ihracat performanslarının değişiklik gösterdiği görülmektedir. 2020 yılında %10 üzerinde olan (Tablo 2.44) hazır giyim ve konfeksiyon ve kimyevi maddeler ve mamulleri sektörlerinin payı 2021 yılında yüksek olsa da hazır giyim ve konfeksiyon sektörünün payı gerilemiştir. Diğer yandan kimyevi maddeler ve mamulleri sektörünün payı yükselmiştir. Benzer şekilde 2021 yılında görece yüksek miktarda ihracat yapan sektörler incelendiğinde çelik sektörünün payı yükselmiştir. Makine aksamları sektörünün payı aynı kalmıştır. Mobilya, kâğıt ve orman ürünleri sektörünün payı gerilemiştir. Otomotiv endüstrisi alanının İzmir Bölgesi içerisindeki payı yükselmiştir. Ayrıca yaş meyve ve kuru meyve sektörlerinde düşüş görülmektedir. 2022 yılı verileri incelendiğinde, hazır giyim ve konfeksiyon, tekstil ve hammaddeleri sektörlerinin payının düştüğü; buna karşın, çelik, gemi, ve hizmetleri, elektrik ve elektronik sektörlerinin paylarının yükseldiği dikkat çekmektedir.

Sektörler 2020-2022 arasında ihracat hacimleri bakımından incelendiğinde fındık ve mamulleri ve tütün sektörü dışında tüm sektörlerin genişlediği görülmektedir. Oransal açıdan en yüksek artış gösteren sektörler gemi, yat ve hizmetleri, zeytin ve zeytinyağı, çelik, halı, hububat ve mamulleri, kimyevi maddeler ve mamulleri, elektrik ve elektronik ve otomotiv endüstrisidir.

TABLO 2.44. İzmir Bölgesi'nin Sektörlere Göre İhracat Performansı (2020-2022)
(Cari Fiyatlar, Milyon \$)

Sektör	2020	2020 Dağılımı (%)	2021	2021 Dağılımı (%)	2022	2022 Dağılımı (%)	2020-2022 Değişim Oranı (%)
Çelik	541,97	5,68	984,11	8,05	1.177,7	8,46	117,30
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	369,71	3,88	416,02	3,40	466,78	3,35	26,26
Demir ve Demir Dışı Metaller	290,06	3,04	399,77	3,27	478,79	3,44	65,07
Deri ve Deri Mamulleri	115,31	1,21	150,48	1,23	162,49	1,17	40,92
Diğer Sanayi Ürünleri	11,48	0,12	15,00	0,12	11,85	0,09	3,22
Elektrik ve Elektronik	444,88	4,66	541,72	4,43	801,35	5,76	80,13
Fındık ve Mamulleri	60,33	0,63	69,75	0,57	49,96	0,36	-17,19
Gemi, Yat ve Hizmetleri	41,12	0,43	63,39	0,52	129,22	0,93	214,25
Halı	2,15	0,02	3,63	0,03	4,60	0,03	113,95
Hazır giyim ve Konfeksiyon	1.350,64	14,16	1.469,27	12,01	1.447,73	10,40	7,19
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	346,71	3,64	464,33	3,80	688,89	4,95	98,69
İklimlendirme Sanayii	372,77	3,91	478,09	3,91	544,89	3,91	46,17
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	1.359,72	14,26	2.160,65	17,67	2.473,86	17,77	81,94
Kuru Meyve ve Mamulleri	447,44	4,69	484,18	3,96	481,59	3,46	7,63
Madencilik Ürünleri	205,26	2,15	224,02	1,83	287,25	2,06	39,94
Makine ve Aksamları	533,53	5,59	695,65	5,69	727,60	5,23	36,37
Meyve Sebze Mamulleri	401,88	4,21	456,29	3,73	480,27	3,45	19,51
Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri	592,70	6,21	663,30	5,42	779,72	5,60	31,55
Mücevher	2,87	0,03	3,56	0,03	4,53	0,03	57,84
Otomotiv Endüstrisi	549,49	5,76	756,16	6,18	922,67	6,63	67,91
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	386,52	4,05	491,13	4,02	521,42	3,75	34,90
Süs Bitkileri ve Mamulleri	12,90	0,14	16,60	0,14	18,75	0,13	45,35
Tekstil ve Hammaddeleri	178,70	1,87	326,67	2,67	257,60	1,85	44,15
Tütün	586,88	6,15	494,87	4,05	521,42	3,75	-11,15
Yaş Meyve ve Sebze	193,77	2,03	212,44	1,74	220,03	1,58	13,55
Zeytin ve Zeytinyağı	63,67	0,67	88,37	0,72	172,55	1,24	171,01
Toplam	9.537,38	100,0	12.230,58	100,0	13.918,81	100,0	45,94

Kaynak: TİM, 2022

III. İlk 1000 İhracatçı Firma Analizi

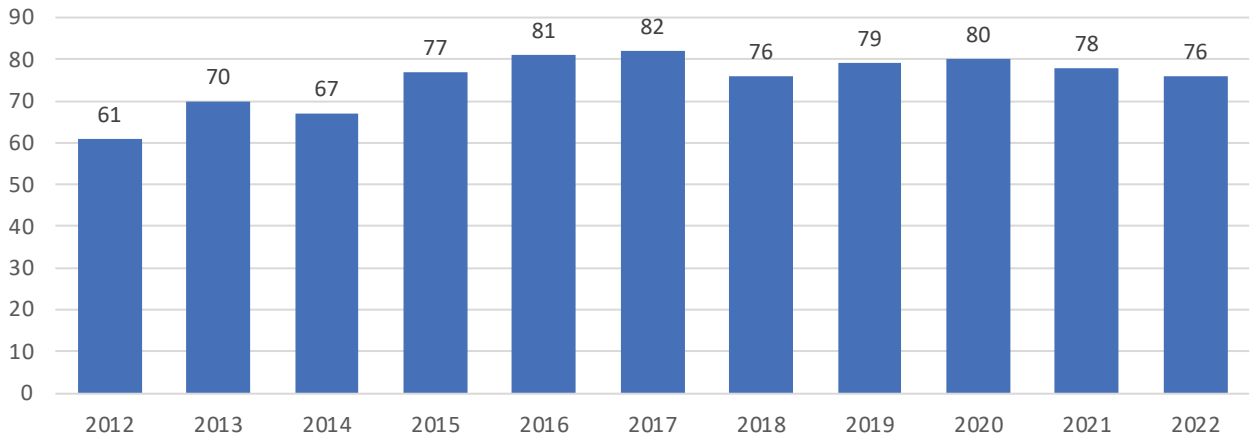
Türkiye İhracatçılar Meclisi'nin yayınlamış olduğu ilk 1000 ihracatçı firmanın bölgelerde dağılımına dair veriler incelendiğinde İzmir Bölgesi'nde 2012 yılında 61 firma olduğu ve bu sayının 2022 yılında 76'ya yükseldiği görülmektedir (Şekil 2.19). Diğer yandan 2012-2022 periyodunda İzmir Bölgesi'nde ilk 1000 arasına giren firma sayısı en çok 82'ye kadar yükselmiştir. İstanbul'da bulunan firma sayısı ise 2012 yılında 464'tür ve bu sayının 2022 yılında 448'e düştüğü görülmektedir. Ankara Bölgesi'nde ise firma sayısı 2012 yılında 46 iken 2022 yılında 48'e yükselmiştir. İzmir ve İstanbul Bölgeleri'nin Türkiye ihracatı içerisinde payları azalırken ilk 1000 içerisinde giren ihracatçı firma sayısının artıyor olması daha da detaylı analizler gerektiren bir bulgu olarak dikkat çekmektedir (Tablo 2.45). Türkiye ihracatının %-9,3 daraldığı 2014-2015 aralığında İzmir Bölgesi'nde ilk 1000 ihracatçı arasına giren firma sayısı 10 artarken, İstanbul ve Ankara Bölgeleri'ndeki sayıların neredeyse değişim göstermemiş olması diğer önemli bir bulgudur.

TABLO 2.45. İzmir ve Diğer Bölgelerde Türkiye'nin İlk 1000 İhracatçısı Arasına Giren Firma Sayısı (2012-2022)

Yıl	Türkiye	İzmir	İstanbul	Ankara
2012	1000	61	464	50
2013	1000	70	452	46
2014	1000	67	443	46
2015	1000	77	442	47
2016	1000	81	434	42
2017	1000	82	426	41
2018	1000	76	439	44
2019	1000	79	430	47
2020	1000	80	426	49
2021	1000	78	429	46
2022	1000	76	448	48

Kaynak: TİM, 2022

ŞEKİL 2.19. İzmir Bölgesi'nden Türkiye'nin İlk 1000 İhracatçısı Arasına Giren Firma Sayısı (2012-2022)

Kaynak: TİM, 2022

İzmir'de bulunan ve ilk 1000 ihracatçı firma arasına giren firmalar sektörel olarak incelendiğinde 2022 yılında 27 sektörden 19'unda İzmir ilinden firmaların listeye girmiş olduğu görülmektedir.

Çelik; çimento cam seramik ve toprak ürünleri; elektrik elektronik; hazır giyim ve konfeksiyon; kimyevi maddeler ve mamulleri gibi sektörde ilk 1000 ihracatçı arasına giren firma sayıları artış göstermektedir. Aynı zamanda İzmir Bölgesi'nde bulunan ve ilk 1000 ihracatçı arasına giren firmaların sektörel çeşitliliği de artmaktadır. Son yıllarda deri ve deri mamulleri; fındık ve fındık mamulleri; hizmet; gemi ve yat ve zeytin ve zeytinyağı sektörlerinde de İzmir Bölgesi'nden firmaların ilk 1000 ihracatçı arasına girdiği görülmektedir (Tablo 2.46).

Ağaç mamulleri ve orman ürünleri sektöründe ilk bine giren firma sayısı 2014 yılına kadar 3-5 adet olmasına karşın sonraki yıllarda İzmir Bölgesi'nden hiçbir firmanın bu alanda ilk 1000'e giremediği anlaşılmaktadır. 2012-2022 periyodunda İzmir Bölgesi'nden sadece süs bitkileri ve mamulleri sektöründen hiçbir firma ilk 1000 ihracatçı arasına girememiştir. En çok sayıda firmanın ilk 1000 ihracatçı arasına girdiği 2017 için sektörel dağılımlar incelendiğinde; otomotiv endüstrisi; kimyevi maddeler ve mamulleri; hazır giyim ve konfeksiyon; kuru meyve ve mamulleri; ve tütün sektörlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. 2022 yılında ise kimyevi maddeler ve mamulleri; elektrik ve elektronik; tütün; kuru meyve mamulleri ve çelik sektörleri ön plana çıkmıştır.

TABLO 2.46. Yıllara ve Sektörlere Göre Türkiye'nin İlk 1000 İhracatçısı Arasına Giren İzmirli Firma Sayısı (2012-2021)

Sektör	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri	4	3	5	0	0	0	0	0	0	0	0
Çelik	4	4	4	3	3	3	4	4	4	6	6
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	3	2	2	3	2	2	3	3	7	4	4
Demir ve Demir Dışı Metaller	1	2	1	0	1	1	2	1	1	2	2
Deri ve Deri Mamulleri	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0
Elektrik Elektronik	3	2	1	3	2	3	4	5	6	6	8
Fındık ve Mamulleri	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
Gemi ve Yat	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	1
Hazır Giyim ve Konfeksiyon	3	3	6	9	9	8	5	7	7	6	4
Hizmet	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	2	5	2	2	5	3	3	4	3	4	5
İklimlendirme Sanayii	3	5	5	2	4	3	5	3	2	1	1
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	7	7	6	7	10	10	7	9	8	10	11
Kuru Meyve ve Mamulleri	7	8	8	9	8	7	8	6	7	6	6
Madencilik Ürünleri	2	3	2	3	1	2	1	1	0	0	0
Makine ve Aksamları	2	2	3	3	3	2	2	3	2	1	0
Meyve Sebze Mamulleri	1	2	1	2	4	5	4	5	5	4	3
Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri	0	0	0	5	4	6	4	4	4	4	4
Mücevher	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Otomotiv Endüstrisi	7	7	7	8	8	10	9	8	7	5	4
Savunma ve Havacılık Sanayii	1	1	2	2	2	1	1	1	2	2	1
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	2	3	3	5	5	4	4	4	5	4	3
Süs Bitkileri	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tekstil ve Hammaddeleri	1	1	1	0	1	1	0	0	1	2	0
Tütün	7	7	8	9	7	6	7	8	7	8	8
Yaş Meyve ve Sebze	1	1	0	2	2	1	1	1	1	1	1
Zeytin ve Zeytinyağı	0	2	0	0	0	3	1	0	0	1	1
Toplam	61	70	67	77	81	82	76	79	80	78	76

Yukarıda ifade edilen sektörlerde İzmir Bölgesi'nin Türkiye ekonomisinde önemli bir yere sahip olduğu ifade edilebilir. Diğer bölgelerin bu sektörlerde ilk 1000 ihracatçı arasına giren ne kadar sayıda firmasının olduğunun tespiti de geliştirilecek bölgesel politikaların kapsamı ve hedefleri için önemlidir. İzmir Bölgesi'nden ilk 1000 arasında yer alan firmaların yüksek sayıda olduğu belirli sektörlerde firma sayılarını artıracak politikalar mı yoksa İzmir Bölgesi'nden firmaların ilk 1000 arasına giremediği 8 sektörden firmaların ilk 1000 arasına girmesinin mi teşvik edileceği İzmir Bölgesi'nin planlanmasında belirlenecek eksenler açısından önemlidir.

IV. İhracat Teknoloji Düzeyi

Bölgelerin ihracat miktarları kadar ihraç edilen ürünlerin teknoloji düzeyleri de kritik öneme sahiptir. Yüksek teknoloji ürünlerin ihracatı bölgelerin refahının artmasında ve yeni teknolojileri yüksek ürünler üretecek ve geliştirecek ekosistemlerin bölgelerde oluşmasını hızlandıracak kabul edilmektedir.

İzmir Bölgesi'nden ihraç edilen ürünler teknoloji düzeylerine göre incelenirken ihracat edilen ürünler OECD teknoloji klasifikasyonu³ kullanılarak dört farklı teknoloji düzeyine göre yeniden sınıflandırılmış ve teknoloji düzeylerine göre ihracat değerleri elde edilmiştir (OECD, 2011). Söz konusu inceleme sadece 2021 yılı için yapılsa da zaman içerisinde ihraç edilen ürünlerin teknoloji düzeylerinin izlenmesi önemlidir. İzmir Bölgesi 2021 değerlerine göre 305,12 milyon dolar değerinde yüksek teknoloji endüstrilerinden ihracatta bulunmuştur (Tablo 2.47). Bu değer İstanbul Bölgesi'nin gerisindedir. İstanbul Bölgesi İzmir Bölgesi'nden 53 kat daha fazla miktarda yüksek teknoloji endüstrileri ihracatına sahiptir bu oran Ankara Bölgesi İzmir Bölgesi kıyaslamasında 14 kat kadardır.

Orta yüksek teknoloji endüstrilerin ihracatında İzmir Bölgesi 3,5 milyar ABD doları değere sahiptir. İstanbul ve Ankara Bölgeleri ile kıyaslandığında İstanbul Bölgesi İzmir Bölgesi'nden 9 kat daha fazla orta yüksek teknoloji endüstriler ihracatına sahiptir. Bu oran Ankara ve İzmir Bölgeleri'nin kıyaslanmasında 1,24 kattır.

Orta düşük teknoloji endüstrilerin ihracatında İzmir Bölgesi 1 milyar 519 milyon ABD doları değere sahiptir ve bu değer İstanbul Bölgesi orta düşük teknoloji endüstriler ihracatının %5'i; Ankara Bölgesi orta düşük teknoloji ihracatının ise %60'ı kadardır.

Düşük teknoloji ihracatında İzmir Bölgesi hem İstanbul Bölgesi'nden hem de Ankara Bölgesi'nden daha yüksek değerlere sahiptir. İzmir Bölgesi'nin düşük teknoloji ihracatında değeri 1 milyar 820 milyon dolar seviyesindedir. İstanbul Bölgesi'nin düşük teknoloji ihracatı İzmir Bölgesi'nin düşük teknoloji ihracatına yakındır ancak İzmir ve Ankara Bölgeleri kıyaslamasında İzmir Bölgesi'nin düşük teknoloji ihracatının Ankara Bölgesi'nin yaklaşık 3 katı kadar olduğu görülmektedir. İzmir Bölgesi'nin düşük teknoloji ihracatında yüksek paya sahip olması bölgesel gelişme politikaları oluşturulurken üzerinde durulması gereken bir tespittir. İzmir Bölgesi refahını arttırmak için İzmir Bölgesi'nde teknoloji düzeyi yüksek ihracat sağlayacak sektörlerin geliştirilmesi önemlidir.

TABLO 2.47. İzmir ve Diğer Bölgelerde İhracatın Teknoloji Düzeyi (2021) (Milyon \$)

Bölge	Yüksek teknoloji endüstrileri	Orta-yüksek teknoloji endüstrileri	Orta-düşük teknoloji endüstrileri	Düşük teknoloji endüstrileri
İzmir	305	3.512	1.519	1.820
İstanbul	16.185	33.573	31.240	1.726
Ankara	4.935	4.374	2.511	667

Kaynak: TÜİK, 2022h

3 OECD teknoloji düzey klasifikasyonu ve teknoloji düzeylerine göre ürün kodları <https://www.oecd.org/sti/ind/48350231.pdf> dokümanında yer almaktadır.

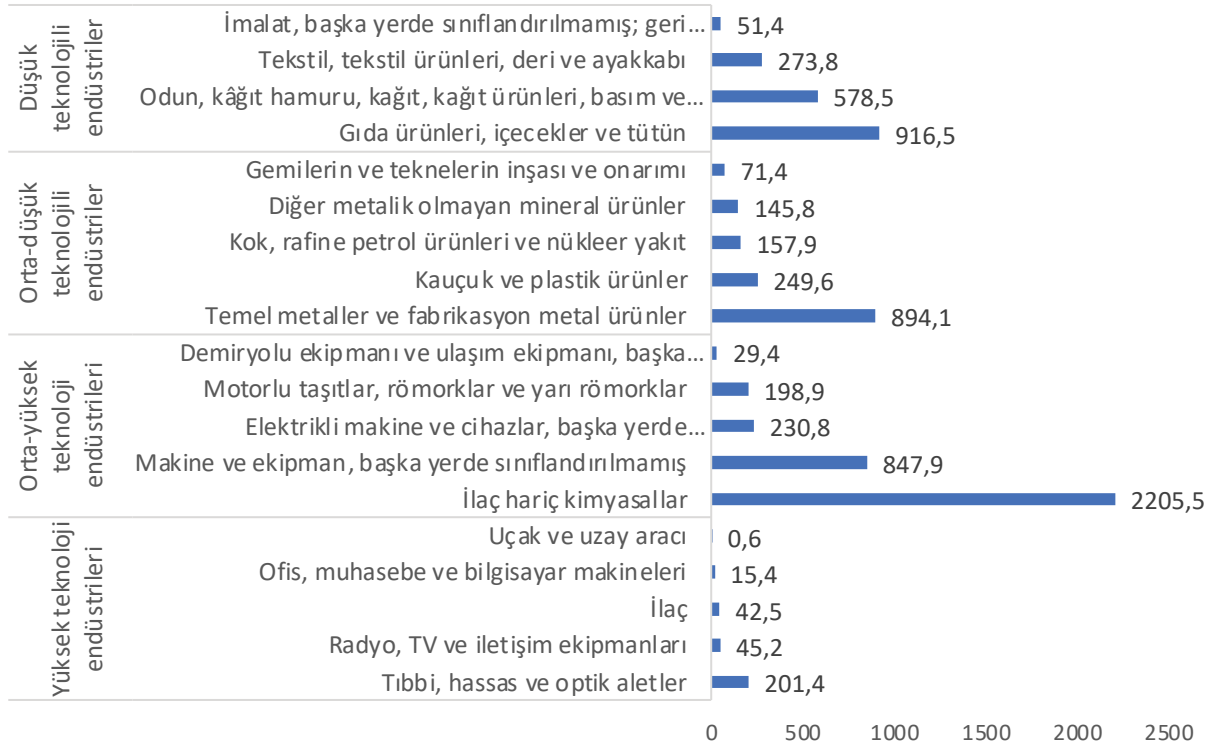
2021 yılı İzmir Bölgesi ihracatı teknoloji düzeylerine göre ve endüstrilere göre incelendiğinde en yüksek payın %30,8 ile ilaç hariç kimyasallar endüstrisinde gerçekleştiği görülmektedir. İlaç harici kimyasallar endüstrisi OECD tarafından orta yüksek teknoloji düzeyine sahip bir endüstri olarak sınıflandırılmıştır. 2021 yılı ihracat değeri 2,2 milyar dolar düzeyindedir. Diğer ön plana çıkan endüstriler ise makine ve ekipman ve başka yerde sınıflandırılmamış endüstrilerdir (Şekil 2.20). İlaç harici kimyasallar endüstrisi gibi makine ve ekipman, başka yerde sınıflandırılmamış endüstriler de orta yüksek teknoloji sınıfındadır (Tablo 2.48).

Bir diğer ön plana çıkan endüstri ise %12,4 ile temel metaller ve fabrikasyon metal ürünler endüstrisidir. 894,1 milyon dolar ihracat gerçekleştirilen bu endüstri ise orta düşük teknolojiler sınıfındadır. Düşük teknoloji sınıfından olan gıda ürünleri, içecekler ve tütün endüstrisi de yine İzmir Bölgesi'nde ön plana çıkan endüstrilerdendir.

TABLO 2.48. Sektörlere Göre İzmir Bölgesi İhracatının Teknoloji Düzeyi (2021) (Milyon \$)

Teknoloji Düzeyleri	Endüstriler	İhracat	Dağılımı (%)
Yüksek teknoloji endüstrileri	Uçak ve uzay aracı	0,6	0,01
	İlaç	42,5	0,59
	Ofis, muhasebe ve bilgisayar makineleri	15,4	0,21
	Radyo, TV ve iletişim ekipmanları	45,2	0,63
	Tıbbi, hassas ve optik aletler	201,4	2,81
Orta-yüksek teknoloji endüstrileri	Elektrikli makine ve cihazlar, başka yerde sınıflandırılmamış	230,8	3,23
	Motorlu taşıtlar, römorklar ve yarı römorklar	198,9	2,78
	İlaç hariç kimyasallar	2.205,5	30,82
	Demiryolu ekipmanı ve ulaşım ekipmanı, başka yerde sınıflandırılmamış	29,4	0,41
	Makine ve ekipman, başka yerde sınıflandırılmamış	847,9	11,85
Orta-düşük teknoloji endüstrileri	Gemilerin ve teknelerin inşası ve onarımı	71,4	1,00
	Kauçuk ve plastik ürünler	249,6	3,49
	Kok, rafine petrol ürünleri ve nükleer yakıt	157,9	2,21
	Diğer metalik olmayan mineral ürünler	145,8	2,04
	Temel metaller ve fabrikasyon metal ürünler	894,1	12,49
Düşük teknoloji endüstriler	İmalat, başka yerde sınıflandırılmamış; geri dönüşüm	51,4	0,72
	Odun, kâğıt hamuru, kâğıt, kâğıt ürünleri, basım ve yayıncılık	578,5	8,08
	Gıda ürünleri, içecekler ve tütün	916,5	12,81
	Tekstil, tekstil ürünleri, deri ve ayakkabı	273,8	3,83
Toplam		7.156,4	100

Kaynak: TÜİK, 2022h

ŞEKİL 2.20. 2021 Yılı İzmir Bölgesi İhracatının Sektörlere Göre Teknoloji Düzeyi (2021) (Milyon Dolar)

Kaynak: TÜİK, 2022h

V. ISIC Kodlarına Göre Baskınlık

Bölgeler sahip oldukları içsel dinamikler nedeniyle bazı ürünlerin ihracatında ve ithalatında görece avantajlı kapasitelere ve uzmanlaşma eğilimlerine sahiptir. Bu nedenle bölgelerin hangi ürünlerde daha avantajlı olduğunun tespiti bölgelerin iktisadi örüntüleri konusunda bilgiler sunmaktadır TÜİK dış ticaret istatistikleri kullanılarak İzmir Bölgesi'nin ihracatında ve ithalatında görece avantajlı bulunduğu ürünler tespit edilmiştir (TÜİK,2022h). 81 ile kıyasla bir ürünün İzmir ilinin ihracatında ve ithalatında ve ayrıca ilgili ürünün tüm illerin toplam ihracatına ve ithalatına kıyasla sahip olduğu avantajı gösterir değerler, diğer bir ifadeyle bölgesel görece avantaj değerleri Tablo 2.49 ve 2.50'de sunulmuştur.

İzmir Bölgesi'nin ihracatta görece avantaja sahip olduğu 66 ürün bulunmaktadır. İzmir Bölgesi'nin ihracatta avantajlı olduğu ilk 5 ürün; tütün ürünleri; mimarlık, mühendislik faaliyetleri ve ilgili teknik faaliyetler ve basımla ilgili hizmetler; tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünler; balıkçılık ve balık ürünleridir. İzmir Bölgesi'nin ihracatında önemli paya sahip sektörler için ürünlerin de ihracatta görece avantaja sahip ürünler tablosunda üst sıralarda yer aldığı görülmektedir. 66 Ürün için İzmir Bölgesi'nin sahip olduğu görece avantajı gösterir skorlar Tablo 2.49'da sunulmuştur.

TABLO 2.49. İzmir Bölgesi'nin Görece Avantaja Sahip Olduğu İhracat Ürünleri (2021) (ISIC 4 Basamak (RCA> 1))

Sıra	Kod	Sektör	RCA
1	ISIC_1600	Tütün ürünleri	9,8
2	ISIC_7421	Mimarlık, mühendislik faaliyetleri ve ilgili teknik faaliyetler	8,597
3	ISIC_2222	Basımla ilgili hizmetler	6,42
4	ISIC_111	Tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünler	5,055

Sıra	Kod	Sektör	RCA
5	ISIC_500	Balıkçılık	4,632
6	ISIC_1512	Balık ürünleri	4,196
7	ISIC_1513	İşlenmiş sebze ve meyveler	3,888
8	ISIC_2101	Kağıt hamuru, kağıt ve mukavva	3,808
9	ISIC_3591	Motosiklet	3,695
10	ISIC_2102	Oluklu karton ve mukavva ile kağıt ve mukavvadan ambalajlar	3,563
11	ISIC_3311	Tıbbi ve cerrahi teçhizat ile ortopedik araçlar	3,497
12	ISIC_2693	Ateşe dayanıklı olmayan, kil ve seramik yapı malzemeleri	3,414
13	ISIC_2421	Pestisit (haşarat ilacı) ve diğer zirai-kimyasallar	3,411
14	ISIC_1533	Hazır hayvan yemleri	3,389
15	ISIC_1514	Bitkisel ve hayvansal sıvı ve katı yağlar	3,09
16	ISIC_1911	Tabaklanmış deri	2,548
17	ISIC_3110	Elektrik motoru, jeneratör, transformatörler	2,236
18	ISIC_1553	Bira ve malt	2,191
19	ISIC_3312	Ölçme, kontrol, test, seyrüsefer vb. amaçlı alet ve cihazlar	2,161
20	ISIC_3693	Spor malzemeleri	2,156
21	ISIC_2422	Boya, vernik vb. kaplayıcı maddeler ile matbaa mürekkebi ve macun	2,133
22	ISIC_2413	Sentetik kauçuk ve plastik hammaddeler	2,054
23	ISIC_1422	Tuz	2,041
24	ISIC_2923	Metalurji makineleri	2,032
25	ISIC_1030	Turba(turb)	1,99
26	ISIC_3130	İzole edilmiş tel ve kablolar	1,965
27	ISIC_122	Başka yerde sınıflandırılmamış hayvanlar ve hayvansal ürünler	1,933
28	ISIC_2411	Ana kimyasal maddeler (kimyasal gübre ve azotlu bileşikler hariç)	1,924
29	ISIC_1552	Şarap	1,901
30	ISIC_2912	Pompa, kompresör, musluk ve vana	1,806
31	ISIC_2520	Plastik ürünleri	1,727
32	ISIC_2913	Mil yatağı, dişli, dişli takımı ve tahrik tertibatı	1,708
33	ISIC_2914	Sanayi fırını, ocak ve ocak ateşleyiciler	1,702
34	ISIC_3420	Motorlu kara taşıtlarının karasörleri ve römorkları	1,699
35	ISIC_2429	Başka yerde sınıflandırılmamış kimyasal ürünler	1,698
36	ISIC_1520	Süt ürünleri	1,65
37	ISIC_2023	Ağaçtan yapılan ambalaj malzemeleri	1,607
38	ISIC_3694	Oyun ve oyuncak	1,606
39	ISIC_2811	Metal yapı malzemeleri	1,593
40	ISIC_1511	Mezbahacılık	1,572
41	ISIC_2696	Taş	1,505
42	ISIC_1810	Giyim eşyası (kürk hariç)	1,496
43	ISIC_2926	Tekstil, giyim eşyası ve deri işlemede kullanılan makineler	1,391
44	ISIC_113	Meyveler, sert kabuklular, içecek ve baharat bitkileri	1,389
45	ISIC_2694	Çimento, kireç ve alçı	1,358
46	ISIC_3430	Motorlu kara taşıtlarının motorlarıyla ilgili parça ve aksesuarları	1,357
47	ISIC_3699	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer ürünler	1,352
48	ISIC_1551	Mayalı maddelerden etil alkol	1,339
49	ISIC_2919	Diğer genel amaçlı makineler	1,335
50	ISIC_2915	Kaldırma ve taşıma teçhizatı	1,332
51	ISIC_2925	Gıda, içecek ve tütün işleyen makineler	1,318
52	ISIC_1912	Bavul, el çantası vb. saraciye	1,315
53	ISIC_2899	Başka yerde sınıflandırılmamış metal eşya	1,31
54	ISIC_2924	Maden, taşocağı ve inşaat makineleri	1,309

Sıra	Kod	Sektör	RCA
55	ISIC_2929	Diğer özel amaçlı makineler	1,278
56	ISIC_2695	Çimento ve alçı ile sertleştirilmiş maddeler	1,26
57	ISIC_1723	Halat, ip, sicim ve ağ	1,236
58	ISIC_2911	İçten yanmalı motor ve türbin; (uçak, motorlu taşıt ve motosiklet motorları hariç)	1,219
59	ISIC_3313	Otomatik kontrol ve ayar alet ve cihazların aksam-parçası	1,219
60	ISIC_3592	Bisiklet ve engelli taşıyıcıları	1,177
61	ISIC_2922	Takım tezgahları	1,157
62	ISIC_1920	Ayakkabı	1,125
63	ISIC_2927	Silah ve mühimmat	1,111
64	ISIC_3599	Başka yerde sınıflandırılmamış ulaşım araçları	1,076
65	ISIC_3210	Elektronik valf ve elektron tüpleri ile diğer elektronik parçalar	1,041
66	ISIC_2221	Basım	1,008

Kaynak: TÜİK, 2022h

İzmir Bölgesi'nin göreceli avantaja sahip olduğu ürünler analizi ithal edilen ürünler için de yapılmıştır. İzmir Bölgesi'nin göreceli avantaja sahip olduğu ürün sayısı 62'dir. İlk beş ürün incelendiğinde en yüksek göreceli avantaja sahip ürünler sırasıyla; bira ve malt; tütün ürünleri; basımla ilgili hizmetler; pestisit (haşarat ilacı) ve diğer zirai-kimyasallar ile balık ürünleri olarak ön plana çıktığı görülmektedir. 62 ürüne dair değerler Tablo 2.50'de sunulmuştur. İhracat kadar ithalatı yapılan ürünlerin zaman içerisinde değişim eğilimleri, teknoloji düzeyleri ve yarattıkları çarpan etkilerin incelenmesi bölgelere özgü akıllı uzmanlaşma stratejileri geliştirilebilmesi için önemli girdiler sunmaktadır.

TABLO 2.50. İzmir Bölgesi'nin Göreceli Avantaja Sahip Olduğu İthalat Ürünleri (2021) (ISIC 4 Basamak (RCA> 1))

Sıra	Kod	Sektör	RCA
1	ISIC_1553	Bira ve malt	18,237
2	ISIC_1600	Tütün ürünleri	17,73
3	ISIC_2222	Basımla ilgili hizmetler	6,656
4	ISIC_2421	Pestisit (haşarat ilacı) ve diğer zirai-kimyasallar	6,252
5	ISIC_1512	Balık ürünleri	5,701
6	ISIC_3692	Müzik aletleri	5,596
7	ISIC_1723	Halat, ip, sicim ve ağ	5,553
8	ISIC_1533	Hazır hayvan yemleri	5,271
9	ISIC_1532	Nişasta ve nişastalı ürünler	4,945
10	ISIC_2925	Gıda, içecek ve tütün işleyen makineler	4,432
11	ISIC_1511	Mezbahacılık	4,241
12	ISIC_1911	Dabaklanmış deri	4,174
13	ISIC_1514	Bitkisel ve hayvansal sıvı ve katı yağlar	4,009
14	ISIC_1030	Turba(turb)	3,905
15	ISIC_2219	Diğer yayımlar	3,706
16	ISIC_2101	Kağıt hamuru, kağıt ve mukavva	3,675
17	ISIC_3420	Motorlu kara taşıtlarının karasörleri ve römorkları	3,535
18	ISIC_2699	Başka yerde sınıflandırılmamış metalik olmayan mineraller	3,328
19	ISIC_9214	Dramatik sanatlar, müzik ve diğer sanat faaliyetleri	3,151
20	ISIC_2693	Ateşe dayanıklı olmayan, kil ve seramik yapı malzemeleri	2,879

Sıra	Kod	Sektör	RCA
21	ISIC_3592	Bisiklet ve engelli taşıyıcıları	2,794
22	ISIC_112	Sebze, bahçe ve kültür bitkileri ürünleri	2,767
23	ISIC_3320	Optik alet ve fotoğrafçılık teçhizatı	2,673
24	ISIC_2102	Oluklu karton ve mukavva ile kâğıt ve mukavvadan ambalajlar	2,508
25	ISIC_1513	İşlenmiş sebze ve meyveler	2,361
26	ISIC_5149	Atık ve hurdalar	2,31
27	ISIC_1422	Tuz	2,157
28	ISIC_3512	Eğlence ve sportif amaçlı tekneler	2,057
29	ISIC_2023	Ağaçtan yapılan ambalaj malzemeleri	1,97
30	ISIC_2022	İnşaat kerestesi	1,963
31	ISIC_1552	Şarap	1,94
32	ISIC_2422	Boya, vernik vb. kaplayıcı maddeler ile matbaa mürekkebi ve macun	1,897
33	ISIC_2221	Basım	1,896
34	ISIC_111	Tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünler	1,822
35	ISIC_1729	Başka yerde sınıflandırılmamış tekstil ürünleri	1,771
36	ISIC_2109	Diğer kâğıt ve mukavva ürünleri	1,768
37	ISIC_200	Ormancılık ve tomrukçuluk	1,734
38	ISIC_1421	Kimya ve gübre sanayiinde kullanılan mineraller	1,731
39	ISIC_2811	Metal yapı malzemeleri	1,703
40	ISIC_2411	Ana kimyasal maddeler (kimyasal gübre ve azotlu bileşikler hariç)	1,667
41	ISIC_1549	Başka yerde sınıflandırılmamış gıda maddeleri	1,633
42	ISIC_2913	Mil yatağı, dişli, dişli takımı ve tahrik tertibatı	1,628
43	ISIC_2429	Başka yerde sınıflandırılmamış kimyasal ürünler	1,481
44	ISIC_3330	Saat	1,466
45	ISIC_2520	Plastik ürünleri	1,461
46	ISIC_2696	Taş	1,447
47	ISIC_3511	Gemi	1,418
48	ISIC_2413	Sentetik kauçuk ve plastik hammaddeler	1,354
49	ISIC_2021	Tahta plaka; kontrplak, yonga levha, sunta, diğer pano ve tahtalar	1,339
50	ISIC_2914	Sanayi fırını, ocak ve ocak ateşleyiciler	1,294
51	ISIC_2915	Kaldırma ve taşıma teçhizatı	1,276
52	ISIC_2922	Takım tezgâhları	1,268
53	ISIC_2610	Cam ve cam ürünleri	1,252
54	ISIC_1520	Süt ürünleri	1,23
55	ISIC_2893	Çatal-bıçak takımı, el aletleri ve hırdavat malzemeleri	1,222
56	ISIC_2899	Başka yerde sınıflandırılmamış metal eşya	1,151
57	ISIC_1711	Tekstil elyafından iplik ve dokunmuş tekstil	1,145
58	ISIC_113	Meyveler, sert kabuklular, içecek ve baharat bitkileri	1,134
59	ISIC_3313	Otomatik kontrol ve ayar alet ve cihazların aksam-parçası	1,111
60	ISIC_2919	Diğer genel amaçlı makineler	1,052
61	ISIC_2692	Ateşe dayanıklı seramik ürünleri	1,048
62	ISIC_2929	Diğer özel amaçlı makineler	1,027

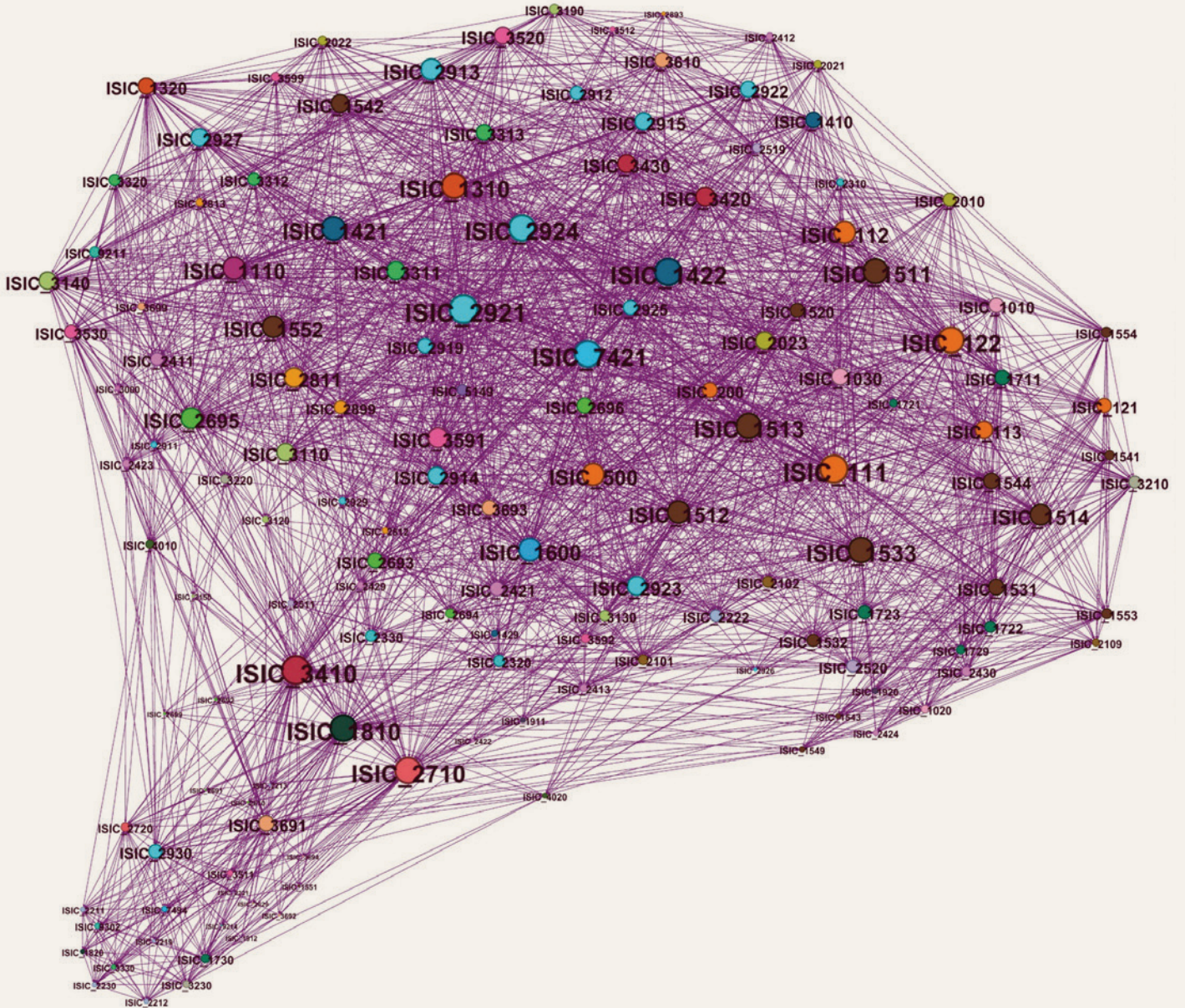
Kaynak: TÜİK, 2022h

VI. Ürün Uzaı ve İlişkiselliği

Ürün çiftlerinin bölgelerde birlikte baskın olma ve var olma sıklıklarını tarif eden ilişkisellik bir ürünün diğer ürünlerle ne kadar ilişkili olduğunu ölçmek üzere geliştirilmiş bir araçtır. Analiz, bölgelerin ihracatta baskın oldukları ürün çiftlerinden hangilerinin söz konusu bölgelerde birlikte baskın olma eğilimlerini ölçmektedir. TÜİK tarafından yayınlanan Dış Ticaret İstatistikleri (Özel Ticaret Sistemi) en ayrıntılı ürün gruplama kırımını olan ISIC4 kullanılarak ürün uzaı oluşturulmuştur. ISIC4 kodlarına göre yapılan ürün uzaı analizi ürünlerin ayrıştırılmasını kolaylaştırmak amacıyla ISIC2 sınıflandırmasına göre gruplandırılmıştır ve Şekil 2.21 oluşturulmuştur.

Şekil 2.21 içerdđi karmaşık ilişkisellik ağı ile bölgesel kalkınma süreçlerini yönlendiren ve şekillendiren politika uygulayıcılarına ve karar vericilere detaylı bilgiler sunmaktadır. Örneğin, ürün uzaı analizinde tarım ve hayvancılık ürün grubunda yer alan ISIC111, ISIC112, ISIC122, ISIC500, ürünleri arasında güçlü ilişkisellik ön plana çıkmaktadır. İzmir Bölgesi'nin tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünler olan ISIC111

ŞEKİL 2.21. 2021 Yılı İhracat ISIC4 Ürün Gruplarına Göre Ürün Uzaı (2021)

ürün grubunda görece avantaja sahip olduğu (RCA = 5,055) Tablo 2.49'da görülmektedir. Diğer yandan İzmir Bölgesi ISIC500 koduna karşılık gelen balıkçılık (RCA=4,632) ürün grubunda ve ISIC122 koduna karşılık gelen başka yerde sınıflandırılmamış hayvanlar ve hayvansal ürünler (RCA= 1,933) ürün grubunda da uzmanlaşmıştır. Ancak İzmir Bölgesi tarım ve hayvancılık ürün grubunda yer alan ISIC112 kodlu sebze, bahçe ve kültür bitkileri ürünleri ürün grubunda uzmanlaşmamıştır. Bir başka örnek olarak makine ve teçhizat ekipmanları grubu da ele alınabilir. Büyük düğümler ISIC2921, ISIC2924; orta büyüklükte düğümler ISIC2923, ISIC2913, ISIC2927 ve küçük büyüklükte düğümler ISIC2914, ISIC2012 ve ISIC2922 kodlarıdır. İzmir Bölgesi ISIC2921 kodlu tarım ve orman makineleri alanında uzmanlaşmamıştır. Diğer kodlar olan ISIC2924 maden, taşocağı ve inşaat makineleri orta büyüklükte, ISIC2923 metalurji makineleri, ISIC2913 mil yatağı, dişli, dişli takımı ve tahrik tertibatı, ISIC2927 silah ve mühimmat ve küçük bölgeler ISIC2914 sanayi fırını, ocak ve ocak ateşleyiciler, ISIC2012 pompa, kompresör, musluk ve vana, ISIC2922 takım tezgâhları kodlarında 1-2 aralığında RCA değerlerine sahiptir (Tablo 2.49).

İzmir Bölgesi'nde ISIC112 kodlu sebze, bahçe ve kültür bitkileri ürünleri alanında ihracat yapımını arttıracak destek ve özendirme politikaları geliştirebilir. Benzer şekilde İzmir Bölgesi uzmanlaşmadığı ISIC2921 kodlu tarım ve orman makineleri alanında da uzmanlaşma sağlayacak politikalar izlenebilir. Bunun yanında politika tasarlayıcılar halihazırda İzmir Bölgesi'nin uzmanlaştığı görece avantaja sahip oldukları kodlarda uzmanlaşmayı derinleştirecek politikalar da geliştirebilirler. Burada belirleyici olan bölgelerin öncelikleri ve karar vericilerin gelişme stratejileridir.

	Tarım ve hayvancılık		Plastik ve kauçuk ürünleri
	Maden kömürü , linyit ve turb		Metalik olmayan diğer mineral ürünler
	Hampetrol ve doğalgaz		Ana metal sanayi
	Metal cevherleri		Metal eşya sanayi (makine ve teçhizatı hariç)
	Taşocakçılığı ve diğer madencilik		Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat
	Gıda ürünleri ve içecek		Büro, muhasebe ve bilgi işleme makinaları
	Tütün ürünleri		Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli mekine ve cihazlar
	Tekstil ürünleri		Radio, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları
	Giyim eşyası		Tıbbi aletler; hassas optik aletler ve saat
	Dabaklanmış deri, bavul, el çantası, saraciye ve ayakkabı		Motorlu kara taşıtı ve römorklar
	Ağaç ve mantar ürünleri		Diğer ulaşım araçları
	Kağıt ve kağıt ürünleri		Mobilya ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer ürünler
	Basım ve yayım; plak, kaset vb.		Elektrik, gaz ve su
	Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıtlar		Atık ve hurdalar
	Kimyasal madde ve ürünler		Diğer iş faaliyetleri

VII. İhracat ve İthalat Kompleksitesi

Ekonomik kompleksite (karmaşıklık), bir ülkenin ürettiği ürünlere gömülü olan veya ülkenin ürettiği ürünlerin içerdiği bilgi ve beceri düzeyi ölçmek üzere geliştirilmiş ileri istatistik aracıdır (Hausman ve Hidalgo, 2007). Ekonomik kompleksite bir ülkenin oluşturabildiği karmaşık ve kopyalanması görece zor olan bilgi ve yeniliklerin ürünlere gömülü olduğundan yola çıkarak bir ürünün üretildiği ülkeler bakımından ne kadar nadirse (az sayıda ülke tarafından üretiliyor) ve ülkeler ne kadar fazla ürünün üretiminde görece avantaja sahipse ifade edilen ülkeler daha fazla karmaşık bilgiye ve karmaşık bilgiyi oluşturmayı sağlayacak karmaşık sistemleri organize edebilme kapasitesine sahiptir genellemesi üzerine kuruludur. Ricardo Hausman ve Cesar Hidalgo tarafından geliştirilen model ülkelerin ihracatını ve ithalatını yaptığı ürünlerden yola çıkılarak ürünlere gömülü olan karmaşıklık ve ürünler arası topolojik ağ mesafelerini ölçmektedir (Erdem, 2022).

İzmir Bölgesi ihracat ve ithalat değerleri kullanılarak İzmir Bölgesi'nin görece avantajı yüksek olduğu ürün grupları ve bu ürün gruplarının oluşturduğu karmaşıklık analizi yapılmıştır. Analizlerde TÜİK tarafından yayınlanan Dış Ticaret İstatistiklerinin (Özel Ticaret Sistemi) en ayrıntılı ürün gruplama kriteri olan ISIC4 seçilmiştir (TÜİK, 2022h).

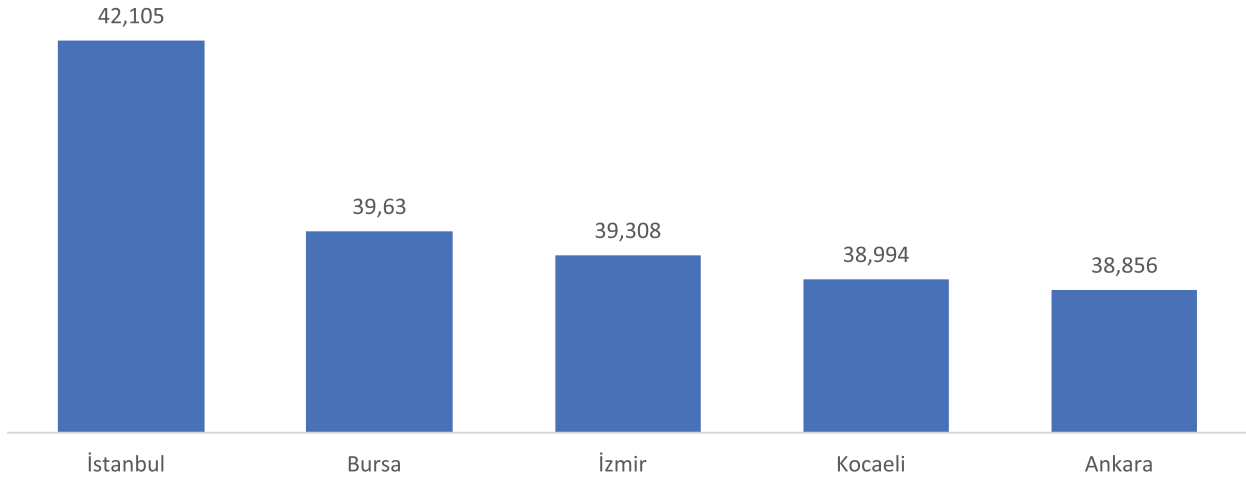
TABLO 2.51. İhracat ve İthalat Kompleksitesi En Yüksek 20 Bölge (2021) (ISIC Rev 3 – 4 Basamak⁴)

İhracat			İthalat		
Sıra	Bölge	Kompleksite	Sıra	Bölge	Kompleksite
1	İstanbul	42,105	1	İstanbul	45,626
2	Bursa	39,63	2	İzmir	44,66
3	İzmir	39,308	3	Ankara	44,09
4	Kocaeli	38,994	4	Antalya	43,374
5	Ankara	38,856	5	Kocaeli	43,216
6	Ağrı	38,516	6	Bursa	43,104
7	Tekirdağ	38,088	7	Manisa	42,856
8	Kayseri	37,76	8	Eskişehir	42,515
9	Eskişehir	37,578	9	Konya	41,564
10	Iğdır	37,437	10	Sakarya	41,463
11	Samsun	37,309	11	Gaziantep	41,403
12	Sakarya	37,132	12	Tekirdağ	41,298
13	Konya	37,073	13	Yalova	41,262
14	Manisa	36,603	14	Mersin	41,048
15	Adana	36,531	15	Kayseri	40,786
16	Erzurum	36,173	16	Balıkesir	40,719
17	Denizli	36,137	17	Adana	40,679
18	Düzce	35,97	18	Denizli	39,731
19	Antalya	35,851	19	Samsun	39,522
20	Van	35,538	20	Karaman	39,034

Kaynak: TÜİK, 2022h

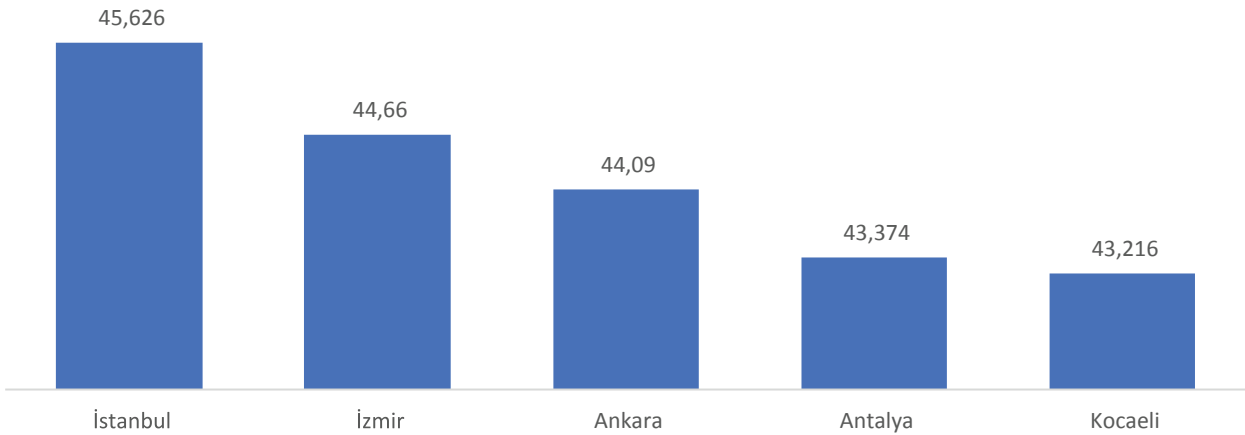
4 TÜİK 2021 Dış Ticaret Özel Ticaret Sistemi İstatistikleri kullanılarak hesaplanmıştır.

ŞEKİL 2.22. 2021 Yılı İhracat Kompleksitesi En Yüksek 5 İl (2021)

Kaynak: TÜİK, 2022h

ŞEKİL 2.23. 2021 Yılı İthalat Kompleksitesi En Yüksek 5 İl (2021)

Kaynak: TÜİK, 2022h

İzmir Bölgesi'nde ISIC4 bazda ürünlerin ihracat ve ithalat değerleri kullanılarak yapılan kompleksite analizler sonucunda İzmir Bölgesi'nin 2021 yılı karmaşıklık skoru 39,61'dir ve ihracatta en karmaşık üçüncü bölgedir (Tablo 2.51). İzmir Bölgesi ithalat açısından karmaşıklığı incelendiğinde 44,66 skorla Türkiye'de en karmaşık ithalat portfolyosuna sahip ikinci bölge olduğu görülmektedir. Hem ihracat hem de ithalat değerlerinde İstanbul en yüksek kompleksite değerlerine sahip bölge olarak ön plana çıkmaktadır. İhracat kompleksitesi değerlerinde Bursa bölgesi ikinci sırada karmaşık ihracat portfolyosuna sahiptir. İstanbul ve Ankara Bölgeleri gibi Bursa Bölgesi'nin de ihracatta hangi ürün gruplarında İzmir Bölgesi'ne göre görece avantaj sahibi olduğunun belirlenmesi ve İzmir Bölgesi'nin ihracat portfolyosunun karmaşıklığını arttıracak stratejiler geliştirilmesi İzmir Bölgesi'nin Türkiye'de üretilen refah içerisinde payını yükseltecek potansiyel taşıması nedeniyle önemlidir. İzmir Bölgesi'nin yüksek karmaşıklık düzeyine sahip bir bölge olması, bölgesel politika üretilmesi sürecinde üzerinde durulması gereken bir tespittir.

E. Bölgesel Üretkenlik

Üretkenlik bölgelerin iktisadi sürekliliklerini sağlamada çok önemlidir. Daha üretken sektörlerle ve işgücüne sahip bölgeler benzer iktisadi kapasitelere sahip bölgelere göre daha fazla katma değer oluşturmakta ve bu katma değer refah olarak bölgelerin ekonomik büyümelerini hızlandırmakta ve bu bir döngü olarak daha fazla değer ve daha fazla refah olarak bölgelerin ekonomilerini büyütmektedir. Bölgesel üretkenlik işçi başına gayri safi katma değer ile ölçülmektedir. TÜİK bölgesel gayri safi yurtiçi hâsıla değerleri SGK istihdam değerlerine bölünerek elde edilmiştir.

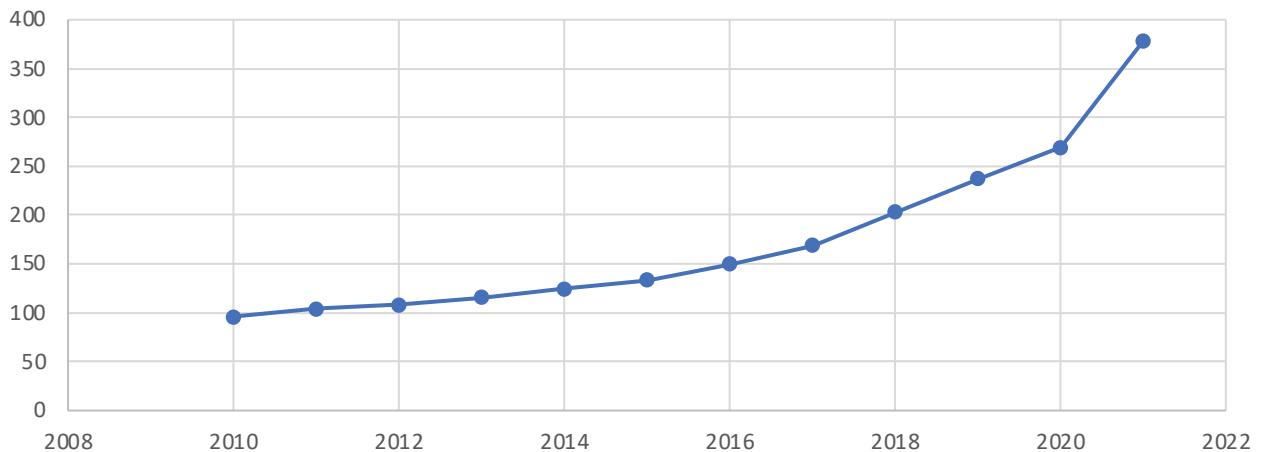
İzmir Bölgesi üretkenliği 2010 yılında işçi başı 95,5 bin TL'dir ve bu değer 2021 yılı itibarıyla işçi başı 296 bin TL'ye yükselmiştir. Şekil 2.24'te görüldüğü üzere İzmir Bölgesi'nde üretkenlik düzenli artış eğilimindedir. 2010 yılında İzmir Bölgesi üretkenliği İstanbul ve Ankara Bölgeleri'nin üretkenliğinden daha düşüktür. Ankara Bölgesi üretkenliği İstanbul Bölgesi üretkenliğinden daha yüksektir. Bu eğilim 2020 yılına değin kendini korumuştur ancak 2021 yılındaki yükseliş ile İzmir diğer iki bölgedeki üretkenlik değerine çok yakınsamıştır. 2010 yılında İstanbul Bölgesi İzmir Bölgesi'nden 1,04 kat daha üretkenken bu oran 2020 yılında 1,02'ye düşmüştür. Benzer kıyaslama İzmir ve Ankara Bölgeleri için yapıldığında Ankara Bölgesi İzmir Bölgesi'nden 2010 yılında 1,12 kat daha üretkenken bu oran 2021 yılında 1,03'e gerilemiştir (Şekil 2.24).

TABLO 2.52. Yıllara Göre Bölgesel Üretkenlik (2010-2021) (İşçi başı GSKD, Cari Fiyatlar, Bin TL)

Yıl	İzmir	İstanbul	Ankara	İstanbul/İzmir	Ankara/İzmir
2010	95,45	99,6	107,27	1,04	1,12
2011	104,07	109,32	118,65	1,05	1,14
2012	107,85	115,34	122,97	1,07	1,14
2013	115,47	125,53	136,8	1,09	1,18
2014	124,5	136,09	144,45	1,09	1,16
2015	133,54	149,62	149,89	1,12	1,12
2016	149,69	164,43	163,00	1,10	1,09
2017	168,98	189,9	180,08	1,12	1,07
2018	203,07	226,70	207,7	1,12	1,02
2019	237,42	267,64	251,79	1,13	1,06
2020	268,99	293,83	305,37	1,09	1,14
2021	378,26	385,37	388,80	1,02	1,03
2010-2021 (%)	296,29	195,01	184,67	-	-

Kaynak: TÜİK, 2022e

ŞEKİL 2.24. İzmir Bölgesi'nde Üretkenlik (2010-2020) (İşçi Başına GSKD, Cari Fiyatlar, Bin TL)

Kaynak: TÜİK, 2022e

2010-2020 periyodunda İzmir Bölgesi üretkenlik artışı her iki bölgenin gerisinde kalmıştır. İstanbul Bölgesi'nin İzmir ve Ankara Bölgesi'ne kıyasla üretkenliğini daha çok arttırdığı görülmektedir (Tablo 2.52). İzmir Bölgesi'nde katma değeri yüksek ürünler üretmek kadar İzmir Bölgesi'nde üretkenliği yüksek sektörlerin uzmanlaşmasının teşvik edilmesi de bölgesel politika üretilmesi sürecinde üzerinde durulması gereken bir tespittir.

F. Değerlendirme

Ekonomik yapı çerçevesinde İzmir Bölgesi için ele alınması gereken konulardan birisi İzmir GSYH'nin ülke GSYH'si içerisinde payının azalma eğilimi içerisinde olmasıdır. 2021 yılı güncel verileri ile bir yükseliş gözlemlenmiş olsa da, 2011-2020 yılları arasındaki veriler incelendiğinde paydaki düşüşün genel anlamda süreklilik kazanmış olduğu görülmektedir. Buna karşın 2009-2021 yılları arasında İzmir Bölgesi ekonomisi reel anlamda iki kat büyümüştür. Özellikle 2021 yılında %14,1'lik rekor bir büyüme sergilemiştir. Ekonomik daralmayı hızlı atlatan İzmir Bölgesi'nin yıllara göre büyüme oranlarının Türkiye ile benzeştiği görülmüştür. Bölgedeki istikrarlı büyümenin devamı ve ülke GSYH'si içindeki İzmir payının artırılması adına sektörel yapılarıdaki kırılma noktalarının tespit edilmesi ve buna yönelik politikalar geliştirilmesinin önem taşıdığı değerlendirilmektedir.

2010-2022 yılları arasında kamu yatırımlarından İzmir'in, İstanbul ve Ankara'ya göre çok daha az pay almış olmasının bölgede yapılan üretimi ve değeri nasıl ve ne şekilde etkilediğinin araştırılması da son derece önemlidir. Nitekim doğru kamu yatırımlarının büyüme ve gelir üretimine pozitif etkisi açıktır. Anılan dönemde İstanbul Bölgesi'ne yapılan kamu yatırımı İzmir Bölgesi'ne yapılan kamu yatırımının yaklaşık 4,5 katı; Ankara Bölgesi'ne yapılan kamu yatırımı İzmir Bölgesi'ne yapılan kamu yatırımının yaklaşık 2,5 katıdır.

Ekonomik yapı çerçevesinde dikkate alınması gereken bir diğer husus İzmir Bölgesi'ndeki kişi başı GSYH'nin Ankara ve İstanbul'un gerisinde kalmış olmasıdır. 2021 yılında İzmir Bölgesi kişi başı GSYH değerinin Türkiye kişi başı GSYH değerinin 1,22 katı olmasına karşın 2010-2020 dönemindeki uzun süre boyunca bu göstergenin 1,12-1,15 bandında seyretmesi bölge açısından düşünülmesi gereken bir başka önemli noktaya işaret etmektedir. Hiç kuşkusuz bu durumun oluşmasında bölgenin sektörel iş gücü yapısı ile İzmir Bölgesi'nin ülke düzeyinde emeklilik sonrası yaşlardaki nüfus için çekim merkezlerinden birisi haline gelmiş olması etkilidir. 2020'li yıllar ile birlikte özellikle büyük kentlerden İzmir'e gerçekleşen göçün önemli bir kısmını emekli olan nitelikli iş gücü oluşturmaktadır. ılıman iklim, zengin kültürel ve doğal yapı, özellikle kırsal alanlardaki göreceli olarak düşük arazi fiyatları ve bölgedeki heterojen kültürel coğrafya bu göç hareketini değişen düzeylerde de olsa sürekli kılmaktadır. Bu durum, bölgede üretim süreçlerine anlamlı katkısı bulunmayan nüfus artışı şeklinde de okunabilir. Öte yandan bu eğilim İzmir Bölgesi için çok önemli bir potansiyel içermektedir. Nitelikli, birikim ve tecrübe sahibi iş gücünün emeklilik sonrası ekonomik faaliyetlere katılımı için uygun ortamın yaratılmasına yönelik politikalar ve stratejiler geliştirilmesi mümkündür. Bu sayede, birikimli ve nitelikli iş gücü ile üretim yapma bilgisinin bölgedeki ekonomik ve gelir büyümesine katkı yapması sağlanabilir.

Dünya'da artan nüfus, bulaşıcı hatalıklar ve savaşlar sonucunda tarımsal faaliyetleri geçmişte olduğundan çok daha önemli ve değerli bir konuma taşımıştır. İzmir Bölgesi'ndeki tarım İzmir'in toplam GSYH'sine göre daha yavaş bir büyüme sergilemiş olsa da 2009-2021 aralığında İzmir'in tarım sektörünün ülke içi payının düzenli artışı önemli ve sürdürülmesi gereken bir husustur. Ancak, uygun iklim ve coğrafya ile yüksek ulaşılabilirliğe ve sahip olunan bilgi birikimine rağmen hayvancılık alanında büyümenin sınırlı kalması ve ülke payı içerisinde 2004 yılından itibaren sürekli hale gelen azalma bu hususa ilişkin mevcut bölgesel politikaların tekrardan ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Özellikle mera alanlarının yapılaşmaya açılmasına yönelik yaygın pratiğin bu çerçevede yeniden değerlendirilmesi esastır. Organik tarımın yanı sıra organik hayvancılık da bölge için önemli potansiyel taşımaktadır.

Sanayi GSYH'si açısından İzmir Bölgesi'nde 2021 yılında %22 oranında ciddi bir büyüme yaşanmış olsa da

2004-2020 döneminde İzmir'in Türkiye içerisindeki payının devamlı şekilde azalmış olması, ülke içerisinde sanayi alanı için uygun arazilere sahip diğer bölgelerin üretim kapasitelerini arttırmış olması ile açıklanabilir. Benzer durum İstanbul ve Ankara için de geçerlidir. Büyük kentlerde sanayi üretimine uygun alanların zaman içerisinde kıt hale gelmesi ve ülke düzeyinde ulaşım olanaklarının artması büyük kentlerde sanayi üretiminin payının azalması ile sonuçlanmaktadır. Bu durum ülkesel gelir eşitsizliğinin azaltılmasına da katkı sağlamaktadır. Ancak, hizmet GSYH'si açısından 2004-2021 aralığında İzmir Bölgesi'nin Türkiye içerisindeki payının azalıyor olması ve bu durumun sürekli hale gelmiş olması beklenen bir durum değildir. Ülkenin 3. büyük kenti konumundaki İzmir kentinin de içerisinde bulunduğu İzmir Bölgesi'nin katma değeri yüksek ve sermaye yoğun sektörlerde Türkiye içerisindeki payını kaybetmesi ivedilikle çözüm aranması ve bu durumu tersine çevirecek politikalar üretilmesi gereken bir durumdur. Nitelikli iş gücünü çekme ve barındırma potansiyeline sahip İzmir Bölgesi, ülke içerisindeki hizmet GSYH'si payını yukarılara çekmeye sahip potansiyele sahiptir.

Ekonomik yapı açısından İzmir Bölgesi için en önemli tespitlerden bir tanesi 2013-2022 yılları arasında toplam üretilen değer açısından ihracatın ithalata (ihracat/ithalat) oranının 0,92'den 1,25'e yükselmiş olmasıdır. Bu gelişim ve değişime imalat; kültür, sanat eğlence, dinlence ve spor; tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörleri önemli katkılarda bulunmuştur. İzmir Bölgesi'nin ihracat kompleksitesi açısından yüksek değere ve karmaşık ihracat portfolyosuna sahip olması bölgeyi küresel krizlere karşı da daha dirençli kılmaktadır. Ancak, tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörlerinin 2013 yılından beri ihracat/ithalat oranının 1'den yüksek olmasına ve bitkisel ürünler, balıkçılık ve balık ürünlerinin İzmir Bölgesi'nin ihracatta görece avantajı sahip ürünler olarak tespit edilmiş olmasına rağmen bu değer 2013 yılında 2,89 iken 1,66'ya gerilemiş olması, bu sektöre ilişkin ihracat/ithalat oranının düzenli olarak azalmasının gerekçesinin tespitine ve eğitimi tersine dönüştürecek önemler alınmasına yönelik çalışma yapılmasını gerekli kılmaktadır. İzmir Bölgesi'nde 2014 yılına kadar ağaç mamulleri ve orman ürünleri sektöründe ilk bine giren firma sayısı 3 iken sonraki yıllarda bu sektörde faaliyet gösteren hiçbir işletenin listeye girememiş olması da bu sektöre ilişkin detaylı bir analiz ve değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır.

İzmir Bölgesi'nin ihracat desenine ilişkin olarak üzerine eğilinmesi gereken bir diğer husus ise ihracat portföyünde OECD sınıflamasına göre düşük teknoloji endüstrilerin yüksek payıdır. İzmir Bölgesi'nin yüksek-teknolojili endüstriler ve orta-yüksek teknoloji endüstriler sınıflarında ihracat payı düşüktür. Bölgenin bu alanda öne çıkması için sanayi-üniversite iş birliğini kuvvetlendirecek; Ar-Ge faaliyetlerini özendirerek; üretken, yaratıcı ve birikimli iş gücünü artıracak politikalar üretilmesi ve ivedilikle bu hususta altyapı ve üstyapı eksikliklerinin giderilmesi yönünde yapılan çalışmaları hızlandırması gerekmektedir.

3. REKABET GÜCÜ VE YATIRIM ORTAMI

A. Sektörel Analiz

Sektörel analiz, bölgelerin ekonomik ve sektörel yapısı ile bölgede öne çıkan başat faaliyet kollarının görülebilmesi noktasında oldukça önemlidir. Bölgelerin büyüme, gelişme ve uzmanlaşma eksenlerinin belirlenmesi, rekabette üstünlük sağlanabilecek, yatırımda ve teşvikte öncelik verilecek alanların tespiti sektörel analiz ile mümkün olabilmektedir. Sektörel analiz için faydalanılabilecek en önemli kaynaklardan biri ise bölgesel girdi-çıktı analizleridir.

İzmir Kalkınma Ajansı tarafından 2021 yılında yayınlanan İzmir Girdi Çıktı Analizine göre Türkiye'nin sektörel üretiminde İzmir'in göreceli payının en yüksek olduğu sektörün, su yolu taşımacılığı hizmetleri sektörü olduğu görülmektedir. İzmir'de su yolu taşımacılığı hizmetlerinde gerçekleşen üretim, Türkiye'de bu sektörde gerçekleşen üretimin %27,8'ini meydana getirmektedir. Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı sektöründe gerçekleştirilen üretim de Türkiye'de bu sektörde gerçekleşen üretimin dörtte birini kapsamakta ve göreceli pay olarak en yüksek orana sahip ikinci sektör olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan yaklaşık %15'lik pay ile bu sektörleri "kağıt ve kağıt ürünleri imalatı", "balıkçılık, balık üretme ve yetiştirme çiftliklerinin işletilmesi ve balıkçılıkla ilgili hizmetler" ve yeniden değerlendirme sektörleri takip etmektedir (Tablo 3.1).

TABLO 3.1. Türkiye'nin Sektörel Üretiminde İzmir'in Göreceli Payı (2017) (%)

Sektör	(%)
Su yolu taşımacılığı hizmetleri	27,8
Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı	25,0
Kâğıt ve kâğıt ürünleri imalatı	16,0
Balıkçılık, balık üretme ve yetiştirme çiftliklerinin işletilmesi ve balıkçılıkla ilgili hizmetler	15,1
Yeniden değerlendirme	14,7
Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	14,5
Gıda, içecekler ve tütün ürünleri	12,3
Depolama ve destek hizmetleri, taşımacılık için; Posta ve kurye hizmetleri	11,1
Basım ve yayım; plak, kaset v.b. kayıtlı medyanın çoğaltılması	9,3
Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	9,2
Bilgi işlem makineleri imalatı ve bays. elektrikli makine ve cihazların imalatı	9,1
Eğitim hizmetleri	7,8
Makine ve teçhizatı hariç; metal eşya sanayii	7,3
Toptan ticaret, motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç	6,7
Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	6,5
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	6,3
Toptan ve perakende ticaret ile motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarım hizmetleri	6,2
Perakende ticaret (motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	5,9
Tarım, Avcılık ve Ormancılık	5,9
Mobilya imalatı; b.y.s. diğer imalat	5,8

Sektör	(%)
Tekstil, giyim eşyası, deri ve ilgili ürünler	5,6
Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı-römork imalatı	5,3
Madencilik, petrol ve doğalgaz çıkarımı	5,2
Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı hizmetleri	5,1
Oteller ve lokantalar	5,1
Sigorta ve emeklilik fonları dâhil mali hizmetler	5,0
Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	4,8
İnşaat	4,6
Diğer hizmetler	4,1
Ana metal sanayii	4,0
Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtılması	3,9
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	3,9
Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); hasır ve buna benzer, örülerek yapılan maddelerin imalatı	3,8
Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı	3,2
Bilgisayar programlama, danışmanlık ve ilgili hizmetler; bilgi hizmetleri	3,0
B.y.s. makine ve teçhizat imalatı	2,4
Telekomünikasyon hizmetleri	1,2
Seyahat acentesi, tur operatörü, diğer rezervasyon hizmetleri ve ilgili hizmetler	0,8
Hava yolu taşımacılığı hizmetleri	0,6

Kaynak: İZKA, 2021b

İzmir Girdi Çıktı Analizi çalışmasında, Türkiye'nin sektörel gayrisafi katma değerinde İzmir Bölgesi'nin görece payları da hesaplanmıştır. Sektörel üretimde en fazla ağırlığa sahip olan sektörlerin katma değerinde ilk sıraları oluşturduğu görülmektedir. Buna göre, ülke gayrisafi katma değeri içinde bölgedeki su yolu taşımacılığı hizmetleri (%27,9), kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı (%25) ve kâğıt ve kâğıt ürünleri imalatı (%16) sektörleri öne çıkmaktadır. Gayrisafi katma değerinde öne çıkan diğer sektörler tabloda yer almaktadır (Tablo 3.2).

TABLO 3.2. 2017 Yılı Türkiye'nin Sektörel Gayri Safi Katma Değerinde İzmir'in Görece Payı (2017) (%)

Sektör	(%)
Su yolu taşımacılığı hizmetleri	27,9
Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı	25,0
Kâğıt ve kâğıt ürünleri imalatı	16,0
Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	15,2
Balıkçılık, balık üretme ve yetiştirme çiftliklerinin işletilmesi ve balıkçılıkla ilgili hizmetler	14,6
Yeniden değerlendirme	14,4
Gıda, içecekler ve tütün ürünleri	11,4
Depolama ve destek hizmetleri, taşımacılık için; Posta ve kurye hizmetleri	10,4
Bilgi işlem makineleri imalatı ve b.y.s. elektrikli makine ve cihazların imalatı	9,5
Basım ve yayım; plak, kaset v.b. kayıtlı medyanın çoğaltılması	9,4
Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	9,4

Sektör	(%)
Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	7,9
Makine ve teçhizatı hariç; metal eşya sanayii	7,2
Eğitim hizmetleri	7,2
Madencilik, petrol ve doğalgaz çıkarımı	6,5
Tekstil, giyim eşyası, deri ve ilgili ürünler	6,3
Toptan ticaret, motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç	6,2
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	6,1
Toptan ve perakende ticaret ile motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarım hizmetleri	5,8
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	5,7
Mobilya imalatı; b.y.s. diğer imalat	5,7
Tarım, Avcılık ve Ormancılık	5,6
Perakende ticaret (motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	5,5
Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı-römork imalatı	5,4
Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı hizmetleri	5,3
Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); hasır ve buna benzer, örülerek yapılan maddelerin imalatı	5,2
İnşaat	5,2
Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	5,0
Oteller ve lokantalar	5,0
Sigorta ve emeklilik fonları dâhil mali hizmetler	4,9
Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı	4,9
Diğer Hizmetler	4,3
Ana metal sanayii	4,2
Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtılması	3,7
B.y.s. makine ve teçhizat imalatı	3,4
Bilgisayar programlama, danışmanlık ve ilgili hizmetler; bilgi hizmetleri	3,1
Seyahat acentesi, tur operatörü, diğer rezervasyon hizmetleri ve ilgili hizmetler	1,6
Telekomünikasyon hizmetleri	1,5
Hava yolu taşımacılığı hizmetleri	0,8

Kaynak: İZKA, 2021b

İzmir Girdi Çıktı Analizi çerçevesinde İzmir Bölgesi'nin rekabet gücü yüksek sektörler payı %10'dan büyük olan sektörler olarak kabul edilmiştir. Gelişme potansiyeli olan sektörler ise payı %7'den büyük olan ancak rekabet gücü yüksek sektörler arasına giremeyen sektörler olarak değerlendirilmiştir. Bu sektörler Türkiye'nin sektörel üretiminde İzmir'in göreceli payı açısından basım ve yayım; plak, kaset v.b. kayıtlı medyanın çoğaltılması, plastik ve kauçuk ürünleri imalatı, bilgi işlem makineleri imalatı ve b.y.s. elektrikli makine ve cihazların imalatı, eğitim hizmetleri ve makine ve teçhizatı hariç; metal eşya sanayii sektörleridir. Türkiye'nin Sektörel Gayri Safi Katma Değerinde İzmir'in göreceli payı açısından bakıldığında ise üretimdeki sektörlerin aynı şekilde potansiyele sahip oldukları görülmektedir. Bunlara ek olarak metalik olmayan diğer mineral ürünlerinin imalatı sektörünün de gelişme potansiyeli olan sektörler arasında yer aldığı görülmektedir.

B. Kümelenme ve LQ Analizleri

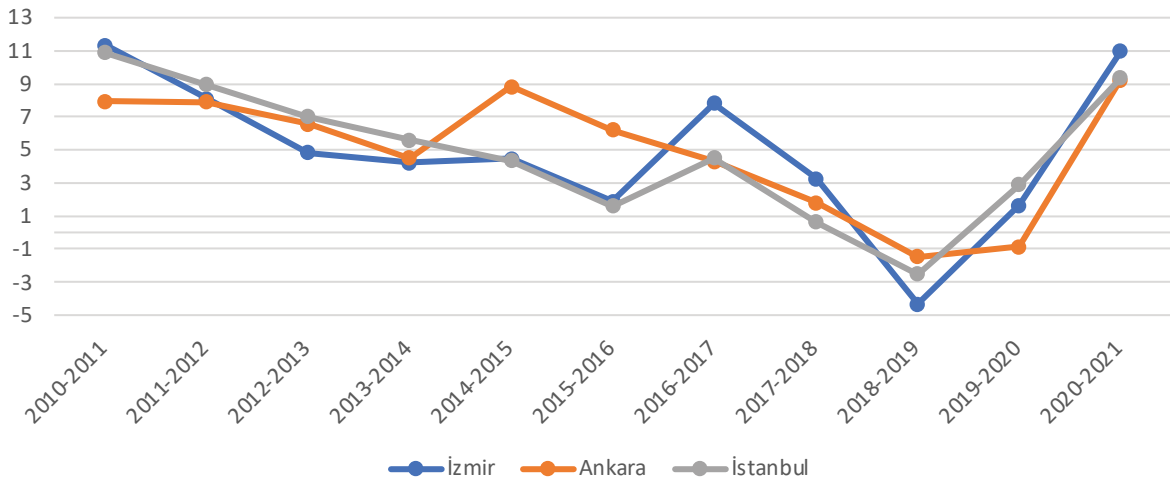
Yoğunlaşan/yığınlaşan sektörlerin belirlenmesi için 2010 – 2021 döneminde yıllık bazda Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan edinilen ilçe düzeyinde NACE kodlarına göre istihdam verileri kullanılarak il bazında ve ilçelerde sektörler göre istihdamın dağılımı ve baskın (temel) sektörler incelenmiştir. İzmir Bölgesi'nin 2010 yılında 670 bin olan çalışan sayısı, 2021 yılına gelindiğinde iki kata yakın artış göstererek 1 milyon 126 bine ulaşmıştır. Üç büyük bölgede yıllara göre değişim oranları incelendiğinde ise çalışan sayılarının 2010-2021 yılları arasında yükseldiği, 2018-2019 arasında azaldığı görülmektedir. Son on yıllık dönemde İzmir Bölgesi'nde çalışan sayıları %68 artmıştır (Tablo 3.3).

TABLO 3.3. Yıllara Göre İzmir ve Diğer Bölgelerde İstihdam⁵ ve Yıllık Değişim Oranları (2010-2021) (%)

Yıllar	İzmir	Değişim	Ankara	Değişim	İstanbul	Değişim
2010	670.284	-	903.337	-	3.009.150	-
2011	746.132	11,32	975.118	7,95	3.336.166	10,87
2012	806.406	8,08	1.052.295	7,91	3.634.476	8,94
2013	845.386	4,83	1.121.361	6,56	3.889.118	7,01
2014	880.972	4,21	1.172.000	4,52	4.106.899	5,60
2015	920.477	4,48	1.275.577	8,84	4.286.137	4,36
2016	937.876	1,89	1.354.581	6,19	4.353.852	1,58
2017	1.011.025	7,80	1.412.668	4,29	4.549.262	4,49
2018	1.043.692	3,23	1.438.160	1,80	4.577.887	0,63
2019	998.272	-4,35	1.417.043	-1,47	4.462.318	-2,52
2020	1.014.665	1,64	1.404.869	-0,86	4.590.743	2,88
2021	1.125.795	10,95	1.534.201	9,21	5.019.230	9,33
2010-2021 (%)	67,96		69,84		66,80	

Kaynak: SGK, 2022

ŞEKİL 3.1. İzmir, Ankara ve İstanbul Bölgeleri'nde Yıllık İstihdam Artış oranları (2010-2021)

Kaynak: SGK, 2022

5 Yıllara göre istihdam verileri hesaplanırken SGK'dan edinilen veri aylık bazda olduğundan her bir yıl için 12 ayın ortalaması alınarak hesaplanmıştır.

Sektörlere göre İzmir Bölgesi'nde çalışan sayıları incelendiğinde en öne çıkan sektörün imalat sanayi olduğu görülmektedir. 2021 yılında bölgedeki çalışanların %29'unu 326 bin kişiyle imalat sanayi çalışanları oluşturmaktadır. 2010 yılında 217 bin kişiyle bölgedeki çalışanların %32,4'ünü oluşturan imalat sanayinin istihdamdaki ağırlığının gerilediği göze çarpmaktadır.

İzmir Bölgesi'nde en yüksek paya sahip ikinci sektör ise %15,5 ile toptan ve perakende ticaret, motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı sektörüdür. Bu sektörde çalışan sayısı 2010 yılında 113 bin iken 2021 yılında 175 bine yükselmiştir. İmalat sanayi sektörüne benzer şekilde toptan ve perakende ticaret, motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı sektöründe de çalışan sayısı artsa da sektörün İzmir Bölgesi çalışan sayıları içerisindeki payı %17'den %15,5'e gerilemiştir. İnşaat, eğitim, ulaştırma ve konaklama hizmeti gibi diğer sektörler önemli istihdam kalemlerini oluşturmaktadır. 2010 yılında İzmir Bölgesi çalışan sayıları içerisinde payı %5'ten yukarıda olan sektörler ise sırasıyla, %9,9 ile inşaat sektörü; %7,7 ile ulaştırma ve depolama sektörü; %5,1 ile konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri sektörü; %8,1 ile idari ve destek hizmet faaliyetleri sektörleridir. 2021 yılı itibarıyla inşaat sektörünün payı %10,2'ye yükselmiştir. Ulaştırma ve depolama sektörünün payı %6,8'e gerilemiştir. Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri sektörünün payı %6'ya yükselmiştir. İdari ve destek hizmet faaliyetleri sektörünün payı ise %7,7'ye gerilemiştir.

İzmir Bölgesi çalışan sayısı içinde görece yüksek paylara sahip olan sektörler farklı eğilimlere sahiptir. Görece düşük paylara sahip olup 2010-2021 periyodunda payları artan sektörler madencilik ve taş ocakçılığı sektörü, su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri sektörü, bilgi ve iletişim sektörü, gayrimenkul faaliyetleri sektörü, eğitim sektörü, kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor sektörü ve insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri sektörleridir.

Sektörler 2010-2021 periyodunda büyüme oranları açısından değerlendirildiğinde en yüksek büyüme gösteren sektör %496 ile kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvenlik sektörüdür. İkinci sırada %221 ile insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri sektörü gelmektedir. %100'den daha çok büyüyen diğer sektörler ise sırasıyla; %184 ile eğitim sektörü, %150 ile madencilik ve taş ocakçılığı sektörü ve %132 ile bilgi ve iletişim sektörleridir. Negatif büyüyen tek sektör olan uluslararası örgütler ve temsilciliklerinin faaliyetleri sektörü bu dönemde %18 oranında küçülmüştür.

Bölgede ilçeler düzeyinde başat sektörleri incelenmiş olup Ege Bölgesi'nde yer alan ve İzmir Bölgesi'nin hizmet hinterlandını oluşturan Manisa, Balıkesir, Kütahya, Denizli, Aydın ve Muğla illerinin de ilçeleri değerlendirilerek baskın sektörler ve yıllar içerisinde değişim eğilimleri tespit edilmiştir. Ayrıca ilçelerin yıllara göre baskın oldukları sektör sayıları (Baskın Sektör Sayısı - BSS) belirlenmiş ve ilgili tablolarda sunulmuştur.

TABLO 3.4. Yıllara ve Sektörlere Göre İzmir İlinde Toplam İstihdam Sayısı⁶ (2010-2021)

	2010	2011	2012	2013	
A - Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	7.371	8.052	8.819	9.494	
B - Madencilik ve Taş Ocakçılığı	2.954	3.244	3.789	3.958	
C - İmalat	216.973	240.832	253.916	257.169	
D - Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi Ve Dağıtımı	3.115	3.255	3.056	2.964	
E - Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	5.071	6.208	5.864	7.030	
F - İnşaat	66.582	80.104	90.561	99.581	
G - Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı	113.225	126.804	138.141	141.249	
H - Ulaştırma ve Depolama	51.687	57.672	62.518	67.083	
I - Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	34.213	38.600	43.400	47.075	
J - Bilgi ve İletişim	5.350	6.275	7.204	8.583	
K - Finans ve Sigorta Faaliyetleri	7.585	8.001	8.349	8.823	
L - Gayrimenkul Faaliyetleri	5.645	6.209	6.751	7.187	
M - Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	32.564	34.382	35.498	36.507	
N - İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	54.481	58.857	66.021	70.256	
O - Kamu Yönetimi ve Savunma; Zorunlu Sosyal Güvenlik	1.507	1.850	1.700	1.694	
P - Eğitim	30.817	32.991	35.130	38.322	
Q - İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	14.272	15.543	16.890	18.734	
R - Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	2.731	2.952	3.324	3.633	
S - Diğer Hizmet Faaliyetleri	13.236	13.359	14.281	14.210	
T - Hane halklarının İşverenler Olarak Faaliyetleri	827	863	1.116	1.758	
U - Uluslararası Örgütler Ve Temsilciliklerinin Faaliyetleri	79	80	79	77	
Toplam	670.284	746.132	806.406	845.386	

Kaynak: SGK, 2022

Bölgesel göreceli avantaj kat sayısı, bölgelerin diğer bölgelere göre bir sektörde ne kadar baskın olduğunun tespiti için ekonomik coğrafya alanında yaygınlaştırmaya kullanılmaktadır (Regional Comparative Advantage, RCA). Bölgesel avantaj katsayısı şu şekilde hesaplanmaktadır:

$$RCA = \frac{\text{istihdam}_{r,i}^t / \sum_i \text{istihdam}_{r,i}^t}{\sum_r \text{istihdam}_{r,i}^t / \sum_r \sum_i \text{istihdam}_{r,i}^t} \geq 1$$

olmak üzere i sektöründe İzmir Bölgesinin (r bölgesi) teknolojik portföyündeki payı, i sektörünün tüm analiz bölgesindeki payından yüksekse, r bölgesi, t zamanında i sektöründe RCA'ya sahiptir.

⁶ Yıllara göre istihdam verileri hesaplanırken SGK'dan edinilen veri aylık bazda olduğundan her bir yıl için 12 ayın ortalaması alınarak hesaplanmıştır.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Eğilim	2010-2021 %
	10.765	12.806	11.579	11.889	11.989	11.876	12.752	12.653		71,64
	4.044	3.854	4.109	4.464	4.989	5.490	6.041	7.381		149,90
	263.979	267.236	267.003	278.607	288.357	285.099	297.697	325.905		50,21
	2.899	3.165	3.403	3.270	3.815	4.141	4.272	4.486		43,99
	7.858	10.408	10.412	10.650	10.085	9.431	9.983	11.157		120,03
	99.361	105.031	117.696	133.240	133.705	94.193	88.611	114.906		72,58
	146.867	152.291	151.761	156.193	159.263	156.126	161.616	174.652		54,25
	69.026	68.264	67.751	68.419	70.828	70.838	71.548	76.847		48,68
	51.412	55.150	55.933	60.428	65.114	67.488	63.151	67.516		97,34
	8.909	9.848	9.861	9.565	10.503	11.456	12.173	12.380		131,40
	9.010	9.017	8.847	8.710	8.945	8.833	8.909	9.138		20,47
	7.839	8.247	8.665	9.213	9.672	9.744	10.540	11.471		103,23
	36.403	38.538	38.717	41.224	42.050	41.021	40.673	46.279		42,12
	76.928	83.707	86.363	92.509	92.104	88.028	88.357	87.545		60,69
	1.410	1.686	1.936	2.399	4.501	5.875	7.541	8.990		496,37
	42.227	46.875	51.298	75.757	78.181	77.436	74.376	87.432		183,71
	19.931	21.328	21.306	23.195	28.677	30.211	36.059	45.817		221,02
	3.877	4.419	4.568	4.921	4.945	5.306	5.035	4.892		79,11
	14.873	14.836	13.656	13.975	14.025	14.074	14.126	14.978		13,16
	3.281	3.702	2.896	2.311	1.871	1.545	1.144	1.307		58,07
	72	70	117	87	74	64	61	64		-18,20
	880.972	920.477	937.876	1.011.025	1.043.692	998.272	1.014.665	1.125.795		67,96

Bu kapsamda İzmir Bölgesi'nin her bir ilçesi için baskın sektörler ve yıllara göre ilgili değerler her bir ilçe özelinde tablolarda sunulmuştur. İzmir metropoliten yerleşim merkezini oluşturan körfezin etrafında ve bitişğinde yer alan ilçeler birleştirilerek İzmir Merkez altında açıklanmıştır.

ALİAĞA

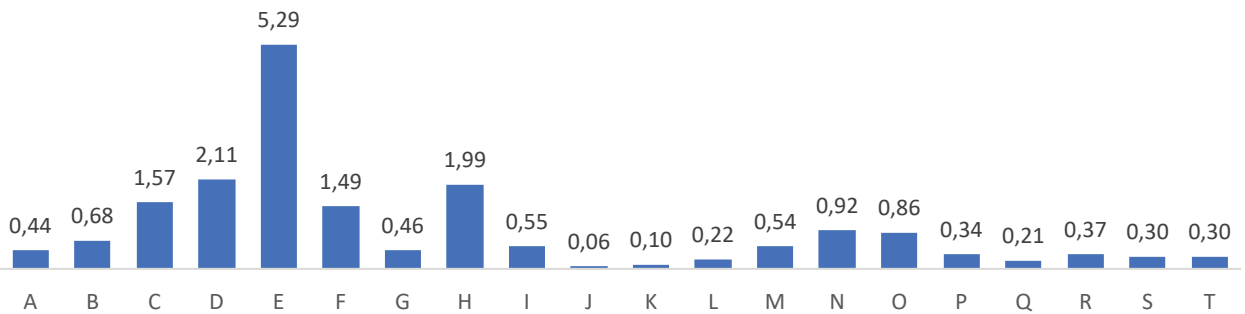
Aliağa ilçesinde baskın sektör sayısı 2010-2021 periyodunda 4 ve 6 arasında değişmektedir (Tablo 3.5). 2010 yılı için Aliağa ilçesinde baskın sektörler E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri sektörü; D - elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı; C - imalat; F - inşaat ve H - ulaştırma ve depolama sektörleridir. 2021 yılına gelindiğinde Aliağa'daki baskın sektörler 2010 yılına göre değişim göstermemiştir (Şekil 3.2). On bir yıllık süreçte C - imalat ve E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri sektörlerinde baskınlığın arttığı ve D - elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı sektöründe ise baskınlığın azaldığı görülmektedir.

TABLO 3.5. İzmir Aliğa İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri (2010-2021)

Sektör	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
A	0,528	0,561	0,516	0,584	0,597	0,453	0,507	0,516	0,512	0,526	0,458	0,444
B	0,86	0,884	0,813	1,315	1,404	1,461	1,27	1,001	0,903	0,809	0,71	0,677
C	1,464	1,506	1,506	1,407	1,416	1,478	1,503	1,588	1,585	1,615	1,581	1,566
D	2,482	2,634	2,582	2,485	2,615	3,509	2,895	2,592	2,498	2,539	2,276	2,112
E	3,714	5,406	6,534	6,813	4,947	3,562	3,333	3,633	3,991	4,014	4,567	5,286
F	1,499	1,348	1,32	1,471	1,583	1,369	1,373	1,238	1,347	1,5	1,384	1,492
G	0,436	0,43	0,44	0,44	0,441	0,471	0,456	0,462	0,438	0,449	0,478	0,464
H	1,947	1,882	1,725	1,66	1,731	1,874	1,801	1,935	2,043	2,093	2,038	1,992
I	0,383	0,454	0,485	0,476	0,506	0,595	0,743	0,815	0,74	0,609	0,584	0,549
J	0,229	0,221	0,189	0,17	0,095	0,114	0,063	0,047	0,106	0,143	0,141	0,064
K	0,309	0,292	0,275	0,29	0,278	0,257	0,225	0,222	0,228	0,229	0,142	0,102
L	0,088	0,089	0,107	0,122	0,165	0,206	0,171	0,174	0,177	0,173	0,189	0,217
M	0,685	0,6	0,531	0,493	0,535	0,57	0,45	0,455	0,517	0,518	0,508	0,537
N	0,564	0,455	0,628	0,699	0,59	0,647	0,751	0,881	0,822	0,802	0,897	0,918
O	0,09	0,054	0,036	0,025	0,043	0,063	0,489	0,664	0,725	0,855	0,878	0,863
P	0,242	0,245	0,223	0,259	0,278	0,337	0,325	0,288	0,271	0,262	0,31	0,342
Q	0,115	0,288	0,159	0,233	0,282	0,303	0,321	0,32	0,262	0,224	0,208	0,212
R	0,309	0,295	0,322	0,269	0,28	0,267	0,314	0,257	0,228	0,292	0,342	0,368
S	0,308	0,303	0,523	0,518	0,319	0,338	0,287	0,29	0,279	0,307	0,328	0,304
T	0,718	0,662	0,556	0,297	0,224	0,181	0,13	0,183	0,167	0,18	0,275	0,297
BSS	5	5	4	5	6	6	5	6	5	4	5	5

Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

ŞEKİL 3.2. Aliğa İlçesi Baskın Sektörler (2021)

Kaynak: SGK, 2022

BAYINDIR

Bayındır ilçesinde baskın sektör sayısı 2010-2021 periyodunda 4 ve 8 arasında değişmektedir (Tablo 3.6). Bayındır ilçesi özelinde yıllara göre baskın sektörler incelendiğinde 2010 yılında en baskın sektör oldukça yüksek bir değerde olan A - tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörüdür. Bu sektör kadar baskın olmamakla beraber baskın sektörler E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri; S - diğer hizmet faaliyetleri sektörü; B - madencilik ve taş ocakçılığı sektörü; H - ulaştırma ve depolama sektörü ve P - eğitim sektörüdür.

2021 yılı için çalışan sayılarına göre Bayındır ilçesi özelinde bölgesel göreceli avantaj incelendiğinde baskın sektörler yine yüksek bir değerle A - tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü; B - madencilik ve taş ocakçılığı sektörü; G - toptan ve perakende ticaret, motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı sektörü; N - idari ve destek hizmet faaliyetleri sektörü; S - diğer hizmet faaliyetleri ve P - eğitim sektörüdür.

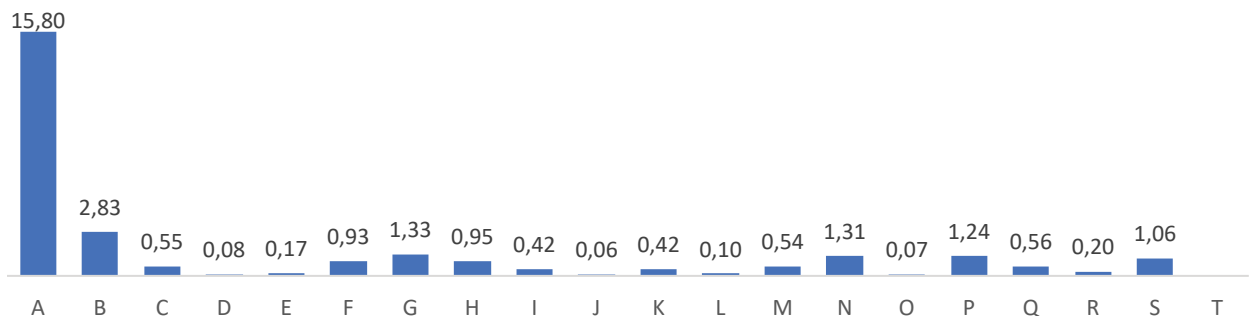
Sektörel eğilimler Bayındır ilçesi özelinde dikkat çekici sonuçlar ortaya koymaktadır. Tarım sektörünün değeri 2010-2021 periyodunda azalmıştır. Diğer yandan madencilik ve taş ocakçılığı sektörü değerinin artış gösterdiği görülmektedir. Daha önce baskın olmayan toptan ve perakende ticaret sektörünün değerinin 2014 yılı itibarıyla 1'in üzerine çıktığı ve 2021 yılına değin baskınlığını sürdürdüğü görülmektedir. Ayrıca Bayındır ilçesinde N - idari ve destek hizmet faaliyetleri sektörü 2018 yılından sonra baskın olmaya başlamıştır (Şekil 3.3).

TABLO 3.6. İzmir Bayındır İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri (2010-2021)

Sektör	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
A	16,910	13,745	14,360	13,716	13,898	20,317	17,488	19,213	17,570	15,566	16,025	15,796
B	1,987	2,003	2,501	2,307	2,079	0,971	1,367	1,453	1,622	6,658	0,856	2,829
C	0,385	0,373	0,466	0,581	0,586	0,484	0,616	0,639	0,655	0,621	0,595	0,545
D	0,324	0,324	0,334	0,294	0,276	0,449	0,180	0,084	0,084	0,079	0,082	0,080
E	3,127	5,686	5,252	4,522	4,720	2,878	3,493	3,058	1,374	0,700	0,690	0,174
F	0,977	1,238	1,174	1,501	1,326	1,160	0,964	0,917	0,680	0,720	0,992	0,934
G	0,920	1,003	0,962	0,991	1,003	0,897	1,125	1,124	1,236	1,135	1,255	1,326
H	1,160	0,947	0,871	0,711	0,840	0,766	0,917	0,844	0,953	0,912	0,937	0,947
I	0,759	0,859	0,822	0,648	0,652	0,525	0,679	0,608	0,643	0,466	0,501	0,423
J	0,064	0,921	0,809	0,678	0,201	0,120	0,080	0,021	0,460	0,519	0,476	0,062
K	0,788	0,721	0,671	0,664	1,005	0,863	1,047	1,123	1,132	0,959	0,554	0,417
L			0,064	0,060	0,064			0,026	0,054	0,057	0,054	0,096
M	0,796	0,630	0,457	0,371	0,441	0,440	0,444	0,443	0,489	0,530	0,619	0,540
N	0,951	0,817	0,879	0,657	0,787	0,747	0,830	0,775	1,087	1,148	1,165	1,305
O	0,789	1,038	0,242	0,543	0,137	0,093	0,126	0,064	0,106	0,113	0,073	0,066
P	1,561	1,391	1,192	1,137	1,267	0,904	0,935	1,146	1,110	1,181	1,280	1,238
Q	0,407	0,435	0,771	0,375	0,333	0,280	0,309	0,275	0,254	0,241	0,385	0,560
R	0,674	0,454	0,104	0,076	0,072	0,057	0,067	0,064	0,106	0,053	0,121	0,203
S	2,056	1,911	1,782	1,543	1,375	1,025	1,203	1,045	1,127	0,884	1,047	1,059
T				0,131	0,135	0,107	0,094					
BSS	6	8	6	6	8	4	6	7	8	5	5	6

Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

ŞEKİL 3.3. Bayındır İlçesi Baskın Sektörler (2021)

Kaynak: SGK, 2022

BERGAMA

Bergama ilçesinde baskın sektör sayısı 2010-2021 periyodunda 5 ve 8 arasında değişmektedir (Tablo 3.7). Bergama ilçesi için yıllara ve sektörler göre değerler incelendiğinde 2010 yılı için baskın sektörler A - Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık sektörü, B - Madencilik ve Taş Ocakçılığı sektörü, F - İnşaat sektörü, G - Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı sektörü, J - Bilgi ve iletişim sektörü, P - Eğitim sektörü, S - Diğer Hizmet Faaliyetleri sektörleri ve T - Hane halklarının İşverenler Olarak Faaliyetleri sektörleridir.

2021 yılı için Bergama ilçesinde baskın sektörler sırasıyla A - tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü, B - madencilik ve taş ocakçılığı sektörü, D - elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörü, E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri sektörü, G - toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı sektörü, F - inşaat sektörü, O - kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik sektörü, P - eğitim sektörü, ve T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörleridir.

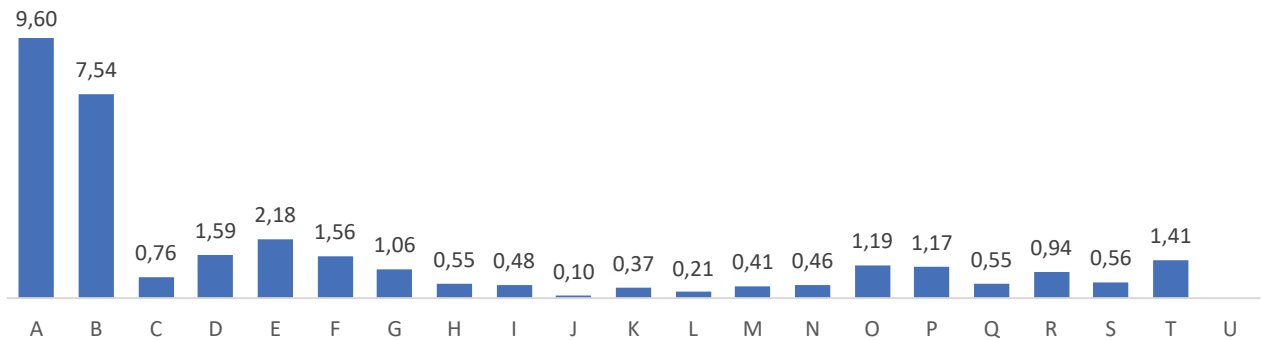
2010 yılında baskın olmayan D - elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörü E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri sektörü ve O - kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik sektörü 2021 yılında baskın sektörler dönüşmüştür (Şekil 3.4).

TABLO 3.7. İzmir Bergama İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri (2010-2021)

Sektör	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
A	8,403	8,753	9,109	11,169	12,955	13,009	11,917	9,805	9,486	9,343	9,707	9,598
B	8,497	8,597	8,892	9,044	9,060	8,455	8,331	8,196	7,897	7,865	8,096	7,541
C	0,495	0,499	0,557	0,594	0,577	0,540	0,566	0,661	0,688	0,767	0,766	0,763
D	0,959	1,258	1,052	1,029	0,930	0,960	0,980	0,934	1,183	1,232	1,444	1,594
E	0,378	2,042	1,613	0,607	2,298	1,702	2,580	1,652	1,695	1,660	1,582	2,176
F	1,132	1,173	1,135	1,014	0,988	0,908	1,162	1,379	1,394	1,596	1,509	1,557
G	1,163	1,180	1,164	1,147	1,155	1,191	1,229	1,164	1,147	1,137	1,102	1,061
H	0,701	0,639	0,682	0,820	0,682	0,675	0,680	0,638	0,590	0,580	0,518	0,548
I	0,597	0,584	0,659	0,674	0,638	0,594	0,600	0,539	0,563	0,526	0,563	0,478
J	1,951	1,425	0,597	0,974	0,421	0,278	0,254	0,184	0,150	0,119	0,125	0,095
K	0,818	0,850	0,881	0,885	0,990	1,027	1,002	0,952	0,912	0,803	0,523	0,368
L	0,110	0,137	0,092	0,113	0,112	0,160	0,120	0,157	0,184	0,215	0,174	0,214
M	0,445	0,425	0,454	0,447	0,544	0,537	0,548	0,594	0,637	0,493	0,461	0,413
N	0,561	0,539	0,519	0,499	0,439	0,523	0,466	0,477	0,490	0,539	0,528	0,456
O	0,577	0,591	0,472	0,450	0,180	0,102	0,128	0,293	0,150	0,083	0,694	1,185
P	1,665	1,476	1,250	1,247	1,302	1,092	1,012	1,055	1,030	0,970	1,127	1,166
Q	0,459	0,448	0,403	0,438	0,582	0,523	0,468	0,412	0,772	0,836	0,664	0,550
R	0,287	0,358	0,528	0,836	0,799	0,913	1,114	0,893	0,720	0,661	0,667	0,944
S	1,445	1,410	1,694	1,234	1,145	1,127	1,279	1,132	0,934	0,795	0,595	0,561
T	2,675	4,069	9,387	0,880	0,682	0,745	0,765	0,837	0,816	0,835	1,462	1,413
U	0,337	0,318	0,305	0,295	0,071							
BSS	7	9	8	6	5	6	8	6	6	5	7	8

Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

ŞEKİL 3.4. Bergama İlçesi Baskın Sektörler (2021)

BEYDAĞ

Beydağ ilçesinde baskın sektör sayısı 2010-2021 periyodunda 3 ve 7 arasında değişmektedir (Tablo 3.8). Beydağ ilçesinde baskın sektörler yıllara göre incelendiğinde 2010 yılında baskın sektörler C - imalat sektörü, G - toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı sektörü, P - eğitim, S - diğer hizmet faaliyetleri sektörü ve T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörüdür.

Sektörler 2021 yılı için değerlendirildiğinde baskın sektörler B - madencilik ve taş ocaklığı sektörü, C - imalat sektörü, F - inşaat sektörü, N - idari ve destek hizmet faaliyetleri sektörü ve P - eğitim sektörleridir.

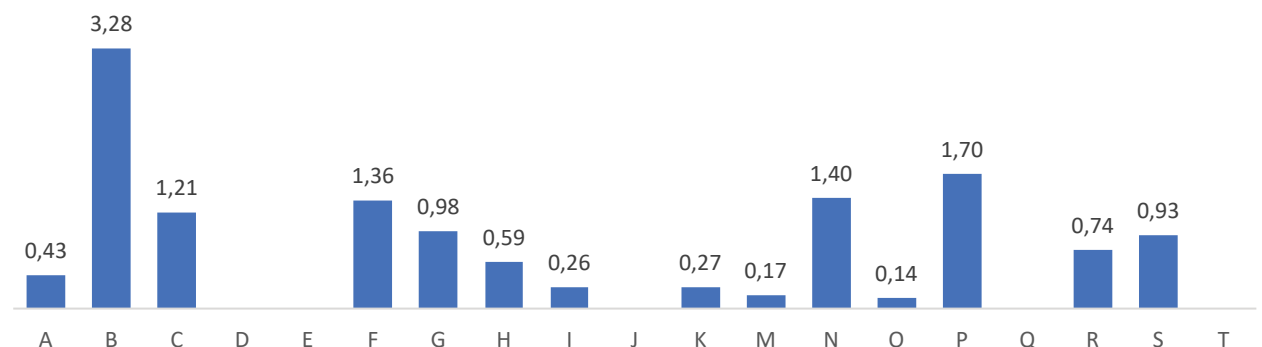
Beydağ ilçesinde 2010 yılında baskın sektörler arasında olmayan F - İnşaat sektörü ve N - İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri sektörü 2021 yılında baskın sektörler arasına girmiştir (Şekil 3.5).

TABLO 3.8. İzmir Beydağ İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri (2010-2021)

Sektör	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
A	0,719	0,369	0,181	0,389	0,008	0,090	0,191	0,411	0,485	0,333	0,411	0,426
B						0,049	1,214	1,495	1,444	1,485	2,681	3,283
C	1,212	1,346	1,367	1,140	1,089	1,171	1,099	1,348	1,282	1,110	1,236	1,208
D	0,741	1,359	1,401	0,220	0,205	0,569	1,672					
E		0,313	1,361					0,114	0,057			
F	0,963	0,940	1,113	1,902	2,237	1,732	1,728	1,706	1,781	2,149	1,837	1,360
G	1,113	1,075	0,934	0,832	0,892	0,985	1,055	1,153	1,140	1,050	1,032	0,981
H	0,783	0,664	0,501	0,489	0,471	0,475	0,415	0,202	0,256	0,487	0,576	0,589
I	0,238	0,242	0,203	0,253	0,285	0,294	0,315	0,424	0,378	0,315	0,374	0,259
J								0,007				
K	0,541	0,496	0,622	0,352	0,341	0,338	0,342	0,326	0,314	0,362	0,327	0,267
M	0,697	0,436	0,446	0,480	0,376	0,414	0,366	0,354	0,151	0,138	0,131	0,166
N	0,864	1,019	0,943	0,820	0,847	1,039	0,992	0,845	1,352	1,825	1,236	1,395
O		0,249					0,247	0,313	0,176	0,152	0,125	0,137
P	1,811	1,849	2,272	2,166	1,661	1,853	1,590	1,000	0,852	0,909	1,294	1,697
Q	0,070	0,074	0,105	0,085	0,086	0,090	0,054					
R	0,770	0,688	0,323	0,232	0,221	0,241	0,412	0,486	0,229	0,351	0,717	0,738
S	3,317	2,128	1,222	0,875	0,816	1,036	1,184	1,177	1,150	1,082	1,040	0,929
T	3,612	3,120	1,845	0,925	0,566							
BSS	5	7	7	3	3	5	7	6	6	6	7	5

Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

ŞEKİL 3.5. Beydağ İlçesi Baskın Sektörler (2021)

ÇEŞME

Çeşme ilçesinde baskın sektör sayısı 2010-2021 periyodunda 5 ve 7 arasında değişmektedir. Çeşme ilçesi baskın sektörleri yıllara göre incelendiğinde 2010 yılında baskın olan sektörler A - tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü, I - konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri sektörü, F - inşaat sektörü, L - gayrimenkul faaliyetleri sektörü, R - kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor sektörü, S - diğer hizmet faaliyetleri sektörü ve T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörüdür.

2021 yılı için baskın sektörler incelendiğinde A - tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü, I - konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri sektörü, F - inşaat sektörü, L - gayrimenkul faaliyetleri sektörü, R - kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor sektörü, T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörüdür (Şekil 3.6).

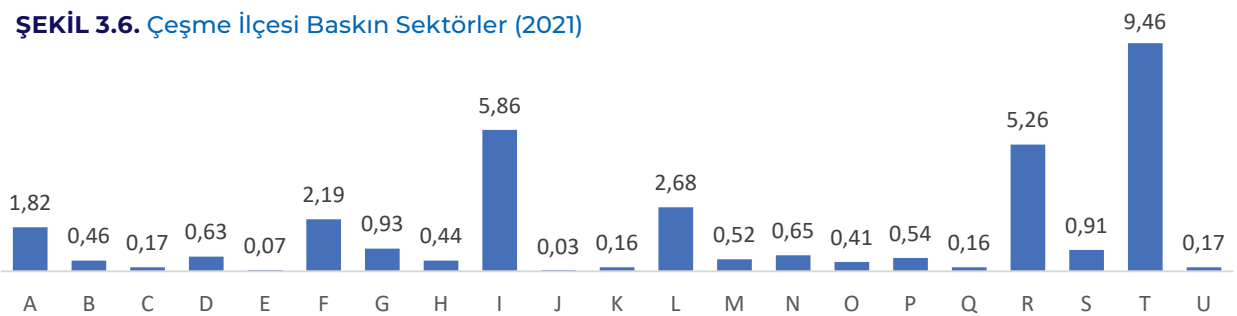
Çeşme ilçesi özelinde 2010 yılında baskın olmayan ve 2021 yılında baskın hale gelen sektörler bulunmamaktadır ancak tarım, konaklama ve hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörlerinin değerleri düşmüştür. En dikkate çekici düşüş T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektöründedir (Tablo 3.9). L - gayrimenkul faaliyetleri sektörünün değeri de düşmektedir. Diğer yandan inşaat, kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor sektörlerinin değerleri yükselmiştir. Dikkat çekici bir yükseliş eğilimi 2010-2020 periyodunda R - kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor sektöründe gerçekleşmektedir.

TABLO 3.9. İzmir Çeşme İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri (2010-2021)

Sektör	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
A	2,28	1,84	1,68	1,95	1,99	1,44	1,59	1,82	1,75	1,71	1,92	1,82
B	0,19	0,28	0,31	0,30	0,39	0,37	0,42	0,59	0,70	0,59	0,60	0,46
C	0,12	0,13	0,13	0,13	0,14	0,14	0,13	0,13	0,16	0,16	0,17	0,17
D	0,95	1,03	1,27	0,70	0,82	0,85	0,74	0,83	0,81	0,78	0,83	0,63
E	0,74	0,59	1,41	1,62	0,30	0,20	0,12	0,11	0,19	0,36	0,14	0,07
F	1,34	1,50	1,70	1,60	1,46	1,62	1,86	1,57	1,47	1,06	1,45	2,19
G	0,98	0,97	0,90	0,93	0,93	0,96	0,96	1,01	0,98	0,99	1,06	0,93
H	0,47	0,50	0,47	0,46	0,51	0,55	0,46	0,48	0,50	0,57	0,59	0,44
I	6,44	6,03	5,75	5,70	5,73	5,62	5,62	5,89	5,98	6,40	5,91	5,86
J	0,18	0,30	0,26	0,24	0,11	0,09	0,07	0,07	0,17	0,16	0,11	0,03
K	0,47	0,42	0,38	0,36	0,36	0,34	0,35	0,36	0,35	0,35	0,25	0,16
L	4,01	3,48	2,91	2,64	2,73	2,65	2,56	2,66	2,67	2,65	2,92	2,68
M	0,59	0,49	0,51	0,47	0,38	0,36	0,37	0,42	0,46	0,40	0,48	0,52
N	0,84	0,77	0,60	0,64	0,70	0,63	0,63	0,65	0,62	0,66	0,73	0,65
O		0,06			0,01	0,02	0,16	0,13	0,14	0,29	0,52	0,41
P	0,56	0,61	0,52	0,51	0,51	0,44	0,37	0,55	0,58	0,55	0,67	0,54
Q	0,24	0,26	0,34	0,26	0,27	0,14	0,13	0,13	0,10	0,10	0,13	0,16
R	3,75	2,87	2,19	2,29	3,20	2,75	2,45	3,38	3,65	4,99	5,10	5,26
S	1,26	1,23	1,34	1,17	1,31	1,20	1,08	1,10	0,94	1,09	1,04	0,91
T	23,89	20,03	12,12	7,12	5,01	4,47	4,90	5,75	6,30	7,10	12,28	9,46
U				0,02	0,31	0,24	0,23	0,21	0,21	0,24	0,20	0,17
BSS	6	7	8	7	6	6	6	7	5	6	7	5

Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

ŞEKİL 3.6. Çeşme İlçesi Baskın Sektörler (2021)

DİKİLİ

Dikili ilçesinde baskın sektör sayısı 2010-2021 periyodunda 6 ve 9 arasında değişmektedir. Dikili ilçesi özelinde baskın sektörler incelendiğinde 2010 yılında baskın sektörler A - tarım, ormancılık ve balıkçılık, B - madencilik ve taş ocakçılığı, D - elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı, F - inşaat, I - konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri, L - gayrimenkul faaliyetleri, N - idari ve destek hizmet faaliyetleri, T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörüdür.

2021 yılında baskın sektörler A - tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü, B - madencilik ve taş ocakçılığı sektörü, E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri sektörü, F - inşaat sektörü, G - toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı sektörü, I - konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri sektörü, L - gayrimenkul faaliyetleri sektörü, O - Kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik sektörü, T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörüdür (Şekil 3.7).

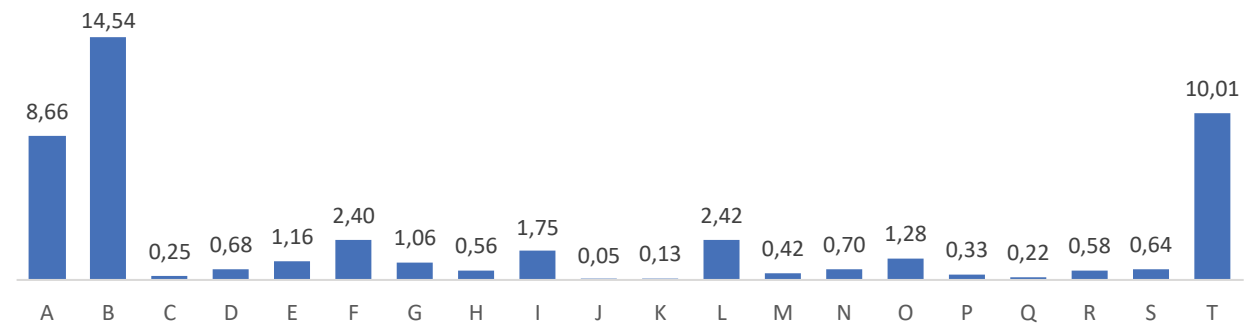
Dikili ilçesinde O - kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik sektörü ve E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri sektörü 2010 yılında baskın sektör değilken 2021 yılında baskın sektöre dönüşmüştür (Tablo 3.10).

TABLO 3.10. İzmir Dikili İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri (2010-2021)

Sektör	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
A	3,001	4,000	3,864	4,344	5,886	4,538	6,283	7,830	7,769	9,082	8,854	8,660
B	4,648	7,705	8,302	8,057	8,661	7,935	7,780	8,442	10,259	12,771	15,012	14,535
C	0,317	0,244	0,238	0,272	0,294	0,335	0,332	0,317	0,287	0,294	0,269	0,253
D	1,050	0,984	0,341	0,290	0,548	0,819	0,396	0,168	0,639	0,778	0,540	0,681
E	0,457	2,139	0,397	2,779	0,483	0,382	0,301	0,288	0,303	0,955	1,581	1,163
F	2,569	2,413	2,724	2,377	1,993	1,881	1,946	2,057	2,247	2,007	2,065	2,401
G	0,859	0,777	0,802	0,834	0,965	1,031	1,031	1,032	1,017	1,136	1,117	1,064
H	0,903	0,553	0,688	0,538	0,504	0,548	0,508	0,464	0,449	0,543	0,545	0,555
I	1,134	1,187	1,082	1,274	1,287	1,355	1,548	1,725	1,523	1,547	1,655	1,745
J	0,127	0,211	0,036		0,053	0,015	0,024	0,013	0,112	0,134	0,103	0,052
K	0,154	0,140	0,093	0,113	0,213	0,230	0,216	0,211	0,256	0,237	0,158	0,129
L	5,721	4,702	4,006	4,162	4,335	4,012	3,587	3,583	3,144	3,450	2,939	2,417
M	0,430	0,466	0,350	0,385	0,509	0,449	0,403	0,418	0,407	0,452	0,410	0,417
N	1,133	1,269	0,843	0,791	1,143	1,216	1,188	1,038	0,794	0,741	0,741	0,697
O	0,345	0,367	0,105	5,130	0,716	0,108	0,080	0,043	1,535	1,743	1,717	1,277
P	0,365	0,297	0,276	0,300	0,365	0,374	0,260	0,286	0,300	0,301	0,327	0,325
Q	0,335	0,318	0,298	0,306	0,273	0,269	0,263	0,239	0,232	0,258	0,220	0,217
R	0,360	0,555	0,680	0,914	1,045	1,309	1,058	1,137	0,919	0,862	0,769	0,580
S	0,891	0,553	0,605	0,676	0,721	0,668	0,675	0,680	0,615	0,643	0,558	0,639
T	12,242	11,681	8,383	4,393	3,257	3,281	4,171	5,537	5,625	7,244	11,902	10,014
BSS	8	8	6	8	8	9	9	9	8	8	9	9

Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

ŞEKİL 3.7. Dikili İlçesi Baskın Sektörler (2021)

FOÇA

Foça ilçesinde baskın sektör sayısı 2010-2021 periyodunda 5 ve 7 arasında değişmektedir. Foça ilçesi özelinde baskın sektörler incelendiğinde 2010 yılında baskın sektörler A - tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü, D - elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörü, F - inşaat sektörü, I - konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri sektörü, L - gayrimenkul faaliyetleri sektörü ve T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörüdür (Tablo 3.11).

2021 yılında baskın sektörler A - tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü, D - elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörü, E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri sektörü, F - inşaat sektörü, I - konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri sektörü, L - gayrimenkul faaliyetleri sektörü, N - idari ve destek hizmet faaliyetleri sektörüdür. Foça ilçesi Dikili ilçesi gibi İzmir Bölgesi'nin kuzey aksında yer alsa da baskın olduğu sektör sayısı görece düşüktür. Foça ilçesinin Özel Çevre Koruma bölgesi statüsünde olması bunun nedenlerinden biri olabilir (Şekil 3.8).

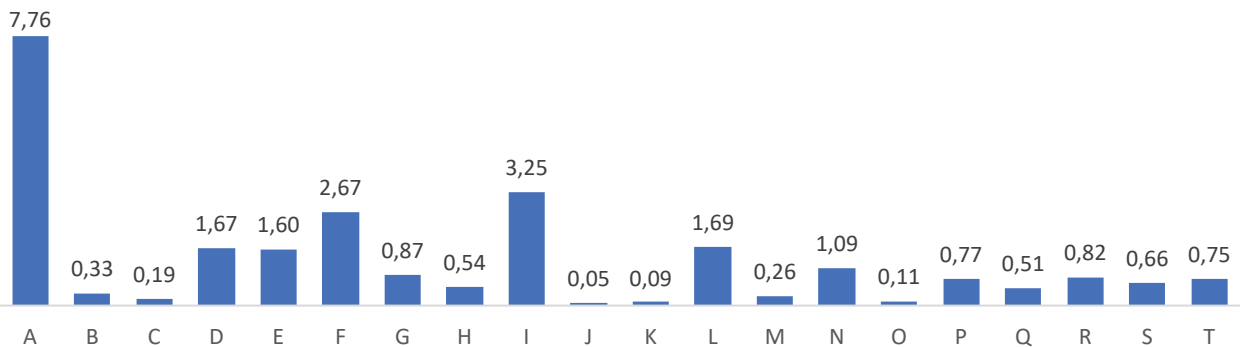
Foça ilçesinde 2010-2021 periyodunda A - tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü ve T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörlerinin değeri azalmıştır. Öte yandan F - İnşaat sektöründe ise değerin arttığı görülmektedir.

TABLO 3.11. İzmir Foça İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri (2010-2021)

Sektör	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
A	9,995	10,743	10,659	10,101	10,303	8,650	10,693	10,205	9,549	9,932	9,339	7,761
B	0,531	0,081		0,053	0,028	0,091	0,194	0,203	0,155	0,173	0,204	0,332
C	0,489	0,462	0,400	0,441	0,445	0,330	0,321	0,310	0,351	0,350	0,254	0,192
D	1,271	1,241	0,917	1,054	0,768	0,748	0,901	2,679	2,354	1,311	1,928	1,667
E	0,085	1,815	4,598	6,135	5,873	4,410	2,856	1,767	2,181	2,190	1,898	1,603
F	1,667	1,624	1,514	1,441	1,348	1,644	1,765	2,074	2,104	2,411	2,488	2,670
G	0,712	0,719	0,747	0,689	0,720	0,743	0,801	0,796	0,838	0,728	0,777	0,865
H	0,818	0,794	0,908	0,862	0,575	0,539	0,506	0,570	0,451	0,491	0,502	0,544
I	3,853	3,788	3,407	3,510	3,630	3,320	3,603	3,270	3,273	3,384	3,334	3,249
J	0,143	0,091	0,424	0,115	0,071	0,106	0,139	0,076	0,256	0,296	0,281	0,052
K	0,462	0,450	0,350	0,223	0,214	0,134	0,137	0,169	0,161	0,153	0,120	0,089
L	4,036	4,256	4,008	3,595	3,066	2,679	2,408	2,283	2,116	1,944	1,867	1,692
M	0,396	0,236	0,247	0,229	0,214	0,217	0,336	0,225	0,197	0,157	0,236	0,260
N	0,528	0,398	0,600	0,607	0,747	0,849	0,659	0,722	0,798	0,982	1,113	1,086
O	0,214	0,371	0,346	0,424	0,246	0,195	0,177	0,186	0,172	0,135	0,123	0,113
P	0,651	0,673	0,642	0,713	0,689	0,518	0,431	0,480	0,423	0,462	0,697	0,773
Q	0,120	0,186	0,207	0,167	0,276	0,337	0,283	0,268	0,217	0,249	0,424	0,505
R	0,238	0,014	0,068	0,303	0,376	0,320	0,446	0,440	0,702	0,778	0,860	0,816
S	0,225	0,490	0,320	0,417	0,427	0,421	0,542	0,536	0,544	0,489	0,557	0,663
T	1,622	0,952	0,728	0,519	1,104	1,045	1,119	0,920	0,551			0,751
BSS	6	6	5	6	6	6	6	6	6	6	7	7

Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

ŞEKİL 3.8. Foça İlçesi Baskın Sektörler (2021)

KARABURUN

Karaburun ilçesinde baskın sektör sayısı 2010-2021 periyodunda 6 ve 10 arasında değişmektedir (Tablo 3.12). Karaburun ilçesi özelinde baskın sektörler incelendiğinde baskın sektörler A - tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü, F - inşaat sektörü, L - gayrimenkul faaliyetleri sektörü, N - idari ve destek hizmet faaliyetleri sektörü, T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörü ve U - Uluslararası Örgütler Ve Temsilciliklerinin Faaliyetleri sektörüdür.

2021 yılında Karaburun ilçesinde baskın olan sektörler A - tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü, D - elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörü, F - inşaat sektörü, I - konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri sektörü G - toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı sektörü, L - gayrimenkul faaliyetleri, N - idari ve destek hizmet faaliyetleri sektörü, R - kültür, sanat, eğlence, dinlenme ve spor sektörü, T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörüdür (Şekil 3.9).

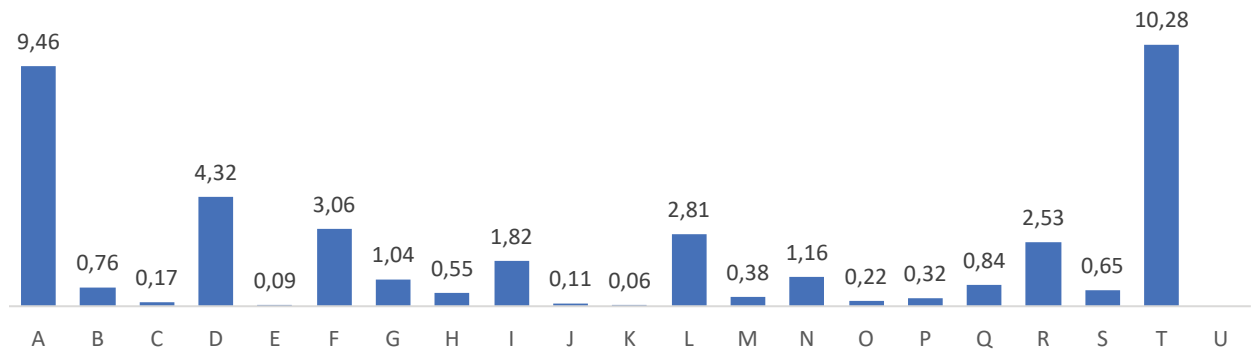
Karaburun ilçesinde A - tarım, ormancılık ve balıkçılık ve T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörlerinde düşüşün yok yüksek olduğu görülmektedir.

TABLO 3.12. İzmir Karaburun İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri (2010-2021)

Sektör	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
A	16,266	14,161	13,820	15,692	18,899	12,343	15,569	15,253	15,551	12,943	12,087	9,455
B	0,384	0,883	1,279	1,272	0,652	0,276	0,220	0,213	0,548	0,552	0,692	0,764
C	0,360	0,323	0,253	0,187	0,158	0,164	0,152	0,134	0,143	0,138	0,160	0,172
D	0,636	0,538	2,228	8,113	5,676	5,292	5,169	4,028	4,000	5,043	5,303	4,324
E	0,299	0,135	0,065	0,851	0,765	0,377	0,489	0,164	0,045	0,077	0,089	0,089
F	1,524	2,218	2,365	2,190	2,289	2,479	2,463	2,709	2,425	2,969	2,085	3,059
G	0,968	0,882	0,796	0,862	0,764	0,811	0,891	0,891	0,928	0,902	1,072	1,037
H	0,613	0,503	0,523	0,428	0,486	0,543	0,419	0,451	0,512	0,520	0,651	0,548
I	1,868	1,603	1,547	1,413	1,352	1,375	1,423	1,472	1,463	1,550	1,936	1,816
J	0,711	0,509	0,324	0,212	0,191	0,189	0,172	0,129	0,072	0,044	0,079	0,113
K	0,089	0,073	0,063	0,056	0,093	0,119	0,077	0,092	0,059	0,072	0,085	0,059
L	4,759	3,712	3,184	2,677	2,794	2,588	2,788	3,196	3,049	2,890	3,018	2,813
M	0,324	0,337	0,405	0,476	0,398	0,403	0,450	0,389	0,387	0,370	0,600	0,379
N	1,000	0,786	0,779	0,631	0,600	0,713	0,760	0,895	0,879	1,101	1,293	1,159
O	0,976	0,895	0,107	0,058			0,158	0,180	0,141	0,161	0,221	0,221
P	0,749	0,561	0,437	0,473	0,520	0,415	0,253	0,228	0,282	0,283	0,325	0,315
Q	0,083	0,149	0,138	0,231	0,293	0,153	0,127	0,375	1,044	1,087	1,123	0,842
R	0,743	0,464	0,352	0,710	1,524	1,745	1,798	0,584	2,629	2,281	3,065	2,529
S	0,337	0,278	0,402	0,424	0,310	0,155	0,179	0,308	0,522	0,758	0,847	0,646
T	36,027	21,032	13,016	6,487	4,511	3,613	3,645	4,391	5,635	5,712	10,854	10,282
U	10,186	8,487	7,290	6,736	1,766							
BSS	7	6	8	8	8	7	7	6	8	9	10	9

Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

ŞEKİL 3.9. Karaburun İlçesi Baskın Sektörler (2021)

KEMALPAŞA

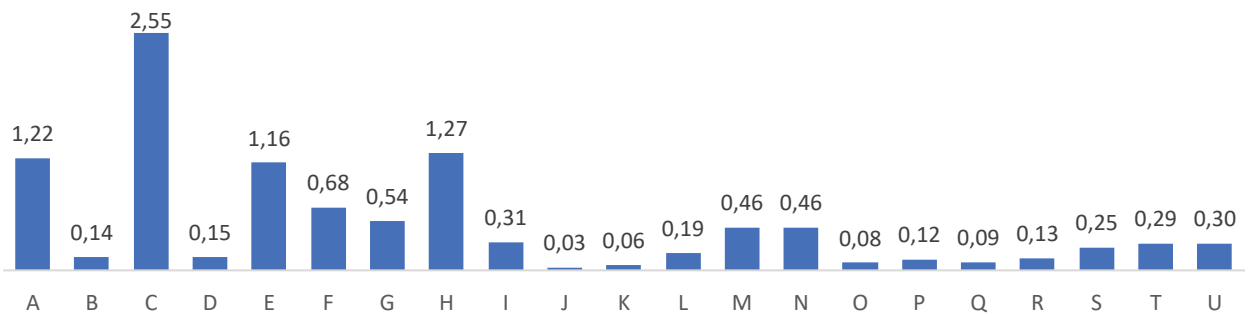
Kemalpaşa ilçesinde baskın sektör sayısı oldukça azdır. 2010-2021 periyodunda baskın sektör sayısı Kemalpaşa ilçesinde 3 ve 4 arasında değişmektedir (Tablo 3.13). Kemalpaşa ilçesi özelinde yıllara göre 2010 yılı için baskın sektörler A - tarım, ormancılık ve balıkçılık, C - imalat, H - ulaştırma ve depolama sektörleridir. 2021 yılı için baskın sektörler incelendiğinde A - tarım, ormancılık ve balıkçılık, C - imalat, E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri, H - ulaştırma ve depolama sektörleri baskın sektörlerdir. Yıllar itibarıyla E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri sektörünün baskın hale geldiği görülmektedir (Şekil 3.10).

TABLO 3.13. İzmir Kemalpaşa İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri (2010-2021)

Sektör	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
A	1,288	1,307	1,180	1,233	1,473	1,139	1,365	1,358	1,350	1,303	1,251	1,215
B	0,084	0,089	0,088	0,115	0,109	0,096	0,142	0,176	0,136	0,134	0,131	0,140
C	2,287	2,357	2,363	2,391	2,444	2,569	2,614	2,695	2,675	2,667	2,572	2,554
D	0,291	0,327	0,333	0,264	0,182	0,377	0,196	0,094	0,074	0,099	0,299	0,152
E	0,423	0,855	0,381	0,514	0,413	0,388	0,317	0,342	0,563	0,673	1,035	1,158
F	0,486	0,372	0,359	0,411	0,376	0,320	0,294	0,323	0,399	0,435	0,513	0,679
G	0,564	0,570	0,563	0,543	0,563	0,557	0,558	0,600	0,594	0,582	0,537	0,539
H	1,500	1,395	1,346	1,381	1,365	1,387	1,420	1,508	1,516	1,344	1,257	1,266
I	0,191	0,211	0,254	0,236	0,244	0,259	0,294	0,337	0,333	0,284	0,306	0,309
J	0,044	0,050	0,012	0,011	0,015	0,006	0,010	0,009	0,044	0,045	0,038	0,027
K	0,116	0,127	0,155	0,157	0,165	0,146	0,142	0,150	0,134	0,127	0,085	0,063
L	0,070	0,067	0,064	0,058	0,058	0,073	0,106	0,133	0,132	0,117	0,143	0,186
M	0,578	0,543	0,550	0,580	0,573	0,545	0,536	0,512	0,509	0,492	0,469	0,460
N	0,326	0,351	0,475	0,430	0,359	0,368	0,458	0,441	0,408	0,432	0,487	0,460
O	0,064	0,067	0,360	0,524	0,333	0,272	0,152	0,155	0,162	0,226	0,086	0,082
P	0,215	0,209	0,190	0,170	0,178	0,176	0,125	0,092	0,089	0,089	0,102	0,115
Q	0,059	0,059	0,076	0,086	0,088	0,091	0,107	0,108	0,093	0,094	0,085	0,086
R	0,045	0,053	0,074	0,125	0,173	0,116	0,063	0,066	0,108	0,110	0,178	0,126
S	0,585	0,577	0,483	0,394	0,457	0,451	0,487	0,546	0,500	0,377	0,286	0,249
T	0,057	0,132	0,101	0,082	0,140	0,163	0,177	0,183	0,182	0,182	0,204	0,289
U	0,581	0,519	0,460	0,422	0,505	0,496	0,381	0,303	0,278	0,259	0,267	0,297
BSS	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4

Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

ŞEKİL 3.10. Kemalpaşa İlçesi Baskın Sektörler (2021)

KINIK

Kınık ilçesinde baskın sektör sayısı 2010-2021 periyodunda en düşük 3 ve en yüksek 9 arasında değişmektedir (Tablo 3.14). Kınık ilçesi özelinde baskın sektörler incelendiğinde 2010 yılı için baskın sektörler A - Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık, B - madencilik ve taş ocakçılığı, D - elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı, E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri, H - ulaştırma ve depolama, O - kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik, P - eğitim ve T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörüdür.

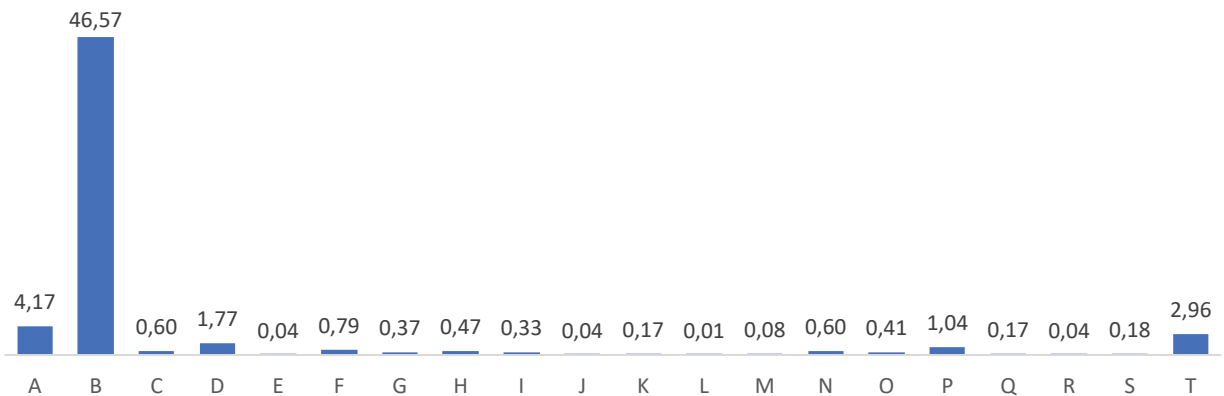
2021 yılı için baskın sektörler A - tarım, ormancılık ve balıkçılık, B - madencilik ve taş ocakçılığı, D - elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı, P - eğitim, T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörleridir (Şekil 3.11).

TABLO 3.14. İzmir Kınık İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri (2010-2021)

Sektör	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
A	1,729	2,581	2,031	2,189	2,131	2,144	1,836	2,486	2,374	2,286	1,739	4,166
B	2,707	2,314	2,305	3,160	8,385	14,269	22,855	21,798	26,071	35,955	41,775	46,573
C	0,782	0,821	0,876	0,831	0,982	0,901	0,932	0,788	0,840	0,790	0,705	0,598
D	1,091	1,628	1,451	0,740	0,823	1,289	0,218	0,588	0,742	0,632	0,738	1,771
E	1,590	2,363	2,460	9,055	0,827	0,439	0,357	0,433	0,325	0,065	0,045	0,036
F	0,634	0,599	0,858	1,190	0,887	1,110	1,242	1,478	1,030	0,886	1,256	0,792
G	0,888	0,883	0,806	0,893	0,762	0,721	0,614	0,580	0,579	0,514	0,387	0,367
H	1,591	1,146	1,129	1,220	1,339	1,016	0,796	0,746	0,746	0,565	0,421	0,469
I	0,982	1,112	0,990	0,796	0,800	0,743	0,587	0,478	0,561	0,454	0,373	0,329
J										0,016	0,045	0,040
K	0,597	0,540	0,439	0,429	0,353	0,246	0,228	0,243	0,300	0,376	0,266	0,165
L												0,009
M	0,245	0,315	0,307	0,272	0,196	0,159	0,138	0,133	0,127	0,104	0,089	0,075
N	0,655	0,997	1,136	0,608	1,121	1,139	0,897	0,753	0,719	0,639	0,593	0,604
O	1,121	1,604	0,556	0,895	0,309	0,249	0,235	0,145	0,867	0,816	0,568	0,409
P	3,633	3,429	2,966	2,302	1,833	1,291	0,890	1,242	1,267	1,109	1,034	1,042
Q	0,089	0,134	0,112	0,112	0,100	0,065	0,051	0,078	0,054	0,136	0,222	0,169
R	0,824	0,791	0,521	0,169	0,122	0,269	0,199	0,072	0,219	0,117	0,043	0,041
S	0,950	0,785	0,786	0,871	0,562	0,420	0,338	0,296	0,343	0,347	0,251	0,183
T	5,920	6,878	9,691	1,424	0,250	0,478	0,635	1,235	1,289	2,531	4,451	2,956
BSS	8	9	8	7	5	7	3	5	5	4	5	5

Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

ŞEKİL 3.11. Kınık İlçesi Baskın Sektörler (2021)

KIRAZ

Kiraz ilçesinde baskın sektör sayısı 2010-2021 periyodunda en düşük 3 ve en yüksek 7 arasında değişmektedir. Kiraz ilçesi özelinde yıllara göre baskın sektörler incelendiğinde 2010 yılı için E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri, F - inşaat, G - toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, H - ulaştırma ve depolama, K - finans ve sigorta faaliyetleri, P - eğitim, S - diğer hizmet faaliyetleri sektörleridir.

2021 yılı için baskın sektörler değerlendirildiğinde A - tarım, ormancılık ve balıkçılık, E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri, F - inşaat, G - toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, N - idari ve destek hizmet faaliyetleri, P - eğitim sektörleridir (Şekil 3.12).

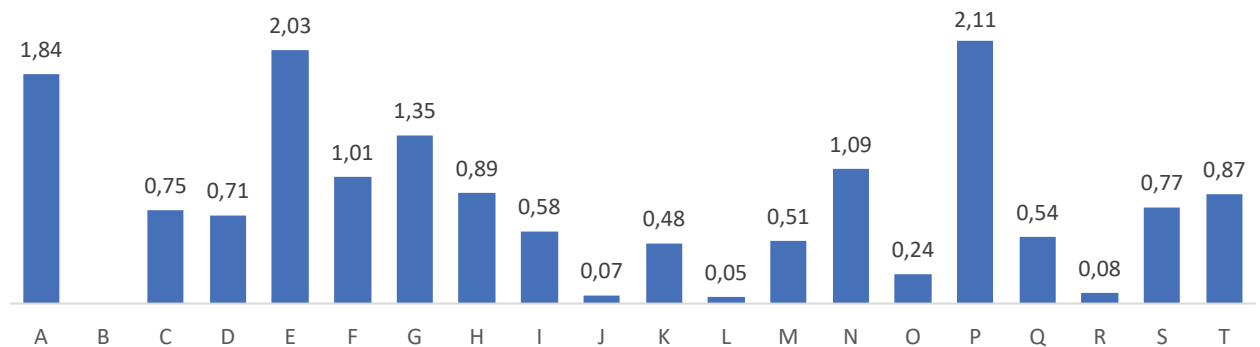
2010-2020 periyodunda A - tarım, ormancılık ve balıkçılık ve N - idari ve destek hizmet faaliyetleri sektöründeki artış ve ayrıca S - diğer hizmet faaliyetleri sektöründeki düşüş dikkate değerdir (Tablo 3.15).

TABLO 3.15. İzmir Kiraz İlçesi NACE kodlarına Göre LQ Analizleri (2010-2021)

Sektör	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
A	0,413	0,694	0,759	0,815	1,086	1,163	1,886	1,930	1,974	2,359	2,133	1,836
B		0,030				0,078	0,079	0,043	0,041	0,036		
C	0,701	0,787	0,925	0,901	0,933	1,058	0,996	0,929	0,882	0,821	0,817	0,750
D	0,445	0,376	0,286	0,329	0,298	0,402	0,325	0,325	0,625	0,708	0,792	0,711
E	1,459	1,269	1,393	1,120	0,770	1,395	3,112	0,403	0,505	0,976	2,233	2,029
F	1,078	0,968	0,963	1,145	1,006	0,698	0,643	0,775	1,164	1,570	1,086	1,013
G	1,131	1,125	1,179	1,225	1,538	1,770	1,352	1,237	1,320	1,342	1,325	1,346
H	1,392	1,045	0,840	0,905	0,914	0,886	0,965	0,786	0,808	0,833	0,893	0,891
I	0,933	1,066	1,065	0,947	0,965	0,862	0,789	0,898	0,863	0,761	0,662	0,582
J	0,518	0,482	0,590	0,561	0,084	0,046	0,003	0,019	0,251	0,365	0,266	0,071
K	1,031	0,962	0,812	0,691	0,685	0,703	0,917	0,885	0,948	0,980	0,685	0,482
L											0,038	0,052
M	0,497	0,446	0,480	0,441	0,526	0,536	0,538	0,473	0,503	0,572	0,579	0,508
N	0,622	0,683	0,721	0,639	0,394	0,457	1,015	0,977	0,742	0,563	0,935	1,085
O						0,020	0,081	0,293	0,025	0,188	0,212	0,239
P	2,994	3,285	2,750	2,568	2,528	2,091	1,882	2,226	1,975	1,825	1,965	2,108
Q	0,346	0,386	0,360	0,282	0,102	0,160	0,142	0,133	0,125	0,231	0,389	0,536
R	0,240	0,208	0,032	0,039	0,010			0,053	0,086	0,082	0,086	0,083
S	2,116	1,886	1,927	1,885	1,699	1,134	1,738	0,810	0,954	1,035	1,001	0,768
T						0,187	0,248	0,237		0,644	1,500	0,873
BSS	7	6	5	5	5	6	6	3	4	5	7	6

Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

ŞEKİL 3.12. Kiraz İlçesi Baskın Sektörler (2021)

MENDERES

Menderes ilçesinde baskın sektör sayısı 2010-2021 periyodunda en düşük 6 ve en yüksek 9 arasında değişmektedir. Menderes ilçesi özelinde yıllara göre baskın sektörler incelendiğinde 2010 yılında baskın sektörler A - tarım, ormancılık ve balıkçılık, C - imalat, E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri, F - inşaat, G - Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, I - konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri, T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörleridir.

2021 yılı Menderes ilçesi baskın sektörleri incelendiğinde sektörler A - tarım, ormancılık ve balıkçılık, B - madencilik ve taş ocakçılığı, C - imalat, E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri, F - inşaat, G - toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, I - konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri, J - bilgi ve iletişim, T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörleridir (Şekil 3.13).

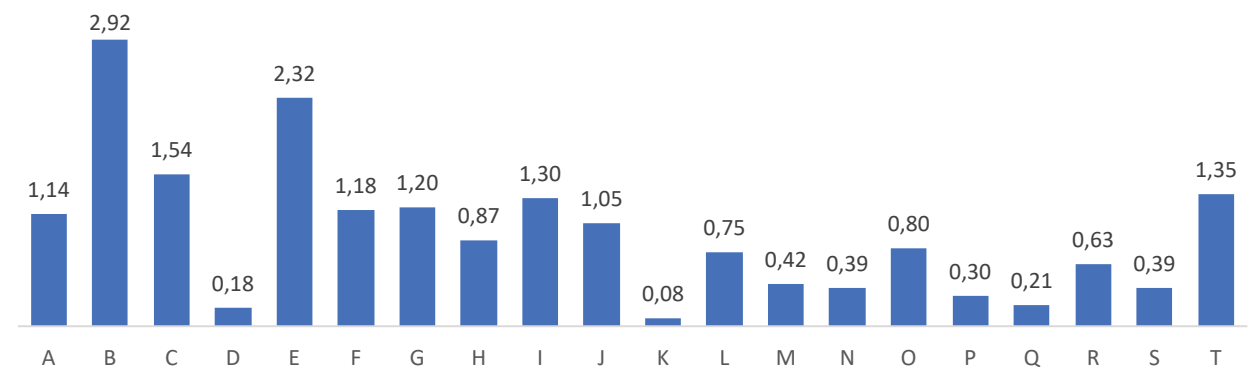
Menderes ilçesinde 2010 yılında baskın olmayan ancak 2010-2021 periyodunda baskın sektöre dönüşen sektörler bulunmaktadır. J - bilgi ve iletişim sektörü 2013 yılında baskın sektöre dönüşmüştür ve 2021 yılına değin değeri artmıştır. Diğer yandan 2010 yılında menderes ilçesinde baskın sektör olan T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörünün değerinin 2021 yılına oldukça azalmıştır (Tablo 3.16).

TABLO 3.16. İzmir Menderes İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri (2010-2021)

Sektör	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
A	1,781	1,670	1,506	1,564	1,504	1,158	1,241	1,377	1,358	1,666	2,536	1,139
B	0,898	2,194	2,854	2,602	2,317	2,669	2,824	2,855	2,894	3,198	2,991	2,918
C	1,448	1,498	1,459	1,450	1,391	1,422	1,444	1,425	1,514	1,520	1,569	1,544
D	0,305	0,235	0,315	0,290	0,238	0,201	0,428	0,593	0,278	0,252	0,159	0,176
E	2,348	0,848	0,974	2,583	1,775	1,165	0,961	1,923	2,098	2,355	2,594	2,321
F	1,020	0,981	0,932	0,889	0,976	1,071	1,074	1,102	0,966	0,824	0,931	1,179
G	1,103	1,083	1,077	1,080	1,130	1,096	1,152	1,212	1,211	1,207	1,220	1,204
H	0,594	0,780	0,808	0,819	0,882	0,930	1,106	0,851	0,826	0,862	0,827	0,868
I	1,715	1,620	1,587	1,437	1,289	1,372	1,240	1,374	1,407	1,499	1,032	1,299
J	0,011	0,020	0,644	1,877	2,404	1,718	1,761	1,533	1,177	1,008	0,979	1,047
K	0,197	0,206	0,185	0,183	0,186	0,163	0,169	0,179	0,192	0,176	0,114	0,078
L	0,717	0,678	0,674	0,716	0,661	0,649	0,652	0,711	0,794	0,797	0,797	0,752
M	0,363	0,373	0,393	0,366	0,372	0,390	0,433	0,446	0,463	0,479	0,481	0,424
N	0,689	0,420	0,382	0,386	0,441	0,460	0,395	0,374	0,427	0,499	0,426	0,389
O	0,153	0,139	0,636	0,124	0,135	0,129	0,111	1,609	1,101	0,853	0,972	0,795
P	0,219	0,201	0,185	0,171	0,156	0,159	0,216	0,333	0,327	0,296	0,317	0,299
Q	0,317	0,356	0,364	0,308	0,301	0,338	0,286	0,268	0,218	0,221	0,223	0,207
R	0,583	0,660	0,615	0,759	0,829	0,872	0,834	0,807	0,796	0,700	0,463	0,625
S	0,443	0,356	0,377	0,423	0,418	0,400	0,339	0,311	0,360	0,388	0,366	0,387
T	3,761	3,229	1,855	0,829	0,555	0,462	0,495	0,588	0,674	0,837	1,288	1,345
BSS	7	6	6	7	7	8	8	9	8	7	7	9

Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

ŞEKİL 3.13. Menderes İlçesi Baskın Sektörler (2021)

İZMİR MERKEZ

İzmir metropoliten yerleşimini kapsayan İzmir merkez ilçede baskın sektör sayısı 2010-2021 periyodunda en düşük 9 ve en yüksek 12 arasında değişmektedir. İzmir metropoliten yerleşimini kapsayan İzmir merkez ilçe özelinde baskın sektörler incelendiğinde C - imalat, G - toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, H - ulaştırma ve depolama, K - finans ve sigorta faaliyetleri, L - gayrimenkul faaliyetleri, M - mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler, N - idari ve destek hizmet faaliyetleri, S - diğer hizmet faaliyetleri, T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörleridir.

2021 yılında baskın olan sektörler ise E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri, G - toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, H - ulaştırma ve depolama, I - konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri, J - bilgi ve iletişim, L - gayrimenkul faaliyetleri, M - mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler, N - idari ve destek hizmet faaliyetleri Q - insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri, R - kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor, S - diğer hizmet faaliyetleri, T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörleridir (Şekil 3.14).

İzmir merkez ilçenin 2010-2021 periyodunda C - imalat ve K - finans ve sigorta faaliyetleri sektörlerinde baskınlığını yitirdiği ancak E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri, I - konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri, J - bilgi ve iletişim, Q - insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri, R - kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor sektörlerinde baskınlık olduğu görülmektedir (Tablo 3.17).

C - imalat sektörü 2014 yılında ve K - finans ve sigorta faaliyetleri sektörü ise 2021 yılında baskınlığını yitirmiştir. E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri sektörü ise 2013 yılında, I - konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri 2020 yılında, J - bilgi ve iletişim 2019 yılında, Q - insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri 2011 yılında, R - kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor sektörlerinde ise 2012 yılında baskın sektör olmuştur.

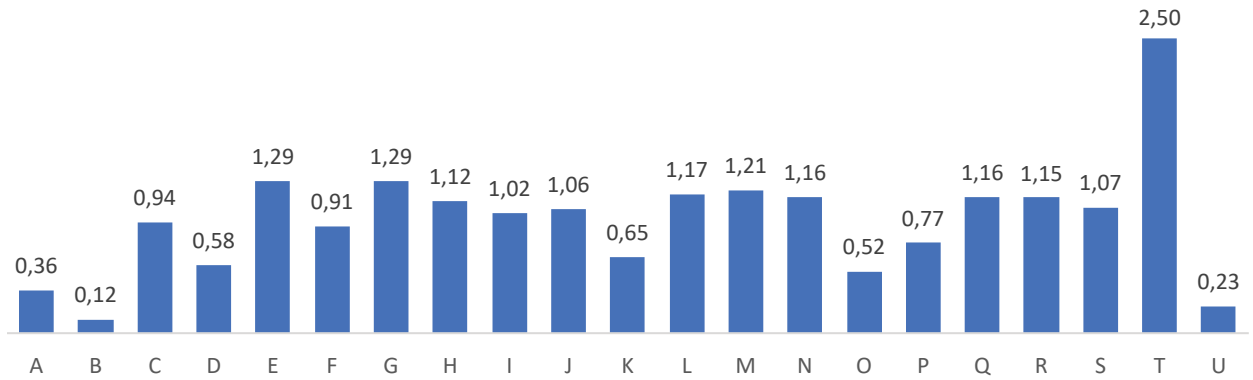
TABLO 3.17. İzmir Merkez İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri (2021)

Sektör	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
A	0,410	0,413	0,403	0,412	0,390	0,322	0,371	0,388	0,366	0,384	0,451	0,364
B	0,148	0,080	0,093	0,087	0,087	0,078	0,081	0,087	0,096	0,093	0,111	0,115
C	1,052	1,050	1,035	1,008	0,986	0,979	0,970	0,956	0,953	0,963	0,945	0,940
D	0,609	0,599	0,549	0,479	0,441	0,416	0,474	0,414	0,523	0,567	0,545	0,576
E	0,989	0,999	0,973	1,142	1,138	1,349	1,253	1,213	1,194	1,151	1,216	1,289
F	0,651	0,683	0,697	0,731	0,734	0,767	0,840	0,947	0,989	0,981	0,871	0,910
G	1,309	1,300	1,295	1,278	1,268	1,261	1,262	1,257	1,246	1,253	1,265	1,285
H	1,149	1,152	1,156	1,205	1,234	1,203	1,189	1,184	1,181	1,159	1,121	1,118
I	0,916	0,903	0,894	0,881	0,881	0,902	0,974	0,988	0,968	0,960	1,056	1,017
J	0,691	0,723	0,740	0,779	0,774	0,882	0,903	0,835	0,945	1,049	1,070	1,057
K	1,030	1,013	1,007	1,008	1,003	1,007	1,011	1,032	1,077	1,106	0,810	0,646
L	1,256	1,241	1,218	1,190	1,179	1,149	1,140	1,128	1,128	1,118	1,148	1,174
M	1,202	1,199	1,177	1,167	1,131	1,161	1,134	1,139	1,146	1,169	1,164	1,211
N	1,138	1,084	1,069	1,062	1,054	1,032	1,017	1,035	1,021	1,017	1,106	1,155
O	0,503	0,621	0,590	0,563	0,519	0,535	0,488	0,317	0,303	0,355	0,467	0,518

Sektör	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
P	0,770	0,826	0,876	0,899	0,935	0,918	0,837	0,819	0,831	0,813	0,803	0,765
Q	0,935	0,944	1,027	1,059	1,135	1,127	1,075	1,048	1,042	1,019	1,067	1,158
R	0,942	0,945	1,004	1,044	1,059	1,166	1,228	1,288	1,195	1,203	1,220	1,149
S	1,204	1,153	1,185	1,193	1,283	1,255	1,139	1,078	1,055	1,061	1,075	1,065
T	2,106	1,923	1,691	1,541	1,803	1,835	1,844	1,803	1,801	1,855	2,301	2,499
U	0,371	0,355	0,332	0,314	0,295	0,278	0,466	0,343	0,283	0,233	0,212	0,228
BSS	9	9	11	12	11	11	11	11	11	12	12	12

Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

ŞEKİL 3.14. İzmir Merkez İlçesi Baskın Sektörler (2021)

ÖDEMİŞ

Ödemiş ilçesinde baskın sektör sayısı 2010-2021 periyodunda en düşük 5 ve en yüksek 8 arasında değişmektedir. Ödemiş ilçesi özelinde baskın sektörler incelendiğinde 2010 yılı için baskın sektörler A - tarım, ormancılık ve balıkçılık, F - inşaat, G - toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, P - eğitim, S - diğer hizmet faaliyetleri ve T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörleridir.

2021 yılı için baskın sektörler ise A - tarım, ormancılık ve balıkçılık, B - madencilik ve taş ocakçılığı, E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri, F - inşaat, G - toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, O - kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik, P - eğitim sektörleridir (Şekil 3.15).

2010-2021 periyodunda A - tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörünü değeri oldukça artmıştır. B - madencilik ve taş ocakçılığı sektör değerinin zaman içerisinde arttığı ve 2013 sonrası baskın hale geçmiştir. E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri sektörü de 2010 yılında baskın olmayan ancak yıllar itibarıyla değeri artan sektörlerden olduğu görülmektedir. Ödemiş ilçesinde E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri sektörü 2014 yılında baskın hale geçmiştir. O - kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik sektörü de benzer şekilde değeri yıllar içerisinde artmıştır. 2018 yılında baskın sektör olan O - kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik sektörünün en yüksek değeri 2020 yılındadır.

Diğer yandan Ödemiş ilçesinde 2010 yılında baskın sektör olup yıllar itibarıyla baskınlığını yitirmiş sektörler bulunmaktadır. 2010-2021 periyodunda T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörü baskınlığını

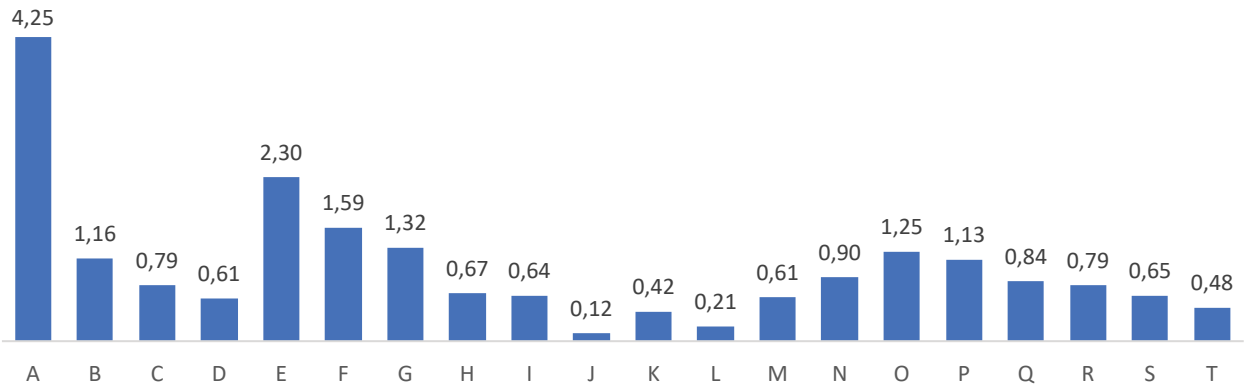
yitirmiştir. Benzer şekilde S - diğer hizmet faaliyetleri sektörü de 2010 yılında baskın sektörken 2016 yılında baskın sektör değildir ve sonrasında da baskın sektör olamamıştır (Tablo 3.18).

TABLO 3.18. İzmir Ödemiş İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri (2010-2021)

Sektör	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
A	1,366	1,566	1,834	2,089	2,863	2,430	3,146	4,010	3,884	4,107	4,256	4,246
B	0,589	0,866	0,979	1,079	1,364	1,559	1,438	1,267	1,435	1,398	1,181	1,161
C	0,930	0,946	0,932	0,836	0,866	0,906	0,904	0,913	0,857	0,844	0,778	0,793
D	0,514	0,319	0,261	0,501	0,472	0,490	0,181	0,208	0,329	0,563	0,595	0,610
E	0,510	1,318	0,857	0,958	1,749	1,775	1,664	1,407	1,567	1,633	1,589	2,296
F	1,305	1,346	1,361	1,506	1,387	1,299	1,254	1,253	1,309	1,351	1,529	1,592
G	1,358	1,285	1,294	1,301	1,348	1,384	1,413	1,384	1,384	1,356	1,329	1,315
H	0,545	0,581	0,688	0,760	0,726	0,755	0,916	0,857	0,680	0,639	0,654	0,671
I	0,803	0,725	0,750	0,671	0,780	0,759	0,768	0,718	0,694	0,678	0,708	0,638
J	0,127	0,802	0,184	0,694	0,344	0,156	0,123	0,420	0,596	0,724	0,567	0,116
K	0,892	0,814	0,817	0,826	0,898	0,881	0,850	0,847	0,832	0,824	0,569	0,419
L	0,215	0,254	0,309	0,232	0,218	0,256	0,267	0,275	0,335	0,282	0,257	0,209
M	0,580	0,691	0,676	0,706	0,736	0,764	0,957	0,865	0,746	0,690	0,656	0,613
N	0,888	0,714	0,721	0,672	0,598	0,642	0,550	0,638	0,816	0,982	0,988	0,897
O	0,220	0,333	0,368	0,154	0,216	0,097	0,942	0,052	1,195	1,408	1,453	1,253
P	1,408	1,326	1,257	1,218	1,277	1,189	1,038	1,052	1,046	1,041	1,087	1,133
Q	0,793	0,722	0,698	0,689	0,698	0,650	0,599	0,573	0,534	0,617	0,747	0,842
R	0,723	0,796	0,869	1,389	0,524	0,679	0,836	0,941	0,899	0,826	1,044	0,790
S	1,517	1,422	1,572	1,390	1,184	1,000	0,982	1,057	0,911	0,732	0,691	0,647
T	1,983	1,436	0,803	0,472	0,336	0,337	0,349	0,367	0,190	0,247	0,416	0,478
BSS	6	7	5	7	7	7	6	7	7	7	8	7

Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

ŞEKİL 3.15. Ödemiş İlçesi Baskın Sektörler (2021)

SEFERİHISAR

Seferihisar ilçesinde baskın sektör sayısı 2010-2021 periyodunda en düşük 5 ve en yüksek 8 arasında değişmektedir. Seferihisar ilçesi özelinde baskın sektörler incelendiğinde 2010 yılı için baskın sektörler A - tarım, ormancılık ve balıkçılık, F - inşaat, G - toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, H - ulaştırma ve depolama, I - konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri, L - gayrimenkul faaliyetleri, N - idari ve destek hizmet faaliyetleri, R - kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor, S - diğer hizmet faaliyetleri, T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörleridir (Tablo 3.19).

2021 yılında baskın sektörler A - tarım, ormancılık ve balıkçılık, D - elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı, E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri, F - inşaat, G - toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, - konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri, I - konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri, L - gayrimenkul faaliyetleri, O - kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik, S - diğer hizmet faaliyetleri, T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörleridir (Şekil 3.16).

2010-2021 periyodunda A - tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü baskın sektör olmayı sürdürse de değerin yaklaşık olarak yarı yarıya azaldığı görülmektedir. D - elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı 2010 yılında baskın sektör değilken 2016 yılında baskın sektör olmuştur 2021 yılına değin baskın sektör olmaya devam etmiştir. Benzer şekilde O - kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik sektörü de 2010 yılında baskın sektör değilken 2017 yılında baskın sektör olmuştur.

Seferihisar ilçesinde H - ulaştırma ve depolama sektörü 2010 yılında baskın sektörken 2011 yılının ardından baskın sektör değildir. Benzer şekilde R - kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor sektörü de 2010 yılında baskın sektörken 2012 yılının ardından baskın sektör değildir. Ayrıca T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörü Seferihisar ilçesinde 2010-2021 periyodunda baskın sektöre de değeri 2,5 kat azalmıştır.

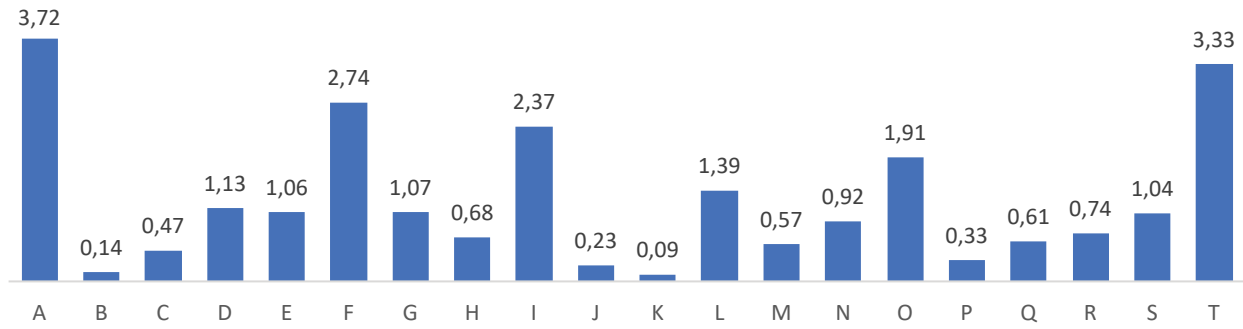
TABLO 3.19. İzmir Seferihisar İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri (2010-2021)

Sektör	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
A	6,730	6,106	5,017	5,839	5,905	3,742	4,405	5,870	4,636	3,977	5,435	3,723
B				0,209	0,018	0,032	0,037	0,061	0,091	0,028	0,113	0,140
C	0,497	0,487	0,381	0,354	0,353	0,331	0,366	0,415	0,414	0,397	0,467	0,465
D	0,493	0,338	0,450	0,199	0,170	0,571	1,452	1,084	1,107	0,933	0,819	1,125
E	0,549	0,582	0,694	1,747		0,015	0,006	0,038	0,144	0,457	0,486	1,060
F	1,518	1,572	1,993	1,719	1,580	1,956	2,384	2,336	2,040	1,963	2,259	2,737
G	1,114	1,190	1,232	1,117	1,150	1,002	1,074	1,121	1,104	1,092	1,067	1,066
H	1,098	0,864	0,728	0,519	1,065	1,036	0,389	0,561	0,630	0,689	0,717	0,679
I	2,106	2,197	1,825	2,527	2,384	2,232	1,866	1,772	2,474	2,982	2,365	2,367
J	0,355	0,318	0,328	0,288	0,043	0,036	0,023	0,041	0,240	0,303	0,270	0,233
K	0,232	0,229	0,219	0,200	0,188	0,219	0,216	0,182	0,221	0,167	0,141	0,090
L	1,356	1,575	1,642	1,734	1,285	1,126	1,013	1,222	1,108	1,171	1,134	1,387
M	0,660	0,699	0,658	0,716	0,778	0,730	0,747	0,856	0,798	0,838	0,790	0,567
N	1,208	1,209	0,978	1,071	1,078	1,124	1,032	1,062	0,798	0,896	0,955	0,916
O	0,198	0,325	0,371	0,339	0,294	0,236	0,295	0,271	3,443	2,629	2,630	1,905
P	0,595	0,480	0,908	1,038	0,990	0,783	0,584	0,369	0,420	0,476	0,450	0,330

Sektör	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Q	0,227	0,159	0,073	0,272	0,356	0,383	0,427	0,546	0,501	0,538	0,545	0,611
R	1,603	1,534	0,870	0,524	0,331	0,359	0,432	0,365	0,461	0,611	0,706	0,737
S	1,476	1,262	0,750	0,626	0,741	0,948	1,120	0,886	0,967	1,175	1,095	1,044
T	8,483	7,321	4,525	1,955	1,459	1,280	1,356	1,374	1,282	1,540	2,275	3,332
BSS	10	9	6	9	8	8	9	8	8	8	8	10

Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

ŞEKİL 3.16. Seferihisar İlçesi Baskın Sektörler (2021)

SELÇUK

Selçuk ilçesinde baskın sektör sayısı 2010-2021 periyodunda en düşük 5 ve en yüksek 7 arasında değişmektedir. Selçuk ilçesi özelinde baskın sektörler incelendiğinde 2010 yılı için baskın sektörler A - tarım, ormancılık ve balıkçılık, G - toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, I - konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri, R - kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor, S - diğer hizmet faaliyetleri, T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri, U - uluslararası örgütler ve temsilciliklerinin faaliyetleri sektörleridir (Tablo 3.20).

2021 yılı baskın sektörleri incelendiğinde A - tarım, ormancılık ve balıkçılık, F - inşaat, G - toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, I - konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri, N - idari ve destek hizmet faaliyetleri, R - kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor ve T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörleridir (Şekil 3.17).

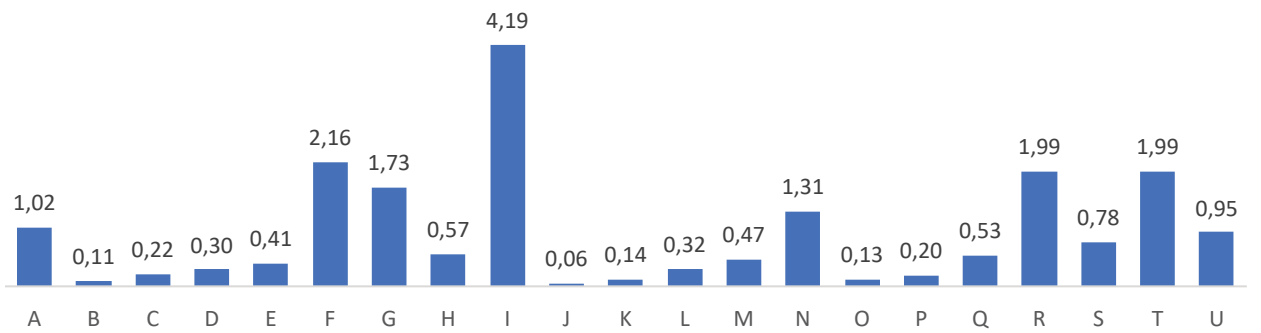
2010-2021 periyodunda Selçuk ilçesinde sektörlerin baskınlık eğilimleri incelendiğinde A - tarım, ormancılık ve balıkçılık sektöründe hem 2010 hem de 2021 yıllarında baskın olsa da 2015-2016 ve 2018-2020 yıllarında baskın değildir. F - inşaat sektörü 2016 yılında baskın olmuştur ve değeri 2021 yılına değin yükselmiştir. Benzer şekilde N - idari ve destek hizmet faaliyetleri sektörü de ilk defa 2016 yılında baskın sektör olmuştur ve 2021 yılına değin değeri yüksektir.

Diğer yandan Selçuk ilçesinde 2010-2021 periyodunda başlangıçta baskın olup ardından baskın olmayan sektörler bulunmaktadır. S - diğer hizmet faaliyetleri sektörü 2010 yılında baskınken 2016 yılının ardından baskın değildir. Benzer şekilde U - uluslararası örgütler ve temsilciliklerinin faaliyetleri de 2010-2020 yılında baskın sektördür ancak 2021 yılında baskın sektör değildir.

TABLO 3.20. İzmir Selçuk İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri (2010-2021)

Sektör	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
A	1,320	1,184	1,125	1,368	1,281	0,951	0,964	1,004	0,826	0,735	0,891	1,024
B	0,101	0,144	0,167	0,042	0,035	0,015	0,008	0,020	0,050	0,087	0,098	0,112
C	0,247	0,215	0,205	0,196	0,189	0,189	0,177	0,194	0,187	0,194	0,210	0,216
D	0,331	0,675	0,289	0,142	0,138	0,171	0,261	0,547	0,355	0,311	0,291	0,299
E	0,117	1,285	0,146	0,220	0,222	0,331	0,166	0,207	0,280	0,346	0,396	0,413
F	0,884	0,765	0,838	0,922	0,762	0,786	1,616	2,017	1,601	1,384	1,850	2,162
G	1,870	1,937	1,885	1,957	2,017	2,070	1,893	1,657	1,660	1,875	1,995	1,731
H	0,489	0,497	0,642	0,630	0,430	0,459	0,508	0,551	0,542	0,547	0,588	0,568
I	5,929	5,652	5,504	5,121	5,135	4,873	3,873	3,851	4,683	4,848	3,991	4,192
J	0,111	0,401	0,578	0,340	0,065	0,070	0,056	0,057	0,193	0,211	0,202	0,056
K	0,178	0,152	0,183	0,206	0,250	0,223	0,205	0,234	0,253	0,199	0,198	0,135
L	0,162	0,110	0,123	0,225	0,260	0,287	0,267	0,248	0,238	0,229	0,385	0,319
M	0,587	0,559	0,562	0,523	0,536	0,463	0,417	0,450	0,479	0,503	0,499	0,472
N	0,715	0,628	0,586	0,688	0,838	0,904	0,961	1,027	1,057	1,031	1,181	1,308
O	0,309	0,423	0,045	0,040	0,044	0,035	0,053	0,030	0,033	0,161	0,107	0,127
P	0,575	0,575	0,534	0,491	0,539	0,466	0,355	0,249	0,265	0,253	0,256	0,198
Q	0,244	0,236	0,238	0,201	0,194	0,210	0,180	0,234	0,293	0,285	0,401	0,533
R	1,246	2,493	2,625	2,346	2,212	2,913	2,889	2,206	2,433	1,999	1,981	1,994
S	1,743	2,182	1,920	1,354	1,543	1,360	0,995	0,735	0,860	0,701	0,693	0,784
T	1,244	0,750	0,489	0,340	0,334	0,298	0,298	0,099	0,162	0,315	1,095	1,991
U	1,869	1,766	1,643	1,562	1,587	1,461	1,387	1,469	1,032	0,979	1,094	0,947
BSS	7	7	6	6	6	5	5	7	6	5	7	7

Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

ŞEKİL 3.17. Selçuk İlçesi Baskın Sektörler (2021)

TİRE

Tire ilçesinde baskın sektör sayısı 2010-2021 periyodunda en düşük 3 ve en yüksek 5 arasında değişmektedir. Yıllara göre Tire ilçesi özelinde baskın sektörler incelendiğinde 2010 yılı için baskın sektörler A - tarım, ormancılık ve balıkçılık, C - imalat, F - inşaat, H - ulaştırma ve depolama sektörü, S - diğer hizmet faaliyetleri sektörleridir (Tablo 3.21).

2021 yılında baskın sektörler değerlendirildiğinde ise A - tarım, ormancılık ve balıkçılık, C - imalat, D - elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı, M - mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler ve S - diğer hizmet faaliyetleri sektörleridir (Şekil 3.18).

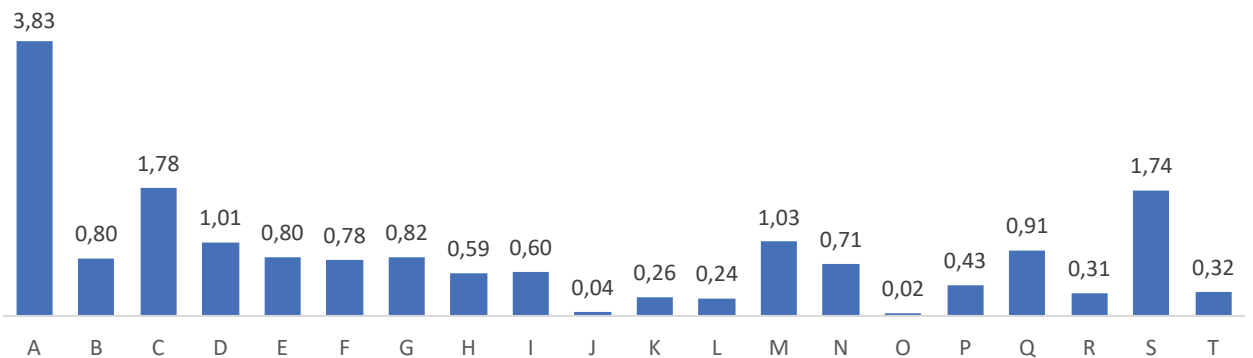
Tire ilçesinde 2010-2021 periyodunda A - tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü sürekli baskın olsa da değerinin 2,14 kat arttığı görülmektedir. D - elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı sektörü 2010 yılında baskın değildir 2016 yılında ilk defa baskın olmuştur. 2016 yılının ardından 2021 yılına değin baskın sektör olmaya devam etmiştir. M - mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler sektörü de 2010 yılında baskın sektör değilken ilk defa 2021 yılında baskın sektör olmuştur. Tire ilçesinde 2010 yılında baskın olup 2010-2021 periyodu sonunda baskın olmayan sektörler ise H - ulaştırma ve depolama ve F - inşaat sektörleridir.

TABLO 3.21. İzmir Tire İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri (2010-2021)

Sektör	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
A	1,784	2,397	2,895	3,610	4,108	3,264	3,928	3,882	3,933	4,092	4,067	3,826
B	0,803	0,851	1,056	1,172	0,946	0,834	0,727	0,682	0,708	0,770	0,724	0,795
C	1,343	1,315	1,335	1,422	1,489	1,457	1,448	1,501	1,538	1,582	1,649	1,783
D	0,254	0,271	0,654	0,575	0,516	0,483	1,111	1,560	0,964	1,128	1,023	1,008
E	0,033	0,081	0,097	0,126	0,854	0,696	0,846	0,932	0,908	0,988	0,991	0,804
F	1,292	1,315	1,098	0,925	0,843	1,051	1,243	1,162	1,169	1,143	1,063	0,781
G	0,781	0,822	0,864	0,878	0,895	0,980	0,898	0,882	0,851	0,857	0,813	0,816
H	1,012	0,910	0,874	0,910	0,863	0,771	0,725	0,738	0,694	0,654	0,572	0,591
I	0,659	0,711	0,641	0,613	0,676	0,569	0,600	0,602	0,605	0,631	0,628	0,604
J	0,076	0,068	0,090	0,079	0,019	0,011	0,024	0,043	0,474	0,574	0,435	0,044
K	0,442	0,469	0,562	0,723	0,818	0,744	0,647	0,530	0,525	0,542	0,370	0,260
L	0,214	0,160	0,181	0,172	0,826	0,213	0,185	0,165	0,134	0,144	0,237	0,239
M	0,664	0,644	0,648	0,643	0,695	0,647	0,687	0,978	0,965	0,908	0,950	1,026
N	0,830	0,732	0,833	0,884	0,699	0,693	0,618	0,591	0,685	0,753	0,761	0,710
O	0,170	0,232	0,014	0,085	0,024	0,019	0,027	0,016	0,017	0,015	0,020	0,023
P	0,813	0,758	0,749	0,735	0,724	0,618	0,551	0,550	0,555	0,527	0,466	0,428
Q	0,630	0,793	1,029	0,597	0,560	0,556	0,494	0,818	0,584	0,527	0,628	0,906
R	0,165	0,260	0,321	0,213	0,437	0,773	0,815	0,899	0,788	0,519	0,355	0,310
S	1,362	1,334	1,297	1,381	1,200	1,615	1,814	1,665	1,592	1,665	1,657	1,736
T	0,159	0,366	0,479	0,455	0,365	0,312	0,336	0,354	0,305	0,337	0,423	0,318
BSS	5	4	6	4	3	4	5	5	4	5	5	5

Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

ŞEKİL 3.18. Tire İlçesi Baskın Sektörler (2021)

TORBALI

Torbalı ilçesinde baskın sektör sayısı 2010-2021 periyodunda en düşük 2 ve en yüksek 3 arasında değişmektedir. Yıllara göre Torbalı ilçesi özelinde baskın sektörler incelendiğinde 2010 yılı için baskın sektörler A - tarım, ormancılık ve balıkçılık, C - imalat, E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri sektörleridir. 2021 yılı için baskın sektörler ise A - tarım, ormancılık ve balıkçılık, C - imalat sektörleridir (Şekil 3.19).

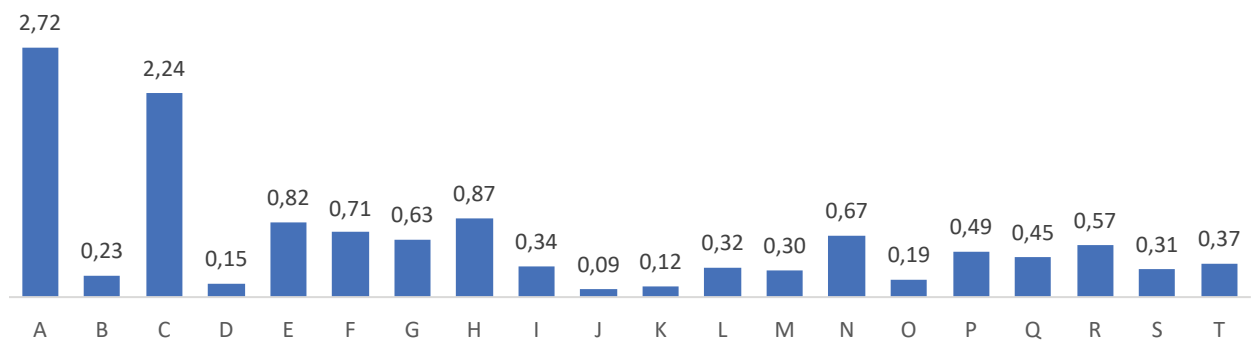
Torbalı ilçesinde 2010-2021 periyodu boyunca A - tarım, ormancılık ve balıkçılık baskın olsa da periyot sonunda değeri 1,4 kat azalmıştır. E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri sektörü 2010'dan 2014 yılına dek artan bir baskınlığa sahip olmasına karşın 2021 yılında baskın sektörler arasından çıkmıştır (Tablo 3.22).

TABLO 3.22. İzmir Torbalı İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri (2010-2021)

Sektör	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
A	3,903	3,309	3,005	2,865	3,473	2,551	2,897	3,069	2,998	3,194	2,887	2,718
B	0,158	0,155	0,176	0,210	0,195	0,186	0,192	0,252	0,221	0,214	0,230	0,232
C	2,047	2,115	2,084	2,093	2,065	2,125	2,208	2,278	2,271	2,277	2,226	2,236
D	0,177	0,162	0,231	0,239	0,237	0,181	0,146	0,144	0,118	0,106	0,185	0,151
E	1,016	1,902	2,219	2,149	2,222	1,914	1,687	1,722	1,152	0,890	0,839	0,818
F	0,493	0,470	0,550	0,624	0,734	0,786	0,735	0,722	0,776	0,669	0,673	0,709
G	0,666	0,656	0,626	0,580	0,540	0,554	0,573	0,609	0,605	0,621	0,613	0,634
H	0,984	0,870	0,854	0,727	0,751	0,792	0,810	0,816	0,781	0,842	0,867	0,866
I	0,264	0,269	0,314	0,324	0,308	0,307	0,298	0,283	0,284	0,285	0,336	0,341
J	0,029	0,026	0,122	0,125	0,046	0,028	0,030	0,054	0,087	0,092	0,091	0,089
K	0,434	0,423	0,460	0,385	0,259	0,246	0,237	0,236	0,243	0,243	0,161	0,116
L	0,208	0,239	0,247	0,233	0,240	0,218	0,253	0,320	0,311	0,305	0,303	0,317
M	0,447	0,421	0,420	0,431	0,392	0,413	0,371	0,364	0,369	0,351	0,323	0,295
N	0,788	0,743	0,751	0,805	0,759	0,656	0,607	0,601	0,642	0,653	0,646	0,667
O	0,037	0,068	0,042	0,053	0,052	0,042	0,105	0,097	0,207	0,215	0,178	0,186
P	0,422	0,451	0,444	0,551	0,525	0,528	0,502	0,468	0,471	0,490	0,501	0,494
Q	0,145	0,119	0,165	0,332	0,445	0,452	0,504	0,556	0,558	0,537	0,487	0,445
R	0,296	0,228	0,122	0,127	0,125	0,177	0,245	0,265	0,348	0,556	0,486	0,565
S	0,438	0,427	0,433	0,276	0,262	0,287	0,348	0,307	0,296	0,283	0,273	0,306
T	0,476	0,374	0,361	0,254	0,195	0,154	0,162	0,198	0,203	0,271	0,327	0,368
BSS	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2

Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

ŞEKİL 3.19. Torbalı İlçesi Baskın Sektörler (2021)

URLA

Urla ilçesinde baskın sektör sayısı 2010-2021 periyodunda en düşük 9 ve en yüksek 11 arasında değişmektedir. Yıllara göre Urla ilçesi özelinde baskın sektörler incelendiğinde 2010 yılı için baskın sektörler A - tarım, ormancılık ve balıkçılık, E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri, F - inşaat, I - konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri, J - bilgi ve iletişim, L - gayrimenkul faaliyetleri, M - mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler, P - eğitim, S - diğer hizmet faaliyetleri, T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörleridir (Şekil 3.20).

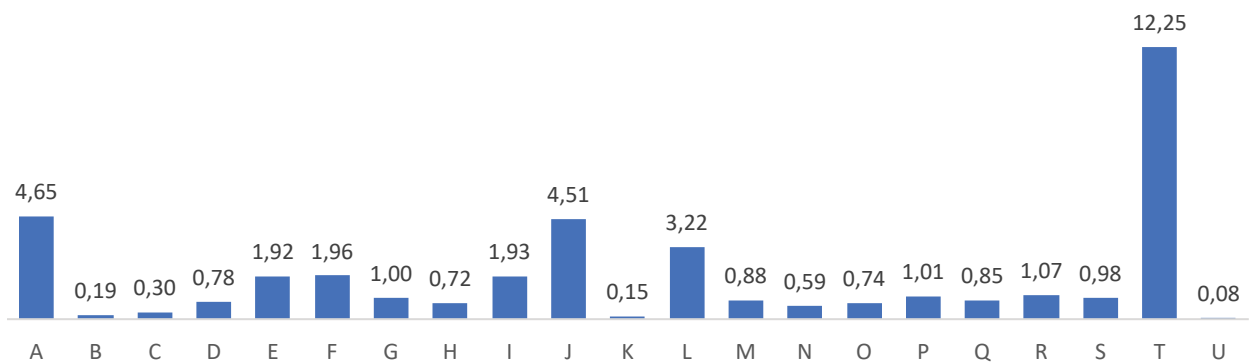
2021 yılı özelinde baskın sektörler A - tarım, ormancılık ve balıkçılık, E - su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri, F - inşaat, G - toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, I - konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri, J - bilgi ve iletişim, L - gayrimenkul faaliyetleri, P - eğitim, R - kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor, T - hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörleridir (Tablo 3.23).

TABLO 3.23. İzmir Urla İlçesi NACE Kodlarına Göre LQ Analizleri (2010-2021)

Sektör	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
A	6,544	6,699	7,495	7,206	7,106	5,103	5,873	6,450	5,686	5,540	5,430	4,645
B	0,646	0,539	0,517	0,375	0,517	0,471	0,416	0,416	0,381	0,255	0,163	0,192
C	0,428	0,450	0,437	0,455	0,465	0,445	0,428	0,404	0,376	0,369	0,319	0,301
D	0,618	0,540	0,216	0,201	0,259	0,231	0,250	0,383	0,460	0,476	0,725	0,781
E	1,737	1,377	1,412	1,188	0,841	0,659	1,829	1,840	1,908	1,766	1,645	1,919
F	1,412	1,390	1,169	1,215	1,226	1,264	1,594	1,457	1,524	1,677	1,649	1,963
G	0,828	0,873	0,974	0,974	0,896	0,896	0,878	0,949	0,917	0,958	1,013	1,000
H	0,570	0,589	0,432	0,507	0,559	0,864	0,836	0,894	0,924	0,830	0,779	0,723
I	1,600	1,595	1,428	1,239	1,258	1,408	1,427	1,573	1,695	1,759	1,949	1,932
J	2,504	2,079	2,057	1,879	1,423	1,364	1,523	1,864	2,565	3,357	4,083	4,514
K	0,491	0,461	0,430	0,448	0,452	0,390	0,366	0,325	0,302	0,292	0,175	0,146
L	5,621	5,335	5,455	5,440	4,944	4,227	3,749	3,637	3,617	3,405	3,353	3,222
M	1,001	0,897	0,908	1,052	1,103	1,040	0,929	0,999	1,001	0,966	0,916	0,883
N	0,958	0,953	1,101	0,954	0,958	0,877	0,630	0,649	0,601	0,587	0,622	0,589
O	0,786	0,923	0,947	0,685	0,659	0,390	0,940	0,745	0,895	0,862	0,877	0,743
P	1,313	1,365	1,615	1,624	1,579	1,404	1,174	1,042	1,038	1,027	1,079	1,012
Q	0,601	0,649	0,783	0,889	0,971	1,017	1,051	1,107	1,072	1,038	0,982	0,845
R	0,943	0,844	0,727	0,652	0,753	0,804	0,729	0,834	0,863	0,935	1,086	1,072
S	1,366	1,248	0,985	0,979	1,134	1,087	1,014	0,991	1,008	1,067	1,108	0,977
T	22,064	20,823	18,145	13,327	10,534	9,509	8,914	9,818	10,108	10,603	13,438	12,250
U	0,033	0,248	0,947	1,126	0,244				0,140			0,081
BSS	10	9	9	10	9	10	10	9	11	10	11	10

Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

ŞEKİL 3.20. Urla İlçesi Baskın Sektörler (2021)

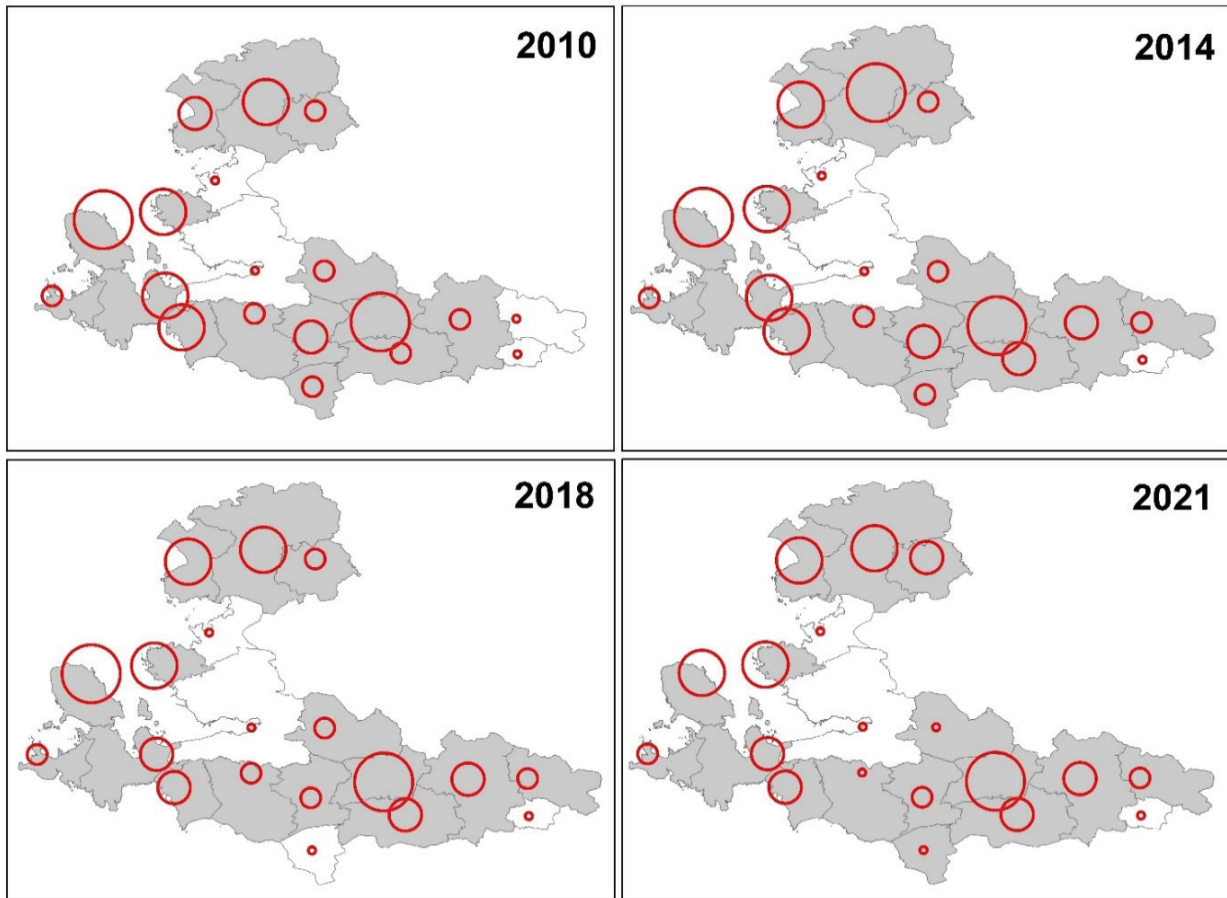
C. Baskın Sektörlerin Mekânsal Dağılımı

İzmir Bölgesi'nde baskın (temel) sektörlerin ilçe düzeyinde 2010-2021 yılları arasında mekânsal dağılımlarının incelenmesi bölge planı çalışmaları için oldukça önemli bilgiler sağlamaktadır. Bu kapsamda 21 ama sektör açısından İzmir merkez bütünün bir bütün olarak kabul edilmek sureti ile 19 ilçe için 4 farklı dönemde (2010, 2014, 2018, 2021) incelenmiştir.

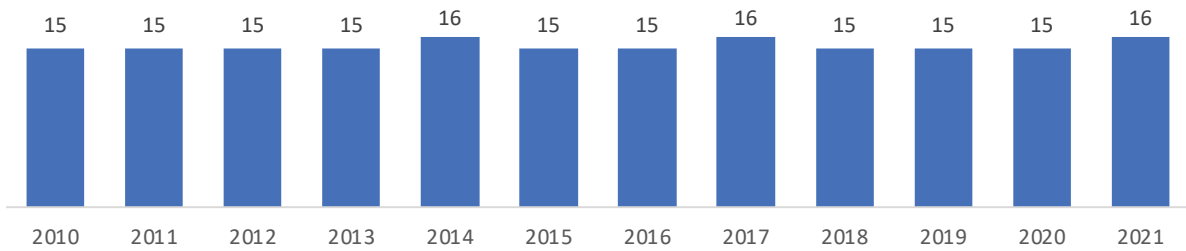
ŞEKİL 3.21.A. Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık Sektörünün Baskın Olduğu İlçelerin Mekânsal Dağılımı (2010, 2014, 2018, 2021) ve Sektörünün Baskın Olduğu İlçe Sayısı (2010-2021)

A

Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık

Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

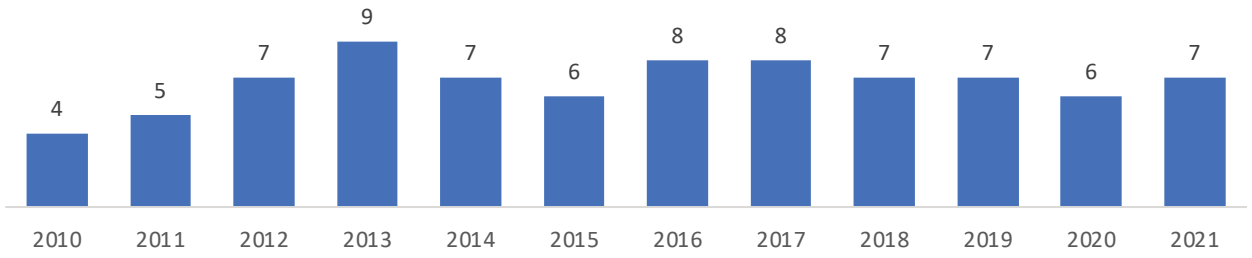
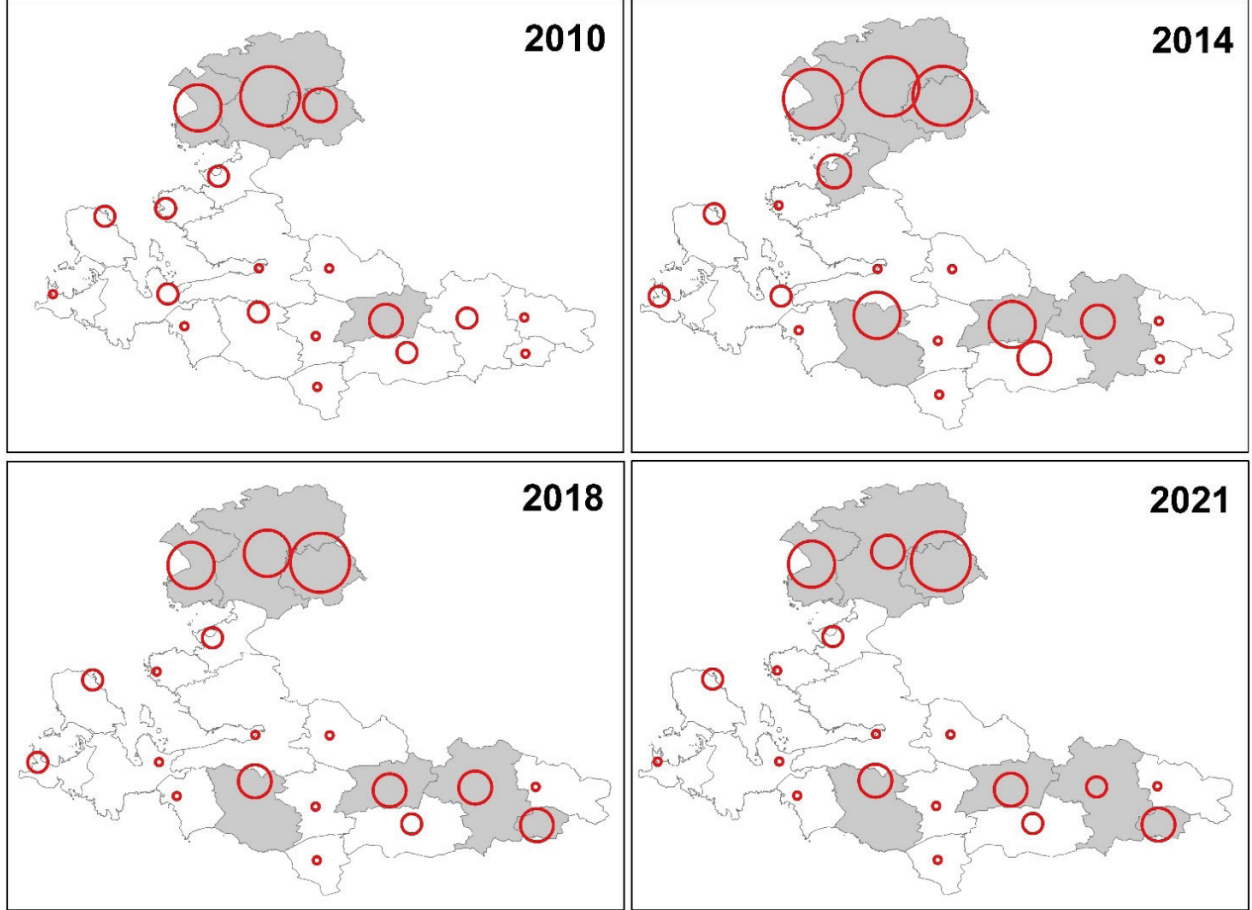

Tarım, ormancılık ve balıkçılık (A) sektörü İzmir Bölgesi için çok önemli bir sektördür. Verimli tarım topraklarına ve kıyı alanlarına sahip olmanın avantajı ile birlikte incelenen 4 dönemde 15 ya da 16 ilçede baskın sektör olan tarım, ormancılık ve balıkçılık (A) sektörü İzmir merkez, Aliğa ve Beydağ hariç 19 ilçenin tümünde 2021 yılı itibarı ile temel sektör durumundadır (Şekil 3.21-A).

ŞEKİL 3.21.B. Madencilik ve Taş Ocakçılığı Sektörünün Baskın Olduğu İlçelerin Mekânsal Dağılımı (2010, 2014, 2018, 2021) ve Sektörünün Baskın Olduğu İlçe Sayısı (2010-2021)

B

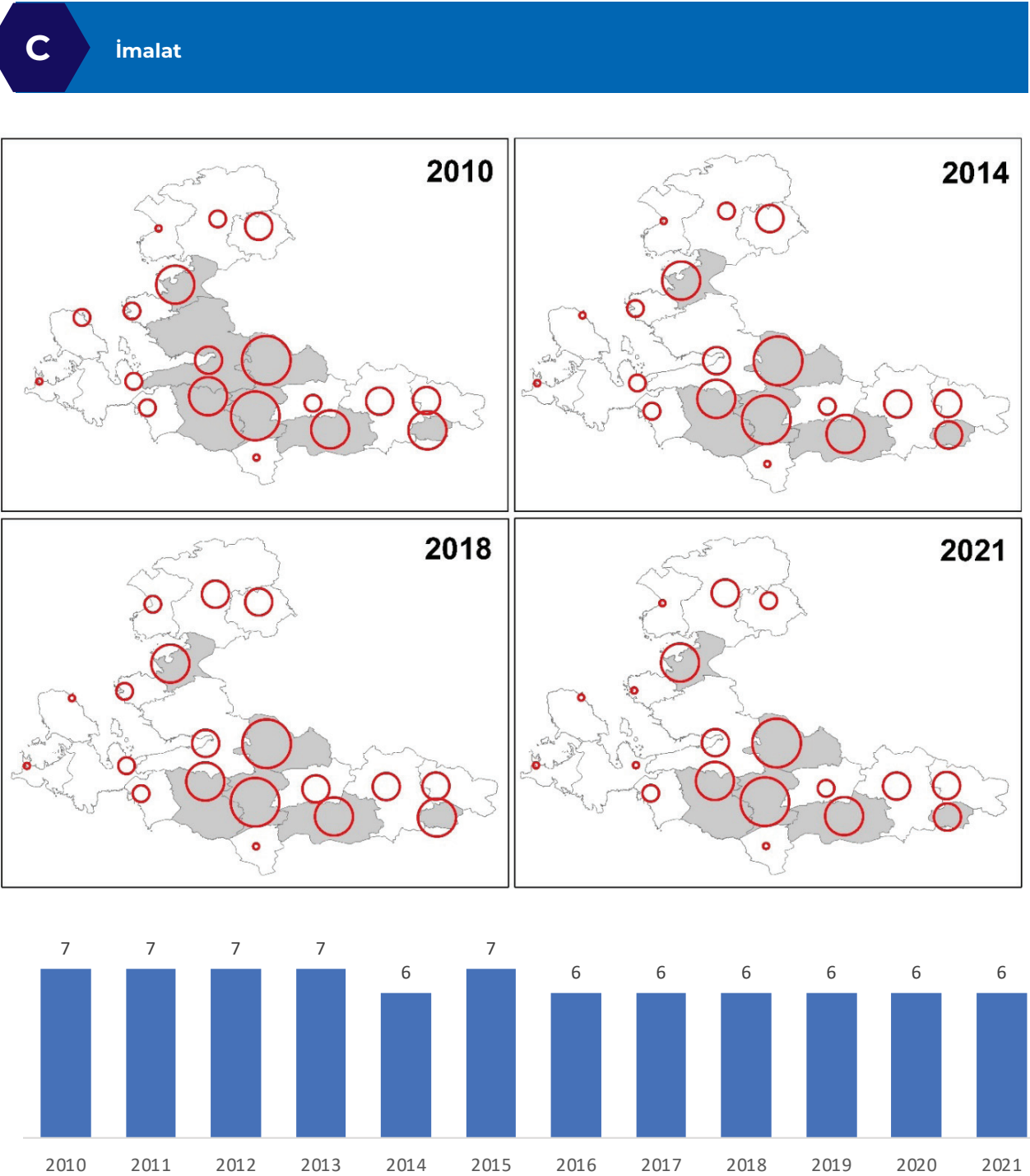
Madencilik ve Taş Ocakçılığı

Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

İzmir Bölgesi'nde madencilik ve taş ocakçılığı (B) sektörü 2 ana alanda yoğunlaşmaktadır. Bunlar kuzeyde Dikili-Bergama-Kınık, doğuda ise Bayındır-Ödemiş-Beydağ şeklindedir. Bu iki alanda 2010'lu yılların ortalarından itibaren Menderes ilçesi de dâhil olmuştur (Şekil 3.21-B).

ŞEKİL 3.21.C. İmalat Sektörünün Baskın Olduğu İlçelerin Mekânsal Dağılımı (2010, 2014, 2018, 2021) ve Sektörünün Baskın Olduğu İlçe Sayısı (2010-2021)

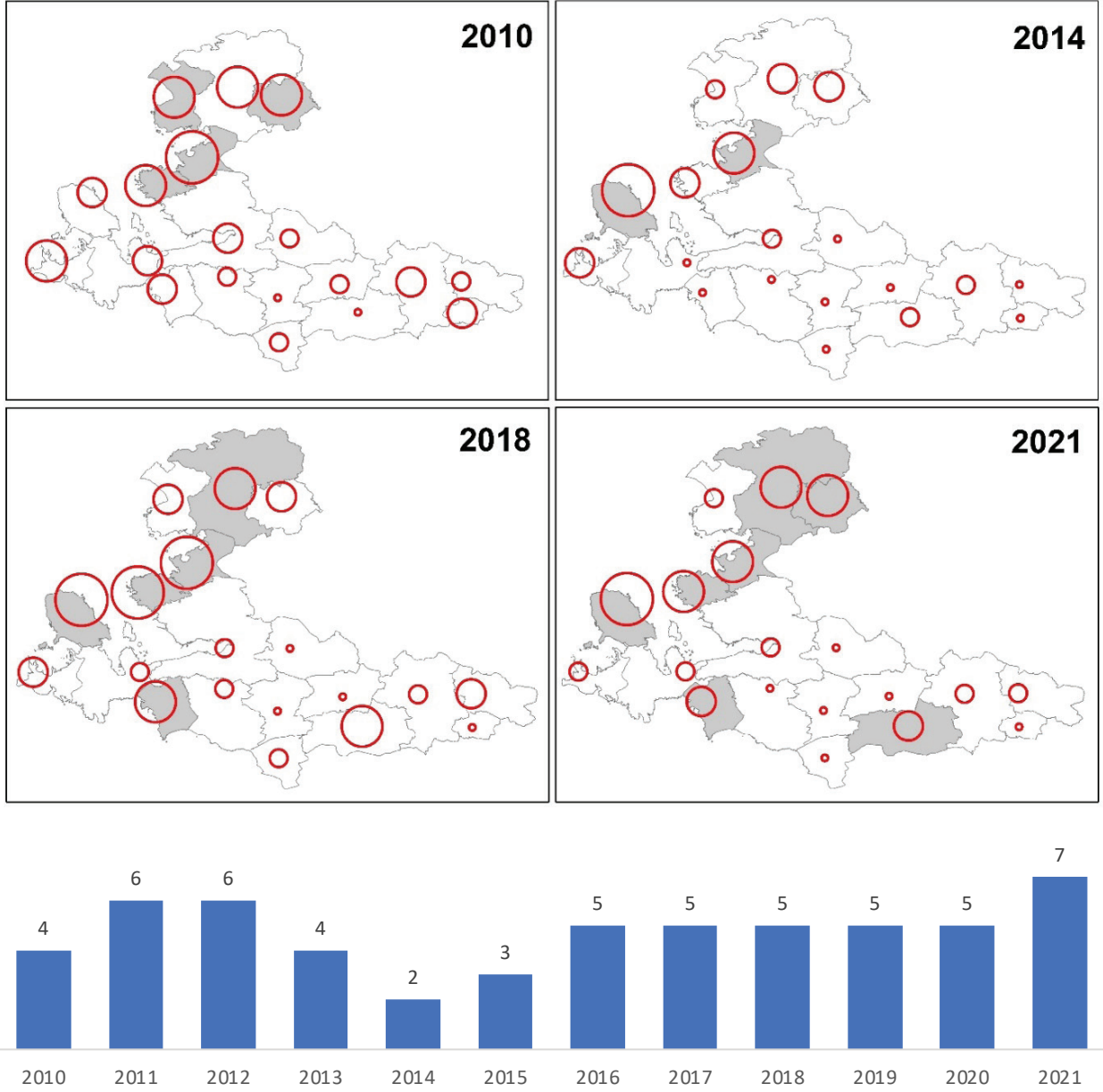
Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

İmalat sektörünün (C) İzmir Bölgesi'ndeki baskınlığına ilişkin mekânsal dağılımı, incelenen 2010-2021 yılları arasında önemli bir değişiklik göstermemektedir. Üretimin temelini oluşturan bu sektör için İzmir merkez bölgesi güçlü bir baskın sektör iken 2010'lu yılların ortalarından itibaren sektör merkezde ağırlığını kaybetmiştir. Merkez haricinde, merkezin hemen dış çeperine komşu olan ve merkeze güçlü ulaşım bağlantıları ile öne çıkan Aliağa, Menderes, Kemalpaşa ve Torbalı ilçeleri ile doğuda Tire ve Beydağ ilçeleri için incelenen 4 dönemde de imalat sektörü baskın sektördür (Şekil 3.21-C).

ŞEKİL 3.21.D. Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtım Sektörünün Baskın Olduğu İlçelerin Mekânsal Dağılımı (2010, 2014, 2018, 2021) ve Sektörünün Baskın Olduğu İlçe Sayısı (2010-2021)

D

Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi Ve Dağıtım

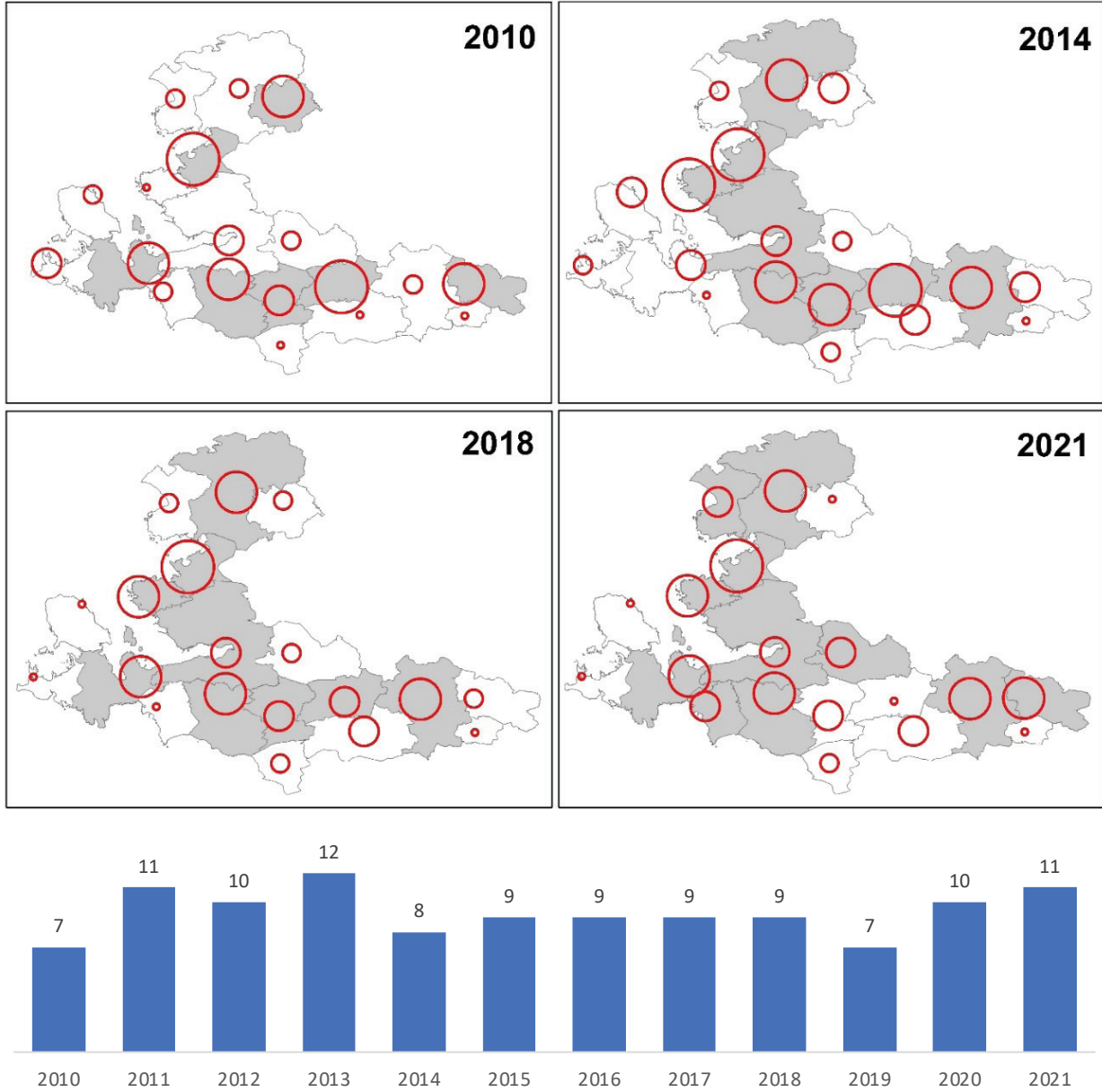
Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım (D) sektörü İzmir Bölgesi içerisinde 2010-2021 yılları arasında düzenli olarak ağırlığını arttırmış bir sektördür. Özellikle 2010'lu yılların ortasından itibaren rüzgar ve güneş enerji santrallerinin varlığı ve bu faaliyetlere bağlı yan sektörlerin gelişmesi ile birlikte Karaburun-Foça-Aliaga-Bergama-Kınık ilçeleri güneybatı-kuzeydoğu aksında bir koridor oluşturmaktadır. Bu alana son yıllarda güneyde Seferihisar ve Tire ilçeleri de katılmıştır. Sektöre jeotermal enerji üretimi de katkı sağlamaktadır (Şekil 3.21-D).

ŞEKİL 3.21.E. Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri Sektörünün Baskın Olduğu İlçelerin Mekânsal Dağılımı (2010, 2014, 2018, 2021) ve Sektörünün Baskın Olduğu İlçe Sayısı (2010-2021)

E

Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri

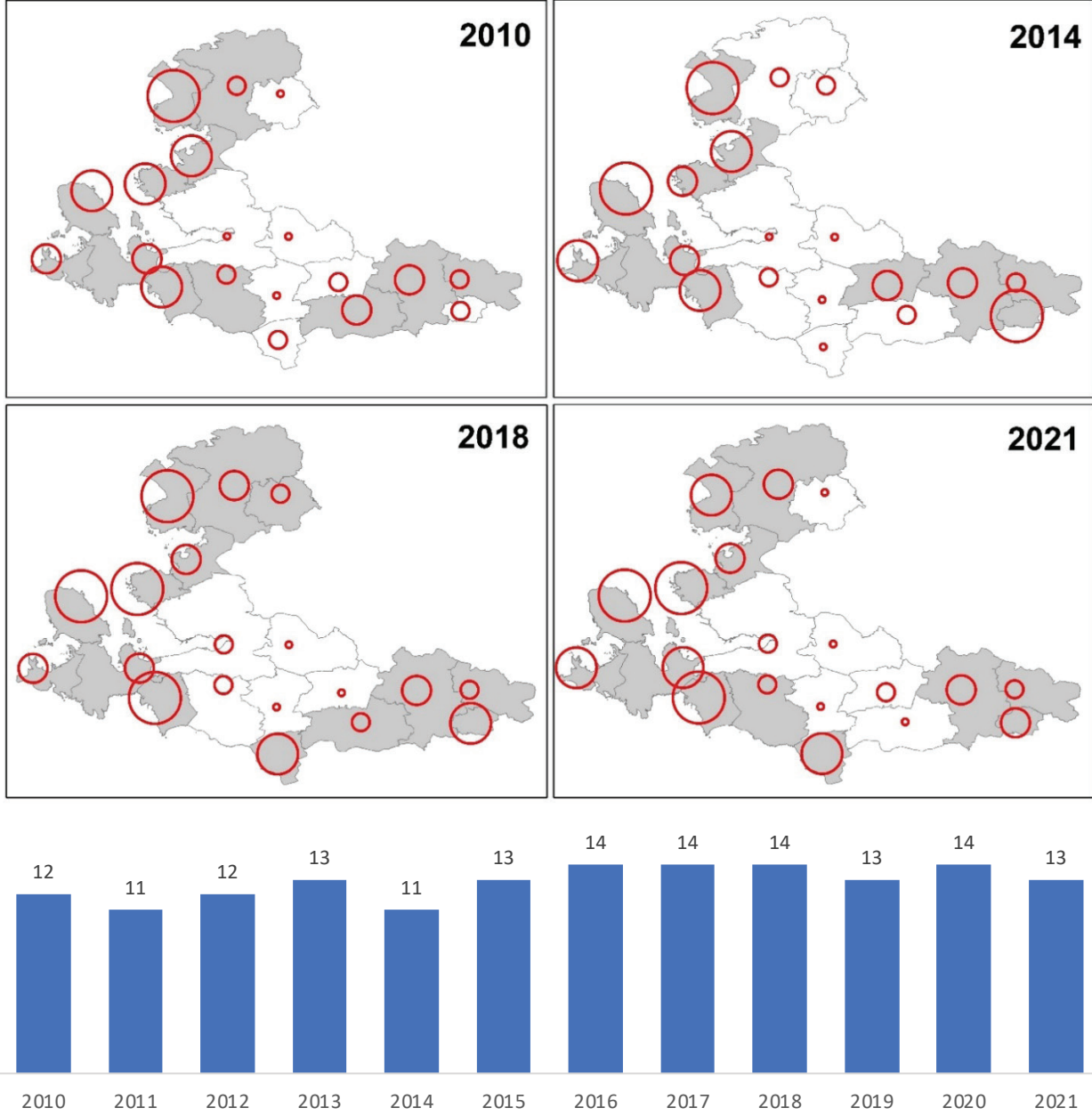
Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri (E) temelde nüfus büyüklüğüne bağlı gelişen ve büyük oranda kamusal hizmetlerin sağlanmasına yönelik bir sektördür. Batı Anadolu ve Ege Bölgesi'ndeki güçlü nüfus yapısı ve bölgeye olan göç hareketlerinin de etkisi ile incelenen 4 dönemde de bu sektör yüksek sayıda ilçede baskın sektör durumundadır. 2010-2021 Arasındaki değişim incelendiğinde sektörün ana karayolu ulaşım eksenlerinde büyüdüğü gözlemlenmektedir. 2021 Yılı itibarı ile İzmir merkez de dâhil olmak üzere 19 ilçenin 11'inde baskın sektör olan su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri sektörünün nüfus dinamiklerine bağlı olarak yakın ve orta vade gelecekte de bölgedeki ağırlığını koruyacağı değerlendirilmektedir (Şekil 3.21-E).

ŞEKİL 3.21.F. İnşaat Sektörünün Baskın Olduğu İlçelerin Mekânsal Dağılımı (2010, 2014, 2018, 2021) ve Sektörünün Baskın Olduğu İlçe Sayısı (2010-2021)

F

İnşaat

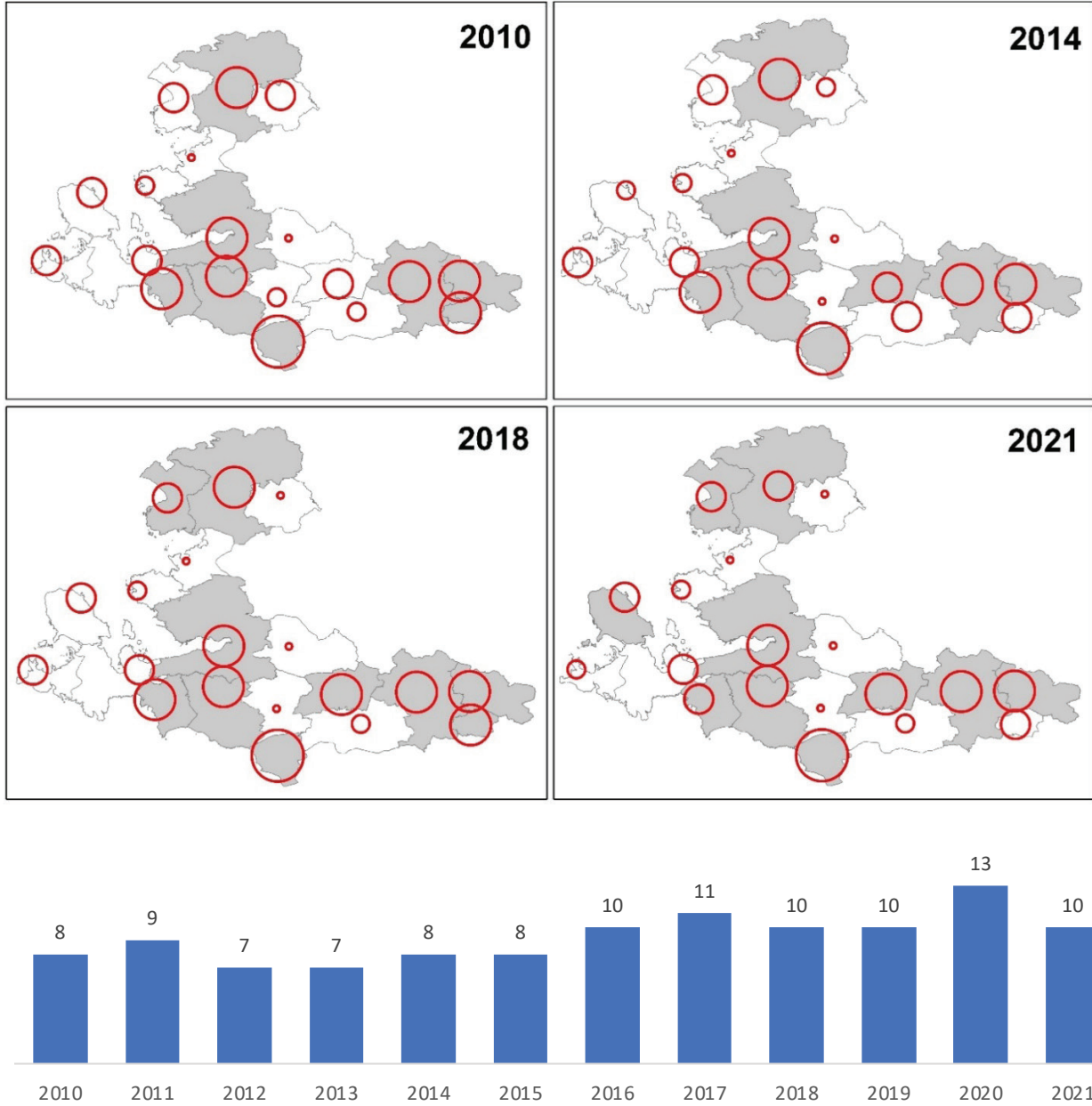
Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

İzmir Bölgesi inşaat (F) sektöründe baskın ilçelerin mekânsal dağılımı açısından incelendiğinde bölgenin genelinde sektörün mukayeseli baskınlığa sahip olduğu gözlemlenmektedir. 2010 yılından itibaren kıyı yerleşimlerinin de öne çıktığı gözlemlenmektedir. Bu tespit sektör açısından olumlu olmakla birlikte doğal ve tarihi açılardan son derece önemli ve korunması gereken değerlere sahip İzmir Bölgesi için bir uyarı niteliği de taşımaktadır. Benzer biçimde son yıllarda Tire ve Ödemiş gibi verimli tarım topraklarına sahip alanlarda da inşaat sektörünün baskın hale gelmesi bölge planı dâhil tüm ölçekteki planlama çalışmalarında nitelikli tarım topraklarının korunmasına yönelik ek önlemler alınmasını gerekli kılmaktadır (Şekil 3.21-F).

ŞEKİL 3.21.G. Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı
Sektörünün Baskın Olduğu İlçelerin Mekânsal Dağılımı (2010, 2014, 2018, 2021) ve Sektörünün Baskın Olduğu İlçe Sayısı (2010-2021)

G

Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı

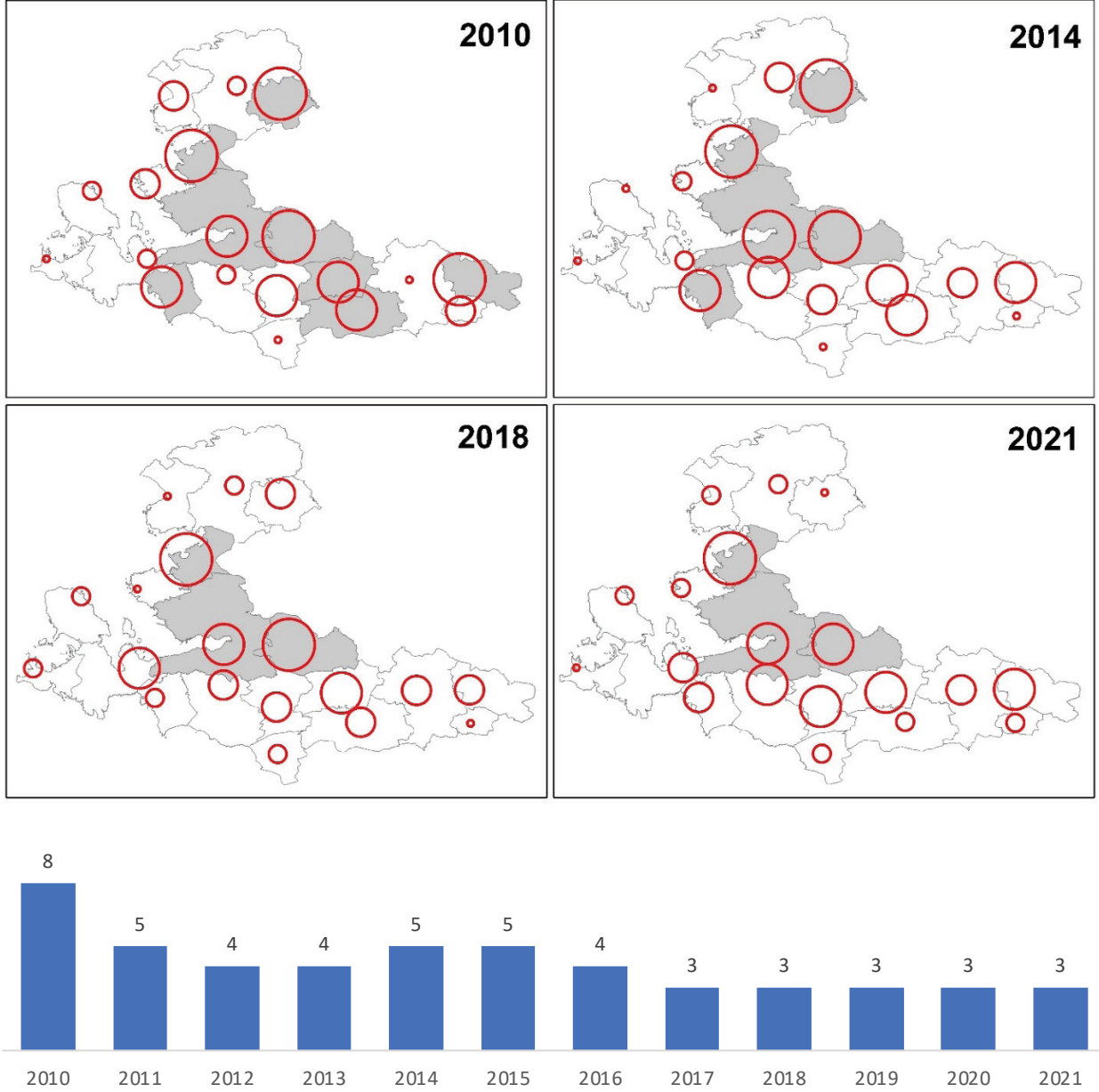
Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı (G) sektörü de genel anlamda yerleşim nüfus büyüklüğüne bağlı olarak özellikle toptan ve perakende boyutuyla gelişen bir sektördür. Merkez ilçeler ile birlikte kuzeyde Bergama ve Dikili, güneyde Seferihisar, Menderes, Selçuk ve doğuda Bayındır, Ödemiş ve Kiraz ilçelerinde sektör 2010-2021 yıllarının büyük bölümünde baskın sektör konumundadır. 2021 Yılında bu ilçelere Karaburun eklenmiştir (Şekil 3.21-G).

ŞEKİL 3.21.H. Ulaştırma ve Depolama Sektörünün Baskın Olduğu İlçelerin Mekânsal Dağılımı (2010, 2014, 2018, 2021) ve Sektörünün Baskın Olduğu İlçe Sayısı (2010-2021)

H

Ulaştırma ve Depolama

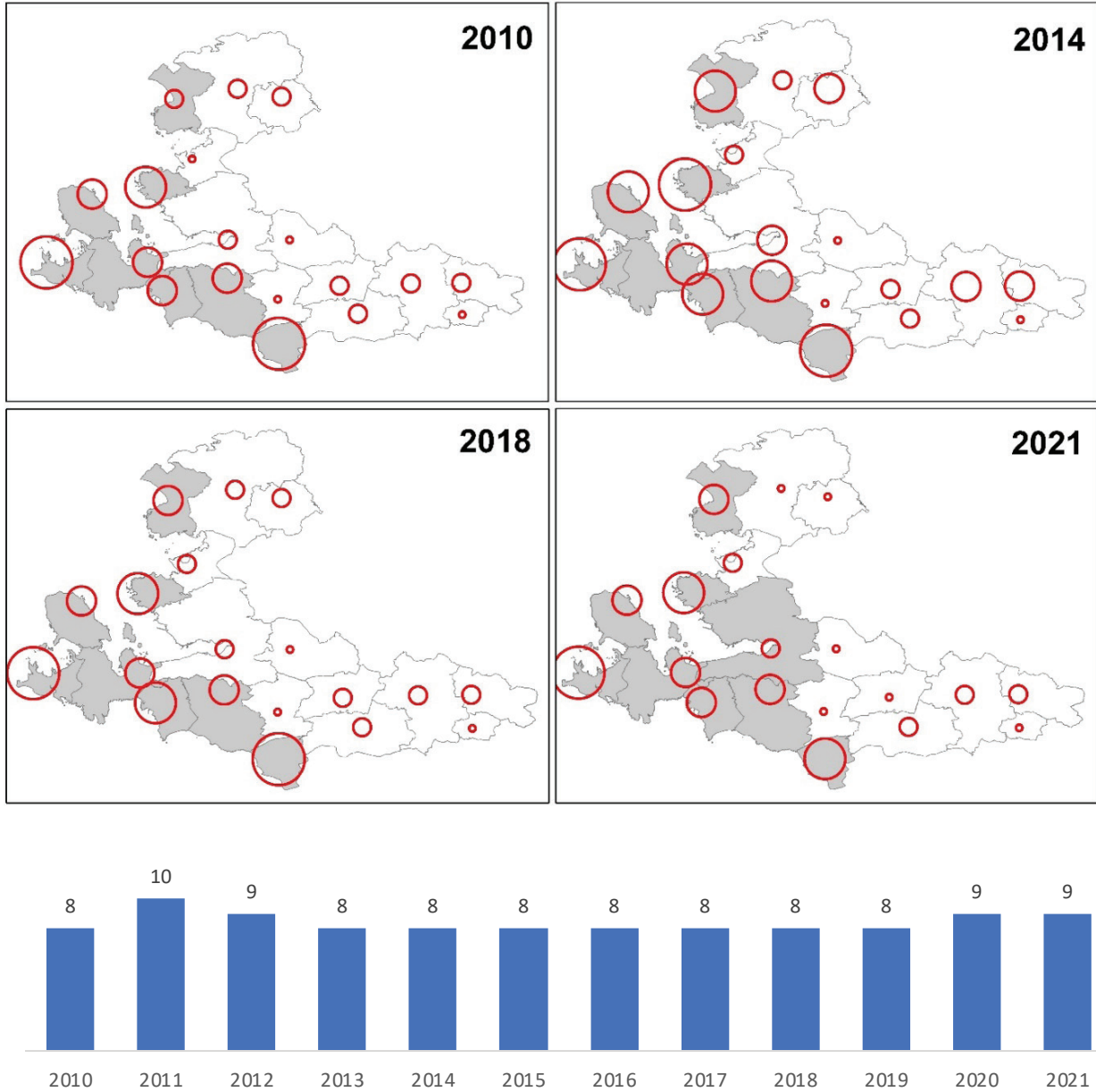
Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

İncelenen pek çok diğer sektörün aksine ulaştırma ve depolama (H) sektöründe baskın olan ilçeler 2010-2021 döneminde mekânsal olarak merkez alanı çevresine büzülme eğilimi göstermiş, sektörde baskın olan ilçe sayısı 2010 yılında 8 iken doğrusal sayılabilecek bir azalma ile 2021 yılında 3'e gerilemiştir. Bu sektörde 2010 yılında baskın olan ilçelerden Kınık, Seferihisar, Bayındır, Tire ve Kiraz 2021 yılına gelindiğinde baskın sektöre sahip olma özelliklerini yitirmişlerdir. İzmir Bölgesi'nde ulaştırma ve depolama (H) sektörü açısından baskın ilçeler İzmir merkez, Aliağa ve Kemalpaşa ilçelerine toplanmıştır. Sektördeki bu mekânsal daralmanın nedenlerinin araştırılması gerektiği değerlendirilmektedir (Şekil 3.21-H).

ŞEKİL 3.21.I. Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri Sektörünün Baskın Olduğu İlçelerin Mekânsal Dağılımı (2010, 2014, 2018, 2021) ve Sektörünün Baskın Olduğu İlçe Sayısı (2010-2021)

I

Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri

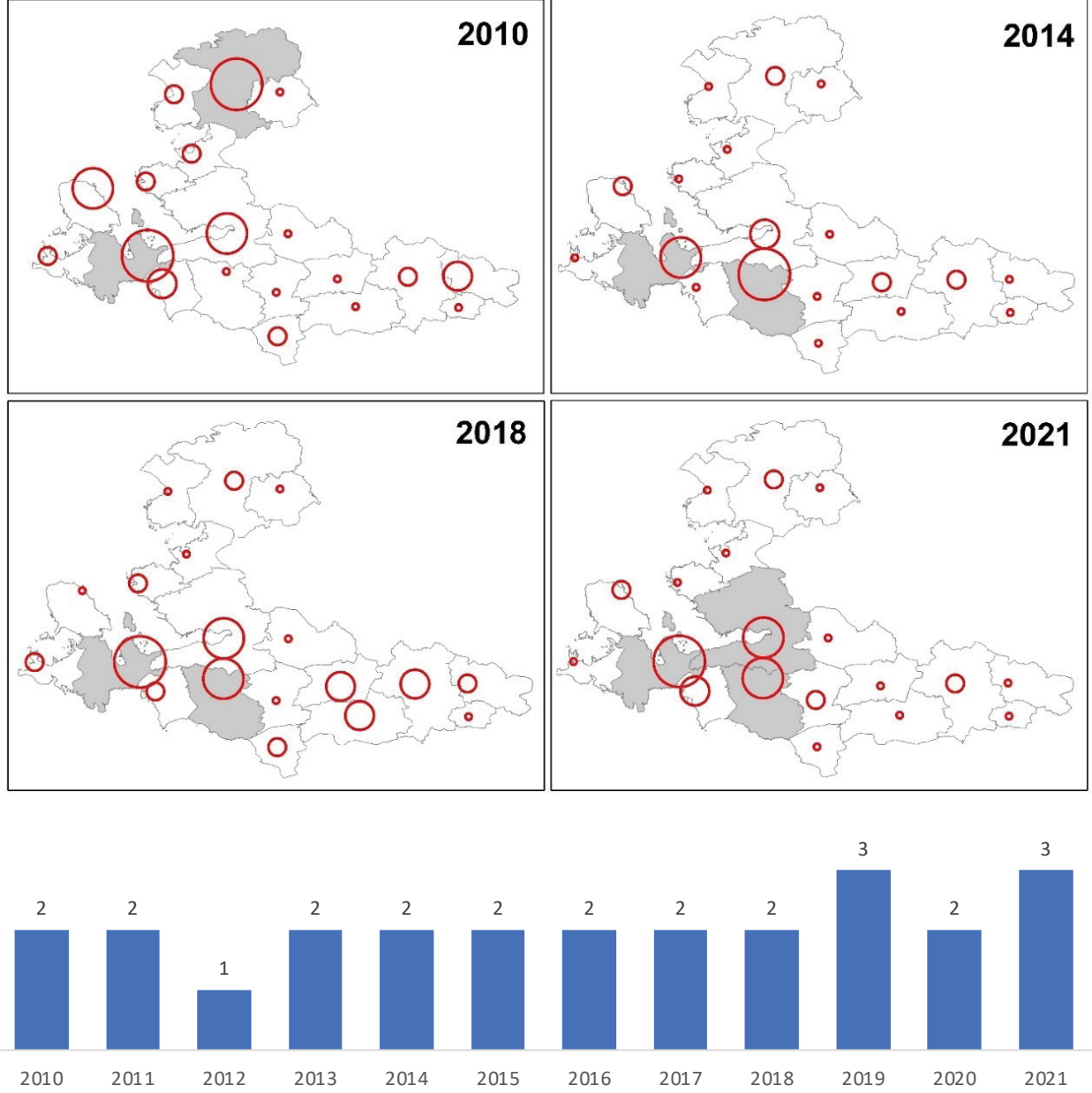
Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

İzmir Bölgesi'nde konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri (I) sektöründe baskın olan ilçelerin mekânsal dağılımı 2010-2021 arasında önemli ölçüde değişmemiştir. Bu ilçeler kıyıda Aliağa hariç tüm ilçeleri kapsamaktadır. 2010, 2014 ve 2018 yıllarında baskın sektör olamayan İzmir merkezin de 2021 yılında eklenmesi ile kıyıdaki zincirin önemli bir halkası da tamamlanmıştır. İzmir'de konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri (I) sektörünün baskın sektör haline gelmesinde 2010 yılından sonra yapılan turizm yatırımlarının önemli katkısı vardır. Kıyıda bulunan ve mevcutta güçlü bir yapı gösteren konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri (I) sektörüne, oldukça önemli bir sanayi kenti olan ve nitelikli iş gücü bulunduran Aliağa'nın da baskın sektör olarak eklenmesi ile kıyının son halkası da tamamlanmış olacaktır. İç kesimlerde ise tarım turizminin güçlenmesi ile sektör önemli atılımlar yapabilecektir (Şekil 3.21-I).

ŞEKİL 3.21.J. Bilgi ve İletişim Sektörünün Baskın Olduğu İlçelerin Mekânsal Dağılımı (2010, 2014, 2018, 2021) ve Sektörünün Baskın Olduğu İlçe Sayısı (2010-2021)

J

Bilgi ve İletişim

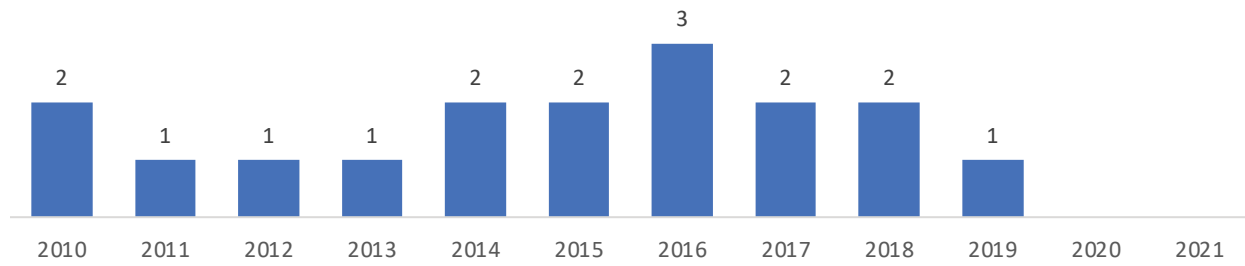
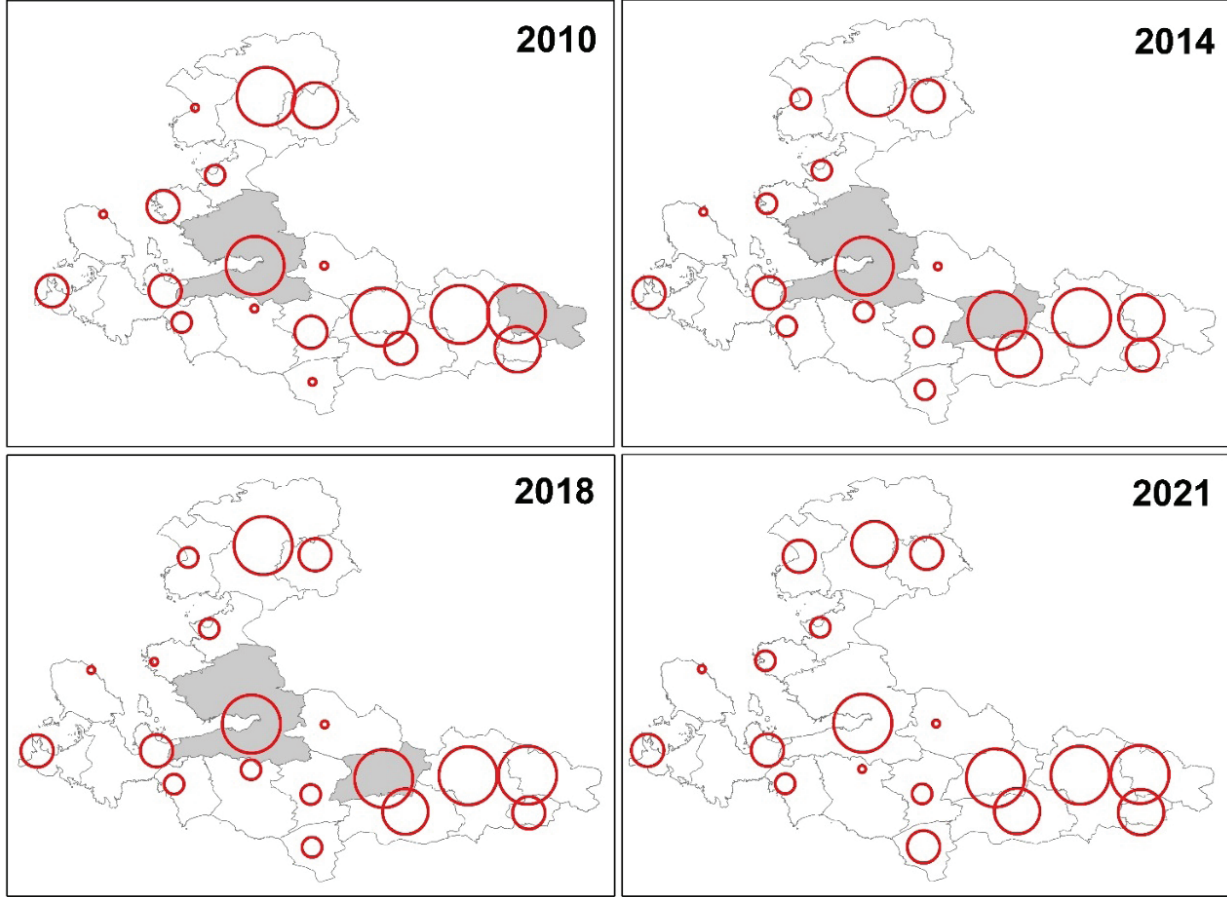
Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Bilgi ve iletişim (J) sektöründe İzmir Bölgesi'nde baskın olan ilçeler 2021 yılında gelindiğinde merkez ve yakın çevresinde yoğunlaşacak biçimde şekillenmiştir. Güçlü ulaşım ağları ile erişilebilirliği yüksek İzmir merkez, Urla ve Seferihisar ilçeleri 2021 yılındaki kümeyi oluşturmaktadır ve bölgede başkaca bu sektörün baskın olduğu ilçe bulunmamaktadır. 2010-2021 Döneminde bu sektörde baskın ilçe sayısı 3'ün üzerine çıkmamıştır. Bu durum, Türkiye'nin nitelikli iş gücü ve nüfus açısından en zengin bölgelerinden biri olan İzmir Bölgesi için değerlendirilmesi gereken bir nokta olarak gözükmemektedir.

ŞEKİL 3.21.K. Finans ve Sigorta Faaliyetleri Sektörünün Baskın Olduğu İlçelerin Mekânsal Dağılımı (2010, 2014, 2018, 2021) ve Sektörünün Baskın Olduğu İlçe Sayısı (2010-2021)

K

Finans ve Sigorta Faaliyetleri

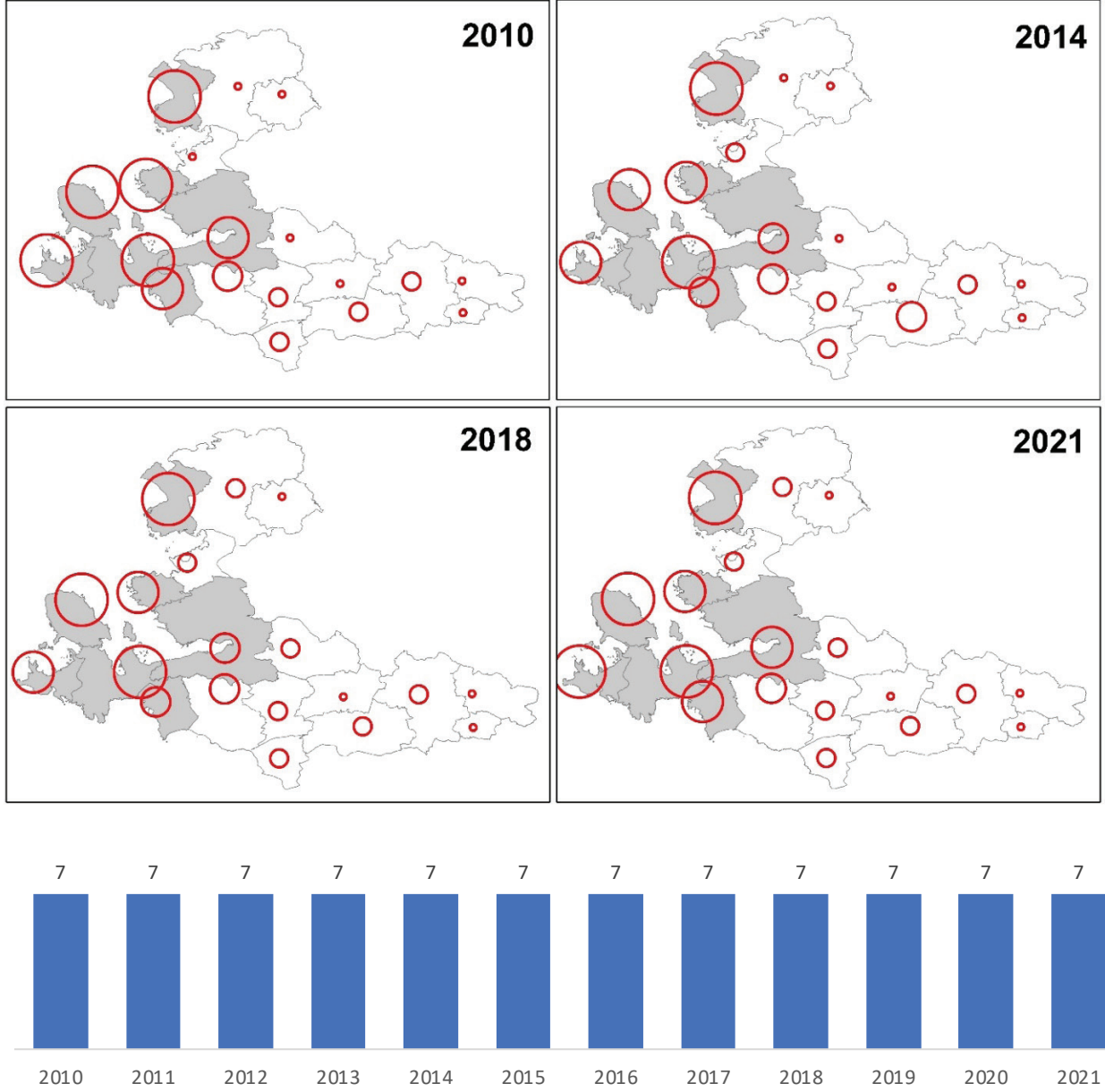
Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Hizmet faaliyetlerinin çok önemli bir bileşeni olan finans ve sigorta faaliyetleri (K) sektöründe 2010 yılında baskın olan İzmir merkezin bu sektörde baskınlığı kaybetmiş olması ve 2016 yılında 3 ilçede baskın durumda iken 2021 yılına gelindiğinde hiçbir ilçede baskın olmaması dikkat çekici bir husustur (Şekil 3.21-K).

ŞEKİL 3.21.L. Gayrimenkul Faaliyetleri Sektörünün Baskın Olduğu İlçelerin Mekânsal Dağılımı (2010, 2014, 2018, 2021) ve Sektörünün Baskın Olduğu İlçe Sayısı (2010-2021)

L

Gayrimenkul Faaliyetleri

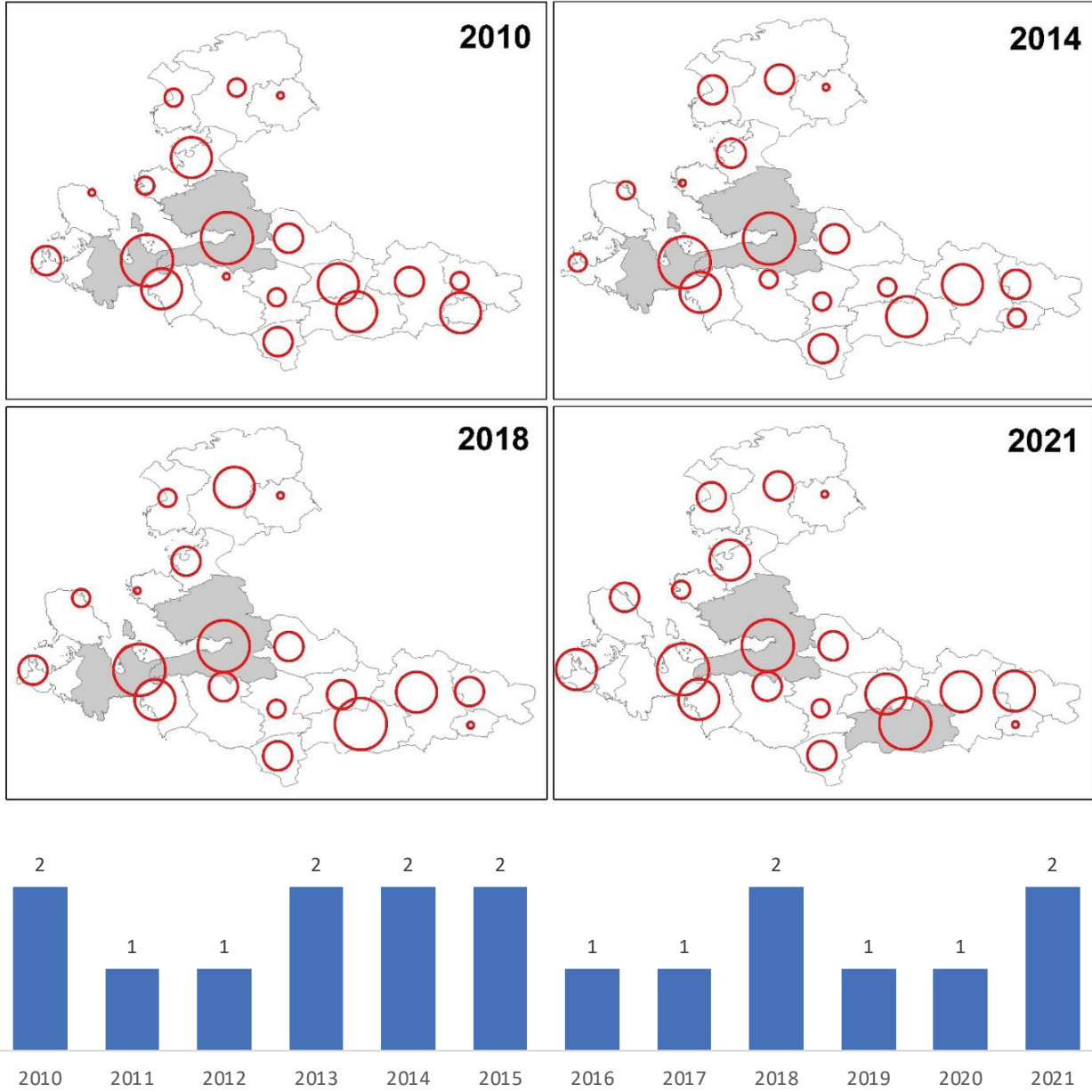
Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Gayrimenkul faaliyetleri (L) sektörü İzmir merkez ile kıyı yerleşimlerine sahip olan Dikili, Foça, Karaburun, Çeşme, Urla ve Seferihisar ilçelerinde incelenen dört dönem (2010, 2014, 2018 ve 2021) için de baskın durumdadır. 2010-2021 Yılları arasında İzmir merkez ve 6 ilçe bu açıdan düzenli biçimde baskın sektördür. Bu durumun oluşmasında bölgeye olan göç hareketlerinin ve göçün önemli bölümünün emeklilik sonrası olmasının da etkisi vardır. Gayrimenkul faaliyetleri (L) sektöründeki kurumsallaşma ile birlikte ilerleyen yıllarda doğuda yer alan ilçelerde de gayrimenkul faaliyetleri (L) sektörünün baskın sektörler içerisinde yer alma ihtimali bulunmaktadır (Şekil 3.21-L).

ŞEKİL 3.21.M. Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler Sektörünün Baskın Olduğu İlçelerin Mekânsal Dağılımı (2010, 2014, 2018, 2021) ve Sektörünün Baskın Olduğu İlçe Sayısı (2010-2021)

M

Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler

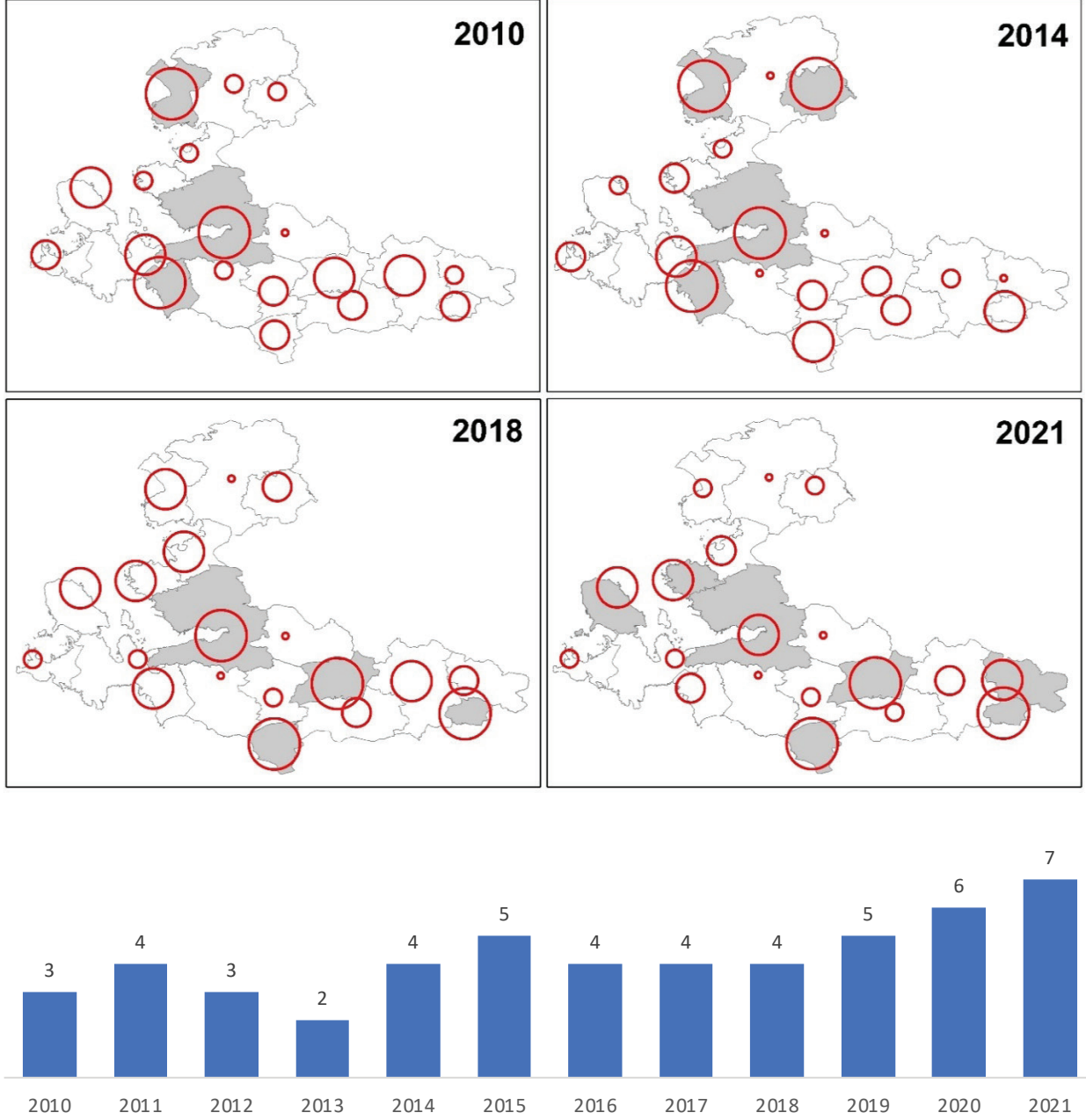
Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler (M) sektöründe İzmir merkez baskın karakterini incelenen dört dönemde de korumuştur. Bu husus ile birlikte Tire ilçesinde de son yıllardaki tarıma ve hayvancılığa dayalı üretim yatırımlarına bağlı olarak 2021 yılında mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler (M) sektörünün baskın sektör haline gelmesi olumludur. Ancak incelenen dört dönemden ilk üçünde bilimsel ve teknik faaliyetler (M) sektörünün baskın sektör olduğu ve sınırları içerisinde Türkiye'nin yetkin üniversitelerinden birisi ve teknokenti olan Urla ilçesinde 2021 yılında baskınlığın yitirilmiş olması önemlidir. İlçede inşası devam eden yatırımların tamamlanması ve hizmete girmesi ile Urla ilçesinin yeniden mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler (M) sektöründe baskın hale geleceği değerlendirilmektedir (Şekil 3.21-M).

ŞEKİL 3.21.N. İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri Sektörünün Baskın Olduğu İlçelerin Mekânsal Dağılımı (2010, 2014, 2018, 2021) ve Sektörünün Baskın Olduğu İlçe Sayısı (2010-2021)

N

İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri

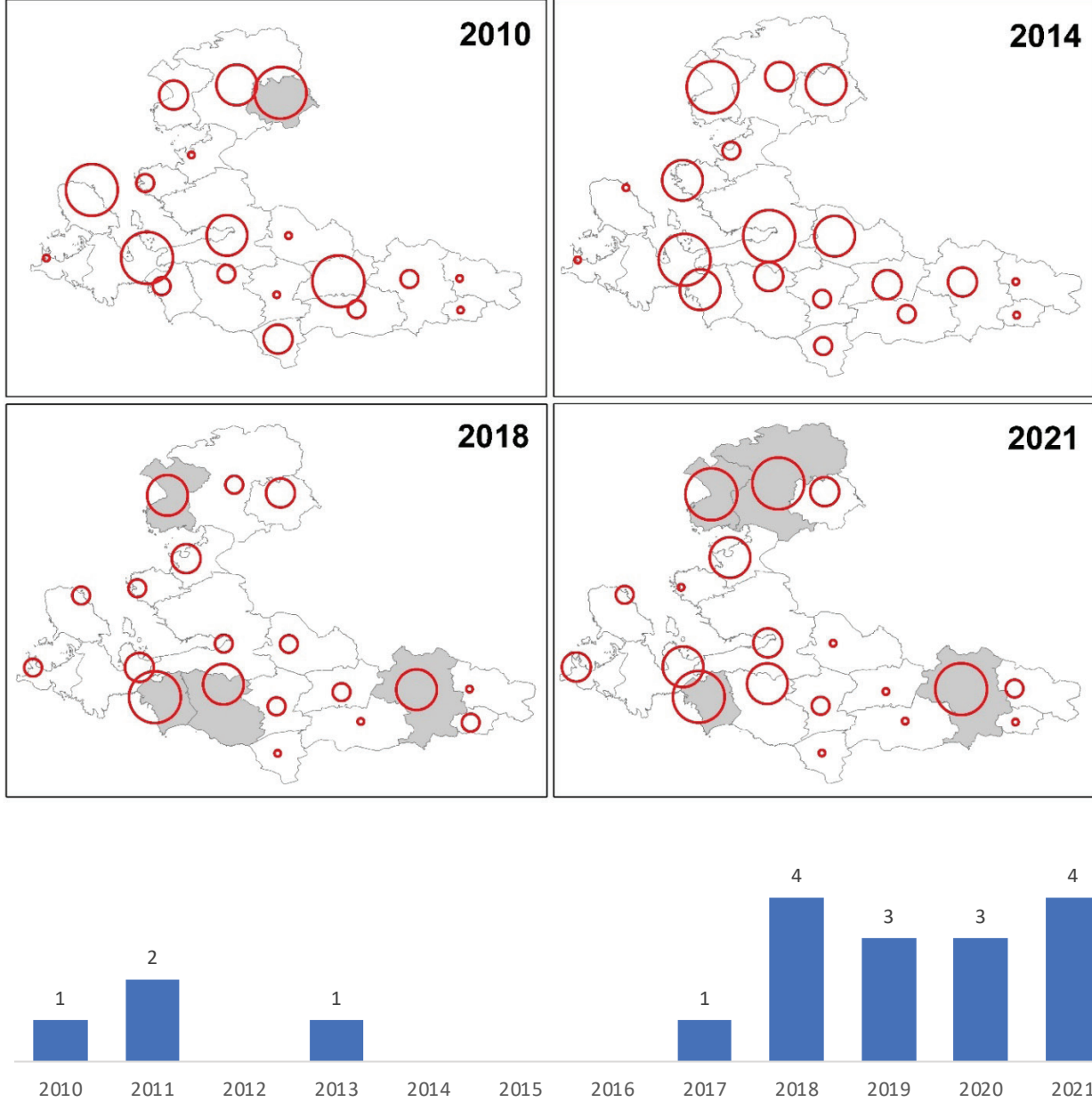
Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

İdari ve destek hizmet faaliyetleri (N) İzmir Bölgesi içinde 2010-2021 yılları arasında baskın sektöre sahip ilçe sayısını en çok artıran sektörlerden birisidir. Bölgede 2010 yılında 3 ilçe idari ve destek hizmet faaliyetleri (N) açısından baskın iken bu sayı 2021 yılında 7'ye çıkmıştır. Mekânsal dağılım olarak da bu ilçeler merkez ve çevresinde toplanmış durumda iken 2021 yılına gelindiğinde batıda Karaburun, güneyde Selçuk, doğuda ise Bayındır, Kiraz ve Beydağ ilçelerinde baskın konuma gelmiştir. Bu sektörde 2010'lu yılların ortasına kadar baskın olan Dikili'nin 2021 yılına geldiğinde baskınlığını kaybetmiş olması önemli bir tespittir (Şekil 3.21-N).

ŞEKİL 3.21.O. Kamu Yönetimi ve Savunma; Zorunlu Sosyal Güvenlik Sektörünün Baskın Olduğu İlçelerin Mekânsal Dağılımı (2010, 2014, 2018, 2021) ve Sektörünün Baskın Olduğu İlçe Sayısı (2010-2021)

Kamu Yönetimi ve Savunma; Zorunlu Sosyal Güvenlik

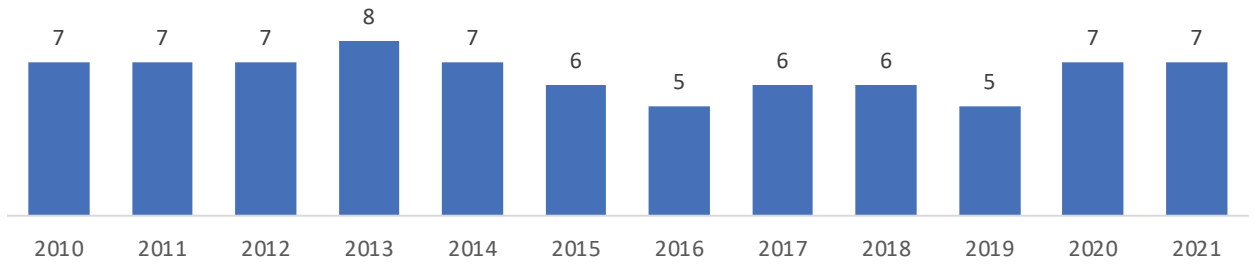
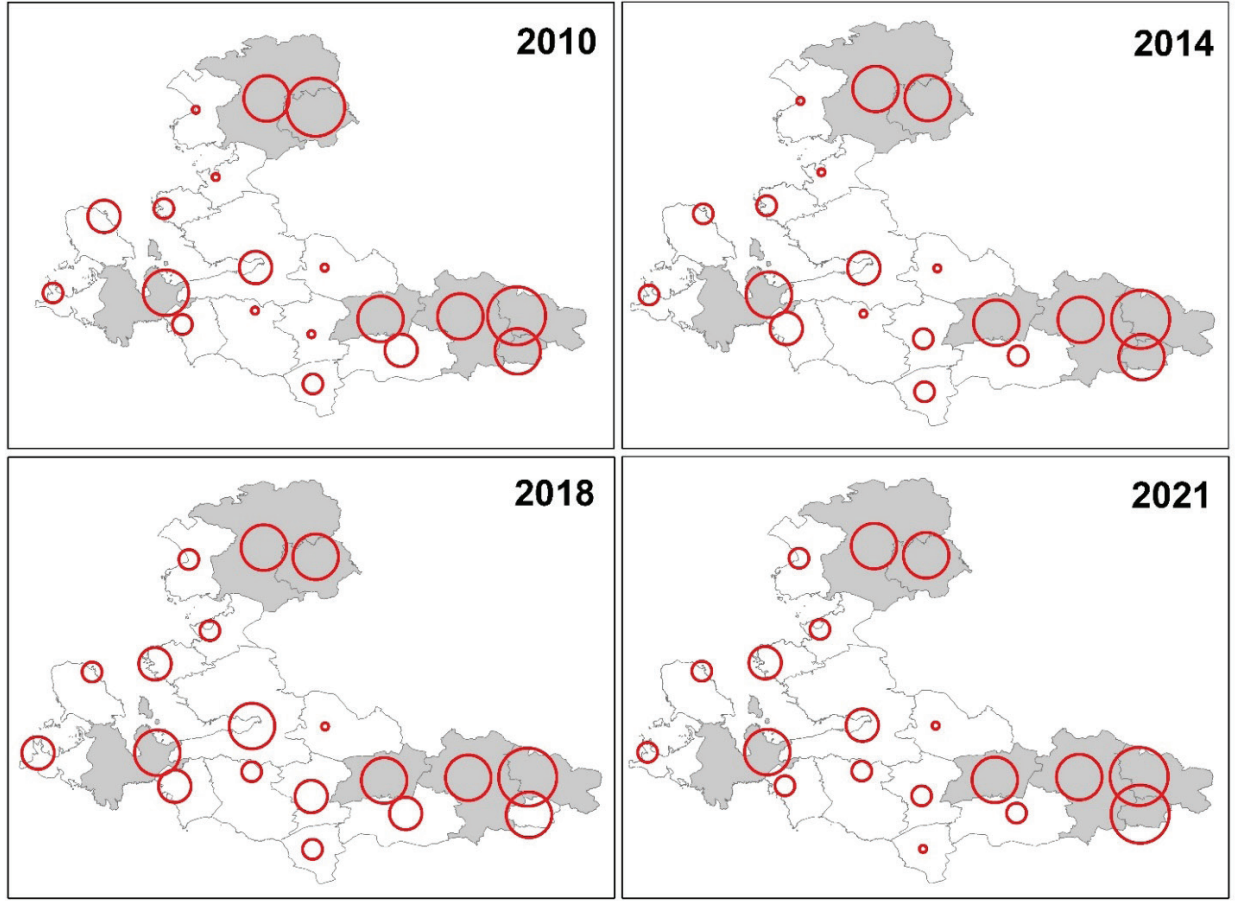
Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik (O) sektöründe baskın olan ilçelerin 2021 yılına gelindiğinde merkezden uzak konumda olan Dikili, Bergama, Seferihisar ve Ödemiş ilçelerinde baskın hale gelmiş olması ve söz konusu ilçelerin mekânsal dağılımının dengeli olması durumu dikkat çekicidir. Bölgede, kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik (O) sektöründe baskın olan ilçe sayısı 2010 yılında 1 iken bu sayı 2021 yılında 4'e ulaşmıştır (Şekil 3.21-O).

ŞEKİL 3.21.P. Eğitim Sektörünün Baskın Olduğu İlçelerin Mekânsal Dağılımı (2010, 2014, 2018, 2021) ve Sektörünün Baskın Olduğu İlçe Sayısı (2010-2021)

P

Eğitim

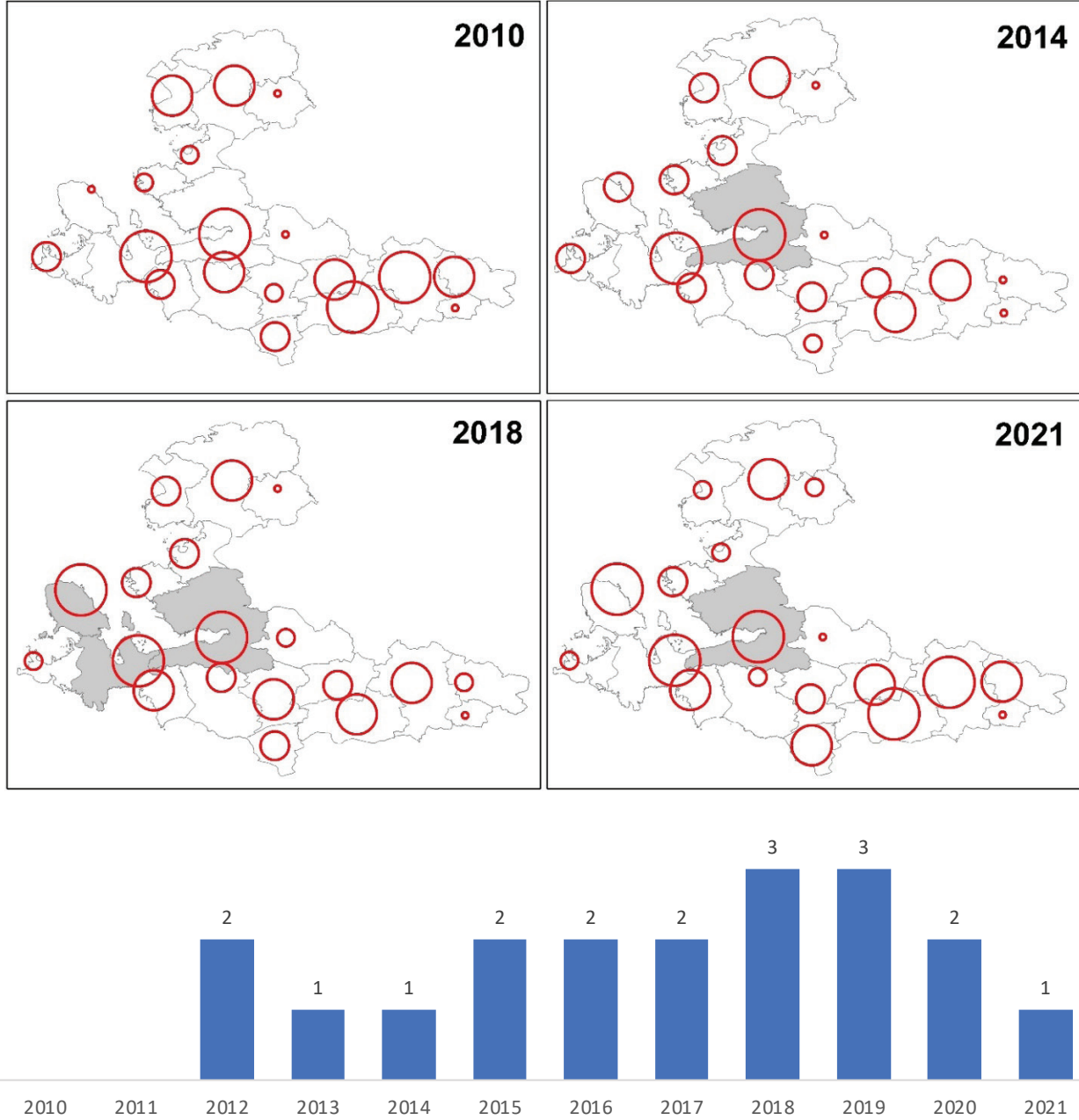
Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Eğitim (P) sektörü açısından İzmir Bölgesi içerisinde incelenen 4 dönemde de İzmir merkezin baskın sektör olmaması durumu çarpıcıdır. Temel büyük yerleşimler tarafından sağlanan bir kamusal hizmet olan eğitim (P) sektöründe baskın sektör olarak kuzeyde Bergama, Kınık; batıda Urla; doğuda ise Bayındır, Ödemiş ve Kiraz ile 2018 hariç olmak üzere Beydağ ilçeleri 2010, 2014, 2018 ve 2021 dönemlerinde baskın eğitim (P) sektörüne sahiptir. İzmir Bölgesi'nde yapılan her ölçekteki planda ve geliştirilecek tüm politikalarda eğitim (P) sektörünün İzmir Bölgesi'nin baskın sektör olmaması tespiti dikkate alınmalı ve bunun nedenleri üzerinde durulmalıdır (Şekil 3.21-P).

ŞEKİL 3.21.Q. İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri Sektörünün Baskın Olduğu İlçelerin Mekânsal Dağılımı (2010, 2014, 2018, 2021) ve Sektörünün Baskın Olduğu İlçe Sayısı (2010-2021)

Q

İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri

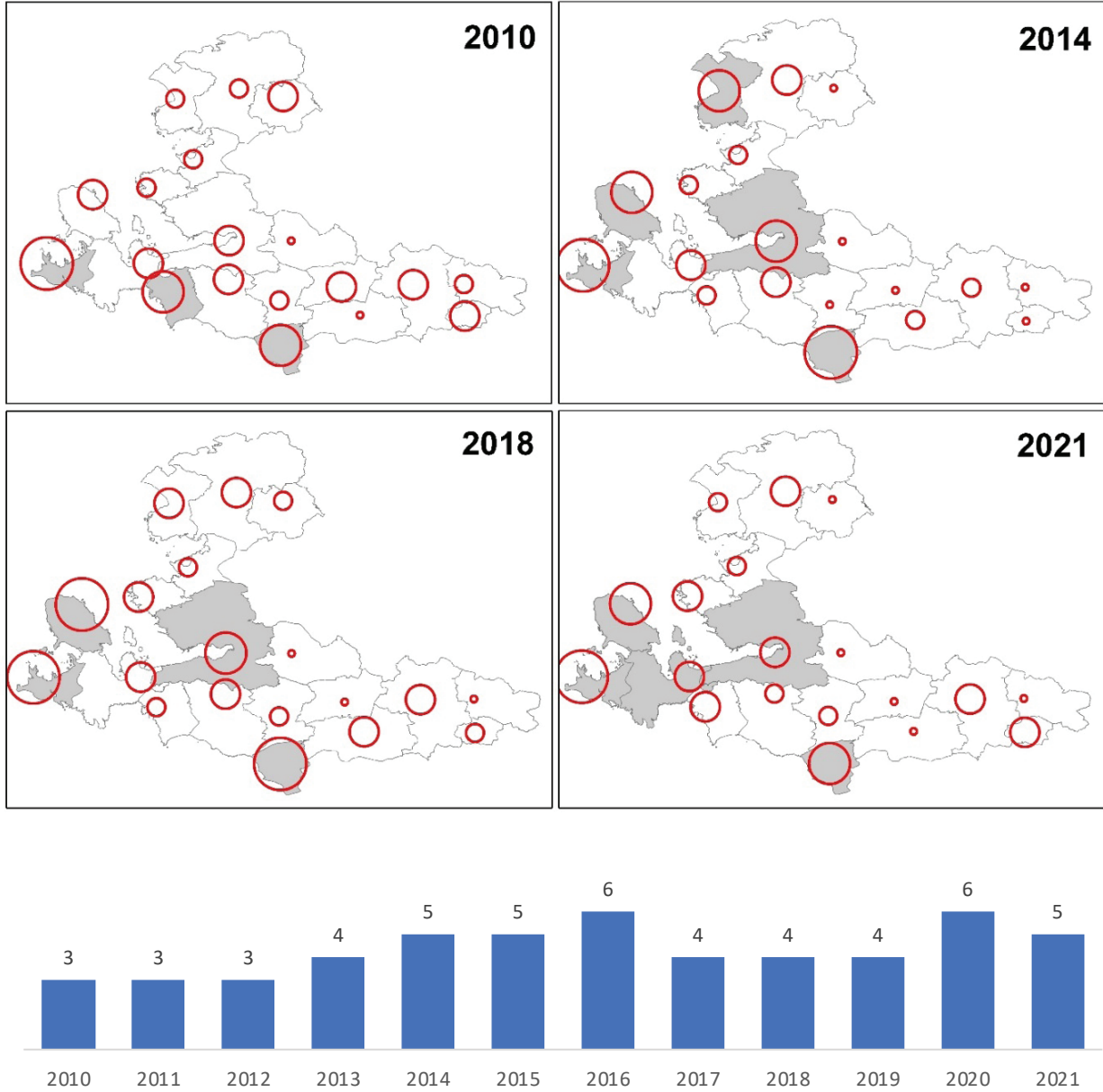
Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri (Q) sektöründe baskın olan ilçelerin 2010-2021 arasındaki mekânsal dağılımı incelendiğinde 2021 yılına gelindiğinde bu sektörde sadece İzmir merkezin baskın konumda olduğu görülmektedir. Her ne kadar 2010'lu yılların sonlarında Urla ve Karaburun ilçelerinde de bu sektör baskın hale geldi ise de yerleşim dışına verilen hizmet faaliyetlerinin 2021 yılı itibari ile İzmir merkezde yoğunlaştığı görülmektedir (Şekil 3.21-Q).

ŞEKİL 3.21.R. Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor Sektörünün Baskın Olduğu İlçelerin Mekânsal Dağılımı (2010, 2014, 2018, 2021) ve Sektörünün Baskın Olduğu İlçe Sayısı (2010-2021)

R

Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor

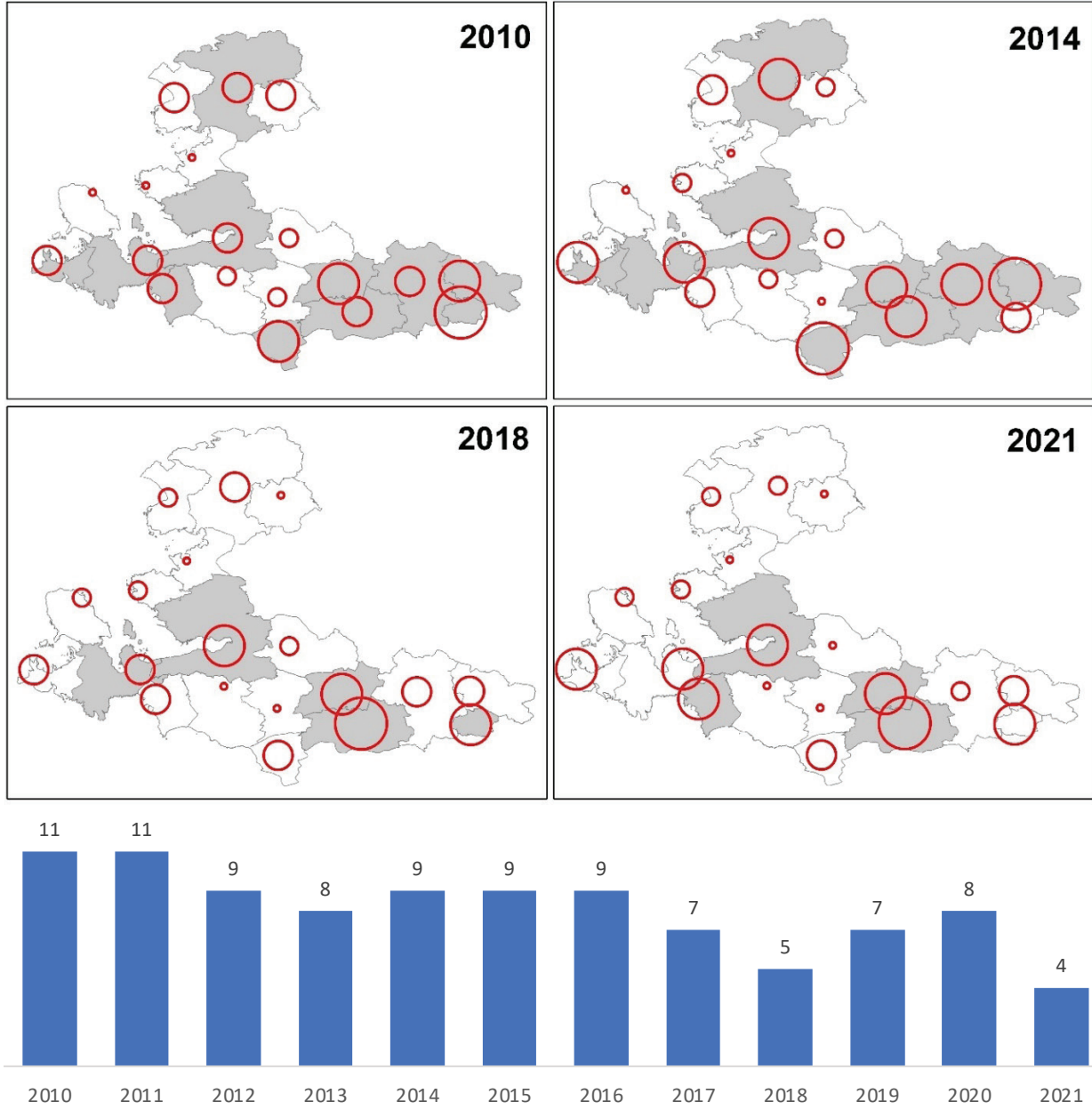
Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

İzmir Bölgesi'nde kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor (R) sektörü açısından baskın olan ilçelerin 2021 yılına gelindiğinde İzmir merkez, Urla, Karaburun ve Çeşme aksına oturduğu görülmektedir. Bu koridora otoyol ile bağlanan Selçuk ilçesi de bulunmaktadır. 2010 Yılında bu yapı dışında kalan İzmir merkezin 2010'lu yılların ortasında tekrar kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor (R) sektörü açısından baskın hale gelmesi olumlu bulunur iken Seferihisar ilçesinin aynı yıllarda bu sektörde baskınlığını kalıcı olarak kaybetmesi olumsuz olarak nitelendirilmektedir. Bölgeye ilişkin tüm ölçekteki planlarda dikkate alınması gereken bir husus da bölgenin kuzey ve doğu kesimlerinde kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor (R) sektörü açısından baskın olan hiçbir ilçenin bulunmaması ve bu durumun 2010-2021 yılları arasında düzenli olarak gözlemlenmiş olmasıdır (Şekil 3.21-R).

ŞEKİL 3.21.S. Diğer Hizmet Faaliyetleri Sektörünün Baskın Olduğu İlçelerin Mekânsal Dağılımı (2010, 2014, 2018, 2021) ve Sektörünün Baskın Olduğu İlçe Sayısı (2010-2021)

S

Diğer Hizmet Faaliyetleri

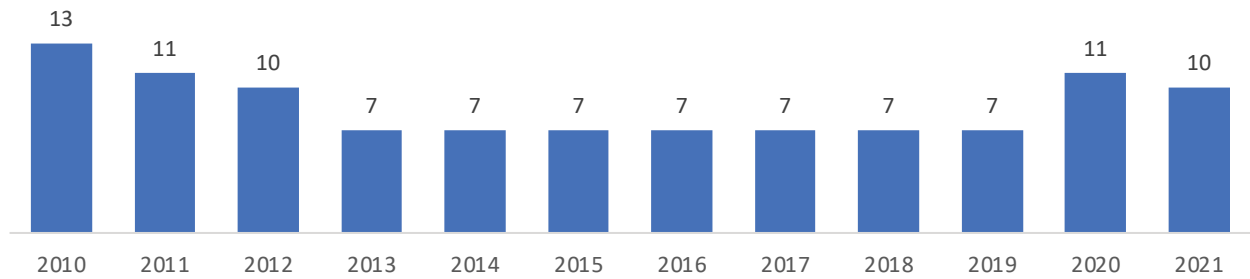
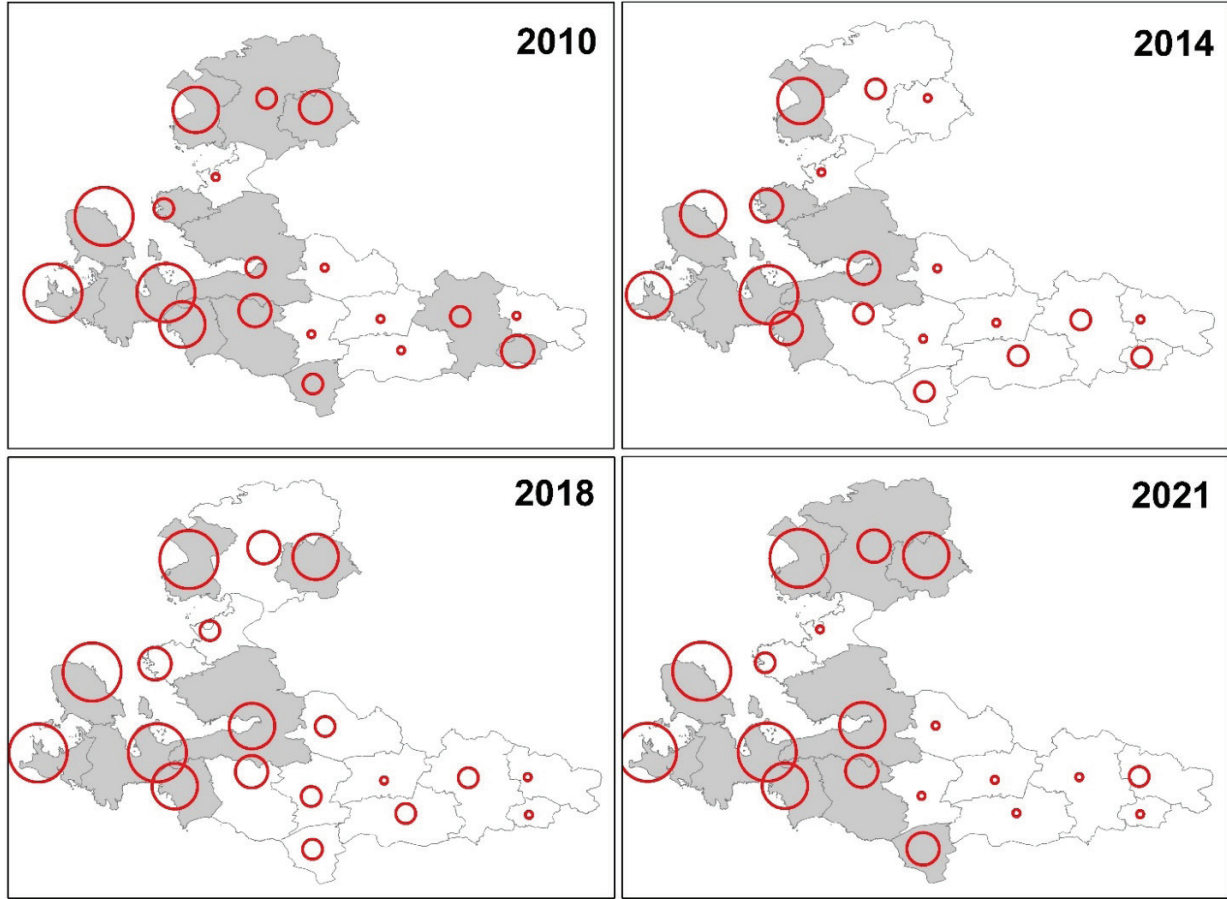
Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Diğer hizmet faaliyetleri (S) açısından 2010-2021 yılları açısından İzmir Bölgesi'nde baskın sektöre sahip ilçe sayısı 11'den 4'e düşmüştür. Mekânsal dağılım izlendiğinde, Bergama, Çeşme, Urla, Ödemiş, Kiraz, Beydağ ve Selçuk ilçeleri de diğer hizmet faaliyetleri (S) açısından 2010 yılında baskın sektör iken 2021 yılına gelindiğinde baskın sektör ilçelerinin İzmir merkez, Seferihisar, Bayındır ve Tire ilçeleri ile sınırlı kaldığı gözlemlenmektedir (Şekil 3.21-S).

ŞEKİL 3.21.T. Hane Halklarının İşverenler Olarak Faaliyetleri Sektörünün Baskın Olduğu İlçelerin Mekânsal Dağılımı (2010, 2014, 2018, 2021) ve Sektörünün Baskın Olduğu İlçe Sayısı (2010-2021)

T

Hane Halklarının İşverenler Olarak Faaliyetleri

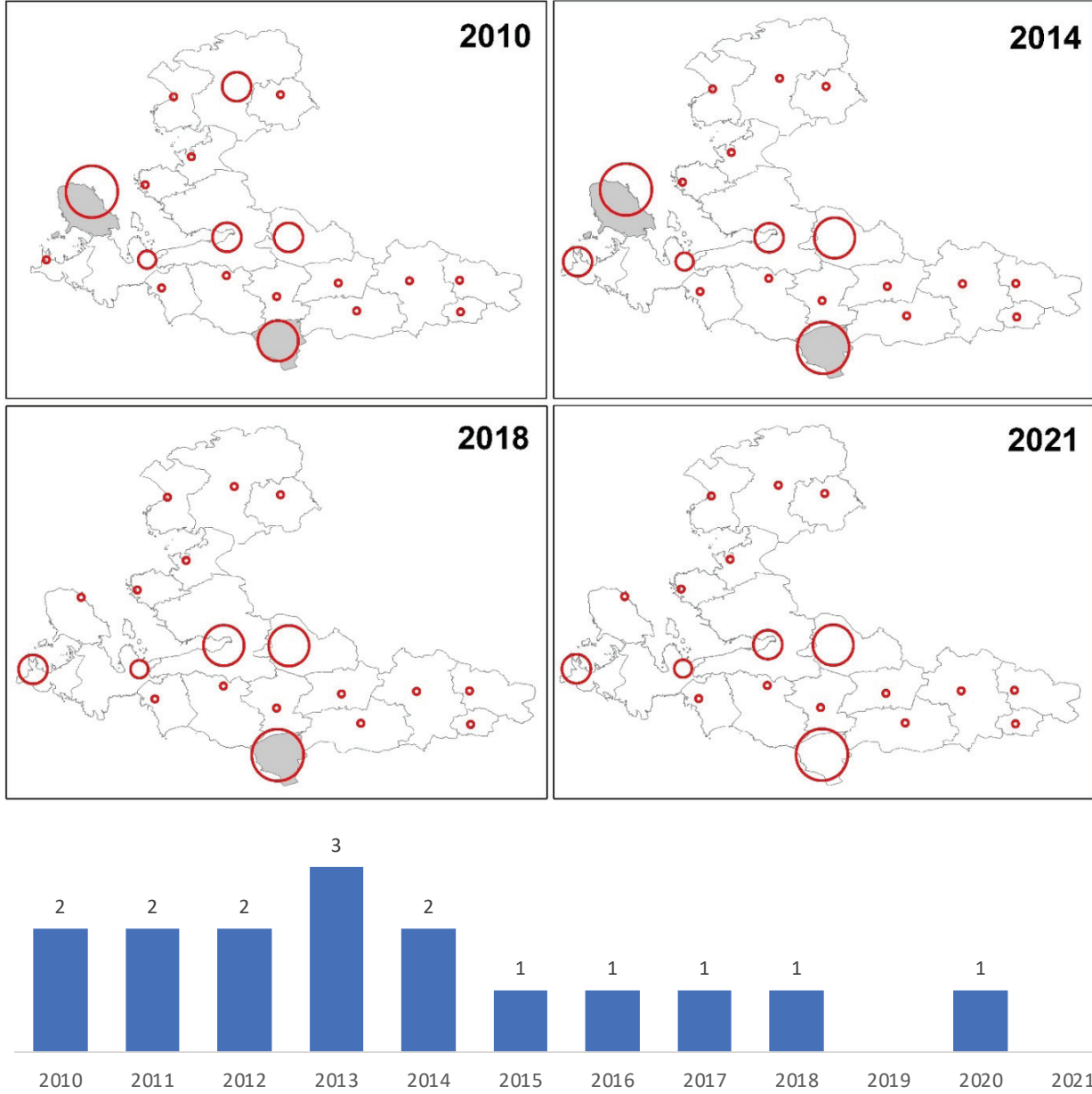
Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

İzmir Bölgesi'nde hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri (T) sektörü de baskın olma açısından dalgalı bir desen izlenmektedir. Bu sektör açısından baskın olan ilçe sayısı 2010 yılında 10 iken bu sayı 2011 yılında 11'e; 2012 yılında 10'a ve 2013 yılında 7'ye düşmüştür; 2020 yılında ise 11'e çıkmıştır. Bu sayı 2021 yılı itibarı ile 10'dur. İzmir merkez ile Dikili, Karaburun, Çeşme, Urla ve Seferihisar ilçeleri gibi kıyı yerleşimleri incelenen 4 dönemde de hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri (T) sektörü baskın sektör konumundadır. 2021 Yılı itibarı ile bu ilçelere Bergama, Kınık, Menderes ve Selçuk ilçesi dâhil olmuştur (Şekil 3.21-T).

ŞEKİL 3.21.U. Uluslararası Örgütler ve Temsilciliklerinin Faaliyetleri Sektörünün Baskın Olduğu İlçelerin Mekânsal Dağılımı (2010, 2014, 2018, 2021) ve Sektörünün Baskın Olduğu İlçe Sayısı (2010-2021)

N

Uluslararası Örgütler ve Temsilciliklerinin Faaliyetleri

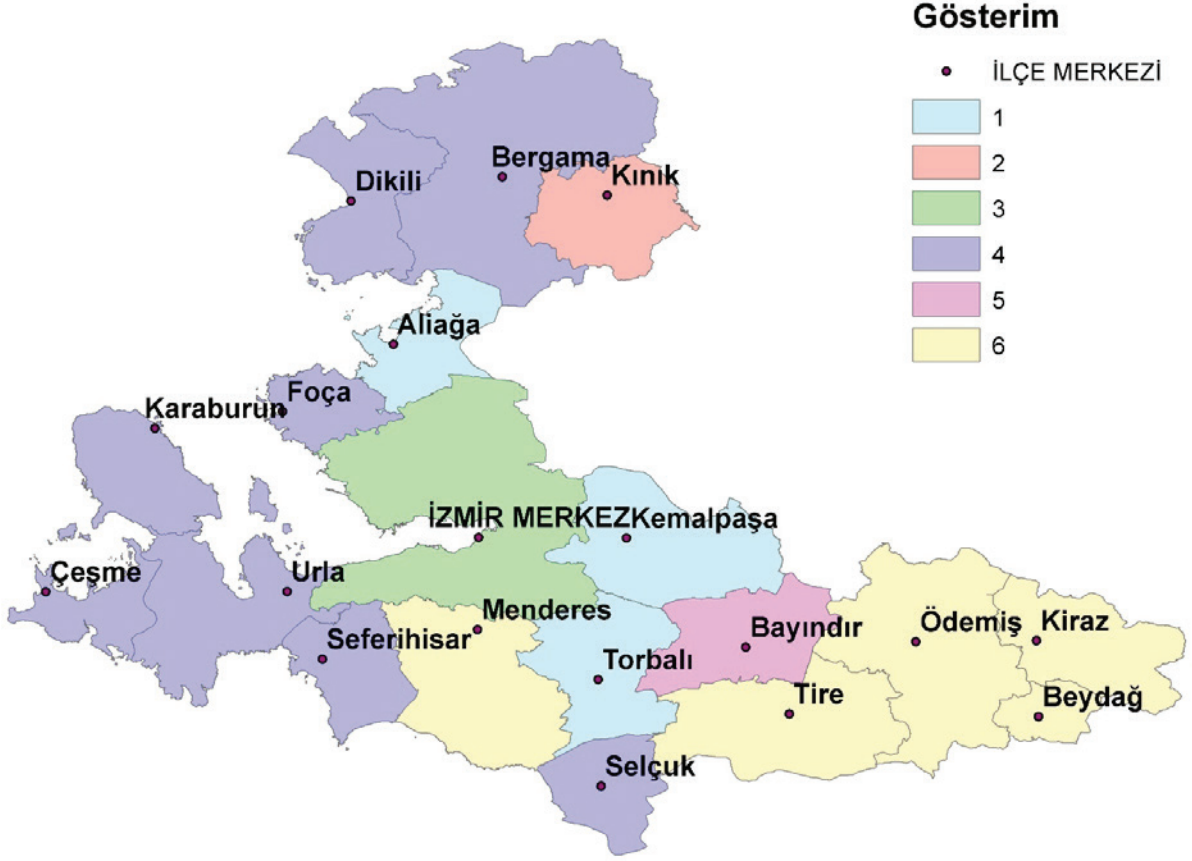
Kaynak: SGK, 2022 istihdam verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Son olarak uluslararası örgütler ve temsilciliklerinin faaliyetleri (U) sektörü 2021 yılında hiçbir ilçede baskın sektör konumunda değildir. 2013 Yılında bu sektörün baskın olduğu 3 ilçe var iken sayı 2014 yılında 2'ye; 2015 yılında 1'e; 2019 yılında ise 0'a düşmüştür. Sektör 2020 yılında 1 ilçede baskın olsa da 2021 yılında bu sayı yeniden 0'a düşmüştür. Uluslararası ticaretin yoğun olduğu ve yüzyıllardır liman kenti olma özelliğine sahip İzmir kentinin de içerisinde bulunduğu İzmir Bölgesi'nde uluslararası örgütler ve temsilciliklerinin faaliyetleri (U) sektörünün 2021 yılı itibarı ile hiçbir ilçede baskın sektör olmaması üzerinde düşünülmesi gereken bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır (Şekil 3.21-U).

ŞEKİL 3.21.V. İlçe Düzeyi İstihdamının Sektörel Dağılımına Göre Gruplama Çalışması (2021)

N

İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri

İzmir Bölgesi'nde ilçe düzeyinde istihdamın sektörel dağılımının benzeştiği ve ayrıştığı grupların (korydorların) tespit edilmesi bölge planlarına önemli girdiler sunmaktadır. Bu kapsamda yukarıda ayrı ayrı incelenen 21 sektör ve 19 ilçe için (İzmir metropoliten alanında yer alan ilçeler İzmir Merkez olarak tek ilçe altında toplanmıştır) 2021 yılı istihdam verileri kullanılarak gruplama çalışması yapılmıştır. Gruplama analizi yapılırken ağırlıklandırma “en yakın komşu” ve komşu sayısı 8 seçilmiştir.

Gruplama analiz sonucunda İzmir Bölgesi ilçeleri 7 farklı gruba ayrılmıştır. Şekil 3.21-Z'nin ortaya koyduğu üzere gruplama örüntüsünün İzmir merkez ilçenin oluşturduğu bir grup, İzmir merkez ilçe çevresindeki ilçelerin oluşturduğu gruplar ve uzak periferde yer alan ilçelerin oluşturduğu gruplardan oluştuğu görülmektedir. Gruplar YER-SİS çalışmasında tespit edilen yerleşim merkezleri kademelenmesiyle de tutarlılık göstermektedir. 1. grupta YER-SİS çalışmasında 3A merkez olarak tespit edilen Aliaga ilçesi, 3A olarak tespit edilen Torbalı ve 3B olarak tespit edilen Kemalpaşa ilçelerinin yer aldığı görülmektedir. 2. grup İzmir Bölgesi'nin kuzeyinde yer alan ve YER-SİS çalışmasında 1A kademe yerleşim merkezi olarak tespit edilen Kınık ilçesini kapsamaktadır. 3. grup ise İzmir metropoliten merkezde yer alan ilçelerin bir ilçe altında toparlandığı ve YER-SİS çalışmasında 6B merkez olarak tespit edilen İzmir Merkez ilçeyi kapsamaktadır. 4. grupta YER-SİS kapsamında 2A olarak tespit edilen Bergama ve 2B olarak tespit edilen Dikili ilçeleri ve İzmir Bölgesi'nin batısında yer alan YER-SİS kapsamında 1. ve 2. kademe merkez yerleşimler olan ilçeler yer almaktadır. 5. grupta yalnızca bayındır ilçesi yer almaktadır. 6. grup ise İzmir Bölgesi'nin doğusunda yer alan YER-SİS kapsamında 1. ve 2. kademe merkez yerleşimler olarak tespit edilen ilçeler yer almaktadır.

D. Yenilik ve Girişimcilik Ekosistemi

Yenilik göstergelerinin değişim trendlerinin analizi için uluslararası patent klasifikasyonuna göre sınıflandırılmış patent sayıları ve İzmir Yenilik Ekosistemi İzleme Raporlarında yer alan göstergeler ve veri setleri kullanılmıştır.

Veri seti incelendiğinde, İzmir ilinde başvuru patent ve faydalı model sayılarının ve patent çeşitliliğinin arttığı görülmektedir. İzmir Bölgesi patent başvurularında Türkiye'nin üçüncü büyük bölgesidir. İzmir Bölgesi'nin 2010 yılında 158 olan patent başvuru sayısı 2022 yılında 451'e yükselmiştir. Bu değer İstanbul ve Ankara ile mukayese edildiğinde İzmirli girişimlerin patentleşme alanında desteklenmeye ihtiyaç duyduğu değerlendirilmektedir (Tablo 3.24).

TABLO 3.24. Yıllara Göre Türkiye İzmir ve Diğer Bölgelerde Patent Başvuru Sayıları (2010-2022)

Yıl	Türkiye	İzmir	Ankara	İstanbul
2010	3.250	158	328	1.370
2011	4.087	223	417	1.582
2012	4.543	264	569	1.939
2013	4.528	265	562	1.831
2014	4.861	275	596	2.108
2015	5.512	289	636	2.399
2016	6.445	281	738	3.096
2017	8.625	305	823	3.795
2018	7.349	289	931	3.342
2019	8.126	407	985	3.356
2020	8.200	473	1.057	3.413
2021	8.439	471	1.117	3.582
2022	9.009	451	1.172	3.404

Kaynak: Türk Patent, 2023

TÜRKPATENT kurumundan elde edilen Uluslararası Patent Sınıflandırması'na (IPC) göre patent sayıları 1 basamak değerlerde incelendiğinde İzmir Bölgesi'nde en fazla patent A - insan ihtiyaçları, B - operasyonların uygulanması; nakliye, G - fizik, C - kimya; metalürji, F - makine mühendisliği; aydınlatma, ısıtma; silahlar alanlarında üretilmektedir. Ankara ile kıyaslandığında, İzmir Bölgesi'nin kâğıt alanında tekstil ve kâğıt alanındaki patentlerde öne çıktığı görülmekte olup diğer tüm sınıflamalardaki patent varlığı açısından Ankara ve İstanbul'un gerisinde kaldığı görülmektedir (Tablo 3.25).

TABLO 3.25. IPC Sınıflarına Göre Patent Varlığı (2021)

Patent Sınıfı	İzmir	Ankara	İstanbul
A - İnsan ihtiyaçları	229	339	1.175
B - Operasyonların uygulanması; nakliye	119	246	726
C - Kimya; metalürji	52	89	277

Patent Sınıfı	İzmir	Ankara	İstanbul
D - Tekstil; kâğıt	19	13	191
E - Sabit yapılar (inşaat)	23	44	164
F - Makine mühendisliği; aydınlatma, ısıtma; silahlar	49	186	521
G - Fizik	92	474	1.313
H - Elektrik	38	236	679
Y - Diğer	1	3	6

Kaynak: Türk Patent, 2022

İzmir Bölgesi'nin 2016-2021 yıllarına ait kurumsal yenilik göstergeleri Tablo 3.26'da sunulmuştur. Üniversitelerdeki araştırmacı sayısının İzmir Bölgesi'nde son beş yılda %3 kadar arttığı ve 2021 yılında 9.885'e yükseldiği görülmektedir. 2016 yılından günümüze teknoloji geliştirme bölgesi ve teknoloji transfer ofisi sayılarında değişim olmamıştır. Buna karşın, Ar-Ge merkezi sayısında ciddi bir artış yaşanmıştır. 2016 yılında 34 olan Ar-Ge merkezi sayısı 2021 yılında 97'ye yükselmiştir. Aynı dönemde TGB'lerde bulunan kuluçka sayısı 6'dan 7'ye yükselirken kuluçka alan büyüklüğü 2.104 metrekareye düşmüştür. İzmir Bölgesi'ndeki 10 üniversiteden 5'i Türkiye çapında en yenilikçi ve girişimci 50 üniversiteyi sıralayan TÜBİTAK yenilikçilik ve girişimcilik endeksine girmiştir (Tablo 3.26).

TABLO 3.26. İzmir Yenilik Göstergeleri I (Kurumsal Göstergeler) (2016-2021)

Göstergeler	Kaynak	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Üniversitelerdeki Araştırmacı Sayısı (Öğretim Elemanı)	YÖK	9.614	8.488	8.821	9190	9.032	9.885
TGB Sayısı	STB	4	4	4	4	4	4
Ar-Ge Merkezlerinin Sayısı (5746 Kanun)	STB	34	59	77	88	95	97
TTO (Teknoloji Transfer Ofisi) Sayısı	Üniversiteler	6	6	6	6	6	6
Kuluçkalık Sayısı	TGB'ler	6	7	7	7	7	7
Kuluçkalık Alan Büyüklüğü (m2)	TGB'ler	3.542	3.536	3.410	3.123	2.506	2.014
Yenilikçilik ve Girişimcilik Endeksine Giren Üniversite Sayısı	TÜBİTAK	5	5	5	4	5	5

Kaynak: İZKA, 2022g

Son yıllarda kurumsal göstergelerde Ar-Ge Merkezi sayısı dışında çok büyük bir değişim yaşanmamış olsa da, akademik göstergeler tarafında önemli gelişmeler sağlanmıştır. İzmir Yenilik Ekosistemi İzleme Raporunun akademik göstergeleri Tablo 3.27'de sunulmuştur. Toplam bilimsel (SCI/SSCI) yayın sayısı 2016-2021 periyodunda 33,49% oranında artarak 3.912'den 5.222'ye yükselmiştir. 2020 yılında yayınlarda yaşanan hızlı artışta önemli bir etkenin pandemi sürecinde eğitime verilen ara olduğu düşünülmektedir. Araştırmacı başına düşen bilimsel yayın sayısı beş yılda 40,7'den 52,3'e yükselmiştir. Aynı dönemde bölgenin proje yazma kapasitesinin de arttığına yönelik bulgular bulunmaktadır. TÜBİTAK ARDEB'e sunulan proje sayısı 651'den 1.013'e ve proje kabul oranı %15'ten %17'ye yükselmiştir (Tablo 3.27). Bu veriler ışığında bölgenin yıldan yıla daha çok sayıda ve nitelikte proje ürettiği ve desteklerden daha etkin yararlandığı anlaşılmaktadır.

Bölgedeki akademik kurumların yaptığı patent başvuru ve tescil sayıları da artma eğilimindedir. 2016

yılında 17 patent başvurusu ve 1 tescil üretilmişken, 2021 yılına gelindiğinde patent başvuru sayısı 95'e ve tescil sayısı 27'ye yükselmiştir. Bölgenin patent üretme kabiliyetindeki artışının bir yansıması olarak bu patentlerden gelir de elde edilmeye başlanmıştır. 2019'da ilk kez, ve sonrasındaki süreçte ticarileşen üniversite patentlerinden 1.6 milyon TL'yi aşan gelir sağlanmıştır. Akademisyenlerin aktif olduğu diğer bir alan da şirketleşmedir. Teknoloji gelişme bölgelerinde akademisyenler tarafından kurulan şirket sayısı izleme döneminde 67'den 97'ye yükselmiştir.

İzmir Yenilik Ekosistemi İzleme Raporunun sanayi alanındaki göstergelerinde önemli artışlar bulunmaktadır. İzmir Bölgesi TGB'lerinde bulunan firmaların ihracatı 2016 yılında 20 milyon 114 bin dolar iken 2021 yılına gelindiğinde bu rakam %141'lik bir artışla 48 milyon 459 bin dolar olmuştur. Benzer şekilde İzmir Bölgesi'nde TÜBİTAK TEYDEB desteklerinden yararlanan firma sayısı 63'ten 100'e yükselmiştir. Raporlama döneminde hem İzmirli firmaların TEYDEB proje başvurularının kabul oranı %28'den %44'e yükselmiş hem de proje başına düşen hibe tutarı dört katından fazla artmıştır (Tablo 3.27). Sonuç olarak göstergeler ışığında İzmir Bölgesi Yenilik ekosisteminin akademi ve sanayi ayağında potansiyelini harekete geçirdiği ve kayda değer gelişim gösterdiği gözlemlenmektedir.

TABLO 3.27. İzmir Yenilik Göstergeleri II (Akademik Göstergeler ve Sanayi Göstergeleri) (2016-2021)

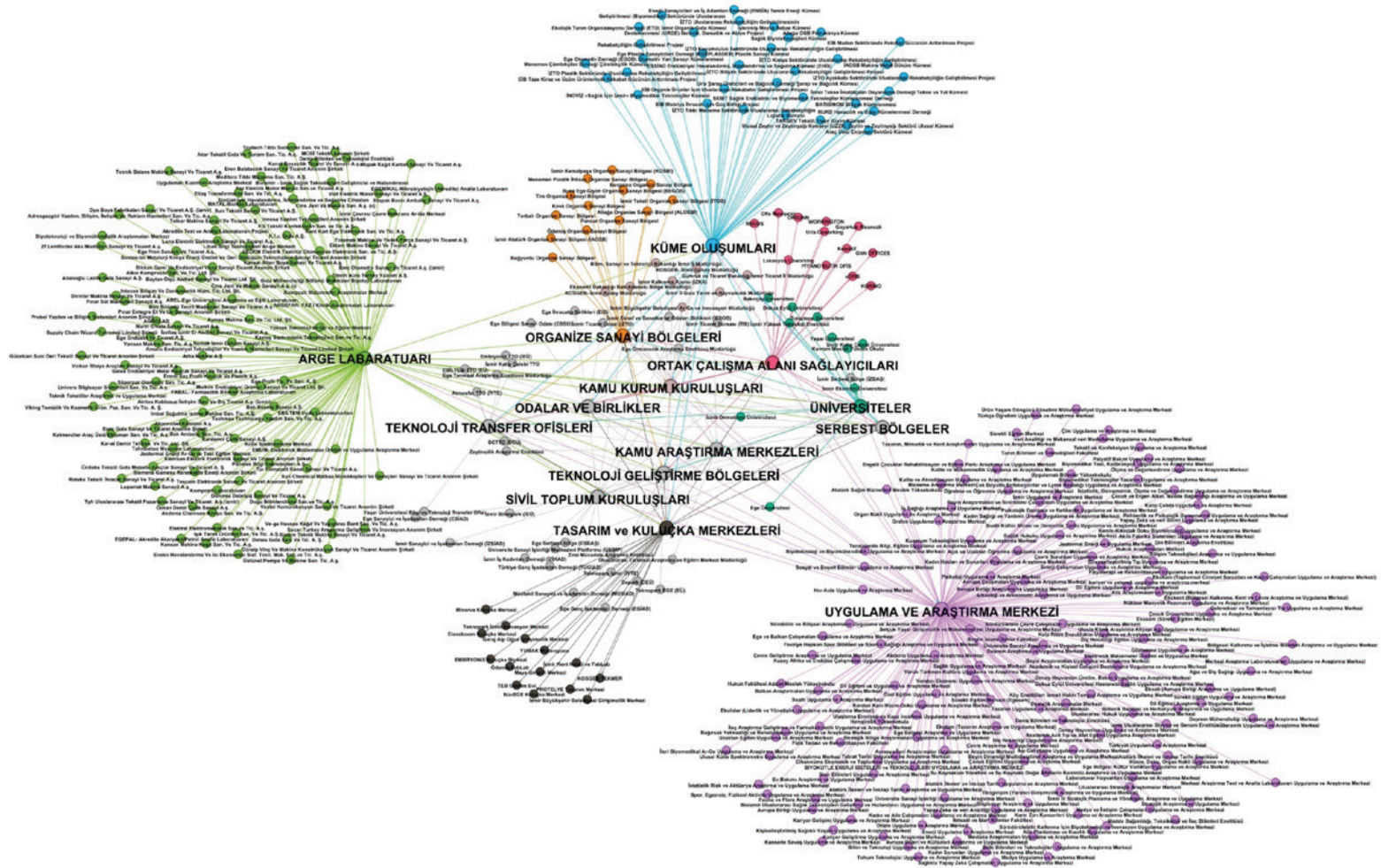
Gösterge	Kaynak	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Toplam Bilimsel (SCI/SSCI) Yayın Sayısı	YÖK	3.912	3.741	3.485	3.851	4.801	5.222
100 Araştırmacı Başına Düşen Bilimsel (SCI/SSCI) Yayın Sayısı	YÖK	40,69	44,07	39,51	41,9	53,16	52,83
TÜBİTAK'a Sunulan Proje Sayısı (ARDEB)	TÜBİTAK	651	863	779	967	860	1.013
TÜBİTAK'tan Destek Alan Proje Sayısı (ARDEB)	TÜBİTAK	97	176	173	165	120	169
TÜBİTAK'a Sunulan Projelerin Kabul Oranı (ARDEB)	TÜBİTAK	%15	%20	%22	%17	%14	%17
100 Araştırmacı Başına Önerilen Proje Sayısı (ARDEB)	TÜBİTAK	6,77	10,17	8,83	10,52	9,52	10,25
100 Araştırmacı Başına Kabul Edilen Proje Sayısı (ARDEB)	TÜBİTAK	1,01	2,07	1,96	1,8	1,33	1,71
TÜBİTAK ARDEB Projelerinde Ortalama Proje Bütçesi (Bin TL)	TÜBİTAK	437	315	328	334	354	884
Üniversitelerin Toplam Patent Başvuru Sayısı	TÜRKPATENT	17	27	35	76	127	95
Üniversitelerin Toplam Patent Tescil Sayısı	TÜRKPATENT	1	3	25	11	14	27
1000 Araştırmacı Başına Düşen Patent Başvuru Sayısı	TÜRKPATENT	1,77	3,18	3,97	8,27	14,06	9,61
1000 Araştırmacı Başına Düşen Patent Tescil Sayısı	TÜRKPATENT	0,1	0,35	2,83	1,2	1,55	2,73
Akademisyenler Tarafından TGB'lerde Kurulan Şirket Sayısı	TGB'ler	67	83	82	80	72	97

Gösterge	Kaynak	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Ticarileşen Üniversite Patentleri Sayısı	TTO'lar	0	0	1	8	9	26
TÜBİTAK-TEYDEB Ar-Ge Desteklerine Başvuran Firma Sayısı	TÜBİTAK	191	192	179	207	192	182
TÜBİTAK-TEYDEB Ar-Ge Desteklerinde Desteklenen Firma Sayısı	TÜBİTAK	63	122	119	82	127	100
TÜBİTAK- TEYDEB Ar-Ge Proje Başvuru Sayısı	TÜBİTAK	239	246	254	300	264	246
TÜBİTAK- TEYDEB Ar-Ge Proje Destek Sayısı	TÜBİTAK	68	145	148	108	135	108
TÜBİTAK- TEYDEB Ar-Ge Proje Başvurularının Kabul Oranları	TÜBİTAK	%28	%59	%58	%36	%51	%44
Proje Başına Düşen TEYDEB Hibe Tutarı (Bin TL)	TÜBİTAK	101	113	143	152	343	429
Toplam Patent Başvuru Sayısı	TÜRKPATENT	281	305	289	407	473	471
Toplam Tescil Edilen Patent Sayısı	TÜRKPATENT	96	77	135	65	89	139
Teknoloji Geliştirme Bölgesindeki Firma Sayısı	TGB'ler	412	443	445	381	498	550
TGB Firmalarının İhracat Miktarı (Bin Dolar)	TGB'ler	20.114	34.986	49.038	36.590	62.392	48.459
Teknolojik Ürün Yatırım Desteği Sayısı	KOSGEB	12	12	17	38	13	14
TGB'lerde Çalışan Ar-Ge Personeli Sayısı	TGB'ler	2.414	2.851	3.130	2.851	3.366	3.631

Kaynak: İZKA, 2022g

Yenilik ve buluşlar rastlantısal şekilde oluşmamakta, aksine yol ve iz bağımlı süreçler bütünü olarak bölgelerin karmaşık bilgi kategorilerini atomize uzmanlıklar bazında organize ve koordine edebilme becerilerine ilişkin süreçlere dayanmaktadır. Tüm bu süreçler dinamik süreçlerdir ve bölgelerin iktisadi, sosyal, kültürel ve bilişsel dinamikleri tarafından şekillendirilmektedir. Bu nedenle bölgesel kalkınma politikası geliştiren kurum ve kuruluşlar, karar vericiler, aktörler ve uzmanların Ar-Ge ve yenilik çalışmalarının gelişmesi ve istenilen düzeye çıkabilmesini sağlayacak bütünleşik politikalar tasarlaması ve ekosistemdeki ilgili kurum ve kuruluşları bu süreçlere dâhil etmesi önem arz etmektedir.

İzmir Bölgesi yenilik ekosistemini; üniversiteler, kamu araştırma merkezleri, ortak çalışma alanı sağlayıcıları, sivil toplum kuruluşları, odalar ve birlikler, Ar-Ge laboratuvarları, küme oluşumları, uygulama ve araştırma merkezleri, teknoloji geliştirme bölgeleri, teknoloji transfer ofisleri ve sivil toplum kuruluşları oluşturmaktadır. İzmir Bölgesi yenilik ekosistemi ağı görece yoğun bir ağıdır; ancak, İstanbul Bölgesi'nde bulunan melek yatırımcı ağları, risk sermayesi kurumları ve kitlesel fonlama sistemleri gibi yenilik ekosistemlerinin finansal bileşenleri olan kurum ve kuruluşların sayısı görece azdır. Bu nedenle hem ulusal hem de uluslararası finansal destek sağlayıcı kuruluşları İzmir Bölgesi'ne çekecek ağların oluşumunun teşvik edilmesi önemlidir.

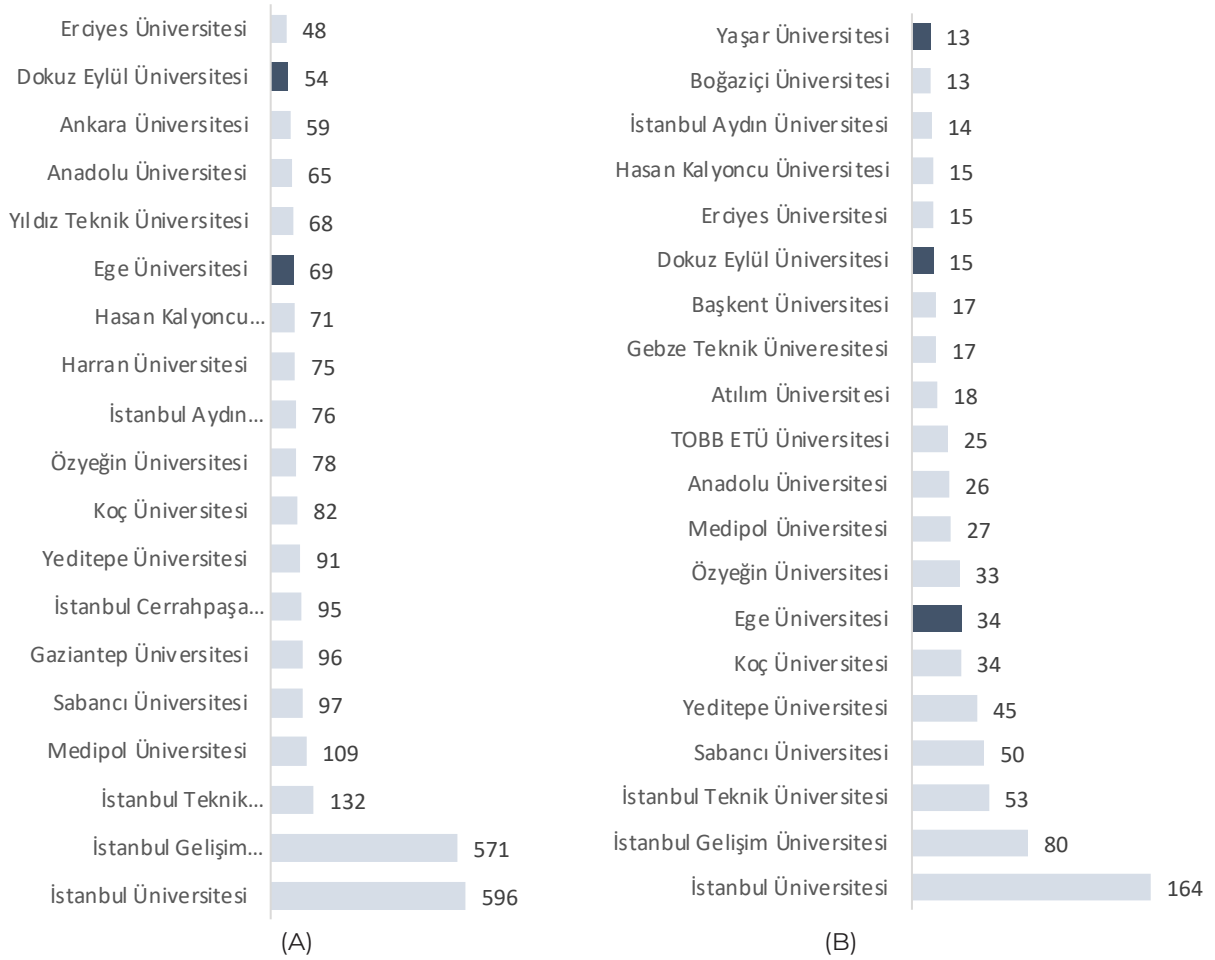
ŞEKİL 3.22. İzmir Yenilik Ekosistemi Ağı (2022)

Kaynak: İZKA, 2022a

E. Üniversitelerin Yetkinliği

Üniversitelerin yetkinliği, Ar-Ge yetkinliği gibi değişkenler açısından durumlarını incelemek amacıyla Üniversite Sanayi İş Birliği Merkezleri Platformu'nun hazırlamış olduğu 2021 tarihli Üniversite Patentleri Analiz Raporu'ndan faydalanılmıştır. Patent ve faydalı model başvurularında lider ilk 20 üniversite arasına İzmir Bölgesi'nden 71 patentle 14. sırada Ege Üniversitesi'nin ve 54 patentle 19. Sırada Dokuz Eylül Üniversitesi'nin girdiği görülmektedir. İzmir Bölgesi'nden listeye dâhil olan 2 üniversite dışında Ege Bölgesi'nden farklı bir üniversite listede bulunmamaktadır. Diğer yandan Ankara Bölgesi'nden 1, İstanbul Bölgesi'nden 12 üniversite ilk 20 lider patent ve faydalı model başvurusu yapan üniversite arasına girmiştir (Şekil 3.23).

ŞEKİL 3.23. Patent ve Faydalı Model Başvurularında (A) Lider 20 Üniversite, (B) Patent ve Faydalı Model Tescil Lideri 20 Üniversite (2021)

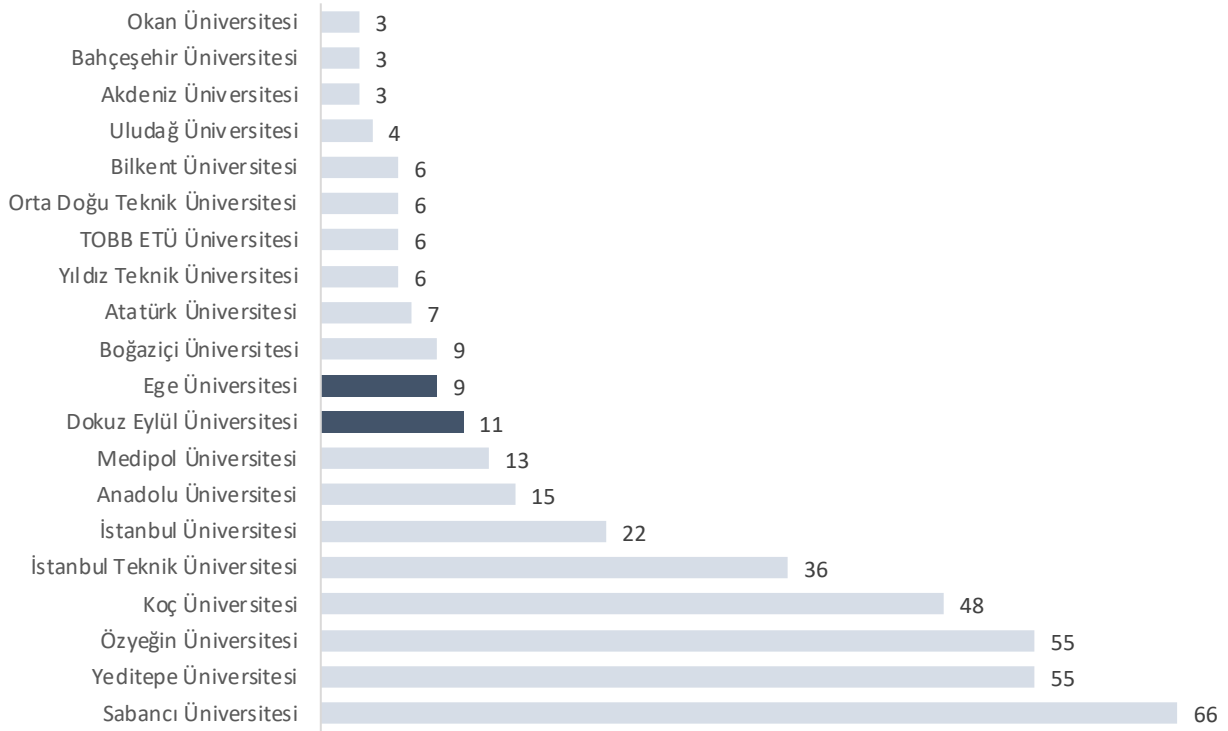

Kaynak: ÜSİMP, 2022

Tescil edilen patent sayılarına göre üniversiteler incelendiğinde İzmir Bölgesi'nden 3 üniversitenin ilk 20 arasına girdiği görülmektedir. Ege Üniversitesi 34 patent ile 7. Sırada, Dokuz Eylül Üniversitesi 15 patent ile 15. sırada ve Yaşar Üniversitesi 13 patent ile 20. Sırada yer almaktadır (Şekil 3.23).

Avrupa, ABD, Japonya, Çin veya Güney Kore'de yapılan patent başvurularında Türkiye'de bulunan ilk 20 üniversite incelendiğinde İzmir Bölgesi'nden 2 üniversitenin sıralamada yer aldığı görülmektedir. Sıralamada 9. sırada olan Dokuz Eylül Üniversitesi'nin 11 patent, sıralamada 10. sırada olan Ege Üniversitesi'nin ise 9 patent başvuru yaptığı görülmektedir. İstanbul Bölgesi'nden Avrupa, ABD, Japonya, Çin veya Güney Kore'de yapılan patent başvurularında Türkiye'de bulunan ilk 20 üniversite sıralamasına 11 üniversite; Ankara Bölgesi'nden ise 3 üniversite girmiştir. İlk 20 sıralamasında İzmir Bölgesi'nden üniversiteler İstanbul Bölgesi'nden üniversitelerin gerisinde Ankara Bölgesi'nden üniversitelerinin üstündeki sıralamalarda yer almışlardır (Şekil 3.24).

ŞEKİL 3.24. Avrupa, ABD, Japonya, Çin veya Güney Kore’de Patent Başvurularında Lider 20 Üniversite (2021)

Kaynak: ÜSİMP, 2022

Patentlerini ticarileştiren üniversiteler sıralamasında İzmir Bölgesi’nden sadece Ege Üniversitesi yer almıştır. Ticarileştirilen patent sayıları performanslarına göre üniversiteler sıralamasında ise Ege Üniversitesi Türkiye genelinde 2. sırada bulunmaktadır. Tablo 3.28’de de sunulduğu üzere İzmir Bölgesi ticarileştirilen patent sayısında önemli mesafeler kat etmiştir. Ege Üniversitesinde toplam ticarileştirilen patent sayısı 18’dir ve 14 tane patent lisanslanan, devredilen patent durumundadır. Bu sayılar 2020 yılı için sırasıyla 6 ve 6’dır. Sıralamada İstanbul Bölgesi’nden 3, Ankara Bölgesi’nden ise 1 üniversite ve TÜBİTAK yer almıştır (Tablo 3.28).

TABLO 3.28. Patent Ticarileştirme Lideri Üniversiteler (2020)

Üniversiteler	Toplam		2020	
	Tescillenme Sayısı	Lisanslanan / Devir Edilen Sayısı	Tescillenme Sayısı	Lisanslanan / Devir Edilen Sayısı
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	24	27	8	8
Ege Üniversitesi	18	14	6	6
TÜBİTAK	10	2	5	2
Erciyes Üniversitesi	8	8	5	5
Yıldız Teknik Üniversitesi	7	10	6	9
Hasan Kalyoncu Üniversitesi	7	7	-	-
Gaziantep Üniversitesi	7	5	-	-
Sabancı Üniversitesi	5	8	2	2
Anadolu Üniversitesi	2	6	2	3
Bursa Uludağ Üniversitesi	5	5	1	1

Kaynak: ÜSİMP, 2022

Üniversitelerin yetkinliğini ölçmede kullanılabilecek bir diğer gösterge ise TÜBİTAK tarafından yayınlanan Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi'dir. Endeks bilimsel ve teknolojik araştırma yetkinliği, fikri mülkiyet havuzu, iş birliği ve etkileşim, ekonomik ve toplumsal katkı başlıklı dört alt kategorinin değerlendirilmesinden oluşmaktadır. 2022 Yılı Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi'ne giren ilk 20 üniversite arasında İzmir Bölgesi'nden 2 üniversite bulunmaktadır. Bu üniversiteler sıralamaya 10. sıradan giren İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü ve sıralamaya 12. sıradan giren Ege Üniversitesi'dir. İlk 20 arasında İstanbul Bölgesi'nden 9 üniversite ve Ankara Bölgesi'nden 6 üniversite bulunmaktadır (Tablo 3.29).

TABLO 3.29. TÜBİTAK Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksine Giren İlk 20 Üniversite (2022)

Sıra	Üniversite	Toplam Puan	Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Yetkinliği	Fikri Mülkiyet Havuzu	İş Birliği ve Etkileşim	Ekonomik ve Toplumsal Katkı
1	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	83,61	14,80	22,17	34,40	14,80
2	Sabancı Üniversitesi	77,89	13,75	23,54	29,03	13,75
3	İstanbul Teknik Üniversitesi	74,15	12,08	20,91	29,81	12,08
4	Yıldız Teknik Üniversitesi	73,88	13,12	17,85	33,29	13,12
5	İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	69,85	12,51	19,87	26,16	12,51
6	Koç Üniversitesi	67,74	11,73	18,29	25,52	11,73
7	Boğaziçi Üniversitesi	65,93	9,19	19,55	27,72	9,19
8	Gebze Teknik Üniversitesi	64,85	10,77	17,57	26,97	10,77
9	Özyeğin Üniversitesi	63,18	17,28	16,46	22,85	17,28
10	İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	62,02	11,23	19,61	21,74	11,23
11	Hacettepe Üniversitesi	59,82	7,36	16,87	24,22	7,36
12	Ege Üniversitesi	58,85	9,28	17,91	22,20	9,28
13	Erciyes Üniversitesi	56,49	7,35	14,17	26,08	7,35
14	Ankara Üniversitesi	55,11	4,96	16,51	23,24	4,96
15	İstanbul Üniversitesi	53,80	8,59	14,13	21,32	8,59
16	Gazi Üniversitesi	53,45	7,87	13,76	22,28	7,87
17	İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa	51,05	11,48	10,82	19,71	11,48
18	İstanbul Medipol Üniversitesi	50,49	15,93	13,28	15,03	15,93
19	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üni.	50,30	8,93	12,67	22,39	8,93
20	Bursa Uludağ Üniversitesi	50,16	6,53	15,95	20,83	6,53

F. Ar-Ge Altyapısı

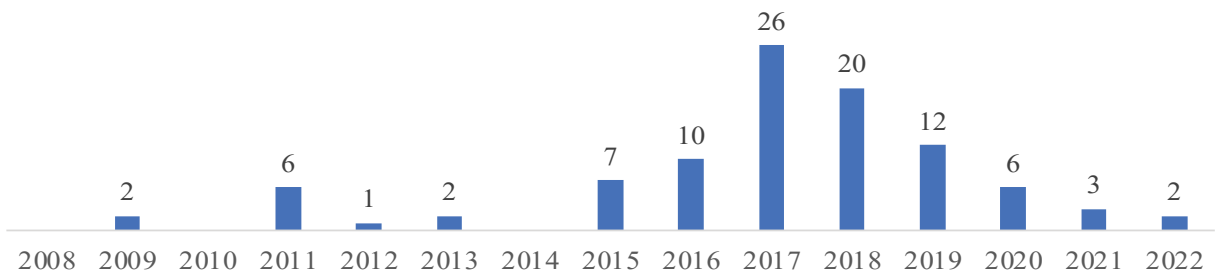
Yeni açılan Ar-Ge merkezi sayıları incelendiğinde İzmir Bölgesi'nde Ar-Ge merkezi sayısının yıllar itibarıyla arttığı; ancak, 2019 yılı sonrasında artış miktarının azaldığı görülmektedir. Diğer bölgelerde de 2019 yılı sonrasında Ar-Ge merkezi sayısı artış miktarlarının azaldığı düşünüldüğünde bu eğilimde Covid-19 pandemisinin de etkisinin olduğu ifade edilebilir. 2021 yılı itibarıyla İzmir Bölgesi'nde faaliyet gösteren Ar-Ge Merkezi sayısı 97'dir ve bir yıl içinde en çok Ar-Ge merkezi 2017 yılında açılmıştır (Şekil 3.25). İstanbul Bölgesi'nde toplam Ar-Ge merkezi sayısı 405'tir ve bu sayı Ankara Bölgesi için 133'tür (Tablo 3.30). İzmir Bölgesi'nin nüfusu ve sanayi dinamikleri göz önünde bulundurulduğunda Ar-Ge Merkezi sayısının artması yönünde bölgede potansiyel var olduğu değerlendirilmektedir.

TABLO 3.30. Yıllara Göre İllerde Yeni Açılan AR-GE Merkezi Sayısı (2008-2022)

Yıl	Türkiye	İzmir	Ankara	İstanbul
2008	16	-	2	5
2009	34	2	10	6
2010	18	-	1	3
2011	21	6	2	2
2012	24	1	-	8
2013	19	2	-	10
2014	22	-	2	7
2015	57	7	8	16
2016	90	10	13	32
2017	353	26	28	118
2018	277	20	18	100
2019	172	12	20	47
2020	56	6	9	21
2021	63	3	14	23
2022	19	2	6	7
Toplam	1.241	97	133	405

Kaynak: AR-GE Teşvikleri Genel Müdürlüğü, 2022

ŞEKİL 3.25. İzmir'de Yeni Açılan Ar-Ge Merkezi Sayısı (2008-2022)

Kaynak: AR-GE Teşvikleri Genel Müdürlüğü, 2022

2008-2022 döneminde İzmir’de bulunan Ar-Ge merkezlerinin sektörel dağılımı incelendiğinde sektörel çeşitliliğin arttığı görülmektedir. 2022 yılında açılan Ar-Ge merkezleri bakımından sektörel çeşitlilik 24’tür. İzmir Bölgesi’nde en yüksek sayıda Ar-Ge merkezine sahip sektörler otomotiv yan sanayi, tekstil, elektronik, bilgisayar ve iletişim teknolojileri, yazılım, makine ve teçhizat imalatıdır. Otomotiv yan sanayi alanında 10; makine ve teçhizat imalatı sektörlerinde 18; kimya alanında 10; tekstil alanında 8; gıda sanayi alanında 6 ve elektronik alanında 6 Ar-Ge merkezi bulunmaktadır (Tablo 3.31).

TABLO 3.31. İzmir’de Sektörlere Göre Ar-Ge Merkezi Sayıları (2022)

Sektörler	Sayı	Sektörler	Sayı
Ambalaj	2	Makine ve Teçhizat İmalatı	18
Bilgisayar ve İletişim Teknolojileri	5	Medikal	1
Demir ve Demir Dışı Metaller	3	Otomotiv	3
Dökümcülük	1	Otomotiv Yan Sanayi	10
Elektronik	6	Petrol ve Petrol Ürünleri	1
Enerji	2	Sağlık	1
Gıda Sanayi	6	Savunma Sanayi	1
İklimlendirme	3	Tarım	1
İmalat Sanayi	4	Tekstil	8
Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri	2	Telekomünikasyon	1
Kimya	10	Yazılım	5
Konfeksiyon ve Hazır Giyim	1	Lastik-Plastik-Kauçuk	2
Toplam			97

Kaynak: AR-GE Teşvikleri Genel Müdürlüğü, 2022

Bölgelere göre tasarım merkezi sayıları incelendiğinde, 2021 yılı itibarı ile İzmir Bölgesi’nde 26 tasarım merkezi yer almaktadır. İzmir’de bulunan tasarım merkezlerinde toplam 506 personel çalışmaktadır. İzmir Bölgesi tasarım merkezlerinde tescil edilen toplam patent sayısı 34’tür. Tasarım merkezi sayısına oranla tescil edilen patent sayısı mukayese edildiğinde, İzmir Bölgesi Ankara ve İstanbul’a göre çok daha üretkendir. İzmir Ar-Ge merkezlerinde tescil edilen patent sayısı 249 olup merkezlerde istihdam edilen personel sayısı ise 3620’dir (Tablo 3.32).

TABLO 3.32. Ar-Ge Birimlerine Dair İstatistikler (2021)

Ar-Ge Birimleri Göstergeleri	İzmir	İstanbul	Ankara
Merkezi Sayısı	97	410	129
Tasarım Merkezi Sayısı	26	148	38
Ar-GE Merkezinde İstihdam Edilen Personel Sayısı	3.620	25.876	16.335
Tasarım Merkezinde İstihdam Edilen Personel Sayısı	506	3.696	772
Ar-GE Merkezinde Tescil Edilen Patent Sayısı	249	2.268	998
Tasarım Merkezinde Tescil Edilen Patent Sayısı	34	45	10

Kaynak: AR-GE Teşvikleri Genel Müdürlüğü, 2022

Gayrisafi Yurtiçi Ar-Ge Harcaması (GSYAH) verileri incelendiğinde; 2021 yılında İzmir Bölgesi'nde GSYAH'nın 2018 yılına göre %76 artış ile 3 milyar 520 TL'ye çıktığı görülmektedir. Ancak bu artış gerek Ege Bölgesi'nin (%80) gerekse Türkiye'nin (%113) gerisinde kalmıştır. İnsangücü olarak bakıldığında İzmir Bölgesi'nde 2018 yılında 18.773 kişi olan rakamın 2021 yılında %15 artış ile 21.586 kişiye çıktığı ve GSYAH'da olduğu gibi bu artış oranının Ege Bölgesi (%17) ve Türkiye (%24) oranlarının altında olduğu görülmektedir.

TABLO 3.33. Gayri Safi Yurtiçi Ar-Ge Harcamaları (Milyon TL) ve İnsangücü (Kişi)

Yıl	Gayri Safi Yurtiçi Ar-Ge Harcaması					Ar-Ge İnsangücü				
	İzmir	Ege	Türkiye	İzmir / Ege (%)	İzmir / Türkiye (%)	İzmir	Ege	Türkiye	İzmir / Ege (%)	İzmir / Türkiye (%)
2018	2.005	3.470	38.534	57,8	5,2	18.773	32.074	289.791	58,5	6,5
2019	2.413	3.956	45.954	61,0	5,2	18.679	32.908	305.811	56,8	6,1
2020	2.811	4.706	54.957	59,7	5,1	19.567	33.751	321.392	58,0	6,1
2021	3.521	6.234	81.922	56,5	4,3	21.586	37.467	358.289	57,6	6,0
2018 - 2021 (%)	76	80	113			15	17	24		

Kaynak: TÜİK, 2022

GSYAH ve Ar-Ge insangücü açısından; İzmir Bölgesi'nin Ege Bölgesi ve Türkiye içerisindeki paylarının düşüş eğilimi içerisinde olduğu görülmektedir. Her ne kadar İzmir'in Ege Bölgesi içerisindeki payları ağırlıklı olsa da, bölgedeki rekabet gücünün kaybedilmemesi adına Ar-Ge altyapısının geliştirilmesi ve harcamaların artırılmasına yönelik oluşturulacak politikalar ve teşvik sistemleri önem arz etmektedir.

G. Yabancı Yatırımlar

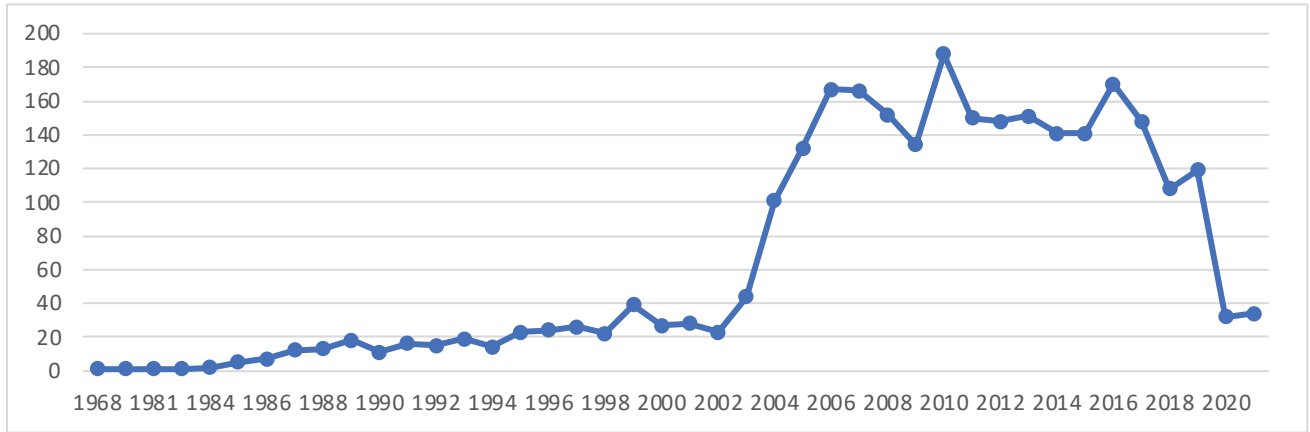
İzmir Bölgesi'nde yer alan doğrudan yabancı yatırımcıların sayıları incelendiğinde yatırımların özellikle 2002 yılından sonra hızlı bir artış gösterdiği ve 2010 yılında sekiz katından fazla artarak 188'e ulaştığı görülmektedir. Sonraki dönemde azalan bir seyir görülmüş ve güncel durumda 2021 yılında doğrudan yabancı yatırım sayısı 34 olmuştur (Tablo 3.34).

TABLO 3.34. Yıllara Göre İzmir'de Doğrudan Yabancı Yatırım Sayıları (1968-2021)

Yıl	Yatırım Adedi	Yıl	Yatırım Adedi
1968	1	2001	28
1978	1	2002	23
1981	1	2003	44
1982	1	2004	101
1984	2	2005	132
1985	5	2006	167
1986	7	2007	166
1987	12	2008	152
1988	13	2009	134
1989	18	2010	188
1990	11	2011	150
1991	16	2012	148
1992	15	2013	151
1993	19	2014	141
1994	14	2015	141
1995	23	2016	170
1996	24	2017	148
1997	26	2018	108
1998	22	2019	119
1999	39	2020	32
2000	27	2021	34

Kaynak: İZKA, 2022h

ŞEKİL 3.26. Yıllara Göre İzmir'de Doğrudan Yabancı Yatırım Sayıları (1968-2021)

Kaynak: İZKA, 2022h

İzmir Bölgesi'ne doğrudan yabancı yatırım sayıları sektörel açıdan 2000-2021 periyodunda analiz edilmiştir. 2000 yılında 17 farklı sektöre doğrudan yabancı yatırım yapılıyorken bu sayı 2021 yılında 18'e yükselmiştir. Doğrudan yabancı yatırım çeşitliliği 2010 yılında en yüksek seviyesi olan 38'e ulaşmıştır. 2003 yılı sonrasında bilgisayar ve ilgili faaliyetler, inşaat, ulaştırma ve gayrimenkul sektörleri başta olmak üzere birçok sektörde yatırımların arttığı görülmektedir. Makine ve teçhizat imalatı, gıda imalatı, kimyasal ürünlerin imalatı, su yolu taşımacılığı, tekstil, toptan ve perakende ticaret gibi sektörlerde yatırımlar süreklilik arz etmektedir. Güncel durumda 2021 yılı verileri incelediğinde ise toptan ticaret ve ticaret komisyonculuğu sektörü ile inşaat sektörü en yüksek sayıda doğrudan yabancı yatırım alan iki sektördür.

Doğrudan yabancı yatırımda sektörel çeşitliliğin artması bölgelerin portfolyolarında çeşitlenmeye neden olacağından özellikle kriz durumlarına karşı bölgelerin ekonomik dirençliliğini artırdığı değerlendirilmektedir. Doğrudan yabancı yatırımın sektörel çeşitlenmelerinin bölgelere pozitif etki oluşturacağı kabul edilen bir diğer boyutu ise olası teknoloji difüzyonlarıdır. Doğrudan yabancı yatırımlar sayesinde bölgelerin diğer bölgelerde kullanılan daha güncel ve gelişmiş teknolojilere erişme ve öğrenme fırsatı yakalayabileceği ifade edilmektedir.

H. Yatırım Teşvikleri

Yatırım teşvik belgeleri ilçeler bazında incelendiğinde en çok yatırım teşvik belgesi düzenlenen ilçe 125 teşvik belgesi ile Bornova ilçesidir. İkinci sırada ise 114 teşvik belgesi ile Karabağlar ilçesi gelmektedir. Diğer yandan yatırım teşvik belgeleri ilçeler ve sektörler bazında incelendiğinde ön plana çıkan sektörler; başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı; gıda ürünlerinin imalatı; kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması; elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtımı; motorlu kara

TABLO 3.35. NACE Kodlarına Göre İzmir İlçelerinde Yatırım Teşvik Belgelerinin Dağılımı (2021)

Kod	Açılım	Aliağa	Balçova	Bayındır	Bayraklı	Bergama	Beydağ	Bornova	Buca	Çeşme	Çiğli	Dikili	Foça	Gaziemir	
01	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri			3		1							1		
05	Kömür ve linyit çıkartılması														
08	Diğer madencilik ve taş ocakçılığı					4									
10	Gıda ürünlerinin imalatı			2		2		3	1	2	3	1		1	
11	İçeceklerin imalatı							1							
13	Tekstil ürünlerinin imalatı							4	1		2			2	
14	Giyim eşyalarının imalatı								5		1			2	
15	Deri ve ilgili ürünlerin imalatı							7						3	
16	Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı	1												1	
17	Kâğıt ve kâğıt ürünlerinin imalatı							8	3		2	1		2	
18	Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	2				2		6	1		2			1	
19	Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	2													
20	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	2						1			2			2	
21	Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı													1	
22	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1						2	2		3				
23	Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı					1			2						
24	Ana metal sanayii							1	1						
25	Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1						11			5			1	

taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı; kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı; kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı; fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç); mobilya imalatı; diğer imalatlar; atığın toplanması, ıslahı ve bertarafı faaliyetleri; maddelerin geri kazanımı; taşımacılık için depolama ve destekleyici faaliyetler; bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri sektörleridir (Tablo 3.35).

	Güzelbahçe	Karabağlar	Karaburun	Karşıyaka	Kemalpaşa	Kınık	Kiraz	Konak	Menderes	Menemen	Ödemiş	Seferihisar	Selçuk	Tire	Torbalı	Urla	Toplam
					1				3			2		3	1	2	17
						1											1
					1				1								6
	1		1	2	10		1		4	2	1	1	1	2	12	4	58
																	1
	1							1	1						2		14
	1																9
		3			1										3		17
																	2
					3				1					1	7		28
					11			2	3	1				2	3		39
																	2
					2				1	2		1			2		15
						1				1					1		4
					6				3	2		1		2	7		29
					1					3					1		8
					3			1									6
					4				1	2					2		27

Kod	Açılım	Aliağa	Balçova	Bayındır	Bayraklı	Bergama	Beydağ	Bornova	Buca	Çeşme	Çiğli	Dikili	Foça	Gaziemir	
26	Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı							1			2				
27	Elektrikli teçhizat imalatı	1						3			2				
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	5			1	3		44	4		20				
29	Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	1						10	1		3				
30	Diğer ulaşım araçlarının imalatı							1							
31	Mobilya imalatı								4		2			4	
32	Diğer imalatlar	1						7			2			4	
35	Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtımı	2									1				
38	Atığın toplanması, ıslahı ve bertarafı faaliyetleri; maddelerin geri kazanımı	3						5			3				
52	Taşımacılık için depolama ve destekleyici faaliyetler	3						5	1	1					
55	Konaklama				1			1		2				2	
62	Bilgisayar programlama, danışmanlık ve ilgili faaliyetler							1							
71	Mimarlık ve mühendislik faaliyetleri; teknik test ve analiz faaliyetleri							2			1				
72	Bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetleri								1						
82	Büro yönetimi, büro destek ve iş destek faaliyetleri	1													
84	Kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik								2						
85	Eğitim	1						1	1		2			1	
86	İnsan sağlığı hizmetleri														
88	Barınacak yer sağlanmaksızın verilen sosyal hizmetler		1									1			

Kaynak: İZKA, 2022d

	Güzelbahçe	Karabağlar	Karaburun	Karşıyaka	Kemalpaşa	Kınık	Kiraz	Konak	Menderes	Menemen	Ödemiş	Seferihisar	Selçuk	Tire	Torbalı	Urla	Toplam
																	3
					3			1	2	1					2		15
					42		1	3	12	3	6			1	17	1	164
					7				1	2		1			5		31
																	1
		1		1				1	3						11		27
		1			2				2	2					4		25
			1		5				1	2	1	8	1	1	11		34
					4					1				1	6		23
					4				3			1		1	1		20
							1								1		8
																	1
																	3
																	1
					3												4
								2	1	1		1		1			8
	2			1					1	3	1		1		1	1	17
				2				4									6
			2						1							1	9

I. Sanayi Alanları

Sanayi alanları incelendiğinde İzmir Bölgesi'nde 4'ü yapım aşamasında 13'ü faaliyette olmak üzere toplam 17 adet organize sanayi bölgesinin yer aldığı görülmektedir. Faaliyette olanlar açısından bakıldığında; bu sayı İstanbul Bölgesi için 8 ve Ankara Bölgesi için 10'dur. OSB sayısı İzmir Bölgesi'nde Ankara Bölgesi'nden daha fazla olsa da toplam OSB alanları incelendiğinde 7.833 hektar OSB alanıyla Ankara Bölgesi yaklaşık olarak İzmir Bölgesi'nin 2 katı kadar OSB alanına sahiptir. Diğer yandan İzmir Bölgesi toplam OSB alan büyüklüğü de İstanbul Bölgesi toplam alan büyüklüğünün 2 katıdır. Parsel sayıları incelendiğinde ise İzmir Bölgesi'nde yer alan OSB'lerin toplam parsel sayısı 3.199'dur. Bu sayı Ankara Bölgesi'nde bulunan OSB'lerin toplam parsel sayılarının yaklaşık 4'de birine karşılık gelmektedir. Bu durum İzmir Bölgesi'nde OSB parsellerinin ortalamada Ankara Bölgesi'nden daha büyük olduğuna işaret etmektedir. Bu büyüklük, kapasite ve üretimde kullanılması öngörülen teknoloji ve üretim biçimi ile de ilgilidir. İstanbul Bölgesi'nde bulunan OSB'lerin toplam parsel sayısı ise İzmir Bölgesi'nde bulunan OSB'lerin toplam parsel sayılarının yaklaşık olarak yarısı kadardır. Tahsis oranları incelendiğinde Ankara ve İstanbul için %99 civarında olan bu değer İzmir Bölgesi için %94,5'tir (Tablo 3.36).

TABLO 3.36. İllerde Faaliyette olan OSB Sayıları ve İlgili Veriler (2023)

Bölge	Toplam OSB Alanı (Hektar)	Toplam Parsel Sayısı	Toplam Tahsis Edilen Parsel Sayısı	Tahsis Oranı (%)	OSB Sayısı
İzmir	4.421	3.199	3.023	94,5	13
İstanbul	2.148	1.711	1.705	99,6	8
Ankara	7.833	13.343	13.130	98,9	10

Kaynak: OSBÜK, Temmuz 2023

OSB'ler alan büyüklüğü açısından incelendiğinde İzmir Bölgesi'ndeki en büyük OSB'nin 1.317 hektar ile İzmir Kemalpaşa olduğu, onu Aliğa Kimya İhtisas ve Karma OSB ve İzmir Atatürk OSB'nin takip ettiği görülmektedir. İzmir OSB'lerinden en yüksek tahsis oranına sahip OSB'ler ise %100 ile İzmir Kemalpaşa, Kınık, İzmir Pancar ve Torbalı Karma ve Mobilya'dır. Tire ve Aliğa hariç tüm OSB'lerin tahsis oranları %94'ün üstündedir. Üretim yapılan parsel sayısı bakımından İzmir Bölgesi'nde yer alan OSB'ler incelendiğinde İzmir Atatürk OSB, İzmir Kemalpaşa OSB ve İTOB ön plana çıkmaktadır (Tablo 3.37).

TABLO 3.37. İzmir'de Faaliyetteki OSB'ler ve İlgili Veriler (2023)

OSB Unvanı	OSB Türü	OSB Alanı (Hektar)	Toplam Parsel Sayısı	Tahsis Edilen Parsel Sayısı	Tahsis Oranı (%)	Tahsis Edilecek Parsel Sayısı	Üretim Yapılan Parsel Sayısı	İnşaatı Devam Eden Parsel Sayısı
Aliğa Kimya İhtisas ve Karma	İhtisas	922	325	269	82,77	56	87	57
İzmir Atatürk	Karma	624	636	614	96,54	22	607	4
Bağyurdu (BAYOSB)	Karma	146,8	90	89	98,89	1	22	21
Bergama	Karma	179	65	64	98,46	1	5	14
Buca Ege	Karma	57,7	140	132	94,29	8	116	7

OSB Unvanı	OSB Türü	OSB Alanı (Hektar)	Toplam Parsel Sayısı	Tahsis Edilen Parsel Sayısı	Tahsis Oranı (%)	Tahsis Edilecek Parsel Sayısı	Üretim Yapılan Parsel Sayısı	İnşaatı Devam Eden Parsel Sayısı
İTOB	Karma	248,8	348	334	95,98	14	323	8
İzmir Kemalpaşa	Karma	1.317	1.148	1.148	100,00	0	436	82
Kınık	Karma	74,3	41	41	100,00	0	10	3
Menemen Plastik İhtisas	İhtisas	85,5	41	39	95,12	2	24	14
Ödemiş	Karma	97,4	51	48	94,12	3	4	7
İzmir Pancar	Karma	128,9	94	94	100,00	0	79	11
Tire	Karma	410	179	110	61,45	69	75	31
Torbalı Karma ve Mobilya	Karma	129,2	41	41	100,00	0	22	19

Kaynak: OSBÜK, Temmuz 2023

İzmir Bölgesi'nde yapım aşamasında olan OSB'ler incelendiğinde, toplam büyüklüğü 650 hektar olan 4 yeni OSB yapılmasının planlandığı görülmektedir. İstanbul Bölgesi'nde yapılması planlanan OSB sayısı 1, Ankara Bölgesi'nde ise 3'tür. İzmir Bölgesi'nde yapılması planlanan OSB'lerin parsel sayısı 208'dir ve bu parsellerin 85'i tahsis edilmiş durumdadır (Tablo 3.38).

TABLO 3.38. İllerde Yapılması Planlanan OSB Alanları (2023)

Bölge	OSB Sayısı	Toplam OSB Alanı (Hektar)	Toplam Parsel Sayısı	Toplam Tahsis Edilen Parsel Sayısı
İzmir	4	649,69	208	85
İstanbul	1	262	157	0
Ankara	3	367,94	208	108

Kaynak: OSBÜK, Temmuz 2023

İzmir Bölgesi'nde yapımı devam eden OSB'ler Bayındır TDİ Çiçekçilik, Dikili TDİ Sera OSB, İzmir Kınık Bitkisel Üretim TDİOSB ve İzmir Aliğa Bağyurdu Özel OSB şeklindedir. Bu OSB'ler ile ilgili bilgiler Tablo 3.39'da sunulmuştur.

TABLO 3.39. İzmir'de Yapım Aşamasında olan OSB Alanları ve İlgili Veriler (2023)

OSB Unvanı	OSB Türü	OSB Alanı (Hektar)	Toplam Parsel Sayısı	Tahsis Edilen Parsel Sayısı	Tahsis Edilecek Parsel Sayısı
Bayındır TDİ Çiçekçilik OSB	TDİOSB	89	42	0	42
Dikili TDİ Sera OSB	TDİOSB	303	85	85	0
Kınık Bitkisel Üretim TDİOSB	TDİOSB	122,83	90	0	0
İzmir Aliğa Bağyurdu Özel	KARMA	135	81	0	81

Kaynak: OSBÜK, Temmuz 2023

İzmir Bölgesi'nde ilan edilen 2 endüstri bölgesi bulunmaktadır. Bunlar SOCAR Turkey Enerji Anonim Şirketi Özel Endüstri Bölgesi ve MOST Makine Enerji Taahhüt Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi Endüstri Bölgesi'dir. SOCAR Turkey Enerji Anonim Şirketi Özel Endüstri Bölgesi 1.453 hektar, MOST Makine Enerji Taahhüt Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi 102,1 hektardır (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2022c).

Türkiye'de 18 adet serbest bölge bulunmaktadır. İzmir Bölgesi'nde faaliyette 2 adet serbest bölge bulunmaktadır. Bunlar Ege ve İzmir (Menemen) serbest bölgeleridir. Bir adet serbest bölge ise yapım aşamasındadır. 2022 yılı itibarıyla serbest bölgelerde toplam 91.303 kişi çalışmaktadır. Ege Serbest Bölgesi 2022 yılı itibarıyla 24.218 kişi ile Türkiye'de en yüksek sayıda kişinin istihdam edildiği serbest bölgedir. İzmir (Menemen) Serbest Bölgesi'nde ise 2022 yılı itibarıyla 5.227 kişi çalışmaktadır (Tablo 3.40).

TABLO 3.40. Serbest Bölgeler İstihdam Sayıları (2019-2022)

Serbest Bölgeler	2019	2020	2021	2022
Ege	20.407	20.428	21.681	24.218
Bursa	9.907	11.484	12.128	10.577
Mersin	11.001	10.748	9.603	10.424
Antalya	5.091	5.352	5.750	6.490
İstanbul Endüstri ve Ticaret	5.359	5.167	6.025	6.414
Kocaeli	1.763	3.376	4.303	4.691
TÜBİTAK-MAM Teknoloji	1.608	1.656	2.052	2.407
Avrupa	4.600	4.600	5.978	6.465
Kayseri	4.766	5.686	5.527	6.251
İzmir (Menemen)	3.844	4.771	5.012	5.227
İstanbul Trakya	2.994	3.251	3.662	3.609
İstanbul İhtisas (AHL)	1.135	1.473	1.792	2.492
Adana Yumurtalık	1.132	1.049	1.034	1.172
Samsun	310	169	246	388
Gaziantep	206	241	286	314
Trabzon	54	20	74	34
Denizli	4	80	93	126
Rize	33	2	2	4
Toplam	74.214	79.553	85.248	91.303

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, 2023

Türkiye’de serbest bölgelerde 2016 yılında 19,03 milyar dolar ticaret gerçekleşmiştir ve bu değer 2021 yılında 24,64 milyar dolara yükselmiştir. Ege Serbest Bölgesi 2016 yılında 4,08 milyar dolarla Türkiye’de en yüksek ticaretin gerçekleştiği serbest bölgedir. 2021 yılında Ege Serbest Bölgesi 4,67 milyar dolarla yine en yüksek miktarda ticaret hacminin gerçekleştiği serbest bölge olmuştur. İzmir Serbest Bölgesi’nde ise 2016 yılında 210 milyon dolar 2021 yılında ise 890 milyon dolar ticaret gerçekleşmiştir (Tablo 3.41).

TABLO 3.41. Serbest Bölgeler Ticaret Hacim İstatistikleri (2016-2022) (Milyar Dolar)

Serbest Bölge	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Ege	4,08	4,33	4,40	4,15	3,85	4,67	5,30
Mersin	2,86	2,94	2,96	2,80	2,52	3,35	4,01
Avrupa	1,97	2,03	2,31	2,12	2,02	2,91	3,48
İstanbul Endüstri ve Ticaret	2,77	3,10	2,53	2,08	2,02	2,34	2,80
Bursa	1,84	1,77	1,92	1,90	1,71	2,11	2,55
Adana Yumurtalık	0,60	0,81	1,20	1,17	1,28	1,97	2,48
İstanbul Trakya	1,12	1,26	1,31	1,29	1,34	1,54	2,00
Kayseri	0,75	0,85	0,95	0,97	1,06	1,47	1,48
Kocaeli	0,48	0,59	0,58	0,76	0,74	1,10	1,24
Antalya	0,66	0,72	0,67	0,78	0,84	1,00	1,13
İzmir (Menemen)	0,21	0,35	0,49	0,72	0,68	0,89	1,23
Samsun	0,08	0,08	0,14	0,11	0,16	0,17	0,40
Gaziantep	0,07	0,03	0,04	0,08	0,06	0,11	0,15
TÜBİTAK-MAM teknoloji	0,06	0,07	0,07	0,07	0,08	0,09	0,11
Trabzon	0,37	0,29	0,25	0,02	0,00	0,03	0,06
Denizli	0,02	0,03	0,03	0,04	0,06	0,07	0,07
Rize	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0
Toplam	19,03	20,38	20,93	19,66	22,06	24,62	32,82

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, 2023

J. Değerlendirme

Mevcut ve planlı ulaşım ağlarına yakınlığı, nitelikli ve birikimli iş gücünü çekme ve koruma potansiyeli, kültürel çeşitliliği, ılıman iklimi, tarihi ve doğal zenginlikleri, İzmir Bölgesi'ni eşsiz bir yatırım ortamı haline getirmektedir. 17 adet OSB'ye ve bir tanesi ticaret hacmi olarak ülkenin en büyüğü olmak üzere 2 serbest bölgeye sahip olan İzmir yatırım olanakları açısından güçlü bir altyapıya sahiptir. İzmir Bölgesi'nde doğrudan yabancı yatırımları sayısı ve sektörel çeşitliliği yıllar içinde artış göstermektedir. Özellikle Doğrudan yabancı yatırımda sektörel çeşitliliğin artması bölgelerin portfolyolarında çeşitlenmeye neden olacağından kriz durumlarına karşı bölgelerin ekonomik dirençliliğini artırdığı değerlendirilmektedir. Doğrudan yabancı yatırımın sektörel çeşitlenmelerinin bölgelere pozitif etki oluşturacağı kabul edilen bir diğer boyutu ise olası teknoloji difüzyonlarıdır. Doğrudan yabancı yatırımlar sayesinde bölgelerin diğer bölgelerde kullanılan daha güncel ve gelişmiş teknolojilere erişme ve öğrenme fırsatı yakalayabileceği ifade edilmektedir.

İzmir Girdi Çıktı Analizine göre Türkiye'nin sektörel üretimi ve gayrisafi katma değeri içinde İzmir Bölgesi'nin payının en yüksek olduğu üç sektör su yolu taşımacılığı hizmetleri, kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı ve kâğıt ve kâğıt ürünleri imalatı olarak tespit edilmiştir. Buna ek olarak basım ve yayım; plak, kaset v.b. kayıtlı medyanın çoğaltılması, plastik ve kauçuk ürünleri imalatı, bilgi işlem makineleri imalatı ve bys. elektrikli makine ve cihazların imalatı, eğitim hizmetleri, makine ve teçhizatı hariç; metal eşya sanayii ve metalik olmayan diğer mineral ürünlerinin imalatı gelişme potansiyeli olan sektörler arasında yer almaktadır. Söz konusu sektörlerdeki göreceli avantajı sürdürmek üzere teşvik sistemleri oluşturularak imalatın desteklenmesi önem arz etmektedir.

İzmir Bölgesi sektörel baskınlık açısından önemli ölçüde farklılaşan bölgelerden oluşmaktadır. Bölgesel farklılıklara rağmen İzmir merkez kentinin 2010 yılında baskın sektör sayısının 9 iken 2021 yılına kadar 12'ye yükselmiş olması son 10 yılda krizlere rağmen İzmir ekonomisinin çeşitlenerek güçlendiği ve daha dirençli hale geldiği şeklinde yorumlanabilir. Baskın sektör özelliğini kaybeden imalat ve finans ve sigorta faaliyetleri sektörlerinde istihdam yaratılmasına ilişkin stratejiler geliştirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

İzmir kamusal hizmet niteliğinde bulunan 2 sektörde de ön sıralardadır; telekomünikasyon hizmetleri ile elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı. Bu hizmetler doğrudan bölgenin hizmet verdiği nüfus büyüklüğü ile ilgili hizmetlerdir ve gerek İzmir merkez yerleşiminin gerekse Aliağa, Torbalı ve Kemalpaşa gibi yüksek nüfuslu ve çevresine hizmet veren yüksek kademedeki yerleşimlerin varlığı bölgeyi kamusal hizmetlerin sağlanmasına yönelik sektörlerde güçlü kılmaktadır.

Tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü İzmir Bölgesi için çok önemli bir sektördür. Verimli tarım topraklarına ve kıyı alanlarına sahip olmanın avantajı ile birlikte incelenen 4 dönemde 15 ya da 16 ilçede baskın sektör olan tarım, ormancılık ve balıkçılık (A) sektörü İzmir merkez, Aliağa ve Beydağ hariç 19 ilçenin tümünde 2021 yılı itibarı ile temel sektör durumundadır. Ancak, ağırlıkla tarım ve hayvancılık sektörleri açısından güçlü olan ilçelerde baskın sektör sayısının 2010-2021 yılları arasında önemli ölçüde değişim göstermesi, bu ilçelerde iş gücü hareketliliğinin fazla ve bu açıdan stabilitenin düşük olduğuna ilişkin bir tespittir. Elbette yerleşim alanlarındaki sektörel yapının değişimine bağlı olarak baskın sektörler ve baskın sektör sayıları zaman içerisinde değişebilir. Ancak bu değişimlerin çok sık ve çok sektörde olması yerel ekonomileri önemli ölçüde etkilemekte ve krizler karşısında kırılgan hale getirmektedir. Yerel ölçekte üretim sürekliliğinin ve ekonomik kalkınmanın sağlanması için bu alanlarda iş gücü hareketliliğinde stabilitenin sağlanması çok önemli ve gereklidir.

Bölgenin Ar-Ge ve yenilik altyapısı açısından ilerleme gösterdiği görülmektedir. 2010 yılında bölgede 158 patent başvuru sayısı 2022 yılına gelindiğinde yaklaşık 3 katına erişmiş ve 451'e yükselmiştir. Fakat İstanbul ve Ankara gibi bölgelerle kıyaslandığında sayıca geride kalınmaktadır. Girişimcilerin patent alanında teşvik edilmesi bölge ekosisteminin gelişmesi için önemlidir. Bölgede dikkat çekici bir diğer faktör Ar-Ge merkezlerinin sayısındaki artıştır. 2016 yılında 34 olan Ar-Ge merkezi sayısı 2022 yılında 97'ye yükselmiştir. İzmir'de bulunan Ar-Ge merkezlerinin sektörel dağılımı incelendiğinde sektörel çeşitliliğin arttığı görülmektedir. 2021 yılında açılan Ar-Ge merkezleri bakımından sektörel çeşitlilik 24'tür. Bölgede Ar-Ge faaliyetlerine önem verildiği noktasında olumlu bir gösterge olmasına karşın Ar-Ge merkezi sayısı ile Ar-Ge harcamalarının yavaşlaması gözden kaçırılmamalıdır. Buna ek olarak Ar-Ge yatırımı yapan firma sayısının azlığı ve Ar-Ge çalışmalarına pay ayıran sektörlerin sınırlı kalması, bölgenin küresel düzeydeki rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemektedir. Ürün çeşitliliğinin artırılması, üretimin her aşamasının daha verimli hale getirilmesi ancak ve ancak yeni bilgi üretilmesi ve bu bilginin tasarım ve üretim süreçlerine entegre edilebilmesi ile mümkündür.

İzmir Bölgesi, girişimcilik ekosistemi açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Bölgedeki girişimcilik ekosistemi incelendiğinde ise son yıllarda önemli ilerlemelerin kat edildiği görülmektedir. Bölgede girişimci sayısı, patent başvurusu, Ar-Ge harcaması, bilimsel yayın gibi göstergelerde artış yaşanmaktadır. Yerel aktörler ise girişimcilik ekosistemini desteklemeye yönelik faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır. Buna karşın İstanbul Bölgesi'nde bulunan melek yatırımcı ağları, risk sermayesi kurumları ve kitlesel fonlama sistemleri gibi yenilik ekosistemlerinin finansal bileşenleri olan kurum ve kuruluşların sayısı görece azdır. Bu nedenle hem ulusal hem de uluslararası finansal destek sağlayıcı kuruluşları İzmir Bölgesi'ne çekecek ağların oluşumunun teşvik edilmesi önemlidir. Bölgedeki kamu kurumları, yerel yönetim birimleri, üniversiteler, meslek örgütleri ve sanayiciler arasında iş birliğinin geliştirilerek bölge girişimcilik ekosisteminin geliştirilmesine yönelik entegre politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle katma değeri yüksek, teknolojik ürün geliştiren girişimcilerin sayısının artırılması bölgenin sürdürülebilir kalkınması için önemlidir.

4. NÜFUS VE BEŞERİ SERMAYE

Nüfus ve beşerî sermaye, bölgesel kalkınma sürecinde izlenmesi gereken en önemli göstergelerdendir. Bölgedeki nüfus dinamiğinin ve beşerî sermayenin seyri, bölgedeki sosyoekonomik gelişmeler hususunda önemli ipuçları barındırmaktadır. Bununla birlikte, bu verilerin takip edilerek nüfus hareketlerinin ve beşerî sermayenin bölgesel kalkınmaya pozitif katkı sağlayacak şekilde planlanması ve yönetilmesi oldukça önem arz etmektedir. Bu bölümde İzmir Bölgesi'nin beşerî yapısı ve yıllar içindeki nüfus hareketleri değerlendirilmektedir.

A. Nüfus ve Demografik Yapı

İzmir Bölgesi 1927 yılındaki 531.579 kişilik nüfusuyla İstanbul'un ardından Türkiye'deki en yüksek nüfusa sahip ikinci il iken, 2022 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre İzmir nüfusu 4.462.056'ya yükselmiş İstanbul ve Ankara'nın ardından en yüksek nüfusa sahip üçüncü il olmuştur.

Nüfusu günümüze kadar sürekli olarak artış gösteren İzmir Bölgesi ile ilgili dikkat çeken noktalardan biri de bölge nüfusunun Türkiye içerisindeki payıdır. 1965 yılında İzmir Bölgesi nüfusu Türkiye nüfusunun %3,9'u iken bu oran yıllar itibarıyla artış göstermiş ve 2000 sonrası süreçte %5'in üzerine çıkmıştır. 2007-2017 döneminde %5,3 civarında sabit kalan bu oran sonraki süreçte az miktarda düşme eğilimi göstermektedir. Güncel durumda 2021 yılında İzmir nüfusu Türkiye nüfusunun %5,23'ünü, Ege Bölgesi'ndeki nüfusun ise %40,99'unu oluşturmaktadır (Tablo 4.1).

TABLO 4.1. Türkiye, Ege Bölgesi ve İzmir Nüfusu (2007-2022)

Yıl	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir	İzmir / Türkiye (%)	İzmir / Ege (%)
2007	70.586.256	9.299.322	3.175.133	5,30	40,21
2008	71.517.100	9.384.848	3.450.537	5,31	40,45
2009	72.561.312	9.517.153	3.525.202	5,33	40,65
2010	73.722.988	9.693.594	3.606.326	5,36	40,74
2011	74.724.269	9.687.692	3.623.540	5,31	40,93
2012	75.627.384	9.779.502	3.661.930	5,30	40,96
2013	76.667.864	9.897.313	4.061.074	5,30	41,03
2014	77.695.904	10.023.549	4.113.072	5,29	41,03
2015	78.741.053	10.138.132	4.168.415	5,29	41,12
2016	79.814.871	10.265.111	4.223.545	5,29	41,14
2017	80.810.525	10.383.963	4.279.677	5,30	41,21
2018	82.003.882	10.514.200	4.320.519	5,27	41,09
2019	83.154.997	10.618.433	4.367.251	5,25	41,13
2020	83.614.362	10.689.115	4.394.694	5,26	41,11
2021	84.680.273	10.784.645	4.425.789	5,23	41,04
2022	85.279.553	10.886.803	4.462.056	5,23	40,99

İzmir Bölgesi'nin kadın ve erkek nüfusları karşılaştırıldığında kadın nüfusunun yıllar itibarıyla artış gösterdiği ve güncel durumda çok az farkla önde olduğu görülmektedir. 2022 yılında İzmir Bölgesi'nde kadın ve erkek nüfusu sırasıyla 2.246.340 ve 2.215.716'dır. Kadın nüfusu İzmir Bölgesi nüfusunun %50,34'üne denk gelirken erkek nüfusu İzmir Bölgesi nüfusunun %49,66'sını oluşturmaktadır (Tablo 4.2).

TABLO 4.2. Cinsiyetlere Göre İzmir Bölgesi'nin Nüfusu (1965-2022)

Yıl	Erkek Nüfusu	Erkek Nüfusu Oranı (%)	Kadın Nüfusu	Kadın Nüfusu Oranı (%)	Toplam
1965	641.118	51,93	593.549	48,07	1.234.667
1970	739.429	51,81	687.744	48,19	1.427.173
1975	868.403	51,88	805.563	48,12	1.673.966
1980	1.021.989	51,70	954.774	48,30	1.976.763
1985	1.198.236	51,70	1.119.593	48,30	2.317.829
1990	1.379.778	51,20	1.314.992	48,80	2.694.770
2000	1.698.819	50,40	1.672.047	49,60	3.370.866
2007	1.872.579	50,08	1.866.774	49,92	3.739.353
2010	1.985.368	50,28	1.963.480	49,72	3.948.848
2015	2.078.224	49,86	2.090.191	50,14	4.168.415
2022	2.215.716	49,66	2.246.340	50,34	4.462.056

Kaynak: TÜİK, 2022a

İzmir Bölgesi'nin ilçe nüfusları incelendiğinde, ilçelerin farklı nüfus dinamikleri ile bağımsız eğilimler gösterdiği görülmektedir. 2022 yılında en kalabalık nüfusa sahip olan ilçeler sırasıyla Buca, Karabağlar ve Bornova'dır. Diğer yandan en düşük nüfuslu ilçeler Karaburun, Beydağ ve Kınık'tır (Tablo 4.3).

2008-2022 periyodunda nüfusu en çok artan ilçeler %104 ile Seferihisar, %71 ile Güzelbahçe ve %70 ile Torbalı'dır. Buna karşın aynı dönemde nüfusu azalma eğiliminde olan ilçeler de bulunmaktadır. Bunun en somut örneği ise Konak ilçesidir. İlçe nüfusu 2008-2022 periyodunda %19 azalmıştır. Burada Konak ilçesindeki konut kullanımının konut dışı kullanıma dönüşümünün etkisi mevcuttur. Konak ilçesinin ardından en fazla nüfus kaybeden ilçe %10 ile Beydağ ilçesidir (Tablo 4.3). İzmir ilçelerinin İzmir nüfusu içerisindeki payları incelendiğinde ilçe nüfuslarının ağırlıklarında zaman içerisinde değişimler meydana geldiği görülmektedir. Konak ilçesinin il nüfusu içerisindeki ağırlığı 2008 yılında %10,8 iken 2022 yılında bu oran %7,2'ye gerilemiştir. Özellikle merkez ilçelerde payın sabit kalmasında ya da azalmasında ilçenin konut kullanımına yönelik büyüyecek alanının sınırlı kalması da rol oynamaktadır. Karşıyaka, Karabağlar ve Gaziemir ilçeleri bu duruma örnektir (Tablo 4.4).

İzmir Bölgesi'nin Küçük Menderes Nehri havzasında bulunan az nüfuslu ve tarımsal üretimin yoğun olduğu ilçelerden Kiraz, Beydağ ve Bayındır ilçelerinin nüfusunun yıllar içinde azaldığı görülmektedir. Kiraz ilçesinin 2008 ve 2022 yılları arasında nüfusu %2,9 azalmıştır. Bayındır ve Beydağ ilçelerinin ise nüfusu ise sırasıyla %4,5 ve %10,2 azalmıştır. Bölgede nüfus sosyoekonomik imkânların daha fazla olduğu Ödemiş ve Tire ilçelerinde toplandığı gözlemlenmektedir. Aynı dönemde Ödemiş'in nüfusu %3,1 artarken sanayideki büyümenin de etkisiyle Tire nüfusu %13,6 artış göstermiştir.

Kuzey kesimde tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu ilçelerde ise nüfus artış seyri göstermektedir. Kınık'ta nüfus neredeyse aynı kalırken Bergama'da %5, Dikili'de ise %53 nüfus artışı yaşanmıştır. Bu bölgelerde gözlemlenen nüfus artışında yazlık amaçlı yerleşimlerin ve ulaşım imkânlarındaki iyileşmenin önemli

etkisinin olduğu bilinmektedir. Yarımada bölgesinde yer alan Karaburun ilçesi, İzmir Bölgesi'nin en az nüfusa sahip ikinci ilçesidir. İlçede 2008-2022 arasında %32 oranında nüfus artışı gerçekleşmiştir. Bu nüfus artışında karayolu altyapısının iyileşmesiyle bölgede yazlık amaçlı yerleşimlerin artışı önemli yer

TABLO 4.3. İzmir İlçeleri Nüfusları (2008-2022)

İlçe	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Aliağa	62.258	63.503	65.753	68.432	76.598	80.948	83.366	87.376	91.026	
Balçova	76.219	77.915	77.767	77.941	77.843	77.624	77.311	78.121	78.086	
Bayındır	41.965	41.244	41.506	41.105	40.988	40.690	40.310	39.925	40.216	
Bayraklı	303.816	306.427	307.898	309.147	309.137	310.656	310.765	312.263	314.008	
Bergama	100.671	100.802	100.801	101.158	101.004	101.217	101.813	101.917	102.090	
Beydağ	13.395	13.047	12.977	12.809	12.566	12.555	12.457	12.276	12.300	
Bornova	399.023	409.009	419.070	418.837	423.063	426.490	431.149	435.162	438.549	
Buca	407.526	415.967	423.082	436.989	446.491	454.112	461.761	470.768	482.337	
Çeşme	31.968	32.475	33.051	33.931	34.563	35.965	39.243	39.243	40.312	
Çiğli	153.508	154.397	157.530	163.774	168.599	173.667	176.864	182.349	186.717	
Dikili	30.863	31.907	33.021	34.358	35.230	36.124	41.999	40.537	41.275	
Foça	29.018	30.779	44.500	32.476	32.141	32.534	30.002	28.647	28.591	
Gaziemir	112.149	121.255	129.691	126.737	127.730	129.534	130.870	132.365	132.566	
Güzelbahçe	22.138	24.296	24.462	25.335	28.469	27.389	28.470	29.774	29.835	
Karabağlar	443.159	449.707	458.890	463.279	466.023	471.676	473.741	477.238	480.253	
Karaburun	9.224	8.889	8.689	8.848	8.799	9.092	9.456	9.403	9.575	
Karşıyaka	296.031	304.507	310.061	312.213	315.294	321.870	325.717	333.250	338.485	
Kemalpaşa	87.147	89.084	91.276	93.431	94.831	97.499	99.626	101.693	103.806	
Kınık	28.337	28.550	28.210	28.104	27.950	28.000	28.072	28.052	28.265	
Kiraz	44.830	44.436	44.555	44.587	44.009	44.017	43.971	43.615	43.845	
Konak	411.112	411.112	405.580	397.201	390.682	385.843	380.295	375.490	370.662	
Menderes	68.029	69.515	70.977	73.191	74.831	77.706	81.297	83.331	86.494	
Menemen	125.478	128.113	131.394	134.889	138.143	142.836	148.662	156.974	163.565	
Narlıdere	59.161	65.714	72.832	65.478	63.301	63.743	64.599	64.712	64.800	
Ödemiş	128.797	129.210	129.695	129.968	129.005	129.295	129.407	132.028	131.728	
Seferihisar	26.945	28.603	32.655	30.890	31.467	33.588	35.960	36.335	37.697	
Selçuk	34.459	34.479	34.441	34.643	34.587	34.979	35.281	35.736	35.960	
Tire	77.015	78.176	78.342	78.975	79.519	80.381	81.315	82.102	83.082	
Torbalı	121.963	124.581	127.642	133.089	138.040	144.293	150.127	156.983	164.981	
Urla	49.774	50.609	52.500	53.417	54.556	56.751	59.166	60.750	62.439	
Toplam	3.795.978	3.868.308	3.948.848	3.965.232	4.005.459	4.061.074	4.113.072	4.168.415	4.223.545	

tutmaktadır. Oransal olarak yüksek miktarlı bir nüfus artışı gözlemlenmesine karşın sayı olarak aslında artış oldukça az miktardadır. 2008 yılından 2022 yılına kadar bölgedeki nüfus yaklaşık üç bin kişi artarak 12.200'e ulaşmıştır (Tablo 4.3).

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Eğilim	%2008 - 2022
	94.070	95.392	96.974	101.242	103.364	104.828		68,38
	78.442	79.357	79.681	78.804	80.513	80.721		5,91
	40.258	40.584	40.414	40.418	40.049	40.073		-4,51
	314.402	311.524	312.264	306.988	296.839	298.519		-1,74
	102.961	103.185	103.867	104.944	104.980	105.754		5,05
	12.391	12.507	12.340	12.329	12.197	12.030		-10,19
	442.839	445.232	450.992	446.927	452.867	454.470		13,90
	492.252	499.325	510.695	507.773	517.963	522.404		28,19
	41.278	43.489	44.363	46.093	48.167	48.924		53,04
	190.607	194.525	200.211	204.549	209.951	214.065		39,45
	41.697	44.172	43.806	45.217	46.587	47.360		53,45
	31.061	33.131	32.264	33.227	33.611	34.946		20,43
	136.273	137.553	137.808	138.519	137.856	137.754		22,83
	31.429	32.592	33.725	36.727	37.572	37.753		70,53
	480.790	479.986	480.925	479.592	478.788	479.338		8,16
	9.812	10.603	10.759	11.329	11.927	12.200		32,26
	342.062	344.140	349.290	350.100	347.023	346.264		16,97
	105.506	106.298	107.556	110.209	112.049	114.250		31,10
	28.271	29.803	28.802	28.691	28.513	28.694		1,26
	43.859	43.989	43.925	44.105	43.674	43.510		-2,94
	363.181	356.563	351.572	344.678	336.545	332.277		-19,18
	89.777	93.796	97.123	101.338	104.147	106.173		56,07
	170.090	174.564	179.881	186.182	193.229	200.904		60,11
	66.269	66.203	65.737	65.178	63.438	62.923		6,36
	132.241	132.511	132.876	133.679	132.769	132.740		3,06
	40.785	43.546	44.526	48.320	52.507	54.993		104,09
	35.991	36.360	36.824	37.386	37.689	38.151		10,71
	83.829	84.457	84.804	86.315	86.758	87.462		13,56
	172.359	178.772	185.908	194.285	201.476	207.840		70,41
	64.895	66.360	67.339	69.550	72.741	74.736		50,15
	4.279.677	4.320.519	4.367.251	4.394.694	4.425.789	4.462.056		17,55

TABLO 4.4. İzmir Nüfusunda İlçelerin Payları (2008-2022)

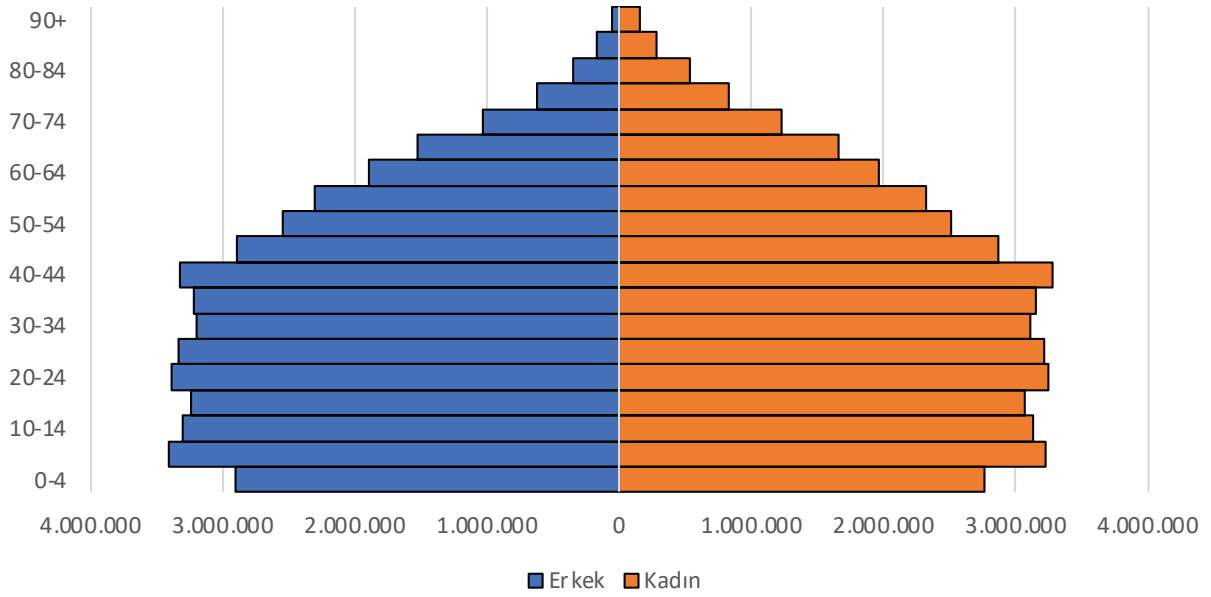
İlçe	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Aliağa	1,64%	1,64%	1,67%	1,73%	1,91%	1,99%	2,03%	2,10%	
Balçova	2,01%	2,01%	1,97%	1,97%	1,94%	1,91%	1,88%	1,87%	
Bayındır	1,11%	1,07%	1,05%	1,04%	1,02%	1,00%	0,98%	0,96%	
Bayraklı	8,00%	7,92%	7,80%	7,80%	7,72%	7,65%	7,56%	7,49%	
Bergama	2,65%	2,61%	2,55%	2,55%	2,52%	2,49%	2,48%	2,44%	
Beydağ	0,35%	0,34%	0,33%	0,32%	0,31%	0,31%	0,30%	0,29%	
Bornova	10,51%	10,57%	10,61%	10,56%	10,56%	10,50%	10,48%	10,44%	
Buca	10,74%	10,75%	10,71%	11,02%	11,15%	11,18%	11,23%	11,29%	
Çeşme	0,84%	0,84%	0,84%	0,86%	0,86%	0,89%	0,95%	0,94%	
Çiğli	4,04%	3,99%	3,99%	4,13%	4,21%	4,28%	4,30%	4,37%	
Dikili	0,81%	0,82%	0,84%	0,87%	0,88%	0,89%	1,02%	0,97%	
Foça	0,76%	0,80%	1,13%	0,82%	0,80%	0,80%	0,73%	0,69%	
Gaziemir	2,95%	3,13%	3,28%	3,20%	3,19%	3,19%	3,18%	3,18%	
Güzelbahçe	0,58%	0,63%	0,62%	0,64%	0,71%	0,67%	0,69%	0,71%	
Karabağlar	11,67%	11,63%	11,62%	11,68%	11,63%	11,61%	11,52%	11,45%	
Karaburun	0,24%	0,23%	0,22%	0,22%	0,22%	0,22%	0,23%	0,23%	
Karşıyaka	7,80%	7,87%	7,85%	7,87%	7,87%	7,93%	7,92%	7,99%	
Kemalpaşa	2,30%	2,30%	2,31%	2,36%	2,37%	2,40%	2,42%	2,44%	
Kınık	0,75%	0,74%	0,71%	0,71%	0,70%	0,69%	0,68%	0,67%	
Kiraz	1,18%	1,15%	1,13%	1,12%	1,10%	1,08%	1,07%	1,05%	
Konak	10,83%	10,63%	10,27%	10,02%	9,75%	9,50%	9,25%	9,01%	
Menderes	1,79%	1,80%	1,80%	1,85%	1,87%	1,91%	1,98%	2,00%	
Menemen	3,31%	3,31%	3,33%	3,40%	3,45%	3,52%	3,61%	3,77%	
Narlıdere	1,56%	1,70%	1,84%	1,65%	1,58%	1,57%	1,57%	1,55%	
Ödemiş	3,39%	3,34%	3,28%	3,28%	3,22%	3,18%	3,15%	3,17%	
Seferihisar	0,71%	0,74%	0,83%	0,78%	0,79%	0,83%	0,87%	0,87%	
Selçuk	0,91%	0,89%	0,87%	0,87%	0,86%	0,86%	0,86%	0,86%	
Tire	2,03%	2,02%	1,98%	1,99%	1,99%	1,98%	1,98%	1,97%	
Torbalı	3,21%	3,22%	3,23%	3,36%	3,45%	3,55%	3,65%	3,77%	
Urla	1,31%	1,31%	1,33%	1,35%	1,36%	1,40%	1,44%	1,46%	
Toplam	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	

Kaynak: TÜİK, 2022a

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Eğilim
	2,16%	2,20%	2,21%	2,22%	2,30%	2,34%	2,35%	
	1,85%	1,83%	1,84%	1,82%	1,79%	1,82%	1,81%	
	0,95%	0,94%	0,94%	0,93%	0,92%	0,90%	0,90%	
	7,43%	7,35%	7,21%	7,15%	6,99%	6,71%	6,69%	
	2,42%	2,41%	2,39%	2,38%	2,39%	2,37%	2,37%	
	0,29%	0,29%	0,29%	0,28%	0,28%	0,28%	0,27%	
	10,38%	10,35%	10,31%	10,33%	10,17%	10,23%	10,19%	
	11,42%	11,50%	11,56%	11,69%	11,55%	11,70%	11,71%	
	0,95%	0,96%	1,01%	1,02%	1,05%	1,09%	1,10%	
	4,42%	4,45%	4,50%	4,58%	4,65%	4,74%	4,80%	
	0,98%	0,97%	1,02%	1,00%	1,03%	1,05%	1,06%	
	0,68%	0,73%	0,77%	0,74%	0,76%	0,76%	0,78%	
	3,14%	3,18%	3,18%	3,16%	3,15%	3,11%	3,09%	
	0,71%	0,73%	0,75%	0,77%	0,84%	0,85%	0,85%	
	11,37%	11,23%	11,11%	11,01%	10,91%	10,82%	10,74%	
	0,23%	0,23%	0,25%	0,25%	0,26%	0,27%	0,27%	
	8,01%	7,99%	7,97%	8,00%	7,97%	7,84%	7,76%	
	2,46%	2,47%	2,46%	2,46%	2,51%	2,53%	2,56%	
	0,67%	0,66%	0,69%	0,66%	0,65%	0,64%	0,64%	
	1,04%	1,02%	1,02%	1,01%	1,00%	0,99%	0,98%	
	8,78%	8,49%	8,25%	8,05%	7,84%	7,60%	7,45%	
	2,05%	2,10%	2,17%	2,22%	2,31%	2,35%	2,38%	
	3,87%	3,97%	4,04%	4,12%	4,24%	4,37%	4,50%	
	1,53%	1,55%	1,53%	1,51%	1,48%	1,43%	1,41%	
	3,12%	3,09%	3,07%	3,04%	3,04%	3,00%	2,97%	
	0,89%	0,95%	1,01%	1,02%	1,10%	1,19%	1,23%	
	0,85%	0,84%	0,84%	0,84%	0,85%	0,85%	0,86%	
	1,97%	1,96%	1,95%	1,94%	1,96%	1,96%	1,96%	
	3,91%	4,03%	4,14%	4,26%	4,42%	4,55%	4,66%	
	1,48%	1,52%	1,54%	1,54%	1,58%	1,64%	1,67%	
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	

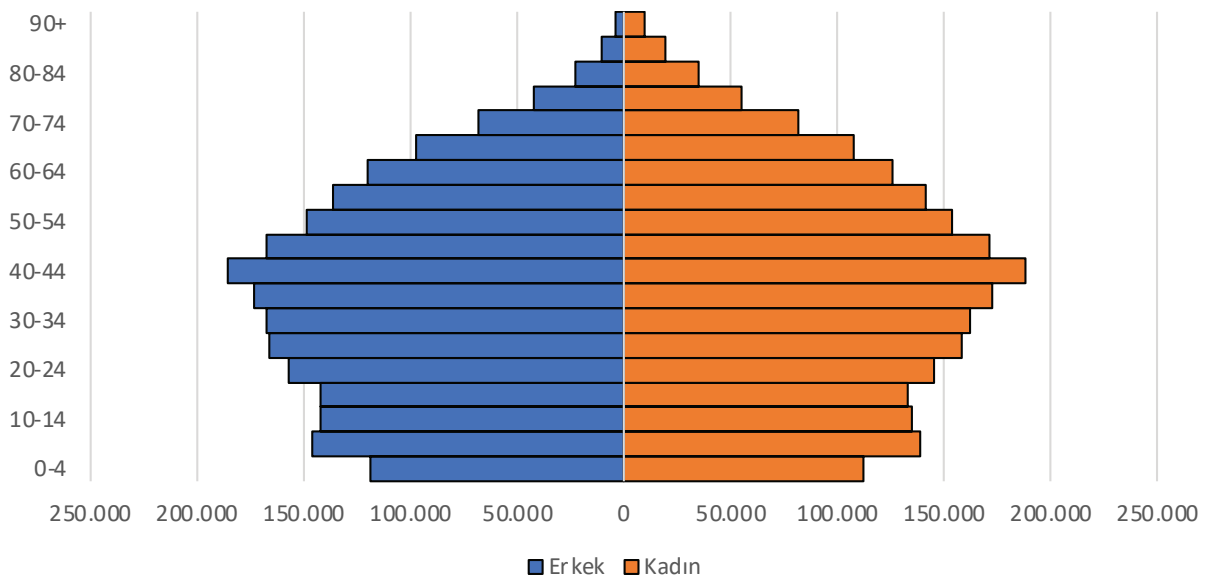
Demografik göstergelerin en önemlilerinden bir diğeri nüfusun yaş gruplarına dağılımıdır. Yaş piramitlerinin ortaya koyduğu üzere 2022 yılında İzmir'de %17,8 olan genç nüfusun (0-14 yaş) İzmir Bölge nüfusu içerisindeki oranı Türkiye ortalamasının (%22,0) altında kalmaktadır. Buna karşın İzmir 65 ve üzeri yaş grubunun toplam nüfus içerisindeki oranı %12,4 ile Türkiye ortalamasının yaklaşık %2,5 puan üstündedir. Bu durum İzmir Bölgesi'nde genç nüfus oranının azalmasının yanında yaşlı nüfus oranının da ülke ortalamasının üzerinde arttığını göstermektedir. Bu durumun ortaya çıkmasındaki en önemli faktörlerden biri bölgede ikinci (yazlık) konut açısından zengin ilçelere göçle gelen emekli nüfusunun artış göstermesi olduğu bilinmektedir.

ŞEKİL 4.1. Yaş gruplarına Göre Türkiye Nüfusunun Dağılımı (2022)

Kaynak: TÜİK, 2022a

ŞEKİL 4.2. Yaş gruplarına Göre İzmir Nüfusunun Dağılımı (2022)

Kaynak: TÜİK, 2022a

B. Kırsal-Kentsel Nüfus Analizi

Türkiye’de kent-kır tanımı yasal düzenlemelerle belirlenmiştir. 2005 yılında yürürlüğe giren 5393 sayılı “Belediye Kanunu”, 2012 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı “On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ve 2013 yılında yürürlüğe giren 6447 sayılı “On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” Türkiye’de kent-kır tanımını belirlemektedir (İZKA, 2021c).

Yukarıda bahsi geçen yasal düzenlemelerin ardından ülkemizdeki büyükşehir belediyesi sayısı 30’a yükselmiş ve 6360 sayılı kanun kapsamında büyükşehir sınırları il sınırı olarak düzenlenmiştir. Yasanın düzenlemiş olduğu yeni idari sisteme göre İzmir Bölgesi’nde bulunan tüm köyler mahalle statüsüne dönüştürülmüştür. Bu nedenle İzmir Bölgesi içerisinde yer alan tüm yerleşimlerin nüfusları kentsel nüfus olarak değerlendirilmektedir. İzmir gibi diğer büyükşehir statüsünde olan iller için de TÜİK ADNKS’de kırsal nüfus verisi yayınlamamaktadır. Ancak TÜİK tarafından AB Kentleşme Derecesi (DEĞURBA) sınıflaması esas alınarak yapılan kentleşme derecesi çalışmasında İzmir nüfusunun %78,6’sının yoğun kentleşme, %12,2’si orta yoğun kentleşme, %9,1’i kırsal nitelikli alanlarda bulunduğu tespit edilmiştir (TÜİK, 2023).

Hem İZKA tarafından yayımlanan İzmir İli Kırsal ve Kentsel Alanların Tespitine Yönelik Analiz Çalışması hem de Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan YER-SİS çalışması kapsamında yerleşimler büyükşehirde yer almasına (idari tanımlara) bakılmaksızın farklı kentsel ve kırsal kategorilerine ayrılmıştır ve bu sayede İzmir Bölgesi’nin kırsal nüfusu belirlenebilir hale gelmiştir.

İzmir İli Kırsal ve Kentsel Alanların Tespitine Yönelik Analiz Çalışması kapsamında kentsel mahalleler yoğun kentsel ve seyrek kentsel olmak üzere 2 kategoride incelenmiştir. Yoğun kentsel mahalleler nüfus yoğunluğu ortanca nüfus yoğunluğundan büyük veya eşit olan mahallelerdir. Seyrek kentsel mahalleler ise nüfus yoğunluğu ortanca nüfus yoğunluğundan küçük olan mahallelerdir. Söz konusu analize göre İzmir Bölgesi’nde 300 adet yoğun kentsel ve 300 adet de seyrek kentsel mahalle bulunmaktadır (Tablo 4.5).

TABLO 4.5. İzmir İli Kentsel ve Kırsal Mahalle Sayıları (2021)

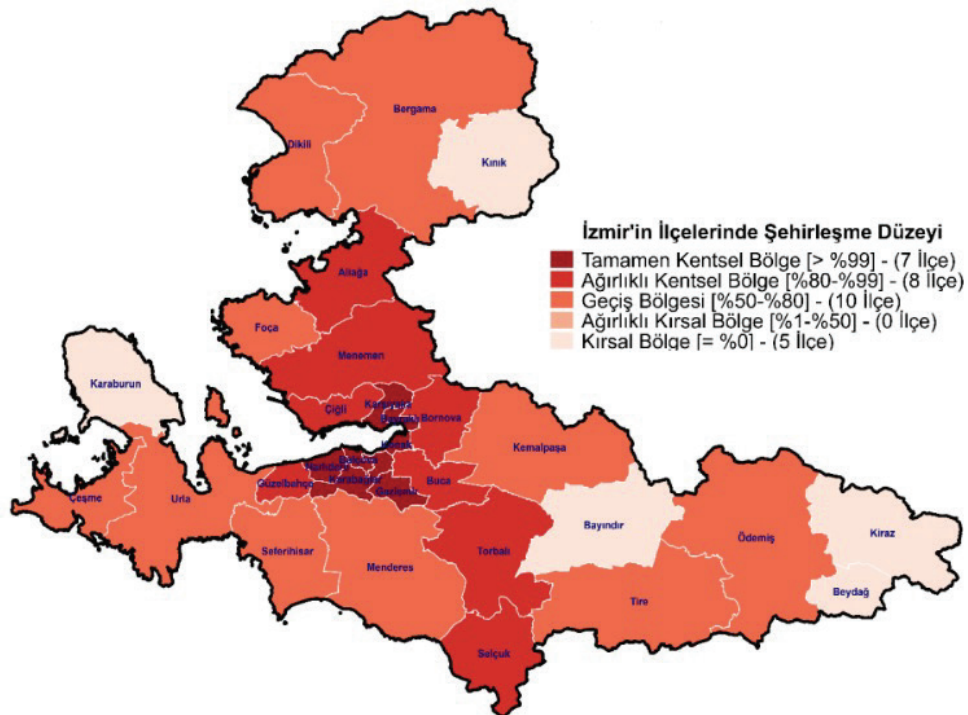
İlçeler	İlçedeki Toplam Mahalle Sayısı	Yoğun Kentsel	Seyrek Kentsel	Yakın Kırsal	Uzak Kırsal
Aliağa	30	1	8	12	9
Balçova	8	4	4	0	0
Bayındır	59	3	14	28	14
Bayraklı	24	21	3	0	0
Bergama	137	8	10	29	90
Beydağ	25	0	6	19	0
Bornova	45	19	18	8	0
Buca	47	34	6	2	5
Çeşme	25	0	12	10	3
Çiğli	26	13	11	2	0
Dikili	30	0	5	17	8
Foça	16	0	5	5	6
Gazimir	16	5	11	0	0
Güzelbahçe	12	0	8	4	0
Karabağlar	58	51	5	2	0
Karaburun	16	0	2	9	5
Karşıyaka	27	22	3	2	0
Kemalpaşa	49	0	11	15	23
Kınık	37	0	7	22	8

İlçeler	İlçedeki Toplam Mahalle Sayısı	Yoğun Kentsel	Seyrek Kentsel	Yakın Kırsal	Uzak Kırsal
Kiraz	56	0	10	25	21
Konak	113	84	29	0	0
Menderes	44	3	13	10	18
Menemen	65	11	16	23	15
Narlidere	11	4	7	0	0
Ödemiş	99	7	13	35	44
Seferihisar	21	0	7	9	5
Selçuk	14	0	5	8	1
Tire	88	5	17	30	36
Torbalı	60	5	15	23	17
Urla	37	0	19	7	11
Toplam	1.295	300	300	356	339

Kaynak: İZKA, 2021c

Bahse konu çalışma kapsamında ilçelerin şehirleşme oranı ve tipolojileri de hesaplanmıştır. Şehirleşme oranı %100 olan ve çalışma kapsamında tamamen kentsel bölge olarak değerlendirilen ilçeler Balçova, Bayraklı, Gaziemir, Narlıdere ve Konak ilçeleridir. Ayrıca şehirleşme oranı %100 olmasa da %99,9 olan Karşıyaka ve %99,8 olan Karabağlar ilçeleri de tamamen kentsel bölgedir. İzmir Bölgesi'nde tamamen kentsel bölge kategorisinde 7 ilçe bulunmaktadır. Diğer yandan Bayındır, Beydağ, Karaburun, Kınık ve Kiraz ilçelerinin şehirleşme oranları ise %0'dır ve çalışma kapsamında kırsal bölge olarak değerlendirilmişlerdir. İzmir Bölgesi'nde kırsal bölge kategorisinde 5 ilçe, kentsel bölge kategorisinde ise 8 ilçe bulunmaktadır. Ağırlıklı kentsel bölge olarak belirlenen ilçeler Buca, Bornova, Çiğli, Güzelbahçe, Menemen, Selçuk, Aliağa ve Torbalı ilçesidir. Şehirleşme oranları %60 ile %75 aralığında değişen ilçeler geçiş bölgesi kategorisi altında değerlendirilmiş olup bu kategoride 10 ilçe bulunmaktadır. Çalışma kapsamında İzmir'de ağırlıklı kırsal bölge kategorisinde ilçe bulunmadığı da çıkan sonuçlar arasındadır (Şekil 4.3).

ŞEKİL 4.3. İzmir'in İlçelerinin Şehirleşme Düzeyine Göre Dağılımı (2021)

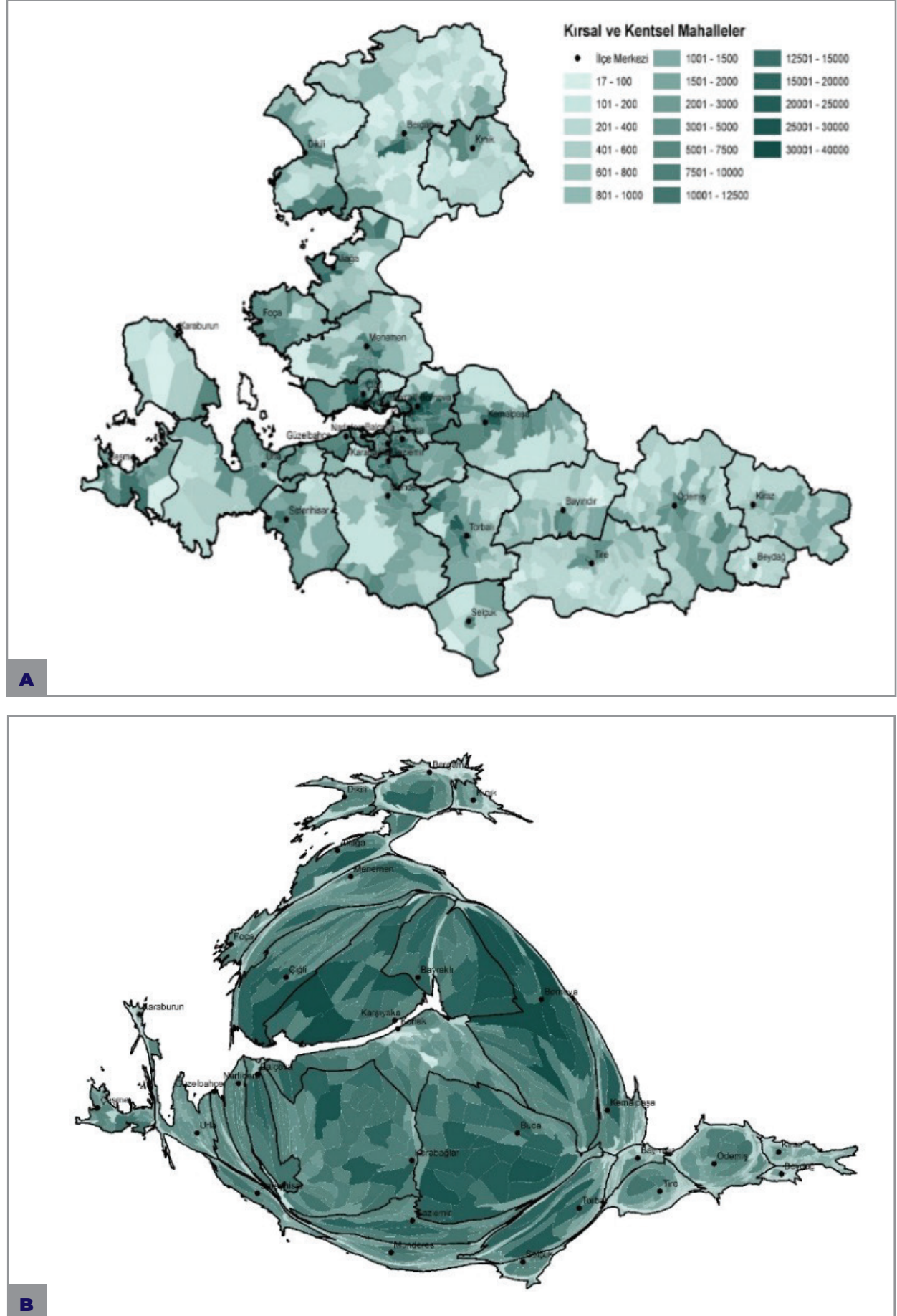

Kaynak: İZKA, 2021c

ŞEKİL 4.4. İlçelere Göre Kentleşme Oranı ve Şehir Tipolojileri (2021)

İLÇE	ŞEHİR TİPOLOJİSİ	ŞEHİRLEŞME ORANI
Aliağa	Ağırlıklı Kentsel Bölge	82.2%
Balçova	Tamamen Kentsel Bölge	100%
Bayındır	Kırsal Bölge	0%
Bayraklı	Tamamen Kentsel Bölge	100%
Bergama	Geçiş Bölgesi	66.7%
Beydağ	Kırsal Bölge	0%
Bornova	Ağırlıklı Kentsel Bölge	98.6%
Buca	Ağırlıklı Kentsel Bölge	98.6%
Çeşme	Geçiş Bölgesi	72%
Çiğli	Ağırlıklı Kentsel Bölge	97.3%
Dikili	Geçiş Bölgesi	70%
Foça	Geçiş Bölgesi	66.8%
Gazimir	Tamamen Kentsel Bölge	100%
Güzelbahçe	Ağırlıklı Kentsel Bölge	92%
Karabağlar	Tamamen Kentsel Bölge	99.8%
Karaburun	Kırsal Bölge	0%
Karşıyaka	Tamamen Kentsel Bölge	99.9%
Kemalpaşa	Geçiş Bölgesi	63%
Kınık	Kırsal Bölge	0%
Kiraz	Kırsal Bölge	0%
Konak	Tamamen Kentsel Bölge	100%
Menderes	Geçiş Bölgesi	66.5%
Menemen	Ağırlıklı Kentsel Bölge	86.8%
Narlıdere	Tamamen Kentsel Bölge	100%
Ödemiş	Geçiş Bölgesi	69.1%
Seferihisar	Geçiş Bölgesi	71.1%
Selçuk	Ağırlıklı Kentsel Bölge	83.6%
Tire	Geçiş Bölgesi	71.8%
Torbalı	Ağırlıklı Kentsel Bölge	81.4%
Urla	Geçiş Bölgesi	68.5%

ŞEKİL 4.5. İzmir İli Nüfusu (A) - Mahalleri Nüfus Dağılımı (B) - Kartogram Harita (2021)

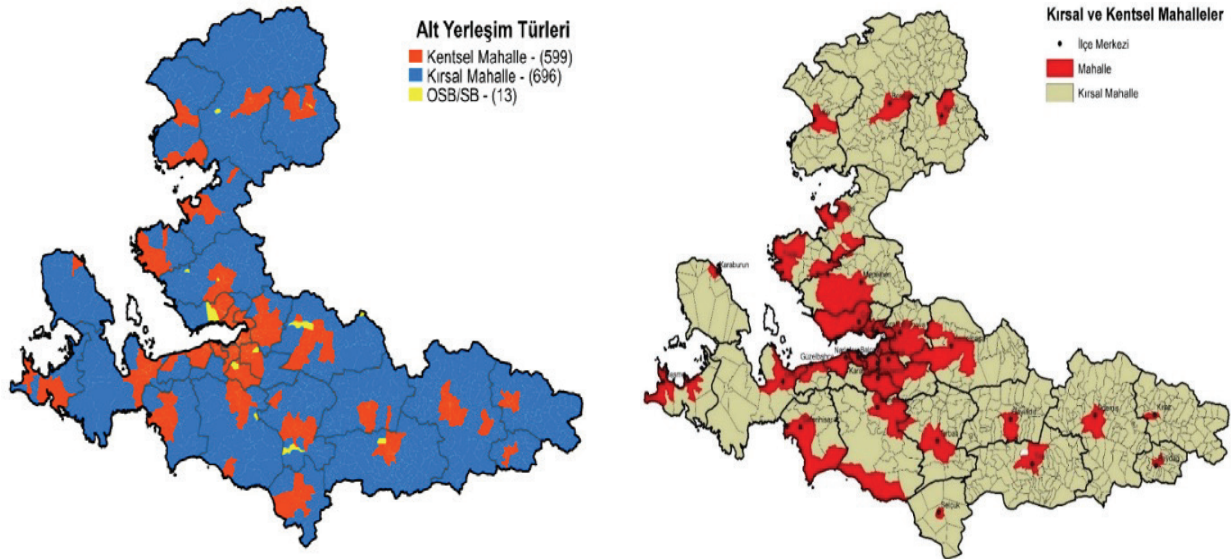
Kaynak: TÜİK, 2022a

İzmir Bölgesi'nde mahalleler bazında nüfusun dağılımı mekânsal olarak Şekil 4.5'te sunulmuştur. Nüfusun mekânsal dağılımı bölgelerde nüfusun eşitsiz mekânsal konsantrasyonu hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. İzmir Bölgesi özelinde görüldüğü üzere nüfusun %75'i İzmir körfezine kıyısı olan ilçeler ve bu ilçelerin yakın çevresindeki ilçelere konsantre olmuştur. Şekil 4.5'in ortaya koyduğu bir diğer önemli bulgu ise İzmir merkeze konsantre olan nüfusun yüksek yoğunluklu kentsel alanlar oluşturduğu, Kuzey, Doğu ve Batı aksında yer alan ilçelerde ise nüfusun oldukça düşük yoğunluklarda kaldığıdır.

İzmir İli Kırsal ve Kentsel Alanların Tespitine Yönelik Analiz Çalışması kapsamında 695 mahalle, kırsal mahalle olarak tespit edilmiştir. Bu kırsal mahallelerin 356'sı yakın kırsal ve 339'u uzak kırsal olarak değerlendirilmiştir. Yakın kırsal mahalleler nüfus yoğunluğu ortanca nüfus yoğunluğundan büyük veya eşit olan mahalleler, uzak kırsal mahalleler ise ilçe merkezine uzaklığı ortanca uzaklıktan büyük veya eşit olan mahallelerdir.

YER-SİS verilerine göre İzmir Bölgesi içerisinde kırsal hizmet merkezi sayısı 718'dir ve kırsalda bulunan kentsel hizmet merkezi sayısı 19'dur. Ayrıca bölge sınırları içerisinde 2'si kentsel ve 15'i kırsal olmak üzere 17 adet (kırsal-kentsel) geçiş hizmet merkezi bulunmaktadır. Her iki çalışmanın da ortaya koyduğu İzmir Bölgesi'nde yer alan mahalleler ve kırsal mahalleler Şekil 4.6'da görülmektedir. Yöntemsel olarak oldukça farklı olan iki çalışma sonucu elde edilen mekânsal dağılımlar oldukça benzerdir. İzmir metropoliten kent merkezini oluşturan tüm ilçelerin mahalleleri ve çeperde yer alan diğer ilçelerin merkezlerinde bulunan mahalleler kentsel mahalle olarak ön plana çıkmaktadır. Bu mahalleler dışındaki diğer mahalleler kırsal mahalle olarak nitelendirilmektedir.

ŞEKİL 4.6. İzmir Bölgesi'nde Yer Alan Mahallelerin Kırsal ve Kentsel Ayrımında Dağılımı (A) İzmir İli Kırsal ve Kentsel Alanların Tespitine Yönelik Analiz Çalışması, (B) YER-SİS

Kaynak: İZKA, 2021c; Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2020

YER-SİS çalışmasından elde edilen 2018 yılı nüfus verileri incelendiğinde kırsal mahalle olarak nitelendirilen bölgelerin yaz nüfusları ve kış nüfusları arasında önemli farklar olduğu görülmektedir. Bu bölgelerin toplam kırsal kış nüfusu 776.540 iken yaz nüfusu 1.719.347 olarak tespit edilmiştir. Özellikle sahil kesiminde yer alan turizm ağırlıklı kırsal mahallelerde bu fark daha somuttur. Çeşme, Dikili, Menderes ve Seferihisar ilçeleri nüfus farkının en yoğun olduğu bölgelerdir. (Tablo 4.6).

TABLO 4.6. YER-SİS Kapsamında İzmir İlçelerinin Kırsal Yaz ve Kış Nüfusları (2019)

İlçeler	Kış Nüfusu	Yaz Nüfusu	Kış Nüfusu / Yaz Nüfusu	Toplam İçinde Kış nüfusu (%)	Toplam İçinde Yaz Nüfusu (%)
Aliağa	19.753	25.749	0.77	2,54	1,50
Bayındır	32.888	37.077	0.89	4,24	2,16
Bergama	41.241	47.187	0.87	5,31	2,74
Beydağ	6.938	7.317	0.95	0,89	0,43
Çeşme	14.581	275.050	0.05	1,88	16,00
Dikili	23.536	127.039	0.19	3,03	7,39
Foça	33.338	51.060	0.65	4,29	2,97
Karaburun	9.214	18.700	0.49	1,19	1,09
Kemalpaşa	85.916	87.876	0.98	11,06	5,11
Kınık	18.402	20.485	0.90	2,37	1,19
Kiraz	37.822	38.265	0.99	4,87	2,23
Menderes	66.319	428.895	0.15	8,54	24,95
Menemen	143.955	157.626	0.91	18,54	9,17
Ödemiş	59.048	72.555	0.81	7,60	4,22
Seferihisar	18.022	128.547	0.14	2,32	7,48
Selçuk	7.339	7.303	1.00	0,95	0,42
Tire	31.594	35.967	0.88	4,07	2,09
Torbalı	108.168	113.462	0.95	13,93	6,60
Urla	18.466	39.187	0.47	2,38	2,28
Toplam	776.540	1.719.347	0.45	100	100

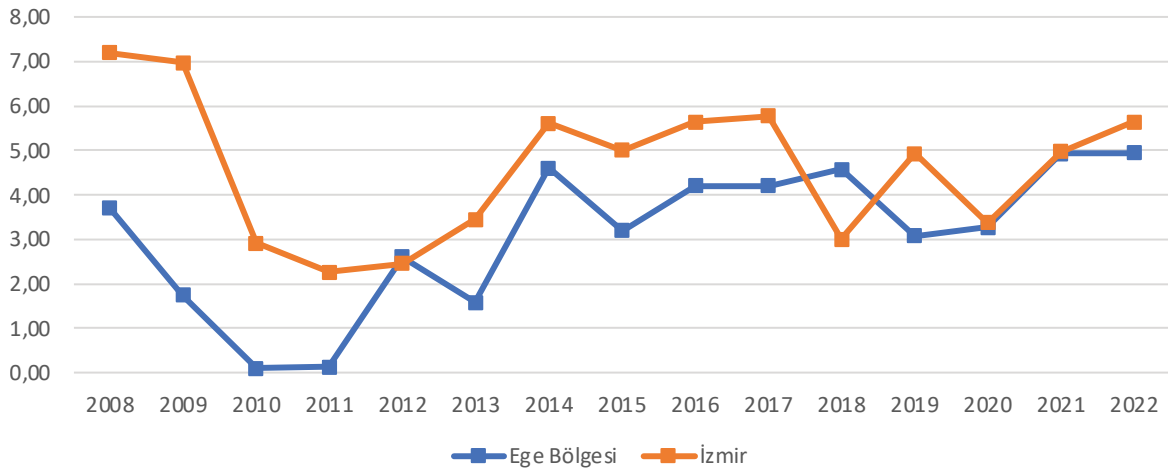
Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2020

C. Göç Analizi

Bölgelerin verdiği göçün analizi bölgelerdeki sosyal ve iktisadi dinamikleri çözümlemek için nitelikli bilgiler sunan önemli bir demografik analizdir. Türkiye gibi geç sanayileşen, gelişmekte olan ve hızlı kentleşen ülkelerde göç bölgeler arası farklılıkların önemli dinamiklerinden biridir. Türkiye'nin modern kentlerinden biri olan İzmir tarihi boyunca liman kenti olmasının da avantajıyla önemli bir çekim merkezi olmuş ve bu durum cumhuriyetin ilanından sonra da devam etmiştir. İzmir Bölgesi'ne yapılan göçler bölgenin sermaye ve nüfus yoğunluğunu tarih boyunca arttırmıştır.

İzmir, Türkiye'nin üçüncü büyük ili olarak yüksek oranda göç alan illerden biri konumundadır. 2008 yılında İzmir Bölgesi nüfusunun %3,4'üne karşılık gelen 117.067 kişi bölgeye göç etmiştir. 2022 yılında ise bölge nüfusunun %3'ü kadar olan 132.426 kişi bölgeye göçle gelmiştir. Bölgeye olan göç miktarı artış gösterse de bu göçün toplam nüfusa ağırlığının azaldığı gözlemlenmektedir. Ege Bölgesi ile İzmir Bölgesi'nin göç eğilimlerinin birbirine benzerlik gösterdiği görülmektedir (Şekil 4.7).

ŞEKİL 4.7. İzmir ve Ege Bölgesi Yıllara Göre Göç Hızı (Binde) (2008-2022)

2008 yılında İzmir Bölgesi'nin verdiği göç miktarı bölge nüfusunun %2,6'sı kadar olan 89.819 kişidir. 2022 yılında İzmir Bölgesi'nin verdiği göç 107.312 kişiye yükselmiştir. Bu miktar bölge nüfusunun %2,4'üne karşılık gelmektedir. Alınan göçe kıyasla, bölgenin verdiği göç daha az yavaşlama göstermiştir. Bu durum ise göç etkisiyle nüfus artış hızının azalmasına yol açmıştır (Tablo 4.7).

TABLO 4.7. Yıllara Göre Göç Miktarları (2008-2022)

Yıl	Ege Bölgesi				İzmir			
	Alınan Göç	Verilen Göç	Net Göç	Göç Hızı (%)	Alınan Göç	Verilen Göç	Net Göç	Göç hızı (‰)
2008	198.469	163.777	34.692	3,7	117.067	89.819	27.248	7,2
2009	181.459	164.896	16.563	1,74	116.390	89.517	26.873	6,97
2010	185.595	184.640	955	0,1	111.255	99.775	11.480	2,91
2011	192.204	190.979	1.225	0,13	110.364	101.420	8.944	2,26
2012	195.844	170.489	25.355	2,6	105.804	95.954	9.850	2,46
2013	204.839	189.098	15.741	1,59	113.673	99.681	13.992	3,45
2014	235.605	189.490	46.115	4,61	124.439	101.447	22.992	5,61

Yıl	Ege Bölgesi				İzmir			
	Alınan Göç	Verilen Göç	Net Göç	Göç Hızı (%)	Alınan Göç	Verilen Göç	Net Göç	Göç hızı (%)
2015	236.581	204.334	32.247	3,19	126.238	105.389	20.849	5,01
2016	228.339	185.289	43.050	4,2	122.668	98.902	23.766	5,64
2017	238.382	194.727	43.655	4,21	127.394	102.776	24.618	5,77
2018	260.130	212.197	47.933	4,57	130.092	117.113	12.979	3,01
2019	238.962	206.347	32.615	3,08	128.370	106.895	21.475	4,93
2020	204.780	169.843	34.937	3,27	107.172	92.400	14.772	3,37
2021	262.022	208.967	53.055	4,93	131.394	109.470	21.924	4,97
2022	260.763	206.988	53.775	4,95	132.426	107.312	25.114	5,64

Kaynak: TÜİK, 2022a

Bölgelerin aldığı ve verdiği göçün eğitim durumuna göre ele alınması bölgedeki nüfusun niteliği bakımından önemli ipuçları barındırmaktadır. İzmir Bölgesi'nin eğitim durumuna göre aldığı ve verdiği göç istatistikleri de bu anlamda incelenmiştir. 2021 yılında 15 yaş ve üstünü kapsayan nüfus hareketleri incelendiğinde İzmir Bölgesi eğitimli nüfus göçü bakımından avantajlı konumdadır. Bölgenin aldığı eğitimli göç verdiği eğitimli göçün üzerindedir (Tablo 4.8).

TABLO 4.8. İzmir Bölgesi'nde Alınan ve Verilen Göçün Niteliği (2021) (+15 Yaş)

Eğitim Seviyesi	Aldığı Göç	Oran (%)	Verdiği Göç	Oran (%)
Doktora	576	0,5	353	0,4
Yüksek Lisans veya Lisans (Beş Yıl ve Üstü)	5.183	4,7	3.873	4,2
Yüksekokul veya Fakülte	36.036	32,4	28.872	31,0
Lise ve Dengi Meslek Okulu	44.230	39,7	37.233	40,0
İlköğretim	3.856	3,5	3.831	4,1
Ortaokul veya Dengi Meslek Ortaokul	12.195	11,0	9.867	10,6
İlkokul	6.345	5,7	6.771	7,3
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	1.490	1,3	1.140	1,2
Okuma Yazma Bilmeyen	866	0,8	706	0,8
Bilinmeyen	591	0,5	451	0,5
Toplam	111.368		93.097	

Kaynak: TÜİK, 2022a

Bölgenin göç hareketleri önceki yıllar göz önünde bulundurularak incelendiğinde de zaman içerisinde bölgeye olan eğitimli nüfus göçünün düzenli olarak artış gösterdiği görülmektedir. Örneğin 2010 yılında doktoralı göç oranı %0,28 iken 2021 yılına gelindiğinde iki kata yakın artış göstererek %0,52 seviyesine çıkmıştır. Benzer şekilde yüksekokul, lisans ve yüksek lisans seviyesinde eğitimli göç oranı 2010 yılında %21 seviyesinden 2021 yılında %37 seviyesine yükselmiştir (Tablo 4.9 ve 4.10). Benzer bir eğilim bölgenin verdiği göç için de geçerlidir (Tablo 4.11 ve 4.12).

TABLO 4.9. İzmir'in Eğitim Durumuna Göre Aldığı Göç (2010-2021) (+15 Yaş)

Eğitim Düzeyi	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Okuma Yazma Bilmeyen	2.676	2.168	2.012	1.693	1.747	1.815	1.558	1.431	1.333	1.191	905	866
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	3.332	3.785	3.966	3.727	3.598	3.600	2.894	2.743	2.246	2.035	1.494	1.490
İlkokul	13.243	11.864	10.631	10.260	11.142	11.013	8.758	9.481	7.965	7.924	5.923	6.345
İlköğretim	11.937	13.871	15.799	14.043	12.286	11.750	10.831	10.271	9.919	5.251	3.783	3.856
Ortaokul veya Dengi Meslek Ortaokul	3.415	2.734	2.449	2.435	4.875	6.197	6.852	6.721	8.166	13.912	11.849	12.195
Lise ve Dengi Meslek Okulu	31.396	30.413	27.593	34.258	37.260	36.828	35.716	38.314	39.196	39.913	29.012	44.230
Yüksek Lisans	1.299	1.340	1.258	2.094	2.358	2.312	2.252	3.676	4.368	3.826	3.662	5.183
Yüksekokul veya Fakülte	17.561	20.721	19.737	23.290	30.239	31.495	31.246	32.810	35.870	32.931	31.761	36.036
Doktora	254	281	290	406	521	436	371	472	602	456	468	576
Bilinmeyen	5.378	2.653	2.468	2.093	1.245	787	551	519	547	1.018	535	591
Toplam	90.491	89.830	86.203	94.299	105.271	106.233	101.029	106.438	110.212	108.457	89.392	111.368

Kaynak: TÜİK, 2022a

TABLO 4.10. İzmir'in Aldığı Göçte Eğitim Durumuna Göre Paylar (2010-2021) (+15 Yaş) (%)

Eğitim Düzeyi	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Okuma Yazma Bilmeyen	2,96	2,41	2,33	1,80	1,66	1,71	1,54	1,34	1,21	1,10	1,01	0,78
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	3,68	4,21	4,60	3,95	3,42	3,39	2,86	2,58	2,04	1,88	1,67	1,34
İlkokul	14,63	13,21	12,33	10,88	10,58	10,37	8,67	8,91	7,23	7,31	6,63	5,70
İlköğretim	13,19	15,44	18,33	14,89	11,67	11,06	10,72	9,65	9,00	4,84	4,23	3,46
Ortaokul veya Dengi Meslek Ortaokul	3,77	3,04	2,84	2,58	4,63	5,83	6,78	6,31	7,41	12,83	13,26	10,95
Lise ve Dengi Meslek Okulu	34,70	33,86	32,01	36,33	35,39	34,67	35,35	36,00	35,56	36,80	32,45	39,72
Yüksek Lisans	1,44	1,49	1,46	2,22	2,24	2,18	2,23	3,45	3,96	3,53	4,10	4,65
Yüksekokul veya Fakülte	19,41	23,07	22,90	24,70	28,72	29,65	30,93	30,83	32,55	30,36	35,53	32,36
Doktora	0,28	0,31	0,34	0,43	0,49	0,41	0,37	0,44	0,55	0,42	0,52	0,52
Bilinmeyen	5,94	2,95	2,86	2,22	1,18	0,74	0,55	0,49	0,50	0,94	0,60	0,53
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: TÜİK, 2022a

TABLO 4.11. İzmir'in Eğitim Durumuna Göre Verdiği Göç (2010-2021) (+15 Yaş)

Eğitim Düzeyi	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Okuma Yazma Bilmeyen	2.404	1.788	1.571	1.372	1.304	1.141	973	951	1.318	742	671	706
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	2.654	2.907	2.885	2.906	2.813	2.384	1.854	1.890	2.316	1.499	1.255	1.140
İlkokul	12.624	11.699	10.950	10.202	10.836	10.121	8.143	8.622	11.484	6.930	6.695	6.771
İlköğretim	10.174	10.563	11.429	10.504	9.476	8.581	7.979	8.261	9.983	4.596	4.093	3.831
Ortaokul veya Dengi Meslek Ortaokul	3.222	2.744	2.488	2.428	4.292	5.203	5.332	5.462	7.574	10.218	10.279	9.867
Lise ve Dengi Meslek Okulu	27.125	29.786	29.477	32.381	31.876	34.268	33.205	33.232	36.665	35.246	25.353	37.233
Yüksek Lisans	1.430	1.480	1.150	1.881	1.905	2.072	1.685	3.092	3.221	3.308	2.978	3.873
Yüksekokul veya Fakülte	16.895	21.643	18.477	21.263	22.969	26.220	24.000	24.602	26.941	27.113	25.037	28.872
Doktora	322	307	231	368	311	384	310	410	378	366	356	353
Bilinmeyen	4.338	2.131	1.332	1.326	701	466	395	345	432	1.067	403	451
Toplam	81.188	85.048	79.990	84.631	86.483	90.840	83.876	86.867	100.312	91.085	77.120	93.097

Kaynak: TÜİK, 2022a

TABLO 4.12. İzmir'in Verdiği Göçte Eğitim Durumuna Göre Paylar (2010-2021) (+15 Yaş) (%)

Eğitim Düzeyi	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Okuma Yazma Bilmeyen	2,96	2,10	1,96	1,62	1,51	1,26	1,16	1,09	1,31	0,81	0,87	0,76
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	3,27	3,42	3,61	3,43	3,25	2,62	2,21	2,18	2,31	1,65	1,63	1,22
İlkokul	15,55	13,76	13,69	12,05	12,53	11,14	9,71	9,93	11,45	7,61	8,68	7,27
İlköğretim	12,53	12,42	14,29	12,41	10,96	9,45	9,51	9,51	9,95	5,05	5,31	4,12
Ortaokul veya Dengi Meslek Ortaokul	3,97	3,23	3,11	2,87	4,96	5,73	6,36	6,29	7,55	11,22	13,33	10,60
Lise ve Dengi Meslek Okulu	33,41	35,02	36,85	38,26	36,86	37,72	39,59	38,26	36,55	38,70	32,87	39,99
Yüksek Lisans	1,76	1,74	1,44	2,22	2,20	2,28	2,01	3,56	3,21	3,63	3,86	4,16
Yüksekokul veya Fakülte	20,81	25,45	23,10	25,12	26,56	28,86	28,61	28,32	26,86	29,77	32,46	31,01
Doktora	0,40	0,36	0,29	0,43	0,36	0,42	0,37	0,47	0,38	0,40	0,46	0,38
Bilinmeyen	5,34	2,51	1,67	1,57	0,81	0,51	0,47	0,40	0,43	1,17	0,52	0,48
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: TÜİK, 2022a

D. Yabancı ve Geçici Koruma Altındaki Nüfus

Bölgesel demografik yapının korunması noktasında bölgeye yerleşen yabancı uyruklu ve uluslararası göçle gelen nüfus hareketlerinin izlenmesi kritik bir husustur. İzmir Bölgesi'nde 2023 yılı Haziran ayı itibarıyla 29 bin yabancı uyruklu kişi yaşamaktadır. Bu sayı bölge nüfusunun yüzde 0,6'sına denk gelmektedir. Bu itibarla ülke ortalaması olan yüzde 1,5 oranının oldukça altında kalmaktadır. İstanbul Bölgesi'nde yaşayan yabancı uyruklu kişi sayısı 668 bin iken Ankara'da bu sayı 84 bin civarındadır. İzmir'deki yabancı uyruklu yoğunluğu ortalamalara göre düşüktür (Tablo 4.13).

TABLO 4.13. İzmir ve Diğer İllerde İkamet İzni İle Bulunan Yabancıların Dağılımı (2023)

Bölge	Yabancı Uyruklu Sayısı	Bölge Nüfusu İçindeki Payı (%)	Türkiye'deki Tüm Yabancı Uyruklu İçindeki Payı (%)
Türkiye	1.292.834	1,5	100
İzmir	28.821	0,6	2,2
İstanbul	667.949	4,2	51,7
Ankara	83.956	1,5	6,5

Kaynak: Göç İdaresi, 2023

İç savaş nedeniyle ülkemize gelen ve geçici koruma altında bulunan Suriye vatandaşları Türkiye'nin birçok bölgesine dağılmakla birlikte bazı bölgelerde yoğun olarak yaşamaktadır. 2023 yılı Haziran ayı verilerine göre Türkiye'de bulunan geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sayısı 3 milyon 344 bin civarındadır. Bu nüfusun 136 bini ise İzmir Bölgesi'nde ikamet etmektedir. Sığınmacıların bölge nüfusu içindeki ortalaması ülke ortalamasının altında kalmaktadır (Tablo 4.14).

TABLO 4.14. İzmir ve Diğer İllerde Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Sayısı (2023)

Bölge	Geçici Koruma Altındaki Suriye Vatandaşı Sayısı	Tüm Bölge Nüfusu İçindeki Pay (%)	Türkiye'deki Dağılım (%)
Türkiye	3.344.092	3,9	100
İzmir	136.240	3,1	4,1
İstanbul	531.392	3,3	15,9
Ankara	90.840	1,6	2,7

Kaynak: Göç İdaresi, 2023

İzmir ilçelerinde geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin dağılımı incelendiğinde ise en yüksek payı %25 ile merkezi iş alanlarının yer aldığı Konak ilçesi; %21 ile küçük sanayi sitelerinin ve düşük maliyetli konut alanlarının yer aldığı Karabağlar ilçesi; %19 ile Bornova ilçesi ve %11'le tekstil sanayi sitesinin yer aldığı Buca ilçeleri almaktadır. İlçelere göre geçici koruma altındaki Suriyeli nüfus Tablo 4.15'te sunulmuştur.

TABLO 4.15. İzmir İlçelerinde Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Nüfus (2019)

İlçeler	Nüfus	Oran (%)
Aliağa	387	0,27
Balçova	82	0,06
Bayındır	826	0,57
Bayraklı	10.105	6,94
Bergama	215	0,15
Beydağ	23	0,02
Bornova	27.327	18,78
Buca	15.200	10,45
Çeşme	344	0,24
Çiğli	1.333	0,92
Dikili	185	0,13
Foça	780	0,54
Gaziemir	1.684	1,16
Güzelbahçe	10	0,01
Karabağlar	29.971	20,60
Karaburun	280	0,19
Karşıyaka	478	0,33
Kemalpaşa	1.598	1,10
Kınık	110	0,08
Kiraz	48	0,03
Konak	35.587	24,46
Menderes	1.869	1,28
Menemen	2.575	1,77
Narlidere	152	0,10
Ödemiş	538	0,37
Seferihisar	1112	0,76
Selçuk	214	0,15
Tire	730	0,50
Torbalı	10.705	7,36
Urla	176	0,12
Toplam	145.503	100%

E. Eğitim Göstergeleri

Eğitim sosyal bir girdi olarak bölgelerin istikrarı ve kalkınması için önemli bir iktisadi-sosyal dinamiktir ve Türkiye’de bölgeler arasında eğitilmiş nüfus açısından önemli farklılıklar bulunmaktadır (Erdem, 2016). Paul Romer’in 2018 yılında Nobel İktisat ödülü almasının nedeni geliştirmiş olduğu bölgesel modelde bölgelerin insan sermayesi, araştırma geliştirme ve inovasyon gibi içsel dinamiklere yapacakları katkıların gelecekte bölgelerin kalkınmasını hızlandıracaklarını ortaya koymasındır. Erişilebilir ve yüksek kaliteli çağdaş eğitim bölgelerde kalkınmanın hızlanmasını sağlayacak ekosistemlerin kapasitesini yükseltecektir.

İzmir Bölgesi’nde nüfusun eğitim durumu incelendiğinde, okuryazarlık seviyesinin Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. 2022 yılı verilerine göre okuryazarlık oranı İzmir Bölgesi’nde %98,81 iken Türkiye ortalaması %97,59’dur. İzmir Bölgesi’nde 15 yaş ve üstü nüfusun eğitim seviyesi incelendiğinde en yüksek payı yaklaşık %27,6 ile lise ve dengi meslek okulları oluşturmaktadır. Yüksek eğitim seviyesinde de İzmir Bölgesi’nin ülke ortalaması üzerinde olduğu görülmektedir. 15 yaş ve üstü nüfusun eğitim seviyesine göre dağılımı Tablo 4.16’da görülmektedir.

TABLO 4.16. Eğitim Seviyesine Göre Nüfus Oranları (2010, 2022)

Eğitim Seviyesi	2010 İzmir (%)	2022 İzmir (%)	2022 Türkiye (%)
Doktora	0,28	0,49	0,37
Yüksek Lisans (5, 6 Yıllık Fakülteler Dâhil)	0,78	2,62	2,27
Yüksekokul Veya Fakülte	11,02	22,04	18,71
Lise ve Dengi Meslek Okulu	23,19	27,64	26,82
İlköğretim	15,56	6,92	7,76
Ortaokul Veya Dengi Meslek Ortaokul	6,44	16,57	18,49
İlkokul	29,53	18,95	18,30
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	4,14	2,80	3,48
Okuma Yazma Bilmeyen	4,31	1,20	2,65
Bilinmeyen	4,74	0,77	1,14

Kaynak: TÜİK, 2022d

Bölge nüfusunun eğitim düzeyi 2010 yılıyla kıyaslandığında eğitim seviyesindeki artış net olarak gözlemlenebilmektedir. Lise ve dengi meslek okulu eğitim düzeyine sahip nüfusun payı 2010 yılında %23,2’den 2022 yılında %27,6’ya yükselmiştir. Doktora, lisans ve yüksek lisans seviyesinde eğitilmiş nüfus oranı artış gösterirken ilkokul ve ortaokul gibi düşük eğitim seviyesindeki nüfus oranı azalma göstermiştir. Benzer şekilde okuma yazma bilmeyenlerin oranı da yıllar içinde azalarak 2022 yılında %1,2 seviyesine gerilemiştir. Eğitim göstergeleri İzmir Bölgesi’nde ortalama eğitim seviyesinin düzenli olarak artış gösterdiğini ortaya koymaktadır (Tablo 4.17 ve 4.18)

TABLO 4.17. Yıllara Göre İzmir Bölgesi Eğitim Durumu (2010-2022) (+15 Yaş)

Yıl	Dokto- ra	Yüksek Lisans (5, 6 Yıllık Fakülteler Dâhil)	Yüksek- okul veya Fakülte	Lise ve Dengi Meslek Okulu	İlköğre- tim	Ortaokul veya Dengi Meslek Ortaokul	İlkokul	Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	Okuma Yazma Bilmeyen	Bilinme- yen	Toplam
2010	8.996	24.710	347.995	732.386	491.261	203.385	932.316	130.715	136.139	149.710	3.157.613
2011	9.705	27.140	408.834	749.908	540.062	190.360	938.929	169.731	83.386	53.545	3.171.600
2012	9.739	28.155	430.123	751.329	579.633	189.002	923.722	172.671	75.977	52.339	3.212.690
2013	11.529	36.511	470.372	754.981	593.255	187.282	907.135	174.229	69.707	53.467	3.258.468
2014	12.089	39.664	516.898	782.371	520.944	290.724	880.547	164.491	67.165	32.048	3.306.941
2015	12.843	43.855	571.359	802.516	453.767	349.076	877.640	155.256	65.573	21.219	3.353.104
2016	13.164	46.448	608.212	826.910	425.484	406.458	842.175	146.762	62.403	20.487	3.398.503
2017	14.627	59.459	631.903	847.317	434.777	415.774	825.019	138.984	59.200	19.874	3.446.934
2018	15.082	66.623	662.614	883.929	439.453	440.782	766.649	128.116	55.624	20.586	3.479.458
2019	15.468	73.113	692.044	907.880	288.276	610.206	740.977	119.440	51.780	21.767	3.520.951
2020	16.200	76.209	731.822	925.803	275.528	627.244	718.534	114.141	48.918	23.442	3.557.841
2021	17.095	89.885	769.101	967.679	256.196	607.601	705.089	105.851	46.041	25.973	3.590.511
2022	17.805	95.155	800.362	1.003.854	251.234	601833	688.302	101.758	43.751	27.839	3.361.713

Kaynak: TÜİK, 2022d

TABLO 4.18. Yıllara Göre İzmir Bölgesi Eğitim Durumu Paylar (2010-2022)(+15 Yaş)

Yıl	Doktora (%)	Yüksek Lisans (5, 6 Yıllık Fakülteler Dâhil) (%)	Yüksek- okul veya Fakülte (%)	Lise ve Dengi Meslek Okulu (%)	İlköğretim (%)	Ortaokul veya Dengi Meslek Ortaokul (%)	İlkokul (%)	Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen (%)	Okuma Yazma Bilmeyen (%)	Bilinme- yen (%)
2010	0,28	0,78	11,02	23,19	15,56	6,44	29,53	4,14	4,31	4,74
2011	0,31	0,86	12,89	23,64	17,03	6,00	29,60	5,35	2,63	1,69
2012	0,30	0,88	13,39	23,39	18,04	5,88	28,75	5,37	2,36	1,63
2013	0,35	1,12	14,44	23,17	18,21	5,75	27,84	5,35	2,14	1,64
2014	0,37	1,20	15,63	23,66	15,75	8,79	26,63	4,97	2,03	0,97
2015	0,38	1,31	17,04	23,93	13,53	10,41	26,17	4,63	1,96	0,63
2016	0,39	1,37	17,90	24,33	12,52	11,96	24,78	4,32	1,84	0,60
2017	0,42	1,72	18,33	24,58	12,61	12,06	23,93	4,03	1,72	0,58
2018	0,43	1,91	19,04	25,40	12,63	12,67	22,03	3,68	1,60	0,59
2019	0,44	2,08	19,66	25,79	8,19	17,33	21,04	3,39	1,47	0,62
2020	0,46	2,14	20,57	26,02	7,74	17,63	20,20	3,21	1,37	0,66
2021	0,48	2,50	21,42	26,95	7,14	16,92	19,64	2,95	1,28	0,72
2022	0,49	2,62	22,04	27,64	6,92	16,57	18,95	2,80	1,20	0,77

Kaynak: TÜİK, 2022d

Milli Eğitim Bakanlığı 2021-2022 Örgün Eğitim İstatistikleri incelediğinde, okul öncesi yaş gruplarında İzmir'in brüt ve net okullaşma oranlarının İstanbul ve Ankara Bölgesi'ne kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. İzmir Bölgesi net okullaşma oranı 3-5 yaş grubu için %47; 4-5 yaş grubu için %59 ve 5 yaş grubu için %82'dir. Ayrıca tüm okul öncesi yaş gruplarında İzmir'in kadın ve erkeklerdeki okullaşma oranları birbirine denktir (Tablo 4.19).

TABLO 4.19. İzmir Bölgesi ve Diğer Bölgeler Okul Öncesi Yaş Grupları Okullaşma Oranları (2021)

Bölge	Yaş	Okul Öncesi Brüt			Okul Öncesi Net		
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Ege	3-5	55,88	56,27	55,47	49,25	49,24	49,27
	4-5	68,41	68,78	68,02	61,27	61,18	61,36
	5	101,45	102,55	100,29	87,28	87,45	87,10
İzmir	3-5	53,80	54,25	53,32	47,40	47,49	47,39
	4-5	64,91	65,31	64,48	58,47	58,47	58,46
	5	94,90	95,93	93,81	82,15	82,36	81,93
İstanbul	3-5	45,32	45,87	44,74	41,14	41,36	40,91
	4-5	55,60	56,27	54,89	51,16	51,39	50,92
	5	80,77	82,02	79,46	71,98	72,34	71,61
Ankara	3-5	50,68	51,28	50,06	44,57	44,71	44,43
	4-5	60,72	61,37	60,04	54,65	54,78	54,52
	5	85,03	86,11	83,90	72,99	73,06	72,91

Kaynak: MEB, 2022

İzmir Bölgesi ortaokul ve ortaöğretimde net okullaşma oranında Ege Bölgesi ve Türkiye ortalamasının üzerindedir. İlkokul okullaşma oranında ise Türkiye ortalamasına çok yakın bir düzeydedir (Tablo 4.20).

TABLO 4.20. İzmir Bölgesi ve Diğer Bölgelerde Okullaşma Oranları (2021) (%)

Eğitim Düzeyi	İzmir		Ege		Türkiye	
	Brüt Okullaşma	Net Okullaşma	Brüt Okullaşma	Net Okullaşma	Brüt Okullaşma	Net Okullaşma
Ortaokul	96,97	91,2	95,55	90,82	96,22	89,84
Ortaöğretim	120,53	92,06	116,22	91,63	116,1	89,67
İlkokul	96,54	93,35	96,64	93,39	96,59	93,16

Kaynak: MEB, 2022

Öğretmen başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında İzmir Bölgesi'nin Türkiye ortalaması altında olduğu görülmektedir. 2012'den 2021 yılına kadar olan veriler incelendiğinde ilkököl hariç tüm eğitim gruplarında öğretmen başına düşen öğrenci sayılarında azalma sağlandığı gözlemlenmektedir (Tablo 4.21 ve 4.22).

TABLO 4.21. İzmir Bölgesi'nde Öğretmen Başına Öğrenci Sayısı (2021)

Eğitim Seviyesi	Türkiye	İzmir
Genel Ortaöğretim	14	12
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	12	10
Ortaokul	14	13
Ortaöğretim	13	11
İlkokul	18	16

Kaynak: MEB, 2022

TABLO 4.22. İzmir Bölgesi'nde Öğretmen Başına Öğrenci Sayısı (2012-2021)

Eğitim Seviyesi	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Genel Ortaöğretim	14	14	12	11	12	11	10	11	12	12
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	14	13	12	12	11	11	10	9	10	10
Ortaokul	17	15	14	13	14	14	14	14	13	13
Ortaöğretim	14	13	12	11	12	11	10	10	11	11
İlkokul	16	16	16	16	15	15	15	15	15	16

Kaynak: MEB, 2022

Derslik başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında İzmir Bölgesi ile Türkiye ortalaması birbirine benzemektedir. 2012 yılından 2019 yılına kadarki süreçte derslik başına öğrenci sayısı önemli ölçüde azalma göstermekle birlikte daha sonra tekrar bir miktar yükselmeye başlamıştır. Hem öğretmen başına öğrenci hem de derslik başına öğrenci yoğunluğunun artması bu seviyede öğrenci nüfusunun yoğunluk kazandığına işaret etmektedir. Bu durumun oluşmasında İzmir Bölgesi'ne olan net göçün uzun yıllardır pozitif olmasının etkisi bulunduğu değerlendirilmektedir (Tablo 4.23 ve 4.24).

TABLO 4.23. İzmir Bölgesi'nde Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2021)

Eğitim Seviyesi	İzmir	Türkiye
Genel Ortaöğretim	23	24
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	21	20
Ortaöğretim	22	22
İlköğretim	25	23

Kaynak: MEB, 2022

Son on yıllık süreçte İzmir Bölgesi'nde tüm eğitim düzeyleri için derslik başına düşen öğrenci sayısında düşüş görülmüştür. Bahsi geçen dönemde derslik başına öğrenci sayısı ilköğretimde 30'dan 25'e, ortaöğretimde 32'den 22'ye, mesleki ve teknik ortaöğretimde ise 38'den 21'e düşmüştür (Tablo 4.24).

TABLO 4.24. İzmir Bölgesi'nde Yıllara Göre Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2012-2021)

Eğitim Seviyesi	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Genel Ortaöğretim	28	27	25	19	22	20	20	20	23	23
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	38	34	30	29	24	23	20	19	21	21
Ortaöğretim	32	30	28	23	23	22	20	20	22	22
İlköğretim	30	30	28	26	25	25	25	24	24	25

Kaynak: MEB, 2022

Taşımalı eğitim kapsamında İzmir Bölgesi 2022 yılında 211 okula sahipken İstanbul Bölgesi 133 ve Ankara Bölgesi 186 okula sahiptir. Taşınan okulsuz yerleşim birimi sayıları incelendiğinde İzmir Bölgesi'nde 2022 yılı itibarıyla 701 birim bulunduğu görülmektedir. Bu sayı İstanbul Bölgesi için 231 ve Ankara Bölgesi için 865'tir. Taşınan toplam öğrenci sayısı İzmir Bölgesi'nde 10.329'dur. Bu sayı İstanbul Bölgesi için 14.339 ve Ankara Bölgesi için 5.600 öğrencidir. İstanbul Bölgesi'nde taşınan okul sayısı görece daha az olsa da taşınan öğrenci sayısı hem İzmir Bölgesi'nden hem de Ankara Bölgesi'nden oldukça yüksektir. İzmir Bölgesi'nde toplam taşınan öğrenci sayıları cinsiyete göre ayrıştırıldığında 5.337 erkek 4.992 kadın öğrenci taşınmaktadır. İzmir Bölgesi'nde taşınan erkek öğrenci sayısı kadın öğrenci sayısının 1.07 katıdır bu oran İstanbul Bölgesi için 1.04 ve Ankara Bölgesi için 1.11'dir. İstanbul Bölgesi'nde taşınan öğrencilerin cinsiyete göre ayrışması daha düşüktür (Tablo 4.25).

TABLO 4.25. 2021 Yılı İzmir ve Diğer Bölgelerde Taşımalı Eğitim İstatistikleri (2021)

Taşımalı Eğitim		Türkiye	İzmir	İstanbul	Ankara
Merkez Okul Sayısı		12.462	211	133	186
Taşınan Okul ve Taşınan Okulsuz Yerleşim Birimi Sayısı		41.907	701	231	865
Toplam Öğrenci Sayısı	Toplam	677.139	10.329	14.339	5.600
	Erkek	344.084	5.337	7.315	2.944
	Kadın	333.055	4.992	7.024	2.656
İlkokul Öğrenci Sayısı	Toplam	260.562	4.294	7.284	2.412
	Erkek	132.735	2.246	3.690	1.293
	Kadın	127.827	2.048	3.594	1.119
Ortaokul Öğrenci Sayısı	Toplam	416.577	6.035	7.055	3.188
	Erkek	211.349	3.091	3.625	1.651
	Kadın	205.228	2.944	3.430	1.537

Kaynak: MEB, 2022

F. Üniversite Bilgileri

İzmir Bölgesi'nde bulunan üniversite sayıları incelendiğinde 2008 yılında 7 olan üniversite sayısının 2023 yılında 1'i meslek yüksekokulu olmak üzere 10'a yükseldiği görülmektedir. Bu rakamlar İstanbul ve Ankara ile kıyaslandığında İzmir'de bulunan üniversite sayısının görece az olduğu ifade edilebilir. İzmir Bölgesi'nde bulunan üniversite öğrencisi sayısı 2009 yılında 98.759'dur ve bu sayı 2023 yılında 191.345'e yükselmiştir. İzmir Bölgesi'nde bulunan üniversite öğrencisi sayısı 2009-2023 periyodunda neredeyse iki katına çıkmıştır. 2009 yılında 53.519 olan erkek öğrenci sayısı 2023 yılında 98.405'e yükselmiş, 2009 yılında 45.240 olan kadın öğrenci sayısı ise 92.940'a yükselmiştir. 2009-2023 periyodunda erkek öğrenci sayısı %87, kadın öğrenci sayısı ise %105 artış göstermiştir (Tablo 4.26).

İzmir Bölgesi'nde bulunan öğrenciler eğitim düzeylerine göre ayrıştırıldığında 123.154 lisans, 22.034 lisansüstü öğrencisi bulunmaktadır. İzmir Bölgesi'nde en yüksek sayıda öğrenciye sahip üniversite 62.764 öğrenci ile Dokuz Eylül Üniversitesi'dir. İkinci sırada ise 55.659 öğrenci ile Ege Üniversitesi yer almaktadır. Lisansüstü öğrenci sayısında ise 7.863 öğrenci ile Ege Üniversitesi birinci sıradadır. Dokuz Eylül Üniversitesi'nin 7.477 lisansüstü öğrencisi bulunmaktadır (Tablo 4.27).

TABLO 4.26. Yıllara Göre İzmir'de Üniversite ve Üniversite Öğrencisi Sayıları (2009-2023)

Gösterge	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Erkek Öğrenci	53.519	57.944	59.844	67.278	73.642	83.506	85.424	93.329	93.329	95.144	90.685	90.147	92.825	92.332	98.405
Kadın Öğrenci	45.240	49.997	53.043	59.690	65.789	73.914	76.389	78.333	78.333	79.665	79.244	79.374	83.242	86.011	92.940
Toplam Öğrenci	98.759	107.941	112.887	126.968	139.431	157.420	161.813	171.662	171.662	174.809	169.929	169.521	176.067	178.343	191.345
Üniversite Sayısı	7	7	8	8	8	8	8	8	8	10	10	10	10	10	10

Kaynak: YÖK, 2023b

TABLO 4.27. İzmir Üniversiteleri Öğrenci Sayıları (2022/2023)

Üniversite Adı	Okuyan Ön Lisans			Okuyan Lisans			Okuyan Yüksek Lisans			Okuyan Doktora			Genel Toplam		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Dokuz Eylül Üniversitesi	8.359	4.285	12.644	25.029	21.393	46.422	3.037	3.527	6.564	1.136	1.253	2.389	37.561	30.458	68.019
Ege Üniversitesi	8.605	5.536	14.141	16.981	17.461	34.442	2.073	2.832	4.905	1.232	1.733	2.965	28.891	27.562	56.453
İzmir Bakırçay Üniversitesi	191	197	388	2.473	2.987	5.460	324	343	667	34	39	73	3.022	3.566	6.588
İzmir Demokrasi Üniversitesi	189	243	432	4.383	5.088	9.471	298	372	670	17	36	53	4.887	5.739	10.626
İzmir Ekonomi Üniversitesi	1.030	1.085	2.115	3.702	4.137	7.839	234	333	567	29	53	82	4.995	5.608	10.603
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	296	535	831	6.800	7.061	13.861	1.343	1.080	2.423	250	220	470	8.689	8.896	17.585

Üniversite Adı	Okuyan Ön Lisans			Okuyan Lisans			Okuyan Yüksek Lisans			Okuyan Doktora			Genel Toplam		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu	1.294	1.571	2.865	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.294	1.571	2.865
İzmir Tınaztepe Üniversitesi	273	803	1.076	210	861	1.071	8	58	66	0	0	0	491	1.722	2.213
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	0	0	0	2.926	2.653	5.579	503	475	978	212	251	463	3.641	3.379	7.020
Yaşar Üniversitesi	1.080	720	1.800	3.564	3.332	6.896	224	313	537	66	74	140	4.934	4.439	9.373
Toplam	21.317	14.975	36.292	66.068	64.973	131.041	8.044	9.333	17.377	2.976	3.659	6.635	98.405	92.940	191.345

Kaynak: YÖK, 2023b

Diğer yandan, İzmir Bölgesi'nde yer alan üniversitelerde istihdam edilen akademisyen başına lisansüstü öğrenci sayıları incelendiğinde İzmir Bölgesi'nin oldukça düşük seviyede olduğu görülmektedir. İzmir Bölgesi'nde profesör başına düşen lisansüstü öğrenci sayısı 9,9'dur. Bu sayı İstanbul Bölgesi için 16,5 ve Ankara Bölgesi için 12,6'dır (Tablo 4.28). İzmir Bölgesi'nde lisansüstü eğitim gören öğrenci sayısının artırılmasına yönelik çalışmalar yürütülebileceği değerlendirilmektedir.

TABLO 4.28. Akademik Personel Başına Düşen Lisansüstü Öğrenci Sayısı (2023)

Akademisyen	İzmir	Ankara	İstanbul
Profesör	9,9	12,6	16,5
Doçent	18,4	30,0	29,9
Doktor Öğretim Üyesi	13,6	17,9	13,9
Öğretim Görevlisi	12,6	15,9	21,2
Araştırma Görevlisi	9,0	11,4	17,1

Kaynak: YÖK, 2023b

YER-SİS projesi kapsamında illere diğer illerden eğitim için gelenler ölçülmüştür. 2017 yılı için İzmir Bölgesi'ne eğitim için tüm Türkiye'den gelen olduğu görülmektedir. İzmir Bölgesi'ne eğitim için farklı illerden gelenlerin sayısı nicelik açısından incelediğinde sırasıyla İstanbul, Manisa, Aydın, Bursa ve Antalya'nın en üst sırada yer aldığı görülmüştür (Şekil 4.8).

ŞEKİL 4.8. İzmir'e Eğitim İçin Gelenlerin İllere Göre Dağılımı (2017)

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2020

YER-SİS projesi kapsamında illerden diğer illere eğitim için gidenler de ölçülmüştür. Eğitim için gidenlere benzer şekilde, İzmir'den eğitim için Türkiye'nin tüm illerine bir hareketlilik olduğu görülmüştür. Hangi illerin yoğun olarak tercih edildiği açısından bakıldığında, ilk sırada Eskişehir, ikinci sırada Manisa, üçüncü olarak İstanbul, son olarak Aydın ve Ankara illerine eğitim amaçlı gidildiği görülmektedir (Şekil 4.9).

ŞEKİL 4.9. İzmir'den Eğitim İçin Gidenlerin İllere Göre Dağılımı (2017)

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2020

G. Mesleki ve Teknik Eğitim

Mesleki eğitim, Türkiye'nin en büyük üçüncü sanayi bölgesi olan İzmir Bölgesi'nin sürdürülebilir bir büyüme göstermesi noktasında en önemli konulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgedeki istihdam olanaklarının artırılması ve bölge iş gücü piyasasında ihtiyaç duyulan nitelikte iş günün yetiştirilmesi mesleki eğitimle mümkündür.

Mesleki eğitime ilişkin veriler incelendiğinde 2012 yılında İzmir Bölgesi'nde 311 adet mesleki ve teknik ortaöğretim kurumu varken sayının 2021 yılında 228'e düştüğü görülmektedir. Oysa aynı dönemde ortaöğretim kurumlarının toplam sayısı 501'den 564'e yükselmiştir. On yıllık süreçte mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının oranı Türkiye geneli ve Ege Bölgesi'nde de benzer şekilde mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının sayısının azalması mesleki eğitim açısından olumsuz bir tablodur. İzmir Bölgesi'nde okul sayısındaki azalma oranı ise Ege Bölgesi ile Türkiye genelinin oldukça üzerinde seyretmektedir. Bölgede 10 yılda okul sayısında %27 azalma gerçekleşirken Ege Bölgesi'nde %17 ve Türkiye genelinde %3 azalma gerçekleşmiştir (Tablo 4.29).

TABLO 4.29. Yıllar İtibarıyla Ortaöğretim Kurumları Sayısındaki Değişim

Yıl	Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumu Sayısı			Toplam Ortaöğretim Kurumu Sayısı		
	Türkiye	Ege	İzmir	Türkiye	Ege	İzmir
2012	6.204	904	311	10.418	1.438	501
2013	7.211	980	346	10.955	1.486	527
2014	5.106	643	204	9.061	1.182	394
2015	5.239	659	206	10.550	1.380	478
2016	5.851	744	231	11.076	1.420	478
2017	6.066	770	239	11.783	1.503	509
2018	6.264	790	242	12.506	1.592	562
2019	6.121	768	233	13.046	1.626	569
2020	6.096	769	231	12.972	1.628	571
2021	6.043	754	228	12.804	1.594	564

Kaynak: TÜİK 2022d

Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında eğitim gören öğrenci sayıları incelendiğinde okul sayısında olduğu gibi öğrenci sayısında da düşüş olduğu görülmektedir. 2012 yılında İzmir Bölgesi'nde öğrenci sayısı 116 bin civarında iken 2021 yılına gelindiğinde %18 düşüş göstererek 95 bine gerilemiştir. Bu dönemde ortaöğretim kurumlarında eğitim gören toplam öğrenci sayısı ise %19 artış göstermiştir. Ege Bölgesi'nde de İzmir Bölgesi ile paralel şekilde değişim meydana gelmesine karşın Türkiye genelinde mesleki ve teknik liselerde eğitim görenlerin sayısı artmıştır. İzmir ve Ege Bölgesi'nde öğrenci sayılarında azalma bölgede iş gücü piyasasının taleplerinin karşılanamaması riskini oluşturmaktadır. İzmir Bölgesi'nin yanında Ege Bölgesi'nde de mesleki okullara olan talebin azalması İzmir Bölgesi'nden karşılanamayan insan kaynağının çevre bölgelerden karşılanması noktasında da sorunlar yaşanabileceği anlamına gelmektedir (Tablo 4.30).

TABLO 4.30. Yıllar İtibarıyla Ortaöğretim Kurumlarında Eğitim Gören Öğrenci Sayısı

Yıl	Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Sayısı			Ortaöğretim Kurumları Toplam Öğrenci Sayısı		
	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir
2012	2.269.651	286.748	116.311	4.995.623	580.795	242.652
2013	2.513.887	294.318	122.950	5.420.178	620.899	256.861
2014	2.788.117	306.750	125.541	5.691.071	645.466	262.425
2015	2.760.140	294.729	122.675	5.807.643	657.828	270.386
2016	2.713.530	294.108	119.014	5.849.970	665.778	270.897
2017	2.614.785	284.986	114.181	5.689.427	645.447	262.802
2018	2.399.260	257.773	103.257	5.649.594	630.470	258.972
2019	2.218.088	238.325	94.334	5.630.652	627.297	258.307
2020	2.398.519	259.852	98.139	6.318.602	687.440	283.448
2021	2.450.995	261.274	95.167	6.543.599	704.270	289.143

Kaynak: TÜİK 2022d

Bölgede ihtiyaç duyulan iş kollarının talebinin karşılanması yanında mezunlarının istihdam olanaklarının genişletilmesi açısından mesleki ve teknik okulların bulundukları bölgedeki iş kollarına uyumlu müfredatlar geliştirmeleri önemlidir. İzmir Bölgesi'nde yer alan mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında da bölgelere göre çeşitli mesleki branşların bulunduğu görülmektedir. Bölgedeki sektörlerle uyumun sağlanması uygulamalı eğitim imkânı sağlayacağından eğitim kalitesini de artıran bir etki oluşturacaktır. Bu nedenle, meslek okullarıyla sektör temsilcileri arasında yakın iletişim ve iş birliğinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Mesleki eğitim konusunda önemli rol üstlenen kurumlardan bir diğeri mesleki eğitim merkezleridir. Özellikle kırsal kesimlerde kırsal kalkınmanın, üretimde verimliliğin ve sürdürülebilirliğin sağlanması hususunda mesleki eğitim merkezleri kritik rol üstlenmektedir. İzmir Bölgesi'nde 18 mesleki eğitim merkezinin yer aldığı görülmektedir (Tablo 4.31).

TABLO 4.31. İzmir'de Bulunan Mesleki Eğitim Merkezleri (2023)

Mesleki Eğitim Merkezi	İlçe
Aliağa Adalet Mesleki Eğitim Merkezi	Aliağa
Bayındır Mesleki Eğitim Merkezi	Bayındır
Bergama Mesleki Eğitim Merkezi	Bergama
Beydağ Mesleki Eğitim Merkezi	Beydağ
Ayküsan Mesleki Eğitim Merkezi	Bornova
Bornova Mesleki Eğitim Merkezi	Bornova
Buca Adalet Mesleki Eğitim Merkezi	Buca
Atatürk Organize Sanayi Bölgesi Mesleki Eğitim Merkezi	Çiğli
Dikili Mesleki Eğitim Merkezi	Dikili
Foça Adalet Mesleki Eğitim Merkezi	Foça

Mesleki Eğitim Merkezi	İlçe
Karabağlar Mesleki Eğitim Merkezi	Karabağlar
Faruk Argüden Mesleki Eğitim Merkezi	Kemalpaşa
Kiraz Mesleki Eğitim Merkezi	Kiraz
Nene Hatun Mesleki Eğitim Merkezi	Menemen
Ödemiş Mesleki Eğitim Merkezi	Ödemiş
Selçuk Mesleki Eğitim Merkezi	Selçuk
Tire Mesleki Eğitim Merkezi	Tire
Torbalı Mesleki Eğitim Merkezi	Torbalı

Kaynak: MEB, 2023

İzmir Bölgesi'nde mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları incelendiğinde mesleki eğitime olan ilginin sürekli olarak azaldığı görülmektedir. İzmir Bölgesi gibi önemli bir sanayi ve üretim bölgesi için söz konusu tablo oldukça olumsuzdur. Bölgede nitelikli iş gücünün yetiştirilmesi, istihdam olanakları sağlanması ve üretim için gerekli insan kaynağının sağlanması için mesleki eğitim konusunda bölgesel politikalar geliştirilmesi elzemdir. İzmir Bölgesi'nde mesleki eğitime yönelik ortaöğretim kurumlarının, yüksekokulların, mesleki eğitim kursları gibi kurumların yaygınlaştırılması, kapasitelerinin artırılması önemlidir. Bunun yanında, bu kurumların verimliliği için bölgesel düzeyde sanayici ve meslek örgütleriyle yakın çalışılarak plan ve müfredatın oluşturulması gerekmektedir.

H. İstihdam ve İş Gücü

Bölgesel ekonomik ve sosyal dinamiklerin anlaşılması noktasında istihdama ve iş gücüne yönelik veriler en önemli göstergeler arasındadır. Bölgedeki iş gücü piyasasının yapısı ve özellikleri konusunda bilgi barındırmakla beraber iş gücünün sosyal boyutu ve bölgedeki üretim yapısına ilişkin ipuçları da sunmaktadır. 2022 yılına ilişkin veriler incelendiğinde İzmir'de 15 yaş ve üstünde istihdam oranının 1 milyon 731 bin kişiyle %47,3 seviyesinde olduğu görülmektedir. İşsizlik ise 260 bin kişiyle %13,0 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2022c).

TABLO 4.32. Temel İstihdam ve İş Gücü Göstergeleri (2022) (15 Yaş ve Üstü)

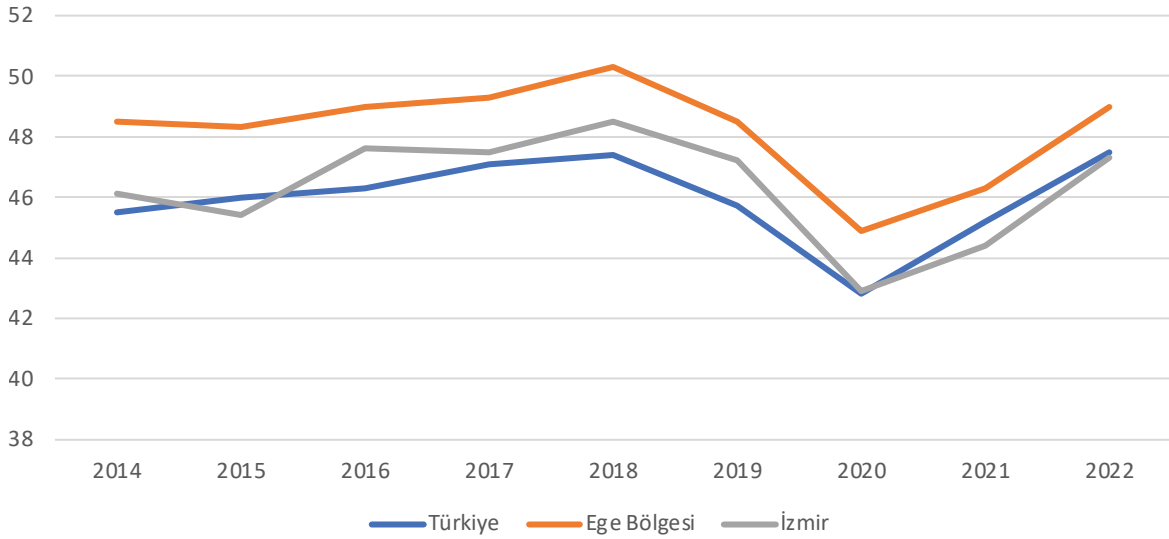
Gösterge	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir
İşsizlik Oranı (%)	10,4	10,1	13
İstihdam Oranı (%)	47,5	49	47,3
İş Gücüne Katılım Oranı (%)	53,1	54,4	54,4
Nüfus (Bin)	85.280	10.887	4.462
İş Gücü (Bin)	34.334	4.728	1.991
İşsiz Sayısı (Bin)	3.582	476	260
İstihdam Edilen (Bin)	30.752	4.252	1.731

Kaynak: TÜİK, 2022c

Dünya genelinde ülkeler ve bölgeler için olumsuz iktisadi sonuçlar ortaya koyan Covid-19 salgının en çok etkilediği alanlardan biri istihdamdır. Salgınla mücadele kapsamında alınan tedbirler nedeniyle üretim ve istihdam dünya genelinde daralmış bu nedenle ülkeler ve bölgeler arasındaki sosyal ve iktisadi farklar açılmıştır. Önemli ekonomik coğrafyacılara olan Richard Florida, Andres Rodriguez-Pose ve Michael Storper tarafından kaleme alınan “Covid Sonrası Bir Dünyada Şehirler” çalışmasının önemli sonuçlarından birisi ülkelerin ve bölgelerin Covid-19 sonrası geçirdikleri değişim ve dönüşümün geri kalmış bölgeler aleyhine olduğudur (Florida, Rodríguez-Pose ve Storper, 2021). Gelişmiş bölgeler hem alt yapıları hem de insan sermayesi sayesinde endüstri 4.0, nesnelerin interneti, karanlık fabrikalar gibi konseptleri yansıtan önemli teknolojik değişimler ve dönüşümler yaparak üretim sistemlerini görece daha az kırılabilir hale getirmeyi başarmışlardır. Bu nedenle salgın sürecindeki istihdam ve iş gücü piyasasının çizdiği grafiği ortaya koymak ayrıca önem arz etmektedir.

2014 yılından 2022 yılına kadar olan süreç incelendiğinde Türkiye ve Ege Bölgesi’nde olduğu gibi İzmir Bölgesi’nde de 2018 yılına kadar istihdam oranında artış olurken, 2019 ve 2020 senelerinde istihdamda düşüş yaşanmıştır. Covid-19’un etkili olduğu 2020 yılındaki düşüşle birlikte istihdam oranları 2014 senesinin altına gerilemiştir. 2021 yılında başlayan ve 2022 yılında devam eden toparlanma süreciyle, istihdam oranları tekrar yükselme eğilimine girmiş hem Türkiye hem İzmir’de 2014 seviyesinin üstüne çıkmıştır. Buna karşın İzmir’in istihdam oranı halen 2018 yılındaki seviyelere yükselememiştir ve İzmir’in istihdam oranı hem Türkiye hem de Ege Bölgesi’nden daha düşüktür (Şekil 4.10).

ŞEKİL 4.10. Türkiye, Ege Bölgesi ve İzmir Bölgesi’nde Yıllar Bazında İstihdam Oranları (%)

Kaynak (TÜİK, 2022c).

İzmir Bölgesi’nde 2014 yılında istihdam edilenlerin sayısı 1 milyon 504 bin iken 2022 yılında %15,1 artışla 1 milyon 731 bine yükselmiştir. Aynı dönemde Ege Bölgesi ile Türkiye’deki artış oranı sırasıyla %12,9 ve %18,6 şeklindedir. Bölgelerdeki istihdam edilenlerin sayısındaki artışın en önemli nedenleri arasında sanayinin büyümesi ve nüfusun artışı olduğu düşünülmektedir (Tablo 4.33).

TABLO 4.33. Yıllara Göre İzmir Bölgesi ve Diğer Bölgelerde Toplam İstihdam (Bin)

Yıl	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir	İstanbul	Ankara
2014	25.933	3.766	1.504	5.097	1.778
2015	26.620	3.803	1.483	5.306	1.832
2016	27.205	3.877	1.566	5.558	1.908
2017	28.189	4.007	1.611	5.664	1.960
2018	28.738	4.108	1.663	5.899	1.999
2019	28.080	4.005	1.619	5.778	1.947
2020	26.812	3.766	1.491	5.362	1.880
2021	28.797	3.967	1.588	5.780	2.027
2022	30.752	4.252	1.731	6.279	2.147
2014-2022 (%)	18,58	12,90	15,09	23,19	20,75

Kaynak: TÜİK, 2022c

İzmir Bölgesi'nde cinsiyete göre istihdam oranları incelendiğinde erkeklerde istihdam oranının kadınlardan iki kat fazla olduğu görülmektedir. 2022 yılında erkeklerde istihdam oranı %63,6 olurken kadınlarda %31,2'dir. Cinsiyete göre istihdam oranları arasındaki fark Ege ve Türkiye ortalamasıyla paralellik göstermektedir.

2014 yılıyla kıyaslandığında güncel durumda İzmir Bölgesi'nde erkek istidam oranı %64,3'ten %65,0'a sadece 0,7 puan yükselmişken kadın istihdam oranında daha yüksek bir oranda iyileşme sağlanmamıştır. Bu dönemde kadın istihdam oranı %28,2'den %28,3'e yükselmiştir. Kadın ve erkek istihdam oranları arasındaki 30 puandan fazla fark göz önünde bulundurulduğunda kadın istihdam oranının istenilen seviyeye getirilmesi hususunda önemli bir ilerleme sağlanamadığı, buna yönelik politikalara ihtiyaç olduğu görülmektedir.

TABLO 4.34. Yıllara ve Cinsiyete Göre İstihdam Oranı (%)

Yıl	Türkiye		Ege Bölgesi		İzmir	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
2014	64,8	26,7	66,2	31,2	64,3	28,2
2015	65,0	27,5	65,5	31,7	63,2	28,3
2016	65,1	28,0	66,1	32,3	65,2	30,7
2017	65,6	28,9	66,4	32,5	64,9	30,5
2018	65,7	29,4	67,3	33,7	66,1	31,2
2019	63,1	28,7	64,5	32,8	63,8	30,8
2020	59,8	26,3	60,9	29,0	58,9	27,2
2021	62,8	28,0	62,7	30,3	61,0	28,3
2022	65,0	30,4	64,9	33,2	63,6	31,2

İstihdam edilenlerin cinsiyet ayrımında sayılarına bakıldığında istihdam oranlarındakine benzer bir tablo ortaya çıkmaktadır. İstihdam edilen erkek sayısı kadın sayının yaklaşık iki katıdır. Türkiye genelinde ve diğer bölgelerde istihdam edilen kadın sayısının erkek sayısından çok daha hızlı artış göstermesi ise göze çarpan bir noktadır (Tablo 4.35 ve 4.36).

TABLO 4.35. Yıllara Göre İzmir Bölgesi ve Diğer Bölgelerde Erkek İstihdamı (Bin)

Yıl	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir	İstanbul	Ankara
2014	18.244	2.534	1.038	1.260	3.643
2015	18.562	2.535	1.013	1.301	3.748
2016	18.893	2.585	1.053	1.349	3.875
2017	19.460	2.671	1.087	1.368	3.888
2018	19.720	2.722	1.123	1.399	4.014
2019	19.156	2.631	1.085	1.339	3.989
2020	18.506	2.542	1.013	1.307	3.672
2021	19.792	2.662	1.077	1.394	3.906
2022	20.818	2.805	1.155	1.457	4.197
2014-2022 (%)	14,11	10,69	11,27	15,63	15,21

Kaynak: TÜİK, 2022c

TABLO 4.36. Yıllara Göre İzmir Bölgesi ve Diğer Bölgelerde Kadın İstihdamı (Bin)

Yıl	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir	İstanbul	Ankara
2014	7.689	1.232	466	1.454	518
2015	8.058	1.268	470	1.558	531
2016	8.312	1.292	513	1.683	559
2017	8.729	1.336	524	1.776	592
2018	9.018	1.386	540	1.885	600
2019	8.924	1.374	534	1.789	608
2020	8.306	1.224	478	1.690	573
2021	9.005	1.305	511	1.874	633
2022	9.935	1.447	575	2.083	690
2014-2022 (%)	29,21	17,45	23,39	43,26	33,20

Kaynak: TÜİK, 2022c

İzmir Bölgesi'nde istihdam iş yeri büyüklüğüne göre incelendiğinde 50'den az kişi çalıştıran iş yerlerinin, İzmir Bölgesi istihdamının yaklaşık %65'ini oluşturduğu; 50 ve daha fazla kişi çalıştıran iş yerlerinin ise %35 civarında istihdamı kapsadığı görülmektedir. Bölgede iş yeri kategorilerinde en yüksek paya 10 ve daha az kişi çalıştıran iş yerleri sahiptir. 10 ve daha az kişi çalıştıran iş yerlerinin oluşturduğu istihdamın toplam istihdam içerisindeki payı 2014-2022 arasında azalmaktadır. Diğer yandan aynı dönem içerisinde 50 veya daha fazla kişi çalıştıran iş yerlerinin payı ise %25'den %35'lere yükselmiştir. Payı artan bir diğer iş yeri büyüklüğü kategorisi ise 11-19 kişi çalıştıran iş yerleridir. 11-19 kişi çalıştıran iş yerlerinin payı %5,44'ten %9,96'ya çıkmıştır (Tablo 4.37). 2021 yılından itibaren 50 ve daha fazla kişi sayısı verisi kırım yapılarak 50-249 ve 250 ve daha fazla olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. 2022 yılında İzmir Bölgesi'nde 330 bin istihdam 50-249 ve 275 bin istihdam 250 ve daha fazla kişi çalıştıran iş yerlerindendir.

Özetle, İzmir Bölgesi istihdamı büyük çoğunlukla küçük işletmelerde çalışan iş gücünden oluşmaktadır. Bu durum işletmelerin veya iş yerlerinin kurumsallaşma ve ölçek ekonomilerinden faydalanamama gibi negatif yönler taşımalarının yanı sıra esneklik ve müşteri/talep odaklı hızlı yapılanabilme kapasiteleri gibi olumlu özellikler de barındırdıklarına işaret etmektedir.

TABLO 4.37. İzmir Bölgesi İş Yeri Büyüklüğüne Göre İstihdam ve Paylar (Bin) (%)

İş yeri Büyüklüğü	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
10 ve Daha Az Kişi	804	771	796	793	810	815	738	705	743
11-19 Kişi	81	74	74	75	89	78	74	153	172
20-49 Kişi	220	213	233	215	193	163	151	201	207
50 veya Daha Fazla Kişi	384	423	463	529	571	563	526	-	-
50-249 Kişi	-	-	-	-	-	-	-	295	330
250 veya Daha Fazla Kişi	-	-	-	-	-	-	-	229	275
10 ve Daha Az Kişi (%)	54,00	52,06	50,83	49,19	48,71	50,34	49,56	44,54	43,02
11-19 Kişi (%)	5,44	5,00	4,73	4,65	5,35	4,82	4,97	9,67	9,96
20-49 Kişi (%)	14,78	14,38	14,88	13,34	11,61	10,07	10,14	12,70	11,99
50 veya Daha Fazla Kişi (%)	25,79	28,56	29,57	32,82	34,34	34,77	35,33	-	-
50-249 Kişi	-	-	-	-	-	-	-	18,64	19,11
250 veya Daha Fazla Kişi	-	-	-	-	-	-	-	14,47	15,92

Kaynak: TÜİK, 2022c

İstihdam, eğitim düzeyine göre incelendiğinde İzmir Bölgesi'nde lise altı eğitime sahip istihdam en yüksek paya sahiptir. 2014-2022 yılları arasında lise altı eğitime sahip istihdamın İzmir Bölgesi'ndeki toplam istihdam içerisindeki payı ise azalmaktadır. Önemli bir gösterge olan istihdam içerisinde yükseköğretim eğitim düzeyine sahiplerin payı ise 2014-2022 periyodunda artmaktadır. 2014 yılında %23,6 olan yükseköğretim eğitim düzeyine sahip istihdamın, 2022 yılında %32,6 civarına yükseldiği görülmektedir. Benzer şekilde lise ve dengi meslek okulu mezunu istihdamının payı da 2021 ve 2022'de yükselişe geçmiştir. (Tablo 4.38).

TABLO 4.38. İzmir Bölgesi'nde Eğitim Durumuna Göre İstihdam ve Paylar (Bin) (%)

Eğitim Durumu	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Lise Altı Eğitimliler	786	740	796	784	779	761	689	671	696
Lise ve Dengi Meslek Okulu	337	335	337	342	362	349	326	374	453
Okuma Yazma Bilmeyen	26	26	31	26	26	30	22	24	18
Yüksek Öğretim	354	382	403	459	496	480	453	519	564
Lise Altı Eğitimliler (%)	52,30	49,90	50,80	48,67	46,84	46,98	46,24	42,25	40,21
Lise ve Dengi Meslek Okulu (%)	22,42	22,59	21,51	21,23	21,77	21,54	21,88	23,55	26,17
Okuma Yazma Bilmeyen (%)	1,73	1,75	1,98	1,61	1,56	1,85	1,48	1,51	1,04
Yüksek Öğretim (%)	23,55	25,76	25,72	28,49	29,83	29,63	30,40	32,68	32,58
Toplam (%)	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: TÜİK, 2022c

İktisadi faaliyet kollarına göre istihdam verileri incelendiğinde İzmir Bölgesi'nde en çok istihdamın 1 milyon 42 bin kişi ile hizmetler sektörlerinde olduğu görülmektedir. Hizmetler sektörü yıllar içinde artış eğiliminde olup mevcut durumda İzmir'deki istihdamın %60,2'sini oluşturmaktadır. İzmir Bölgesi'nde sanayi sektöründe 562 bin ve tarım sektöründe 127 bin kişi istihdam edilmektedir. Tarımın istihdam içindeki payı yıllar içinde azalırken, sanayi ve hizmetler sektörlerinin payları artış göstermektedir.

TABLO 4.39. İktisadi Faaliyet Kollarına Göre İzmir Bölgesi'nde İstihdam ve Paylar (Bin)(%)

İktisadi Faaliyet Kolu	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Tarım	158	147	165	161	141	151	123	142	127
Sanayi	477	475	517	501	539	502	497	523	562
Hizmetler	869	861	885	949	983	967	870	922	1.042
Tarım (%)	10,5	9,9	10,5	10	8,5	9,3	8,2	8,9	7,34
Sanayi (%)	31,7	32	33	31,1	32,4	31	33,4	32,9	32,47
Hizmetler (%)	57,8	58,1	56,5	58,9	59,1	59,7	58,4	58,1	60,20

Kaynak: TÜİK, 2022c

İş gücü, istihdam ile işsizlerin toplamıdır. İş gücü bölgelerin kalkınma potansiyelini belirten önemli ölçütlerden birisidir. Bu nedenle iş gücünün analizi bölge planları için önemlidir. 2014 yılından beri artış gösteren iş gücü miktarı Covid-19'un etkilerinin hissedildiği 2020 yılında sert bir gerileme yaşamıştır. Bu dönemde salgın riskinden dolayı kişilerin iş gücünden çekilip çalışmamayı tercih ettiği yorumu yapılabilir. Fakat 2021 yılı ve sonrasında iş gücü tekrar yükselişe geçmiştir (Tablo 4.40).

Genel olarak 2014-2022 dönemi bütününde İzmir Bölgesi'nde iş gücü %14 artmıştır. Bu oran hem Türkiye (%19) hem de Ege Bölgesi (%14) artış oranının gerisindedir. Ayrıca İzmir Bölgesi'nin 2014-2022 periyodunda iş gücü değişim oranının İstanbul ve Ankara Bölgesi'nin de çok gerisinde olduğu görülmektedir (Tablo 4.40).

TABLO 4.40. İzmir ve Diğer Bölgelerin Yıllara Göre İş Gücü (Bin)

Yıl	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir	İstanbul	Ankara
2014	28.786	4.142	1.746	5.785	2.010
2015	29.678	4.200	1.745	6.092	2.064
2016	30.535	4.272	1.821	6.427	2.153
2017	31.643	4.439	1.874	6.578	2.210
2018	32.274	4.552	1.928	6.738	2.224
2019	32.549	4.563	1.927	6.788	2.269
2020	30.873	4.296	1.797	6.289	2.207
2021	32.716	4.464	1.861	6.595	2.341
2022	34.334	4.728	1.991	6.992	2.443
2014-2022 (%)	19,27	14,15	14,03	20,86	21,54

Kaynak: TÜİK, 2022c

İzmir Bölgesi'nde iş gücü cinsiyete göre incelediğinde 2022 yılında 1,3 milyon erkek ve 700 bin kadın iş gücü olduğu görülmektedir. Diğer bölgelerde olduğu gibi İzmir Bölgesi'nde de erkek iş gücü, kadın iş gücünün iki katı civarındadır. Ancak 2014 yılı ile 2022 yılı kıyaslandığında kadın iş gücündeki artışın erkek iş gücündeki artıştan daha fazla olduğu görülmektedir. Kadın iş gücünün ekonomiye kazandırılması ve kırılganlığını azaltacak sektörlerde gelişme politikalarının desteklenmesi bölgelerin refahına katkılar yapabilme potansiyeli nedeniyle önemlidir (Tablo 4.41 ve 4.42).

TABLO 4.41. İzmir ve Diğer Bölgelerin Yıllara Göre Erkek İş Gücü (Bin)

Yıl	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir	İstanbul	Ankara
2014	20.057	2.739	1.164	4.061	1.386
2015	20.453	2.756	1.154	4.214	1.420
2016	20.899	2.789	1.186	4.392	1.483
2017	21.484	2.901	1.228	4.396	1.510
2018	21.801	2.950	1.259	4.508	1.521
2019	21.863	2.936	1.251	4.583	1.511
2020	21.105	2.858	1.187	4.256	1.490
2021	22.156	2.933	1.220	4.383	1.567
2022	22.862	3.065	1.291	4.588	1.616
2014-2022 (%)	13,99	11,90	10,91	12,98	16,59

Kaynak: TÜİK, 2022c

TABLO 4.42. İzmir ve Diğer Bölgelerde Yıllara Göre Kadın İş Gücü (Bin)

Yıl	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir	İstanbul	Ankara
2014	8.730	1.403	582	1.723	624
2015	9.224	1.443	591	1.878	644
2016	9.636	1.482	635	2.035	669
2017	10.159	1.539	647	2.182	699
2018	10.473	1.602	669	2.230	703
2019	10.686	1.626	676	2.205	758
2020	9.768	1.438	610	2.033	717
2021	10.560	1.532	640	2.212	774
2022	11.473	1.663	699	2.404	828
2014-2022 (%)	31,42	18,53	20,10	39,52	32,69

Kaynak: TÜİK, 2022c

İzmir Bölgesi'nde iş gücünün eğitim durumu incelendiğinde en yüksek payın lise ve altı eğitim düzeyine sahip iş gücü olduğu görülmektedir. Lise ve altı eğitim düzeyine sahip iş gücünün payı 2014-2022 arasında %51,8'den %40,1'e kadar gerilemiştir. Lise ve dengi meslek okulu eğitime sahip iş gücü sayısı lise altı

eğitimli iş gücünden 270 bin kişi kadar daha az olmasına karşın yıllar içinde lise ve dengi meslek okulu mezunu iş gücünün toplamdaki payı giderek artmaktadır. Benzer eğilim yükseköğretim mezunu iş gücü için de geçerlidir. İzmir Bölgesi'nde yükseköğretim eğitime sahip iş gücü sayısı 2014 yılında 410 binken bu sayının 2022 yılında 640 bin seviyesine yükseldiği görülmektedir. Yıllar içinde iş gücünde yükseköğretim mezunu oranının da giderek arttığı ve %32'yi geçtiği görülmektedir (Tablo 4.43).

TABLO 4.43. Yıllara Göre İzmir İş Gücünün Eğitim Durumu (Bin)

Eğitim Düzeyi	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Lise Altı Eğitimliler	905	879	914	901	900	905	832	789	798
Lise ve Dengi Meslek Okulu	400	400	400	413	424	426	402	444	530
Okuma Yazma Bilmeyen	31	31	37	32	29	34	26	28	22
Yükseköğretim	410	435	470	529	575	562	537	599	640
Lise Altı Eğitimliler (%)	51,83	50,37	50,19	48,05	46,68	46,96	46,30	42,42	40,10
Lise ve Dengi Meslek Okulu (%)	22,91	22,92	21,97	22,03	21,99	22,11	22,37	23,87	26,63
Okuma Yazma Bilmeyen (%)	1,78	1,78	2,03	1,71	1,50	1,76	1,45	1,51	1,11
Yükseköğretim (%)	23,48	24,93	25,81	28,21	29,82	29,16	29,88	32,20	32,16
Toplam (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TÜİK, 2022c

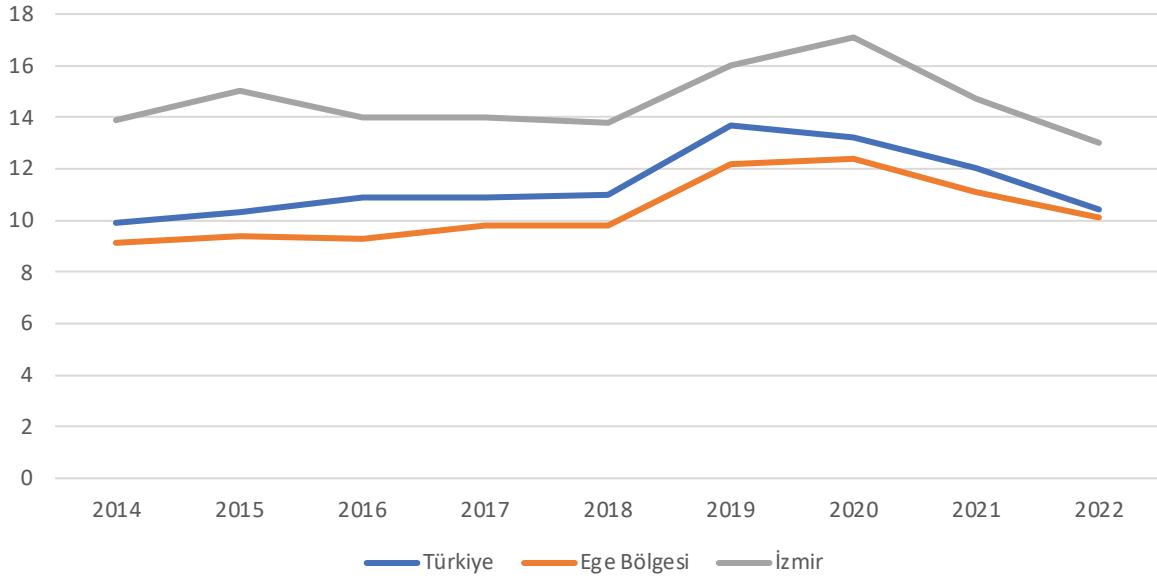
İşsizlik, sosyal bir problem olmasının yanında, sahip olunan iş gücünün üretim sürecine girdi olarak aktarılamamasından dolayı faydalanılamayan bir kaynak olarak ekonomik kayba neden olmaktadır. Bu nedenle işsizliğin doğal seviyesine düşürülmesi temel makroekonomik hedeflerden birini oluşturmaktadır.

İzmir Bölgesi'nde 2014 yılından bu yana işsizlik oranlarının seyri incelendiğinde işsizlik oranlarının dalgalandığı gözlemlenmektedir. 2020 yılı ve sonrasındaki süreçte işsizliğin düşme eğilimine girdiği görülmektedir. Buna karşın diğer bölgeler ve Türkiye geneliyle karşılaştırıldığında İzmir Bölgesi'nde işsizlik oranının çok yukarıda seyrettiği görülmektedir. Bu itibarla, işsizlik problemi İzmir Bölgesi'nde üzerinde ayrı bir önem ve dikkatle durulması gereken bir konudur.

TABLO 4.44. İzmir ve Diğer Bölgelerde Yıllara Göre İşsizlik Oranı

Yıl	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir	Ankara	İstanbul
2014	9,9	9,1	13,9	11,5	11,9
2015	10,3	9,4	15,0	11,2	12,9
2016	10,9	9,3	14,0	11,4	13,5
2017	10,9	9,8	14,0	11,3	13,9
2018	11,0	9,8	13,8	10,1	12,5
2019	13,7	12,2	16,0	14,2	14,9
2020	13,2	12,4	17,1	14,8	14,7
2021	12,0	11,1	14,7	13,4	12,3
2022	10,4	10,1	13,0	12,1	10,2

Kaynak: TÜİK, 2022c

ŞEKİL 4.11. Türkiye, Ege Bölgesi ve İzmir Bölgesi'nde Yıllar Bazında İşsizlik Oranı (%)

Kaynak: TÜİK, 2022c

İzmir Bölgesi'nde işsiz sayısı 2014 yılında 243 bindir ve bu sayı 2022 yılı itibarıyla nüfus artışının da etkisiyle 260 bin seviyesine yükselmiştir. 2014-2021 yılları arasında İzmir Bölgesi'nde işsiz sayısı artış oranı (%7) hem Türkiye (%25,6) hem de Ege Bölgesi (%26,6) işsiz sayısı artış oranının altındadır.

TABLO 4.45. İzmir ve Diğer Bölgelerde Yıllara Göre İşsiz Sayısı (Bin)

Yıl	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir	İstanbul	Ankara
2014	2.853	376	243	688	231
2015	3.057	397	262	786	231
2016	3.330	396	254	869	244
2017	3.454	433	263	914	250
2018	3.537	445	265	839	225
2019	4.469	557	307	1.010	322
2020	4.061	531	307	926	327
2021	3.919	497	273	814	314
2022	3.582	476	260	713	297
2014-2022 (%)	25,55	26,60	7,00	3,63	28,57

Kaynak: TÜİK, 2022c

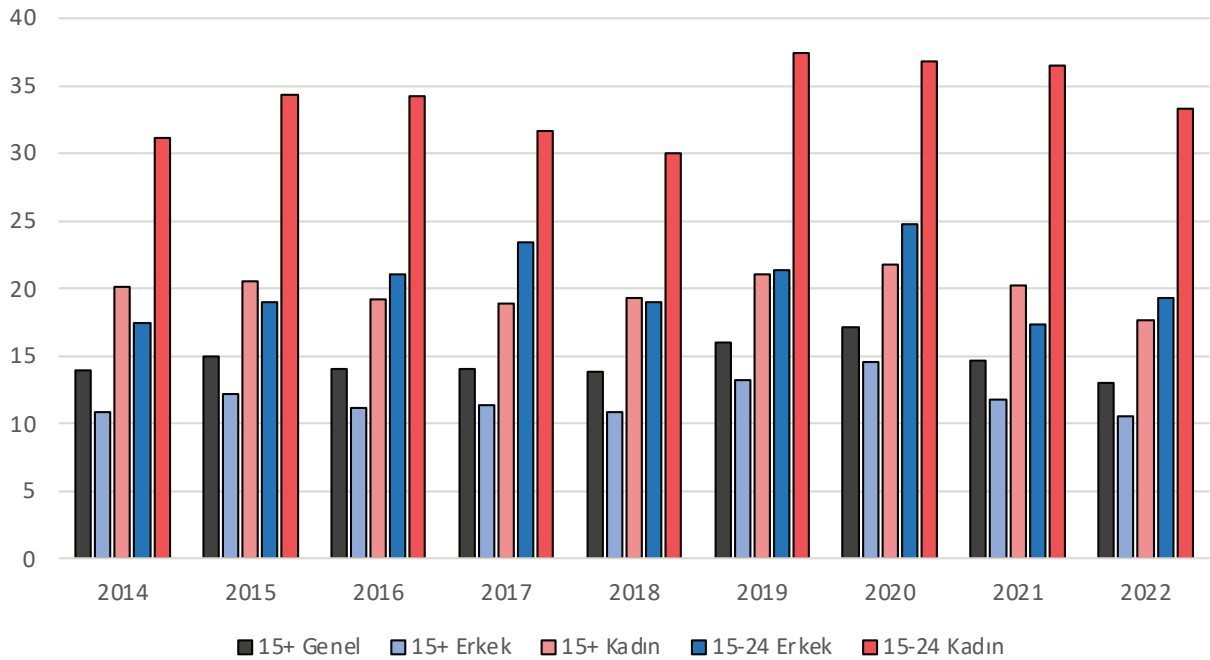
İşsiz sayıları eğitim düzeylerine göre incelendiğinde İzmir Bölgesi'nde işsiz sayısında en yüksek payın lise ve altı eğitime sahip işsizlere ait olduğu ve bölgedeki toplam işsiz sayısı içindeki paylarının 2014-2022 periyodunda azaldığı görülmektedir. Diğer yandan İzmir Bölgesi'nde bulunan işsiz sayısı içerisinde yükseköğretim eğitime sahip işsizlerin payının ise arttığı görülmektedir (Tablo 4.46). Toplam işsiz sayısı içerisinde yükseköğretim eğitime sahip işsizlerin payının artması bölgenin iktisadi dinamiklerini ve potansiyellerini tam olarak kullanamadığını, sahip olduğu eğitimi yüksek işsizlere yönelik hem kamu hem de özel sektörde istihdam alanları geliştirmekte görece geride kaldığını göstermektedir.

TABLO 4.46. Yıllara Göre İzmir Bölgesi Eğitim Durumuna Göre İşsiz Sayısı ve Paylar (Bin)

Eğitim Seviyesi	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Lise Altı Eğitimliler	119	139	119	117	122	144	143	118	103
Lise ve Dengi Meslek Okulu	68	65	63	71	62	78	76	70	77
Okuma Yazma Bilmeyen	5	5	6	5	3	4	4	4	3
Yükseköğretim	56	53	67	70	78	82	83	80	77
Lise Altı Eğitimliler (%)	47,98	53,05	46,67	44,49	46,04	46,75	46,73	43,38	39,62
Lise ve Dengi Meslek Okulu (%)	27,42	24,81	24,71	27,00	23,40	25,32	24,84	25,74	29,62
Okuma Yazma Bilmeyen (%)	2,02	1,91	2,35	1,90	1,13	1,30	1,31	1,47	1,15
Yükseköğretim (%)	22,58	20,23	26,27	26,62	29,43	26,62	27,12	29,41	29,62
Toplam (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TÜİK, 2022c

İzmir Bölgesi'nde cinsiyet ve yaş grubuna göre işsizlik oranları incelendiğinde genç yaş grubunda kadın işsizliğinin en yüksek seviyede olduğu göze çarpmaktadır. Son sekiz yılda ise işsizliğin cinsiyet ve yaş grubuna göre sıralamasında benzer tablonun karşımıza çıkması ayrıca dikkat çeken bir husustur. İşsizlik oranı 2019 yılında tüm gruplarda artış göstermekle birlikte 15-24 yaş kadın grubundaki yükseliş daha belirgindir. Bu gruptaki işsizlik oranı 2019 yılına gelindiğinde önceki yıla göre %12'den fazla artış göstererek %39,5 seviyesine ulaşmıştır. Bu durum, İzmir Bölgesi'nde 15-24 yaş işsiz kadın grubunun niteliklerinin belirlenerek mesleki eğitim faaliyetleriyle bölgede ihtiyaç duyulan alanlar için insan kaynağı olarak yetiştirilmesi ihtiyacını işaret etmektedir.

ŞEKİL 4.12. Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre İzmir Bölgesi İşsizlik Oranları (2022) (%)

Kaynak: TÜİK, 2022c

Sektörel açıdan değerlendirildiğinde, İzmir Bölgesi'nde en yüksek işsiz sayısı hizmetler sektöründedir. Hem hizmetler sektöründeki işsiz sayısı hem de hizmetler sektöründeki işsiz sayısının İzmir Bölgesi'ndeki işsiz sayısı içerisindeki payı 2014-2022 döneminde artmıştır. Sanayi sektöründeki işsiz sayısının payı ise azalmaktadır. Ek olarak, 8 yıldan önce işten ayrılanların İzmir Bölgesi'ndeki işsiz sayısı içerisindeki payının da azaldığı görülmektedir. Benzer şekilde daha önce çalışmamış olanların da payı azalma eğilimindedir (Tablo 4.47).

TABLO 4.47. Yıllara Göre İzmir Bölgesi Son Çalışılan Faaliyet Koluna Göre İşsiz Sayısı ve Paylar (Bin)

Faaliyet Kolu	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Tarım	8	8	9	8	11	10	12	9	11
Sanayi	74	83	83	80	83	106	97	78	70
Hizmet	116	127	130	141	139	151	164	153	149
8 Yıldan Önce İşten Ayrılanlar	25	24	16	16	18	19	17	16	16
Daha Önce Çalışmamış Olanlar	19	20	16	18	14	21	17	17	13
Tarım (%)	3,31	3,05	3,54	3,04	4,15	3,26	3,91	3,30	4,25
Sanayi (%)	30,58	31,68	32,68	30,42	31,32	34,53	31,60	28,57	27,03
Hizmet (%)	47,93	48,47	51,18	53,61	52,45	49,19	53,42	56,04	57,53
8 Yıldan Önce İşten Ayrılanlar (%)	10,33	9,16	6,30	6,08	6,79	6,19	5,54	5,86	6,18
Daha Önce Çalışmamış Olanlar (%)	7,85	7,63	6,30	6,84	5,28	6,84	5,54	6,23	5,02
Toplam (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TÜİK, 2022c

İzmir Bölgesi'nde 2014 yılından 2022 yılına kadar iş gücü ve istihdam göstergelerindeki değişim izlendiğinde bu göstergelerde sekiz yılda somut ilerlemenin sağlanamadığı görülmektedir. 2014 yılına göre genel işsizlik oranı 2022 yılında düşmüş olsa da genç işsizliği yükselmektedir. Bu olumsuz tablonun ortaya çıkmasında ise Covid-19 salgınının oldukça önemli bir etkisinin olduğu verilerden anlaşılabilmektedir. Fakat OECD ülkeleri ortalamalarıyla karşılaştırıldığında Türkiye ve İzmir Bölgesi göstergelerde olumsuz şekilde ayrılmaktadır. Bu nedenle tek sorun kaynağını Covid-19 salgını olarak görmek doğru bir değerlendirme olmayacaktır.

Bölgedeki istihdam olanakları ve iş gücüne katılımın artırılarak işsizlik oranlarının düşürülmesi önem arz etmektedir. Ekonomik büyüklük olarak gelişme gösteren İzmir Bölgesi'nde özellikle iş gücü piyasasındaki mevcut talep ile gelecekte ortaya çıkabilecek talepler dikkatle incelenmeli, buna yönelik istihdam politikaları geliştirilmelidir. Bölgedeki işsiz kesimin de nitelikleri göz önüne alındığında sanayici ve diğer üretici kesimlerle iş birliğinin geliştirilerek mesleki eğitim faaliyetlerine ağırlık verilmesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir.

I. Değerlendirme

2022 yılı itibarı ile 4.462.056 olan İzmir Bölgesi'nin nüfusu Türkiye nüfusunun yaklaşık %5,2'sini oluşturmaktadır. 1960'lı yıllarda bu oran yaklaşık %4 düzeyinde iken 2000'li yıllarda %5,3 düzeylerine ulaşmış ve 2020'li yıllara kadar yaklaşık aynı oranda kalmıştır. Bu dönemde yıllık net göçü hızı ise genellikle %0,2 – %0,6 arasında değişmekle birlikte sürekli olarak pozitif seyretmiştir. TÜİK'in araştırmasına göre göçün dikkate değer kısmı eğitim, iş ve daha iyi yaşam koşulları nedeniyle gerçekleşmektedir. Bu durum bölgedeki genç nüfus oranını düşürmektedir. Ancak, bölgeye gelen göçün eğitim seviyesi bölgeden giden göçten fazla olup bu durum ise İzmir Bölgesi için olumlu olarak değerlendirilmektedir. Bölgede ikamet izni ile bulunan yabancı uyruklu nüfus da bölge nüfusunun %0,6'sını oluşturmaktadır ve ülke geneline ilişkin %1,5 değerine kıyasla daha düşüktür. Bölgenin okullaşma oranı ve eğitim seviyesi ülke ortalamasının üzerindedir. 2009 yılında 7 olan üniversite sayısı 2018 yılında 10'a çıkmıştır. 2022/2023 döneminde yükseköğretimde okuyan toplam öğrenci sayısı 191.345'tir ve bu değer nüfusun %4'ünü oluşturmaktadır. Başka bir ifade ile bölge nüfusunun her 25 kişisinden biri yükseköğretim öğrencisidir. Türkiye'nin neredeyse her bölgesinden İzmir Bölgesi'nde bulunan üniversitelere gelen öğrenci nüfusu hızlı bir artış göstermektedir. Bu artış göz önünde bulundurularak ortaya çıkacak barınma, ulaşım vb. ihtiyaçların planlanması önem arz etmektedir. Diğer taraftan, bölgede bulunan üniversitelerin potansiyelleri göz önünde bulundurularak uzmanlık ve gelişim alanlarının belirlenmesi bölgenin insan kaynağının yetiştirilmesinde ve sektörlerin gelişiminin sağlanmasında doğrudan etkili olacaktır.

İzmir Bölgesi'ne ait diğer eğitim göstergeleri de çoğunda hem ülke ortalamasının hem de benzer büyük bölgelerin ortalamalarının üzerindedir. Eğitimli nüfus artarken eğitimsiz nüfus azalmakta ve ortalama eğitim süreleri uzayarak bölgedeki eğitim seviyesi zaman içerisinde düzenli olarak artış göstermektedir. Derslik başına ve öğretmen başına düşen öğrenci sayılarında da İzmir Bölgesi Türkiye ortalamasının altında seyretmektedir. Fakat kimi başlıklarda bölge ortalamasında son yıllarda artış gözlemlenmektedir. Bu verilerin takip edilerek gerekli yatırımların hayata geçirilmesi bölgedeki eğitim kalitesinin artırılması için önemlidir.

Bu özellikleri ile İzmir Bölgesi nüfus ve beşerî sermaye açısından nitelikli bir yapıya sahiptir. Bölgenin zengin kültürel ve doğal yapısı, heterojen kültürel coğrafyası, birikimli ve nitelikli iş gücü yapısı kalkınma ve gelişme için uygun bir iklim sağlamaktadır. Bölgede göç bir problem alanı olarak görülmemektedir. Nitekim bölgeye gelen göç büyük ölçüde eğitimli ve birikimlidir. Bölgenin aldığı yabancı uyruklu göç sayısı da sınırlı düzeydedir. İzmir Bölgesi'ndeki sanayinin gelişmesi beraberinde her seviyede nitelikli insan kaynağı ihtiyacını doğurmaktadır. Kalkınma ve büyüme açısından uygun nüfus ve beşerî sermayeye sahip olmak tek başına yeterli olmamaktadır. Bölgede üniversite-sanayi iş birliği istenilen düzeyin altındadır. Bölgede eğitim-inovasyon-üretim ilişkilerini yeniden yapılandıracak staj, burs ve teşvik programları kurgulanabilir. Yüksek lisans ve doktora düzeyinde mevcut bulunan bu tür programların lisans, ön lisans ve lisans düzeylerine yaygınlaştırılması mümkündür. Bölgede bu ihtiyacı karşılayacak şekilde meslek okulu, yüksekokul ve yeni nesil bölümlerin kurulması da önem arz etmektedir.

Diğer taraftan, istihdam ve iş gücü göstergelerinde bölgede somut ilerlemenin sağlanamadığı görülmektedir. Yeni yatırımlarla iş alanları oluşturularak istihdam olanaklarının artırılması ve mesleki eğitimlerle işsiz kesimin niteliğinin artırılması bölgenin sosyoekonomik kalkınması açısından hassas bir konudur. İstihdamın ve iş gücüne katılımın artırılması, İzmir Bölgesi'nde üretim kapasitesini geliştirerek büyümenin hızlandırılmasına katkı sağlayacaktır. Bununla birlikte, işsizlik kaynaklı sosyal sorunların azaltılmasına da yol açacağı değerlendirilmektedir. İstihdam ve iş gücü göstergeleri ışığında, kadınların iş gücüne katılımı ve genç istihdamına yönelik politikalara ağırlık verilmesi gerektiği bir diğer kritik husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

5. SOSYAL KALKINMA

A. Gelir Dağılımı ve Yoksulluk

Sürdürülebilir kalkınmanın temel gerekliliklerinden biri hiç şüphesiz gelir dağılımında adaletin sağlanması ve toplumdaki yoksulluğun azaltılmasıdır. Gelişmekte olan ekonomilerde gelir dağılımında adaletin sağlanması, büyümeden ve gelişmeden toplumun tüm kesimlerinin faydalanması bakımından önemlidir. Aksi durumda ekonomik refah artışı toplumun sadece belirli bir kesimine yansiyacak ve gelir grupları arasındaki fark artış gösterecektir. İzmir Bölgesi'nde de gelir dağılımının incelenmesi bu anlamda önemli bir göstergedir.

Gelir dağılımdaki eşitsizliğini ölçmek için kullanılan Gini katsayısı ülkemizde ve bölgede de zaman içerisinde gelir dağılımının seyrine ilişkin ipuçları barındıran önemli bir veridir. Gini kat sayısı 0 ve 1 arasında bir değer alır ve değer 1'e yaklaşması adaletsizliğin arttığını, 0'a yaklaşması ise gelir dağılımında adaletin arttığını ifade etmektedir. OECD'nin ülkelere göre gelir eşitsizliklerinin ortalaması alınarak hesaplanan OECD Gini ortalaması 2014 yılında 0,32'dir ve bu değer 2021 yılı itibarıyla 0,43 değerine yükselmiştir. Türkiye geneline bakıldığında 2014 yılında 0,39 olan Gini katsayısının 2022 yılında 0,415'e yükseldiği gözlemlenmektedir. Buna göre 2022 yılına gelindiğinde ülke genelinde gelir dağılımında düşük bir oranda da olsa bozulma meydana geldiği görülmektedir. 2014 yılında OECD ortalamasının çok üzerinde olan Türkiye Gini indeks değerinin 2021 yılında OECD ortalamasının altında kaldığı görülmektedir (Tablo 5.1).

İzmir Bölgesi'nin yıllar itibarıyla Gini katsayısı değişim eğilimi büyük ölçüde Türkiye eğiliminden farklılaşmaktadır. İzmir Bölgesi'nin 2014 yılında Gini katsayısı 0,382'dir. Bu değer 2022 yılı itibarıyla 0,385'e yükselmiştir. Türkiye değerlerinde gözlenen artış oranının, Covid-19 pandemi sürecini kapsayan yıllarda daha da arttığı dikkate değerdir. İzmir Bölgesi için Gini katsayısı eğilimi yıllara göre azalma eğilimi gözlenirken pandemi süreci ardından 2020 ve sonrasındaki yıllarda katsayının arttığı görülmektedir. İstanbul Bölgesi'nde katsayı değerleri 2014-2022 periyodunda ciddi oranda artış göstermiştir. Ankara Bölgesi'nde ise yıllar içinde azalma eğilimi olmasına karşın 2022 yılında kayda değer bir artış yaşanmıştır. (Tablo 5.1).

TABLO 5.1. İzmir ve Diğer Bölgelerde Gini Katsayısı (2014-2022)

Yıl	OECD Ortalaması ⁷	Türkiye	İzmir	Ankara	İstanbul
2014	0,321	0,391	0,382	0,389	0,367
2015	0,320	0,397	0,385	0,382	0,397
2016	0,316	0,404	0,384	0,395	0,413
2017	0,317	0,405	0,387	0,372	0,443
2018	0,316	0,408	0,363	0,382	0,444
2019	0,312	0,395	0,358	0,352	0,428
2020	0,336	0,41	0,362	0,381	0,451
2021	0,431	0,401	0,373	0,350	0,434
2022	-	0,415	0,385	0,402	0,444

Kaynak: TÜİK, 2022j; OECD, 2022a

⁷ OECD tarafından ülkelerin gelir eşitsizliği istatistikleri olarak yayınlanan veri setinden 37 ülkenin ortalaması alınarak hesaplanmıştır.

Gelir dağılımında adaleti ölçen göstergelerden bir diğeri olan P80/P20 oranı, bir ekonomide en yüksek gelire sahip yüzde 20'lik kesimin gelirinin en düşük gelire sahip yüzde 20'lik kesimin gelirine oranlanmasıyla elde edilir. Oranın azalması gelir dağılımında adaletsizliğin azaldığı anlamına gelmektedir. Yıllara göre P80/P20 oranları incelendiğinde Türkiye'de P80/P20 oranı 2014 yılında 6,9'dan 2022 yılında 7,8'e yükselmiştir. İzmir Bölgesi'nde ise 2014 yılında P80/P20 oranı 6,9 iken 2017 yılında 7,7 seviyesine çıkmıştır. Sonraki birkaç yıl düşüş eğilimi göstermiş olsa da 2019'dan bu yana artışa geçerek 2022 yılında 7.4 seviyesine yükselmiştir (Tablo 5.2).

TABLO 5.2. Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre P80/P20 Oranı (2014-2022)

Yıl	Türkiye	İzmir	Ankara	İstanbul
2014	6,895	6,881	6,729	5,864
2015	7,198	7,176	6,436	6,474
2016	7,395	7,693	6,829	6,913
2017	7,402	7,665	6,360	7,938
2018	7,62	6,604	6,436	7,849
2019	7,026	6,318	5,796	7,455
2020	7,804	6,676	6,736	8,510
2021	7,125	6,893	5,735	7,970
2022	7,773	7,377	7,117	8,224

Kaynak: TÜİK, 2022j

Bölgesel düzeyde ve yıldan yıla yaşam pahalılığının incelenebilmesi açısından bir diğer önemli faktör yoksulluk sınırıdır. 2014 yılında Türkiye'de ortalama yoksulluk sınırı 6.665 TL iken bu değerin 2022 yılında 21.296 TL'ye yükseldiği görülmektedir. İzmir Bölgesi'nin yoksulluk sınırı Türkiye'nin ortalama yoksulluk sınırından daha yukarıda seyretmektedir. 2014 yılında 7.752 TL olan İzmir'in yoksulluk sınırı 2022 yılında 27.246 TL'ye yükselmiştir. İzmir yoksulluk sınırı Türkiye'den yukarıda olduğu gibi Ankara Bölgesi'nin yoksulluk sınırından da yukarıdadır. Yoksulluk sınırının 2014-2022 periyodunda değişim oranları incelendiğinde İzmir'de hem Türkiye hem de Ankara ve İstanbul Bölgeleri'nden daha yüksek bir artış yaşandığı görülmektedir. Bu süreçte İzmir Bölgesi'ndeki artışın ülke ortalaması ile Ankara ve İstanbul Bölgesi'ndeki artıştan önemli ölçüde fazla olması dikkat çekicidir (Tablo 5.3).

TABLO 5.3. İzmir ve Diğer Bölgelerde Yoksulluk Sınırı (2014-2022) (TL)

Yıl	Türkiye	İzmir	Ankara	İstanbul
2014	6.665	7.752	9.000	8.765
2015	7.495	8.975	10.066	9.504
2016	8.539	10.916	11.589	10.871
2017	9.532	11.830	11.996	12.301
2018	10.670	13.885	13.320	14.200
2019	12.952	16.522	16.715	16.824
2020	14.873	19.002	19.036	19.523
2021	16.841	22.157	22.134	21.417
2022	21.296	27.246	25.806	28.322

Kaynak: TÜİK, 2022j

Yıllara göre yoksul sayısına ilişkin veriler incelendiğinde 2014 yılında yoksul sayısının Türkiye’de 16,5 milyon kişi olduğu ve bu sayının 2022 yılına kadar %9 oranında artış göstererek 18 milyon kişiye yükseldiği görülmektedir. İzmir Bölgesi özelinde yoksul sayıları incelendiğinde ise 2014 yılında 793 bin kişi olan yoksul sayısı 2022 yılına kadar aynı oranda artış göstererek 932 bine yükselmiştir. İstanbul ve Ankara Bölgeleri’nde aynı dönem aralığında sırasıyla %17 ve %6 oranında artış gerçekleşmiştir (Tablo 5.4).

Ulusal ve bölgesel yoksulluk seviyesin ölçülebilmesi için yoksulluk oranlarının tespit edilmesi gerekmektedir. 2014 yılında Türkiye’de nüfusun %21,8’i yoksulluk sınırının altında iken 2022 yılında bu oran %21,6 olarak gerçekleşmiştir. İzmir Bölgesi’nde ise 2014’te %19,8 iken 2022 yılında ciddi bir artış ile %21,3’e yükselmiştir ve bu oran Ankara ve İstanbul’a kıyasla yüksektir (Tablo 5.4).

TABLO 5.4. Türkiye ve Diğer Bölgelerde Yoksul Sayıları (2014-2022) (Bin kişi)

Yıl	Türkiye		İzmir		Ankara		İstanbul	
	Yoksul Sayısı	Nüfusa Oranı (%)	Yoksul Sayısı	Nüfusa Oranı (%)	Yoksul Sayısı	Nüfusa Oranı (%)	Yoksul Sayısı	Nüfusa Oranı (%)
2014	16.501	21,8	793	19,8	926	18,5	2.406	17
2015	16.706	21,9	804	19,9	987	19,4	2.560	17,8
2016	16.328	21,2	804	19,7	1.008	19,5	2.602	17,8
2017	15.864	20,1	767	18,4	925	17,5	2.776	18,8
2018	16.888	21,2	832	19,7	886	16,5	3.149	21
2019	17.207	21,3	844	19,8	934	17,1	2.673	17,7
2020	17.921	21,9	875	20,3	1.087	19,6	2.941	19,2
2021	17.636	21,3	847	19,5	982	17,4	3.044	19,6
2022	18.030	21,6	932	21,3	980	17,2	2.827	18,1

Kaynak: TÜİK, 2022j

Tüketim eğilimlerinin ve ürün gruplarına göre harcamaların seyrinin takibi için hanehalkı tüketim verilerinin incelenmesi önemlidir. Hanehalkı tüketim harcamalarının türlerine göre dağılımı incelendiğinde İzmir Bölgesi’nde konut ve kira harcamalarının toplam harcamalar içerisindeki ağırlığının oldukça yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Bu harcamanın toplam harcamalar içerisindeki payı ortalama %30’a yakın düzeydedir. Bunun ardından gıda ve ulaştırma önemli gider kalemleri arasındadır. Sürdürülebilir kalkınmanın en önemli unsurlarından biri olan eğitim ve sağlık giderleri sırasıyla %2,6 ve %2,1 olarak en düşük gider kalemlerini oluşturmaktadır. Hanehalkı tüketim eğilimleri yıllar içerisinde önemli ölçüde farklılıklar göstermemektedir (Tablo 5.5).

TABLO 5.5. İzmir Bölgesi'nde Hanehalkı Tüketim Harcamalarının Türlerine Göre Dağılımı (%) (2010-2019)

Tüketim Türü	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Diğer	4,6	4,9	4,6	4,7	4,9	4,9	4,8	4,8	4,9	4,8
Çeşitli mal ve hizmetler	3,7	3,5	3,6	3,8	3,6	3,8	3,7	3,9	3,8	3,9
Eğitim hizmetleri	2	2	2,2	2,4	2,2	2,4	2,6	3	2,7	2,6
Eğlence ve kültür	2,9	3	3,5	3,5	3,5	3,2	3,2	3,1	3	3,1
Gıda ve alkolsüz içecekler	20,3	20,1	18,4	17,8	17,8	18	18	17,5	18	18,5
Giyim ve ayakkabı	4,8	4,7	5	4,9	4,8	5	5	4,8	4,4	4,5
Haberleşme	4,3	4	3,8	4	4	4	3,9	3,9	3,7	3,4
Konut ve kira	31,6	30,4	29,4	28,2	27,7	27,7	27,3	27,6	27,2	27,6
Lokanta ve oteller	5	5,5	5,9	6,2	6,4	6,9	7,1	7,2	7,1	7,1
Mobilya ve ev aletleri	5,9	5,9	6,6	6,6	6,8	6,4	6,4	6,2	6,1	5,9
Sağlık	1,8	1,9	2	2	2	2	2,1	2,3	2,2	2,1
Ulaştırma	13,2	14,1	15	16	16,4	15,6	15,9	15,7	16,9	16,4
Toplam (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TÜİK, 2022q

B. Sivil Toplum Kuruluşları

Kalkınma sürecinin olmazsa olmaz yapı taşlarından biri hiç kuşkusuz sivil toplum kuruluşlarıdır. Güçlü bir sosyal yapı için güçlü sivil toplum kuruluşlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Sivil toplum kuruluşları faaliyet yaptıkları alan itibarıyla sosyal bağı kuvvetlendirmekte ve sosyal sürdürülebilirliğe önemli katkılar sağlamaktadır.

İzmir Bölgesi sivil toplum örgütlerinin varlığı bakımından zengin bir bölgedir. 2023 yılı verilerine göre bölgede çeşitli alanlarda faaliyet sürdüren 5800'den fazla sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Bu kuruluşların 33 tanesini ise sendikalar oluşturmaktadır. Farklı iş kollarında faaliyet yürüten sendikalar en çok avcılık, balıkçılık, tarım ve ormancılık alanında ve genel işler alanında faaliyet yürütmektedir (Tablo 5.6).

TABLO 5.6. İzmir Bölgesi'nde Yer Alan Sendikaların Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı (2023)

Faaliyet Alanı	Sayı
01-Avcılık, balıkçılık, tarım ve ormancılık	6
01-Büro, bankacılık ve sigortacılık hizmetleri	1
02-Gıda sanayi	2
03-Sağlık ve sosyal hizmetler	3
04-Petrol, kimya, lastik, plastik ve ilaç	1
04-Yerel yönetim hizmetleri	1
05-Basın, yayın ve iletişim hizmetleri	1
05-Dokuma, hazır giyim ve deri	3
06-Ağaç ve kâğıt	2

Faaliyet Alanı	Sayı
10-Ticaret, büro, eğitim ve güzel sanatlar	3
11-Çimento, toprak ve cam	2
12-Metal	1
18-Konaklama ve eğlence işleri	1
19-Savunma ve güvenlik	2
20-Genel işler	4
Toplam	33

Kaynak: İçişleri Bakanlığı, Temmuz 2023

İzmir Bölgesi'ndeki derneklerin yoğunlaştığı alanlar ise ağırlıklı olarak mesleki ve dayanışma faaliyetleri alanlarıdır. Mesleki ve dayanışma faaliyetleriyle uğraşan derneklerin sayısı bölgedeki derneklerin sayısının yaklaşık üçte birine denk gelmektedir (Tablo 5.7).

TABLO 5.7. İzmir Bölgesi'nde Yer Alan Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı (2023)

Faaliyet Alanı	Sayı	(%)
Bireysel öğreti ve toplumsal gelişim dernekleri	192	3,40
Çevre doğal hayat hayvanları koruma dernekleri	207	3,67
Çocuk dernekleri	4	0,07
Dış türkler ile dayanışma dernekleri	100	1,77
Dini hizmetlerin gerçekleştirilmesine yönelik faaliyet gösteren dernekler	700	12,41
Düşünce temelli dernekler	78	1,38
Eğitim araştırma dernekleri	222	3,94
Engelli dernekleri	87	1,54
Gıda, tarım ve hayvancılık alanında faaliyet gösteren dernekler	69	1,22
Hak ve savunuculuk dernekleri	116	2,06
İmar, şehircilik ve kalkındırma dernekleri	179	3,17
İnsani yardım dernekleri	138	2,45
Kamu kurumları ve personelini destekleyen dernekler	50	0,89
Kültür, sanat ve turizm dernekleri	464	8,23
Mesleki ve dayanışma dernekleri	2055	36,43
Sağlık alanında faaliyet gösteren dernekler	224	3,97
Spor ve spor ile ilgili dernekleri	545	9,66
Şehit yakını ve gazi dernekleri	15	0,27
Toplumsal değerleri yaşatma dernekleri	134	2,38
Uluslararası teşekküller ve iş birliği dernekleri	37	0,66
Yaşlı ve çocuklara yönelik dernekler	25	0,44
Toplam	5.641	100

Kaynak: İçişleri Bakanlığı, Temmuz 2023

Temmuz 2023 verileri ile ilçelere göre dernek ve vakıf sayıları incelendiğinde ise en çok derneğin ve vakfın Konak ilçesinde bulunduğu görülmektedir. Derneklerin %24'ü, vakıfların ise %39'a yakını Konak ilçesinde yer almaktadır (Tablo 5.8).

TABLO 5.8. İzmir İlçelerinde Dernek ve Vakıfların Dağılımı (2023)

İlçeler	Dernek	İl İçindeki Payı (%)	Vakıf	İl İçindeki Payı (%)
Aliağa	103	1,8	5	1,8
Balçova	99	1,8	7	2,6
Bayındır	52	0,9	2	0,7
Bayraklı	431	7,7	17	6,3
Bergama	98	1,7	4	1,5
Beydağ	8	0,1	1	0,4
Bornova	619	11,0	13	4,8
Buca	390	6,9	7	2,6
Çeşme	80	1,4	2	0,7
Çiğli	166	2,9	6	2,2
Dikili	52	0,9	6	2,2
Foça	41	0,7	4	1,5
Gaziemir	135	2,4	5	1,8
Güzelbahçe	54	1,0	4	1,5
Karabağlar	373	6,6	10	3,7
Karaburun	25	0,4	1	0,4
Karşıyaka	442	7,9	16	5,9
Kemalpaşa	122	2,2	4	1,5
Kınık	36	0,6	1	0,4
Kiraz	27	0,5	1	0,4
Konak	1.357	24,1	105	38,7
Menderes	125	2,2	5	1,8
Menemen	135	2,4	4	1,5
Narlıdere	69	1,2	4	1,5
Ödemiş	94	1,7	8	3,0
Seferihisar	93	1,7	1	0,4
Selçuk	56	1,0	4	1,5
Tire	70	1,2	5	1,8
Torbalı	147	2,6	4	1,5
Urla	129	2,3	13	4,8
Merkez	-	-	2	0,7
Toplam	5.545	100	272	100

C. Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal İçerme

Sosyal boyutuyla sürdürülebilir bir toplumda toplumun her kesimine hitap eden, dezavantajlı grupları destekleyen, bu gruplara mensup bireylerin topluma kazandırılmasını sağlayan kapsayıcı politika ve uygulamaların varlığı oldukça önemli bir husustur. Dezavantajlı grupta bulunan yoksul, engelli, yaşlı, kadın ve çocukların gelişimi yakından takip edilmeli, dezavantajına göre sosyal yardım, istihdam ve eğitim gibi destekler sağlanmalıdır.

Dezavantajlı kesimde bulunan 65 yaş ve üstü nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı artış seyri göstermektedir. 2022 yılında İzmir Bölgesi'nde 65 yaş ve nüfus oranı 553.378 kişiyle %12,40 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 5.9). Bu oran Türkiye ortalaması olan %9,9'un üzerindedir.

TABLO 5.9. İzmir Bölgesi'nde Yıllara Göre 65 Yaş ve Üstü Nüfus Oranı

Gösterge	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
65 Yaş ve Üstü Nüfus Oranı (%)	9,07	9,32	9,71	10,05	10,24	10,54	10,88	11,30	11,83	12,15	12,40

Kaynak: TÜİK, 2022a

Yaşlı nüfus oranındaki artışa paralel olarak yaşlı bağımlılık oranlarında da artış gerçekleşmektedir. Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden yaşlı bağımlılık oranı 2014 yılında %13,64 iken 2022 yılında İzmir Bölgesi'nde %17,76 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 5.10).

TABLO 5.10. Yaşlı Bağımlılık Oranları (2022)

Gösterge	Türkiye	Ege	İzmir
Yaşlı Bağımlılık Oranı	14,55	18,45	17,76

Kaynak: TÜİK, 2022a

Engelli bireylere ilişkin bölgesel ve ulusal veriler kısıtlı miktardadır. Engelli bireylere ilişkin veri oluşturmanın önündeki en önemli zorluklardan biri engelliliğin tanımıdır. Bölgesel düzeyde engelli bireylerin tespitine yönelik en güncel çalışma 2011 yılında TÜİK tarafından yapılmıştır. Buna göre İzmir Bölgesi'nde 206 bin engelli birey bulunmaktadır (Tablo 5.11).

TABLO 5.11. Üç Yaş ve Üzerinde, En Az Bir Engeli Olan Nüfus (2011)

Düzy	Engelli Sayısı (Bin)			Engellilerin Nüfusa Oranı (%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
İzmir	206	88	118	5,4	4,6	6,2
Türkiye	4.876	2.085	2792	6,9	5,9	7,9

Kaynak: TÜİK, 2011

Evde bakım alan engelli sayısı incelendiğinde ise İzmir Bölgesi'nde bu sayının 2021 yılında bir önceki yıla göre 55 kişi artarak 1.271'e yükseldiği görülmektedir. Bunu %63'ünü erkek kalan %37 sini ise kadın engelli oluşturmaktadır. Yaş grubuna bakıldığında ise çoğunluğu 19-54 yaş aralığındakilerin oluşturduğu görülmektedir (Tablo 5.12).

TABLO 5.12. İzmir Bölgesi'nde Cinsiyete ve Yaş Grubuna Göre Yatılı Hizmet Alan Engelli Sayısı (2021)

İlçe	Kadın	Erkek	0-12	13-18	19-64	65+	Toplam
Bornova	51	63	0	0	93	21	114
Çiğli	21	29	0	0	40	10	50
Gazimir	74	73	0	16	76	55	147
Karabağlar	15	80	0	0	82	13	95
Karaburun	33	60	0	0	77	16	93
Kemalpaşa	24	32	0	0	32	24	56
Menderes	61	142	0	0	165	38	203
Menemen	62	95	0	0	121	36	157
Seferihisar	44	78	0	0	102	20	122
Selçuk	40	99	0	0	84	55	139
Torbalı	41	54	0	0	86	9	95
İzmir Toplam	466	805	0	16	958	297	1.271

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021

Yaşlı nüfustaki artış bölgede huzurevlerindeki artışı da beraberinde getirmiştir. 2012 yılında İzmir Bölgesi'nde toplam 41 huzurevi varken 2021 yılında bu sayı 66 olmuştur. Bu 66 huzurevinin 55'i özel kurumlara, 8'i Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına ve kalan 3 tanesi diğer kamu kurumlarına aittir. 2021 yılında bu huzurevlerinde kalan 65 yaş ve üstü yaşlı sayısı 3.622'dir (Tablo 5.13).

TABLO 5.13. İzmir Bölgesi'nde Huzurevi ve Kalan Yaşlı Sayısı (2021)

Huzurevi Türü	Huzurevi Sayısı	65 Yaş ve Üstü Kalan Sayısı
Özel	55	1.916
Bakanlığa Bağlı	8	1.360
Diğer Kamu Kurumlarına Bağlı	3	346
Toplam	66	3.622

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021

Dezavantajlı kesimlerin desteklenmesine yönelik devlet tarafından çeşitli sosyal yardımlar sağlanmaktadır. 2022 yılında Ekim ayı itibarıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı verilerine göre Türkiye genelinde 562.365 engelli bireye 15 milyar lira sosyal yardım sağlanmıştır. İzmir Bölgesi ise nüfusa oranla en az sosyal yardım alan bölgeler biri konumundadır (Tablo 5.14).

TABLO 5.14. Nüfusa Göre Evde Bakım Yardımı Alanların Oranı (2021)

İl	Toplam Nüfus (2021)	Evde Bakım Yardımı Alan Sayısı (Aralık 2021)	Nüfusa Göre Evde Bakım Yardımı Alanların Oranı (%)
Ankara	5.747.325	22.150	0,38
Eskişehir	898.369	3.540	0,39
İzmir	4.425.789	18.136	0,40
Bilecik	228.334	928	0,40
Denizli	1.051.056	4.541	0,43

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni, Ekim 2022

İzmir Bölgesi'nde Türkiye İş Kurumu'ndan paylaşılan veriye göre dezavantajlı gruplardan işe yerleştirilenler 2014 yılında 1.419 kişidir bu sayı 2022 yılında 933 kişiye düşmüştür. 2014-2022 aralığında İşkur tarafından işe yerleştirilen engelli bireylerin %75'inden fazlasını erkekler oluşturmaktadır (Tablo 5.15).

TABLO 5.15. İzmir Bölgesi'nde İşkur Tarafından İşe Yerleştirilenler Dezavantajlı Gruplar (2019-2022)

Yıl	Toplam	Erkek	Kadın
2014	1.419	1.136	283
2015	960	762	198
2016	695	529	166
2017	517	392	125
2018	696	523	173
2019	1.341	924	417
2020	310	233	77
2021	655	476	179
2022	933	748	245

Kaynak: Türkiye İş Kurumu, 2022

İzmir Bölgesi'nde sosyal yardımlardan faydalanan hane sayılarının dağılımı incelendiğinde, 2022 yılı itibarıyla en fazla yardım yapılan hanelerin Karabağlar, Buca ve Konak ilçelerinde yer almakta olduğu görülmektedir (Tablo 5.16). Bu tablonun ortaya çıkmasında ilçelerin nüfus yoğunluğunun yanında sosyoekonomik açıdan düşük seviyede yaşayan kesimin bu bölgelerde yoğunlaşmasının etkisi bulunmaktadır. Buna paralel olarak bu bölgelerde dezavantajlı kesimlere yönelik dernek sayılarında da yoğunluk bulunmaktadır. Bölgeler özelinde yapılan planlamalarda ilçelerin bu yönlerinin de dikkate alınması önem arz etmektedir.

TABLO 5.16. İşkur Tarafından İşe Yerleştirilen Sosyal Yardım Yararlanıcılarının Dağılımı (2020-2022)

İlçeler	2020			2021			2022		
	Aktif Hane Sayısı	(%)	Hanede Yaşayan Kişi Sayısı	Aktif Hane Sayısı	(%)	Hanede Yaşayan Kişi Sayısı	Aktif Hane Sayısı	(%)	Hanede Yaşayan Kişi Sayısı
Aliağa	5.361	1,72	18.171	5.383	2,14	17.767	1.428	1,47	4.887
Balçova	4.085	1,31	11.604	3.291	1,31	9.203	1.174	1,21	3.602
Bayındır	396	0,13	11.906	3.714	1,48	10.949	2.387	2,47	6.721
Bayraklı	20.079	6,42	73.533	16.308	6,48	56.662	575	0,59	20.991
Bergama	6.057	1,94	15.976	5.253	2,09	13.444	3.432	3,54	8.605
Beydağ	1.074	0,34	2.928	1.098	0,44	3.099	660	0,68	1.804
Bornova	29.838	9,55	108.698	21.676	8,61	73.995	7.411	7,65	26.721
Buca	43.508	13,92	142.758	44.125	17,52	140.786	7.159	7,39	25.111
Çeşme	1.724	0,55	5	1.984	0,79	5.809	510	0,53	1.597
Çiğli	12.099	3,87	38.754	12.524	4,97	39.457	3.909	4,04	12.908
Dikili	3.778	1,21	10.598	2.844	1,13	7.632	1.565	1,62	4.336
Foça	1.433	0,46	4.616	1.451	0,58	4.676	656	0,68	2.167
Gaziemir	6.146	1,97	20.455	5.685	2,26	18.682	2.184	2,26	7.438
Güzelbahçe	1.224	0,39	3.469	1.165	0,46	3.262	356	0,37	956
Karabağlar	44.842	14,35	159.298	38.905	15,45	136.304	13.693	14,14	49.484
Karaburun	508	0,16	1.292	506	0,20	1.245	278	0,29	656
Karşıyaka	11.106	3,55	33.279	8.326	3,31	24.818	2.648	2,73	8.715
Kemalpaşa	10.505	3,36	35.059	10.131	4,02	33.284	4.673	4,83	15.659
Kınık	1.345	0,43	4.085	1.163	0,46	3.472	841	0,87	2.493
Kiraz	4.454	1,43	13.958	3.232	1,28	9.643	2.164	2,23	6.416
Konak	36.975	11,83	127.902	3.108	1,23	10.175	16.215	16,75	54.613
Menderes	8.081	2,59	26.233	6.671	2,65	21.176	2.382	2,46	7.381
Menemen	12.667	4,05	4.833	11.703	4,65	42.907	5.132	5,30	19.399
Narlıdere	2.964	0,95	8.945	3.571	1,42	10.458	1.265	1,31	4.095
Ödemiş	10.501	3,36	29.693	7.856	3,12	21.188	4.789	4,95	11.956
Seferihisar	2.763	0,88	885	2.681	1,06	8.337	1.069	1,10	3.212
Selçuk	3.441	1,10	10.882	343	0,14	10.898	1.441	1,49	4.703
Tire	5.624	1,80	16.041	4.928	1,96	13.564	279	0,29	7.165
Torbalı	17.891	5,72	61.823	20.327	8,07	65.807	5.684	5,87	19.615
Urla	2.057	0,66	5.863	1.842	0,73	5.131	871	0,90	2.404
Toplam	312.526	100	1.052.255	251.794	100	908.884	96.830	100	344.729

Kaynak: Türkiye İş Kurumu, 2022

Kadın konukevleri, fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik ve sözlü istismara veya şiddete uğrayan kadınların, şiddetten korunması ve desteklenmesi amacıyla geçici süreyle kalabilecekleri sosyal hizmet merkezleridir. 2021 yılında İzmir Bölgesi'nde toplam 108 kişi kapasiteli 3 kadın konuk evinin bulunduğu görülmektedir.

İzmir Bölgesi büyüyen ve yaşlanan bir nüfus yapısına sahiptir. Bunun bir sonucu olarak bölgede bakıma muhtaç çocuk, yaşlı ve engelli sayısı yıllar itibarıyla artış göstermektedir. Sosyal kalkınmanın bir unsuru olarak bölgede sosyal altyapı imkânlarının bölge nüfus artış projeksiyonu göz önünde bulundurularak planlanması ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Bölgesel düzeyde sosyal altyapıyı geliştirme politikalarına girdi olarak sağlanabilecek veri temini konusunda önemli eksikler bulunmaktadır. İhtiyaç duyulan verilerin doğru bir şekilde toplanması sosyal politikalar için oldukça önemlidir. Bölgede kurumlar arası iş birliğiyle yaşlı sayısı, engelli sayısı, çocuk sayısı gibi veriler farklı boyutlarıyla toplanmalı ve derlenmelidir. Özellikle ilçeler arasındaki farkların ortaya konması ve ilgili bölgelerde sosyal altyapı imkânlarında açığın giderilmesi noktasında bu tarz bir çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Sosyal yardım konusunda ise bölgede kurumlar arası iş birliğinin sağlanması, sosyal yardımların verimli ve adil bir şekilde dağıtılmasına destek olacaktır.

Sosyal kalkınmanın önemli bir unsuru olan sosyal içerme bilincinin ulusal düzeyde olduğu gibi İzmir Bölgesi'nde de geliştirmesi gerekmektedir. Sosyal sürdürülebilir bir toplum inşası için toplumun dezavantajlı kesimlerini oluşturan kadınların, çocukların, engellilerin, yaşlıların ve yoksulların topluma entegre edilmesine yönelik farkındalık artırılarak somut uygulamalar hayata geçirilmelidir.

D. Değerlendirme

İzmir Bölgesi'nin sosyal gelişmişlik göstergeleri incelendiğinde, yıllar itibarıyla kat edilen mesafenin oldukça kısıtlı kaldığı, bazı göstergelerde ise zaman içerisinde elde edilen bazı kazanımların tekrar kaybedildiği gözlemlenmektedir. Bu durum uygulanan politikaların sürdürülebilirlik yönünün yetersiz kaldığı sonucunu ortaya koymaktadır. Yoksulluk sınırında son yıllarda ülke ortalamasının çok üzerinde bir düzeyde artış gerçekleştiği dikkat çeken bir konudur. Gelir dağılımında adaleti gösteren oranlar incelendiğinde de önemli ölçüde yol kat edilemediği görülmektedir. P80/P20 oranları ile Gini katsayıları incelendiğinde İzmir Bölgesi değerlerinin ülke ortalamasının altında kaldığı gözlemlense de gelişmiş ülkelerin ortalamaları dikkate alındığında bu seviyelerin sosyal kalkınma bağlamında yeterli olmadığı değerlendirilmektedir. 2014-2022 Yılları arasında bölgenin gelir dağılımı yıllara bağlı olarak incelendiğinde yer yer iyileşmenin olduğu dönemler olmakla birlikte, iyileşmenin sürekli olduğunu söylemek olanaklı değildir. Bunun yanında, bölgedeki yoksulluğu azaltmaya yönelik uygulamaların istenilen sonuçları ortaya çıkaramadığı, yıllar itibarıyla yoksulluk oranlarında gözle görülür bir iyileşmenin sağlanamadığı gözlemlenmektedir. Bu nedenle yoksullukla mücadele politikalarının yenilenerek sürdürülebilir politikaların ortaya konması ve yoksullukla mücadelenin somut sonuçlar doğurana kadar göstergelerin yakından izlenmesi önemlidir.

Bölgedeki hane halklarının tüketim harcamalarındaki kalemlerin ağırlıkları incelendiğinde yıllar itibarıyla önemli bir fark oluşmadığı görülmektedir. Hanehalkı tüketim harcamalarının büyük bölümünü barınma ve beslenme ihtiyaçları oluştururken sosyal kalkınmanın en önemli bileşenlerinden olan eğitime ve sağlığa olan harcamalar çok düşük bir seviyede kalmaktadır. 2005-2019 Yılları arasında İzmir Bölgesi'nde hanehalkı tüketim harcamaları incelendiğinde gelirin yaklaşık 1/3'ünün konut ve kira için, 1/5'inin ise gıda ve alkolsüz içecekler için harcadığı tespit edilmiştir. Bu yıllar arasında bu iki kaleme ilişkin pay düzenli olarak azalmıştır. Ancak pandemi süreci, Rusya-Ukrayna savaşı ve enerji ve hammadde fiyatlarının artmasının da etkisi ile 2021 yılı ve sonrasında gıda ve konut fiyatlarındaki artışın bu iki kaleme ayrılan payı önemli ölçüde artırdığı gerçektir. Gelirin ayrıldığı bu iki ana kalemdaki reel artış enflasyon ile birlikte gelir adaletsizliğini önemli ölçüde ve olumsuz yönde etkileyecek ve ayrıca yoksulluk sınırının altında yaşayan nüfusu artıracak niteliktedir. Bu durumda her gelir düzeyine uygun, erişilebilir fiyatta konut arzı ve ulaşım maliyetlerinin minimize edilmesi amacı ile bölgelerin kendi ihtiyaçlarının karşılamasına yönelik tarım ve

hayvancılık faaliyetlerinin desteklenmesi ve kent çeperlerinin bu amaçlarla planlanması esastır. Ancak bu iki temel hedef yer yer birbirleri ile çelişen plan kararlarının üretilmesi ile sonuçlanmaktadır. Örneğin kent çeperindeki tarım arazilerinin konut amaçlı planlanması konut arzını hızlandırırken tarımsal üretimi olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durumda çözüm mevcut kentsel alanlarının daha verimli değerlendirilmesi, kent içerisinde kalan atıl arazilerin kentsel kullanım amaçlı planlanması ve işlevini yitiren kentsel kullanımların kentsel dönüşüm ile yeni kentsel kullanımlara dönüştürülmesidir. Ancak bu planlama yaklaşımlarının geliştirilmesinde mevcut sosyo-ekonomik yapının da dikkate alınması esastır. Örneğin İzmir merkezde sosyoekonomik açıdan dar gelirli kesim yoğunlukla Karabağlar, Buca ve Konak ilçelerinde ikamet etmektedir. Bu bölgelerde sosyo-ekonomik yapı dikkate alınmadan geliştirilen planlama yaklaşımları ve kentsel dönüşüm süreçleri, bireylerin mevcut yerleşim alanlarını terk etmeleri ile sonuçlanmaktadır. Bu durum kent içerisinde farklı sosyal gerilimlere neden olmaktadır. Üretilecek tüm strateji ve projelerde, projeden etkilenecek tüm grupların karar süreçlerine dâhil olduğu mekanizmaların geliştirilmesi ve planlama süreçlerine dâhil edilmesi, üretilen strateji ve projelerin geniş kitlelerce sahiplenilmesini sağlayacak ve ortak belirlenen hedeflere ulaşılmasına önemli katkılar koyacaktır.

Sosyal açıdan sürdürülebilir bir toplumda toplumun her kesimine hitap eden kapsayıcı politika ve uygulamaların varlığı temel gerekliliklerden biridir. Özellikle bölgesel düzeyde dezavantajlı kesimlerin ihtiyaçlarının tespiti kritik öneme sahiptir. Sivil toplum kuruluşlarının varlığı yönünden zengin olan İzmir Bölgesi'nde dezavantajlı kesimlere yönelik faaliyetler sürdüren çok sayıda kuruluş bulunmaktadır. İzmir Bölgesi'nin sosyal kalkınma yolunda gösterdiği çabalar sonucunda elde ettiği kazanım istenilen düzeye ulaşmamış, zaman içerisinde ilerleme sağlanan bazı göstergelerde ise tekrar bozulmalar olduğu gözlemlenmektedir. Bölgenin sosyal kalkınması için özel plan ve sürdürülebilir politikaların hayata geçirilmesi önem arz etmektedir. Sosyal kalkınma için önemli olan bu kurumların faaliyetleri arasında uyumun sağlanması, faaliyetlerin verimliliği ve etkinliği açısından bölgede ihtiyaç duyulan bir durumdur.

6. YAŞAM KALİTESİ VE ALTYAPI

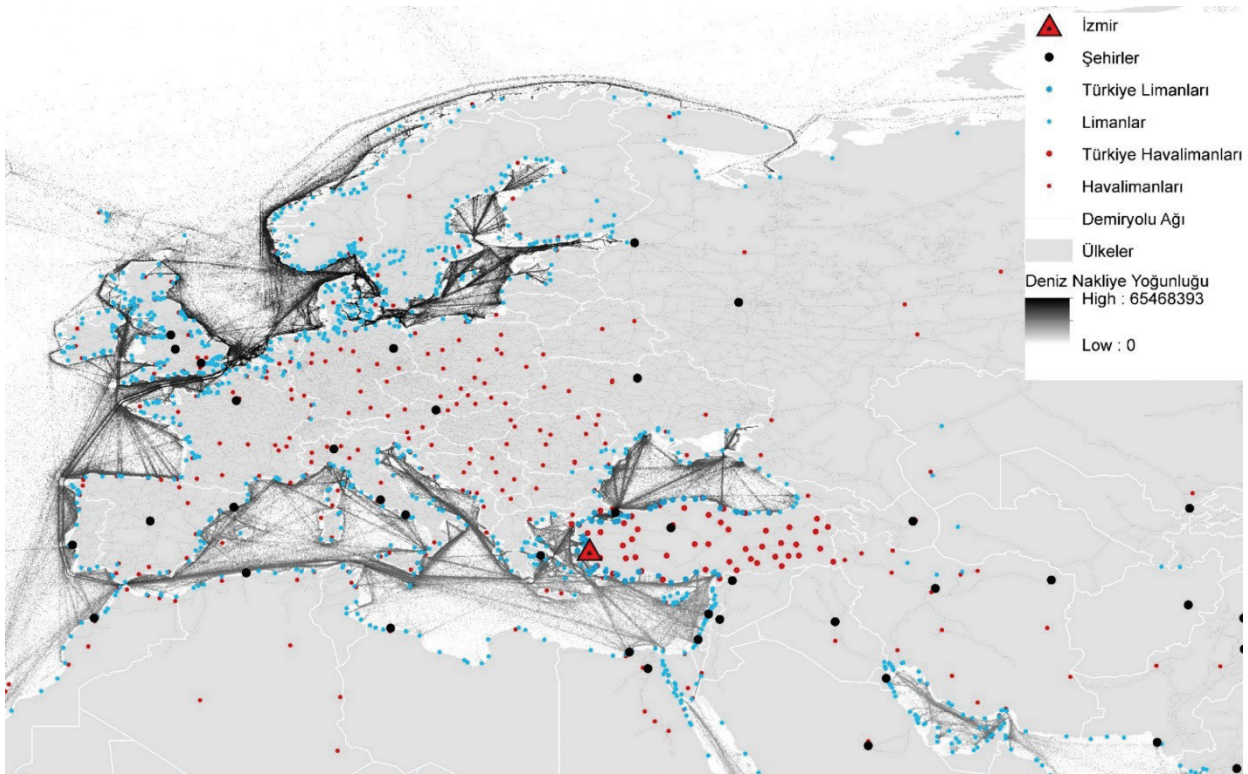
A. Ulaşım Altyapısı

I. Ulusal ve Uluslararası Ulaşım Altyapısı

Erişilebilirlik ve ulaşım imkânları bölgelerde üretilen mal ve hizmetlerin dolaşımı ve çevriminin hızını belirlediğinden bölgesel kalkınmanın en temel faktörlerinden birisidir. Bölgenin erişilebilirliğini artıran altyapı olanaklarının artması bölgelerin daha uzak pazarlara mal ve hizmetlerini daha hızlı ve daha çok miktarda götürmesine, bölgelerin gelir, refah, istihdam ve pazar paylarının artmasına neden olacaktır (Krugman, 1997).

Kadim bir liman kenti olan İzmir Bölgesi'nin ekonomisi ve gelişme süreçleri büyük ölçüde ticarete dayalıdır. İzmir, büyük endüstrilere ve turistik cazibe merkezlerine ev sahipliği yapan, konut ve ticari yatırımlar çeken, Akdeniz kıyısındaki en önemli şehirlerinden biridir.

ŞEKİL 6.1. İzmir Bölgesi'nin Ulaşım Bağlantıları Arasındaki Konumu

İzmir Bölgesi'nin 2022 yılı itibarıyla 4,46 milyon nüfusu bulunmaktadır ve İzmir Bölgesi nüfusunun 3 milyondan fazlası metropoliten merkezde yaşamaktadır (TÜİK, 2022a). Bu nedenle İzmir Bölgesi tarih boyunca önemli ulaşım bağlantılarının odağında yer almıştır. Günümüzde de önemli deniz, kara ve hava ulaşım bağlantıları arasında konumlanan İzmir'in ulaşım yatırımlarıyla erişilebilirlik düzeyi kesintisiz artmaktadır (Şekil 6.1).

İzmir Bölgesi metropoliten merkezinin dört gelişme eksenine üzerine kurulu lineer olarak tanımlanabilecek kentsel gelişim yapısı bulunmaktadır. Birinci kentsel gelişim aksı kuzeye gelişim aksı olup, ağırlıklı olarak yerleşim alanları, organize ağır sanayi bölgeleri, tarım arazileri ve kısmen yasal koruma altındaki doğal

rezervlerle karakterizedir. İkinci aks, büyük bir sanayi bölgesi, üniversiteler ve ayrıca yerleşim alanlarını barındıran doğu kentsel gelişim aksıdır. Üçüncü kentsel gelişim aksı ise uluslararası havalimanı, serbest bölge, sanayi bölgesi, depolar, ticari ve yerleşim alanlarını içeren güney aksıdır. Son olarak batı aksı turizm, yerleşim ve tarım alanlarından oluşmaktadır. Liman ve merkezi iş alanı, tarihi kent merkezi ve Smyrna antik kenti, kentin coğrafi merkezine yakın bir konumda yer almaktadır.

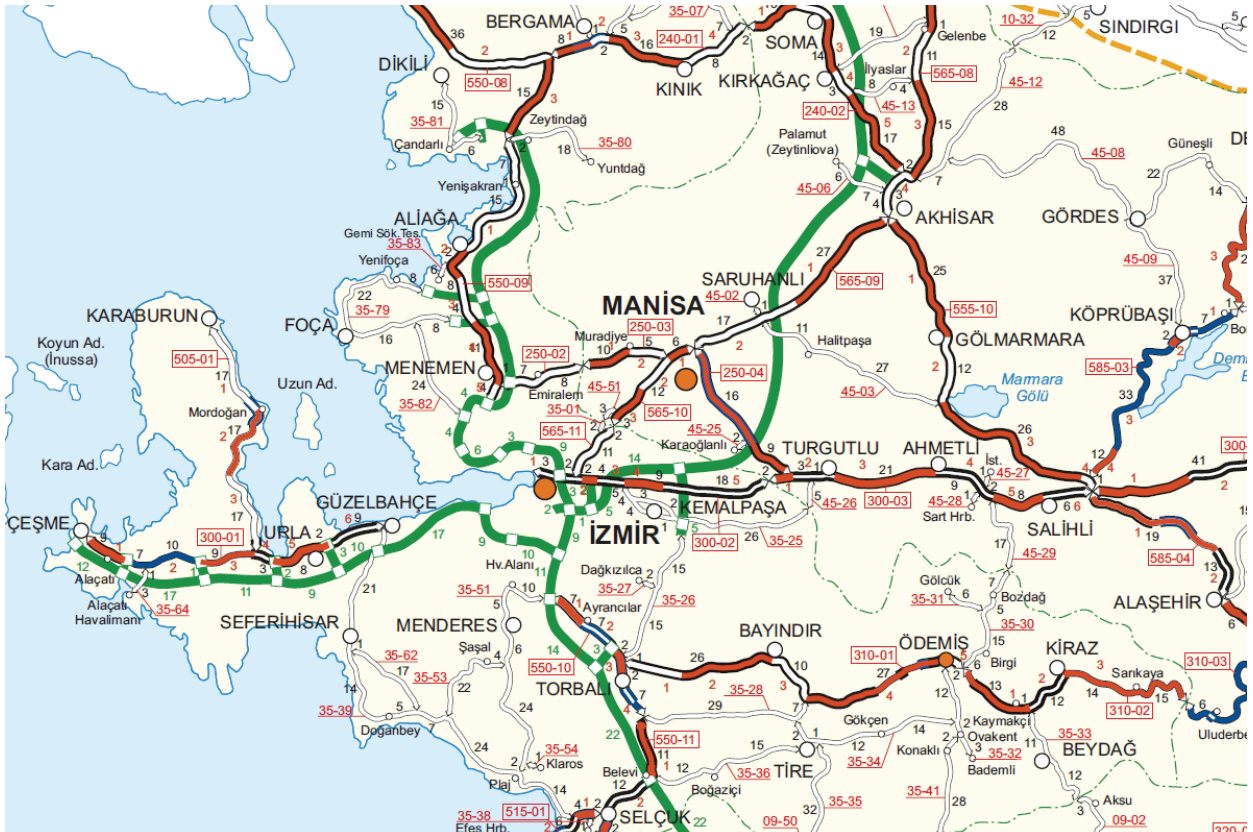
Karayolu Altyapısı

İzmir Bölgesi önemli bir karayolu kesişim noktasıdır. Türkiye'nin en batısında yer alan en büyük yerleşim merkezi olarak Türkiye'nin diğer önemli merkezleri ile İzmir Bölgesi arasında yolcu ve yük taşınımının hızlandırılması amacıyla önemli karayolu yatırımları yapılmaktadır. İstanbul ve İzmir arasında 3,5 saate indirmiş olan Otoyol 5 yatırımı ile güzergâh üzerinde ve hinterlandında yer alan yerleşimlerle İzmir ve İstanbul Bölgeleri arasında iktisadi ve sosyal etkileşimin artması beklenmektedir (Şekil 6.2).

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Karayolları Genel Müdürlüğü'nün 2022 yılı verilerine göre, İzmir'de karayolu altyapısı 516 km devlet yolu, 723 km il yolları olmak üzere toplam 1.239 km olup bunun 525,64 km'lik kısmı bölünmüş yoldur. Bölgede yapımı tamamlanmış otoyol uzunluğu 355 km'dir. İzmir-İstanbul otobanına ek olarak İzmir metropoliten merkezini çevreleyen 60 km uzunluğunda İzmir Çevre Yolu bulunmaktadır. İzmir Bölgesi ve hinterlandı arasındaki yolcu ve yük akışları İzmir-Aydın-Denizli otoyolu üzerinden gerçekleşmektedir.

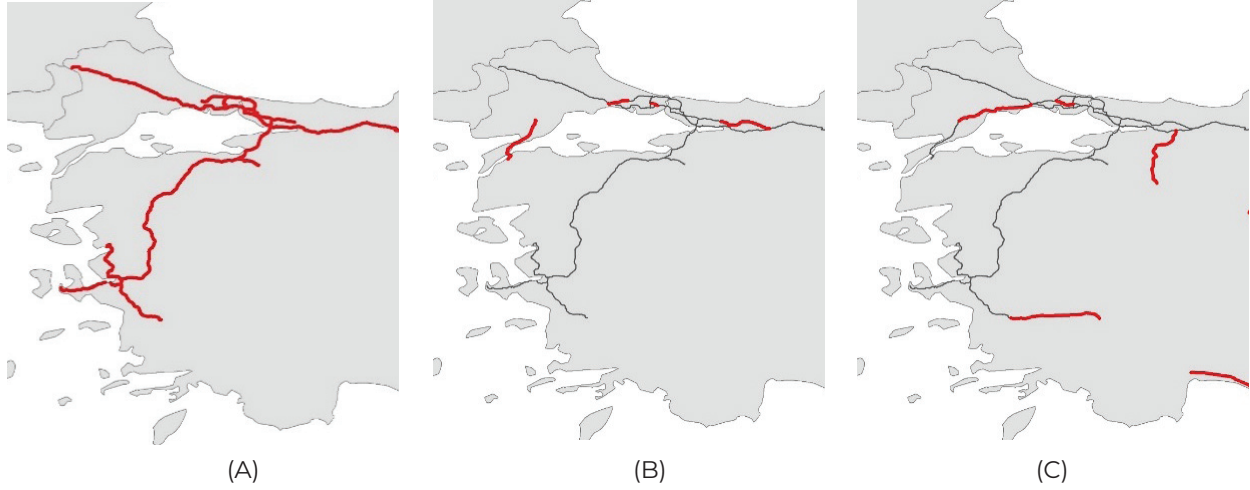
İzmir-Denizli otoyolunun 95 km'lik İzmir-Aydın ayağı 1996 yılında hizmete girmiş, 163 km'lik Aydın-Denizli ayağının bitimine yaklaşılmıştır. İzmir Bölgesi'nin kuzey gelişim aksı ve kuzeyde bulunan bölgelerle arasındaki yolcu ve yük akışlarını sağlayan Kuzey Ege Otoyolu ise 95,9 km uzunluğundadır ve 2020 yılında hizmete başlamıştır (İZKA, 2021a).

ŞEKİL 6.2. İzmir Bölgesi Karayolu Ağı

Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından gelecek yıllara göre tamamlanacak yollara dair bilgiler Şekil 6.3'te sunulmuştur. İzmir Bölgesi açısından en önemli yatırımlardan bir tanesi İzmir-Aydın Otoyolu'nun Denizli'ye uzatılması ve İzmir Bölgesi hizmet alanının iç Ege Bölgeleri'ne yayılması, sermaye ve mal akışlarının hızlanmasıdır (Şekil 6.3).

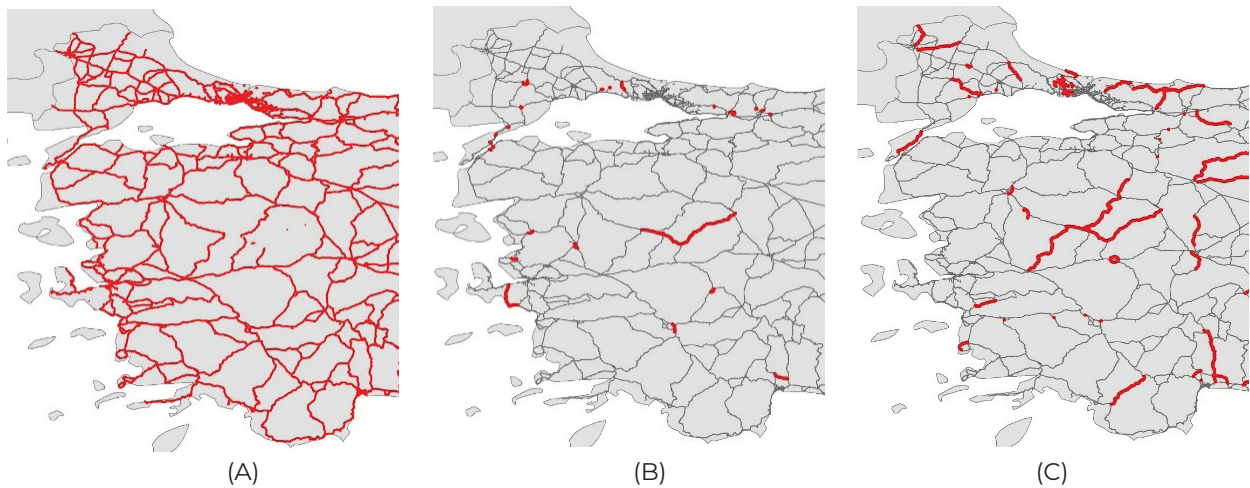
ŞEKİL 6.3. Yapılması Planlanan Otoyollar: (A) 2019 Yılı, (B) 2023 Yılı, (C) 2029 Yılı

Kaynak: Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2022a

İl ve devlet yollarına dair görsellerin ortaya koyduğu üzere 2023 yılında yapılması planlanan yollar arasında Güzelbahçe-Özdere karayolu ve Bergama-Dikili karayolu da bulunmaktadır. 2029 yılına ait görsel ise İzmir'in Küçük Menderes Havzası ve Manisa ili sınırları içerisinde yapılacak olan il ve devlet yollarını göstermektedir. Bu yolların yapılması hem bölge içerisinde hem İzmir metropoliten merkezinden hizmet alan diğer merkezlerin yolcu, sermaye ve mal akışlarını artıracaktır (Şekil 6.4).

ŞEKİL 6.4. Yapılması Planlanan İl ve Devlet Yolları (A) 2019 Yılı İl ve Devlet Yolları, (B) 2023 Yılı İl ve Devlet Yolları, (C) 2029 Yılı İl ve Devlet Yolları

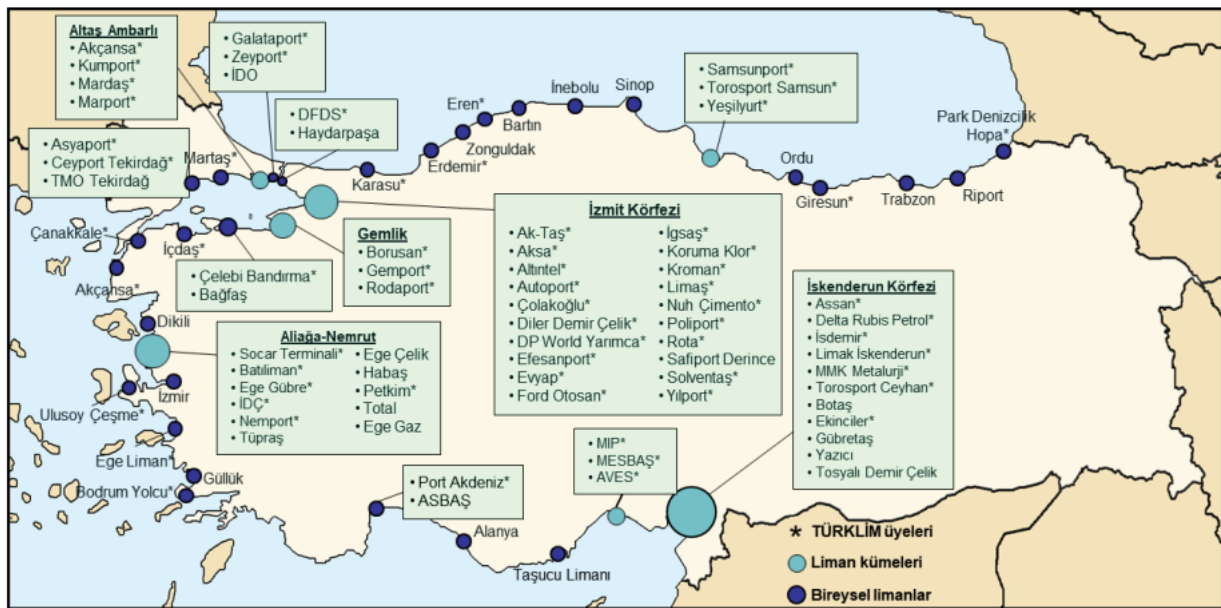
Kaynak: Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2022a

Denizyolu Altyapısı

Türkiye hem jeopolitik konumu gereği Asya ve Avrupa kıtalarının birleşme noktasında bulunması hem de üç tarafı denizlerle çevrili ve dört denize kıyısı olan bir ülke olarak önemli denizyolu rotaları üzerinde konumlanmaktadır. İzmir Limanları Mevcut Durum Analizi raporuna göre Türkiye’de farklı kategorilerde (iskele, şamandıra, dolfen, platform vb. dâhil) 197 adet kıyı tesisi bulunmaktadır (İZKA, 2021a). Rapora göre en düşük sayıda kıyı tesisi Ege Bölgesi’nde yer almaktadır. Ege Bölgesi’nde 28 adet kıyı tesisi bulunmaktadır ve bu sayı Türkiye’de bulunan kıyı tesislerinin %14’üne karşılık gelmektedir. Diğer bölgelerde ise sırasıyla 89 adedi Marmara Bölgesi’nde (%45), 45 adedi Akdeniz Bölgesi’nde (%23) yer almaktadır.

İzmir Bölgesi’nde TCDD İzmir Limanı ile Aliağa ilçesi Nemrut Körfezi’nde yer alan yedi adet liman bulunmaktadır. Aliağa ilçesi Nemrut körfezinde yer alan limanlar sırasıyla Habaş, Ege Çelik, Batılman, İzmir Demir Çelik, Ege Gübre (TCEEGE), kuzey kıyısında ise Nempport ve Petkim/Socar Limanıdır.

ŞEKİL 6.5. Türkiye Kıyılarında Faaliyet Gösteren Ana Limanlar

Kaynak: İZKA, 2021a

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığının gelecek projeksiyonlarına göre tamamlamayı planladığı limanlar yıllara göre Şekil 6.6’da sunulmuştur. Buna göre, İzmir Bölgesi’nin kuzeyinde yer alan Çandarlı Limanı’nın 2023 yılında tamamlanması beklenmektedir.

ŞEKİL 6.6. Tamamlanacak Yük Limanları

Kaynak: Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2022b

Havayolu Altyapısı

İzmir ilinde bulunan üç havaalanından Adnan Menderes Havalimanı Gaziemir ilçesi, Türk Hava Kurumu'na ait Efes Havaalanı Selçuk ilçesi, Kaklıç Askeri Havaalanı da Çiğli ilçesi sınırları içindedir. Adnan Menderes Havalimanının iç hatlar, dış hatlar, kargo ve genel havacılık terminali olmak üzere dört terminal binası mevcuttur.

İzmir Adnan Menderes Havalimanının 1987 yılında hizmete girmiş olup dış hatlar kısmı 2006 yılında, iç hatlar terminali ise 2014 yılında yenilenmiştir. 2012 yılına kadar 28.500 m2 kapalı alanda hizmet veren terminal, günümüzde 204.500 m2 alan ve 30 milyon yolcu kapasitesine sahiptir.

Demiryolu Altyapısı

İzmir Bölgesi tarih boyunca önemli bir liman kenti olarak hinterlandında üretilen malların liman aracılığıyla ulusal ve uluslararası piyasalara sunulabilmesi, İzmir limanı ve hinterlandı arasındaki demiryolu ağı ile mümkün olmuştur. Anadolu'nun ilk demiryolu hatları olan İzmir-Aydın ve İzmir-Turgutlu demiryolu hatları, İzmir Bölgesi ve hinterlandı arasında yolcu ve yük akımını sağlamaya devam etmektedir (Şekil 6.7).

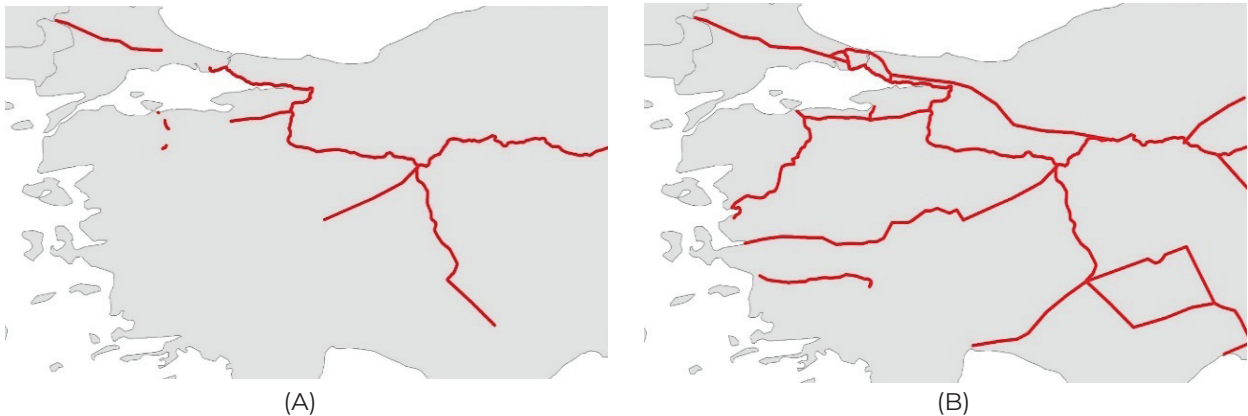
ŞEKİL 6.7. Türkiye Ulusal Demiryolu Altyapı Ağı

Kaynak: İZKA, 2021a

2022 Yılı Yatırım Programına göre Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı yatırımları içinde Ankara ile İzmir arasında yük ve yolcu taşımacılığının sağlanması amacıyla Ankara-İzmir Yüksek Standartlı Demiryolu projesine 3,3 milyar TL ödenek ayrılmıştır (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2022). Hızlı tren ağına dair projeksiyonlar incelendiğinde, 2029 yılı itibarıyla hızlı tren hattının İzmir Bölgesi'ne hem Ankara hem de Balıkesir güzergâhı üzerinden eriştiği görülmektedir. Hızlı tren ulaşım alternatifinin İzmir Bölgesi'ne de hizmet verecek olması 3 büyükşehir arasındaki bütünleşmeyi artıracaktır (Şekil 6.8).

ŞEKİL 6.8. Yapılması Planlanan Hızlı Tren Ağı (A)Hızlı Tren Ağı 2023, (B) Hızlı Tren Ağı 2029

Kaynak: Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2022d

II. Kent İçi Ulaşım

Otobüs Ulaşımı

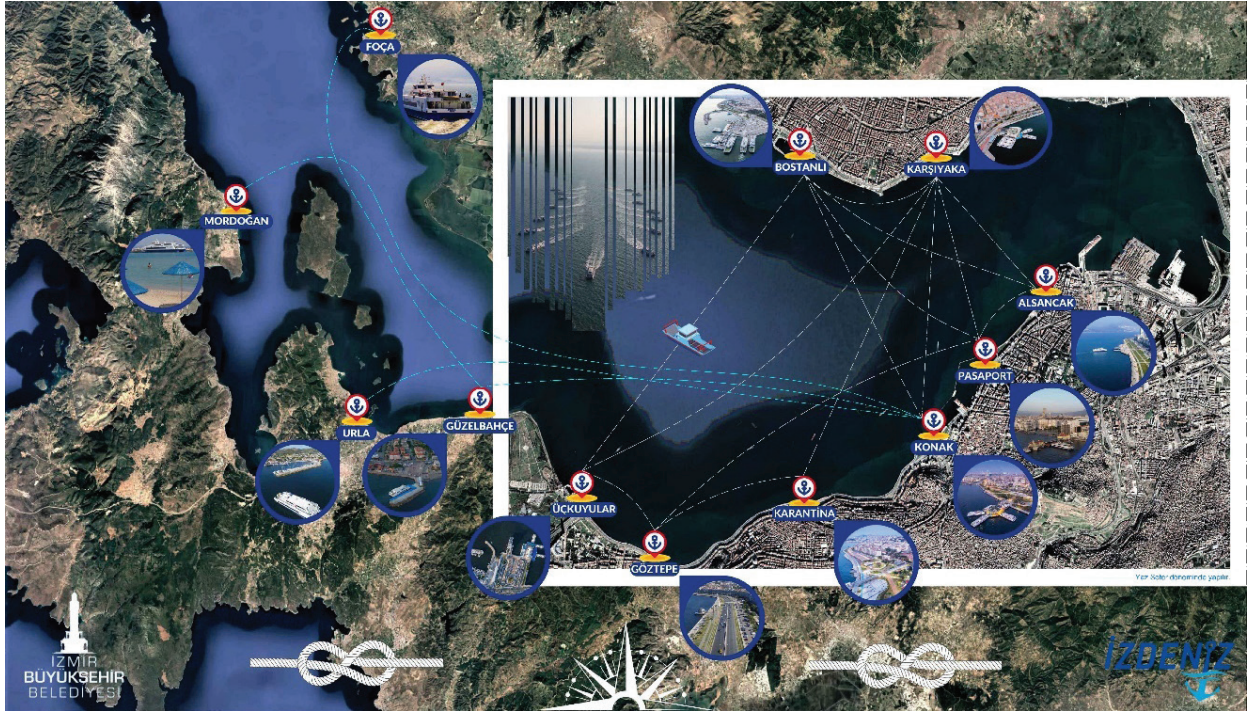
2012 tarihli 6360 sayılı yasa kapsamında büyükşehir belediyelerinin hizmet alanlarının il sınırı olarak belirlenmesiyle İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından 11.891 km²'lik alan ve 4,4 milyon nüfusa toplu taşıma hizmeti sunulmaya başlamıştır.

İzmir il sınırları içinde hizmet veren 391 hat, 10.055 durak, 33 aktarma merkezi, 10 hizmet alanı, 7 garaj, 5 atölye ve 6 ambar bulunmaktadır. İzmir Büyükşehir Belediyesi ESHOT Genel Müdürlüğüne ait 1.006 solo, 624 körüklü otobüs ve 105 midibüs olmak üzere toplamda 1.735 otobüs kent içi ulaşımında hizmet sağlamaktadır. Toplu taşıma sisteminde lastik tekerlekli toplu ulaşımın payı %61'dir (ESHOT, 2022).

Deniz Ulaşımı

İzmir'de toplu taşıma hizmeti olarak deniz ulaşımı, 13 adet hafif yolcu gemisi, 2 adet yüksek hızlı hafif yolcu gemisi, 1 adet yolcu gemisi ve 5 adet arabalı vapur aracılığıyla sağlanmaktadır. İzmir Körfezinde İZDENİZ tarafından işletilen 12 adet iskele (Bostanlı, Karşıyaka, Mordoğan, Foça, Alsancak, Pasaport, Konak, Göztepe, Üçkuyular, Karantina, Urla ve Güzelbahçe İskeleleri) arasında 2022 itibarıyla günlük 9 farklıhatta toplam 274 sefer düzenlenmektedir (Şekil 6.9). Bölgede 2022 yılı itibarıyla yıllık 15,6 milyon yolcu, 240 bin bisikletli yolcu ve 1,3 milyon araç deniz ulaşımıyla taşınmıştır. 2022 yılında deniz ulaşımının İzmir toplu taşıma sistemi içindeki payı %3'dür (İZDENİZ, 2022).

ŞEKİL 6.9. İzmir Deniz Ulaşım Ağı

Kaynak: İZDENİZ, 2022

Raylı Ulaşım

İzmir Bölgesi'ne hizmet veren üç farklı raylı ulaşım sağlayıcısı bulunmaktadır (Şekil 6.10). Bunlardan birincisi İzmir Metro'dur. 2022 yılı itibarıyla Evka 3-Fahrettin Altay arasında 20 km hat uzunluğunda 17 istasyon hizmet vermektedir. Fahrettin Altay - Narlıdere hattında Narlıdere metro istasyonu yapım çalışmaları ve Üçyol İstasyonu-Dokuz Eylül Üniversitesi Tınaztepe Kampüsü-Buca Koop. arasındaki toplam 9.5 km hatta hizmet verecek sürücüsüz metro çalışmaları devam etmektedir. İzmir'de metro ve tramvay 2019 yılında toplam 140 milyon yolcu taşımıştır (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2022a).

Diğer bir raylı toplu taşıma sağlayıcı ise İZBAN'dır. İZBAN, İzmir Bölgesi kuzey gelişim aksında yer alan Aliağa ilçesi ve güney gelişim aksı üzerinde bulunan Selçuk ilçesi arasındaki banliyö hattında hizmet veren, havalimanı bağlantılı kent içi ve bölge bütününe hizmet sağlayan raylı toplu taşıma sistemidir. TCDD ile İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin %50 ortaklıklarıyla kurulmuş olan İZBAN, toplu taşıma hizmeti vermeye 2010 yılında başlamıştır. 2010 Yılında 32 olan istasyon sayısı 2022 yılı itibarıyla 40'a ulaşmıştır. Aliağa-Selçuk hattı toplam 136 km'dir ve hattın 185 km'ye çıkartılması planlanmaktadır (İzmirMetro, 2022a).

Üçüncü raylı toplu taşıma sistemi ise Tram İzmir'dir. Tram İzmir, İzmir körfezinin her iki tarafında İzmir Metro ve İZBAN ile entegre olarak 2 farklı hatta toplu ulaşım hizmeti sağlamaktadır. Karşıyaka Tramvayı olarak anılan 8,8 km uzunluğunda Ataşehir-Alaybey hattında 14 durağa 17 araç hizmet vermek üzere planlanmıştır. İkinci hat, Konak Tramvayı olarak anılan 12,6 km uzunluğunda Halkapınar – Fahrettin Altay hattıdır ve bu hatta 19 durağa 21 araç hizmet vermektedir (İzmirMetro, 2022a).

ŞEKİL 6.10. İzmir Raylı Ulaşım Ağı

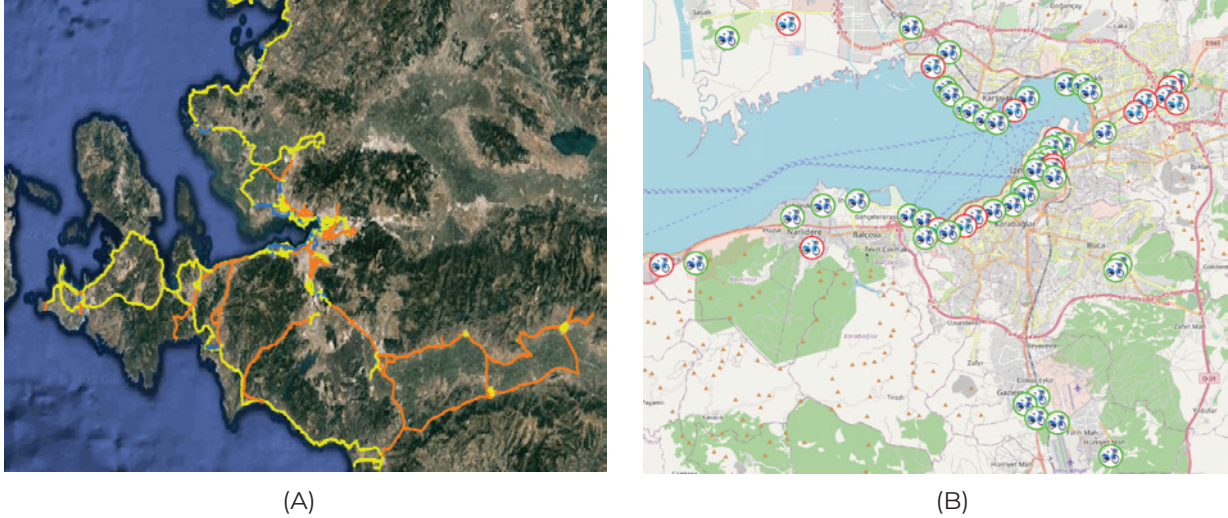

Kaynak: İzmirMetro, 2022b

Bisikletli Ulaşım

İzmir Bölgesi'nde bisikletli ulaşım giderek yaygınlaşmakta ve altyapı gelişmektedir. İzmir'in bisikletli toplu ulaşım sağlayıcı kuruluşu BİSİM'dir. 2014 yılında hizmet vermeye başlayan BİSİM, 2022 yılı itibarıyla 60 kiralama istasyonu, 890 bisiklet ile yaklaşık 2,9 milyon kiralama sayısına ulaşmıştır. İzmir Bölgesi'nde toplam 89 km uzunluğunda bisiklet yolu bulunmaktadır ve yapım çalışmaları süren yolların da tamamlanması ile yakın gelecekte bu sayının 100 km'yi aşması beklenmektedir. İzmir'in bisiklet yollarının ve BİSİM istasyonlarının konumlarına dair görseller Şekil 6.11'de sunulmuştur.

ŞEKİL 6.11. Bisiklet yolları ve Park İstasyonları (A) İzmir Bisiklet Yolları, (B) BİSİM Ağı

Kaynak: Bizizmir, 2022; BİSİM, 2022

III. Yük ve Yolcu Trafiği

Karayolu Trafiği

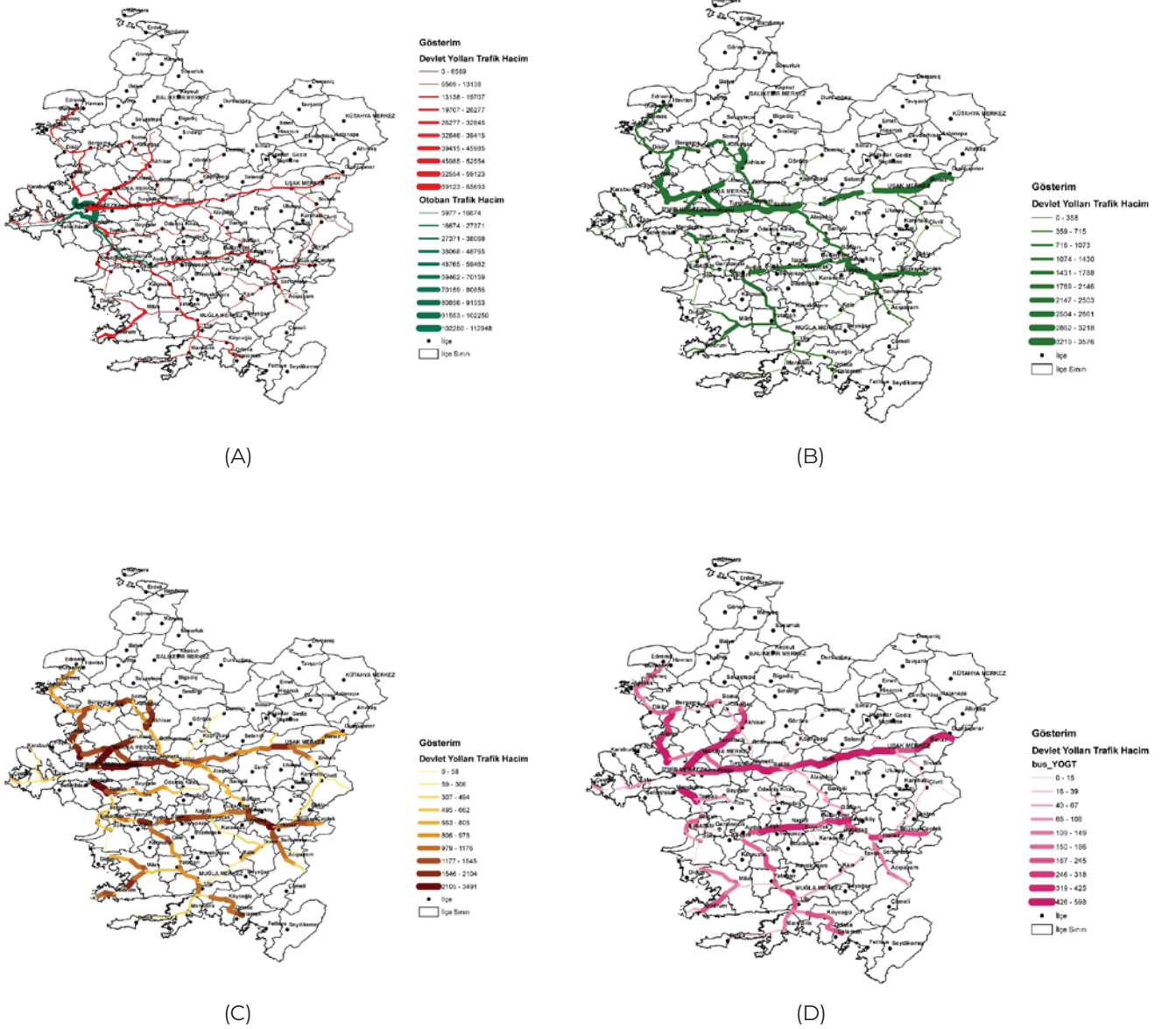
Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan trafik hacim verilerine göre İzmir Bölgesi ve hinterlandında ortalama en fazla yoğunluk İzmir metropoliten merkezdedir. Diğer iller ve İzmir körfezi etrafındaki ilçelerde yük ve yolcu akışlarını sağlayan çevre yolu ile bağlantı yolları, trafiğin en yoğun olduğu karayollarıdır. Ortalama trafik yoğunluğu bu yollarda 102 bin ve 112 bin arasında değişmektedir. Devlet yolları açısından değerlendirildiğinde trafik yoğunluğunun en yüksek olduğu yollar, İzmir metropoliten merkezi ve bağlantılı yollardır. İzmir Bölgesi'nde trafik hacmi en yüksek 59 bin ve 65 bin arasındadır. Devlet yollarında en fazla yoğunluğun İzmir merkezi ve Akhisar aksı, İzmir merkezi ve Uşak aksı, İzmir merkezi ve Torbalı aksı üzerinde olduğu görülmektedir. İzmir merkezi – Aydın arası trafik yoğunluğu Aydın Otobanı üzerindedir. Aydın Otobanı'nın Aydın'da sonlanması ile trafik yoğunluğu Aydın-Denizli aksına ve Aydın-Muğla aksına bölünmektedir (Şekil 6.12-A).

İzmir Bölgesi'nde devlet yollarında tırlara ait ortalama trafik yoğunluğu incelendiğinde en fazla yoğunluk İzmir merkezi - Aliğa arasında ve İzmir merkezi - Uşak merkezi arasında olduğu görülmektedir. Manisa ve Aliğa arasında da ortalama tır trafiği yüksektir. En fazla ortalama tır trafik yoğunluğu 2022 yılında 32 bin ve 35 bin arasındadır (Şekil 6.12-B). İzmir Bölgesi'nde devlet yollarında ortalama kamyon trafik yoğunluğu incelendiğinde ise en yoğun yolların tır trafik yoğunluğuna benzer şekilde İzmir merkezi – Aliğa aksı, İzmir merkez - Manisa aksı, İzmir merkez – Uşak aksı ve Aydın-Denizli aksında olduğu görülmektedir. Ortalama kamyon trafik hacmi en yüksek 2 bin ve 3,5 bin arasındadır (Şekil 6.12-C).

İzmir Bölgesi'nde ortalama otobüs trafik yoğunluğu incelendiğinde en yüksek yoğunluğun İzmir merkezi – Bergama aksında olduğu; ikinci en yüksek trafik yoğunluğunun ise İzmir merkezi-Akhisar aksı, İzmir

merkezi – Uşak aksında olduğu görülmektedir. İzmir merkezi – Torbalı aksında ve Aydın – Denizli aksında da yüksek ortalama otobüs trafik yoğunluğu bulunmaktadır (Şekil 6.12-D).

ŞEKİL 6.12. Otoyol Hacim (Taşıt/Gün) (A) Ortalama Yoğunluk, (B) Tır Yoğunluğu, (C) Kamyon Yoğunluğu, (D) Otobüs Yoğunluğu (2021)

Kaynak: Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2021

Karayolları Genel Müdürlüğü İzmir Bölgesi'nde bulunan 3 otoyol için istatistik yayımlamaktadır. Birincisi Çeşme Otoyolu olarak anılan Çeşme -Güzelbahçe arası yolcu ve yük akışlarını sağlayan uzunluğu 72 km olan ve günlük ortalama 91 bin hafif taşıt, 12 bin ağır taşıt ve toplam 103 bin taşıtın kullandığı otoyoldur. İkincisi ise toplam 90 km uzunluğunda olan ve günlük ortalama 131,5 bin hafif taşıt, 43,3 bin ağır taşıt ve toplamda 175 bin taşıtın kullandığı Işıkkent-Germencik otoyoludur. Üçüncüsü ise 40 km uzunluğunda günlük ortalama 291 bin hafif taşıtın, 65,3 bin ağır taşıtın ve 357 bin toplam taşıtın kullandığı Balçova-Karşıyaka arasında yük ve yolcu akışının sağlandığı İzmir çevre yolu otoyoludur. Otoyol bölümlerine dair ayrıntılı istatistikler Tablo 6.1'de sunulmuştur.

TABLO 6.1. İzmir Bölgesi Otoyol İstatistikleri (2022)

Kesim - adı	Uzunluk km	Hafif taşıt Taşıt/Gün	Ağır taşıt Taşıt/Gün	Toplam
Şehitlik - Seferihisar	12,5	52.186	4.576	56.762
Seferihisar - Urla	9,7	25.897	2.951	28.848
Urla - Karaburun	9,2	18.089	2.390	20.479
Karaburun - Zeytinler	12,5	14.727	2.035	16.762
Zeytinler - Alaçatı	17	13.790	1.908	15.698
Alaçatı - Çeşme	11,1	5.963	1.098	7.061
Işıkkent - Tahtalıçay	11,1	37.343	13.139	50.482
Tahtalıçay - Torbalı	13,6	34.447	11.411	45.858
Torbalı - Belevi	21,6	26.285	8.660	34.945
Belevi - Germencik	22,0	21.066	8.233	29.299
Germencik - Şevketiye	21,7	18.965	7.215	26.180
Balçova - Gaziemir	9,6	58.353	5.899	64.252
Gaziemir - Otoyol ayr.	9,0	67.924	10.982	78.906
Otoyol ayr. - Üniversite ayr.	11,5	90.810	21.535	112.345
Üniversite ayr. - Karşıyaka	9,7	74.167	26.129	100.296

Kaynak: Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2022

YER-SİS projesi kapsamında iller arası (81 il) gelen yönünde otobüs seferlerinin miktarı ölçülmüştür. Bölgeler ve iller arası ilişkileri çözümleme konusunda bilgi sunan otobüs seferleri incelendiğinde, gelen yönünde İzmir Bölgesi'ne en çok sayıda otobüsün 1. sırada İstanbul Bölgesi'nden, 2. sırada Bursa'dan, 3. sırada Aydın'dan, 4. sırada Manisa'dan ve 5. sırada Balıkesir'den gelmekte olduğu görülmektedir (Şekil 6.13).

ŞEKİL 6.13. İzmir Bölgesi'ne Gelen Yönünde Otobüs Seferleri (2018)

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2020

Otobüs seferleri giden yönünde incelendiğinde, İzmir Bölgesi'nden en çok sayıda giden otobüsün 1. sırada İstanbul Bölgesi'ne, 2. sırada Bursa'ya, 3. sırada Aydın'a, 4. sırada Denizli'ye ve 5. sırada Manisa'ya gittiği görülmektedir (Şekil 6.14).

ŞEKİL 6.14. İzmir Bölgesi'nden Giden Yönünde Otobüs Seferleri (2018)

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2020

Havayolu Trafiği

İzmir Adnan Menderes Havalimanı'ndan 2023 yılında 64 yabancı ve 21 yerli destinasyona sefer bulunmaktadır. Yıllara göre havalimanları yolcu sayıları incelendiğinde, 2010 yılında İzmir Bölgesi'nde bulunan İzmir Adnan Menderes Havalimanı'nı 7,5 milyon yolcu kullanmıştır. Bu sayı 2022 yılında 9,8 milyon yolcu olarak ölçülmüş olsa da Covid-19 Pandemisi öncesi İzmir Adnan Menderes Havalimanı'nı kullanan yolcu sayısının 2018 yılında 13,4 milyon mertebesine ulaştığı görülmektedir (Tablo 6.2).

2010-2022 periyodunda 3 büyük şehrin havalimanı ve yolcu sayıları karşılaştırıldığında, İzmir Adnan Menderes Havalimanı yolcu sayısının %31 oranında artmış olduğu anlaşılmaktadır. İstanbul Bölgesi'nde yer alan havalimanlarından İstanbul Atatürk ve İstanbul havalimanlarının zaman serileri birleştirildiğinde yolcu sayısındaki artışın %101 oranında olduğu görülmektedir. Aynı dönemde Sabiha Gökçen havalimanındaki yolcu sayısı artışı %175 iken Ankara Esenboğa havalimanında bu oran %12'dir (Tablo 6.2).

TABLO 6.2. Yıllar Bazında Havalimanları Yolcu Sayıları (2010-2022)

Yıl	İzmir Adnan Menderes	İstanbul Atatürk	İstanbul Havalimanı	İstanbul Sabiha Gökçen	Ankara Esenboğa
2010	7.485.098	32.143.819	-	11.189.678	7.763.914
2011	8.523.533	37.394.694	-	13.124.670	8.485.467
2012	9.355.902	45.091.962	-	14.686.052	9.273.108
2013	10.233.140	51.297.790	-	18.521.762	10.942.060
2014	10.970.663	56.695.166	-	23.494.646	11.035.606
2015	12.178.100	61.332.124	-	28.108.738	12.113.439
2016	12.051.243	60.415.470	-	29.667.853	13.044.116
2017	12.824.310	64.106.014	-	31.386.038	15.817.158
2018	13.410.378	68.346.784	95.205	34.133.617	16.740.003

Yıl	İzmir Adnan Menderes	İstanbul Atatürk	İstanbul Havalimanı	İstanbul Sabiha Gökçen	Ankara Esenboğa
2019	12.365.256	16.112.804	52.009.220	35.560.610	13.740.595
2020	5.464.858	-	23.410.380	16.951.190	5.162.569
2021	7.569.054	454	37.181.907	24.900.907	7.029.630
2022	9.834.578	-	64.518.073	30.737.854	8.679.594

Kaynak: DHMI, 2022

Devlet Hava Meydanları İşletmesi'nden edinilen havalimanları bazında yük trafiğine dair veriler Tablo 6.3'te sunulmuştur. İstanbul, Sabiha Gökçen ve Antalya havalimanlarının ardından 139 bin ton yük ile İzmir Adnan Menderes Havalimanı dördüncü sırada yer almaktadır.

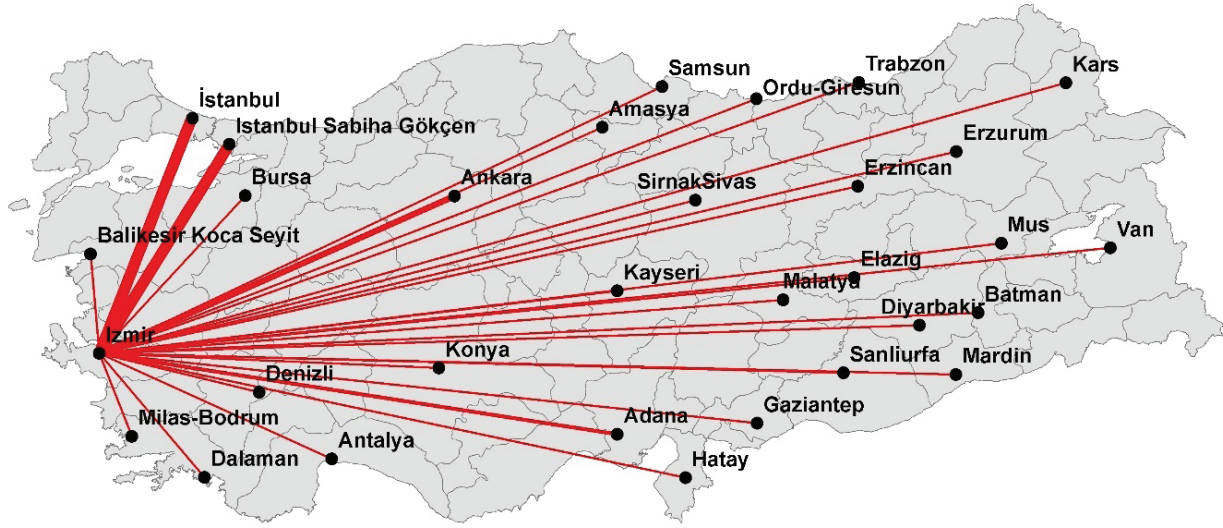
TABLO 6.3. Yıllar Bazında Havalimanları Yük Trafiği (2010-2022) (Ton)

Yıl	İstanbul	İstanbul Atatürk	İstanbul Sabiha Gökçen	Antalya	İzmir Adnan Menderes	Ankara Esenboğa
2010		943.673	171.524	447.480	94.718	88.955
2011		1.069.656	184.013	508.540	100.792	92.928
2012		1.231.504	176.750	325.362	108.710	95.517
2013		1.433.153	229.387	345.307	121.371	108.876
2014		1.631.528	283.065	361.548	127.643	110.266
2015		1.754.724	329.409	347.894	134.616	113.023
2016		1.907.028	341.215	228.717	120.922	112.073
2017		2.188.947	348.021	295.853	128.990	130.521
2018	610	2.428.869	374.961	368.731	126.631	132.504
2019	1.492.908	1.112.088	389.919	424.495	133.452	119.957
2020	965.640	830.208	219.197	116.303	71.677	59.236
2021	1.529.778	841.615	304.918	256.948	109.133	78.897
2022	2.700.482	58.650	365.963	403.079	138.968	94.387

Kaynak: DHMI, 2022

İzmir Bölgesi'nden en fazla miktarda uçuş, yolcu ve yük trafiği İstanbul, Ankara ve Adana bölgelerinde bulunan havalimanları yönündedir. Trabzon, Diyarbakır, Kayseri, Van ve Antalya illeri yönlü havayolu trafiğinin yoğun olarak kullanıldığı verilerden anlaşılmaktadır. İzmir Adnan Menderes Havalimanı'ndan Türkiye'nin doğusunda kuzeyinde ve güneyinde yer alan 8 saatlik araç yolculuğu mesafesinden daha uzak mesafede bulunan bölgesel merkezlere de yoğun biçimde uçuş yapıldığı görülmektedir. Uçuş yapılan merkezler Şekil 6.15'te sunulmuştur.

ŞEKİL 6.15. İzmir Adnan Menderes Havalimanı'ndan Uçuş Yapılan Havalimanları (2017)

Kaynak: DHMİ, 2017

Denizyolu Trafiği

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Denizcilik Genel Müdürlüğü verilerine göre 2022 yılında Türkiye'de elleçlenen yük miktarı 542,6 milyon tona yükselmiştir. 2022 yılında İzmir Bölgesi'nde elleçlenen yük miktarı ise 91,8 milyon tondur. 2022 yılında İzmir Bölgesi'nde elleçlenen yük Türkiye'de elleçlenen yükün %16,9'i kadardır. 2011-2022 periyodunda İzmir Bölgesi'nin Türkiye'de elleçlenen yük içerisindeki payının %13,7'den %16,9'e yükseldiği görülmektedir. 2011-2022 periyodunda Türkiye ve İzmir limanlarında elleçlenen yük miktarının değişimi incelendiğinde, Türkiye'de elleçlenen yük miktarının %49,3 oranında artarken İzmir Bölgesi'nde elleçlenen yük miktarının %84,5 arttığı görülmektedir (Tablo 6.4).

TABLO 6.4. Yıllara Göre Liman Başkanlıkları Bazında Yük Elleçleme (2011-2022) (Ton)

Yıl	Türkiye	İzmir Limanları	İzmir / Türkiye (%)
2011	363.346.723	49.740.219	13,7
2012	387.426.232	54.103.994	14
2013	384.930.758	52.630.143	13,7
2014	383.120.619	54.568.020	14,2
2015	416.036.695	59.815.737	14,4
2016	430.201.162	61.813.049	14,4
2017	471.173.896	67.157.805	14,3
2018	460.153.560	64.800.719	14,1
2019	484.168.412	77.098.663	15,9
2020	496.642.652	80.070.434	16,1
2021	526.306.784	84.452.318	16,5
2022	542.610.283	91.776.752	16,9
2011-2022 (%)	49,3	84,5	-

Kaynak: Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2022e

2022 yılında Türkiye'deki limanlarda elleçlenen yük miktarı liman hacimlerine göre Şekil 6.16'da sunulmuştur. En yüksek miktarda yükün İzmir ve İstanbul Bölgesi limanlarında elleçlendiği, bu limanları Mersin ve Iskenderun limanlarının takip ettiği görülmektedir (Şekil 6.16).

ŞEKİL 6.16. 2022 Yılı Liman Başkanlıkları Bazında Yük Elleçleme

Kaynak: Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2022e

Elleçlenen konteyner miktarları karşılaştırıldığında, İzmir Bölgesi'nde bulunan limanlarda 2011 yılında 1 milyon konteyner elleçlenirken bu sayının 2022 yılında 1,9 milyon konteynere yükseldiği görülmektedir. 2011-2022 periyodunda Türkiye'de elleçlenen konteyner sayısı %89,6 artarken İzmir Bölgesi limanlarında elleçlenen konteyner sayısı %79,5 oranında artış göstermiştir (Tablo 6.5). 2022 yılında limanlara göre elleçlenen konteyner sayısı Şekil 6.17'de sunulmuştur. Buna göre payı en yüksek olan limanlar Ambarlı, Kocaeli, Mersin, Tekirdağ ve Aliğa limanlarıdır. (Şekil 6.17).

TABLO 6.5. Yıllara Göre Liman Başkanlıkları Bazında Konteyner Elleçleme (2011-2022)

Yıl	Türkiye	İzmir Limanları	İzmir / Türkiye (%)
2011	6.523.506	1.049.633	16,09
2012	7.192.396	1.109.372	15,42
2013	7.899.933	1.149.617	14,55
2014	8.351.122	1.215.274	14,55
2015	8.146.398	1.229.816	15,10
2016	8.761.974	1.321.749	15,09
2017	10.010.536	1.432.245	14,31
2018	10.843.998	1.555.613	14,35
2019	11.591.838	1.674.159	14,44
2020	11.626.650	1.711.609	14,72
2021	12.591.470	1.905.743	15,14
2022	12.366.382	1.884.116	15,24
2011-2022 (%)	89,6	79,5	-

Kaynak: Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2022e

ŞEKİL 6.17. 2022 Yılı Liman Başkanlıkları Bazında Konteyner Elleçleme

Kaynak: Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2022e

B. Sağlık Hizmetleri Altyapısı

Sağlık hizmet altyapısı ve sağlık göstergeleri bölgelerin gelişmişlik ve kalkınma düzeylerine dair bilgiler sunmaktadır. 2013-2020 döneminde, Türkiye genelinde doğuştan beklenen yaşam süresi erkeklerde 75,3'ten 75,7'ya yükselirken kadınlarda bu oran 80,7'den 81,1'e yükselmiştir. Ankara ve İstanbul'a benzer şekilde İzmir'de de doğuştan beklenen yaşam süresi Türkiye ortalamasının üzerindedir (Tablo 6.6). Buna karşın Avrupa Birliği'nin 28 ülkesinin 2020 yılı yaşam süreleri ortalaması ile kıyaslandığında İzmir, erkeklerde 1,5 yıl kadınlarda ise 1,2 yıl daha düşük beklenen yaşam süresine sahiptir.

TABLO 6.6. Doğuştan Beklenen Yaşam Süresi (2013-2020)

Cinsiyet	Yıl	Türkiye	İzmir	İstanbul	Ankara
Erkek	2013-2014	75,3	75,8	75,8	76,6
	2015-2017	75,3	75,8	75,8	76,7
	2018-2020	75,6	76,0	76,2	76,5
Kadın	2013-2014	80,7	81,9	81,5	81,9
	2015-2017	80,8	81,6	81,5	81,9
	2018-2020	81,1	82,0	82,0	82,0

Kaynak: TÜİK, 2022k

Sağlık sisteminin durumunu gösteren bir diğer önemli gösterge olan bebek ölüm hızı değerleri İzmir Bölgesi'nde Türkiye ortalamasından düşük olmasına karşı Ankara ve İstanbul'dan yüksektir. 2009-2022 döneminde Türkiye'deki ortalama değişime benzer şekilde İzmir'de de bebek ölüm hızı düşme eğilimi göstermiş ve 2022 yılına gelindiğinde binde 8,9 seviyesine gerilemiştir (Tablo 6.7).

TABLO 6.7. Bebek Ölüm Hızı (2009-2022) (Binde)

Yıl	Türkiye	İzmir	İstanbul	Ankara
2009	13,9	13,2	11,4	10,2
2010	12,0	9,7	9,6	8,4
2011	11,6	10,8	7,9	9,2
2012	11,6	10,9	8,6	8,4
2013	10,8	7,1	8,0	7,9
2014	11,1	9,1	8,9	6,9
2015	10,2	8,5	8,2	7,3
2016	9,8	7,1	8,0	6,7
2017	9,3	6,9	7,6	7,2
2018	9,3	7,1	7,6	7,7
2019	9,3	7,4	7,4	7,6
2020	8,7	6,2	6,7	6,9
2021	9,3	7,9	6,9	7,3
2022	9,2	8,9	6,9	7,3

Kaynak: TÜİK, 2022k

Yıllara göre kamu hastanelerinin (Sağlık Bakanlığı) sayıları incelendiğinde, 2010 yılında Türkiye’de 843 olan hastane sayısının 2021 yılında 908’e yükselmiş olduğu görülmektedir. İzmir Bölgesi’nde 2010 yılında 29 olan kamu hastane sayısı 2021 yılında değişmemiştir. 2010 yılında İzmir Bölgesi’nde bulunan kamu hastanelerinin Türkiye’deki payı %3,75’tir ve bu oran 2021 yılında %3,19’a gerilemiştir. 2010-2021 periyodunda kamu hastanesi sayısı Türkiye’de %7,71, Ankara’da %5,88, İstanbul’da %3,85 oranında artarken İzmir Bölgesi’nde değişmemiştir.

TABLO 6.8. Sağlık Bakanlığı Hastane Sayıları (2010-2021)

Yıl	Türkiye	İzmir	İstanbul	Ankara	İzmir / Türkiye (%)	İstanbul / Türkiye (%)	Ankara / Türkiye (%)
2010	843	29	52	34	3,75	6,17	4,03
2011	840	29	52	35	3,75	6,19	4,17
2012	832	27	52	34	3,49	6,25	4,09
2013	854	29	55	38	3,75	6,44	4,45
2014	866	28	57	37	3,62	6,58	4,27
2015	865	28	55	37	3,62	6,36	4,28
2016	876	28	56	40	3,62	6,39	4,57
2017	879	28	54	40	3,62	6,14	4,55
2018	889	28	53	40	3,62	5,96	4,50
2019	895	29	54	36	3,75	6,03	4,02
2020	900	28	54	36	3,62	6,00	4,00
2021	908	29	54	36	3,19	5,95	3,96
2010-2021	7,71	0,00	3,85	5,88	-	-	-

Kaynak: TÜİK, 2022b

Diğer bir önemli sağlık kapasitesi göstergesi olan özel hastane sayıları incelendiğinde, 2010 yılında Türkiye’de 489 olan özel hastane sayısının 2021 yılında 571’e yükseldiği görülmektedir. İzmir Bölgesi’nde ise 2010 yılında 16 özel hastane varken bu sayı 2021 yılında 31’e yükselmiştir. İzmir Bölgesi’nde bulunan özel hastane sayısının Türkiye içindeki payı 2010 yılında %3,9 iken bu oran yıllar içinde düzenli artarak 2021 yılında %5,4’e yükselmiştir. 2010-2021 periyodunda Türkiye’de özel hastane sayıları %16,8 oranında artmıştır. İzmir Bölgesi için bu oran %63,2, İstanbul Bölgesi için %6,5 ve Ankara Bölgesi için %35,7 şeklindedir (Tablo 6.9).

TABLO 6.9. Özel Hastane Sayıları (2010-2021)

Yıl	Türkiye	İzmir	İstanbul	Ankara	İzmir / Türkiye (%)	İstanbul / Türkiye (%)	Ankara / Türkiye (%)
2010	489	19	154	28	3,89	31,49	5,73
2011	503	20	152	29	3,98	30,22	5,77
2012	541	23	158	31	4,25	29,21	5,73
2013	550	24	162	31	4,36	29,45	5,64
2014	556	25	163	37	4,50	29,32	6,65
2015	562	23	162	36	4,09	28,83	6,41
2016	565	25	166	36	4,42	29,38	6,37
2017	571	27	168	37	4,73	29,42	6,48
2018	577	27	167	38	4,68	28,94	6,59
2019	575	28	165	37	4,87	28,70	6,43
2020	566	30	162	37	5,30	28,62	6,54
2021	571	31	164	38	5,43	28,72	6,65
2010-2021 (%)	16,77	63,16	6,49	35,71	-	-	-

Kaynak: TÜİK, 2022b

Sağlık Bakanlığı verilerine göre 2010 yılında Türkiye’de 62 üniversite hastanesi bulunmakta iken bu sayı 2021 yılında 68’e yükselmiştir. Güncel durumda İzmir Bölgesi’nde 3 adet üniversite hastanesi bulunmaktadır.

İzmir Bölgesi’nde yıllara göre hastane yatak sayıları incelendiğinde, 2010 yılında 11.758 olan toplam hastane yatak sayısının 2021 yılına gelindiğinde 12.329’a yükseldiği görülmektedir. 2010-2021 periyodunda Sağlık Bakanlığına ait hastanelerde yatak sayısı %2 oranında artarken özel hastanelerdeki yatak sayısında %204 oranında kayda değer bir artış yaşanmıştır (Tablo 6.10).

TABLO 6.10. İzmir Bölgesi Hastane Yatak Sayıları (2010-2021)

Yıl	Sağlık Bakanlığı	Özel	Üniversite	Diğer	Toplam
2010	6.281	972	2.830	1.675	11.758
2011	6.320	1.367	2.979	512	11.178
2012	6.300	1.590	2.976	548	11.414
2013	6.188	1.597	2.976	600	11.361
2014	6.083	1.835	2.976	558	11.452

Yıl	Sağlık Bakanlığı	Özel	Üniversite	Diğer	Toplam
2015	6.051	1.882	2.983	550	11.466
2016	6.349	2.238	2.834	0	11.421
2017	6.538	2.415	2.969	0	11.922
2018	6.712	2.301	2.969	0	11.982
2019	6.756	2.521	2.971	0	12.248
2020	6.270	2.836	2.971	0	12.077
2021	6.404	2.954	2.971	0	12.329
2010-2021 (%)	1,96	203,91	4,98	-100	4,86

Kaynak: TÜİK, 2022b

İzmir Bölgesi'nde sağlık personeli sayıları incelendiğinde 2010 yılında toplam 26.686 olan sağlık personeli sayısının 2021 yılında 44.364'e yükseldiği görülmektedir. 2010-2021 periyodunda uzman hekim sayısı %42 oranında artarken pratisyen hekim sayısı %9, asistan hekim sayısı %65, diş hekimi sayısı %46, hemşire sayısı %79, ebe sayısı %6, eczacı sayısı %22 oranında artmıştır. İzmir Bölgesi'nde toplam sağlık personeli sayısı 2010-2022 döneminde %66 oranında artmıştır (Tablo 6.11).

TABLO 6.11. İzmir Bölgesi Sağlık Personeli Sayısı (2010-2021)

Yıl	Uzman Hekim	Pratisyen Hekim	Asistan Hekim	Diş Hekimi	Hemşire	Ebe	Eczacı	Diğer	Toplam
2010	4.708	2.131	1.934	1.760	7.036	2.539	1.848	4.730	26.686
2011	4.724	2.210	1.925	1.727	7.494	2.627	1.850	5.402	27.959
2012	5.061	2.139	1.868	1.593	8.394	2.647	1.855	6.226	29.783
2013	5.688	2.149	1.907	1.549	8.491	2.713	1.874	7.476	31.847
2014	5.772	2.268	1.830	1.604	8.599	2.846	1.880	7.523	32.322
2015	5.872	2.294	1.830	1.759	9.017	2.876	1.891	7.717	33.256
2016	5.759	2.224	1.830	1.857	8.750	2.787	1.895	7.454	32.556
2017	6.377	2.381	2.142	2.003	9.241	2.718	2.050	8.364	35.276
2018	6.256	2.323	2.468	2.226	10.093	2.715	2.015	8.853	36.949
2019	6.299	2.366	2.518	2.309	10.219	2.684	2.144	9.189	37.728
2020	6.347	2.190	2.975	2.389	11.628	2.707	2.195	10.127	40.558
2021	6.692	2.332	3.200	2.571	12.618	2.698	2.253	12.000	44.364
2010-2021 (%)	42,14	9,43	65,46	46,08	79,33	6,26	21,92	153,70	66,24

Kaynak: TÜİK, 2022b

Yıllara göre bin kişi başına düşen toplam hekim sayısı verisi incelendiğinde Türkiye'deki artışa paralel şekilde İzmir'de de yıllar içinde artış olduğu görülmektedir. İzmir Bölgesi'nde bin kişi başına düşen toplam hekim sayısı 2010 yılında 2,2 iken 2021 yılına gelindiğinde bu gösterge 2,8'e yükselmiştir (Tablo 6.12).

TABLO 6.12. Bin Kişi Başına Düşen Toplam Hekim Sayısı (2010-2021)

Yıl	Türkiye	İzmir	İstanbul	Ankara
2010	1,7	2,2	1,9	3,5
2011	1,7	2,2	1,9	3,1
2012	1,7	2,3	1,9	3,1
2013	1,7	2,4	1,8	3,2
2014	1,7	2,4	1,9	3,1
2015	1,8	2,4	2,0	3,1
2016	1,8	2,3	2,2	3,1
2017	1,9	2,5	2,0	3,1
2018	1,9	2,6	2,2	3,0
2019	1,9	2,6	2,2	3,1
2020	2,0	2,6	2,5	3,4
2021	2,2	2,8	2,7	3,6

Kaynak: TÜİK, 2022b

Yıllara göre yüz bin kişi başına düşen toplam hastane yatak sayısı İzmir Bölgesi'nde 2010 yılında 298 iken 2021 yılında bu sayı 279'e gerilemiştir. 2010-2021 periyodunda Türkiye ve İstanbul'un yüz bin kişi başına hastane yatak sayılarında artış görülürken İzmir'de düşüş yaşanmıştır (Tablo 6.13). Mevcut durumda İzmir'in kişi başına hastane yatak sayısı Türkiye ortalamasının altındadır. Ancak İzmir Şehir Hastanesi'nin hizmete girmesi ile bu değer önemli ölçüde artacağı değerlendirilmektedir.

TABLO 6.13. Yüz Bin Kişi Başına Toplam Hastane Yatak Sayısı (2010-2021)

Yıl	Türkiye	İzmir	İstanbul	Ankara
2010	272	298	255	463
2011	260	282	230	378
2012	265	285	233	375
2013	264	280	234	357
2014	266	278	234	362
2015	266	275	233	344
2016	273	270	244	352
2017	279	279	253	338
2018	283	277	261	332
2019	286	280	262	343
2020	300	275	300	350
2021	301	279	296	335

Kaynak: TÜİK, 2022b

YER-SİS projesi kapsamında bir yerleşimden diğer yerleşimlere sağlık hizmeti için gidenlerin ve gelenlerin mobilitesi ölçülmüştür. Kentsel alt yapılar bulunduğu bölge nüfusunun yanında ek olarak diğer bölge ve illerin nüfuslarına da hizmet sunmakta ve bir mobilite oluşturmaktadır. Söz konusu mobilitenin şiddeti ve biçimi, iller ve bölgeler arası ilişkili olma düzeyini ve yerleşim kademelenmelerinin düzeyini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda adres kaydı başka illerde olup tedavi amacıyla İzmir Bölgesi'nde bulunan hastanelere gelen hastalar incelendiğinde ön plana çıkan ilk beş il, İstanbul, Manisa, Artvin, Aydın, Balıkesir ve Muğla illeridir (Şekil 6.18). Benzer şekilde İzmir Bölgesi'nden diğer bölgelerde bulunan hastanelere tedavi amacıyla gidenler incelendiğinde, sırasıyla Manisa, İstanbul, Ankara, Muğla ve Aydın illeri öne çıkmaktadır (Şekil 6.19).

ŞEKİL 6.18. İzmir Bölgesi'ne Hastane İçin Gelenler (2019)

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2020

ŞEKİL 6.19. İzmir Bölgesi'nden Hastane İçin Gidenler (2019)

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2020

C. Kültürel Hizmet Altyapısı

Kütüphaneler bölgelerin kültürel hizmet alt yapısında önemli yere sahiptir. İzmir Bölgesi'nde halk kütüphanesi sayısı 2012 yılında 37 iken bu sayı 2022 yılında yaklaşık %8,1'lik bir artışla 40'a yükselmiştir. Ancak İzmir'deki artış oranı, Türkiye ortalamasının da altında kalmıştır. 2012-2022 döneminde Ankara ve İstanbul'un kütüphane sayılarının tüm Türkiye içindeki payları artarken İzmir'in payı bu dönemde düşüş göstermiş ve %3.2'ye gerilemiştir (Tablo 6.14).

TABLO 6.14. Halk Kütüphanesi Sayısı (2012-2022)

Yıl	Türkiye	İzmir	İstanbul	Ankara	(%) İzmir	(%) İstanbul	(%) Ankara
2012	1.112	37	36	41	3,33	3,24	3,69
2013	1.118	38	36	41	3,40	3,22	3,67
2014	1.121	38	35	42	3,39	3,12	3,75
2015	1.130	38	35	42	3,36	3,10	3,72
2016	1.137	38	35	42	3,34	3,08	3,69
2017	1.146	38	36	43	3,32	3,14	3,75
2018	1.162	38	38	45	3,27	3,27	3,87
2019	1.182	38	39	47	3,21	3,30	3,98
2020	1.213	38	48	57	3,13	3,96	4,70
2021	1.252	40	62	64	3,19	4,95	5,11
2022	1.257	40	69	72	3,18	5,49	5,73
(%) 2012-2022	13,04	8,11	91,67	75,61	-	-	-

Kaynak: TÜİK, 2022I

Kültürel hizmet alt yapısında önemli yere sahip bir diğer unsur müzelerdir. İzmir Bölgesi'nde Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı müze sayısı 2014-2021 periyodu boyunca değişmemiş ve 10 olarak kalmıştır. Bu gösterge İstanbul'da düşüş, Ankara'da ise yükselme eğilimindedir. İzmir ve İstanbul Bölgeleri'nin Türkiye'deki müze sayısı içindeki payları yıllar nezdinde azalmaktadır (Tablo 6.15). İzmir'de mevcut Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı 1 adet müzenin yapımı devam etmektedir.

TABLO 6.15. Kültür ve Turizm Bakanlığına Bağlı Müze Sayısı (2014-2021)

Yıl	Türkiye	İzmir	İstanbul	Ankara	(%) İzmir	(%) İstanbul	(%) Ankara
2014	192	10	19	5	5,21	9,90	2,60
2015	193	10	18	5	5,18	9,33	2,59
2016	193	10	18	5	5,18	9,33	2,59
2017	199	10	19	5	5,03	9,55	2,51
2018	200	10	17	6	5,00	8,50	3,00
2019	199	10	13	5	5,03	6,53	2,51
2020	205	10	15	6	4,88	7,32	2,93
2021	210	10	15	6	4,76	7,14	2,86
(%) 2014-2021	9,38	0,00	-21,05	20,00	-	-	-

Kaynak: TÜİK, 2022I

Özel müzeler de bölgelerin ekonomilerine önemli girdiler sağlayan kültürel hizmet altyapılarıdır. İzmir Bölgesi'nde 2014 yılında 17 olan özel müze sayısı 2021 yılında 19'a yükselmiştir. 2014-2021 periyodunda Türkiye'deki hızlı artışa paralel şekilde İstanbul ve Ankara Bölgeleri'ndeki özel müze sayısı kayda değer bir artış göstermiş; ancak, İzmir Bölgesi'ndeki artış yaklaşık %12 oranında kalmış ve İzmir'in Türkiye'deki payı düşüş göstermiştir (Tablo 6.16).

TABLO 6.16. Özel Müze Sayısı (2014-2021)

Yıl	Türkiye	İzmir	İstanbul	Ankara	(%) İzmir	(%) İstanbul	(%) Ankara
2014	200	17	46	37	8,50	23,00	18,50
2015	216	17	51	39	7,87	23,61	18,06
2016	224	17	51	40	7,59	22,77	17,86
2017	239	17	56	41	7,11	23,43	17,15
2018	251	17	59	40	6,77	23,51	15,94
2019	268	17	62	46	6,34	23,13	17,16
2020	289	19	65	49	6,57	22,49	16,96
2021	309	19	63	52	6,15	20,39	16,83
(%) 2014-2021	54,50	11,76	36,96	40,54	-	-	-

Kaynak: TÜİK, 2022I

Halk kütüphanelerinden bin kişi başına yararlanma sayısı incelendiğinde 2012-2022 döneminde Türkiye'de %22 ve İzmir'de %27'lik bir artış gözlemlenmektedir. Pandemi öncesi dönemde İzmir Bölgesi halk kütüphanelerinden Ankara ve İstanbul'a kıyasla daha yoğun şekilde yararlanıyor olmasına karşın 2021-2022 yıllarında bu durum değişmiş ve İzmir bu üç il içinde en düşük konuma gerilemiştir. Güncel durumda İzmir'de bin kişi başına kütüphanelerden yararlanma sayısı 108'dir ve bu değer pandemi öncesindeki seviyenin neredeyse yarısıdır (Tablo 6.17).

TABLO 6.17. Halk Kütüphanelerinden Bin Kişi Başına Yararlanma Sayısı (2012-2022)

Yıl	Türkiye	İzmir	İstanbul	Ankara
2012	258	85	32	107
2013	264	73	34	110
2014	268	85	40	113
2015	299	129	45	122
2016	292	151	54	134
2017	310	161	79	129
2018	344	166	89	144
2019	378	213	102	189
2020	155	63	34	67
2021	185	61	78	90
2022	314	108	131	162
(%) 2012-2022	21,71	27,06	309,38	51,40

Kaynak: TÜİK, 2022I

İzmir Bölgesi'nde 2014 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı müzelere ziyaretçi sayısı 3 milyon civarında iken bu sayı 2021 yılında %57,7 azalarak 1,2 milyona düşmüştür. Pandemi döneminin yarattığı negatif etki hesaba katılmazsa İzmir'in müze ziyaretçi sayısının yıllar içinde dalgalanan bir seyri olduğu söylenebilir. Buna karşın tüm Türkiye içindeki payı yıllar içinde azalma eğilimindedir (Tablo 6.18).

TABLO 6.18. Kültür ve Turizm Bakanlığına Bağlı Müze Ziyaretçi Sayısı (2014-2021)

Yıl	Türkiye	İzmir	İstanbul	Ankara	(%) İzmir	(%) İstanbul	(%) Ankara
2014	29.799.790	3.022.429	9.412.353	622.544	10,14	31,59	2,09
2015	28.122.934	2.915.258	8.797.229	760.374	10,37	31,28	2,70
2016	17.247.440	1.669.001	3.807.644	518.324	9,68	22,08	3,01
2017	20.509.746	1.724.101	4.884.790	671.891	8,41	23,82	3,28
2018	28.169.615	2.476.621	7.387.680	691.464	8,79	26,23	2,45
2019	35.048.417	3.059.225	7.798.283	986.538	8,73	22,25	2,81
2020	9.241.912	704.776	803.386	180.518	7,63	8,69	1,95
2021	16.635.380	1.277.860	1.104.509	486.070	7,68	6,64	2,92
(%) 2014-2021	-44,18	-57,72	-88,27	-21,92	-	-	-

Kaynak: TÜİK, 2022/

2014-2021 periyodunda özel müze ziyaretçi sayısı %18,7 oranında azalmıştır. İzmir Bölgesi'nde 2014 yılında 129 bin özel müze ziyaretçi sayısı bulunmakta olup, bu sayı 2021 yılında 61 bin ziyaretçiye düşmüştür. Pandeminin etkileri özel müze ziyaretçi sayısının tüm Türkiye ile birlikte İstanbul, Ankara ve İzmir için ciddi oranda düşmesine neden olmuştur. Pandemi öncesi 2014-2019 süreci incelendiğinde İzmir'deki ziyaretçi sayısının iki katından fazla bir artış gösterdiği görülmektedir (Tablo 6.19).

TABLO 6.19. Özel Müze Ziyaretçi Sayısı (2014-2021)

Yıl	Türkiye	İzmir	İstanbul	Ankara	(%) İzmir	(%) İstanbul	(%) Ankara
2014	8.131.778	129.383	4.396.599	839.512	1,59	54,07	10,32
2015	8.925.132	280.604	4.381.894	912.666	3,14	49,10	10,23
2016	8.040.090	387.076	2.947.664	871.393	4,81	36,66	10,84
2017	10.151.930	376.164	3.902.978	1.068.876	3,71	38,45	10,53
2018	12.478.229	389.094	4.755.063	1.522.924	3,12	38,11	12,20
2019	16.258.132	312.073	5.930.711	1.654.270	1,92	36,48	10,18
2020	4.514.571	106.424	1.640.471	542.683	2,36	36,34	12,02
2021	6.609.937	61.143	1.250.641	960.443	0,93	18,92	14,53
(%) 2014-2021	-18,71	-52,74	-71,55	14,40			

Kaynak: TÜİK, 2022/

Kültürel hizmet alt yapısı İzmir Bölgesi özelinde incelendiğinde 1/25.000 Ölçekli İzmir Büyükşehir Bütünü Çevre Düzeni Planı açıklama raporunda kültürel tesis alanı miktarı 39,2 hektardır. Kültürel tesis alanının toplam arazi kullanımı içerisindeki payı %0,4'tür. İzmir Bölgesi'nde 76,1 hektar fuar, panayır ve festival alanı bulunmaktadır ve arazi kullanım türü içerisinde fuar, panayır ve festival alanının payı %0,8'dir (Tablo 6.20).

TABLO 6.20. İzmir Bütünü Yeşil ve Büyük Açık Alan Dağılımı (2021)

Yeşil ve Büyük Açık Alan	Alan (ha)	Arazi Kullanım Türü İçerisindeki %	Toplam Alan İçerisindeki %
Bölge Parkı/Büyük Kentsel Yeşil Alan	2.970	30,8	0,6
Tabiat Parkı	528,2	5,5	0,1
Ekoloji Parkı	748,2	7,8	0,1
Fuar, Panayır, Festival Alanı	76,1	0,8	0
Botanik Bahçesi (Arboretum)	151,7	1,6	0
Kentsel ve Bölgesel Büyük Spor	265,6	2,8	0
Üniversite Yerleşke Alanları	4.323,9	44,8	0,8
Sağlık Tesisleri	222,5	2,3	0
Kültürel Tesis Alanı	39,2	0,4	0
Kentsel Sosyal Altyapı Alanları	184,2	1,9	0
Eğitim Siteleri	135,1	1,4	0
Toplam	9.644,7	100	1,8

Kaynak: İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2021

D. Konut Piyasası

Konut fiyatlarının hanehalkı gelirine oranı, konut sahipliği ile ilgili temel veriler ve geliştirilebilecek alanlar aşağıdaki tablo ve görsellerde sunulmuştur. İzmir Bölgesi'nde konut satışları 2015-2022 periyodunda incelendiğinde 2015 yılında 77.419 olan konut satışı 2022 yılında 83.066 konuta yükselmiştir. İzmir Bölgesi'nde yabancılara yapılan satışlar incelendiğinde 2013 yılında 194 konutun yabancılara satıldığı görülmektedir. Bu sayı 2020 yılında 908'e ve 2022 yılında ise 1.322'ye yükselmiştir.

İlçelere göre konut satış sayıları incelendiğinde, 2015 yılında en çok konutun satışının sırasıyla Karşıyaka, Buca ve Karabağlar ilçelerinde gerçekleştiği görülmektedir. 2015 yılında konut satış sayısının en düşük olduğu ilçeler ise Kiraz, Kınık ve Bayındır ilçeleridir. 2022 yılında en yüksek konut satış sayısının gerçekleştiği ilçeler ise sırasıyla Buca, Karşıyaka ve Menemen ilçeleridir. 2015-2022 periyodunda konut satış sayısında en yüksek artışlar; Kiraz ilçesinde %362 oranında, Bornova ilçesinde %71 oranında ve Seferihisar ilçesinde %64 oranında gerçekleşmiştir. Bu dönemde konut satış sayısı Bayındır ilçesinde %42 oranında ve Karşıyaka ilçesinde %28 oranında azalmıştır. İzmir Bölgesi'nde konut satış sayıları 2015-2022 periyodunda %7,3 oranında artmıştır (Tablo 6.21). Özellikle 2020 yılındaki artışlar göz önünde bulundurulduğunda İzmir konut piyasasındaki hareketliliğin pandemi koşullarından pozitif etkilendiği düşünülmektedir.

TABLO 6.21. İzmir İlçeleri Yıllara Göre Konut Satış Sayıları (2015-2022)

İlçeler	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2015-2022 (%)
Aliağa	2.035	2.379	1.785	1.639	1.690	2.210	1.916	1.723	-15,33
Balçova	1.652	1.667	1.756	1.399	1.378	1.572	1.637	1.493	-9,62
Bayındır	205	79	117	84	79	205	102	119	-41,95
Bayraklı	3.804	3.939	4.212	3.518	3.503	4.246	3.517	3.378	-11,20

İlçeler	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2015-2022 (%)
Bergama	1.321	1.368	1.701	1.499	1.822	2.027	1.836	1.742	31,87
Bornova	3.518	3.886	4.670	4.411	5.055	5.692	5.446	6.024	71,23
Buca	7.682	8.200	10.208	9.695	10.626	11.299	10.211	10.007	30,27
Çeşme	1.550	1.612	1.484	1.314	1.319	1.872	1.892	1.533	-1,10
Çiğli	4.505	5.886	5.561	5.312	6.094	7.488	5.585	4.901	8,79
Dikili	2.253	2.205	2.115	1.955	2.029	2.445	2.329	2.043	-9,32
Foça	1.130	1.387	1.325	1.269	1.250	1.734	1.583	1.479	30,88
Gaziemir	1.817	1.858	2.017	1.562	1.624	1.794	1.612	1.403	-22,78
Güzelbahçe	808	913	913	801	753	1.028	1.020	731	-9,53
Karabağlar	7.394	6.652	6.504	5.940	5.452	6.509	6.284	5.712	-22,75
Karaburun	444	590	725	683	494	899	771	591	33,11
Karşıyaka	10.936	9.982	9.510	7.888	8.604	9.741	8.669	7.843	-28,28
Kemalpaşa	1.649	1.749	1.436	1.240	1.440	1.933	1.943	1.909	15,77
Kınık	47	53	86	25	81	21	24	70	48,94
Kiraz	26	21	20	26	43	165	154	120	361,54
Konak	4.852	4.906	4.725	3.885	4.151	4.636	4.693	6.072	25,14
Menderes	1.955	2.318	2.495	2.239	2.307	2.449	2.031	1.865	-4,60
Menemen	4.576	4.868	4.989	4.712	4.724	5.976	6.633	6.550	43,14
Narlıdere	1.087	1.087	1.143	944	928	1.131	1.135	938	-13,71
Ödemiş	1.880	1.875	2.031	1.822	1.741	2.056	1.875	2.059	9,52
Seferihisar	1.558	2.196	2.601	2.415	2.476	3.234	3.195	2.553	63,86
Selçuk	610	556	694	581	665	712	706	795	30,33
Tire	1.487	1.449	1.455	1.242	1.362	1.629	1.466	1.384	-6,93
Torbalı	5.364	5.807	6.335	5.980	5.958	6.890	6.537	6.603	23,10
Urla	1.274	1.418	1.174	1.110	1.167	1.547	1.576	1.426	11,93
Toplam	77.419	80.906	83.787	75.190	78.815	93.140	86.378	83.066	7,29

Kaynak: TÜİK, 2022m

İzmir Bölgesi'nde 2013 yılında ilk satışı gerçekleşen 28.491 konut bulunmakta iken bu sayı 2022 yılında 23.281'e gerilemiştir. İzmir Bölgesi'nde ikinci el konut satış sayıları incelendiğinde ise 2013 yılında 43.930 olan konut satış sayısının 2022 yılında 60.221'e yükseldiği görülmektedir. 2013-2022 periyodunda konut satış sayıları ilk satışta, %18 oranında azalırken ikinci el satışta %37 artış gerçekleşmiştir. Bahsi geçen dönemde yıllar bazında ikinci el konut satışının ilk satıştan önde olduğu görülmektedir (Tablo 6.22).

TABLO 6.22. Yıllara göre İzmir Bölgesi İlk Satış ve İkinci El Satış Ayrımında Konut Sayıları (2013-2022)

Yıl	İlk Satış	İkinci El Satış
2013	28.491	43.930
2014	29.357	42.422
2015	31.065	46.731
2016	32.609	48.707
2017	34.661	49.523
2018	32.872	42.800
2019	28.079	51.142
2020	27.534	65.923
2021	23.216	63.506
2022	23.281	60.221
(%) 2013-2022	-18,29	37,08

Kaynak: TÜİK, 2022m

2021 yılı İzmir ilçeleri konut satış tutarları incelendiğinde ilçe toplamında en yüksek değerler Karşıyaka ilçesinde 9,1 milyar TL, Bornova ilçesinde 7,7 milyar TL, Buca ilçesinde 7,5 milyar TL, Çeşme ilçesinde 7,1 milyar TL şeklinde gerçekleşmiştir. İlçe toplamında en düşük değerler ise Beydağ, Kiraz ve Kınık ilçelerindedir. Birim satış fiyatları ilçeler bazında incelendiğinde ise en yüksek satış Narlıdere ilçesinde 1,1 milyon TL, Çeşme ilçesinde 1,08 milyon TL ve Güzelbahçe ilçesinde 880 bin TL şeklindedir (Tablo 6.23).

TABLO 6.23. İzmir İlçeleri Konut Satış Tutarları (2021)

İlçeler	Toplam Satış Tutarı (Milyar TL)	Birim Satış Fiyatı (Milyon TL)
Narlıdere	2,72	1,10
Çeşme	7,08	1,08
Güzelbahçe	2,31	0,88
Gaziemir	3,27	0,74
Urla	4,57	0,73
Bornova	7,73	0,58
Karşıyaka	9,08	0,53
Çiğli	6,65	0,52
Bayraklı	4,12	0,49
Konak	5,59	0,47
Aliağa	2,64	0,42
Balçova	1,51	0,42
Seferihisar	3,56	0,39
Foça	1,54	0,36
Menemen	4,95	0,35

İlçeler	Toplam Satış Tutarı (Milyar TL)	Birim Satış Fiyatı (Milyon TL)
Menderes	3,68	0,33
Karabağlar	4,61	0,32
Kemalpaşa	3,02	0,32
Selçuk	0,78	0,29
Buca	7,51	0,28
Torbalı	5,05	0,28
Karaburun	0,86	0,26
Dikili	2,27	0,26
Tire	1,47	0,24
Bergama	1,74	0,21
Ödemiş	1,70	0,19
Kınık	0,26	0,13
Kiraz	0,18	0,10
Bayındır	0,46	0,09
Beydağ	0,06	0,09

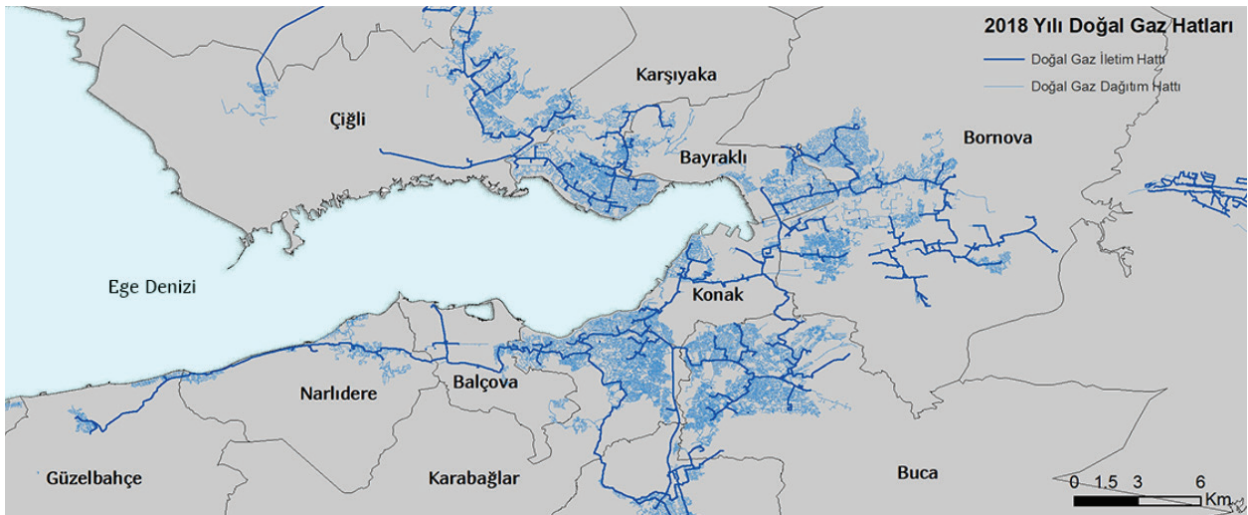
Kaynak: İZKA, 2022

E. Kentsel Altyapı

Kentsel alt yapı sistemleri yerleşim merkezleri için elektrik ağları, içme suyu ve kanalizasyon ağları, doğalgaz boru hattı ağları, internet kablo ağları, karayolu, demiryolu ağları gibi mekânsal olarak yer yer örtüşen kentsel hizmet sağlayıcılarıdır.

İzmir Bölgesi doğalgaz ağı Şekil 6.20'de sunulmuştur. İzmir Bölgesi'nde 2018 yılı sonuna kadar toplam 706 km çelik hat, 3744 km polietilen ana hat, 1.660 km servis hattı döşenmiş olup 2019 yılı itibarıyla yaklaşık bir milyon aboneye hizmet verilmektedir (Zengin, 2021).

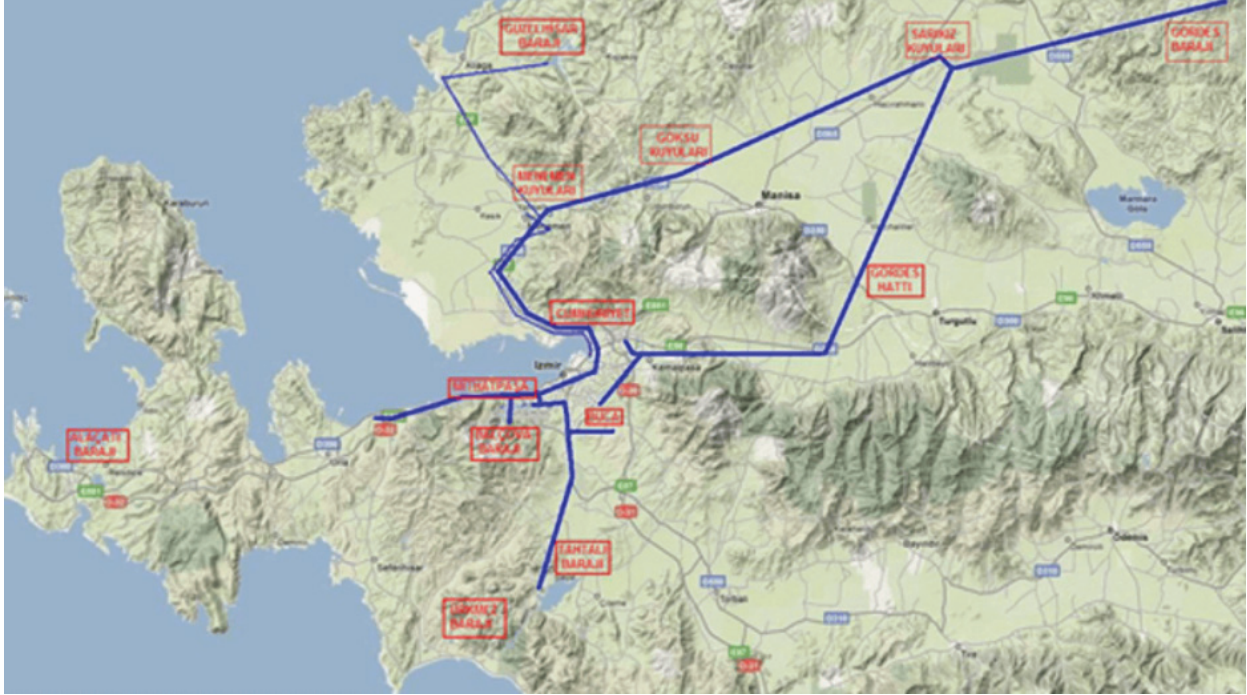
ŞEKİL 6.20. İzmir Bölgesi Doğal Gaz Ağı

Kaynak: İzmir Kentsel Alt Yapı Araştırma Projesi, 2022

İzmir Bölgesi'nde içme ve kullanma suyu, yeraltı su kaynaklarından Sarıkız (Manisa-Saruhanlı), Göksu (Manisa-Muradiye), Çavuşköy (Menemen), Halkapınar, Pınarbaşı, Buca ve Sarnıç derin kuyuları; Tahtalı barajı (Menderes), Balçova barajı, Gördes barajı (Manisa) ve yüzeysel su kaynaklarından sağlanmaktadır (İZSU, 2022a). İzmir metropoliten merkezin su dağıtım sistemi bütünlük yapıda olduğundan farklı su kaynaklarından elde edilen su, sisteme farklı noktalardan giriş yaparak sistemde birleşmektedir. Metropoliten merkez dışında kalan ilçelerde ise içme ve kullanma suyu yerleşim yerlerinin kendi su kaynaklarından sağlanmaktadır (Şekil 6.21).

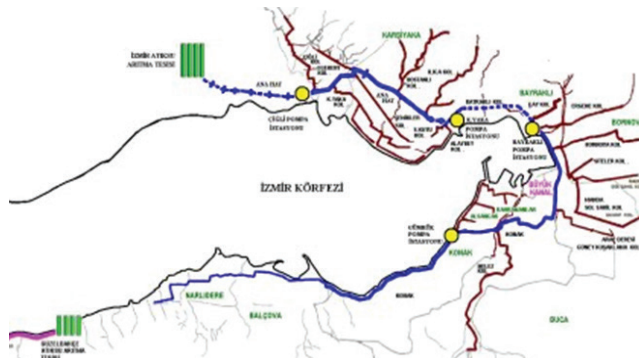
ŞEKİL 6.21. İzmir Bölgesi Su Dağıtım Ağı

Kaynak: İZSU, 2022a

İzmir Bölgesi'nde kanalizasyon alt yapısı Şekil 6.22'de sunulmuştur. İZSU verilerine göre İzmir Bölgesi'nde yaklaşık 4.150 km uzunluğunda ana kanalizasyon şebekesi ve 100 km uzunluğunda ikincil toplayıcı kanalizasyon hatlarıyla atıksular toplanmaktadır. Toplanan atıksular Narlıdere atıksu arıtma tesisinden Çiğli atıksu arıtma tesisine kadar 42 km uzunluğundaki ana kuşaklama kanalı ve 4 adet pompa istasyonu aracılığıyla iletilmektedir. Arıtma tesisinden çıkan arıtılmış su ise 8 m genişliğinde 2 m derinliğinde ve 2,5 km uzunluğundaki betonarme açık kanal ile denize deşarj edilmektedir (İZSU, 2022b).

ŞEKİL 6.22. İzmir Bölgesi Kanalizasyon Ağı

Kaynak: İZSU, 2022b

F. Teknolojik Altyapı

İzmir Bölgesi'nde yıllara göre telekomünikasyon istatistikleri incelendiğinde, hızlı gelişim gösteren akıllı telefon gibi teknolojiler sonucunda mobil iletişimi arttığı ve geleneksel sabit iletişim araçlarının kullanıcı sayısının azaldığı görülmektedir. 2011 yılında sabit telefon erişim hat sayısının 1 milyon civarında olduğu ancak bu sayının 2022 yılında 678 bine gerilediği görülmektedir. Bölgede 2011-2022 döneminde sabit telefon erişim hat sayısı %36 oranında azalmıştır. Sabit telefon santral sayısı da 2011 yılında 2,8 milyon iken bu sayı 2022 yılında 1 milyonun altına inmiştir. 2011-2022 periyodunda sabit telefon santral kapasitesi %65 oranında gerilemiştir. Ankesörlü telefon sayısı 2011 yılında 5 bin 700 iken bu sayı 2022 yılında yaklaşık %45 azalarak 3 bin civarına düşmüştür (Tablo 6.24).

TABLO 6.24. İzmir Bölgesi Yıllara Göre Telekomünikasyon İstatistikleri (2011-2022)

Gösterge	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Sabit Telefon Erişim Hat Sayısı (Bin)	1.063	922	946	866	787	749	790	747	733	768	745	678
Sabit Telefon Santral Kapasitesi (Milyon)	2,81	2,82	1,60	1,57	1,47	1,41	1,36	1,28	1,03	1,07	1,02	0,98
Ankesörlü Telefon Sayısı (Bin)	5,70	6,03	5,97	5,93	5,85	5,83	5,81	5,91	4,31	4,03	3,39	3,08
Mobil Telefon Abone Sayısı (Milyon)	3,77	3,85	3,89	3,92	3,91	4,02	4,07	4,12	4,21	4,30	4,43	4,55
Genişbant İnternet Abone Sayısı- Toplam (Milyon)	0,93	1,29	2,00	2,43	2,77	3,49	3,83	4,11	4,30	4,61	4,91	5,10
Sabit Genişbant İnternet Abone Sayısı- Toplam (Milyon)	0,59	0,61	0,64	0,07	0,73	0,79	0,88	0,97	1,00	1,12	1,20	1,25
Fiber Abone Sayısı (Bin)	39	85	131	158	182	208	245	280	304	347	396	442
xDSL Abone Sayısı (Bin)	503	474	465	468	490	521	570	609	607	67	699	697
Kablo Abone Sayısı (Bin)	44	46	43	48	52	59	64	69	77	84	85	86
Mobil Genişbant İnternet Abone Sayısı - Toplam (Milyon)	0,34	0,68	1,35	1,76	2,05	2,70	2,95	3,15	3,30	3,50	3,71	3,85
Mobil Bilgisayardan İnternet (Bin)	96	113	115	91	110	86	55	41	44	30	28	43
Mobil Cepden İnternet (Milyon)	0,24	0,57	1,24	1,67	1,94	2,62	2,90	3,11	3,26	3,47	3,69	3,81
Kablo TV Abone Sayısı (Bin)	131	129	121	118	113	110	108	105	103	102	98	96
Fiber-Optik Kablo Uzunluğu (Bin km)	-	9,56	11,18	11,90	13,10	14,31	15,88	17,63	19,19	20,8	22,56	24,62

Mobil telefon abone sayıları incelendiğinde ise farklı bir büyüme eğilimi ile karşılaşılmaktadır. 2011 yılında 3,77 milyon olan mobil abone sayısı 2022 yılında 4,55 milyona yükselmiştir. İzmir Bölgesi'nde toplam genişbant internet abone sayısı 2011 yılında 930 bin iken bu sayı 2022 yılında dört katından fazla bir artışla 5,1 milyona yükselmiştir. İzmir Bölgesi'nde sabit genişbant internet abone sayısı ise 2011 yılında 590 bin iken 2022 yılında iki katını geçerek 1,25 milyona yükselmiştir.

Fiber internet abone sayısı 2011 yılında 39 bin iken 2022 yılında yaklaşık on bir katına çıkmış ve 442 bine yükselmiştir. Benzer şekilde, mobil cihazların yaygınlaşması ile de mobil genişbant internet abone sayısı on bir yılda on kat artarak 2022 yılında 3,85 milyon abone sayısına yükselmiştir. Mobil cepten internet abone sayısı da benzer bir artış ile 2022 yılında 3,81 milyon seviyesine yükselmiştir. 2012 yılında İzmir Bölgesi'nde fiber-optik kablo uzunluğu 9.556 km iken bu değer 2022 yılında 24.622 km'ye yükselmiştir. 2011-2022 periyodunda İzmir'in sahip olduğu fiber-optik kablo uzunluğu yaklaşık %157 oranında artmıştır. Sanayi 4.0, dijital dönüşüm, büyük veri ve IoT gibi alanların bölgede gelişimi için güçlü fiber internet altyapısı kritik önemdedir. Gelişen ve yaygınlaşan teknolojinin sunduğu imkânlar ve hizmetler giderek artmakta ve İzmir'in teknolojik altyapısı bu ihtiyaca cevap verecek şekilde gelişim göstermektedir.

G. Değerlendirme

Bölgesel kalkınma literatüründe yaşam kalitesi ve altyapı olanaklarının büyüme ve kalkınmaya olan pozitif etkileri ampirik olarak ortaya konmuştur. İzmir Bölgesi mevcut ulaşım olanakları açısından ülkemizin en avantajlı bölgelerinde birsidir. Öte yandan bölgenin, ülkenin en batısında yer alması hızlı, güvenilir ve alternatifleri bulunması gereken ulaşım altyapısı ihtiyacını artırmaktadır. İzmir tarihsel açıdan bir liman kentidir ve bölge ekonomisi yüzyıllardır üretim ile desteklenen ticaret ve hizmet sektörleri üzerine dayanmaktadır. Bölge tarım açısından da önemli ürün hacmi ve potansiyele sahiptir. Yakın süreçte tamamlanan Kuzey Ege Otoyolu ve İstanbul-İzmir Otoyolu'nun ekonomik aktivite ve yerleşim desenleri üzerindeki etkileri henüz bütünü ile ortaya çıkmamıştır. Halihazırda yapımı süren Aydın-Denizli Otoyolu'nun da hizmete girmesi ile bölgenin karasal ulaşım olanakları ve erişilebilirliği en üst seviyeye çıkacaktır. Çandarlı Limanı'nın tamamlanması ve karayolu ile demiryolu entegrasyonlarının hayata geçtiği durumda İzmir Bölgesi için mal akışına yönelik çok farklı ve üst düzey bir ulaşım sistemi kurulmuş olacaktır. Sistemin çalışmasında hayati öneme sahip lojistik ve depolama alanlarının planlanması son derece önemlidir. Aksi durumda sistemin optimal biçimde çalışması ve maksimum fayda sağlaması olanaklı olmayacaktır. Mevcut ve planlanan projelerin gerçekleştirilmesi ile İzmir'in yüksek hızlı tren ağına dahil olması ile yerleşimler arası yolcu taşımacılığı için de bölgede yeni bir sayfa açılacaktır. Ancak bölge ölçeğindeki bu ulaşım altyapısı yatırımlarının temel amacı refah ve yaşam kalitesinin artırılmasıdır. Artan erişebilirlik ile doğal, kültürel alanlar ile tarım alanları üzerinde oluşacak yapılaşma baskısı ancak özenli bir planlama süreci ile giderilebilir.

Kentsel yaşam kalitesini doğrudan etkilen bir diğer husus ise kent içi ulaşım kolaylığı ve erişilebilirliktir. İzmir merkez kentinin sahip olduğu nüfus büyüklüğü, kent içi ulaşımında sadece lastik tekerlekli ulaşım türleri üzerine odaklanan yaklaşımları yetersiz kılmaktadır. Son yıllarda farklı ölçeklerdeki (tramvay, metro, İZBAN) altyapı yatırımı planlamaları ve imalatları kent içi ulaşım olumlu katkılar yapmıştır. Ancak İzmir ölçeğinde bir metropolde kentsel ulaşımında raylı sistemlerin aldığı payın artması gerektiği tartışmalıdır. Yeni hatlar ile birlikte kent içinde farklı ulaşım türleri arasındaki aktarma noktalarının artırılması ve zenginleştirilmesi gerekmektedir. Hiç kuşkusuz deniz ulaşımı da dahil olmak üzere farklı ulaşım türlerine ait hatlar ne kadar fazla birbirleri ile temas ederse türler arasında geçiş o derece kolay ve cazip hale gelmektedir. Sistemin bütüncül biçimde verimli çalışması da aktarma noktalarının yeterli sayıda ve uygun konumda planlanması ile mümkündür. Ayrıca kent planlamasında mahalle ölçeğinde kısa sürede ve yürüme mesafesinde günlük tüm ihtiyaçlara ulaşılabilmesine yönelik yaklaşımlar hem kentsel ulaşım sistemi üzerinden yükü alacak hem de bireysel hareketliliğin artırılmasına yönelik hedefler ile örtüşecektir.

Bölgede kaliteli kentsel ve kırsal yaşam sürdürülmesi için atıksu yönetiminin eksiksiz yapılması ve gelecekteki su ihtiyacının doğru tahmin edilmesi esastır. Su açısından çok zengin olmayan ülkemiz ve İzmir Bölgesi için gelecek yıllara yönelik su ihtiyacının gerçekçi biçimde ortaya konması ve su kullanım planlaması yapılması çok önemlidir. Yaşam kalitesi açısından bir başka önemli bileşen ise barınma sorununun toplumun her kademesi için bir problem olmaktan çıkmasını sağlayacak konut politikalarının sürdürülmesi ve bu politikaların yeteriz kaldığı durumlarda yenilerinin oluşturularak devreye sokulmasıdır. 30 Ekim 2020 tarihli Ege Denizi depremi Bayraklı ve Bornova başta olmak üzere pek çok merkez ilçede can kaybına neden olurken, kentteki konut stokunun azalmasına neden olmuştur. Bölgede deprem sonrası TOKİ eli ile gerçekleştirilen konut arzı tamamlanana kadar konut stokunda yaşanan bu azalma dış göç ve yüksek enflasyon gibi diğer bileşenleri ile birlikte dar gelirli aileler ve öğrenciler başta olmak üzere toplumun önemli bir bölümü için barınma sorunu yaşanmasına neden olmuştur. Merkezi yönetimden yerel yönetimlere tüm kurumların birlikte ve aynı hedef doğrultusunda hareket ettiği durumda konut sorunu İzmir Bölgesi'nde önemli bir problem olmaktan çıkabilir. Kentte ve kırdaki güvenli ve sağlam binalarda, donatı alanları eksiksiz olan ve çevre kalitesi yüksek alanlarda yaşama tüm bireylerin hakkıdır.

Temel yaşamsal ihtiyaçların giderilmesinin yanında yüksek yaşam kalitesine ulaşılması için kentsel ve kırsal yerleşim alanlarının kültürel ve sosyal alanlar ile zenginleştirilmesi esastır. Yerli ve yabancı turistler için İzmir Bölgesi'nin bir çekim merkezi haline gelmesi için de bölgedeki sosyal ve kültürel alan sayı ve çeşitliliğinin artırılması gerekmektedir. Bu çerçevede bölgede yapımı devam eden Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı müze inşaatı önemli ve değerlidir. Ancak zengin kültürel ve sosyal çevrenin oluşması için sadece kamu kaynakları kullanımı ile yapılan girişimler yeterli olmamaktadır. Özel sektörün de müze, kütüphane, sahne, performans sanatları salonu, sosyal tesis gibi kamusal kullanıma yönelik yatırımlar yapması bölgede teşvik edilebilecek hususlar arasındadır.

7. TURİZM, DOĞAL VE TARİHİ DEĞERLER

A. Turizm

Kültür ve Turizm Bakanlığının sınır giriş-çıkış istatistiklerine göre, Türkiye'ye gelen yabancı turistlerin en fazla giriş yaptığı sınır kapılarının bağlı olduğu iller sırasıyla İstanbul ve Antalya olup İzmir; Edirne, Muğla ve Artvin'den sonra gelmektedir. (Tablo 7.1). Öte yandan deniz ve hava yoluyla gelen yabancılar esas alındığında ise İzmir; İstanbul, Antalya ve Muğla'dan sonra dördüncü sırada yer almaktadır.

Yabancı ziyaretçiler İzmir Bölgesi'ne en çok hava yoluyla gelmektedir. Deniz yoluyla bölgeye giriş yapılan sınır kapıları Çeşme, İzmir Merkez, Aliğa, Dikili, Foça ve Seferihisar ilçelerinde bulunmaktadır.

TABLO 7.1. Türkiye'ye Gelen Yabancı Ziyaretçilerin Sınır Kapılarının Bağlı Olduğu İllere ve Giriş Yoluna Göre Dağılımı

İller	Deniz	Hava	Kara	Tren	Toplam	Oranı (%)
İstanbul	234.367	15.973.408	-	-	16.207.775	36,35
Antalya	60.998	12.658.561	-	-	12.719.559	28,53
Edirne	-	-	4.550.287	17.505	4.567.792	10,24
Muğla	533.457	2.425.338	-	-	2.958.795	6,64
Artvin	614	414	1.709.195	-	1.710.223	3,84
İzmir	126.145	1.355.960	-	-	1.482.105	3,32
Türkiye Toplam	1.668.358	33.932.465	8.966.718	19.026	44.586.567	100,00

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022

Son üç yılda İzmir'e gelen yabancı turist sayıları karşılaştırıldığında, tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgının turizm üzerindeki olumsuz etkilerinin 2022 yılında büyük oranda silindiğini söylemek mümkündür. Pandemi kısıtlamaları nedeniyle 2020 yılında bölgeye yalnızca 297 bin, 2021 yılında ise 698 bin turist gelmiştir. Buna karşın 2022 yılında İzmir, 1 milyon 465 bin yabancı turist ağırlamış olup bir önceki yıla göre %110 oranında artış kaydedilmiştir. Bölgeye yabancı turist girişinin en yoğun olduğu dönem Temmuz ve Ağustos aylarıdır (Tablo 7.2).

TABLO 7.2. İzmir'e Gelen Yabancıların Yıllara ve Aylara Göre Dağılımı (2019-2022)

Aylar	2019	2020	2021	2022	Değişim Oranı 2021-2022 (%)
Ocak	20.022	27.901	4.752	23.473	394
Şubat	23.919	32.771	5.155	26.044	405
Mart	37.515	11.920	13.909	40.595	192
Nisan	72.395	53	13.764	87.764	538
Mayıs	96.342	30	20.731	127.633	516
Haziran	168.636	15.270	59.327	192.553	225

Aylar	2019	2020	2021	2022	Değişim Oranı 2021-2022 (%)
Temmuz	238.924	57.864	216.984	281.537	30
Ağustos	209.909	66.368	126.748	251.303	98
Eylül	166.766	42.852	85.446	190.693	123
Ekim	115.969	25.043	83.588	152.224	82
Kasım	32.585	7.226	26.663	42.286	59
Aralık	41.652	10.144	41.284	48.901	18
Genel Toplam	1.224.634	297.442	698.351	1.465.006	110

Kaynak: İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022

2022 yılı Aralık ayında İzmir'e havayolu girişlerinde pandemi öncesi 2019 yılına göre %20 oranında, toplamda ise %17 oranında artış kaydedilmiştir.

TABLO 7.3. İzmir'e Gelen Yabancıların Giriş Yoluna ve Yıllara Göre Dağılımı (2019-2022)

Giriş Yolu	2019	2020	2021	2022	2019-2022 Değişim (%)
Havayolu	35.848	9.663	40.109	43.156	20,4
Denizyolu	5.804	481	1.175	5.745	-1,0
Toplam	41.652	10.144	41.284	48.901	17,4

Kaynak: İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022

İzmir'e gelen turistlerin yaklaşık 1,3 milyonu Adnan Menderes Havalimanı üzerinden bölgeye giriş yaparken 76 bini Çeşme Limanı'ndan, 37 bini Alsancak Limanı'ndan, 9 bini Aliğa Limanı'ndan, 5 bini Dikili Limanı'ndan ve 370'i Seferihisar Limanı'ndan İzmir'e giriş yapmıştır.

TABLO 7.4. İzmir İli Sınır Kapılarından Giriş Yapan Turist Sayısı (2019-2022)

Yıl	A. Menderes Havalimanı	Alsancak Limanı		Aliğa Limanı		Çeşme Limanı		Dikili Limanı		Foça Limanı		Seferihisar Limanı		Toplam
	Giriş	Giriş	G.B.	Giriş	G.B.	Giriş	G.B.	Giriş	G. B.	Giriş	G.B.	Giriş	G.B.	
2019	1.113.357	12.901	0	21.209	0	73.672	0	1.837	0	23	0	1.635	0	1.224.634
2020	281.944	2.814	0	7.318	0	5.145	0	221	0	0	0	0	0	297.442
2021	691.826	1.280	752	4.255	2.659	944	537	43	23	0	0	3	0	698.351
2022	1.337.186	3.504	33.572	8.968	0	68.319	7.771	643	4.673	0	0	370	0	1.465.006

Kaynak: İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022 (G.B.: Günubirlik)

2022 yılında İzmir'e gelen yabancı turistlerin ülkelere göre dağılımına bakıldığında, Almanlar ilk sıradaki yerini korumaktadır. Almanya'yı sırasıyla İngiltere, Hollanda, Fransa ve Polonya takip etmektedir. Görüldüğü üzere, İzmir'e gelen ziyaretçilerin %90'dan fazlası Avrupa ülkelerindendir. Son 3 yıllık dönemde yabancı turistlerin ülkelere göre dağılımı incelendiğinde, İsviçre, Azerbaycan ve Polonya'nın payının oldukça arttığı görülmektedir (Tablo 7.5).

TABLO 7.5. İzmir'e Gelen Yabancı Turistlerin Ülkelere Dağılımı (2019-2022)

Ülke	2019	2020	2021	2022	2019-2022 Değişim (%)
Almanya	395.329	126.507	334.857	530.754	34
İngiltere	119.495	34.371	9.090	158.661	33
Hollanda	78.528	20.511	55.291	99.973	27
Fransa	53.461	13.538	32.061	67.407	26
Polonya	41.542	3.042	28.821	66.162	59
İran	62.333	1.543	39.323	61.629	-1
Belçika	46.133	6.336	21.852	44.841	-3
Azerbaycan	21.132	2.990	32.209	35.874	70
İsviçre	20.497	9.564	18.209	34.526	68
Rusya	25.848	1.828	7.719	30.204	17

Kaynak: İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın güncel tesis istatistikleri incelediğinde İzmir Bölgesi'nde 278 işletme belgeli, 60 yatırım belgeli ve 1.391 basit konaklama türünde toplamda 1.729 adet tesis bulunduğu görülmektedir. Bu tesislerin sahip olduğu toplam yatak kapasitesi 91.943'dür (Tablo 7.6). Ayrıca İzmir'de 11.349 yatak kapasitesine sahip 28 adet çevreye duyarlı belgeli tesis bulunmaktadır.

TABLO 7.6. Türkiye, Ege Bölgesi ve İzmir Bölgesi'nde Tesis Sayıları ve Kapasiteleri (2023)

Bölge	İşletme Belgeli		Yatırım Belgeli		Basit Konaklama		Toplam	
	Tesis	Yatak	Tesis	Yatak	Tesis	Yatak	Tesis	Yatak
Türkiye	4.969	1.100.139	715	168.604	15.147	676.883	20.831	1.945.626
Ege Bölgesi	961	205.071	181	46.691	4.307	188.642	5.449	440.404
İzmir	278	42.968	60	11.401	1.391	37.574	1.729	91.943

Kaynak: KTB Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü (2023 Haziran)

Konaklama istatistiklerine göre 2022 yılında İzmir Bölgesi'nde turizm işletme belgeli tesislere gelen yerli ve yabancı toplam 3,4 milyon misafir 7 milyon geceleme gerçekleştirmiştir. Aynı dönemde turizm işletme belgeli tesislerin doluluk oranı %46,7 olurken bu sayı %54,9 olan Türkiye genelinin gerisinde kalmıştır (Tablo 7.7).

TABLO 7.7. İzmir Bölgesi Turizm İşletme ve Belediye Belgeli Tesislerin Konaklama İstatistikleri

Tesis Türü	Tesis Geliş Sayısı (Bin)			Geceleme (Bin)			Ortalama Kalış Süresi (Gün)			Doluluk Oranı (%)			
Tesis Türü	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	İzmir Toplam	Türkiye Toplam
İşletme Belgeli Tesis	1.212	2.171	3.383	2.985	4.003	6.988	2,5	1,8	2,1	20,0	26,8	46,7	54,9
Belediye Belgeli Tesis	115	347	462	235	617	851	2,0	1,8	1,8	11,9	31,3	43,2	45,6

Kaynak: KTB Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, 2022

B. Korunan Alanlar

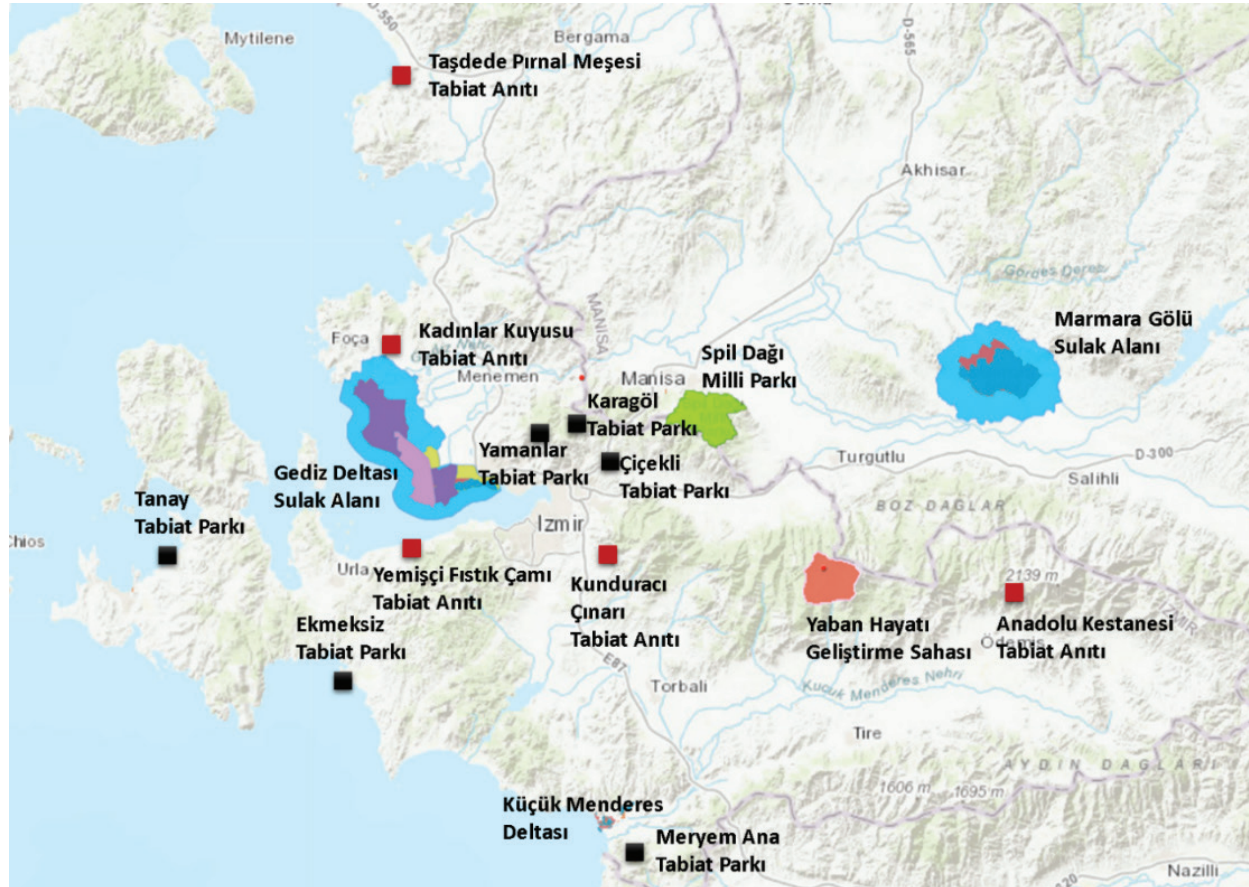
Korunan alan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelik kapsamında “milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, doğal sit alanları, sulak alanlar, özel çevre koruma bölgeleri ve benzeri koruma statüsü bulunan, biyolojik çeşitliliğin, doğal ve bununla ilişkili kültürel kaynakların korunması ve devamlılığının sağlanması amacıyla ilgili mevzuata göre tespit edilen ve yönetilen kara ya da deniz alanı” olarak ifade edilmektedir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2012).

Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü verilerine göre İzmir il sınırları içinde milli park statüsünde bir alan bulunmamakla birlikte ülkemizdeki 262 tabiat parkından 8'i İzmir'de yer almaktadır. Bunlar; Selçuk ilçesindeki Meryemana Tabiat Parkı, Seferihisar Ekmeksiz Plajı, Çeşme Tanay, Bornova Çiçekli, Torbalı Efeoğlu, Menderes Gümöldür, Yamanlar Dağı ve Karagöl Tabiat Parkı'dır (Şekil 7.1).

Ülkemizdeki 113 tabiat anıtından 10'u İzmir il sınırları içinde bulunmaktadır. Bunlar; Anadolu Kestanesi, Kunduracı Çınarı, Taşdede Pırnal Meşesi, Teos Menengici, Ovacık Köyü Anadolu Kestanesi, Yarendere Fıstıkçamı, Yemişçi Çınarı, Yemişçi Fıstıkçamı, Kadınlar Kuyusu Koca Menengici, Dede Menengici Tabiat Anıtı'dır. Ülkemizdeki 85 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahasından (YHGS) 3'ü İzmir'dedir. Bunlar, su kuşlarının izlendiği Selçuk-Gebekirse Gölü ile Homa Dalyanı; karaca geyiklerinin izlendiği Bayındır-Ovacık YHGS'dir.

İzmir'in koruma altındaki tek sulak alanı Gediz Deltası, aynı zamanda uluslararası Ramsar Alanı statüsündedir. Bu bakımdan ülkemizdeki 14 Ramsar Alanından biridir. İzmir Kuş Cenneti olarak da anılan deltada, dünyanın en büyük yapay flamingo üreme adası mevcuttur.

ŞEKİL 7.1. Doğa Koruma, Milli Parklar ve Sulak Alanlar

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022d

Özel Çevre Koruma Bölgesi (ÖÇKA) statüsündeki alanlar, Akdeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması (Barselona) sözleşmesinin taraf ülkelere getirdiği bir yükümlülüktür. Ekolojik olarak önemli ancak sanayi, turizm ve yapılaşma alan kullanımlarının baskısı altında bozulma veya yok olma riski bulunan alanları tanımlamaktadır. İfade edilen bu alanlar Bakanlar Kurulu Kararı ile özel koruma altına alınmaktadır (Resmi Gazete, 2018).

İzmir Bölgesi sınırları içerisinde Foça ve Karaburun-Ildır Körfezi olmak üzere 2 adet ÖÇKA statüsünde alan bulunmaktadır. Foça, nesli tehlike altında olan türler arasında yer alan Akdeniz fokuna (*Monachus monachus*) ev sahipliği yapıyor olması nedeniyle 1990 yılında ÖÇKA ilan edilmiştir. İzmir'de ikinci olarak Karaburun Yarımadası ve Ildır Körfezi denizel alanı ile adaları kapsayan 946,5 km² bölge Karaburun-Ildır Körfezi adıyla 2019 yılında Cumhurbaşkanlığı Kararı ile ÖÇKA ilan edilmiştir.

C. Tarihi Koruma Alanları

İzmir, kadim tarihi boyunca ev sahipliği yaptığı medeniyetlerden miras kalan tarihi koruma alanlarına sahiptir. 2022 yılı itibarıyla 950 arkeolojik sit alanı, 48 kentsel sit alanı, 25 tarihi sit alanı, 5 kentsel arkeolojik sit alanı, 5 arkeolojik ve tarihi sit alanı ile 8 arkeolojik ve kentsel sit alanı olmak üzere toplam 1.041 sit alanı bulunmaktadır (Tablo 7.8). İzmir Bölgesi'nde yer alan önemli sit alanları Şekil 7.2'de gösterilmektedir. Çeşme Yarımadası'nda Erithrai, Bergama ilçesinde Pergamon, Foça ilçesinde Phokaia ve Urla ilçesinde bulunan Klazomenai antik kentleri, İzmir 'de öne çıkan tarihi değerlerdir.

"Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı" 2014 yılında, "Efes Dünya Miras Alanı" ise 2015 yılında UNESCO Dünya Miras Listesine dâhil edilmiştir. "Birgi Tarihi Kenti" 2012 yılında, "Foça ve Çandarlı Kaleleri" 2013 yılında, "İzmir Tarihi Liman Kenti" ise 2020 yılında UNESCO Dünya Miras Geçici Listesine kabuledilmiştir. UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesine dâhil edilmiş olan alanların kalıcı listeye alınma çalışmaları devam etmektedir.

TABLO 7.8. İzmir Bölgesi'ndeki Tarihi Koruma Alanlarının Dağılımı (2022)

Sit Türü	Sayı
Arkeolojik Sit Alanı	950
Kentsel Sit Alanı	48
Tarihi Sit Alanı	25
Kentsel Arkeolojik Sit Alanı	5
Arkeolojik ve Tarihi Sit (Karma Sit Alanı)	5
Arkeolojik ve Kentsel Sit (Karma Sit Alanı)	8
Toplam	1.041

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022e

Türkiye genelinde bulunan toplam 122.144 adet tescilli taşınmaz kültür varlığının 7.899 adedi İzmir Bölgesi'nde yer almaktadır (Tablo 7.9). Bunların türlerine göre dağılımına bakıldığında sivil mimari olarak adlandırılan, dini ve askeri mimarinin dışında kalan diğer mimari eserler, örneğin hanlar, kervansaraylar, çeşmeler, köşkler, bedestenler sayıca öne çıkmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022g).

TABLO 7.9. İzmir Bölgesi'ndeki Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Dağılımı (2022)

Kültür Varlığı Türü	Sayı
Korunmaya Alınan Sokaklar	6
Anıt ve Abideler	33
İdari Yapılar	257
Kültürel Yapılar	730
Şehitlikler	2
Askeri Yapılar	33
Endüstriyel ve Ticari Yapılar	762
Dinsel Yapılar	482
Mezarlıklar	253
Sivil Mimarlık Örneği	5.219
Kalıntılar	122
Toplam	7.899

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022g

ŞEKİL 7.2. İzmir Sit Alanları⁸

E. Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri

Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri (KTKGB), tarih ve kültürel değerler açısından öneme haiz ayrıca taşıdığı yüksek turizm potansiyeli nedeniyle baskı altında olan alanların koruma, kullanma ve kalkınma dengesinde planlı gelişmesini sağlamaya yönelik değerlendirilmesi amacıyla ilan edilen bölgelerdir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022f).

Turizm Merkezleri, kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri içinde veya dışında, öncelikle geliştirilmesi öngörülen turizm hareketleri ve faaliyetleri yönünden önem taşıyan yerler veya bölümlerdir. Bölgede 17 turizm merkezinin yanı sıra Çeşme'de kıyı temalı, Dikili'de termal temalı 2 adet KTKGB bulunmaktadır. Toplamda 19 merkezin 16'sı kıyı, 3'ü termal temalı olup 12'si Çeşme ilçesinde yer almaktadır (Tablo 7.10, Şekil 7.3).

TABLO 7.10. Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ve Turizm Merkezleri (2022)

Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri	Alan (ha)	Tür	İlçe	Tema
İzmir Alaçatı Çakabey TM	1.083	TM	Çeşme	Kıyı
İzmir Alaçatı Güvercinlik TM	575	TM	Çeşme	Kıyı
İzmir Alaçatı Mersin Körfezi TM	1.254	TM	Çeşme	Kıyı
İzmir Alaçatı TM	236	TM	Çeşme	Kıyı
İzmir Alaçatı Yumru Koyu TM	1.705	TM	Çeşme	Kıyı
İzmir Balçova Termal TM Tevsii	37	TM	Balçova, Narlıdere	Termal
İzmir Çeşme Altinkum Kuzeyi TM	1.622	TM	Çeşme	Kıyı
İzmir Çeşme Altinkum TM	275	TM	Çeşme	Kıyı
İzmir Çeşme Ayasaranda TM	134	TM	Çeşme	Kıyı
İzmir Çeşme KTKGB	16.143	KTKGB	Çeşme	Kıyı
İzmir Çeşme Paşa Limanı TM	131	TM	Çeşme	Kıyı
İzmir Çeşme Reisdere TM	85	TM	Çeşme	Kıyı
İzmir Çeşme Şifne TM	420	TM	Çeşme	Kıyı
İzmir Dikili Termal KTKGB	30.406	KTKGB	Dikili, Bergama	Termal
İzmir İnciraltı TM	579	TM	Balçova	Kıyı
İzmir Özdere Kesre TM	381	TM	Menderes	Kıyı
İzmir Seferihisar Doğanbey Termal TM Tevsii	10.826	TM	Seferihisar	Termal
İzmir Selçuk Pamucak II Nolu TM	3.124	TM	Selçuk	Kıyı
İzmir Selçuk Pamucak TM	250	TM	Selçuk	Kıyı

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022f

ŞEKİL 7.3. İzmir Bölgesi Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ve Turizm Merkezleri⁹

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022f

9 Bilgi amaçlı hazırlanmıştır kesinlik arz etmez.

F. Değerlendirme

Türkiye'nin önemli turizm merkezlerinden biri olan İzmir'in turizm potansiyelinin etkin kullanıldığını söylemek güçtür. Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre İzmir'e gelen yerli ve yabancı turist sayısı, Türkiye'ye gelen turist sayısının yaklaşık %4'ünü oluşturmaktadır. Özellikle tarihi dokusu ve kültür varlıkları nedeniyle büyük potansiyel taşıyan kent turizminin canlandırılması, sağlık, kongre, fuar turizmi gibi alternatif turizm çeşitlerinin geliştirilmesi, kamu ve özel yatırımların artırılması ve hizmet kalitesinin yükseltilmesiyle, ziyaretçi sayısı ve elde edilen gelirler bakımından İzmir daha üst sıralarda yer alabilecektir. İzmir'in bilhassa yurtdışındaki bilinirliğinin ve yurtdışına direkt ulaşım bağlantılarının artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Hiç kuşkusuz İzmir Bölgesi doğal ve tarihi değerler açısından Türkiye'nin en zengin bölgelerinden birisidir. Bölgede doğal ve tarihi alanlar, gerek ulusal mevzuat gerekse uluslararası sözleşmeler ile koruma altına alınmaktadır. Son 10 yılda İzmir'de sit statüsündeki alanlarının sayısı 546'dan 1.041'e, taşınmaz kültür varlıklarının sayısı 5.115'ten 7.899'a yükselmiştir.

Bilimsel kazılar ile MÖ 3 bin yıllarına kadar dayanan geçmişi olduğu ortaya konan ve en az 5 bin yıldır yerleşime konu olan İzmir ili eşsiz kültürel varlıklara ev sahipliği yapmaktadır. Efes (Ephesos) Antik Kenti de de dâhil olmak üzere 12 bağımsız İyon şehir devletinden 7 tanesi de İzmir il sınırları içerisinde bulunmaktadır. Antik Çağın önemli merkezlerinden biri olan Pergamon Antik Kenti de Bergama sınırları içerisindedir. "Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı" ve "Efes Dünya Miras Alanı" UNESCO Dünya Miras Listesinde; "Birgi Tarihi Kenti", "Foça ve Çandarlı Kaleleri" ve "İzmir Tarihi Liman Kenti" UNESCO Dünya Miras Geçici Listesinde yer almaktadır. Kuş Cenneti olarak da anılan Gediz Deltası oldukça önemli bir sulak alandır. Foça ve Karaburun olmak üzere 2 ayrı Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin İzmir ili sınırları içerisinde bulunması bölgenin tabiat varlıkları açısından da zengin olduğunun göstergesidir.

İzmir'in doğal ve kültürel varlıklar açısından oldukça zengin olması, bu alanların aynı zamanda sektörel faaliyetlerin büyümesini yavaşlatan hatta büyümeye engel teşkil eden eşikler olarak da algılanmaktadır. Gerek turizm gerek sanayi gerekse enerji yatırımlarında bu eşikler yer yer gerilim alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak bu eşikler her ekonomik faaliyetin her alanda gerçekleştirilemeyeceğine işaret etmektedir. Ne yazık ki koruma mevzuatındaki katı hükümler ülkemizdeki doğal ve kültürel varlıkların geri dönülmez biçimde zarar görmesini ve kaybedilmesini engelleyememektedir. Önceki plan dönemine kıyasla İzmir'de sulak alanların azaldığı görülmektedir. Hâlihazırda tek sulak alan durumundaki Gediz Deltası, pek çok koruma statüsüne rağmen yerleşim, sanayi ve kirlilik gibi zorlayıcı koşullarla karşı karşıyadır. Dolayısıyla bölgede bazı doğal ve tarihi alanların koruma statüsü bulunmadığı, koruma statüsü bulunan alanların ise yeterince korunamadığı anlaşılmaktadır. Öte yandan sürdürülebilir kalkınma ancak doğal ve kültürel varlıkların gelecek kuşaklara eksiksiz biçimde aktarılması ile mümkündür. Bu noktada esas olan kalkınma ve gelişmenin korumadan taviz verilmeden sağlanması ve bu ilkenin ülkesel, bölgesel ve yerel düzeyde üretilen politikalarda ve karar alma süreçlerinde önkoşul olarak benimsenmesidir. Doğal ve tarihi alanları korumak, yönetmek ve sürdürülebilir şekilde kullanmak için merkezi hükümet ve yerel yönetimlerin plan kararları verirken bütüncül bir yaklaşım sergilemesi önemlidir.

8. ÇEVRE VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

A. Hava Kalitesi

Kentler içerdği sanayi bölgeleri, havalimanları, otoyollar, limanlar, üretim merkezleri ve metropoliten kent merkezinde evsel ısınma yakıtları nedeniyle hava kalitesi problemlerine ev sahipliği yapmaktadır. Hava kirliliğinin tespit edilmesinde kullanılan en önemli göstergelerden kükürt dioksit (SO₂), partiküler maddeler (PM_{2.5} ve PM₁₀), azot oksitler (NO, NO₂ ve NO_x olarak), uçucu organik bileşikler, ozon (O₃) ve karbon monoksit (CO) Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Ulusal Hava İzleme Ağı tarafından izlenmekte ve saatlik/günlük olarak yayınlanmaktadır. İzmir Bölgesi'nde metropoliten merkezde ve farklı ilçelerde hava kalitesinin ölçümlendiği 23 izleme istasyonu bulunmaktadır. Bu istasyonlarda yukarıda sıralanan hava kalitesini etkileyen kirleticiler ölçülmektedir.

Hava içinde askıda bulunan partiküllerin çeşitli ve kompleks karışımından oluşan PM₁₀ fabrikalar, enerji tesisleri, yakma tesisleri, inşaat faaliyetleri, yangınlar ve rüzgârlar kaynaklı oluşmakta ve taşınmaktadır. Partiküllerin boyutu aerodinamik çapları 10 µm'den küçük olanlar PM₁₀ olarak tanımlanmaktadır. Tablo 8.1'de İzmir Bölgesi'nde bulunan hava izleme istasyonlarına PM₁₀ partikülleri için betimleyici istatistikler bulunmaktadır. Hava kalitesi mevzuatında belirtilen yıllık ortalama sınır değer 40 µg/m³ ile karşılaştırıldığında Aliağa, Alsancak, Bornova, Çiğli, Gaziemir, Karabağlar, Karaburun, Karşıyaka, Ödemiş, Torbalı, Kemalpaşa ilçelerinde sınır değerini aştığı görülmektedir. Altı istasyondaki yıllık ortalama partikül kirliliği ölçümü yasal limitler dahilinde bulunuyor olsa da gözlemlenen maksimum değerler İzmir genelinde ciddi hava kalitesi problemlerine ve sağlık risklerine işaret etmektedir (Tablo 8.1).

TABLO 8.1. İzmir İstasyonları Hava Kalitesi Parametreleri İstatistikleri PM₁₀ (2022) (µg/m³)

İstasyon	Maksimum	Minimum	Ortalama
Aliağa	286,47	12,39	44,51
Aliağa Bozköy	206,07	7,85	54,81
Alsancak İBB	223,50	1,25	51,50
Bayraklı İBB	110,61	9,25	36,96
Bornova İBB	155,40	11,16	42,41
Çeşme	82,28	8,24	24,95
Çiğli İBB	146,69	11,20	43,51
Eğitim İstasyonu (Bornova)	195,70	24,34	68,60
Gaziemir	163,89	14,73	49,87
Güzelyalı İBB	146,51	9,74	31,56
Karabağlar	194,51	11,87	42,92
Karaburun	133,86	12,60	43,02
Karşıyaka	164,89	21,93	66,30
Karşıyaka İBB	134,21	3,87	32,89
Menemen	131,33	11,29	46,96
Ödemiş	233,97	18,20	74,25
Şirinyer İBB	95,57	10,91	26,40
Torbalı	179,10	16,50	68,68
Yeni Foça	174,81	9,37	37,64
Kemalpaşa (yeni)	164,57	10,68	43,12

Partiküllerin boyutu aerodinamik çapları $2,5 \mu\text{m}$ 'den küçük olanlar $\text{PM}_{2.5}$ olarak tanımlanmaktadır ve bu partiküller PM_{10} 'a kıyasla solunum yollarının derinliklerine kolaylıkla nüfuz edebilmekte ve ciddi sağlık sorunlarına yol açabilmektedirler. Ülkemizde $\text{PM}_{2.5}$ için yönetmeliklerde yasal limit bulunmamakla birlikte Dünya Sağlık Örgütü standartlarında limit $25 \mu\text{g}/\text{m}^3$ olarak belirlenmiştir. Tablo 8.2 İzmir Bölgesi'nde $\text{PM}_{2.5}$ miktarını izleyen hava kalite izleme istasyonlarına dair betimleyici istatistikleri sunmaktadır. Bornova ve Alsancak ilçelerindeki yıllık ortalama değerlerin Dünya Sağlık Örgütü standartlarını aştığı, Konak ve Çiğli'deki kirliliğin ise limit değere yakın şekilde yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 8.2).

TABLO 8.2. İzmir İstasyonları Hava Kalitesi Parametreleri İstatistikleri $\text{PM}_{2.5}$ (2022) ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)

İstasyon	Maksimum	Minimum	Ortalama
Aliağa	48,20	2,38	13,22
Alsancak İBB	128,67	0,83	25,22
Bornova	84,81	7,02	27,47
Çiğli İBB	94,31	6,39	22,69
Karşıyaka	58,59	5,76	18,91
Konak	105,76	7,87	22,95
Yeni Foça	33,66	3,01	12,09
Kemalpaşa (yeni)	56,51	4,10	19,46

Kaynak: UHKİA, 2022

Kükürtdioksit (SO_2) hava kalitesini ve insan sağlığını etkileyen önemli bileşenlerden bir diğeridir ve kükürt oranı yüksek yağların, kömür ve linyitin yakılması, metal eritilmesi gibi endüstriyel aktivite sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle trafik sıklığının yoğun yaşandığı düğüm noktaları, endüstriyel kazanlı sanayi bölgeleri ve termik santraller SO_2 kirleticisinin yoğunlaştığı bölgelerdir. Tablo 8.3'te İzmir Bölgesi'nde bulunan 16 hava kalitesi izleme istasyonlarına dair betimleyici istatistikler sunulmuştur. Yasal eşik olan $20 \mu\text{g}/\text{m}^3$ 'lük değer baz alındığında Ödemiş ilçesi dışındaki istasyonlarda ölçümlerin limitler dahilinde olduğu görülmektedir (Tablo 8.3). SO_2 kirliliğinin düşük seviyelerde olması İzmir'de kömür gibi kirleticiler santrallerin yerine temiz enerji santrallerinin mevcudiyeti ile açıklanabilir.

TABLO 8.3. İzmir İstasyonları Hava Kalitesi Parametreleri İstatistikleri SO_2 (2022) ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)

İstasyon	Maksimum	Minimum	Ortalama
EMEP - İzmir Seferihisar	15,42	2,71	7,43
Aliağa	63,66	2,02	13,52
Aliağa Bozköy	24,21	2,35	8,01
Alsancak İBB	18,14	3,19	6,56
Bayraklı İBB	21,63	0,32	9,75
Bornova İBB	19,35	1,91	8,18
Çiğli İBB	24,02	4,11	11,28
Eğitim İstasyonu (Bornova)	61,83	3,31	12,48
Gaziemir	18,91	3,31	9,34

İstasyon	Maksimum	Minimum	Ortalama
Güzelyalı İBB	47,47	1,23	8,16
Karabağlar	73,61	2,40	12,31
Karşıyaka İBB	66,21	3,49	11,69
Menemen	30,20	2,08	10,22
Ödemiş	133,65	3,83	21,09
Şirinyer İBB	31,08	3,17	10,95
Torbalı	32,77	0,96	8,45

Kaynak: UHKİA, 2022

Kömür gibi karbon içeren yakıtların eksik yanması ile ortaya çıkan karbon monoksit (CO) renksiz, kokusuz ve tatsız bir gaz olup insanlarda oksijenin vücuda alınmasını engellemesi sebebiyle ölümcül tehlikeleri olan bir hava kirleticidir. İzmir Bölgesi'nde 13 hava kalitesi izleme istasyonunda CO değerleri ölçülmektedir. Konak ve Ödemiş ilçeleri karbon monoksit kirliliği yönünden ilk sırada bulunmaktadır ancak tüm ilçelerde gerek yıllık ortalamalar gerekse de maksimum gözlemlenen değerler yasal limit olan 10.000 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ 'ün oldukça aşağısındadır (Tablo 8.4).

TABLO 8.4. İzmir İstasyonları Hava Kalitesi Parametreleri İstatistikleri CO (2022) ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)

İstasyon	Maksimum	Minimum	Ortalama
Aliağa	1.455,39	417,09	651,82
Aliağa Bozköy	1.607,21	341,72	803,34
Bornova İBB	764,11	58,60	329,19
Eğitim İstasyonu (Bornova)	2.211,10	229,83	818,68
Güzelyalı İBB	1.379,12	95,35	259,16
Karabağlar	2.447,62	106,19	725,43
Karşıyaka	2.089,69	234,86	797,34
Konak	3.812,04	446,51	1.290,16
Menemen	1.335,49	402,91	749,47
Ödemiş	5.216,03	236,86	1232,02
Torbalı	2.460,75	234,65	1.044,53
Yeni Foça	1.206,11	140,87	341,45
Kemalpaşa (yeni)	2.820,84	438,42	945,58

Kaynak: UHKİA, 2022

İzmir Bölgesi hava izleme istasyonlarının rapor ettiği PM10 konsantrasyonlarının Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği'nde belirtilen günlük ortalama limit değeri ($50 \mu\text{g}/\text{m}^3$) aştığı gün sayısı 2010-2022 dönemi için incelenmiştir (Tablo 8.5). Yönetmelik gereği yılda 35 kereden fazla aşılmaması gereken limit değerin güncel durumda 19 istasyondan 16'sında aşıldığı görülmektedir. Aliağa, Bornova (Eğitim İstasyonu), Karşıyaka, Torbalı ve Ödemiş'te partiküler madde kirliliğini yılın üçte birinde limit değeri aşan tehlikeli

boyutlarda kirlilik söz konusudur. 2010 yılından günümüze eğilimler açısından bakıldığında Bayraklı İBB, Bornova, Gaziemir, Karşıyaka İBB ve Şirinyer İBB istasyonlarında limit aşım sayısının giderek azalması ise bu ilçelerdeki hava kirliliğinin istenilen düzeyde olmasa da azalma eğiliminde olduğuna işaret etmektedir (Tablo 8.5).

TABLO 8.5. İzmir Hava İzleme İstasyonları Yıllara Göre Günlük Ortalama PM10 Değeri 50 µg/m³'ten Yüksek Gün Sayısı (2010-2022)

İstasyon	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Aliağa	0	0	0	0	0	0	0	0	4	3	153	79	89
Aliağa Bozköy	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	46	130
Alsancak İBB	0	0	0	0	0	0	0	0	0	36	75	94	84
Bayraklı İBB	206	201	192	140	188	146	154	137	135	95	80	84	44
Bornova İBB	150	136	105	75	80	103	98	88	123	93	67	101	68
Çeşme	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	9
Çiğli İBB	104	124	102	79	50	74	54	56	65	40	55	27	48
Eğitim İstasyonu (Bornova)	0	0	0	0	0	0	0	0	9	0	0	16	141
Gaziemir	191	113	30	12	2	82	137	217	103	51	121	101	91
Güzelyalı İBB	124	138	71	106	76	77	72	51	52	70	48	37	36
Karaburun	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	10	53
Karşıyaka	0	0	0	0	0	0	0	9	22	0	0	66	176
Karşıyaka İBB	101	84	48	56	70	31	14	50	36	33	49	14	20
Konak	0	0	0	0	0	0	0	9	11	0	0	0	0
Menemen	0	0	0	0	0	0	0	0	7	0	0	32	63
Torbalı	0	0	0	0	0	0	0	0	8	0	0	77	141
Ödemiş	0	0	0	0	0	0	0	5	33	0	0	110	101
Şirinyer İBB	167	169	189	144	93	91	92	82	81	32	46	6	11
Yenifoça	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	25	36
Kemalpaşa (yeni)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	85	64

Kaynak: UHKİA, 2022

B. Yenilenebilir Enerji Santralleri

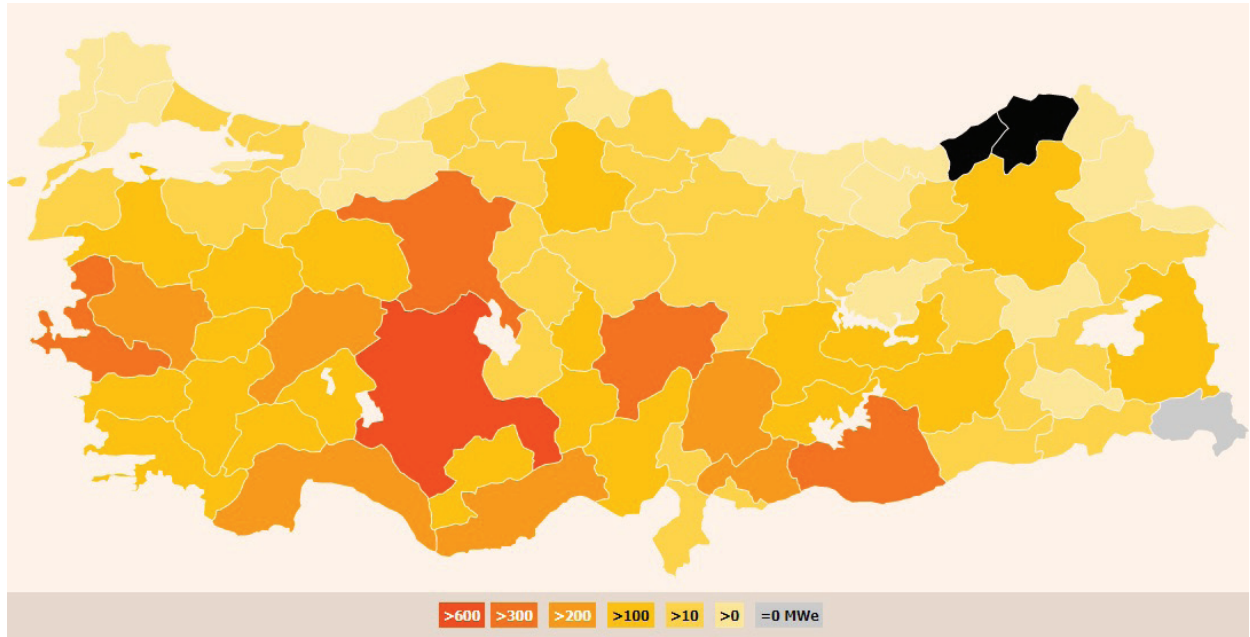
Hızla artan ve kentlere yığılan nüfus, üretim miktarını ve dağıtım ilişkilerini değiştirmekte, artan talepler mevcut yenilenemeyen kaynaklarla karşılanamamaktadır. Bu nedenle enerji üretimi ve tüketimi arasındaki açık giderek artmaktadır. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB) tarafından yayınlanan Enerji Görünümü 2021 raporuna göre Dünya nüfusunun 2 milyar artarak 10 milyar seviyelerine ulaşacağını, diğer yandan Amerika Birleşik Devletleri Enerji Bilgi İdaresi (EIA) ise 2050 yılına gelindiğinde enerji tüketiminin %50 artacağını ön görmektedir (TSKB, 2021; EİA, 2021). Bu durum petrol, doğalgaz, kömür ve nükleer enerji gibi “yenilenemeyen”, geleneksel enerji kaynaklarının enerji arzını sağlarken gezegeni kirlettiği,

çevre ve insan sağlığını daha fazla tehdit ettiği gerekçesiyle yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının zorunluluğunu ortaya koymaktadır.

Türkiye’de yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı gerekli yasal ve idari alanın tanımlanması amacıyla 2005 yılında Yenilenebilir Enerji Kanunu çıkarılmış ve 2011 yılında Ulusal Yenilenebilir Enerji Eylem Planı (YEEP) yürürlüğe girmiştir. Türkiye’de farklı yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji üretimine dair yatırımlar bulunmaktadır. Türkiye’de aktif olarak enerji üretilen enerji kaynakları güneş, rüzgâr ve jeotermal enerji kaynaklarıdır.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı verilerine göre 2022 yılı Eylül ayı itibarıyla Türkiye’de kurulu güneş enerjisi santrallerinin toplam gücü 8.962 MW şeklindedir. İller itibarıyla kurulu güç değerleri incelendiğinde en yüksek kurulu güç 1.609,1 MW ile Konya ilinde bulunmaktadır. Konya’yı sırasıyla Ankara, Şanlıurfa ve Kayseri illeri takip etmektedir. İzmir Bölgesi ise 322,8 MW kurulu güç ile beşinci sıradadır. Ege Bölgesi’nde bulunan illerin tümünde güneş enerjisi santralleri bulunmakta olup kurulu güçleri 116-252 MW aralığında değişmektedir (Şekil 8.1). İzmir Bölgesi Türkiye’de bulunan toplam kurulu güç miktarının %3,6’sına sahiptir (Tablo 8.6).

ŞEKİL 8.1. Türkiye’deki Güneş Santrallerinin Kurulu Güce Göre Dağılımı (MW)

Kaynak: Enerji Atlası, 2022a

TABLO 8.6. İllere Göre Güneş Enerji Santrallerinin Kurulu Gücü (MW) (2022)

İl	Kurulu Güç	Türkiye İçindeki Payı (%)
Konya	1.609,1	17,95
Ankara	451,7	5,04
Şanlıurfa	394,9	4,41
Kayseri	360,8	4,03
İzmir	322,8	3,60
Türkiye Toplam	8.962	100,0

Kaynak: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Eylül 2022

İzmir Bölgesi Türkiye'nin rüzgâr enerjisi başkenti olarak nitelendirilmektedir (İZKA, 2021). Bölge son on beş yılda rüzgâr enerjisi alanında hızlı bir gelişim göstermiştir. 2006-2021 yılları arasındaki toplam kurulu güç grafiği incelendiğinde (Şekil 8.2), bölgedeki kapasitenin son beş yılda 2 kat, son on yılda ise neredeyse 6 kat arttığı görülmektedir (TÜREB, 2022). Bölgedeki potansiyel kapasitenin 12.000 MW olduğu düşünüldüğünde, rüzgâr enerjisinin kurulu gücünün yakın gelecekte artmaya devam edeceği öngörülmektedir.

Türkiye'de 11.101,82 MW güçte toplam 273 lisanslı rüzgâr enerji santrali bulunmakta olup 2021 yılında 31.000 GWh'den fazla elektrik üretilmiştir. Rüzgâr enerji santrallerinin büyük çoğunluğu Marmara ve Ege Bölgesi'nin kıyılarında yer alsa da İç Anadolu Bölgesi'nde ve Akdeniz Bölgesi'nde de rüzgâr enerji santralleri bulunmaktadır. Türkiye'de en çok sayıda rüzgâr enerji santraline sahip il olan İzmir'de Türkiye'deki kurulu gücün %17'sine karşılık gelen toplam 1.887 MW kurulu rüzgâr gücü bulunmaktadır. İzmir'in ardından Balıkesir, Çanakkale, Manisa ve İstanbul illeri gelmektedir (Tablo 8.7).

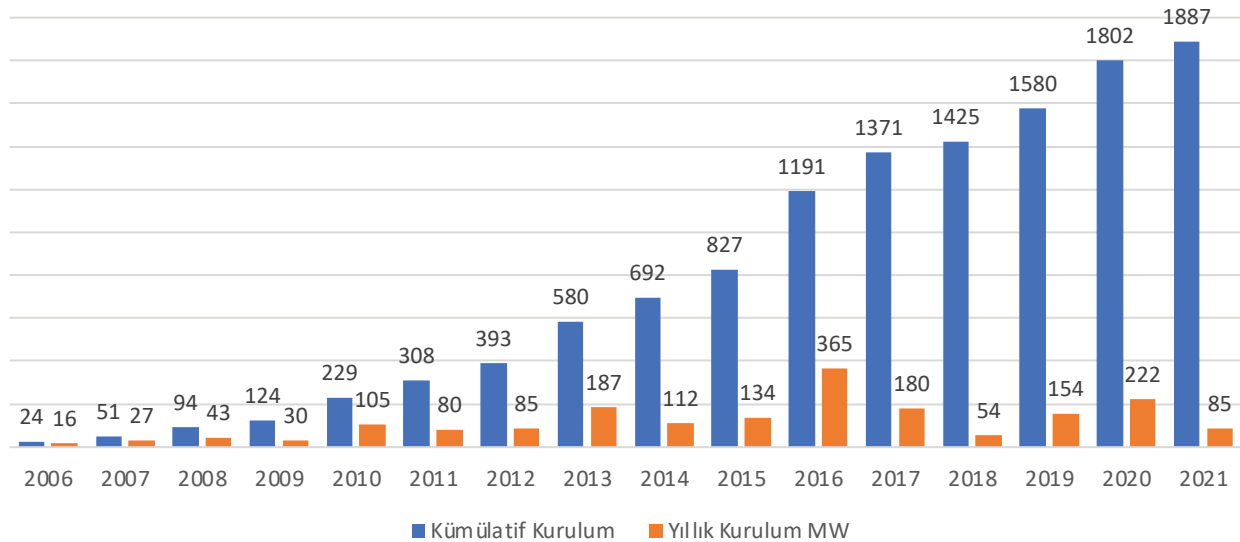
TABLO 8.7. İllere Göre Rüzgâr Santrallerinin Kurulu Gücü (MW) (2021)

İl	Kurulu Güç	Türkiye İçindeki Payı (%)
İzmir	1.887	17,0
Balıkesir	1.375	12,4
Çanakkale	917	8,3
Manisa	728	6,6
İstanbul	684	6,2
Kırklareli	482	4,3
Hatay	438	3,9
Afyon	368	3,3
Aydın	366	3,3
Konya	338	3,0

Kaynak: TÜREB, 2022

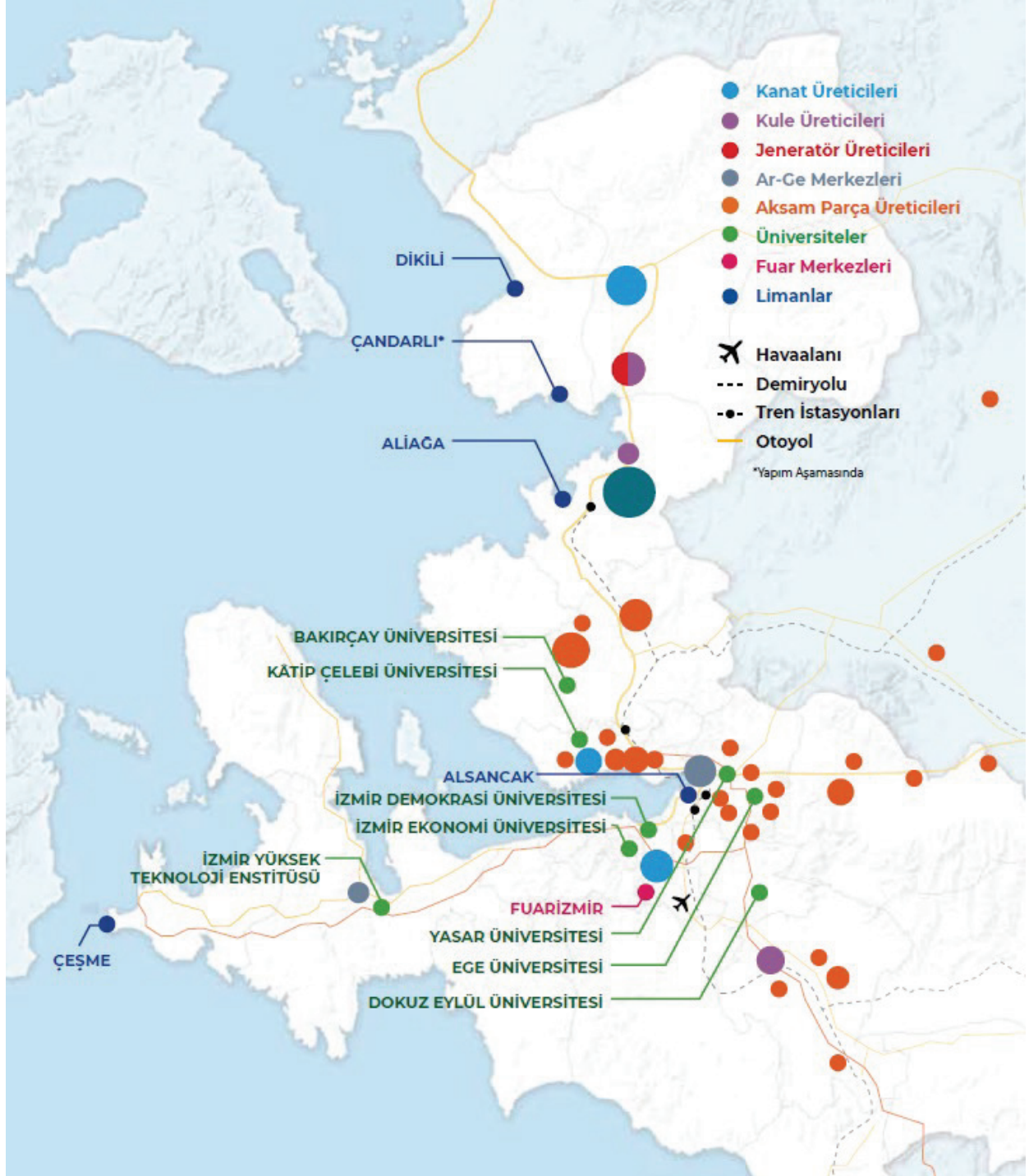
Şekil 8.2'de yıllara göre İzmir Bölgesi'ndeki kurulu rüzgâr gücü verileri incelendiğinde bölgenin bu alandaki istikrarlı büyümesi net bir şekilde görülmektedir. Son on yılda yıllık ortalama 150 MW'ın üzerinde yeni kurulum ile İzmir'in kurulu rüzgar gücü altı katına çıkmıştır (Şekil 101).

ŞEKİL 8.2. İzmir Bölgesi Rüzgâr Enerjisi Kurulu Güç (MW) (2006-2021, TÜREB)

2006 yılından günümüze kadarki süreçte İZKA'nın da yürüttüğü destek ve faaliyetler ile rüzgâr enerjisi sektörü İzmir Bölgesi için hem üretim hem de Ar-ge alanında istihdam yaratan ve yüksek ihracat sağlayan güçlü bir konuma erişmiştir. Dünya çapında güçlü firmalara da ev sahipliği yapan İzmir'de temiz enerji ekipmanları üretimi alanında çok aktörlü ve rekabetçi bir kümelenme oluşmuştur. Türkiye'nin ilk kanat fabrikası, Türkiye'nin ilk kule fabrikası, Türkiye'nin ilk rüzgâr türbini bakım ve onarım tesisi, Türkiye'nin ilk rüzgâr enerjisi Ar-Ge merkezi, Türkiye'nin ilk nasek fabrikası İzmir Bölgesi'nde kurulmuştur (İZKA, 2021f). Mevcut durumda jeneratör, nasek, kule, türbin dahil bir rüzgar gülünün tüm ekipmanları İzmir'de üretilmekte olup ekosistemde yer alan aktörlerin mekânsal dağılımı Şekil 8.3'te verilmiştir.

ŞEKİL 8.3. İzmir Rüzgâr Enerjisi Ekosistemi

Kaynak: İZKA, 2022f

Türkiye’de toplam 63 jeotermal enerji santrali bulunmaktadır. 63 jeotermal enerji santralinin 4’ü dışında tümü Ege Bölgesi’nde yer almaktadır. Çanakkale ilinde 4; Aydın ilinde 32; Manisa ilinde 15 ve Denizli ilinde 10 jeotermal enerji santrali bulunmaktadır (Şekil 8.4).

ŞEKİL 8.4. Jeotermal Enerji Santrallerinin İller Bazında Dağılımı (Adet)

Kaynak: Enerji Atlası, 2022c

Türkiye’de jeotermal enerji alanında toplam kurulu güç miktarı 1.691,07 MW’dır. Kurulu gücün illere göre dağılımı incelendiğinde en yüksek miktarda kurulu güce sahip il 885 MW ile Aydın’dır. Manisa ilinde 380 MW ve Denizli ilinde 380 MW gücünde jeotermal enerji santrali bulunmaktadır. İzmir Bölgesi’nde 12 MW, Çanakkale ilinde 12 MW ve Afyon ilinde 3 MW kurulu güç bulunmaktadır (Şekil 8.5). İzmir Bölgesi’nde bulunan jeotermal kurulu güç Türkiye’nin %1’dir (Tablo 8.8).

ŞEKİL 8.5. Jeotermal Enerji Santrallerinin İller Bazında Kurulu Gücü (MW)

Kaynak: Enerji Atlası, 2022c

Jeotermal enerjinin elektrik enerjisi üretiminde kullanımına ek olarak konut ısıtması, sağlık turizmi, termal turizm ve tarımsal uygulamalar gibi alanlarda da kullanım potansiyeli bulunmaktadır. Jeotermal enerji için İzmir jeolojik, iklim özellikleri, tarımsal üretim ve coğrafi konumu açısından oldukça önemli bir noktadadır. Bölgedeki fay hatları sayesinde pek çok kaynak oluşmuş olup özellikle Bakırçay, Gediz ve Büyük Menderes grabenleri arasındaki alanda jeotermal sahalara yakınlık söz konusudur. İzmir Bölgesi'nde 192 adet kuyu ve doğal çıkış olmak üzere jeotermal kaynak bulunmaktadır. Bölgedeki yüksek jeotermal kapasiteden daha etkin şekilde yararlanılması gerektiği değerlendirilmektedir. Ancak jeotermal enerji üretiminin tarımsal üretim üzerindeki kümülatif etkileri de üzerinde dikkatle durulması gereken bir husustur.

TABLO 8.8. İllere göre Jeotermal Enerji Santralleri ve Toplam Güçleri MW (2022)

İl	Santral Sayısı	Toplam Kurulu Güç (MW)	Türkiye İçindeki Payı (%)
Aydın	32	885,45	52
Denizli	10	380,16	22
Manisa	15	380	22
Çanakkale	4	30,7	2
İzmir	1	12	1
Afyonkarahisar	1	2,76	0
Toplam	63	1.691,07	100

Kaynak: Enerji Atlası, 2022c

Çevresel baskıya ve iklim değişikliğine karşı mücadelede bir diğer önemli temiz enerji kaynağı ise biyogazdır. İZKA tarafından 2020 yılında yayınlanan İzmir'de Biyogaz ve Organik Gübre Üretimi Potansiyeli Raporu coğrafi konum, ekolojik yapı ve tarımsal faaliyetleri yönünden başta kırsal bölgeler olmak üzere tüm İzmir için biyokütle enerjisinin taşıdığı potansiyelleri ortaya koymaktadır.

Bergama, Çiğli, Foça, Kemalpaşa, Menderes, Ödemiş, Tire ilçelerinde kurulu güçleri 0,3 MW ile 32,3 MW arasında değişen ölçekte biyogaz, çöp gazı ve enerji santralleri bulunmaktadır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Eylül 2022 verilerine göre Türkiye genelinde biyokütle enerji santrali kurulu gücü toplam 2.215 MW'dır ve İzmir ili 92,6 MW kurulu güç ile İstanbul (265,9 MW) ve Ankara'nın (143,9 MW) ardından üçüncü sırada yer almaktadır.

Enerji üretiminin yanı sıra ısı ve gübre üretimi de sağlayan, çevresel atık yükünü azaltan biyogaz temelli sistemlerin önemli miktarda hayvan varlığına sahip İzmir için küçük ve orta ölçekte ekonomik yönden uygulanabilir olduğu İZKA çalışmalarında tespit edilmiştir. Kırsalda istihdam yaratması ve temiz enerjide yerli ekipman üretimini teşvik etmesi nedeniyle biyogaz tesislerinin yaygınlaştırılması gerektiği değerlendirilmektedir.

C. Enerji Tüketimleri

Yıllara bazında İzmir Bölgesi'nde kullanım yerlerine göre elektrik tüketimi Tablo 8.9'da sunulmuştur. 2002 yılında resmi dairelerde 232 Gwh elektrik tüketilmiştir. Bu değer 2021 yılında 391 Gwh'ye yükselmiştir. Ancak 2013 yılı ve sonraki sürece bakıldığında resmi dairelerin enerji tüketiminin giderek azaldığı görülmektedir. En büyük elektrik tüketimi artışı sanayide, ticarethanelerde ve meskenlerde yaşanmıştır. Özellikle 2000'li yıllardan sonra düzenli bir artış ile sanayinin elektrik tüketimi yaklaşık iki katına çıkmış ve 2014'te 10 Terawatt saati aşmıştır. Devamındaki süreçte 2014-2020 yılları arasında ise durağan bir seyir göstermiş ve 2021 yılında 11,5 Terawatt saati aşmıştır. Ticarethanedeki tüketim ise son yirmi yılda beş katından fazla artmış, 2021 yılında 4,5 Terawatt saate yaklaşmıştır. Bu durum, İzmir'de sanayi ve ticaretin hızlı bir gelişim gösterdiğine ve elektrik talebinin arttığına işaret etmektedir. Meskenlerdeki elektrik tüketim değerleri incelendiğinde, sanayi ve ticarethane tüketimine paralel şekilde bir artış yaşandığı görülmektedir. Tarımsal tüketim ve sokak aydınlatması için yapılan elektrik tüketimi de son on yılda %60 kadar bir artış göstermiştir. Sonuç olarak İzmir'in toplam elektrik tüketim değerinin düzenli artış eğiliminde olduğu, 2002-2017 yılları arasında iki katına çıktığı ve sonraki süreçte pandeminin de muhtemelen etkileri ile 20 Terawatt saat civarında bir seyir gösterdiği görülmektedir. 2021 yılına gelindiğinde ise bir önceki yıla göre %10 artış ile toplam tüketim 22 Terawatt saati geçmiştir (Tablo 8.9).

TABLO 8.9. İzmir Bölgesi Kullanım Yerine Göre Elektrik Tüketimi (1995-2021) (Yüz Bin MWh)

Yıl	Resmi	Sanayi	Ticaret-hane	Mesken	Tarımsal	Sokak	Diğer	Toplam
2002	2,32	61,77	7,15	16,61	2,47	2,54	6,75	99,61
2003	2,4	65,31	8,47	18,54	2,72	2,62	6,14	106,2
2004	2,83	68,95	9,48	20,29	2,88	2,66	6,61	113,7
2005	3,0	67,95	11,89	23,54	2,82	2,61	6,21	118,01
2006	3,94	80,16	12,72	27,75	2,94	1,34	6,47	135,33
2007	3,7	94,64	15,27	29,6	3,13	3,48	4,96	154,78
2008	4,23	92,61	15,64	31,64	3,35	3,73	6,09	157,29
2009	4,29	71,66	15,64	31,29	2,62	1,11	7,61	134,2
2010	4,51	82,56	17,2	32,15	2,63	1,43	8,53	149,03
2011	5,11	92,53	19,51	36,19	2,97	1,65	6,46	164,43
2012	5,73	93,46	21,93	37,08	3,36	1,82	6,54	169,93
2013	5,75	95,34	21,47	35,6	3,26	1,79	5,92	169,14
2014	5,69	104,82	20,41	35,62	3,29	1,81	7,29	178,94
2015	3,58	100,87	27,21	38,47	3,36	2,25	3,07	178,82
2016	4,78	106,72	30,26	41,31	3,81	2,1	3,44	192,42
2017	3,36	106,65	35,58	45,27	3,98	2,07	2,44	199,36
2018	4,73	110,27	36,23	45,54	3,98	2,4	6,68	209,82
2019	4,31	105,36	41,19	43,56	3,84	2,29	3,08	203,63
2020	3,85	100,5	39,72	46,37	4,34	2,28	3,71	200,78
2021	3,91	115,36	44,32	46,87	4,63	2,33	3,11	220,53

İzmir Bölgesi'nde tüketilen elektrik içerisinde kullanım alanları paylarının yıllara göre değişimi incelen-
diğinde ticarethanenin ve meskenin tüketim payının arttığı buna karşın sanayinin, resmi dairelerin ve
sokak kullanımının paylarının düştüğü görülmektedir. Resmi dairelerin 2002 yılında payı %2,33 iken bu
oran 2021 yılında %1,77'ye düşmüştür. Benzer bir eğilim sanayi işletmeleri için de geçerlidir. 2002 yılında
%62,01 olan sanayi işletmelerinin payı 2021 yılında %52,31'e düşmüştür. Ticarethanelerde tüketilen elektriğin
İzmir Bölgesi'nde tüketilen elektrik içindeki payı 2002 yılında %7,18'dir ve bu oran 2021 yılında %20,10'a
yükselmiştir. Meskenlerin payı da benzer şekilde yirmi yıl içinde %16'lardan %21'lere yükselmiştir. Mevcut
durumda İzmir'in sanayi, ticarethane ve meskenlerdeki elektrik tüketimi bölgedeki tüm toplam tüketiminin
%93,7'sini oluşturmaktadır (Tablo 8.10).

TABLO 8.10. İzmir Bölgesi Kullanım Yerine Göre Elektrik Tüketimi Payları (2002-2021)

Yıl	Resmi (%)	Sanayi (%)	Ticarethane (%)	Mesken (%)	Tarımsal (%)	Sokak (%)	Diğer (%)	Toplam (%)
2002	2,33	62,01	7,18	16,68	2,48	2,55	6,78	100
2003	2,26	61,50	7,98	17,46	2,56	2,47	5,78	100
2004	2,49	60,64	8,34	17,85	2,53	2,34	5,81	100
2005	2,54	57,58	10,08	19,95	2,39	2,21	5,26	100
2006	2,91	59,23	9,40	20,51	2,17	0,99	4,78	100
2007	2,39	61,14	9,87	19,12	2,02	2,25	3,20	100
2008	2,69	58,88	9,94	20,12	2,13	2,37	3,87	100
2009	3,20	53,40	11,65	23,32	1,95	0,83	5,67	100
2010	3,03	55,40	11,54	21,57	1,76	0,96	5,72	100
2011	3,11	56,27	11,87	22,01	1,81	1,00	3,93	100
2012	3,37	55,00	12,91	21,82	1,98	1,07	3,85	100
2013	3,40	56,37	12,69	21,05	1,93	1,06	3,50	100
2014	3,18	58,58	11,41	19,91	1,84	1,01	4,07	100
2015	2,00	56,41	15,22	21,51	1,88	1,26	1,72	100
2016	2,48	55,46	15,73	21,47	1,98	1,09	1,79	100
2017	1,69	53,50	17,85	22,71	2,00	1,04	1,22	100
2018	2,25	52,55	17,27	21,70	1,90	1,14	3,18	100
2019	2,12	51,74	20,23	21,39	1,89	1,12	1,51	100
2020	1,92	50,05	19,78	23,09	2,16	1,14	1,85	100
2021	1,77	52,31	20,10	21,25	2,10	1,06	1,41	100

Kaynak: TÜİK, 2022n

Yıllara göre İzmir Bölgesi'nde kullanım yerine göre kişi başına yıllık toplam elektrik tüketim değerleri incelendiğinde, sanayi işletmelerinde 2007 yılında kişi başı elektrik tüketimi 2.531 kWh'dir. Bu değer 2021 yılında kişi başı 2.607 kWh tüketime yükselmiştir. Meskende kullanılan kişi başı elektrik tüketimi 2007 yılında 792 kWh'dir. Bu değer ise 2021 yılında 1.059 kWh'ye yükselmiştir (Tablo 8.11). Yıllar itibarıyla sanayi alanında tüketilen elektriğin payının ve kişi başına sanayi işletmesinde tüketilen elektrik miktarının azalması ve 2021 yılında tekrar yükselişe geçmesi vekil değişken olarak İzmir Bölgesi'nde sanayi sektörünün değişimine dair bilgi sunmaktadır. Enerji tüketim göstergelerinin azaldığı süreçlerde sanayinin ürettiği gayri safi hasılanın artıyor olması, İzmir sanayisinde kaynak verimliliği uygulamalarının etkin bir şekilde uygulanarak enerji tüketimini azaltıcı yönde etki gösterdiğine işaret etmektedir. Ticarethanelerde elektrik tüketiminin artması ise perakende ticaret hacminin büyük alışveriş merkezlerine kayması ile açıklanabilir. İzmir'in sanayi, mesken ve toplam kişi başına tüketim değerleri Türkiye'nin değerleri ile mukayese edildiğinde, İzmir'in üç göstergede de yüzde elli civarında daha fazla tüketim yaptığı görülmektedir. Enerji tüketiminin düşürülmesine yönelik uygulamaların başta ticarethane ve meskenleri hedef alacak şekilde tüm İzmir'de yaygınlaştırılabileceği değerlendirilmektedir.

TABLO 8.11. Kullanım Yerine Göre Kişi Başına Elektrik Tüketimi (2007-2021)(KWh)

Yıl	İzmir			Türkiye		
	Sanayi	Mesken	Toplam	Sanayi	Mesken	Toplam
2007	2.531	792	4.139	1.045	517	2.198
2008	2.440	834	4.144	1.047	553	2.264
2009	1.852	809	3.469	971	540	2.162
2010	2.091	814	3.774	1.076	562	2.334
2011	2.334	913	4.147	1.177	592	2.490
2012	2.333	926	4.242	1.220	600	2.577
2013	2.348	877	4.165	1.216	587	2.583
2014	2.549	866	4.351	1.258	594	2.669
2015	2.420	923	4.290	1.315	608	2.760
2016	2.527	978	4.556	1.357	642	2.897
2017	2.492	1.058	4.658	1.441	671	3.082
2018	2.552	1.054	4.856	1.435	666	3.149
2019	2.412	998	4.663	1.391	676	3.094
2020	2.287	1.055	4.569	1.435	726	3.142
2021	2.607	1.059	3.666	1.622	726	2.348

Kaynak: TÜİK, 2022n

D. Su, Atıksu ve Atık Yönetimi

İzmir Bölgesi'nde belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi için çekilen toplam su miktarı 2001 yılında 295.151 bin m³/yıl miktarından 2020 yılında 355.210 bin m³/yıl miktarına çıkmıştır. 2001-2020 Döneminde belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi için çekilen toplam su miktarı %20 oranında artış göstermiştir. Bu dönemde kuyu ve kaynaklardan çekilen su miktarı sırasıyla %4,9 ve %18,3 oranında azalmıştır. İzmir'in artan su tüketimini karşılamak için barajlardan çekilen su miktarı yıllar içinde artış göstermiştir. Veri periyodunda barajlardan çekilen su miktarı %131,7 oranında artmıştır (Tablo 8.12).

TABLO 8.12. İzmir Bölgesi Belediyeler Tarafından İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi için Çekilen Toplam Su Miktarı (2001-2018) (Bin m³/yıl)

Yıl	Akarsu	Baraj	Göl	Gölet	Kaynak	Kuyu	Toplam
2001		62.801	6.623	53	21.493	204.181	295.151
2002		73.838		110	167.788	60.961	302.697
2003		78.065		110	82.636	149.191	310.002
2004		84.976		110	158.062	56.229	299.377
2006	1.041	88.710		120	14.211	173.096	277.178
2008	382	71.927			7.006	138.069	217.384
2010	255	82.407			5.246	166.713	254.621
2012	226	95.143			4.061	200.619	300.049
2014		109.510			9.810	150.369	269.689
2016		103.338			9.551	154.545	267.434
2018		101.660			13.392	209.506	324.558
2020		145.528			17.571	194.111	355.210
2001-2020 (%)	-100,00	131,73	-100,00	-100,00	-18,25	-4,93	20,35

Kaynak: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2022

İzmir Büyükşehir Belediyesi verileri incelediğinde 2021 yılında İzmir'de toplam 304 milyon metreküp su üretildiği ve üretilen suyun %54,63'ünün yeraltı, %45,37'sinin ise yüzeysel su kaynaklarından elde edildiği görülmektedir. Yüzeysel su kaynaklarından çekilen suyun %90'ından fazlası Tahtalı ve Gördes Barajlarından gelmektedir.

Belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesine kişi başı çekilen günlük su miktarı değerleri İzmir Bölgesi özelinde 2001-2020 periyodunda incelendiğinde 2001 yılında 282 litre/kişi-gün olan değer 2020 yılında 221 litre/kişi-gün değerine gerilemiştir. Türkiye için bu değerler 2001 yılında 252'dir ve 2020 yılında 228'e gerilemiştir. İzmir'in 2004 yılı ve sonrasındaki süreçte kişi başı su tüketiminin Türkiye ortalamasından daha düşük olduğu görülmektedir (Tablo 8.13). Bu durum bilinçli tüketici alışkanlıklarının ve sürdürülebilirlik olgusunun yaygınlaşması ve kayıp kaçak oranlarını iyileştirici altyapı yatırımları ile ilişkilendirilebilir.

TABLO 8.13. Belediyeler Tarafından İçme ve Kullanma Suyu Şebekesine Çekilen Kişi Başı Günlük Su Miktarı (2001-2020) (Litre/Kişi-Gün)

Yıl	İzmir	Türkiye
2001	282	252
2002	280	255
2003	285	259
2004	269	255
2006	227	245
2008	173	215
2010	192	216
2012	223	216
2014	180	203
2016	173	217
2018	208	224
2020	221	228

Kaynak: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2022

İzmir ili arıtılma durumuna göre şebekeden deşarj edilen atıksu miktarı incelendiğinde 2001 yılında arıtılan miktar 195 bin m³/yıl'dır ve bu değer 2021 yılında 275 bin m³/yıl'a yükselmiştir. 2001-2021 aralığında 7 bin ile 32 bin m³/yıl arasında değişen miktarlarda arıtılmayan atıksu bulunurken, 2019 ve sonrasında deşarj edilen tüm atıksular arıtılmıştır. İzmir Bölgesi'nde arıtılan atıksu miktarı 2001-2021 periyodunda %41 oranında artmıştır. (Tablo 8.14).

TABLO 8.14. İzmir Bölgesi Arıtılma Durumuna Göre Şebekeden Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (2001-2021) (Bin m³/yıl)

Yıl	Arıtılan	Arıtılmayan	Toplam
2001	194.854	18.151	213.005
2002	208.985	18.786	227.771
2003	212.558	19.392	231.950
2004	216.733	21.652	238.385
2006	233.919	32.424	266.343
2008	230.122	11.441	241.563
2010	261.837	12.237	274.074
2012	273.718	7.523	281.241
2014	298.129	-	298.129
2016	301.087	-	301.087
2018	272.992	3.882	276.874
2019	278.532	-	278.532
2020	277.241	-	277.241
2021	275.263	-	275.263

Kaynak: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve İZSU, 2022

İzmir Büyükşehir Belediyesi verilerine göre kurum idaresinde 23 tane ileri biyolojik arıtma, 37 biyolojik arıtma ve 6 tane doğal arıtma yöntemine sahip toplam 66 atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır ve 2021 yılında arıtılan atıksuların %96,68'i ileri biyolojik arıtmadan geçmiştir.

Arıtma tesisi tipine göre arıtılan atıksu miktarları incelendiğinde biyolojik arıtma değerleri 2001 yılında 1.337 bin m³/yıl iken bu değer 2021 yılında 4.319 bin m³/yıl'a yükselmiştir. İzmir Bölgesi'nde gelişmiş arıtma miktarı 2001 yılında 192 bin metreküp iken bu miktar 2018 yılında 265 bin metreküp değerine yükselmiştir (Tablo 8.15).

TABLO 8.15. İzmir Atıksu Arıtma Tesislerinde Arıtılan Atıksu Miktarı (2001-2018) (Bin m³/yıl)

Yıl	Biyolojik Arıtma	Doğal Arıtma (Yapay Sulak Alan)	Fiziksel Arıtma	Fiziksel ve/ veya Kimyasal Arıtma	Gelişmiş Arıtma	Toplam
2001	1.337		1.892		191.625	194.854
2002	2.176		1.935		204.875	208.986
2003	2.026		2.482		208.050	212.558
2004	2.323		2.519		211.891	216.733
2006	1.787				232.132	233.919
2008	1.883	4.782			223.458	230.123
2010	1.986	3.735			256.116	261.837
2012	2.105	3.549			268.064	273.718
2014	11.253	2.699			284.178	298.130
2016	4.749	3.438			292.900	301.087
2018	4.319	3.541			265.132	272.992
2001-2018 (%)	223,04				38,36	40,10

Kaynak: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2022

İzmir Bölgesi'nde belediyelerde deşarj edilen kişi başı günlük atıksu miktarı değerleri incelendiğinde 2001 yılında İzmir'de kişi başı 209 litre/kişi-gün atıksu deşarj edilmiştir. Bu değer 2020 yılında kişi başı 174 litre/kişi-gün'e düşmüştür. Türkiye'de ise 2001 yılında 147 litre/kişi-gün atıksu deşarj edilirken, bu miktarın 2020 yılında 189 litre/kişi-güne yükseldiği görülmektedir. 2001-2020 periyodunda Türkiye'de belediyelerde deşarj edilen kişi başı günlük atıksu miktarı yükselirken, bu gösterge İzmir'de %16,7 oranında azalmıştır (Tablo 8.16). Bu azalma aynı dönemde İzmir'de içme ve kullanma suyu şebekesine kişi başı çekilen günlük su miktarının düşmesi ile açıklanabilir.

TABLO 8.16. İzmir Bölgesi Belediyelerde Deşarj Edilen Kişi Başı Günlük Atıksu Miktarı (2001-2020) (Litre/Kişi-Gün)

Yıl	İzmir	Türkiye
2001	209	147
2002	220	154
2003	224	173
2004	224	174
2006	220	181
2008	203	173
2010	227	182
2012	230	190
2014	214	181
2016	195	183
2018	176	188
2020	174	189

Kaynak: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2022

İzmir Bölgesi'nde atıkların farklı yöntemlere bertaraf edilmesi incelendiğinde açıktan yakma yönteminin 2006'dan sonra sona erdiği görülmektedir. Belediye çöplüğünde depolama 2008 yılında 470 ton/yıl iken bu değer 2016 yılında 52 ton/yıl değerine gerilemiştir. Diğer yandan büyükşehir belediye çöplüğünde depolanan belediye atığı miktarı 2014 yılında 50 ton/yıl iken bu değer 2020 yılında 121 ton/yıl değerine yükselmiştir. İzmir Bölgesi'nde 2020 yılında diğer geri kazanım yoluyla 284 ton/yıl belediye atığı bertaraf edilmiştir. Düzenli depolama yöntemiyle 2008 yılında 815 ton/yıl belediye atığı bertaraf edilirken bu değer 2020 yılında 1.932 ton/yıl değerine yükselmiştir. İzmir Bölgesi'nde 2006 yılında 1.351 ton toplam belediye atığı bertaraf ediliyorken bu değer 2020 yılında 2.337 ton değerine yükselmiştir (Tablo 8.17).

TABLO 8.17. İzmir Bölgesi Belediye Atığının Bertaraf Yöntemine Göre Dağılımı (2006-2020) (Ton/Yıl)

Bertaraf Türü	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2020
Açıktan Yakma	1,83							
Başka Belediye Çöplüğünde Depolama	10,18		28,01	57,54	5,00			
Belediye Çöplüğünde Depolama		470,76	358,12	225,15	291,24	52,28		
Büyükşehir Belediye Çöplüğünde Depolama					50,00	64,89	137,70	121,04
Diğer Bertaraf İşlemleri		1,10		2,92				1,20
Diğer Geri Kazanım İşlemleri							188,91	284,31
Düzenli Depolama		815,02	1.299,53	1.327,55	1.313,75	1.740,18	1.805,89	1.931,50
Kompost Tesisine Gönderilen		64,50						
Toplam	1.341,90	1.351,38	1.685,66	1.613,17	1.659,99	1.857,35	2.132,49	2.336,95

Kaynak: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2022

Çevresel kirliliğinin ve 12 numaralı küresel amaçlardan biri olan sorumlu üretim ve tüketimin bir göstergesi olarak kişi başı ortalama belediye atık miktarı incelenmiştir. İzmir Bölgesi'nde kişi başı ortalama belediye atık miktarı 2001 yılında 1,33'ken 2020 yılında bu değer 1,46'ya yükselmiştir. Bu durum gelir seviyesinin yükselmiş olması ile ilişkilendirilebilir. Türkiye'de ise 2001 yılında 1,35 Kg/Kişi-Gün olan bu gösterge 2020 yılında 1,13 Kg/Kişi-Gün seviyesine düşmüştür. Türkiye'de kişi başı ortalama belediye atık miktarı yıllar içinde azalırken İzmir Bölgesi'nde özellikle 2014 yılı ve sonrasında hızlı artış gösterdiği görülmektedir (Tablo 8.18).

TABLO 8.18. İzmir Bölgesi KişiBaşıOrtalamaBelediyeAtıkMiktarı(2001-2020) (Kg/Kişi-Gün)

Yıl	İzmir	Türkiye
2001	1,33	1,35
2002	1,21	1,34
2003	1,21	1,38
2004	1,29	1,31
2006	1,06	1,21
2008	1,07	1,15
2010	1,26	1,14
2012	1,2	1,12
2014	1,12	1,08
2016	1,32	1,17
2018	1,36	1,16
2020	1,46	1,13

Kaynak: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2022

İzmir Bölgesi'nde 2009 yılında beyan edilen tehlikeli atık miktarı toplam 160 bin tondur ve bu gösterge 2020 yılında 217 bin tona yükselmiştir. İzmir Bölgesi'nde tehlikeli atıkların bertaraf yöntemlerine göre dağılımı incelendiğinde en yüksek miktarda bertarafın yapıldığı yöntem geri kazanım yöntemidir. 2009 yılında 115 bin ton tehlikeli atığın geri kazanıma yönlendirildiği ve bu miktarın 2020 yılı itibarıyla 196 bin tona yükseldiği görülmektedir. Aynı zaman diliminde direk bertaraf edilen atık miktarının ise 5 bin tonlardan 20 bin tona yükseldiği görülmektedir. Tesis içi bertarafın yıllar itibarıyla azaldığı ve sıfırlandığı, stok yapılan ve ihraç edilen atık miktarlarının ise düşük seviyelere çekildiği görülmektedir (Tablo 8.19).

TABLO 8.19. İzmir Bölgesi Tehlikeli Atıkların İşleme Yöntemine Göre Dağılımı (2009-2020) (Maden Atıkları Hariç) (Ton/Yıl)

Yıl	Geri Kazanım	Bertaraf	Tesis İçi	Stok	İhracat	Toplam
2009	115.130	4.939	39.585	899	0	160.553
2010	147.526	5.350	17.787	1.209	0	171.872
2011	148.381	9.390	17.499	387	0	175.657
2013	176.283	16.510	7.076	547	470	200.885
2014	192.260	28.071	16.837	360	676	238.204
2015	205.917	20.045	7.409	1.303	690	235.364
2016	169.552	28.006	0	344	795	198.698
2017	143.398	29.942	0	895	152	174.386
2018	138.390	22.506	0	1.132	518	162.546
2019	134.008	21.817	0	542	64	156.431
2020	196.407	20.739	0	189	105	217.440

Kaynak: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve İzmir İl Çevre Durum Raporu, 2022

İzmir Bölgesi'nde beyan edilen atıkların işleme yöntemine göre payları incelendiğinde en yüksek payın geri kazanım yöntemi olduğu görülmektedir. Geri kazanımın payı 2009 yılında %71'lerde iken 2020 yılı gelindiğinde %90'ın üzerine çıkmıştır. Bertaraf edilen tehlikeli atıkların payı 2009 yılında %3,1'dir ve bu değer 2017 yılında %9,5'e yükselmiştir. Tesis içi bertaraf edilen ve stoklanan tehlikeli atıkların payları ise yıllar için düşmüştür.

Su arıtımı, atıksu arıtımı ve atık yönetimi gibi çevresel hizmetler mali yönden incelendiğinde İzmir belediyelerinin çevresel harcamalarının 2003 yılında 171 milyon TL olduğu ve bu değer 2016 yılında 348 milyon TL'ye yükseldiği görülmektedir. 2003-2016 döneminde İzmir belediyelerinin reel harcamaları 2 kat artmıştır. İzmir belediyelerinin çevresel yatırım harcamaları 2003 yılında 57 milyon TL'dir ve bu değer 2016 yılında 158 milyon TL'ye yükselmiştir. 2003-2016 döneminde çevresel yatırım harcamaları reel fiyatlar ile yaklaşık 2,8 kat artmıştır. Benzer şekilde belediyelerin toplam çevresel harcamaları da aynı dönemde ciddi artış göstermiştir. Ancak diğer yandan İzmir belediyelerinin çevresel harcamalarının Türkiye'deki payının ise 2003 yılında %7,2 iken 2016 yılına gelindiğinde %6,4 düzeyine gerilediği görülmektedir (Tablo 8.20).

TABLO 8.20. İzmir Belediyelerinin Harcama Türüne Göre Çevresel Harcamaları (2003-2016) (Reel Fiyatlar¹⁰, 2003 Baz, Milyon TL)

Yıl	Cari Harcama	Yatırım Harcaması	İzmir Belediyelerinin Toplam Çevresel Harcaması	Türkiye Toplam Belediye Çevresel Harcaması	İlin Toplam Çevresel Harcaması İçindeki Payı (%)
2003	171,47	57,41	228,88	3.176,76	7,2
2004	189,23	25,88	215,11	3.493,70	6,16
2005	189,07	26,38	215,45	3.620,09	5,95
2006	204,31	39,54	243,85	4.320,26	5,64
2007	223,11	59,77	282,88	5.542,30	5,1
2008	243,61	78,37	321,98	5.029,74	6,4
2009	271,19	100,37	371,57	5.090,47	7,3
2010	284,04	82,28	366,33	4.672,44	7,84
2012	270,86	147,34	418,20	5.350,02	7,82
2013	358,94	134,96	493,90	5.728,54	8,62
2014	278,75	133,58	412,33	6.012,92	6,86
2015	292,54	137,66	430,20	7.122,27	6,04
2016	348,41	158,73	507,14	7.880,53	6,44

Kaynak: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2022

¹⁰ İzmir Belediyelerinin Harcama Türüne Göre Çevresel Harcamaları değerlerini enflasyondan arındırmak için Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası istatistiki bölgelere göre fiyat endeksi İzmir Baz 2003 serisi kullanılmıştır (Merkez Bankası, 2022).

E. Hassas Alanlar

Kentlere yığılan nüfus ve boşalan kırsal alanlar ile birlikte artan talebe cevap veremeyen tarımsal üretim miktarları, gıda krizini kentlerin ve bölgelerin gündemine getirmektedir. Bu nedenlerle hassas alanların hassasiyeti önümüzdeki on yıllarda daha da hissedilir biçimde karar vericilerin önüne çıkacaktır. 2021 yılı itibarıyla Türkiye’de yaklaşık 23,5 milyon hektar tarım alanı bulunmaktadır. Ege Bölgesi’nin Türkiye içinde payı yaklaşık %12’dir. İzmir Bölgesi’nin Türkiye’deki payı %1,37 ve Ege Bölgesi’ndeki payı ise %11,52’dir. İzmir Bölgesi’nde toplam 322 bin hektar tarım alanı bulunmaktadır. Tarım alanları türlerine göre incelendiğinde ekilen alan miktarı 141 bin hektar, nadas alanı 2.500 hektar, sebze bahçeleri 30.560 hektar, çoğunluğu zeytin ağacı olan uzun ömürlü bitkilerin alanları 146 bin hektar, yem bitkileri 86 bin hektar ve süs bitkileri alanları ise 1.650 hektardır (Tablo 8.21).

TABLO 8.21. İzmir Bölgesi Türlerine Göre Tarım Alanları (2021) (hektar)

Tarım Alanı Türü	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir
Toplam işlenen tarım alanı	19.881.533	1.945.066	175.794
İşlenen tarım alanı / Ekilen	16.061.572	1.651.621	141.083
İşlenen tarım alanı / Nadas	3.059.162	175.537	2.500
İşlenen tarım alanı / Sebze	755.335	116.101	30.564
Toplam uzun ömürlü bitkilerin alanı	3.591.345	851.437	146.313
Uzun ömürlü bitkiler / Meyveler, içecek ve baharat bitkileri	2.311.956	247.776	42.232
Uzun ömürlü bitkiler / Bağ alanı	390.221	135.248	10.404
Uzun ömürlü bitkiler / Zeytin ağaçları	889.168	468.414	93.677
Yem bitkileri	2.479.714	401.473	86.253
Süs bitkileri	5.464	1.807	1.647
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler	23.472.877	2.796.503	322.107

Kaynak: TÜİK, 2022a

2021 yılı itibarıyla İzmir Bölgesi’nde bulunan tarım alanlarında tarım alanı türlerinin payı incelendiğinde ise ekilen alanlar İzmir Bölgesi tarım alanlarının %43,80’ini oluşturmaktadır. Türkiye ile kıyaslama yapıldığında İzmir zeytin ve süs bitkisi açısından öne çıkmaktadır. Türkiye’deki zeytin ağacı dikili alanlarının %10,5 civarı ve süs bitkisi ekili alanlarının %30’u İzmir’de bulunmaktadır. Ege Bölgesi’ndeki durum incelendiğinde ise İzmir’in bölgedeki toplam süs bitkisi alanının %91’ine sahiptir. Ek olarak, sebze, meyve, içecek ve baharat bitkileri, yem bitkileri açısından da İzmir Ege Bölgesi içinde öne çıkmaktadır (Tablo 8.22).

TABLO 8.22. 2021 Yılı İzmir Bölgesi Türlerine Göre Tarım Alanlarının Payları (2021) (%)

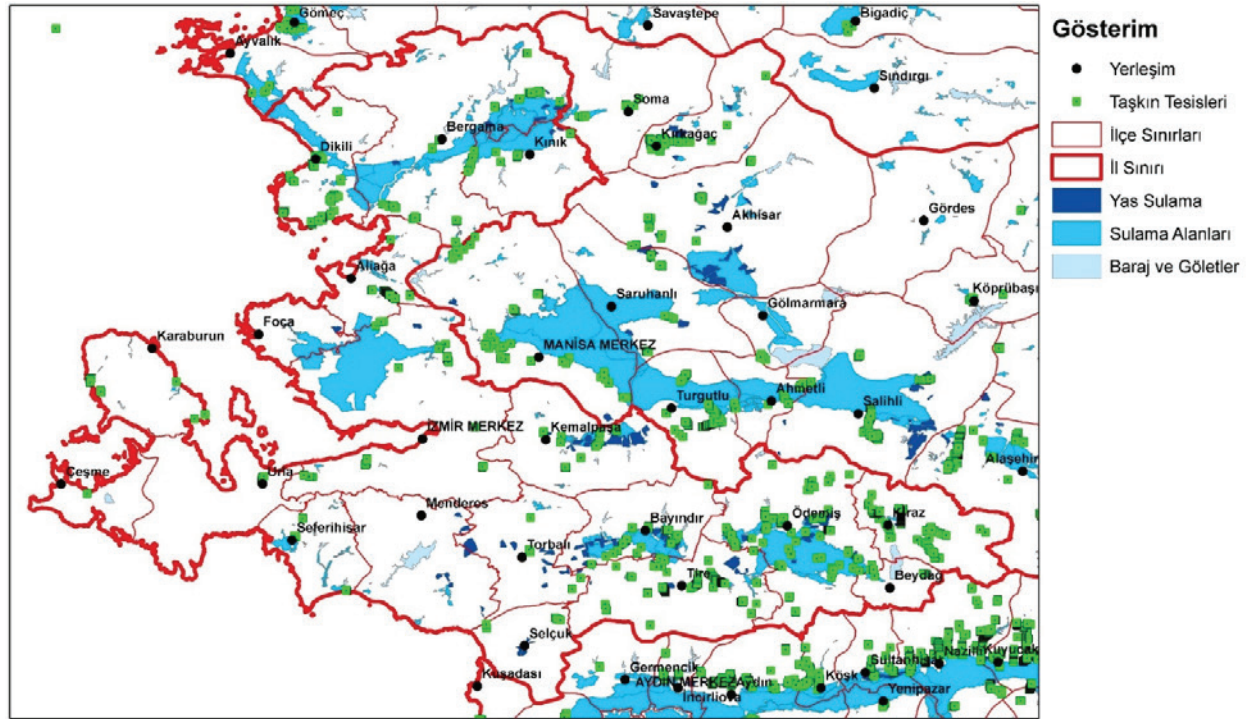
Tarım Alanı Türü	İzmir İçi Dağılım	İzmir / Türkiye	İzmir / Ege Bölgesi
Toplam işlenen tarım alanı	54,58%	0,88%	9,04%
İşlenen tarım alanı / Ekilen	43,80%	0,88%	8,54%
İşlenen tarım alanı / Nadas	0,78%	0,08%	1,42%
İşlenen tarım alanı / Sebze	9,49%	4,05%	26,33%

Tarım Alanı Türü	İzmir İçi Dağılım	İzmir / Türkiye	İzmir / Ege Bölgesi
Toplam uzun ömürlü bitkilerin alanı	45,42%	4,07%	17,18%
Uzun ömürlü bitkiler / Meyveler, içecek ve baharat bitkileri	13,11%	1,83%	17,04%
Uzun ömürlü bitkiler / Bağ alanı	3,23%	2,67%	7,69%
Uzun ömürlü bitkiler / Zeytin ağaçları	29,08%	10,54%	20,00%
Yem bitkileri	26,78%	3,48%	21,48%
Süs bitkileri	0,51%	30,14%	91,15%
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler	100,00%	1,37%	11,52%

Kaynak: TÜİK, 2022a

İzmir Bölgesi'nde bulunan yas sulama alanları, sulama alanları, baraj ve göletler Şekil 8.6'da yer almaktadır. Sulama alanlarının Dikili, Bergama, Bayındır ve Ödemiş ilçelerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

ŞEKİL 8.6. İzmir Bölgesi'ndeki Yas sulama Alanları, Baraj ve Göletler

Kaynak: Orman Genel Müdürlüğü, 2020

Türkiye'de yaklaşık 23 milyon hektar orman alanı bulunmaktadır. Orman alanları kapalılık ve verimlilik üzerinden iki farklı şekilde kategorize edilmektedir. Türkiye'de normal kapalı orman alanları 13,7 milyon hektar, boşluklu kapalı orman alanları ise 9,5 milyon hektardır. İzmir'de ise 267,7 bin normal kapalı ve 210,9 boşluklu kapalı olmak üzere toplam 478,6 bin hektar orman alanı bulunmaktadır (Tablo 8.23).

TABLO 8.23. Türkiye, Ege ve İzmir Bölgesi'nde Orman Alanlarının Dağılımı (2022) (Bin hektar)

Orman Alanı	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir
Normal Kapalı	13.707,8	2.326,9	267,7
Boşluklu Kapalı	9.537,2	1.588,8	210,9
Toplam	23.245	3.915,7	478,6

Kaynak: Orman Genel Müdürlüğü, 2023

İzmir Bölgesi'nde bulunan orman varlığının Türkiye orman varlığı içindeki payı %2,06'dır. Ege Bölgesi ormanları içinde İzmir'in payı %12,22'dir (Tablo 8.24). İzmir ilinin toplam yüz ölçümüne kıyasla orman alanlar ilin %40'ını kaplamaktadır. İzmir ormanlarının büyük çoğunluğunu kızılçam, karaçam ve meşe türleri oluşturmaktadır.

TABLO 8.24. Orman Alanlarının Dağılım Payları (2022)

Orman Alanı	İzmir İçi Dağılım (%)	İzmir / Türkiye (%)	İzmir / Ege Bölgesi (%)
Normal Kapalı	55,93	1,95	11,50
Boşluklu Kapalı	44,07	2,21	13,27
Toplam	100,00	2,06	12,22

Kaynak: Orman Genel Müdürlüğü, 2023

Verimlilik sınıflandırması açısından bakıldığında Türkiye’de 17,4 milyon hektar fonksiyonel verimli ve 5,4 milyon hektar fonksiyonel verimsiz orman bulunmaktadır. Türkiye geneli verimli fonksiyonel orman oranı %76 civarındadır. İzmir için il bazında bu veri mevcut değildir ancak İzmir Bölge Müdürlüğü’nün yetki alanına bağlı İzmir çevresindeki illeri de kapsayan tüm orman alanlarının %68’i fonksiyonel verimli orman sınıfına girmektedir. İzmir Bölgesi orman varlığının mekânsal gösterimi Şekil 8.7’de sunulmuştur.

ŞEKİL 8.7. İzmir Bölgesi'ndeki Orman Varlığı

Kaynak: Orman Genel Müdürlüğü, 2020

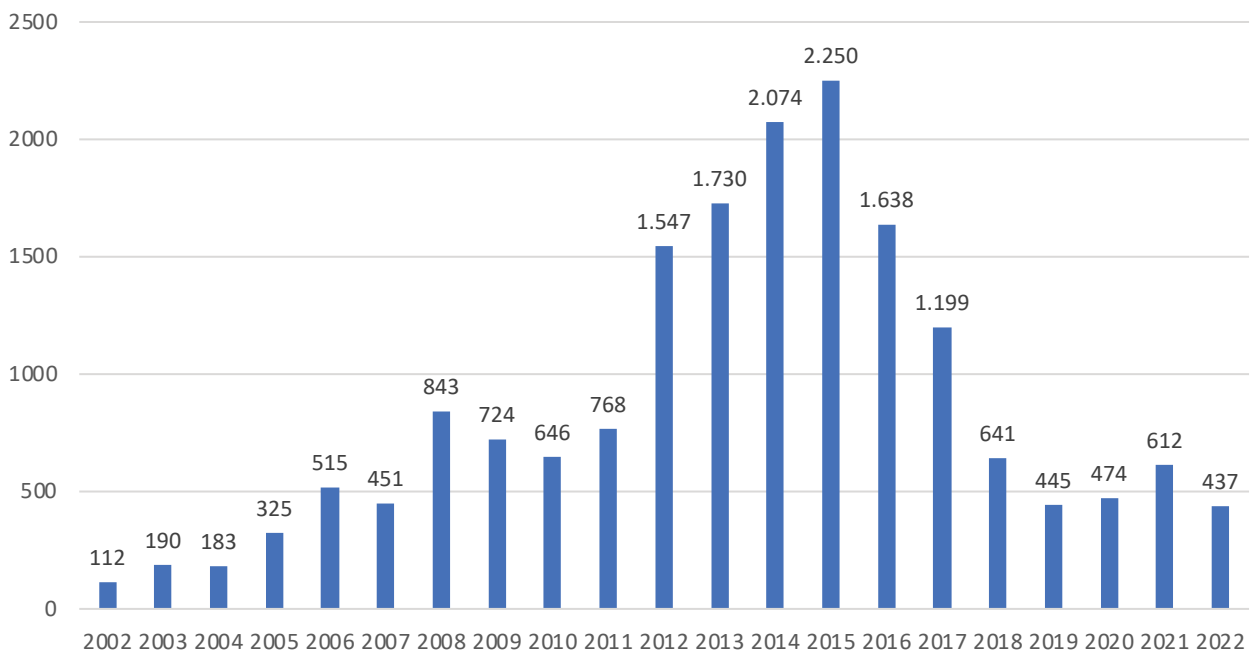
F. Deniz ve Kıyı Alanları

Denizel kirliliğin büyük bir kısmı karasal kaynaklıdır. Atıksular, endüstriyel zararlılar, pestisit gibi tarımsal kirleticiler dere ve nehirler aracılığı ile denizlere taşınmaktadır. İzmir’de özellikle Kemalpaşa ilçesi ve Manisa ilinden gelen endüstriyel ve tarımsal faaliyetler sonucu oluşan kirlilik yükünü körfeze taşıyan Gediz Nehri bu duruma örnektir. Toksik metaller ve diğer kirleticiler denizel ekosistemdeki tüm canlı türlerine zarar vermekte ve besin zincirine dâhil olarak insan sağlığına da tehdit oluşturmaktadır. Kirliliğin önlenmesi ve oluştuğunda hızlı müdahale edilmesi adına sürekli izleme yapılması denizel sistemler için önem arz etmektedir. İzmir Büyükşehir Belediyesi İzmir Körfezi’ndeki 11 adet istasyondan 2001 yılından bu yana düzenli örnek alınmakta ve analizler yapılmaktadır. Veriler incelendiğinde körfezin birçok kısmında yasal standartların üzerinde koliform bakterisinin var olduğu görülmektedir. Bu denli koliform kirliliği, körfeze evsel atıksuların karıştığına işaret etmektir. İzmir İl Çevre Durum Raporu da körfezin iç kısmındaki su kütlelerinin ekolojik kalite değerlendirmesi açısından “kötü” yani en düşük sınıfta yer aldığını göstermektedir. Körfezde yaşanan koliform, azot ve fosfor gibi kirliliklere rağmen İzmir ve çevresindeki birçok denizel alanda su kalitesi oldukça iyi durumdadır.

İzmir ilinde yüzme suyu izlemesi yapılan plajlarda 144 adet plajda yüzme suyunun mükemmel kalitede olduğu belirlenmiştir. İzmir’de 2013 yılında 36 adet mavi bayraklı plaj bulunurken güncelde bu sayı 63’e yükselmiştir. İzmir bu alanda Antalya ve Muğla’nın ardından üçüncü sıradadır. Ayrıca, Türkiye’nin sahip olduğu 23 mavi bayraklı marinadan 4’ü de İzmir’de bulunmaktadır. Dolayısıyla turizm değeri taşıyan bu alanların çevresel baskılardan korunması adına yapılacak yatırımlar ve alınacak önlemler kritik önemdedir.

Denizleri kirlenmesine neden olan bir diğer unsur da özellikle insanların yoğunlukla kullandığı sahil şeritlerinde oluşan katı atıklardır. İzmir Büyükşehir Belediyesi verilerine göre 2021 yılında İzmir ilinde 437.200 kg deniz çöprü toplanmıştır. Özellikle 2010’lu yıllardan itibaren toplanan deniz çöprü miktarının arttığı, 2015 yılında 2.250 tona kadar ulaştığı ve bu yıldan itibaren düşüş eğilimine girdiği görülmektedir (Şekil 8.8). Çevre tekneleri, deniz süpürge gemileri veya karadan müdahale ile toplanan bu çöpler karada bertaraf edilmektedir.

ŞEKİL 8.8. İzmir Körfezi 2002-2021 Yılları Arasında Toplanan Yıllık Çöp Miktarı (2002-2022) (Ton)

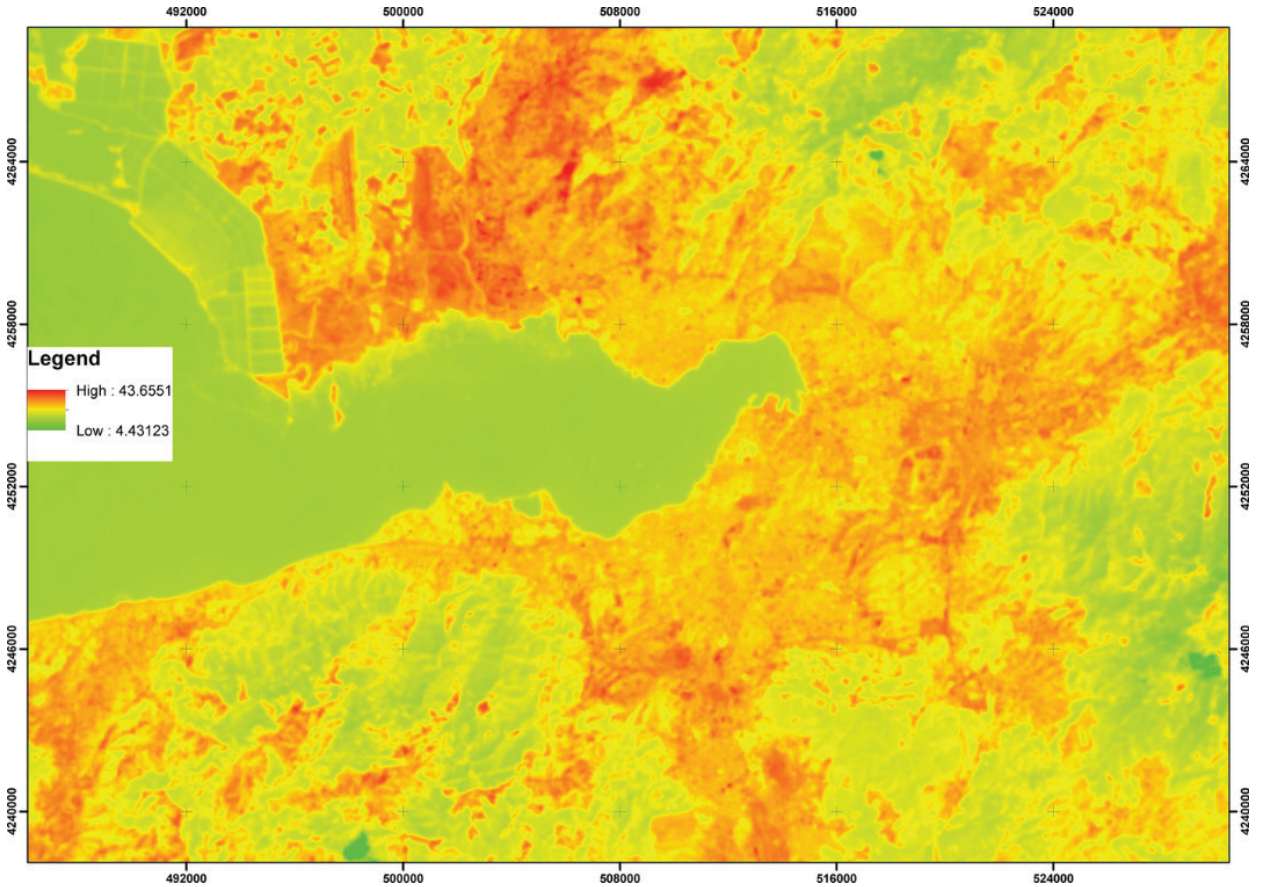

G. Kentsel Isı Adası

Kentsel ısı adası (KIA) etkisi, kentsel alanlarda maruz kalınan ısı ve kentsel alan ile onu çevreleyen kırsal alanlar arasındaki sıcaklık farkları ifade etmektedir. Şehirlerin geometrik yapısı, asfalt yolların ve beton yapıların ısı tutması, buharlaşma ile serinleme sağlayan yeşil alanların azlığı ve hatta hava kirliliği gibi birçok etken kentsel alanların üzerinde ısı adası oluşumunda etkilidir. Kent ve kır arasındaki sıcaklık farkı genellikle gece saatlerinde daha yüksektir ve kendisini daha çok hissettirmektedir. KIA etkisinin insan sağlığı ve yaşam kalitesi üzerinde önemli olumsuz etkileri bulunmaktadır.

Yüzey sıcaklıkları görüntü tabanlı bir analiz yaklaşımıyla Amerika Birleşik Devletleri Jeolojik Etüt (USGS) verileri kullanarak ölçen bir çalışmaya göre İzmir metropoliten alanında yüzey sıcaklıkları en düşük 4 derece ve en yüksek 43,6 derece arasında değişmektedir (Erdem, Çubukçu ve Sharifi, 2021). Özellikle metropoliten alanın kuzey gelişim aksında yer alan Çiğli ilçesinde yer alan sanayi alanları ve kentsel yerleşim alanının bulunduğu alanlarda yüksek ısının yoğunlaştığı görülmektedir (Şekil 8.9). Bir diğer önemli bulgu ise Konak ilçesinde bulunan Kültür Park gibi kentsel dokuda yer alan büyük ölçekteki kent parklarının ve rekreasyon alanlarının yüksek ısı alanları arasında bir vaha olarak etrafını serinlettiği ve ısının düşük olduğu bir bölge olarak da kullanıcılara hizmet sağladığıdır (Erdem, Çubukçu ve Sharifi, 2021).

ŞEKİL 8.9. İzmir Bölgesi'nde Yüzey Sıcaklıkları

Kaynak: Erdem, Çubukçu ve Sharifi, 2021

H. Değerlendirme

İklim değişikliğinin, doğal afetlerin, küresel enerji ve gıda krizinin etkilerini yoğun şekilde hissettiğimiz günümüzde İzmir'in doğal kaynakları ve hassas ekosistemleri giderek artan bir baskı ile karşı karşıyadır. Gelişmiş ve çok yönlü bir sanayiye, ürün çeşitliliğine sahip tarımsal faaliyetlere ve 4,4 milyonu aşan nüfusa sahip İzmir'in geleceği için sahip olduğu temiz su kaynaklarının korunması hayati önemdedir. Kişi başına düşen ortalama kullanılabilir su miktarı açısından "su fakiri" olan ve kirletici sanayi sektörlerine sahip İzmir'de mevcut sorunların ve risklerin kapsamlı şekilde analizine dayalı müdahalelere ve sürdürülebilirlik odağında dirençli bir kalkınma modeline ihtiyaç duyulmaktadır.

Çevresel baskılardan biri olan hava kirliliği İzmir'de tehlikeli boyutlara ulaşmıştır. Özellikle sanayi yoğun Aliağa, Torbalı, Kemalpaşa ve Ödemiş ilçelerinde ve kentsel nüfusun yoğun olduğu Alsancak, Bayraklı ve Bornova gibi ilçelerde yasal limitleri aşan hava kirliliği söz konusudur. Merkez ilçelerde yıllar nezdinde kirlilikte bir azalma gözlemleniyor olsa da insan sağlığı için tehlike arz eden askıda katı partikül kirliliği 19 ilçedeki 16 istasyonda mevzuattaki limitlerin üzerindedir. Bu durum uzun dönemlere yayılmış bir hava kirliliğine maruz kalınmasına ve akciğer kanseri gibi solunum yolu hastalıklarının artmasına neden olmaktadır. Endüstriyel alanlarda denetimlerin artırılması ve kentlerde fosil yakıtlar yerine temiz enerji ile çalışan araçlara ve ısınma yöntemlerine geçilmesinin İzmir'in hava kalitesini artıracak değerlendirilmektedir.

İzmir son on beş yıldaki temiz enerji alanındaki hızlı gelişimi ile hem iklim değişikliğine sebep olan hem de dış ticaret açığı yaratan fosil yakıtlardan uzaklaşmaktadır. İzmir'de rüzgâr enerjisi alanında kurulu güç son on yılda 6 katına çıkarak 1.887 MW'a ulaşmıştır. Bu alanda Türkiye'nin lideri olan kent, rüzgâr türbini ve ekipman üretiminde uluslararası firmalara da ev sahipliği yapan kümelenmesi ile çok güçlü bir konumdadır. Tarihi liman kenti olmasının avantajı ile İzmir Avrupa'nın beşinci büyük üreticisi olarak 45 ülkeye rüzgâr türbini ve ekipmanı ihraç etmektedir. Çandarlı Limanı ile entegre İzmir Temiz Enerji Sanayi Bölgesi ve Türkiye'de öncü olacak deniz üstü rüzgar enerjisi santrali kurulmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Son on yılda İzmir'de ivme kazanan bir diğer temiz enerji kaynağı da güneştir. Kurulu güç toplamda 323 MW'a yükselmiş ve İzmir bu alanda Türkiye içinde beşinci sıraya yerleşmiştir. Ülkedeki panel üretim faaliyetlerinin azalttığı maliyetler ve artan panel enerji verimliliği değerleri ile yılın büyük bölümü güneş alan İzmir'de yakın gelecekte güneş enerjisi kullanımının artması ve sektörün büyümesi beklenmektedir. Rüzgâr ve güneşe ek olarak İzmir coğrafi ve ekonomik yapısı ile jeotermal enerji, biyogaz enerjisi ve dalga enerjisi gibi alternatif temiz enerji kaynakları açısından da güçlü bir potansiyele sahiptir.

Tarımsal faaliyetler, kirletici endüstri ve artan nüfus İzmir'in kıyısız alanları, temiz su kaynakları ve hassas ekosistemleri için ciddi çevresel baskı oluşturmaktadır. Küresel ısınma, doğal afetler, küresel enerji krizi gibi geleceği tehdit eden unsurlara karşı İzmir'in sürdürülebilir kalkınması için bölgedeki köklü kamu kurumları, üniversiteler, sanayi ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliği halinde olmaları kritik önemdedir.

9. AFET RİSKLERİ

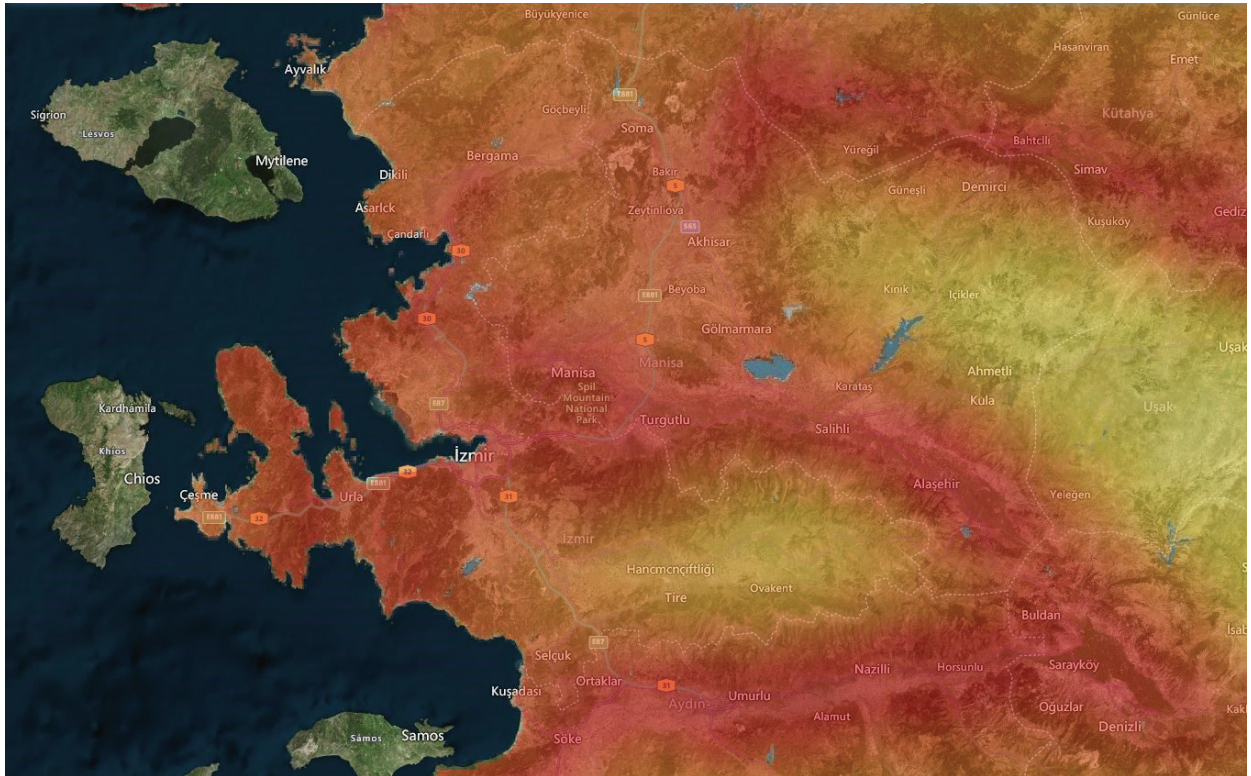
A. Depremsellik, Fay Hatları, Çölleşme, Orman Yangınları ve Su Baskını

Uluslararası Afet Azaltma On Yılı (IDNDR), Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi (UNISDR) ve Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD) gibi uluslararası kurum ve kuruluşlar afetler sonrasında meydana gelen yardım maliyetlerinin fazlalığı nedeniyle afetler sonrasında karşılaşılabilecek bilançoların uzun dönemde küçültülmesi amacıyla politik eksenlerini afetler öncesinde alınacak önlemlerle afet risklerinin azaltılmasına kaydırmaktadırlar (Balamir, 2001; Orhan, 2010; Erdem, 2013).

AFAD tarafından yayınlanan İzmir İl Afet Risk Azaltma planına göre İzmir Bölgesi deprem, heyelan, kaya düşmesi, taşkın, sel, meteorolojik ve iklimsel afetler, yangın, endüstriyel kazalar gibi afetlerin oluşma riski yüksek bölgelerdendir. Aynı raporda İzmir Bölgesi'nde 2009-2020 periyodunda 131 deprem, 23 kaya düşmesi, 2 çığ, 57 heyelan, 93 sel/taşkın olmak üzere toplam 200 afet olayı meydana geldiği ifade edilmiştir (İRAP, 2021).

İzmir Bölgesi yüksek deprem tehlikesi bölgesinde yer almaktadır (Şekil 9.1). Afet risklerini minimize etmek amacıyla İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından İzmir Deprem Senaryosu ve Deprem Master Planı yayınlanmıştır. 20. yüzyılda İzmir Bölgesi'nde önemli hasar yaratıcı depremler meydana gelmiştir. Bu depremler İzmir Bölgesi'nde Karaburun-Sakız adası yöresi, Bayındır, Çeşme ve Urla yerleşimlerini etkilediği gibi Manisa ve Akhisar gibi İzmir Bölgesi'ne yakın yerleşimleri de etkilemiştir.

ŞEKİL 9.1. AFAD Deprem Tehlike Haritası

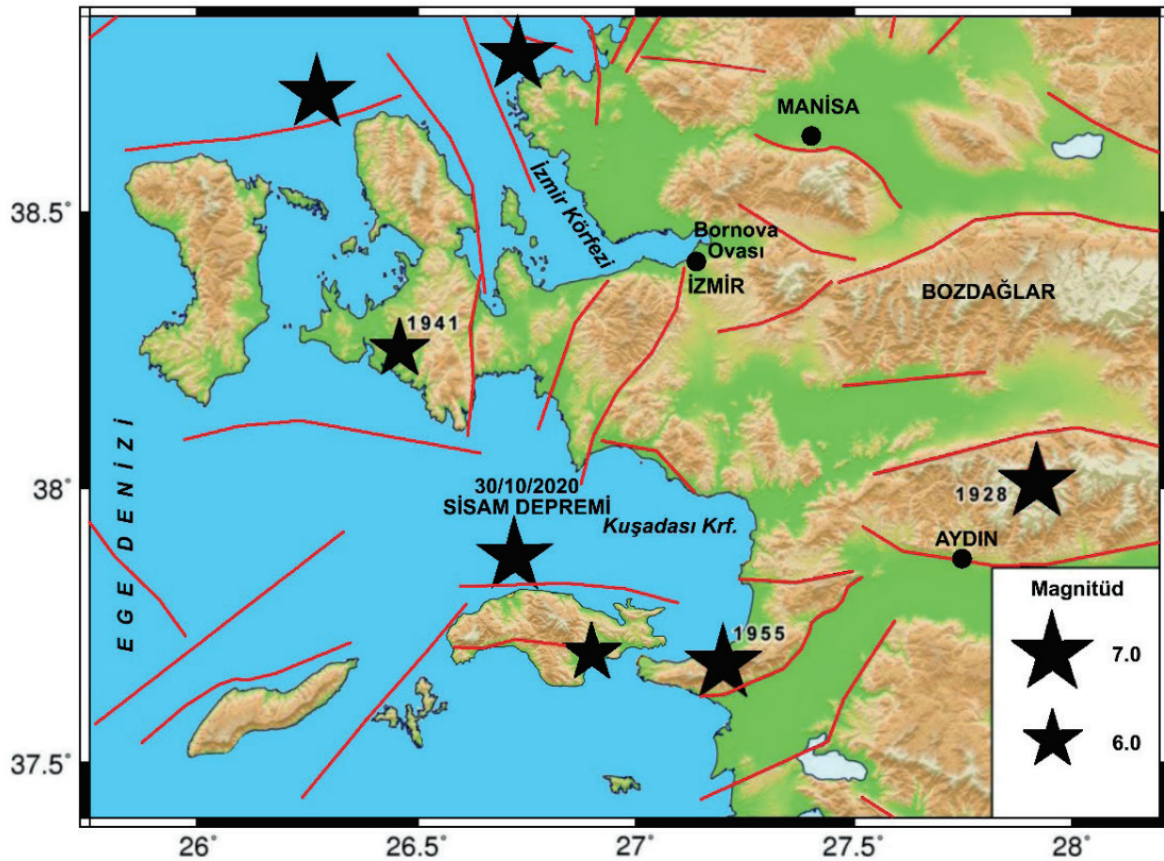

Kaynak: ATLAS, 2022a

2020 yılında İzmir Bölgesi'ni ağır etkilemiş, can ve mal kayıplarına ve ağır hasara neden olmuş Sisam Depremi olarak anılan deprem, adanın kuzeyinden geçen doğu-batı uzanımlı 30 km uzunluğundaki normal atımlı bir fay üzerinde 15 km derinliğinde ve 15,68 sn süresince gerçekleşmiştir (Karadaş ve Öner, 2021). Deprem 30 Ekim 2020 günü saat 14:51 de Ege Denizi'nde Kuşadası Körfezi açıklarında meydana gelmiştir. Depremin büyüklüğü Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü'ne göre Mw 6,9 ve AFAD'a göre ise Mw 6,6'dır (Karadaş ve Öner, 2021). Anılan deprem ile 117 kişi hayatına kaybetmiş, 8 bina yıkılmış, 27 ilçede 752 konut yıkık/ağır hasarlı olarak belirlenmiştir (İRAP, 2021).

Şekil 9.2'de İzmir ve çevresinde meydana gelmiş önemli depremler yer almaktadır. Karaburun yarımadasının ucundan Urla, Sisam Adası, Kuşadası ve Aydın'a uzanan yay şeklinde bir iz üzerinde önemli depremlerin meydana geldiği görülmektedir. Fay hatları Şekil 9.2'de kırmızı çizgiler ile gösterilmektedir. İzmir Bölgesi ve çevresinde önemli hasarlara neden olacak tehlikeli depremler üretebilecek fay hatları bulunmaktadır.

ŞEKİL 9.2. İzmir ve Çevresinde Meydana Gelmiş Önemli Depremler ve Fay Hatları

Kaynak: Karadaş ve Öner, 2021

ŞEKİL 9.3. İzmir ve Çevresindeki Diri Fay Hatları

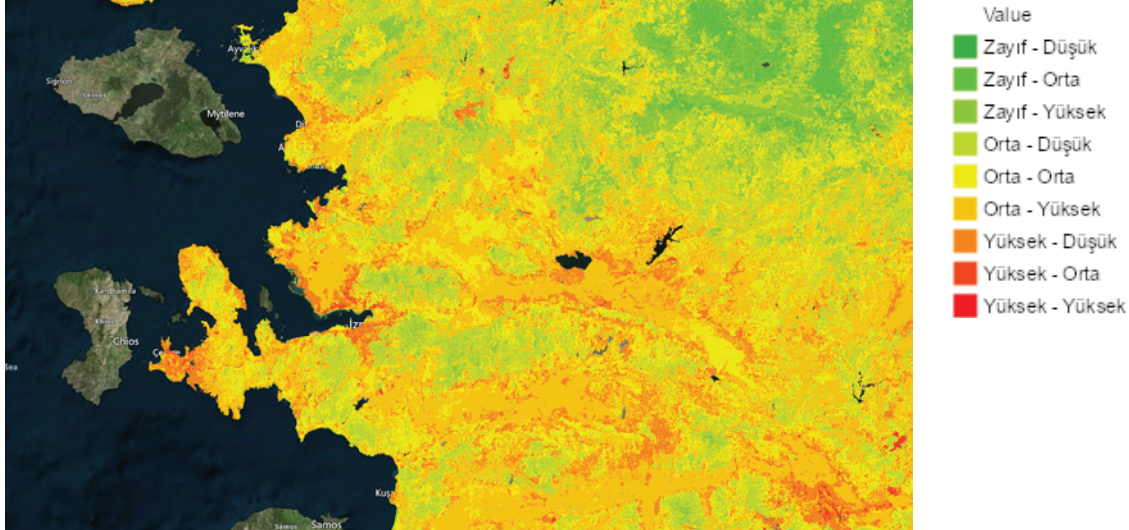

Kaynak: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, 2023

Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü'nün yer bilimleri harita görüntüleme sisteminden alınan görsel İzmir Bölgesi'ndeki diri fayları göstermektedir (Şekil 9.3). Özellikle İzmir Fayı olarak adlandırılan ve şehir merkezini doğu batı istikametinde uçtan uca kesen fay hattı üzerinde birçok yapı bulunmaktadır. Bunlardan bazıları Basmane Tren Garı, Basmane Kavşağı Viyadüğü, Agora Ören Yeri, İzmir Büyükşehir Belediyesi, İBB Trafik Denetleme Şube Müdürlüğü, Hilal Metro İstasyonu, Gıda Çarşısı, 44. Bakım Fabrika Müdürlüğü ve Çimentaş Çimento Fabrikasıdır. Bunların haricinde İzmir Ekonomi Üniversitesi, Karşıyaka Otobüs Atölyesi, Narlıdere Pazar Alanı ve bazı köylerin de doğrudan diri fay hatları üzerinde bulunduğu görülmektedir.

Çölleşme deprem kadar tehlikeli ancak etkileri uzun erimde görülen bir afettir ve özellikle iklim değişikliği kaynaklı kuralık çölleşme riskini arttırmaktadır. İzmir Bölgesi'nde bulunan önemli kadim tarım havzaları olan Gediz Havzası ve Küçük Menderes havzası orta yüksek çölleşme hassasiyetine karşılık gelen renkle gösterilmektedir (Şekil 9.4).

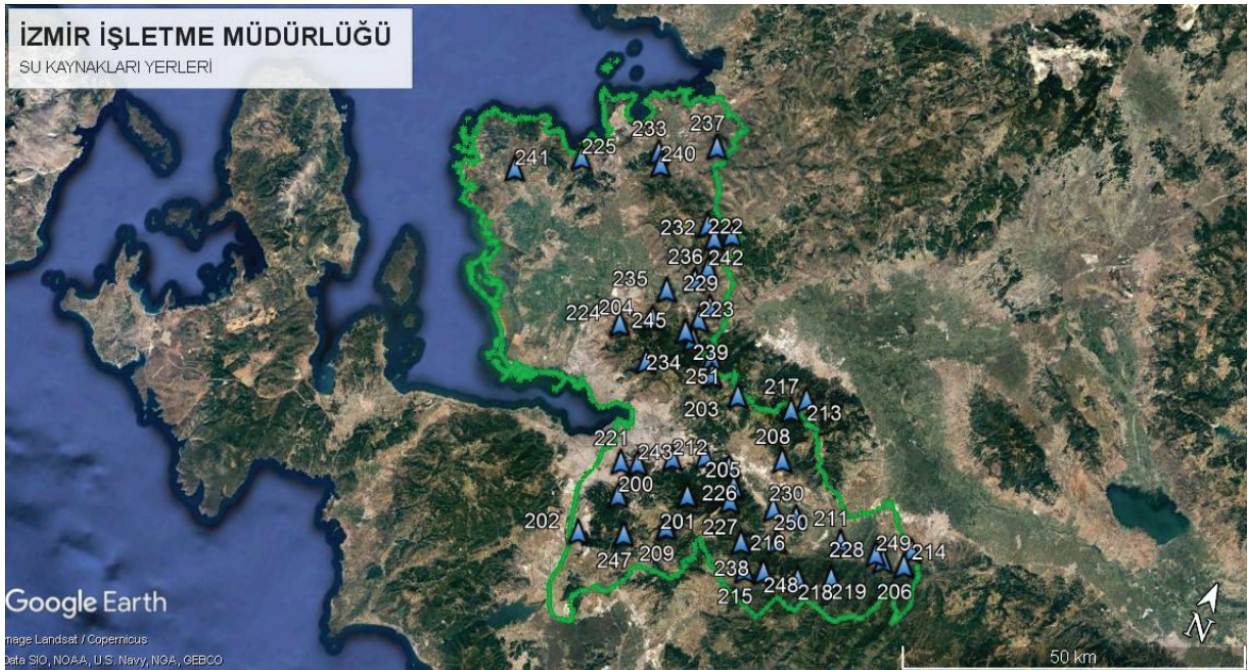
ŞEKİL 9.4. Türkiye Çölleşme Hassasiyeti Haritası

Kaynak: ATLAS, 2022b

İklim değişikliği nedeniyle gezegenin ısınması sonucu sıklıkla meydana gelen ve can, mal ve ekosistem kaybına neden olan orman yangını afeti, İzmir Bölgesi'nde özellikle yaz mevsimlerinde meydana gelen afetlerden biridir. İzmir Orman Bölge Müdürlüğü tarafından 2020 yılında Yangın Eylem Planı yayınlanmıştır. 2020 Yangın Eylem Planına göre İzmir OİM sınırlarında 2016-2019 periyodunda toplam 241 adet yangın gerçekleşmiştir. Raporun ortaya koyduğu üzere 2016-2019 periyodunda toplam 524 hektar orman alanı zarar görmüştür. İzmir Bölgesi'nde orman yangınları sırasında hava ve kara söndürme araçları için su kaynaklarının yerleri Şekil 9.5'te sunulmuştur.

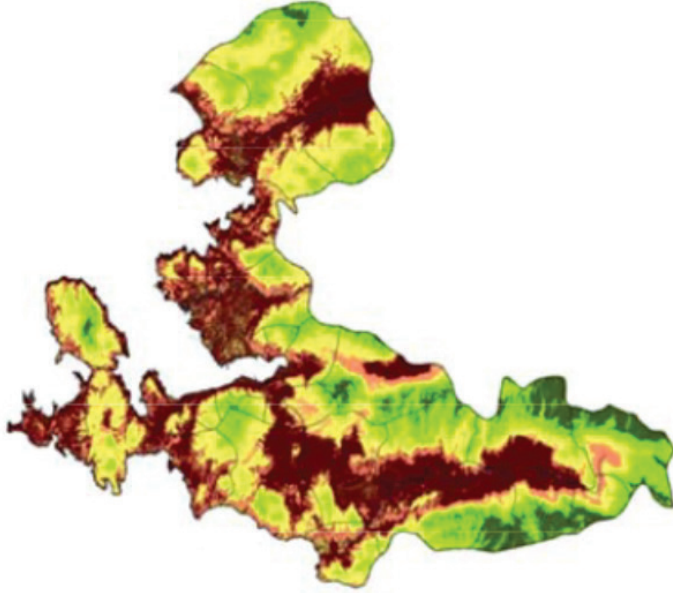
ŞEKİL 9.5. Orman Yangınları Hava ve Kara Araçları İçin Su Kaynakları Yerleri

Kaynak: Orman Genel Müdürlüğü, 2018

İzmir Bölgesi'nde can, mal ve ekosistem kaybına neden olan diğer önemli afet riski ise taşkın, sel ve su baskınlarıdır. İzmir Bölgesi'nde bulunan kadim tarım havzaları yüksek taşkın, sel ve su baskını riski altındadır (Şekil 9.6) (Özkan ve Tarhan, 2016). Özellikle 1995 yılında Karşıyaka ve Çiğli ilçelerini etkileyen sel afeti bölgenin bu afet karşısında barındırdığı riskleri ortaya koymaktadır. Ani ve metrekareye 100 kilogramı aşan yoğun yağmur ile nehir yataklarından gelen su taşkınları sonucu binlerce evin kullanılamaz hale geldiği ve onlarca kişinin hayatını kaybettiği belirtilmektedir (Sezer, 1997).

ŞEKİL 9.6. İzmir Bölgesi Sel Riski

Kaynak: Özkan ve Tarhan, 2016

B. Deprem Bina Envanteri Sınıflaması

İzmir Deprem Senaryosu ve Deprem Master Planı kapsamında yapılan deprem bina envanterine göre yapı sınıflamaları oluşturulmuştur ve İzmir Bölgesi'nde bulunan 213.781 bina bu sınıflamalara göre değerlendirilmiştir. Bina taşıyıcı sistem sınıflarına göre binalar incelendiğinde 1-2 katlı betonarme binaların sayısı 91.086'dır. Bu sayı envanter kapsamında incelenen binaların %42,6'sını oluşturmaktadır. 3-5 katlı binaların sayısı ise 82.097'dir ve payı %38,4'tür. 6 ve daha fazla katlı binaların sayısı ise 17.236'dır ve payı %8,1'dir. Yığma yapılar incelendiğinde ise 1-2 katlı yığma yapıların sayısı 23.110'dur ve payı %10,8'dir. 3 ve daha fazla katlı yığma yapıların sayısı ise 252'dir (Tablo 9.1).

TABLO 9.1. İzmir Bölgesi'nde Bina Taşıyıcı Sistem Kodlarına Göre Bina Sayıları (2021)

Taşıyıcı Sistem Türü	Bina Sayısı	Toplamdaki Payı (%)
BA1 – Betonarme bina: 1 - 2 katlı	91.086	42,61
BA2 – Betonarme bina: 3 - 5 katlı	82.097	38,40
BA3 – Betonarme bina: 6 ve daha fazla katlı	17.236	8,06
YG1 – Yığma Bina: 1 - 2 katlı	23.110	10,81
YG2 – Yığma Bina: 3 ve daha fazla katlı	252	0,12
Toplam	213.781	100

Kaynak: İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2022b

Bina proje/yapım tarihine göre binalar değerlendirildiğinde ise 1975 öncesi yapılan bina sayısı 80.920'dir ve binaların %37,85'ini oluşturmaktadır. 1975 ve sonrası süreçte inşa edilen binaların sayısı ise 132.861'dir ve envanterdeki toplam bina sayısı içerisinde payı %62,2'dir (Tablo 9.2).

TABLO 9.2. İzmir Bölgesi'nde Bina Proje/Yapım Tarihi Kodlarına Göre Bina Sayıları

Yapım Tarihi	Bina Sayısı	Toplamdaki Payı (%)
1975 ve sonrası (75=+)	132.861	62,15
1975 öncesi (75 -)	80.920	37,85
Toplam	213.781	100

Kaynak: İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2022b

Deprem bina envanterinde yer alan binalar bina kalite sınıfları bakımından incelendiğinde iyi kalite bina sayısı 40.767'dir ve bu bina envanterinde bulunan bina sayısının %19,1'ine karşılık gelmektedir. Orta kalitede bina sayısı 123.564'tür ve payı %58,80'dir. Kötü kalite bina sayısı 49.450'dir ve envantere giren bina sayısının %23,1'ine karşılık gelmektedir (Tablo 9.3).

TABLO 9.3. İzmir Bölgesi'nde Bina Kalite Sınıfları Kodlarına Göre Bina Sayıları (2021)

Kalite	Bina Sayısı	Toplamdaki Payı (%)
İyi kalite	40.767	19,07
Orta kalite	123.564	57,80
Kötü kalite	49.450	23,13
Toplam	213.781	100

Kaynak: İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2022b

Deprem bina envanterinde yer alan binalar arasında en riskli grupta yer alanlar betonarme 6 ve daha fazla katlı, 1975 öncesi inşa edilmiş, kötü ve orta kalitedeki yapılardır. Bu gruptan kötü kalite bina sayısı 351, orta kalite bina sayısı ise 577'dir. Aynı grupta olup yapı kalitesi iyi olan bina sayısı ise 1.239'dur ve bu yapıların deprem bina envanteri içerisindeki payları kötü kalite için %0,2, orta kalite için %0,3'tür. Envanter içerisinde 6 ve daha fazla katlı, betonarme, 1975 öncesi inşa edilmiş iyi kalitede yapıların deprem bina envanteri içindeki payı ise %0,6'dır. Yüksek riskli grupta yer alan 6 ve daha fazla katlı, 1975 sonrası inşa edilmiş kötü kalite bina sayısı 680'dir ve bu binaların deprem envanteri bina sayısı içerisindeki payı %0,3'tür. Diğer yüksek risk grubunda yer alan bina grupları ise 3-5 katlı, betonarme, 1975 öncesi inşa edilmiş kötü ve orta kalite binalardır. Bu grupta kötü kalite olarak belirlenmiş 5.311 bina bulunmaktadır ve bu sayı deprem bina envanterinin %2,4'üdür. 1975 öncesi inşa edilmiş, betonarme, 3-5 katlı, orta kaliteli 7.897 bina bulunmaktadır ve bu binaların envanter içinde payı %3,6'dır. 1975 sonrası inşa edilen 3-5 katlı kötü kalitede betonarme bina sayısı 7.933'tür ve envanterin %3,6'sını oluşturmaktadır. Orta kalitede betonarme 1975 sonrası inşa edilmiş 38.788 bina bulunmaktadır ve bu sayı envanterin %17,8'dir (Tablo 9.4).

TABLO 9.4. İzmir Bölgesi'nde Sayımı Yapılan Bina Sayıları (2021)

Bina Taşıyıcı Sistem	Bina Proje/Yapım Tarihi	Bina Kalite Sınıfları	Bina Sayısı	Payı (%)
BA1 – Betonarme bina : 1 - 2 katlı	1975 ve sonrası (75=+)	İyi kalite	5.894	2,71
BA1 – Betonarme bina : 1 - 2 katlı	1975 ve sonrası (75=+)	Orta kalite	30.371	13,94
BA1 – Betonarme bina : 1 - 2 katlı	1975 öncesi (75 -)	Kötü kalite	12.076	5,54
BA1 – Betonarme bina : 1 - 2 katlı	1975 öncesi (75 -)	İyi kalite	2.330	1,07
BA1 – Betonarme bina : 1 - 2 katlı	1975 öncesi (75 -)	Orta kalite	28.912	13,27
BA1 – Betonarme bina : 1 - 2 katlı	1975 öncesi (75 -)	Kötü kalite	11.503	5,28
BA2 – Betonarme bina : 3 - 5 katlı	1975 ve sonrası (75=+)	İyi kalite	18.771	8,62
BA2 – Betonarme bina : 3 - 5 katlı	1975 ve sonrası (75=+)	Orta kalite	38.788	17,81
BA2 – Betonarme bina : 3 - 5 katlı	1975 ve sonrası (75=+)	Kötü kalite	7.933	3,64
BA2 – Betonarme bina : 3 - 5 katlı	1975 öncesi (75 -)	İyi kalite	3.397	1,56
BA2 – Betonarme bina : 3 - 5 katlı	1975 öncesi (75 -)	Orta kalite	7.897	3,63
BA2 – Betonarme bina : 3 - 5 katlı	1975 öncesi (75 -)	Kötü kalite	5.311	2,44
BA3 – Betonarme bina : 6 ve daha fazla katlı	1975 ve sonrası (75=+)	İyi kalite	8.689	3,99
BA3 – Betonarme bina : 6 ve daha fazla katlı	1975 ve sonrası (75=+)	Orta kalite	5.700	2,62
BA3 – Betonarme bina : 6 ve daha fazla katlı	1975 ve sonrası (75=+)	Kötü kalite	680	0,31
BA3 – Betonarme bina : 6 ve daha fazla katlı	1975 öncesi (75 -)	İyi kalite	1.239	0,57
BA3 – Betonarme bina : 6 ve daha fazla katlı	1975 öncesi (75 -)	Orta kalite	577	0,26
BA3 – Betonarme bina : 6 ve daha fazla katlı	1975 öncesi (75 -)	Kötü kalite	351	0,16
YG1 – Yığma Bina : 1 - 2 katlı	1975 ve sonrası (75=+)	İyi kalite	71	0,03
YG1 – Yığma Bina : 1 - 2 katlı	1975 ve sonrası (75=+)	Orta kalite	1.174	0,54
YG1 – Yığma Bina : 1 - 2 katlı	1975 ve sonrası (75=+)	Kötü kalite	2.703	1,24
YG1 – Yığma Bina : 1 - 2 katlı	1975 öncesi (75 -)	İyi kalite	372	0,17
YG1 – Yığma Bina : 1 - 2 katlı	1975 öncesi (75 -)	Orta kalite	9.979	4,58
YG1 – Yığma Bina : 1 - 2 katlı	1975 öncesi (75 -)	Kötü kalite	8.811	4,05
YG2 – Yığma Bina : 3 ve daha fazla katlı	1975 ve sonrası (75=+)	İyi kalite	-	-
YG2 – Yığma Bina : 3 ve daha fazla katlı	1975 ve sonrası (75=+)	Orta kalite	11	0,01
YG2 – Yığma Bina : 3 ve daha fazla katlı	1975 ve sonrası (75=+)	Kötü kalite	-	-
YG2 – Yığma Bina : 3 ve daha fazla katlı	1975 öncesi (75 -)	İyi kalite	4	0,00
YG2 – Yığma Bina : 3 ve daha fazla katlı	1975 öncesi (75 -)	Orta kalite	155	0,07
YG2 – Yığma Bina : 3 ve daha fazla katlı	1975 öncesi (75 -)	Kötü kalite	82	0,04
Diğer			4.043	1,86
Toplam			217.824	100

Kaynak: İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2022b

C. Afet Toplanma Alanları

Toplanma alanları, afet ve acil durumlar sonrasında geçici barınma merkezleri hazır olana kadar geçecek süre içerisinde yaşanacak paniği önlemek ve sağlıklı bilgi alışverişini sağlamak amacıyla halkın tehlikeli bölgelerden uzaklaşarak toplanabileceği güvenli alanlar anlamına gelmektedir (AFAD, 2021). İzmir genelinde 6 milyon kişi kapasitede (kişi başına 2,5 metre alan kabulü ile) 2.307 adet toplanma alanı bulunmakta olup ilçe bazında veriler tablo 9.5'de sunulmuştur.

TABLO 9.5. İzmir Bölgesi'nde İlçe Bazında Afet Toplanma Alanı Sayısı ve Kapasitesi (2021)

İlçe	Toplanma Alanı Sayısı	Alan (m2)	Kapasite (Kişi)
Aliağa	56	387.728	155.091
Balçova	23	137.748	55.099
Bayındır	77	293.342	117.337
Bayraklı	132	954.256	381.702
Bergama	139	474.330	189.732
Beydağ	37	93.797	37.519
Bornova	52	1.293.972	517.589
Buca	90	1.556.624	622.650
Çeşme	127	323.099	129.240
Çiğli	100	541.702	216.681
Dikili	41	228.057	91.223
Foça	51	164.007	65.603
Gazimir	38	385.211	154.084
Güzelbahçe	64	189.851	75.940
Karabağlar	108	611.458	244.583
Karaburun	23	173.089	69.236
Karşıyaka	117	866.137	346.455
Kemalpaşa	165	394.902	157.961
Kınık	57	238.556	95.422
Kiraz	64	139.054	55.622
Konak	67	829.740	331.896
Menderes	69	525.396	210.158
Menemen	99	1.208.768	483.507
Narlıdere	66	243.496	97.398
Ödemiş	125	510.228	204.091
Seferihisar	36	198.427	79.371
Selçuk	35	127.904	51.162
Tire	107	325.293	130.117
Torbalı	80	1.330.232	532.093
Urla	62	452.432	180.973
TOPLAM	2.307	15.198.836	6.079.534

İzmir Afet Müdahale Planı ve İl Afet Risk Azaltma Planı'nda belirtildiği üzere İzmir'deki 30 ilçenin 17'sinde bulunan toplam 29 adet geçici ve acil barınma alanları bulunmaktadır. Bu alanlar toplamda 21.062 çadır kurulabilecek kapasitede olup 105 bin afetzedeyi barındırabilecektir. Bu alanlara ek olarak konaklama tesisleri ve spor salonları gibi kalıcı tesisler de hesaba katıldığında İzmir'de afet sonrası toplamda 213 bin afetzede için geçici barınma imkânı bulunmaktadır.

TABLO 9.6. İzmir'deki Geçici ve Acil Barınma Alanları, Tesisler ve Kapasitesi (2021)

Sınıfı	Tesis Kategorisi	Kapasite (Kişi)
Barınma Alanları	Çadırkent-Konteynerkent Alanı	105.309
	Çadır Alanı (Sosyal Donatısız)	5.769
Özel Sektöre ve Kamuya Ait Konaklama Tesisleri	Yatırım Belgeli Konaklama Tesisleri	10.012
	İşletme Belgeli Konaklama Tesisleri	39.723
	Kamu Misafirhaneleri	1.017
	KYK'ye Bağlı Yurtlar	17.227
	MEB'e Bağlı Özel Yurtlar	16.841
	Yatılı Okullar	8.057
	Öğretmenevleri	532
Spor Tesisleri	Spor Salonları	8.500
TOPLAM		212.987

Kaynak: İl Afet Risk Azaltma Planı (İRAP), 2021

TABLO 9.7. İzmir'deki Çadırkent ve Konteynerkent Alanları ve Kapasitesi (2021)

No	İlçe	Adı	Alan (m2)	Barınabilecek Afetzedede Sayısı	Kurulacak Çadır Sayısı
1	Bayraklı	Doğançay Mezarlığı Güneyi	211.000	6.029	1.206
2	Bayraklı	Prof. Ekrem Akurgal Rekreasyon Alanı	91.000	2.600	520
3	Bornova	Pınarbaşı Yarış Pisti	150.000	7.143	1.429
4	Bornova	Ege Üniversitesi Futbol Sahası	15.000	429	86
5	Bornova	Bornova Anadolu Lisesi Yolu Üzeri	70.000	2.000	400
6	Bornova	Laka Caddesi Batısı	77.505	2.214	443
7	Bornova	4. Sanayi Sitesi Kuzeydoğu TIR Parkı	40.000	1.143	229
8	Buca	Orman Deposu	63.000	1.800	360
9	Buca	Hipodrom	170.000	4.857	971
10	Buca	Tekel Deposu	25.000	714	143
11	Buca	Su Kuyuları	65.000	1.857	371
12	Çiğli	İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Kampüsü	200.000	5.714	1.143
13	Gazimür	İl Özel İdare Makine İkmal Tesisleri	35.000	1.000	200
14	Karabağlar	Eski İzmir Caddesi Otoban Girişi	37.000	1.057	211
15	Karabağlar	Uzundere Çöp Yolu Üzeri Yeşil Alan	220.000	6.286	1.257
16	Karşıyaka	Zübeyde Hanım Mah. Spor Tesisleri Alanı-1	30.000	857	171
17	Karşıyaka	Zübeyde Hanım Mah. Spor Tesisleri Alanı-2			
18	Karşıyaka	Rekreasyon Alanı			
19	Konak	Atatürk Stadı ve Çevresi	100.000	2.857	571
20	Menderes	Pirentepe Hazine Arazisi	566.000	16.171	3.234
21	Aliağa	Atatürk Mahallesi	50.000	1.429	286
22	Beydağ	Spor Tesisleri	32.500	929	186
23	Dikili	İsmetpaşa Mah. Çanakkale Asfaltı	194.385	5.562	1.112
24	Karaburun	Karaburun Spor Sahası	22.063	630	126
25	Karaburun	Mordoğan Spor Sahası	58.820	1.681	336
26	Ödemiş	125. Yıl Kültür Parkı	43.000	1.229	246
27	Seferihisar	Askeri Atış Alanı	633.000	18.086	3.617
28	Tire	Kireli Köy Altı Mevkii	166.800	4.766	953
29	Torbalı	Eğerci Mera Alanı	219.450	6.270	1.254
TOPLAM			3.685.823	105.309	21.062

Kaynak: İl Afet Risk Azaltma Planı (İRAP), 2021

D. Değerlendirme

İzmir Bölgesi deprem, heyelan, kaya düşmesi, taşkın, sel, meteorolojik ve iklimsel afetler, yangın, endüstriyel kazalar gibi afetler açısından yüksek risk taşımaktadır. Bölgede Richter ölçeğinde 5,0 ile 7,0 arasında büyüklükte deprem üretebilecek çok sayıda fayın varlığı ve kentin birinci derece deprem bölgesinde olması, İzmir için en kritik afet tehlikesinin deprem olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. İzmir'deki yaşam alanlarının genellikle canlı faylar üzerinde ve yer altı su seviyesinin yüksek olduğu alüvyon tabanlı zeminler üzerinde olması, bina envanterinin büyük çoğunluğunun orta ve düşük sınıfta yer alması yaşanacak depremlerde ciddi can ve mal kaybı yaşanabileceği anlamına gelmektedir. 30 Ekim 2020 depreminin olumsuz sonuçlarının da gösterdiği gibi özellikle yapılaşmanın yoğun ve yapı stoğunun yaşlı olduğu Balçova, Bayraklı, Bornova, Buca, Karşıyaka ve Konak ilçelerinde deprem bilincinin ve depreme dayanıklılığın artırılması önem arz etmektedir. İzmir kurumlarında afet bilincinin yüksek olmasına karşın olası kriz anlarında ulaşım ve altyapı açısından kritik noktaların acil müdahale için uygunluğunun analiz edilmesi, gerekli kontrol ve denetim süreçlerinin yürütülmesi ve sosyal bilincin artırılması gibi konularda kurumlar arası iletişim ve koordinasyon en yüksek seviyede sağlanmalıdır.

Sel baskınları İzmir için tehlike barındıran diğer önemli doğal afet olarak karşımıza çıkmaktadır. Yetersiz bitki örtüsü, taşkın alanlarının korunmaması, birleşik kanalizasyon sistemi, dere yataklarında ve yüksek eğimli yamaçlardaki yapılaşma nedeniyle İzmir taşkınlara ve sel baskınlarına karşı yüksek risk altındadır. İzmir'in jeolojik yapısından kaynaklanan ve ayrıca bölgedeki depremlerin ve şiddetli yağışların da tetiklediği toprak kaymaları ve kaya düşmeleri gibi kütle hareketleri de özellikle çarpık kentleşmenin olduğu alanlarda ve kırsaldaki çatlaklı ve kırıklı kayalık bölgelerde risk oluşturmaktadır.

Yerleşim yerlerine yakın konumlanmış şekilde faaliyetlerini sürdüren gelişmiş sanayisi ile İzmir, maruz kalabileceği doğal afetler sonrasında oluşabilecek ikincil çevresel felaketler açısından da risk altındadır. Orman yangınları açısından birinci derece hassas bölgede yer alan İzmir'de ayrıca kimyasal ve petrol bazlı ürünlerin işlendiği sanayilerin var olması ikincil afet riskini artırmaktadır. Küresel iklim değişikliği ve neden olduğu şiddetli meteorolojik olaylar, çölleşme, kuraklık ve deniz suyu seviyesinin yükselmesi gibi doğal afetler İzmir'deki temiz su kaynaklarının, tarımın ve hayvancılığın üzerindeki baskıyı artırmaktadır. İzmir, yeşil dönüşümü ve güçlü temiz enerji odaklı gelişimi ile Türkiye'de örnek bir şehir olsa da, iklim değişikliğinin negatif etkileri tüm dünyayı olduğu gibi İzmir'i de etkilemektedir.

Özetle, İzmir Bölgesi tarihi boyunca doğal afetlere maruz kalmış bir bölgedir. Planlamanın kurumsallaşmasının meşru gerekçelerinden birisi de yerleşim alanlarını ve bölgeleri doğal afetlere karşı daha dirençli kılmak, insan yaşamını olumsuz yönde etkileyebilecek tüm doğa olaylarına karşı yaşama konu olan mekanları her ölçekte daha güvenilir kılmaktadır. Bu çerçevede İzmir Bölgesi'nde tüm gelişim aksları belirlenirken deprem, sel, taşkın, su baskını, yangın, çölleşme gibi afetlerin hem tek hem de bileşik etkileri dikkate alınmalıdır. Yerel ölçekte belirlenen toplanma alanları ve deprem konteyneri gibi afet sırası ve sonrasında müdahale ve yardım merkezleri ile afet sırası ve sonrasında kullanılacak öncelikli ve alternatif ulaşım rotalarının bölge ölçeğinde belirlenmesi, bölgeleri doğal afetlere karşı hazırlayabilecektir. Bu alanların belirlenmesinde mevcut ve planlı ulaşım arterleri, yaşama alanlarının konum, büyüklük ve yapı kaliteleri ile bu alanlara erişim sürelerinin dikkate alınması esastır. Yine sağlık tesislerinin bu merkezler ile entegre biçimde hareket etmelerini sağlayacak senaryo ve simülasyon çalışmaları yapılabilir.

10. KIRSAL KALKINMA

A. Kırsal Nüfus

İzmir Bölgesi kırsal nüfusunun incelenmesi YER-SİS projesi ile mümkün olmuştur. YER-SİS veri tabanına göre İzmir Bölgesi'nde yer alan toplam 718 kırsal yerleşimde toplam 613.625 kişi ikamet etmektedir. Kırsal yerleşim yeri olarak tespit edilen bölgeler yerleşimin köy, mahalle, kırsal mahalle veya belde olma durumuna göre kırsal mahalleler ve mahalleler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu kapsamda kırsal mahalle sayısı 654 olarak belirlenirken mahalle olarak belirlenen bölge sayısı 64 olmuştur.

YER-SİS projesi kapsamında belirlenen kırsal yerleşim kademelerine¹¹ göre 2018 yılı mahalle nüfusları İzmir Bölgesi'nde yer alan mahalle (belde) ve kırsal mahalle nüfusları Tablo 10.1'de sunulmuştur. İzmir Bölgesi'nde kırsal kademelenmeye göre kırsal mahalle ve mahalle nüfusları incelendiğinde en düşük kırsal kademe olan "Hizmet Vermeyen" kategorisinde bulunan ve kendisinden başka hiçbir yerleşime hizmet vermeyen kademedeki kırsal yerleşimlerde yaklaşık 143 bin kişi yaşadığı görülmektedir. Bu kademenin bir üst kademesinde yer alan birinci kademe kırsal merkezler ise toplam nüfusun en yüksek olduğu kademedir. Bu bölgelerde kırsal nüfusun %27'sine denk gelen 166 bin kişi yaşamaktadır. Bunun 48 bini mahalle, 118 bini kırsal mahalle nüfusedir. İkinci, üçüncü ve dördüncü kademe yerleşim yerlerinin toplam nüfusları sırasıyla 115 bin (%18,7), 76 bin (%12,3) ve 114 bin (%18,6) şeklindedir (Tablo 10.1).

TABLO 10.1. Kırsal Yerleşim Kademelenmelerinde Kırsal Mahalle ve Mahalle Nüfusları (2019)

Kademe	Kırsal Mahalle	Mahalle	Toplam	Kırsal Mahalle (%)	Mahalle (%)	Toplam (%)
1	118.039	47.936	165.975	26,51	28,47	27,05
2	90.368	24.153	114.521	20,30	14,34	18,66
3A	37.623	15.225	52.848	8,45	9,04	8,61
3B	13.944	8.864	22.808	3,13	5,26	3,72
4A	60.336	22.020	82.356	13,55	13,08	13,42
4B	15.116	16.940	32.056	3,40	10,06	5,22
Hizmet Vermeyen	109.804	33.257	143.061	24,66	19,75	23,31
Toplam	445.230	168.395	613.625	100	100	100

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2020

¹¹ YER-SİS projesi kapsamında geliştirilen kırsal yerleşim kademelenmesi hiyerarşisine dair detaylar Bölüm 1.d.ii'de yer almaktadır.

İlçelere ve kırsal yerleşim kademelerine göre nüfus dağılımı incelendiğinde kırsal nüfusun en yoğun olduğu ilçenin Menemen ilçesi olduğu görülmektedir. YER-SİS verilerine göre Menemen ilçesi kırsal nüfusu 102.744 kişidir. İkinci sırada ise 89.448 kişi ile Torbalı ve üçüncü sırada 57.448 kişi ile Kemalpaşa ilçeleri bulunmaktadır. Birinci kademe kırsal yerleşimlerde ilçe bazında en çok nüfusa sahip bölgeler Menemen (29.105), Torbalı (18.290) ve Ödemiş (16.515) ilçeleridir. En düşük nüfusa sahip ilçeler ise Karaburun (2.066), Çeşme (2.492) ve Dikili (2.591) ilçeleri şeklindedir. Kademelerine göre ilçe nüfuslarının detayları Tablo 10.2'de yer almaktadır.

TABLO 10.2. İlçelere Göre Kırsal Yerleşim Kademelerinde Nüfus (2019)

İlçe	Hizmet Vermeyen	1	2	3A	3B	4A	4B	Toplam
Aliağa	13.632	3.333	3.026	-	1.891	5.121	-	27.003
Bayındır	8.108	8.337	4.698	1.281	703	1.094	273	24.494
Bergama	15.471	7.674	3.577	3.288	-	3.524	1.105	34.639
Beydağ	2.810	3.589	-	-	-	-	-	6.399
Çeşme	1.290	2.492	686	10.085	-	-	-	14.553
Dikili	4.220	2.591	6.343	-	-	6.945	-	20.099
Foça	2.159	2.842	1.569	10.758	-	-	2.642	19.970
Karaburun	1.048	2.066	4.546	-	-	-	-	7.660
Kemalpaşa	11.284	14.188	18.829	3.531	6.224	2.716	676	57.448
Kınık	5.007	3.550	-	7.350	-	-	-	15.907
Kiraz	16.364	5.098	10.262	-	1.480	1.277	-	34.481
Menderes	9.031	14.820	8.746	5.216	-	5.688	5.062	48.563
Menemen	24.594	29.105	13.172	2.333	5.165	17.625	10.750	102.744
Ödemiş	12.803	16.515	2.315	4.560	3.201	5.745	4.963	50.102
Seferihisar	1.358	5.420	2.062	2.543	2.737	-	1.312	15.432
Selçuk	-	2.611	3.422	-	-	-	-	6.033
Tire	7.829	9.299	4.070	-	1.073	928	550	23.749
Torbalı	6.053	18.290	27.198	1.903	-	31.693	4.311	89.448
Urla	-	14.155	-	-	334	-	412	14.901
Toplam	143.061	165.975	114.521	52.848	22.808	82.356	32.056	613.625

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2020

B. Kooperatifçilik

İzmir ilinde faaliyet gösteren kooperatiflerin bölgesel kalkınma açısından stratejik önemlerini belirlemek amacıyla İzmir Bölgesi'nde yer alan kooperatifler incelenmiştir. Kooperatifçilik özellikle kırsal alanlarda yaşanan hizmet ve kalkınma sorunlarına çözüm geliştirme rolleri açısından kritik öneme sahiptir.

İzmir Bölgesi'nde çoğunluğu kırsal alanlarda hizmet veren Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı toplam 32.349 ortağı bulunan 235 kooperatif bulunmaktadır. Kooperatiflerin ortalama ortak sayısı 126'dır. Türlerine göre kooperatif sayıları incelendiğinde ise tarımsal kalkınma kooperatifi sayısı 127, sulama kooperatifi sayısı ise 69'dur. Ek olarak, su ürünleri kooperatifi sayısı 39'dur ve toplam 2.275 ortağı bulunmaktadır. Dolayısıyla kooperatiflerin yarısından fazlasının tarımsal kalkınma odağında hizmet verdikleri söylenebilir. Kooperatif başına ortalama ortak sayıları incelendiğinde her ne kadar tarımsal kalkınma kooperatifi sayısı sulama kooperatifinden fazlaysa da sulama kooperatifleri daha çok ortaklı yapıdadır (Tablo 10.3).

TABLO 10.3. İzmir'de Tarım ve Orman Bakanlığına Bağlı Kooperatif ve Ortak Sayıları (2021)

Kooperatif Türleri	Kooperatif Sayısı	Ortakların Toplamı	Ortalama Ortak Sayısı
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	127	17.417	137
Sulama Kooperatifi	69	12.657	183
Su Ürünleri Kooperatifi	39	2.275	58
Toplam	235	32.349	126

Kaynak: İZKA Kooperatifçilik Analizi, 2023

İzmir Bölgesi'nde Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı olmayan ancak kırsal kalkınma ile dolaylı olarak ilişkili kooperatifler de yer almaktadır. İzmir Bölgesi'nde 4 adet Tarım Satış Kooperatifleri Birliği ve 22 adet Tarım Satış Kooperatifi bulunmaktadır (Tablo 10.4).

TABLO 10.4. İzmir'de Kırsal Kalkınmayla İlişkili Kooperatif Sayıları (2021)

Kooperatif Türleri	Kooperatif sayısı
Üretim ve Pazarlama Kooperatifi	27
Tarım Satış Kooperatifi	22
Tarım Satış Kooperatifleri Birliği	4
Yaş Sebze ve Meyve Pazarlama Kooperatifi	2

Kaynak: İZKA Kooperatifçilik Analizi, 2023

Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı kooperatif sayıları ilçelere ve türlerine göre incelendiğinde en çok sayıda kooperatifin tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yoğun olduğu bölgelerde yer aldığı görülmektedir. Ödemiş ilçesi 28, Bergama ilçesi 19, Tire ve Kemalpaşa ilçeleri ise 16'şar adet kooperatife sahiptir. İzmir metropoliten merkezinde bulunan Buca, Gaziemir, Karabağlar ve Konak ilçelerinde Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı kooperatif bulunmamaktadır. Metropoliten merkezin içinde ancak çepere yakın konumda bulunan ilçelerde düşük sayıda kooperatif bulunmaktadır (Tablo 10.5).

Her ne kadar en yüksek sayıda kooperatif Ödemiş ilçesinde yer alsa da ilçelerin 100 bin kişi başına düşen kooperatif sayıları incelendiğinde birinci sırada 109 ile Karaburun ilçesinin olduğu görülmektedir. Ardından

32,5 ile Bayındır ilçesi gelmektedir. Bayındır ilçesi nüfusu ve kırsal mahalle sayısı Karaburun ilçesine göre oldukça yüksek olsa da Karaburun ilçesinde Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı kooperatif sayısının oldukça yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 10.5).

TABLO 10.5. İlçelere Göre Tarım ve Orman Bakanlığına Bağlı Kooperatif ve Ortak Sayıları (2021)

İlçeler	Ortak Sayısı	Tarımsal Kalkınma Koop.	Sulama Koop.	Su Ürünleri Koop.	Toplam Koop. Sayısı	Koop. Başına Düşen Ortak Sayısı	Yüz bin Kişiye Düşen Koop. Sayısı
Aliağa	920	3	4	3	10	92	9,7
Balçova	20	-	-	1	1	20	1,2
Bayındır	1.610	9	4	-	13	124	32,5
Bayraklı	304	1	-	-	1	304	0,3
Bergama	1.565	14	5	-	19	82	18,1
Beydağ	97	2	-	1	3	32	24,6
Bornova	272	3	-	-	3	91	0,7
Çeşme	327	1	-	6	7	47	14,5
Çiğli	256	-	-	1	1	256	0,5
Dikili	579	3	3	3	9	64	19,3
Foça	459	4	1	2	7	66	20,8
Güzelbahçe	160	1	-	2	3	53	8,0
Karaburun	1.076	4	3	6	13	83	109,0
Karşıyaka	221	1	-	2	3	74	0,9
Kemalpaşa	4.630	7	9	-	16	289	14,3
Kınık	280	4	1	-	5	56	17,5
Kiraz	4.599	10	4	-	14	329	32,1
Menderes	1.303	5	6	2	13	100	12,5
Menemen	592	3	3	1	7	85	3,6
Narlıdere	173	-	1	1	2	87	3,2
Ödemiş	5.459	20	8	-	28	195	21,1
Seferihisar	1.894	8	4	3	15	126	28,6
Selçuk	335	3	1	-	4	84	10,6
Tire	3.517	10	6	-	16	220	18,4
Torbalı	866	7	5	-	12	72	6,0
Urla	835	4	1	5	10	84	13,7

Kaynak: İZKA Kooperatifçilik Analizi, 2023

C. Kırsal Altyapı

YER-SİS projesi kapsamında kırsal yerleşimlerde bulunan tesisler ve faaliyetler belirlenmiştir. Bu kapsamda İzmir ilçelerine göre kırsal yerleşimlerde bulunan tesisler ve faaliyetler iletişim altyapısı, ekonomik altyapı, sosyal altyapı ve teknik alt yapı olarak dört kategoride aşağıdaki tablolarda değerlendirilmiştir.

İzmir Bölgesi'nde yer alan 718 kırsal yerleşim bölgesi içinde toplam PTT şubesi sayısı 52'dir. Kırsal kesimlerinde en çok şube bulunan ilçeler Ödemiş ve Torbalı ilçeleridir. Torbalı ilçesinin 51 kırsal yerleşiminin 8'inde ve Ödemiş ilçesinin 83 kırsal yerleşiminin 8'inde PTT şubesi bulunmaktadır. Kırsal yerleşimlerinde en az PTT şubesinin bulunduğu ilçeler ise Karaburun (1) ve Kınık (1) ilçeleridir. Kırsal yerleşim bölgelerinde bulunan ATM sayıları incelendiğinde İzmir Bölgesi'nde bulunan 718 kırsal yerleşimin yalnızca 44'ünde ATM bulunduğu görülmektedir. ATM sayısının en çok olduğu kırsal yerleşimler Kemalpaşa ve Ödemiş ilçelerinde yer almaktadır. Kemalpaşa ilçesinin 45 kırsal yerleşiminin 7'sinde, Ödemiş ilçesinin de 83 yerleşim yerinin 6'sında ATM bulunmaktadır. Beydağ, Kiraz, Selçuk ve Urla ilçelerinde bulunan kırsal yerleşim bölgelerinde ise ATM bulunmamaktadır.

Genişbant internet erişimi sayısı açısından ilçeler incelendiğinde İzmir Bölgesi'nde bulunan 718 kırsal yerleşimin 324'ünde genişbant internet erişimi bulunduğu görülmektedir. Genişbant internet erişimi bulunan kırsal yerleşim yerlerinin çoğunlukla Bergama ilçesinde yer aldığı gözlemlenmektedir. İlçedeki 119 kırsal yerleşim bölgesinin 51'inde genişbant internet erişimi bulunmaktadır. Benzer şekilde Ödemiş'teki 83 kırsal yerleşim yerinin 51'inde genişbant internet erişimi bulunmaktadır. Kırsal yerleşimlerinde en az genişbant internet erişimi bulunan ilçeler ise Çeşme, Selçuk ve Urla ilçeleridir. Mobil internet erişimi sayısı genişbant internet erişimi sayısına benzer bir dağılım göstermektedir. Mobil internet erişimi İzmir Bölgesi genelinde 718 kırsal yerleşimin 534'ünde bulunmaktadır. Mobil internet erişiminin olmadığı kırsal yerleşimlerin Bergama, Kiraz, Kemalpaşa ve Ödemiş gibi ilçeler olduğu görülmektedir. Bu kırsal yerleşimler çoğunlukla İzmir Bölgesi'nin kuzeyinde ve doğusunda yer alan ve tarımsal faaliyetlerin yoğun olarak sürdürüldüğü yerleşimlerdir (Tablo 10.6).

TABLO 10.6. İzmir İlçeleri Kırsal Yerleşimlerinde İletişim Altyapısı (2019)

İlçeler	Kırsal Yerleşim	PTT Şubesi Sayısı	ATM Sayısı	Genişbant İnternet Erişimi Sayısı	Mobil İnternet Erişimi Sayısı
Aliağa	23	2	2	13	23
Bayındır	45	2	3	24	41
Bergama	119	3	2	51	99
Beydağ	21	-	-	7	15
Çeşme	5	1	1	4	5
Dikili	26	3	2	13	17
Foça	13	2	4	12	12
Karaburun	14	1	1	12	11
Kemalpaşa	45	5	7	28	33
Kınık	31	1	1	16	24
Kiraz	52	-	-	16	35
Menderes	34	4	5	20	24
Menemen	51	6	5	27	37
Ödemiş	83	8	6	51	57
Seferihisar	15	3	1	12	13
Selçuk	9	-	-	2	2
Tire	66	-	1	31	49
Torbalı	51	8	3	27	33
Urla	15	3	-	8	4
Toplam	718	52	44	374	534

İlçelere göre kırsal yerleşimler ekonomik alt yapılarına göre değerlendirildiğinde 718 kırsal yerleşimin 496 tanesinde bakkal/market, 68'inde ise zincir market yer almaktadır. En fazla bakkal/markete sahip kırsal yerleşim sahibi ilçe 62 ile Bergama ilçesidir. Bergama ilçesini Ödemiş ve Torbalı ilçeleri takip etmektedir. En çok sayıda zincir markete bulunan kırsal yerleşime sahip ilçe ise 15 kırsal yerleşimle Menemen ilçesidir. İkinci sırada Kemalpaşa ve üçüncü sırada Torbalı ilçesi gelmektedir (Tablo 10.7).

Hayvan pazarına sahip kırsal yerleşim sayısı 718'de 8'dir. Hayvan pazarı bulunan kırsal yerleşime sahip ilçe sayı 7'dir. Kemalpaşa ilçesinde 2 diğer ilçelerde 1'er hayvan pazarı bulunmaktadır. 94 kırsal yerleşimde pazar yeri, 11 kırsal yerleşimde ise el sanatları ürünleri satış yeri bulunmaktadır. (Tablo 10.7).

Pazar yerine sahip kırsal yerleşimlerin ilçelere göre dağılımı incelendiğinde 14 pazar yeri Kemalpaşa ilçesinde ve 12 pazar yeri Menemen ilçesinde yer alan kırsal yerleşimlerde bulunmaktadır. El sanatları ürünleri satış yeri bulunan kırsal yerleşim sayısı da oldukça az olduğundan sadece 9 ilçede bulunduğu görülmektedir. En fazla üretici birliği veya kooperatifine sahip olan kırsal yerleşim sayısı 18 ile Ödemiş ilçesidir. Bergama ilçesinde 12 ve Tire ilçesinde 10 kırsal yerleşimde üretici birliği veya kooperatif bulunmaktadır. Üretici birliği veya kooperatif bulunan kırsal yerleşim sayısı 108'dir. Sadece 33 kırsal yerleşimde köy/belde tanıtım kalkındırma derneği bulunmaktadır (Tablo 10.7).

TABLO 10.7. İzmir İlçeleri Kırsal Yerleşimlerinde Ekonomik Altyapı (2019)

İlçeler	Kırsal Yerleşim Sayısı	Bakkal Market Sayısı	Zincir Market Sayısı	Hayvan Pazarı Sayısı	Pazar Yeri Sayısı	El Sanatları Ürünleri Satış Yeri Sayısı	Üretici Birliği veya Kooperatifi Sayısı	Köy/Belde Tanıtım Kalkındırma Derneği Sayısı
Aliağa	23	16	4	-	3	1	4	1
Bayındır	45	34	1	-	5	-	9	1
Bergama	119	62	-	1	6	-	12	5
Beydağ	21	11	-	-	1	-	-	-
Çeşme	5	4	2	1	3	1	2	-
Dikili	26	17	3	-	2	1	2	2
Foça	13	10	5	-	5	1	4	-
Karaburun	14	8	1	-	3	1	6	1
Kemalpaşa	45	39	9	2	14	2	9	1
Kınık	31	18	1	1	2	-	3	1
Kiraz	52	30	1	-	3	-	8	3
Menderes	34	30	8	1	9	-	4	2
Menemen	51	42	15	1	12	-	3	6
Ödemiş	83	58	2	-	5	1	18	-
Seferihisar	15	11	5	-	2	-	5	-
Selçuk	9	7	-	-	3	2	1	1
Tire	66	42	-	-	6	-	10	2
Torbalı	51	46	8	1	9	-	4	5
Urla	15	11	3	-	1	1	4	2
Toplam	718	496	68	8	94	11	108	33

İlçelere göre kırsal yerleşimler sosyal altyapıları yönünden incelendiğinde İzmir Bölgesi'nde bulunan 718 kırsal yerleşimin 4'ünde yatılı ilköğretim bölge okulu olduğu; 34 kırsal yerleşimde jandarma polis karakolu bulunduğu; 76 kırsal yerleşimde sosyal tesis bulunduğu ve 50 kırsal yerleşimde amatör spor kulübü bulunduğu görülmektedir. Yatılı ilköğretim bölge okulu Menemen ve Seferihisar ilçelerinde bulunmaktadır. Sosyal tesis sayısı en yüksek olan ilçe Bergama ilçesidir. YER-SİS verilerine göre Bergama ilçesinde bulunan 119 kırsal yerleşimin 24'ünde sosyal tesis alanı bulunmaktadır. Bergama ilçesinin ardından Menemen ilçesi 15 ve Torbalı ilçesi 11 yerleşimle gelmektedir. Amatör spor kulübüne sahip kırsal yerleşimler ilçelere göre incelendiğinde ise en yüksek sayıda amatör spor kulübüne sahip kırsal yerleşimlerin olduğu ilçenin Kemalpaşa ilçesi olduğu görülmektedir. Kemalpaşa ilçesinde 12 kırsal yerleşimde, Menemen ilçesinde ise 11 kırsal yerleşimde amatör spor kulübü bulunmaktadır (Tablo 10.8).

Kırsal kalkınmanın sağlanması için kırsal bölgelerde yürütülecek en önemli faaliyetlerden biri tarımsal ve hayvansal üretim konusundaki mesleki eğitimlerdir. İzmir Bölgesi'ndeki kırsal yerleşim bölgelerinin 36'sında meslek kursları veya bunlara yönelik faaliyetler bulunmaktadır. Menemen ilçesinde meslek kurslarının sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Menemen ilçesinde bulunan 51 kırsal yerleşimin 10'ununda meslek kursu veya buna yönelik faaliyetler bulunmaktadır (Tablo 10.8).

TABLO 10.8. İzmir İlçeleri Kırsal Yerleşimlerinde Sosyal Altyapı (2019)

İlçeler	Kırsal Yerleşim Sayısı	Meslek Kursları veya Faaliyetleri Sayısı	Yatılı İlköğretim Bölge Okulu Sayısı	Jandarma/ Polis Karakolu Sayısı	Meslek Yüksekokulu Sayısı	Sosyal Tesis Sayısı	Amatör Spor Kulübü Sayısı
Aliağa	23	2	1	1	-	2	2
Bayındır	45	-	-	1	-	1	1
Bergama	119	2	-	1	-	24	-
Beydağ	21	-	-	-	-	-	1
Çeşme	5	1	-	2	-	-	1
Dikili	26	2	-	1	-	7	1
Foça	13	-	-	2	-	3	4
Karaburun	14	2	-	1	-	-	-
Kemalpaşa	45	7	-	4	-	8	12
Kınık	31	1	-	-	-	-	1
Kiraz	52	-	-	-	-	-	-
Menderes	34	3	-	3	-	-	4
Menemen	51	10	2	2	2	15	11
Ödemiş	83	4	-	4	-	-	-
Seferihisar	15	-	1	1	-	2	-
Selçuk	9	-	-	1	-	-	-
Tire	66	-	-	4	-	1	1
Torbalı	51	2	-	5	-	11	9
Urla	15	-	-	1	-	2	2
Toplam	718	36	4	34	2	76	50

İlçelere göre kırsal yerleşimler teknik alt yapı kapasitesi açısından incelendiğinde; İzmir Bölgesi'ndeki 718 kırsal yerleşimin 25'inde soğuk hava deposu, 469'unda atıksu ve kanalizasyon alt yapısı, 642'sinde şebeke suyu altyapısı, 7'sinde lisanslı depo, 31'inde sanayi sitesi, 7'sinde mezbaha ve 104'ünde tavuk çiftliği bulunduğu görülmektedir. Soğuk hava deposu bulunan kırsal yerleşimler Kemalpaşa ve Torbalı ilçelerinde yoğunluk göstermektedir. Kırsal yerleşim bölgelerinde lisanslı depoculuk yapılan ilçe sayısı ise 5'tir. Atıksu ve kanalizasyon alt yapısı İzmir Bölgesi kırsal yerleşimlerinde ilçe bazında incelendiğinde 249 yerleşimde atıksu ve kanalizasyon alt yapısının bulunmadığı görülmektedir. En geniş atıksu ve kanalizasyon alt yapısına sahip kırsal yerleşimi bulunan ilçe 90 kırsal yerleşimle Bergama ilçesidir. İkinci sırada 54 kırsal yerleşim ile Ödemiş ve üçüncü sırada 43 yerleşimle Menemen ilçesi gelmektedir. Kiraz ilçesinde 42 kırsal yerleşimde, Ödemiş ilçesinin 29 kırsal yerleşiminde, Tire ilçesinin 28 kırsal yerleşiminde atıksu ve kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır (Tablo 10.9).

Şebeke suyu alt yapısına sahip kırsal yerleşimler incelendiğinde; İzmir Bölgesi'nde 76 kırsal yerleşimde şebeke suyu alt yapısının olmadığı görülmektedir. İzmir Bölgesi'ndeki kırsal yerleşimler içerisinde şebeke suyu alt yapısı olmayan kırsal yerleşimlerin oranı %11'dir. En geniş şebeke suyu alt yapısı bulunan kırsal yerleşime sahip ilçe 114 kırsal yerleşimle Bergama ilçesidir. İkinci sırada ise 80 kırsal yerleşimle Ödemiş ilçesi gelmektedir. Kırsal yerleşimlerinde şebeke suyu alt yapısı en yetersiz ilçe ise 10 kırsal yerleşimle Kiraz ilçesidir (Tablo 10.9).

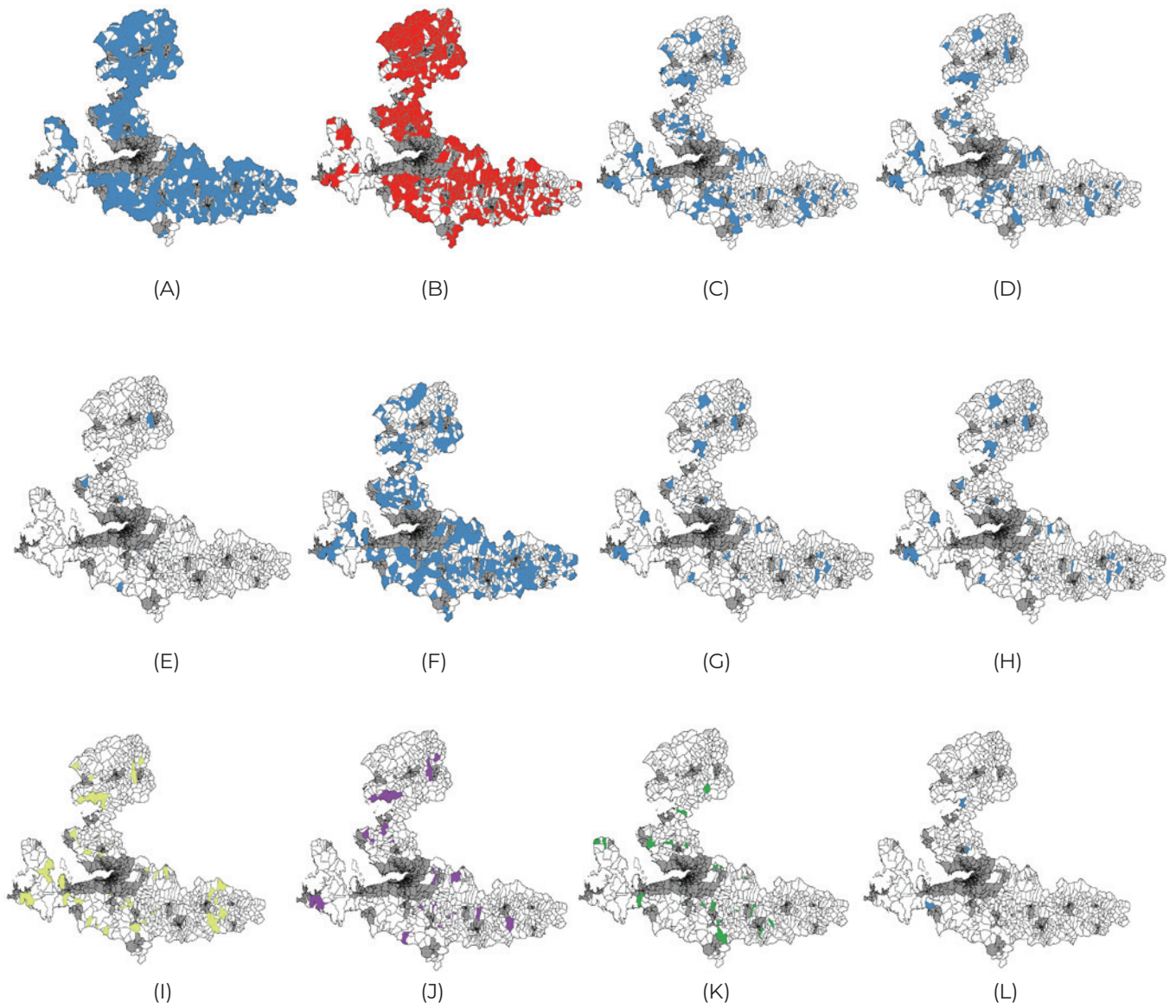
TABLO 10.9. İzmir İlçeleri Kırsal Yerleşimlerinde Teknik Altyapı (2019)

İlçeler	Kırsal Yerleşim Sayısı	Soğuk Hava Depolama Tesisi Sayısı	Atıksu ve Kanalizasyon Altyapısı Sayısı	Şebeke Suyu Altyapısı Sayısı	Lisanslı Depo Sayısı	Sanayi Sitesi Sayısı	Mezbaha Sayısı	Tavuk Çiftliği Sayısı
Aliağa	23	1	19	22	-	2	-	6
Bayındır	45	3	33	45	-	4	2	4
Bergama	119	-	90	114	-	3	1	9
Beydağ	21	-	13	19	-	-	-	1
Çeşme	5	-	3	3	-	1	-	1
Dikili	26	-	19	20	-	1	-	2
Foça	13	1	12	13	-	2	-	5
Karaburun	14	2	7	11	-	-	-	2
Kemalpaşa	45	5	30	39	3	7	1	10
Kınık	31	1	27	30	-	1	-	4
Kiraz	52	-	10	42	-	-	-	3
Menderes	34	1	23	27	1	2	1	2
Menemen	51	2	43	45	-	2	-	11
Ödemiş	83	-	54	80	-	2	1	10
Seferihisar	15	-	9	15	-	-	-	5
Selçuk	9	1	5	9	1	-	-	1
Tire	66	3	38	58	-	-	1	6
Torbalı	51	4	32	41	1	4	-	17
Urla	15	1	2	9	1	-	-	5
Toplam	718	25	469	642	7	31	7	104

Sanayi sitesi bulunan kırsal yerleşim sayıları incelendiğinde Kemalpaşa ilçesi öne çıkmaktadır. Kemalpaşa ilçesinde 7 kırsal yerleşimde sanayi sitesi bulunmaktadır. Bölgede 6 kırsal yerleşimde mezbaha bulunmaktadır. Bunların 2 tanesi büyükbaş hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı Bayındır ilçesindedir. Tavuk çiftliği sayısı bulunan kırsal yerleşimlerin ilçelere göre dağılımı incelendiğinde en çok tavuk çiftliği bulunan kırsal yerleşim bölgesi Torbalı ilçesindedir. Torbalı'da 17, Menemen'de 11, Ödemiş ve Kemalpaşa ilçelerinde 10'ar kırsal yerleşim bölgesinde tavuk çiftliği bulunmaktadır (Tablo 10.9).

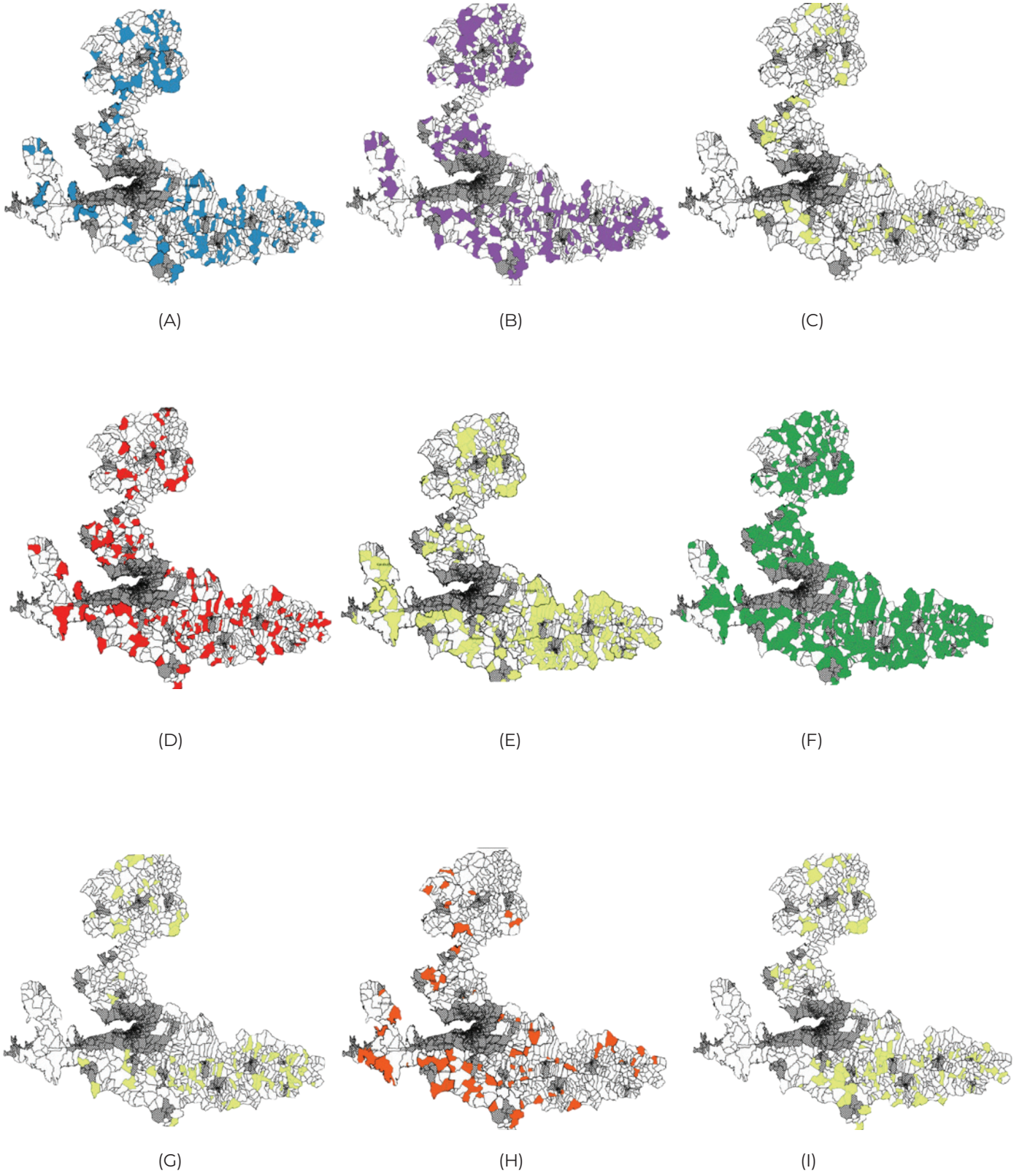
Şekil 10.1'de İzmir Bölgesi'nde bulunan 718 kırsal yerleşim için iletişim altyapısı, ekonomik altyapı, sosyal altyapı ve teknik altyapısı göstergelerine göre mekânsal dağılım haritaları yer almaktadır. Şekil 10.2'de ise İzmir Bölgesi'nde kurulması talep edilen alt yapı türlerinin mekânsal dağılımı yer almaktadır. Şekil 10.1 ve Şekil 10.2'nin birlikte değerlendirilmesi ile elde edilecek bulgular, bölge planı çalışmalarında kırsal kalkınmaya ilişkin stratejiler oluşturulması aşamasında önemli katkılar sağlayabilecek ipuçları içermektedir.

ŞEKİL 10.1. Kırsal Yerleşimde Altyapı (2019)

A - Mobil İnternet Erişimi, B - Atıksu ve Kanalizasyon Alt Yapısı, C - Sağlık Ocağı Dağılımı, D - Eczane Dağılımı, E - Hastane Dağılımı, F - İlkokul, G - Lise, H - Meslek Lisesi, I - PTT Şubesi, J - Sanayi Sitesi, K - Soğuk Hava Deposu, L - Orta Okul Okulu

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2020

ŞEKİL 10.2. İzmir Bölgesi'nde Altyapı Tesisleri Kurulması Talep Edilen Kırsal Yerleşimler

(A) Atık Tesisi- Arıtma Tesisi, (B) Fabrika Atölye, (C) Mezbaha, (D) Semt Pazarı, (E) Soğuk Hava Deposu, (F) Sosyal Tesisler, (G) Süt Toplama Merkezi, (H) Turizm Tesisi, (I) Ürün Toplama Merkezi (2019)

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2020

D. Kırsal Geçim Kaynakları

Kırsal bölgelerde temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılık alanlarında yoğunlaşmaktadır. Bunun yanı sıra icar faaliyetleri, ücretli tarım işçiliği, fabrika işçiliği, maden işçiliği gibi farklı temel geçim kaynakları da bulunmaktadır. 258 bölgede fabrika işçiliği ve 79 bölgede maden işçiliği yapılmaktadır. İcar faaliyetlerinin en çok olduğu ilçe 44 kırsal yerleşimle Bergama ilçesidir. İkinci sırada ise 33 kırsal yerleşimle Torbalı ilçesidir. Hayvancılık faaliyetinden gelir elde eden kırsal yerleşim sayısı icar faaliyetlerine göre daha yüksektir. Sınırları içerisinde organize sanayi bölgeleri ve sanayi siteleri bulunan ilçelerde fabrika işçiliğinden gelir edinen kırsal yerleşim sayısı yüksektir. Örneğin, Menemen ilçesinde 40 kırsal yerleşim, Torbalı ilçesinde 36 kırsal yerleşim, Kemalpaşa ilçesinde de 32 kırsal yerleşimde fabrika işçiliği gelir kaynağıdır (Tablo 10.10).

TABLO 10.10. İzmir İlçeleri Kırsal Yerleşimlerinde Geçim Kaynakları I (2019)

İlçeler	Kırsal Yerleşim Sayısı	İcar faaliyetleri	Hayvancılık	Fabrika işçiliği	Maden işçiliği	Ücretli Tarım işçiliği
Aliağa	23	11	23	20	3	8
Bayındır	45	15	44	14	2	32
Bergama	119	44	118	27	33	56
Beydağ	21	4	21	3	3	13
Çeşme	5	4	5	1	-	4
Dikili	26	12	26	3	2	18
Foça	13	9	13	9	-	8
Karaburun	14	4	14	3	-	6
Kemalpaşa	45	10	45	32	1	30
Kınık	31	17	31	13	24	14
Kiraz	52	15	52	3	-	36
Menderes	34	15	32	16	5	26
Menemen	51	29	47	40	-	33
Ödemiş	83	29	83	11	1	54
Seferihisar	15	6	14	4	1	11
Selçuk	9	4	9	1	-	7
Tire	66	23	66	20	2	41
Torbalı	51	33	50	36	2	33
Urla	15	9	15	2	-	4
Toplam	718	293	708	258	79	434

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2020

Maden işçiliğinin gelir kaynağı olarak öne çıktığı ilçeler Bergama ve Kınık'tır. Ücretli tarım işçiliğinin önemli gelir kaynağı olduğu yerleşimler ise Bergama, Ödemiş ve Tire'dir (Tablo 10.10).

İzmir Bölgesi'nde bulunan 718 kırsal yerleşimin 62'sinde ormancılık, 21'inde mantarcılık, 173'ünde inşaat işçiliği ve 81'inde nakliyecilik faaliyetleri önemli gelir kaynağıdır. Ormancılık faaliyetinin gelir kaynağı olduğu kırsal yerleşim sayısının en yüksek olduğu ilçe Bergama ilçesidir. Bergama'daki 21 kırsal yerleşimde

ormancılık faaliyeti önemli gelir kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Mantarcılık faaliyetinin gelir kaynağı olduğu kırsal yerleşim yerleri çoğunlukla Foça ve Kemalpaşa ilçelerindedir. Her iki ilçede de 4'er kırsal yerleşimde mantarcılık önemli gelir kaynaklarından biridir. Hizmet faaliyetleri Foça, Menderes, Selçuk, Menemen ve Dikili ilçelerinde bulunan kırsal yerleşimlerde önemli gelir kaynağıdır (Tablo 10.11).

İnşaat işçiliğinin gelir kaynağı olduğu kırsal yerleşim sayısı en çok olan ilçeler 23 kırsal yerleşimle Torbalı, 21 kırsal yerleşimle Menemen, 6'şar kırsal yerleşimle Kemalpaşa ve Menderes ilçeleridir. Dikkat edileceği üzere bu ilçeler kent merkezine yakındır. Nakliyecilik faaliyetinin gelir kaynağı olduğu kırsal yerleşimlerin en çok bulunduğu ilçeler ise 15 kırsal yerleşimle Torbalı ilçesi, 11 kırsal yerleşimle Kemalpaşa ve Menemen ilçeleridir (Tablo 10.11).

TABLO 10.11. İzmir İlçeleri Kırsal Yerleşimlerinde Geçim Kaynakları II (2019)

İlçeler	Kırsal Yerleşim Sayısı	Ormancılık	Mantarcılık	Hizmet	İnşaat işçiliği	Nakliyecilik
Aliağa	23	-	1	1	5	1
Bayındır	45	5	-	4	6	-
Bergama	119	21	-	2	10	8
Beydağ	21	-	1	-	3	-
Çeşme	5	-	-	2	4	1
Dikili	26	2	1	6	8	3
Foça	13	1	4	7	8	4
Karaburun	14	-	-	-	3	2
Kemalpaşa	45	6	4	4	16	11
Kınık	31	1	1	1	8	3
Kiraz	52	5	1	-	12	-
Menderes	34	6	2	7	16	7
Menemen	51	1	1	6	21	11
Ödemiş	83	4	2	3	3	4
Seferihisar	15	3	2	4	8	2
Selçuk	9	-	-	6	5	1
Tire	66	5	-	3	8	7
Torbalı	51	2	1	4	23	15
Urla	15	-	-	2	6	1
Toplam	718	62	21	62	173	81

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2020

İzmir Bölgesi'nde kırsal yerleşimlerin tamamı için tarımsal üretim temel gelir kaynağını oluşturmakla birlikte bazı bölgelerde hayvancılık gibi faaliyetler daha öncelikli geçim kaynağıdır. Kırsal yerleşim bölgelerindeki geçim kaynaklarının belirleyicisi genel olarak bölgelerin coğrafi yapıları ve çevre koşullarıdır. İzmir Bölgesi'nin arazi özellikleri incelendiğinde toplam arazi varlığının yalnızca %29,5'inin işlenebilir arazi olduğu görülmektedir. Bunun dışındaki arazi varlığını ormanlık ve fundalık alanlar, yerleşim alanları, meralar ve diğer alanlar oluşturmaktadır (Tablo 10.12).

TABLO 10.12. İzmir Bölgesi Arazi Dağılımı (2022)

Toprak Varlığı ve Dağılımı	Alanı (Ha)	Payı (%)
İşlenebilir Arazi	353.318	29,5
Çayır-Mera Arazisi	42.119	3,4
Ormanlık ve Fundalık Arazi	376.710	31,5
Yerleşim Alanları, Tarıma Elverişsiz Arazi ve Diğer	425.153	35,5
Toplam	1.197.300	100

Kaynak: İzmir İl Tarım ve Orman Md. İl Brifing Raporu, 2022

Bölgenin sahip olduğu işlenebilir tarım arazileri çeşitli tarımsal ürünlerin üretimi için kullanılmaktadır. İşlenebilir arazilerin küçük bir bölümü de nadasa bırakılmış ve boş durumdadır (Tablo 10.13).

TABLO 10.13. İzmir Bölgesi'nde İşlenebilir Arazi Dağılımı (2022)

İşlenebilir Arazi Dağılımı	Alanı (ha)	Payı (%)
Tarla Arazisi (Nadas ve Tarıma Elverişli Boş Araziler (TEBA) Dâhil)	170.118	48,1
Sebze Arazisi (Örtü Altı Dâhil)	28.150	8,0
Meyve ve Baharat Bitkileri Arazisi	153.410	43,4
Süs Bitkileri Arazisi	1.640	0,50
Toplam	353.318	100

Kaynak: İzmir İl Tarım ve Orman Md. İl Brifing Raporu, 2022

Bölgedeki işlenebilir arazi varlığının ülke içindeki ortalamasına bakıldığında ise toplam işlenebilir arazinin çok küçük bir bölümünün İzmir Bölgesi'nde olduğu görülmektedir. Buna karşın süs bitkileri arazilerinin Türkiye içerisinde ağırlığa sahip olduğu dikkat çekmektedir (Tablo 10.14). Bu hususta Bayındır ve Menderes ilçeleri Türkiye'de önemli bir yere sahiptir.

TABLO 10.14. Türkiye ve İzmir Bölgesi'nde İşlenebilir Arazilerin Dağılımı (2022)

İşlenebilir Arazi Dağılımı	Türkiye (ha)	İzmir (ha)	İzmir / Türkiye (%)
Tarla Alanı (Nadas Dâhil, TEBA Hariç)	19.446.216	158.630	0,81
Sebze Alanı (Örtü Altı Dâhil)	717.680	28.150	3,9
Meyve Alanı	3.675.480	153.410	4,2
Süs Bitkileri	5.672	1.640	28,9
Toplam	23.845.048	341.830	37,81

Kaynak: İzmir İl Tarım ve Orman Md. İl Brifing Raporu, 2022

İzmir Bölgesi'nde 2022 yılında üretimi yapılan tarımsal ürünler ve üretim miktarları incelendiğinde en yüksek üretimin miktarı tahıl ve diğer bitkisel ürünler grubunda olduğu görülmektedir. Bölgede 1,1 milyon ton meyve, içecek ve baharat bitkisi, 1,6 milyon ton sebze, 6,1 milyon ton tahıl ve diğer bitkisel ürün üretimi yapılmıştır. Yetiştirilen süs bitkisi sayısı ise 450 milyonu aşmıştır (Tablo 10.15).

TABLO 10.15. İlçeler Bazında Tarımsal Üretim Miktarı (2022)

İlçeler	Meyveler İçecek ve Baharat Bitkileri (Ton)	Sebzeler (Ton)	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler (Ton)	Süs Bitkileri (Adet)
Aliağa	16.883	1.011	30.261	-
Balçova	3.763	99	25	9.006.448
Bayındır	85.492	158.358	588.935	118.488.630
Bayraklı	41	37	-	-
Bergama	40.507	110.562	391.795	-
Beydağ	23.674	3.741	166.525	-
Bornova	2.455	400	416	39.363.800
Buca	3.217	14.803	8.545	-
Çeşme	6.516	15.015	781	-
Çiğli	50	393	5.411	-
Dikili	28.941	18.349	154.363	-
Foça	10.452	14.327	53.054	-
Gaziemir	965	84	536	-
Güzelbahçe	7.738	1.204	191	9.100.000
Karabağlar	2.667	-	-	-
Karaburun	18.077	1.390	33	10.304.000
Karşıyaka	543	161	-	-
Kemalpaşa	129.432	7.921	58.376	80.000
Kınık	34.984	98.967	76.517	-
Kiraz	6.988	51.590	682.926	2.508.000
Menderes	92.612	203.619	109.101	95.637.800
Menemen	94.386	89.721	180.407	-
Narlıdere	2.838	-	-	325.000
Ödemiş	85.278	146.808	1.985.480	55.972.500
Seferihisar	118.554	2.272	12.021	30.102.700
Selçuk	93.642	22.840	23.296	150.000
Tire	73.425	161.059	1.032.280	9.260.000
Torbalı	28.941	430.179	553.347	23.934.825
Urla	11.564	16.933	15.717	46.767.000
İzmir Toplam	1.104.503	1.571.843	6.130.689	451.000.703

YER-SİS projesi kapsamında kırsal yerleşim bölgelerinde üretim faaliyetlerine göre nüfus dağılımı konusunda çalışmalar yapılmıştır. İlçe bazında ortalamalar alınarak Tablo 10.16 ve Tablo 10.17 oluşturulmuştur. Tablolardaki değerler ilçelerde bulunan kırsal yerleşimlerde ürünü üreten nüfus yüzdelerinin ortalamasıdır. Nüfusun bir bölümü birden fazla ürün çeşidi üretimiyle meşgul olduğundan yüzdeler toplamı yüzden fazla çıkabilmektedir. Bazı bölgelerde ise nüfusun bir bölümü buradaki üretim faaliyetlerinin hiçbirisiyle meşgul olmadığından toplam yüzden düşük de olabilmektedir.

Meyve ve sebze üretimi İzmir Bölgesi genelinde en yaygın olan üretim faaliyetleridir. Tahıl ve yem bitkileri kök ve yumru bitkileri üretimi de yaygın olarak yapılmaktadır. Fakat katma değeri yüksek olan türün ürünleri üretimi, seracılık ve süs bitkisi üretimi gibi faaliyetler genel olarak nüfusun çok az bir bölümü uğraşmaktadır (Tablo 10.16).

TABLO 10.16. Kırsal Yerleşimlerde Ürünler Bazında Üretim Yapan Nüfus Oranı I (2019)

İlçeler	Tahıl ve Baklagiller (%)	Kök ve Yumru Bitki (%)	Lifli Bitkiler (%)	Yem Bitkileri (%)	Sebze (%)	Meyve (%)	Seracılık (%)	Süs Bitkisi ve Fidan (%)	Tütün Ürünleri (%)
Aliağa	28,26	2,17	3,26	19,78	37,17	41,09	0,87	-	-
Bayındır	25,33	10,89	2,67	23,78	54,33	71,22	0,53	5,22	-
Bergama	23,82	34,03	11,09	16,09	54,16	53,99	1,76	0,17	5,61
Beydağ	17,14	3,57	-	14,52	65,71	71,19	-	-	-
Çeşme	33	4	-	4	64	88	8	2	-
Dikili	11,73	10,38	8,08	10,38	40,12	47,5	0,38	3,85	-
Foça	16,92	11,15	19,15	12,31	15,38	52,31	0,38	0,77	-
Karaburun	9,29	5,71	-	5	41,93	80,71	-	22,14	-
Kemalpaşa	18,11	1	-	6	32,67	64,33	-	-	-
Kınık	32,42	51,94	12,42	13,55	49,03	49,84	0,65	1,94	30,32
Kiraz	31,29	27,79	-	32,98	64,04	57,88	0,19	-	5,48
Menderes	33,82	33	8,38	19,12	52,65	54,56	12,94	1,62	7,06
Menemen	16,57	5	23,63	17,84	36,2	38,75	5,98	0,2	-
Ödemiş	20,36	36,19	-	35,33	58,06	63,25	0,36	5,24	0,48
Seferihisar	13,87	1,33	2	11	19	35,67	4,33	-	-
Selçuk	4,44	23,33	-	-	5	74,44	-	1,11	-
Tire	24,62	22,05	4,77	20,98	62,5	70,68	0,45	1,52	-
Torbalı	20,78	9,61	9,29	14,8	37,27	37,25	7,75	0,82	-
Urla	27,47	6,33	-	9,33	55,67	32,8	1,33	5,33	-

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2020

Tarımsal üretimin yanında İzmir Bölgesi'nin kırsal yerleşim bölgelerinde su ürünleri üretimi, hayvancılık ve ormancılık gibi faaliyetler de yoğun olarak yapılmaktadır. Karaburun ilçesinde yer alan kırsal yerleşim nüfuslarının ortalama %31'i balıkçılık ve su ürünleri faaliyeti yapmaktadır. Kiraz ilçesinde yer alan kırsal yerleşimlerin nüfuslarının ortalama %67'si büyükbaş hayvancılık yapmaktadır. Ödemiş ilçesi kırsal yerleşim nüfuslarının ortalama %59'u büyükbaş hayvancılık yapmaktadır (Tablo 10.17).

TABLO 10.17. Kırsal Yerleşimlerde Ürünler Bazında Üretim Yapan Nüfus Oranı II (2019)

İlçeler	Balıkçılık ve Su Ürünleri (%)	Büyükbaş Hayvancılık (%)	Küçükbaş Hayvancılık (%)	Arıcılık (%)	Kümes hayvancılığı (%)	Süt ve süt ürünleri (%)	Orman ürünleri (%)
Aliağa	3,04	36,96	29,87	6,52	28,04	35,17	-
Bayındır	0,22	41,51	32,33	10,89	60,24	49,18	2,78
Bergama	-	43,19	30,3	8,9	50,7	45,71	11,71
Beydağ	-	54,29	25,71	5	61,43	51,9	-
Çeşme	28	22	17	12	38	25	-
Dikili	4,23	21,35	26,81	9,23	30,77	31,77	3,46
Foça	7,31	13,85	13,85	8,85	21,54	13,08	2,31
Karaburun	31,43	13,93	38,93	27,86	33,21	47,36	-
Kemalpaşa	-	20,44	18,11	13,47	32,33	27,44	3,73
Kınık	-	42,26	23,42	8,71	58,06	40,97	0,97
Kiraz	0,19	67,42	20,38	9,27	77,1	72,6	3,94
Menderes	1,91	34,59	27,53	17,32	42,06	19,59	4,41
Menemen	1,57	20,61	18,73	5,98	20,88	17,76	0,78
Ödemiş	0,12	58,49	29,76	9,58	63,31	56,39	2,77
Seferihisar	-	8,2	18,2	9	18,6	13,07	5,33
Selçuk	2,22	14,44	12,22	14,44	38,33	13,89	-
Tire	-	46,21	27,35	10,23	64,47	50,08	2,95
Torbalı	0,2	18,9	18,55	8,24	32,43	11,27	0,24
Urla	8,67	18,8	20,13	9,53	12,67	13,67	-

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2020

Küçükbaş hayvancılık incelendiğinde Karaburun ilçesindeki kırsal yerleşim nüfuslarının yaklaşık %39'u, Bayındır'ın ise %32'si ile küçükbaş hayvancılık faaliyetleri ile uğraşmaktadır. Kırsal yerleşim nüfusları arasında en yüksek oranda arıcılık yapılan ilçe Karaburun ilçesidir (%28). Kümes hayvancılığının nüfusuna oranla en yüksek yapıldığı ilçe %77 ile Kiraz ilçesidir. Süt ve süt ürünleri üreticiliğinde %73 ile Kiraz, Orman ürünleri üreticiliğinde ise %12 ile Bergama öne çıkmaktadır (Tablo 10.17)

Hayvan varlığına bakıldığında bölge toplamında 778 bin büyükbaş, 878 bin küçükbaş, 20 milyon kanatlı ve 287 bin arılı kovan bulunmaktadır. Büyükbaş hayvan varlığının çoğunluğu kuzeyde Bergama'da ve güneyde Ödemiş, Tire, Bayındır ve Kiraz ilçelerinde bulunmaktadır. Küçükbaş hayvancılık kuzeyde Bergama ve Dikili ilçelerinde yoğunluktadır (Tablo 10.18).

TABLO 10.18. İzmir Bölgesi İlçeler Bazında Hayvan Varlığı (2022)

İlçeler	Büyükbaş	Küçükbaş	Kanatlı	Arılı Kovan
Aliağa	8.250	49.785	1.175.532	4.151
Balçova	144	2.059	150	1.174
Bayındır	94.080	39.339	344.648	10.500
Bayraklı	64	599	250	5.294
Bergama	64.783	105.100	2.063.811	75.107
Beydağ	30.997	7.765	5.915	2.012
Bornova	30	14.200	4.082	4.850
Buca	5.802	8.600	86.127	5.231
Çeşme	1.657	12.956	3.883	1.175
Çiğli	2.093	13.093	-	3.013
Dikili	10.079	79.096	140.107	4.868
Foça	10.497	11.200	2.247.370	2.335
Gaziemir	398	3.293	188	1.062
Güzelbahçe	586	10.242	21.750	1.983
Karabağlar	21	7.366	1.481	2.738
Karaburun	175	28.484	3.048	20
Karşıyaka	189	3.250	285	2.726
Kemalpaşa	37.366	34.817	4.245.863	45.714
Kınık	16.269	61.130	1.249.515	3.435
Kiraz	106.746	35.484	175.731	5.774
Konak	-	-	-	252
Menderes	23.796	43.292	379.230	11.766
Menemen	22.520	60.040	1.889.250	11.930
Narlıdere	22	768	1.075	526
Ödemiş	178.543	56.971	989.701	32.852
Seferihisar	3.546	46.530	133.773	9.165
Selçuk	3.402	11.279	90.663	5.329
Tire	116.538	54.817	1.210.503	11.146
Torbalı	33.460	55.234	3.812.575	15.881
Urla	3.145	21.445	111.640	3.190
Toplam	778.468	878.234	20.388.146	287.179

Kaynak: İzmir İl Tarım ve Orman Md. İl Brifing Raporu, 2022

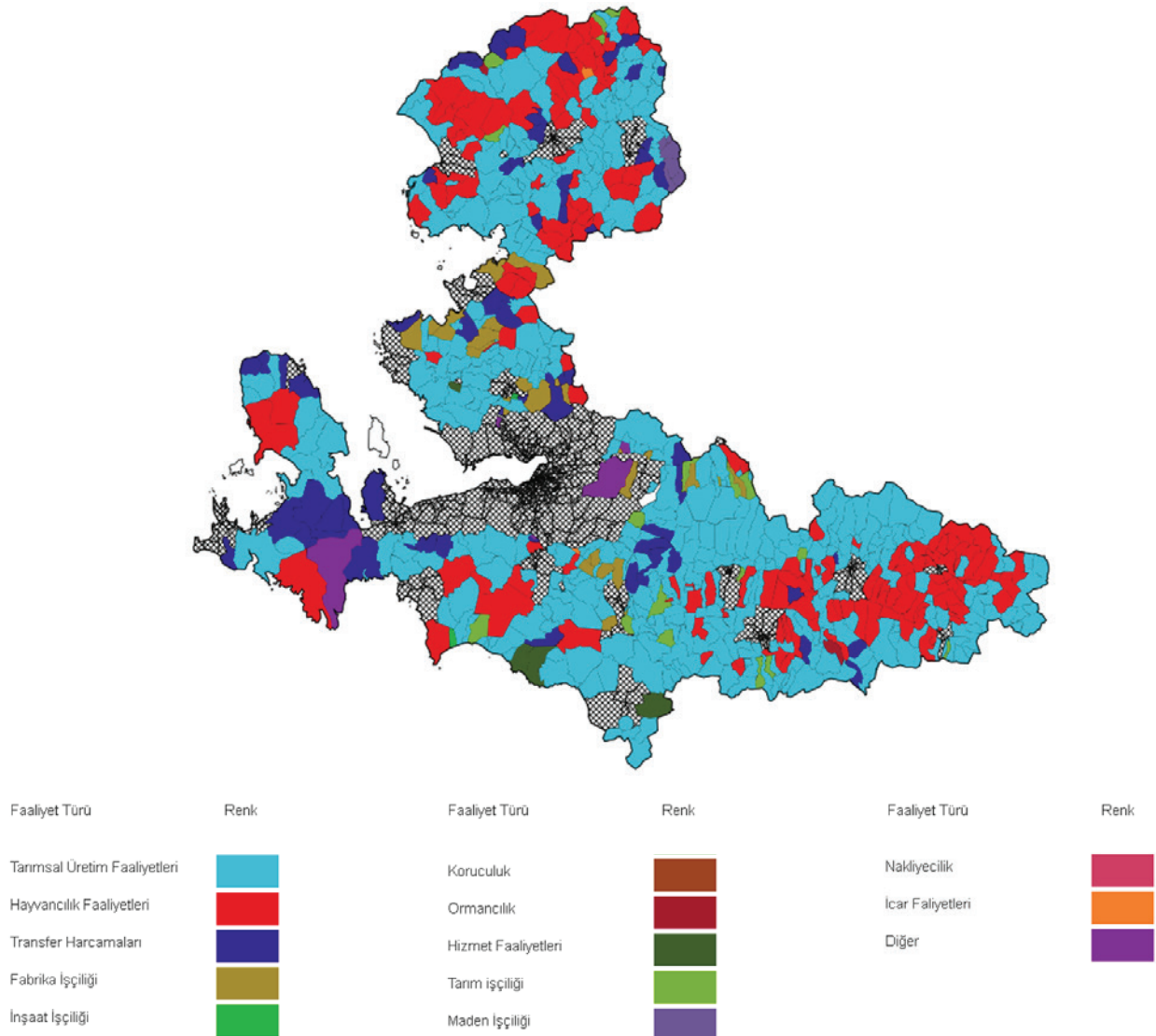
İzmir Bölgesi'nde birincil geçim kaynaklarının kırsal yerleşimler bazında genelleştirilmiş halinin mekânsal dağılımı Şekil 10.3'te sunulmuştur. Şekil 10.4'te ise her bir gelir kaynağının her bir kırsal yerleşimlerde bulunup bulunmadığına ilişkin haritalar sunulmuştur. İzmir Bölgesi'nde kırsal alanda tartışmasız olarak en temel geçim kaynağı tarımsal üretim faaliyetleridir. Bölgedeki verimli tarım topraklarına bağlı olarak kıyı

kesimi dâhil bölgenin kuzeyinde, doğusunda ve güneyinde kırsal yerleşimlerde tarımsal üretim faaliyetleri yoğunudur. Bu yerleşimlerin çoğunda ana geçim kaynağı da tarımsal üretim şeklindedir.

Bölgedeki kırsal yerleşimler için temel geçim kaynağı açısından ikinci sırada ise hayvancılık faaliyetlinin geldiği söylenebilir. Mekânsal olarak tarımsal üretim kadar yaygın olmakla birlikte hayvancılığın tarımsal üretimin önüne geçtiği yerleşim yeri sayısı fazla değildir. Hayvancılık faaliyetlerinin ana geçim kaynağı olduğu kırsal yerleşimler mekân üzerinde belirgin kümeler oluşturmamakta, ana gelir kaynağı tarımsal üretim olan yerleşimler ile iç içe geçmiş bir desen sergilemektedir. Transfer harcamaları ise sayıca daha az olmakla birlikte bu iki faaliyetin tamamlayıcısı gelir kaynağı niteliğindedir.

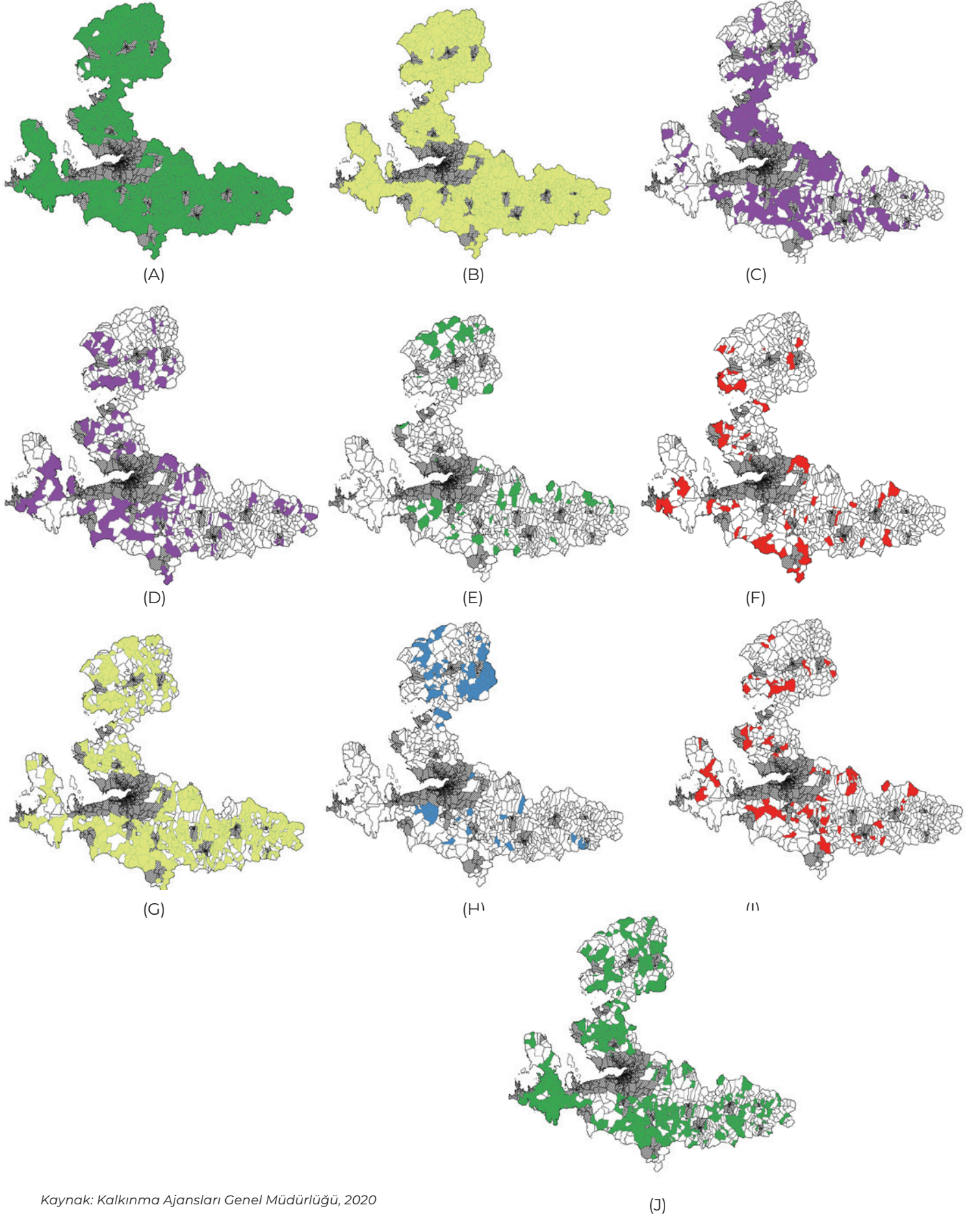
Fabrika işçiliği ise üretim açısından yoğun kentsel yerleşimlerin çeperlerine yakın kırsal yerleşimlerde temel geçim kaynağı haline gelmiştir. Bu yerleşimlerde tarımsal faaliyetler ve tarım toprağı üzerindeki yapılaşma baskısı dikkatle izlenmeli, plan kararları ile kontrol altında tutulmalıdır. İzmir Bölgesi'nde ormancılık faaliyetinin gerçekleştirildiği kırsal yerleşim sayısı az olmamakla birlikte temel geçim kaynağı ormancılık olan kırsal yerleşim sayısının azlığı dikkat çekicidir. Kırsal yerleşimlerde inşaat işçiliği, tarım işçiliği, maden işçiliği, nakliyecilik ve icar faaliyetleri sık olarak gözlemlenen ekonomik faaliyetler olmakla birlikte bu faaliyetlerin ana geçim kaynağı olduğu kırsal yerleşim sayısı azdır (Şekil 10.3 ve Şekil 10.4).

ŞEKİL 10.3. Kırsal Yerleşimlerde Ana Geçim Kaynakları Genel Görünüm (2019)

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2020

ŞEKİL 10.4. İzmir Bölgesi Kırsal Yerleşimlerinde Ekonomik Faaliyetler (A) Tarımsal Üretim, (B) Hayvancılık, (C) Fabrika İşçiliği, (D) İnşaat İşçiliği, (E) Ormancılık, (F) Hizmet, (G) Tarım İşçiliği, (H) Maden İşçiliği, (I) Nakliyecilik, (J) İcar Faaliyetleri

E. Orman Köyleri

6360 Sayılı Kanun kapsamında statüleri değiştirilen bir başka kırsal yerleşim türü de orman köyleridir. Türkiye’de 2013 yılı verilerine göre 21.549 orman köyü bulunmaktadır ve 2013 yılında Türkiye’de orman köyünde yaşayan nüfus sayısı 7.332.264’tür. Türkiye’de orman köyü sayısı 2022 yılı itibarıyla 23.236’ya yükselmiş ancak orman köylerinde yaşayan toplam nüfus 6.958.122’ye düşmüştür. Ege Bölgesi’nde 2013 yılında 3.048 orman köyü bulunmaktadır ve bu sayının 2022 yılında 3.284’e yükseldiği görülmektedir. İzmir Bölgesi’nde orman köyü sayısı 2013-2022 periyodunda 542’den 538’e ve İzmir Bölgesi’nde orman köylerinde yaşayan nüfus 247 binden 233 bine düşmüştür (Tablo 10.19).

Ege Bölgesi’nde yer alan orman köylerinin toplam nüfusunun Türkiye toplam orman köyleri nüfusu içindeki payı 2013-2022 arasında %17,25’ten %18,14’e yükselmiştir. İzmir’in Türkiye içindeki payı 2013-2022 periyodunda %3,4 civarında sabit kalmıştır. Ancak İzmir’in Ege Bölgesi orman köyü nüfusu içindeki payı 2013-2022 periyodunda %19,5’ten %18,5’e gerilemiştir (Tablo 10.19).

TABLO 10.19. Orman Köy Sayısı, Orman Köy Nüfusları ve Payları (2013-2022)

Yıl	Gösterge	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir	Ege Bölgesi’nin Türkiye İçinde Payı (%)	İzmir’in Türkiye İçindeki Payı (%)	İzmir’in Ege Bölgesi İçindeki Payı (%)
2013	Köy Sayısı	21.549	3.048	542	14,14	2,52	17,78
	Nüfus	7.332.264	1.265.078	246.837	17,25	3,37	19,51
2014	Köy Sayısı	21.723	3.071	539	14,14	2,48	17,55
	Nüfus	7.157.826	1.214.327	235.750	16,97	3,29	19,41
2015	Köy Sayısı	22.343	3.135	540	14,03	2,42	17,22
	Nüfus	7.096.483	1.271.197	228.738	17,91	3,22	17,99
2016	Köy Sayısı	22.661	3.187	540	14,06	2,38	16,94
	Nüfus	7.114.577	1.233.554	233.083	17,34	3,28	18,90
2017	Köy Sayısı	22.712	3.177	537	13,99	2,36	16,90
	Nüfus	7.013.592	1.233.445	233.083	17,59	3,32	18,90
2018	Köy Sayısı	22.847	3.201	535	14,01	2,34	16,71
	Nüfus	6.827.500	1.231.744	223.830	18,04	3,28	18,17
2019	Köy Sayısı	22.941	3.235	541	14,10	2,36	16,72
	Nüfus	6.970.077	1.253.948	228.488	17,99	3,28	18,22
2020	Köy Sayısı	23.100	3.271	543	14,16	2,35	16,60
	Nüfus	7.034.738	1.258.507	232.478	17,89	3,30	18,47
2021	Köy Sayısı	23.111	3.261	538	14,11	2,33	16,50
	Nüfus	7.451.124	1.412.053	251.368	18,95	3,37	17,80
2022	Köy Sayısı	23.236	3.284	538	14,13	2,32	16,38
	Nüfus	6.958.122	1.262.190	233.402	18,14	3,35	18,49

Kaynak: Orman Genel Müdürlüğü, 2023

İzmir Bölgesi'nde ilçelere göre orman köyü sayısı ve orman köyü nüfusları incelendiğinde 2020 yılında en çok orman köyünün 100 köyle Bergama ilçesinde olduğu görülmektedir. İlçedeki orman köylerinin nüfusu ise 29 bine yakındır. Bergama'nın ardından en çok orman köyü olan ilçe Tire'dir. İlçede 57 orman köyü bulunmaktadır. Tire ilçesi orman köyü nüfusu ise 23 bin civarındadır. Kiraz ilçesinde 50 orman köyü bulunmaktadır. Sayıca daha az olmasına rağmen nüfus yoğunluğu fazladır. Kiraz'daki orman köylerinde 33 binden fazla kişi yaşamaktadır (Tablo 10.20).

TABLO 10.20. İzmir İlçelerinde Orman Köy Sayısı (2020)

İlçeler	Sayı	Nüfus	Nüfus (%)
Aliağa	17	8.462	3,43
Bayındır	33	17.914	7,27
Bergama	100	28.620	11,61
Beydağ	21	7.778	3,16
Bornova	12	5.942	2,41
Buca	4	3.123	1,27
Çeşme	4	1.815	0,74
Dikili	19	6.836	2,77
Foça	4	3.469	1,41
Güzelbahçe	3	1.064	0,43
Karaburun	10	2.265	0,92
Karşıyaka	2	267	0,11
Kemalpaşa	29	18.447	7,48
Kınık	28	8.418	3,41
Kiraz	50	33.323	13,52
Konak	2	817	0,33
Menderes	17	12.740	5,17
Menemen	16	7.378	2,99
Ödemiş	63	26.802	10,87
Seferihisar	7	3.108	1,26
Selçuk	8	4.460	1,81
Tire	57	22.780	9,24
Torbalı	22	10.468	4,25
Urla	15	10.233	4,15
Toplam	543	246.529	100

Kaynak: TKDK, 2022

Orman Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan veriler incelendiğinde İzmir Bölgesi'nde orman köylerinde yaşayan ailelere fenni arıcılık, hayvancılık ve tesis edindirme ve çevirmeye yönelik destekler verildiği görülmektedir. Ege Bölgesi'nde yer alan diğer illerden orman köylerinde yaşayan aileler güneş enerjisi elektrik üretimi, ısıtma pişirme, üretim mekanizasyonu gibi çeşitli türlerinden faydalanmıştır.

İzmir Bölgesi'ndeki 105 orman köylüsüne 2022 yılında toplam 5,2 milyon TL ekonomik amaçlı destek verilmiştir. Aileler çoğunlukla hayvancılık desteklerinden faydalanmıştır. 2022 yılında İzmir Bölgesi'nde orman köyünde yaşayan 66 aileye 4 milyon TL'ye yakın hayvancılık desteği verilmiştir. İzmir Bölgesi orman köyleri ekonomik amaçlı desteklerden faydalaniyor olmasına karşın sosyal amaçlı desteklerden yararlanmamaktadır (Tablo 10.21).

TABLO 10.21. Orman Köylüsüne Verilen Ferdi Desteklerin Dağılımı (2022)

Destek Türü				Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir
Sosyal Amaçlı Destekler	Dam örtüsü	Aile	Adet	890	-	-
		Değer	TL	7.119.996	-	-
	Köy Evleri Elektrik İç Tesisatı	Aile	Adet	89	-	-
		Değer	TL	1.066.108	-	-
	Köy Evleri Elektrik İç Tesisatı	Aile	Adet	89	-	-
		Değer	TL	1.066.108	-	-
	Şebekeye Bağlı Çatı Tipi Güneş Enerjisi Elektrik Üretimi Sistemi	Aile	Adet	686	263	-
		Değer	TL	22.773.505	8.135.680	-
	Isıtma- pişirme	Aile	Adet	1.003	39	-
		Değer	TL	24.232.232	1.149.951	-
Ekonomik Amaçlı Destekler	Fenni arıcılık	Aile	Adet	349	74	8
		Değer	TL	11.613.425	2.252.000	272.000
	Hayvancılık	Aile	Adet	5.614	1.052	66
		Değer	TL	305.033.097	52.296.868	3.986.677
	Üretim Mekanizasyonu	Aile	Adet	1.506	171	-
		Değer	TL	143.132.679	13.017.000	-
	El ve ev sanatları	Aile	Adet	64	-	-
		Değer	TL	1.017.300	-	-
	Tesis edindirme ve çevirme	Aile	Adet	217	39	31
		Değer	TL	6.406.315	1.164.000	980.000
Toplam Değer	Aile		Adet	10.418	1.638	105
	TL		522.394.657	78.195.499	5.238.677	

Kaynak: Orman Genel Müdürlüğü, 2023

F. Değerlendirme

Yerel kalkınmanın sağlanması noktasında en önemli faktörlerden biri kırsal kalkındır. İzmir Bölgesi gibi tarım ve hayvancılık ile buna bağlı sektörlerin yoğun olarak bulunduğu bölgelerde sürdürülebilir büyümenin sağlanabilmesi için kırsal kalkınmanın önemi artmaktadır. Ülkemizin birçok bölgesinde olduğu gibi İzmir Bölgesi'nde de kırsal nüfus azalmakta ve nüfus yaşlanmaktadır. Bu durum gelecekte tarımsal üretimde arz açığı oluşması noktasında riskler oluşturmaktadır. Tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu kırsal yerleşim bölgelerinde bu durumun önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınması kritik öneme sahiptir.

İzmir Bölgesi içerisinde bulunan 718 kırsal yerleşim merkezinde 613.623 kişi yaşamaktadır. Kırsal nüfus açısından en yüksek nüfusa sahip ilçeler Menemen, Torbalı, Kemalpaşa ve Ödemiş ilçeleridir. Bu ilçelerdeki toplam kırsal yerleşim nüfusu 50 binin üzerindedir. Bu ilçelerin ortak özellikleri tarımsal üretime uygun verimli topraklara sahip olmasıdır ve bu nedenle bu ilçeler kırsal nüfusu tutabilmektedir. Ancak bu ilçelerden özellikle Menemen, Torbalı ve Kemalpaşa yoğun yapılaşma baskısı altındadır. Menemen, İzmir kentine yakınlığı nedeni ile kentsel yapılaşma baskısı altındadır ve ulaşım olanaklarının artması ile konut ve konut dışı çalışma alanları için cazibe merkezi haline gelmiştir. Kemalpaşa ve Torbalı'daki sanayi üretimi de bu bölgeleri yapılaşma baskısı altına almaktadır. Mevcut ve yakın zamanda hizmete açılmış olan otoyol yatırımları da bu bölgelerin erişilebilirliğini önemli ölçüde arttırmış ve yapılaşma baskısının daha da artmasına neden olmuştur. Bu ilçelerden Torbalı, İzmir-Aydın Otoyolu; Kemalpaşa, İzmir-İstanbul Otoyolu; Menemen ise Kuzey Ege Otoyolu güzergâhı üzerindedir.

Erişilebilirliğin artmasının; kırsal alanlar ile kentsel alanlar arasında mal ve hizmet akışının artırılmasına, üretilen ürünlerin depolama sürelerinin azaltılmasına, ürünlerin pazar alanlarının genişlemesine, ürün çeşitliliğinin artmasına, altyapı ve eğitim olanaklarının geliştirilmesine ve kırsaldaki yaşam kalitesinin ve refahın arttırılmasına yönelik olarak değerlendirildiği durumda, kırsal kalkınmaya etkisi son derece pozitif olacaktır. Verimli tarım topraklarının ve mera alanlarının tarım ve hayvancılık dışı faaliyetlerin sürdürülmesine yönelik olarak ayrılması durumunda kırsal kalkınmanın sağlanması ve kırsal nüfusun korunması olanaklı olmayacaktır. Bu durum kırsaldaki tarım ve hayvancılığa yönelik temel (baskın) sektörlerin zayıflaması ve nihayetinde bu sektörler sayesinde gelişen yerel sektörlerin de zaman içerisinde güçsüzleşmesi ve istihdam kaybı ile sonuçlanacaktır.

Tarım ve hayvancılık faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyen bir diğer husus ise tarımda fazla ve yanlış su ve gübre kullanımı ile hayvancılık faaliyetlerinden oluşan gübre kaynaklı kirliliktir. Kırsalda üretime yönelik eğitim olanaklarının geliştirilmesi, modern sulama tekniklerinin yaygınlaştırılması ve atıkların temiz enerji kaynağı olarak değerlendirilmesi ile bu riskler minimize edilebilir ve tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliği sağlanabilir. Ayrıca, bölgedeki tarım arazilerinin kısıtlı olması nedeniyle bu arazilerin kirlilik, çölleşme, yapılaşma gibi tehlikelerden korunması gerekmektedir. Bununla birlikte bu tarım arazilerinin katma değeri yüksek ürünlerle değerlendirilmesi önemlidir. Ayrıca, doğal sebepler ve piyasa şokları gibi nedenlerle oluşabilecek gelir kayıplarının ve zararların önlenmesi için ürün deseninde çeşitlilik sağlanmalıdır. Bu bölümde incelenen verilerin de gösterdiği gibi bölgedeki tarımsal yerleşim yerlerinin birçoğunda çeşitli eksikler bulunmaktadır. Bu bölgelerde erişilebilirlik imkânlarının, teknik altyapının ve sosyal altyapının geliştirilmesi bölgenin kırsal kalkınması ve kırsal nüfusun kırsal alanda tutulabilmesi için oldukça önemlidir.

11. 2014-2023 İZMİR BÖLGE PLANI DEĞERLENDİRMESİ

A. Bölge Planı Yapısı ve Hazırlık Süreci

İzmir Kalkınma Ajansı koordinasyonunda hazırlanan 2014-2023 İzmir Bölge Planı (İZBP) İzmir'in ekonomik, sosyal ve kültürel alanlardaki kalkınma stratejisini bütüncül olarak ortaya koymayı hedefleyen temel politika belgesi olarak Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu'nun 30/12/2014 tarih ve 2014/1 sayılı karar ile onaylanmıştır. İZBP kamu, özel ve sivil toplum kesimlerinin kendi çalışma programları, stratejik planları ve yatırım programları ve farklı kuruluşların alt ölçekli planlama çalışmaları için yol göstericidir.

3194 sayılı İmar Kanunu'na göre bölge planları sosyoekonomik gelişme eğilimlerini, yerleşmelerin gelişme potansiyelini, sektörel hedefleri, faaliyetlerin ve alt yapıların dağılımını belirlemek üzere hazırlanır. Kademelenmede kendisinden sonra gelen mekânsal planları ekonomik ve sosyal boyutlarda yönlendirir.

İZBP'de ilgili kurum ve kuruluşların, sivil toplum örgütlerinin, üniversitelerin, özel sektörün katılımı ve ortak aklıyla ortaya çıkan İZBP vizyonu "Bilgi, Tasarım ve Yenilik Üreten, Akdeniz'in Çekim Merkezi İzmir'dir. İzmir vizyonunun gerçekleştirilmesi için ilgili stratejik öncelikler üç temel gelişme eksenini altında ele alınmıştır. Bu eksenler ve açıklamaları şöyledir:

Güçlü Ekonomi: Bölgesel ekonomik çeşitliliğin yarattığı sıçrama kapasitesini, yüksek katma değerli ve sürdürülebilir bir üretim anlayışıyla değerlendirmek.

Yüksek Yaşam Kalitesi: Bölgede gerçekleşen ekonomik ve sosyal faaliyetleri destekleyecek şekilde yaşayan memnuniyetini artırmak, çevreye duyarlı, insan yaşamına saygılı sürdürülebilir bir şehir gelişimini sağlamak.

Güçlü Toplum: Eğitim, istihdam koşullarını ve sosyal hizmetler, sağlık, kentleşme, ulaşım, kurumsal karar mekanizmaları gibi diğer toplumsal süreçleri geliştirerek bireylerin ve tüm toplumsal kesimlerin bütünleşmesini sağlamak ve böylece güçlü bir toplum çerçevesi oluşturmak.

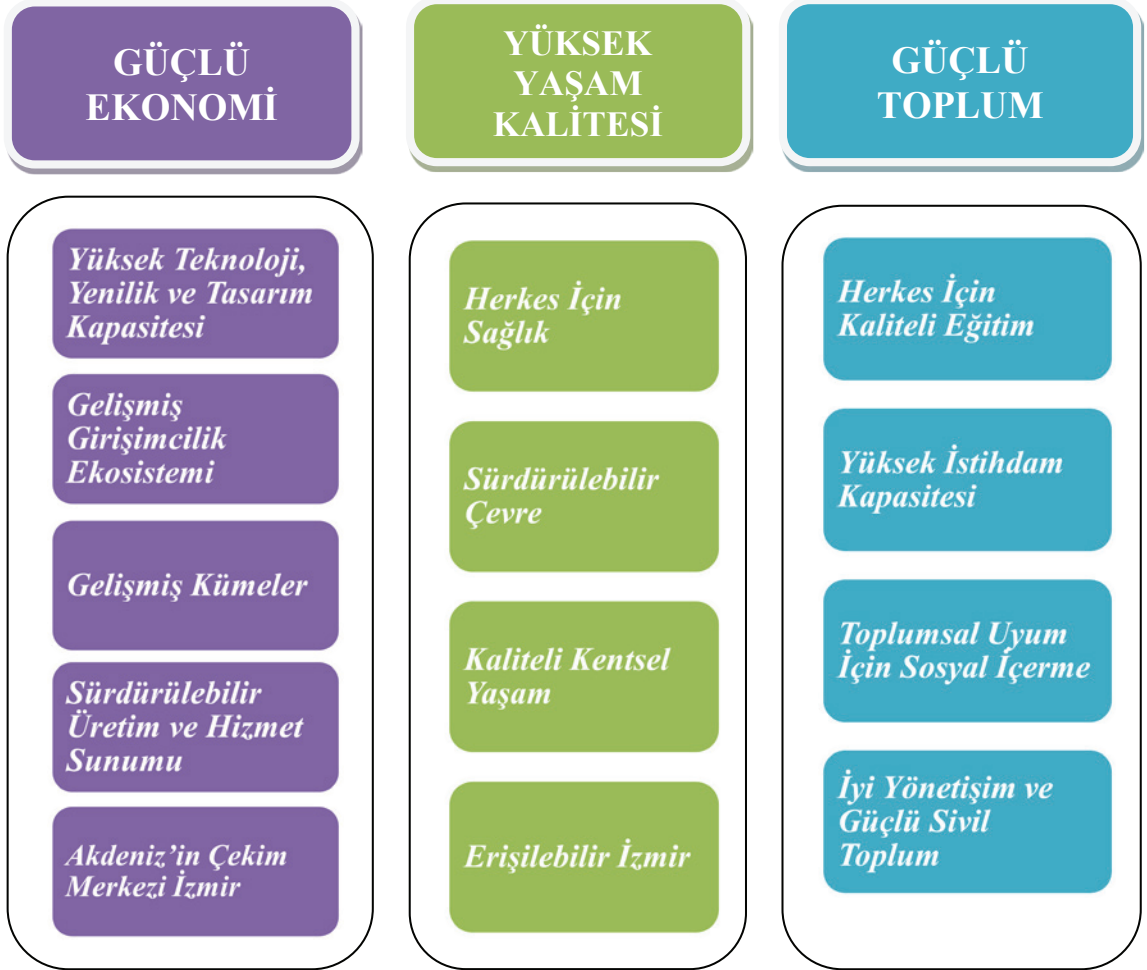
Ulusal stratejilerle uyumlu olarak bölgenin ihtiyaçları doğrultusunda oluşturulan gelişme eksenleri, öncelik ve hedeflerle beraber İzmir için belirlenen vizyona ulaşmayı sağlayacak stratejik çerçeveyi oluşturmaktadır (Şekil 11.1).

ŞEKİL 11.1. İzmir Bölge Planı Vizyon, Gelişme Eksenleri ve Stratejik Öncelikleri

2014-2023 İZMİR BÖLGE PLANI VİZYONU

*Bilgi, Tasarım ve Yenilik Üreten,
Akdeniz'in Çekim Merkezi İzmir*

GELİŞME EKSENLERİ

Stratejik öncelikleri bazında bölge planının performans göstergelerinin durumu ve bölgedeki ilerlemeler değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmede kurum ve kuruluşların katkılarına yer verilmiştir.

B. Gelişme Eksen 1: Güçlü Ekonomi

Güçlü ekonomi gelişme ekseninin amacı, “Bölgesel ekonomik çeşitliliğin yarattığı sıçrama kapasitesini; yüksek katma değerli ve sürdürülebilir bir üretim anlayışıyla değerlendirmektir. Bu eksen ana hatlarıyla yenilik, girişimcilik, kümeler, üretim, hizmet ve turizm konularında beş ana kategoriye ayrılmıştır.

I. Yüksek Teknoloji, Yenilik ve Tasarım Kapasitesi

Bölge planının bu önceliği ile ilişkili iki adet performans göstergesi bulunmaktadır (Tablo 11.1).

TABLO 11.1. Yüksek Teknoloji, Yenilik ve Tasarım Kapasitesi Performans Göstergeleri

Gösterge	Kaynak	İlk Durum	Hedef (2023)	Mevcut Durum	Tarih	Kaynak
Üniversitelerarası Girişimcilik ve Yenilikçilik Endeksi, ilk 10 içinde İzmir Üniversitesi Sayısı (2013)	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	1	3	1	2022	TÜBİTAK
Ar-Ge Merkezi Sayısı (2012)	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	12	22	97	2022	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Üniversitelerarası Girişimcilik ve Yenilikçilik Endeksi Sıralaması'nda ilk 10 içinde İzmir Üniversitesi Sayısı 2013 yılında bir olup, 2023 yılında bunun üçe çıkması hedeflenmiştir. TÜBİTAK tarafından 2021 yılı sıralamalara bakıldığında ilk 10 içinde İzmir'den halen bir üniversite (İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü) bulunmaktadır. Hâlihazırda ilk 16 içinde İzmir'in 3 üniversitesi bulunmaktadır. Bu gösterge bazında yeterli ilerleme kaydedilememesi bölge üniversitelerindeki akademisyen, araştırmacı ve TTO'ların performansının geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

İzmir'de 2012 yılında 12 olan Ar-Ge Merkezi sayısı 2023 yılı hedefi olan 22'nin çok üstüne çıkarak plan dönemi bitmeden 97'ye ulaşmıştır. Bu ilerlemede bölge firmalarının Ar-Ge merkezi kurmaktaki güçlü eğilimi kadar Ar-Ge merkezlerinin mevzuat tanımlarında kolaylaştırıcı değişiklikler yapılması da etkindir. Yine de firmaların Ar-Ge çalışmalarının kurumsallaşmasında, Ar-Ge personelinin artmasında ve proje üretme kapasitesinin gelişmesinde önemli faydalar sağlayacak Ar-Ge merkezlerinin artması oldukça ümit vericidir.

İzmir Bölgesi'nin yenilik kapasitesine ve yenilik ekosistemine on yıllık süreçte bütüncül olarak bakıldığında, bölge planı hedeflerinin odaklandığı birçok alanda kayda değer gelişmeler olduğu görülmektedir. Bu süreçte araştırma ve teknoloji geliştirmeye yönelik altyapılar gelişmiş, mevcut üniversite-sanayi ara yüz kuruluşlarının etkinliği artmış ve üniversitelerdeki araştırmaların ekonomik değere dönüşme potansiyeli artmıştır. İzmir Bölgesi'ndeki üniversite sayısı 10'a yükselmiş, tasarım merkezi sayısı 26'ya ulaşmış ve bir yeni teknoloji geliştirme bölgesi kurulmuş olup, mevcut TGB'lerin de altyapı çalışmaları tamamlanmıştır. Bölgedeki teknolojik gelişmelerin lokomotifleri olan TGB'lerdeki firmaların yıllık ihracat miktarı 2021 yılına gelindiğinde 48 milyon doları aşmıştır. Bu gelişimlere paralel şekilde bölgedeki üniversitelerinin elde ettiği patentler ticarileşmeye başlamış, 2020 ve 2021 yıllarında toplam 1.630.000 TL gelir elde edilmiştir. TÜBİTAK Yenilik ve Girişimcilik Endeksine giren İzmir üniversitelerinin sayısı 5'e yükselmiştir.

II. Gelişmiş Girişimcilik Ekosistemi

Gelişmiş Girişimcilik Ekosistemi önceliği ile ilişkili iki adet performans göstergesi bulunmaktadır (Tablo 11.2).

TABLO 11.2. Gelişmiş Girişimcilik Ekosistemi Performans Göstergeleri

Gösterge	Kaynak	İlk Durum	Hedef (2023)	Mevcut Durum	Tarih	Kaynak
Patent Başvurusu Sayısı (2012)	Türk Patent Enstitüsü	264	2.000	451	2022	Türk Patent ve Marka
Fortune 500 Şirket Sayısı (2010)	Fortune 500	27	50	32	2022	Fortune Dergisi

2012 yılında 264 olan patent başvuru sayısı 2022 yılı sonu itibarıyla 451'e ulaşmış olsa da hedeflenen değer olan 2000'e erişilememiştir. Benzer şekilde Fortune 500'e giren İzmirli firma sayısı için 50 rakamı hedeflenmiş olsa da bu sayı 2010 yılından 2020 yılına kadar 27'den 34'e yükselmiş, 2022 yılında ise 32'ye gerilemiştir.

Bölgesel gözlemler Türkiye'nin üçüncü büyük girişimcilik ekosistemine sahip İzmir Bölgesi'nin son on yılda düzenli gelişim gösterdiğini ortaya koymaktadır. Patent başvuru sayıları, patent tescil sayıları, patentlerden elde edilen gelirler, teknoloji geliştirme bölgelerinde kurulan firma sayısı yükselmiş ve yaptıkları ihracat artmıştır. Bölgede girişimcilik ekosistemine katkı sağlayan birçok köklü kamu kuruluşunun yanı sıra girişim merkezleri, teknopark, teknoloji transfer ofisleri, kuluçkalıklar ve sayıları giderek artan ortak çalışma (coworking) alanları, melek yatırımcı ve mentör ağıları bulunmaktadır.

İzmir Bölgesi hem girişimcilik için ihtiyaç duyulan tüm gerekli fiziksel koşullara hem de girişimcilik kültürüne yatkın nitelikli insan gücüne sahiptir. Ancak bölgenin sahip olduğu büyük potansiyeli harekete geçirmesi ve daha büyük kalkınma sonuçları elde etmesi uzun vade gerektirmektedir. Bölge planındaki amaçların yerine getirilebilmesi için kapsayıcı bir yaklaşımla bölgedeki paydaşlar arası iş birliğini güçlendirecek çalışmalara devam edilmesi önemli görülmektedir.

III. Gelişmiş Kümeler

2014-2023 İzmir Bölge Planı'nda, Gelişmiş Kümeler önceliği ile doğrudan ilişkili bir performans göstergesi yer almamaktadır.

Mevcut duruma bakıldığında, İzmir Bölgesi'nde artık belli bir seviyeye gelmiş 14 küme bulunduğu söylenebilir. Temiz enerji, endüstriyel havalandırma, iklimlendirme ve soğutma, havacılık ve uzay, plastik sanayi, organik gıda, tekne ve yat, şarap ve bağcılık; zeytin ve zeytinyağı, petrokimya, çömlekçilik, yazılım ve bilişim, makine metal döküm, ayakkabıcılık ve kuyumculuk kümeleri bu grubun içerdiği kümeler olarak sayılabilir.

Gerek sektörlerin kendi çabaları gerekse kurumlar tarafından yapılmış olan çalışmalar ve projeler ile mevcut kümelerin kapasitelerinin artırıldığı, yeni küme oluşumlarının desteklendiği söylenebilir. Bu nedenle gelişmiş kümeler stratejik önceliği için bölge planında yer alan hedefler açısından bölgenin iyi bir ilerleme sergilediği değerlendirilmektedir. Yeni dönem bölge planlarında kümelerin gelişimini takip etmeye yönelik bazı göstergeler tanımlanabileceği düşünülmektedir.

iv. Sürdürülebilir Üretim ve Hizmet Sunumu

Sürdürülebilir Üretim ve Hizmet Sunumu önceliği ile ilişkili dört adet performans göstergesi bulunmaktadır (Tablo 11.3).

TABLO 11.3. Sürdürülebilir Üretim ve Hizmet Sunumu Performans Göstergeleri

Gösterge	Kaynak	İlk Durum	Hedef (2023)	Mevcut Durum	Tarih	Kaynak
Kurulu Yenilenebilir Enerji Kaynağı Rüzgâr (MW, 2012)	EPDK	382,4	1.500	1.887	2021	TÜREB İstatistikleri
Kurulu Yenilenebilir Enerji Kaynağı Jeotermal (KE)	İzmir Jeotermal A.Ş.	31.500	175.000	40.410	2022	İzmir İlindeki Jeotermal Kaynakların Potansiyeli, Kullanım Alanları, Ekonomik ve Çevresel Etkilerinin Belirlenmesi Araştırması
Kurulu Yenilenebilir Enerji Kaynağı Biyokütle (MW)	EPDK	4,1	100	92,6	2022 Eylül	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
Organik Tarım Alanlarının Toplam Tarım Alanına Oranı (%)	Tarım İl Müdürlüğü	4,1	10	5,1	2022	Tarım İl Md. Brifingi

İzmir Bölgesi rüzgâr ve biyokütle kurulu güçleri konusunda son on yılda hızlı bir gelişme sergilemiştir. İzmir, 2023 yılı için planda tanımlanan 1500 MW kurulu rüzgâr gücü hedefini 2019 yılında aşmış, biyokütle alanında hedeflenen değere ise çok yaklaşmıştır. Öte yandan, jeotermal kaynaklardan faydalanılması noktasında belirlenen hedefin uzağında olunmasına karşın kurulu yenilenebilir enerji kaynağı olarak jeotermal enerji kullanımı %28 artış sağlanmış olup söz konusu artış azımsanamayacak ölçüdedir. Organik tarım alanlarının toplam tarım alanına oranında ise 2022 itibarıyla hedefe ulaşamadığı ve %5,1 seviyesinde kaldığı görülmektedir. Tüm gelişmeler göz önünde alındığında sürdürülebilir üretim ve hizmet sunumunun kayda değer ilerleme kaydedilen alanlardan birisi olduğu değerlendirilmektedir.

v. Akdeniz'in Çekim Merkezi İzmir

Akdeniz'in Çekim Merkezi İzmir önceliği şehrin turizm ve yatırım potansiyeli ile ilişkilidir. Bu öncelik kapsamında dört adet performans göstergesi bulunmaktadır (Tablo 11.4).

TABLO 11.4. Akdeniz'in Çekim Merkezi İzmir Performans Göstergeleri

Gösterge	Kaynak	İlk Durum	Hedef (2023)	Mevcut Durum	Tarih	Kaynak
İzmir'i ziyaret eden yabancıların Türkiye'yi ziyaret edenler içindeki oranı (%) (2012)	Kültür ve Turizm Bakanlığı	4,4	9	3,3	2022	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm İstatistikleri
İzmir Müze ve ören yerlerini ziyaret eden kişi sayısı (2012)	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2010	3.255.689	8.500.000	3.438.540	2022	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm İstatistikleri
İzmir Turizm geliri (kişi başı ortalama harcama, \$) (2011)	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	700	850	666	2019	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm İstatistikleri
İzmir'e yatırım yapan yabancı sermayeli şirket sayısı (2012)	Ekonomi Bakanlığı	1.800	3.625	2.901	2022 Haziran	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü

İzmir'i ziyaret eden yabancıların Türkiye'yi ziyaret edenler içindeki yüzde payı 2009 yılında %4,4 iken, 2023 yılına kadar %9'a çıkarılması hedeflenmiştir. Fakat 2021 yılında bu değer %2,8'e gerilemiştir. Bu azalmada Covid-19 ile dünya çapında turizm ve seyahat endüstrisinin durma noktasına gelmiş olmasının payının etkili olduğu değerlendirilmektedir. İzmir müze ve ören yerlerini ziyaret eden kişi sayısının 2010 yılındaki mevcut durumundan (3,2 milyon) 2023 yılına kadar 8,5 milyon kişiye ulaşması hedeflenmiştir. Pandemi sürecini kısmen atlattığımız süreçte en güncel verilere bakıldığında ziyaretçi sayısının 2022 yılı sonu için 3.4 milyonu aştığı görülmektedir. Bunun yanı sıra İzmir Bölgesi'nin turizm gelirinin artırılarak kişi başı ortalama harcama tutarının 2011 yılında 700 dolardan 2023 yılına kadar 850 dolara çıkarılması hedeflenmiştir. Fakat bu değer 2019 yılında 666 dolara gerilemiştir.

İzmir'e yatırım yapan yabancı sermayeli şirket sayısının 2012 yılında 1.800 olan mevcut durumundan, 2023 yılına kadar 3.625'e çıkarılması hedeflenmiştir. 2022 yılında 2.901'e ulaşan bu değer artan bir eğilimde olduğu ve hedefe yaklaştığı görülmüştür.

İzmir Bölgesi'nde turizm alanında belirlenen göstergelerde hedeflenen değere ulaşamamıştır. Turizm konusu ile ilişkili bölgede olumsuz bir gelişme olmadığı, tam tersine bölgenin turizm ürünlerinin ve altyapısının günden güne geliştiği değerlendirilmektedir. Bu bakımdan turizm göstergelerindeki gerilemelerin bölge ölçeğinin ötesindeki küresel faktörlerle ilişkili olduğu söylenebilir.

Bölge turizminin geliştirilmesi kapsamında İzmir Sualtı Kültürel Miras Envanteri oluşturulması gibi turizmi çeşitlendirecek çalışmalar hayata geçirilmiştir. İzmir UNESCO Dünya Miras Listesi'ne 2 kültürel varlık ile ve Dünya Mirası Geçici Listesi'ne 5 kültürel varlık ile girmiştir. Yeni dönemde turizm konusunda göstergelerin mevcut durumu ve ulaşılacak hedef belirlenirken turizm göstergelerinin yıllık olarak çevresel/küresel faktörlerden ciddi oranda etkilendiği ve bu etkilenmenin kayda değer dalgalanmalar yaratacağı göz önüne alınmalıdır. Bu konuda çözüm olarak göstergelerin yıllık değerlerinden ziyade birkaç yıllık ortalama değerlerin kıyaslanması tercih edilebilir. Sahip olduğu kırılganlık nedeniyle bölgesel hedeflerin tanımlanmasında turizm konusunun dikkatli ele alınması gerektiği düşünülmektedir.

C. Gelişme Eksen 2: Yüksek Yaşam Kalitesi

Yüksek Yaşam Kalitesi gelişme ekseninin amacı bölgede yaşayan memnuniyetini artırmak, çevreye duyarlı, insan yaşamına saygılı sürdürülebilir bir şehir gelişimini sağlamaktır. Bu eksen ana hatlarıyla sağlık, çevre, kaliteli yaşam ve erişilebilirlik olarak dört kategoriye ayrılmıştır.

I. Herkes İçin Sağlık

Herkes için sağlık önceliği kapsamında dört adet performans göstergesi bulunmaktadır (Tablo 11.5).

TABLO 11.5. Herkes için Sağlık Performans Göstergeleri

Gösterge	Kaynak	İlk Durum	Hedef (2023)	Mevcut Durum	Tarih	Kaynak
Bebek ölüm hızındaki düşüş (Binde)	Sağlık Bakanlığı	7,4	5	8,9	2022	TÜİK
Anne ölüm hızındaki düşüş (Yüz bin canlı doğumda)	Sağlık Bakanlığı	15,3	8	14,7	2019	İzmir İl Sağlık Müdürlüğü
Yüz bin kişiye düşen yatak sayısındaki artış (adet)	Sağlık Bakanlığı	274	350	279	2021	TÜİK
Yüz bin kişiye düşen hemşire sayısındaki artış (kişi)	Sağlık Bakanlığı	201	350	283	2021	Sağlık Bakanlığı/ TÜİK Nüfus Verileri

Bebek ölüm hızındaki düşüş oranının binde 7,4'ten 2023 yılına kadar binde 5'e düşürülmesi hedeflenmiştir. Buna karşın 2022 yılında bu değer 8,9'a yükselmiştir. Anne ölüm hızında yüz bin canlı doğumda 15,3'ten 8'e düşüş hedeflenmiş olup, 2019 yılında bu gösterge 14,7'ye gerilemiştir. Yüz bin kişiye düşen yatak sayısında 274'ten 350'ye artış hedeflenmiş olup, 2021 yılında bu değer 279'a ulaşmıştır. Yüz bin kişiye düşen hemşire sayısının 201'den 350'ye çıkarılması hedeflenmiş olup 2021 yılında ilgili gösterge 283'e ulaşmıştır.

Bu alanda hedefler doğrultusunda çalışmalar yapıldığı fakat kayda değer oranda ilerleme kaydedilemediği görülmektedir. İlgili öncelikte istenilen noktaya ulaşılamamasındaki temel sebebin bölgeye alınan göçlerle yaşanan nüfus artışı olduğu öngörülmektedir.

II. Sürdürülebilir Çevre

Sürdürülebilir Çevre önceliği kapsamında beş adet performans göstergesi bulunmaktadır (Tablo 11.6).

TABLO 11.6. Sürdürülebilir Çevre Performans Göstergeleri

Gösterge	Kaynak	İlk Durum	Hedef (2023)	Mevcut Durum	Tarih	Kaynak
Kişi başı su kullanım miktarı (lt/kişi-gün)	İZSU	175 (2012)	150	221	2021	TÜİK Bölgesel İstatistikler
Arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki payı (%)	TÜİK	77 (2010)	100	72	2020	TÜİK Bölgesel İstatistikler
Atıksu arıtma tesisi (AAT) ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki payı (%)	TÜİK	85 (2010)	100	100	2020	TÜİK Bölgesel İstatistikler
Kentsel katı atık geri kazanım oranı (%)	İzmir Büyükşehir Belediyesi	2,5 (2012)	20	12	2020	TÜİK
PM10 Konsantrasyonu ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	İzmir Büyükşehir Belediyesi	57 (2012)	50	48	2021	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı

Göstergelere bakıldığında; kişi başı su kullanım miktarı ve arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki payı göstergelerinin 2023 yılı hedeflerinden oldukça uzak olduğu, bölge planı çalışması yapıldığı zamana göre daha olumsuz bir durum sergilendiği görülmüştür. Söz konusu hususun nedeninin artan nüfus ve tüketim alışkanlıkları olduğu değerlendirilmektedir. Öte yandan, atıksu arıtma tesisi (AAT) ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki payı ve PM10 konsantrasyonu ($\mu\text{g}/\text{m}^3$) göstergelerinin 2023 hedeflerinin sağlandığı görülmektedir. Kentsel katı atık geri kazanım oranı ise 2023 hedefinden uzak olmakla birlikte 2012 yılına kıyasla %380 artış olması oldukça pozitif olarak değerlendirilmiştir. Bu konuda başta İzmir Büyükşehir Belediyesi olmak üzere yerel yönetim çalışmaları önemli rol oynamıştır.

Sürdürülebilir Çevre önceliği kapsamında altyapısal ilerlemeler özellikle kurum ve kuruluşların çalışmaları ile gerçekleşmiş olup İzmir Kalkınma Ajansı ise özellikle yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği konusunda katkıları gerçekleşmiştir.

III. Kaliteli Kentsel Yaşam

2014-2023 İzmir Bölge Planı'nda, Kaliteli Kentsel Yaşam önceliği ile doğrudan ilişkili bir performans göstergesi yer almamaktadır.

İlgili öncelik kapsamındaki hedeflerin daha çok yerel yönetimlerin yürüteceği çalışmalarla bağlantılı olduğu görülmektedir. İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülen kentsel dönüşüm çalışmaları, afet yönetimine ilişkin olarak hazırlanan etüt raporları, İzmir Doğal Yaşam Parkı gibi büyük ölçekli yeşil alanların geliştirilmesi, şehir ulaşımında gemi filosunun yenilenmesi, metro ve tramvay ulaşım ağlarının geliştirilmesi ve Sürdürülebilir Kentsel Hareketlilik Planı gibi çalışmalar bağlantılı olarak sayılabilir. Hızlı artan nüfus nedeniyle çalışmaların devamlılığının sağlanması gerekmektedir.

IV. Erişilebilir İzmir

Erişilebilir İzmir önceliği kapsamında dört adet performans göstergesi bulunmaktadır (Tablo 11.7).

TABLO 11.7. Erişilebilir İzmir Performans Göstergeleri

Gösterge	Kaynak	İlk Durum	Hedef (2023)	Mevcut Durum	Tarih	Kaynak
Doğrudan uçuş gerçekleştirilen dış hat şehir sayısı	DHMi	103	120	64	2023	Adnan Menderes Havalimanı Web Sitesi
Kent içi toplu ulaşımda denizyolunun payı (%)	İBB	3	5	3	2022	İBB, ESHOT
¹² Kent içi toplu ulaşımda raylı sistemlerin payı (%)	İBB	23	30	36	2022	İBB, ESHOT
İzmir Limanı'nda elleçlenen konteyner miktarı	TCDD	705.000 TEU	2.500.000 TEU	406.000 TEU	2022	TCDD

Doğrudan uçuş gerçekleştirilen dış hat şehir sayısı, kenti içi toplu ulaşımda denizyolunun payı, kent içi toplu ulaşımda raylı sistemlerin payı ve İzmir Limanı'nda elleçlenen konteyner miktarı erişilebilir İzmir başlığı altında belirlenen performans göstergeleridir. Doğrudan uçuş gerçekleştirilen dış hat sayısı 2012'de 103 iken, turizmdeki olumsuzluklar ile ilişkili biçimde, 2021 yılında 64'e düşmüş ve hedeflenen değer olan 120'ye ulaşamamıştır. Kenti içi toplu ulaşımda denizyolunun payı da bu dönemde %3 olarak sabit kalmış ve hedeflenen %5'lik değere ulaşamamıştır. Ancak aynı dönemde raylı sistemlerin payı 23'ten 36'ya yükselmiş ve hedeflenen değer olan 30'un üstüne çıkmıştır. İzmir ulaşım politikasında raylı sistemler önemli ölçüde ağırlık kazanmıştır.

TCDD İzmir Limanı'nda elleçlenen konteyner miktarı 705 bin TEU'dan 406 bin TEU'ya düşmüş ve hedeflenen değer olan 2.500.000 TEU'ya erişememiştir. Liman özelleştirme sürecinde yaşanan olumsuzluklar sonrasında plan döneminde limanın ihtiyaç duyduğu yatırımların yapılamaması, gün geçtikçe eskiyen üst yapı unsurlarının yanı sıra tarama çalışmalarında gecikmeler olması İzmir Limanı'nın ciddi bir yük ve pazar kaybı ile karşılaşmasında önemli bir etken olmuştur.

Bölge planına konu olan dönemde İzmir Bölgesi'nde ulaşım alanında birçok büyük yatırım hayata geçmiştir. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı çalışmalarıyla Çiğli-Aliağa-Çandarlı otoyolu, İzmir-İstanbul otoyolu bu dönemde tamamlanmıştır. Şirinyer Konak arasını 10 dakikaya düşüren 1674 metre uzunluğundaki Konak Tüneli 2015 yılında hizmete girmiştir. İzmir Manisa ulaşımını oldukça kısaltan ve 4070 metre uzunluğunda olan Sabuncubeli Tüneli ise 2018 yılında hizmete girmiştir. 266 milyon Euro yatırımla yenilenen Adnan Menderes Havalimanı İç Hatlar Terminali 2014 yılında devreye alınmıştır. Güncel ihtiyaçlar doğrultusunda Çandarlı Limanı ve Kemalpaşa Lojistik Merkezi yatırımlarının hayata geçirilmesi bu konuda daha büyük ilerlemeler sağlayabilecektir.

Yapımı devam eden Karabağlar- Gaziemir metrosu, Üçyol - Buca metrosu, Fahrettin Altay – Narlıdere metrosu ve Çiğli tramvayı projeleri raylı sistemlerin gelişimine katkı verebilecektir. İzmir Bölgesi'nde bisiklet yolları toplamı 89 km uzunluğa erişmiş, BİSİM bisiklet istasyonları sayısı 60'a ve hizmet veren bisiklet sayısı da 890'a ulaşmıştır.

Performans göstergeleri hususunda yeni dönemde dış hat uçuşlara ek olarak son dönemde büyük gelişme kaydeden ülke içi uçuş sektörünün değerlerinin de takip edilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Deniz taşımacılığında da elleçlenen konteyner miktarı takibinde sadece İzmir Limanı'nın değil İzmir Bölgesi'nin tüm limanlarının toplu şekilde takip edilmesi, bu şekilde Aliağa liman bölgesinin de dikkate alınması bölgedeki gelişmeyi daha iyi yansıtabilecektir. Bunların dışında bölgedeki bisiklet yolları ve çevreci ulaşım araçlarına dair göstergelerin tanımlanmasının bölge planı hedefleri ve İzmir Bölgesi'nin sürdürülebilir kalkınması açısından uygun olacağı düşünülmektedir.

¹² 2020 yılı toplu ulaşım verileri pandemi dönemine ait olması sebebiyle diğer yıllara kıyasla %25-50 oranında daha düşük seyretmektedir. Bu durum göz önünde bulundurularak toplu ulaşım verilerinde pandemi öncesi son yıl olan 2019 yılına ait rakamlar kullanılmıştır.

D. Gelişme Eksen 3: Güçlü Toplum

Güçlü Toplum gelişme ekseninin amacı eğitim ve istihdam koşullarını ve sosyal hizmetler, sağlık, kentleşme, ulaşım, kurumsal karar mekanizmaları gibi diğer toplumsal süreçleri geliştirerek bireylerin ve tüm toplumsal kesimlerin bütünleşmesini sağlamak ve böylece güçlü bir toplum çerçevesi oluşturmaktır. Bu eksen ana hatlarıyla eğitim, istihdam, toplumsal uyum ve yönetim olarak dört kategoriye ayrılmıştır.

I. Herkes İçin Kaliteli Eğitim

Herkes İçin Kaliteli Eğitim önceliği kapsamında üç adet performans göstergesi bulunmaktadır (Tablo 11.8).

TABLO 11.8. Herkes İçin Kaliteli Eğitim Performans Göstergeleri

Gösterge	Kaynak	İlk Durum	Hedef (2023)	Mevcut Durum	Tarih	Kaynak
Okulöncesi brüt okullaşma oranı (4-5 yaş,%)	İl MEM 2013	62,69	95	64,91	2022	Milli Eğitim Bakanlığı İstatistik Yıllığı
Ortaöğretimde brüt okullaşma oranı (%)	İl MEM 2013	111,98	100	120,53	2022	Milli Eğitim Bakanlığı İstatistik Yıllığı
OSB'lerde kurulan özel mesleki ve teknik okul sayısı	İl MEM 2013	1	3	3	2020	İl MEM

Okulöncesi brüt okullaşma oranının (4-5 yaş) %62,7'den %95'e çıkması hedeflenmiş olsa da bu sayı ancak %64,91'e yükselebilmiştir. Ancak ortaöğretimde brüt okullaşma oranında ciddi bir artış görülmüştür. 2013 yılında %111,9 olan bu değer 2021 yılında %120,5'e yükselmiş olup hedef değer olan 100'ü aşmıştır. İzmir'de OSB'lerde bulunan mesleki ve teknik okul sayısının 1'den 3'e çıkması hedeflenmiş ve bu hedefe ulaşılmıştır.

Eğitim alanında İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü yayınladığı stratejik planlar çerçevesinde hedeflediği amaçlara yönelik çalışmalarına devam etmektedir. Güncel durumda bölgede 6 yaş üzeri okuryazar oranı %98,8'e ulaşmış, net okullaşma oranları ilkökul, ortaokul ve lise için artmış ve derslik başına düşen öğrenci sayısı azalmıştır. Öğretmen başına öğrenci sayısı ilkökul, ortaokul ve lise için sırayla 16, 13 ve 11 olmuştur.

Eğitim alanı ile ilgili performans göstergeleri hususunda, bölge planında belirtilen İzmir Bölgesi'nin uluslararası üniversiteler kenti olma yönündeki potansiyelinin geliştirilmesi hedefine yönelik olarak, bölgedeki üniversitelerin uluslararası platformlardaki sıralamasının yükseltilmesi amacıyla çalışmalara devam etmek önemlidir.

II. Yüksek İstihdam Kapasitesi

Yüksek İstihdam Kapasitesi önceliği kapsamında dört adet performans göstergesi bulunmaktadır (Tablo 11.9).

TABLO 11.9. Yüksek İstihdam Kapasitesi Performans Göstergeleri

Gösterge	Kaynak	İlk Durum	Hedef (2023)	Mevcut Durum	Tarih	Kaynak
Kadınlarda istihdam oranı (%)	TÜİK	24,5	35	31,2	2022	TÜİK
Gençlerde işsizlik oranı	TÜİK	25,8	< 20	24,4	2022	TÜİK
Tarım dışı sektörlerde kayıt dışı istihdam oranı (%)	TÜİK	24,5	15	21,2	2019	TÜİK
İşsizlik oranı (%) (2012)	TÜİK	14,8	7,2	13,0	2022	TÜİK

Kadınlarda istihdam oranının %24,5'ten 2023 yılına kadar %35'e çıkarılması hedeflenmiş olup, 2022 itibarıyla ilerleme kaydedilerek ilgili değer %31,2'ye ulaşmıştır. Gençlerde işsizlik oranının %25,8'den %20'nin altına düşürülmesi hedeflenmiş ve 2022 yılında bu oran 24,4'e düşmüştür. Tarım dışı sektörlerde kayıt dışı istihdam oranının %24,5'ten %15'e inmesi hedeflenmiş ve 2019 yılında %21,2'ye düşmüştür. İzmir Bölgesi'ndeki işsizlik oranının on yıl içinde %14,8'den %7,2'ye düşürülmesi hedeflenmiştir. Pandemi sürecinin negatif etkileri ile bu oran 2020 yılında %17'nin de üzerine çıkmıştır. Pandemi sonrası süreçte bölgenin işsizlik oranı düşme eğilimine geçmiş olsa da 2022 yıl son itibarıyla hedeflenen değere yakınsamamıştır.

Yüksek istihdam kapasitesi önceliği kapsamındaki hedefler doğrultusunda çalışmalar yapılmış olup kadın istihdamının artırılması ve tarım dışı sektörlerde kayıt dışı istihdam oranının düşürülmesi gibi alanlarda gelişmeler sağlanmıştır. Bu durumda hedeflerin kısmi olarak gerçekleştirilebildiği değerlendirilmektedir. Gençlerde işsizlik oranı ve işsizlik oranı göstergelerinde hedeflen seviyede bir düşüş yaşanmamıştır. Belirtilen 2012 ve 2022 yıllarında bölgedeki işsizlik oranının artan ve sonrasında azalan eğilimi, ülkemizin işsizlik oranının sergilediği eğilim ile benzerlik arz ediyor olsa da bölgedeki işsizlik oranı Türkiye genelinden yüksekte seyretmektedir.

III. Toplumsal Uyum İçin Sosyal İçerme

2014-2023 İzmir Bölge Planı'nda, Toplumsal Uyum İçin Sosyal İçerme önceliği ile doğrudan ilişkili bir performans göstergesi yer almamaktadır.

Kurum ve kuruluşlar tarafından uygulanan, çeşitli projelerin ve yardımların sosyal içerme açısından olumlu etkisinin olduğu değerlendirilmektedir. Türkiye'nin üçüncü büyük metropolü olan İzmir'de ilgili proje ve desteklerin devam etmesi gerektiği düşünülmektedir.

IV. İyi Yönetişim ve Güçlü Sivil Toplum

2014-2023 İzmir Bölge Planı'nda, İyi Yönetişim ve Güçlü Sivil Toplum önceliği ile doğrudan ilişkili bir performans göstergesi yer almamaktadır.

İyi Yönetişim ve Güçlü Sivil Toplum önceliği kapsamında belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla bölgede çalışmalar yürütülmüştür. İzmir Bölgesi'nde derneklerde gönüllü çalışan sayısı 2012 yılında 553 kişi iken 2022 yılında 1.815 kişiye ulaşmıştır (İçişleri Bakanlığı, 2023).

Yeni dönemde somut çıktılar elde etmenin zor olduğu yönetim ve sivil toplum gibi konular için iş birliği halinde çalışmalara devam etmek gerekmektedir.

12. KAYNAKÇA

- ATLAS. (2022a). AFAD Deprem Tehlike Verileri, Erişim adresi: https://basic.atlas.gov.tr/?_appToken=a0VpTzFDc1ZFV1gzMG11cFEzVzN1c0hhTXNUWkFITVMzYWk5QXhiUkY2OD0=&metadatald=
- ATLAS. (2022b). Türkiye Çölleşme Hassasiyeti Verileri, Erişim adresi: https://basic.atlas.gov.tr/?_appToken=&metadatald=
- Balamir, M. (2001). Recent Changes in Turkish Disasters Policy: A Strategical Reorientation?. In Mitigation and Financing of Seismic Risks: Turkish and International Perspectives (pp. 207-234), Springer Netherlands,
- Bilişim Vadisi. (2022). Kurum İnternet Sitesi, Erişim adresi: <https://bilisimvadisi.com.tr/>
- Bisim. (2022). Kurum İnternet Sitesi, Erişim adresi: <http://www.bisim.com.tr/>
- Bizizmir. (2022). İzmir Bisiklet Yolları, Erişim adresi: <https://www.bizizmir.com.tr/harita/bisim/20>
- Brookings Institution. (2011). Global Metro Monitor 2011. Metropolitan Policy at Brookings
- Brookings Institution. (2018). Global Metro Monitor 2018. Metropolitan Policy at Brookings, Erişim adresi: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2018/06/Brookings-Metro_Global-Metro-Monitor-2018.pdf
- BTK. (2022). İl İstatistikleri, Erişim adresi: <https://www.btk.gov.tr/yillik-il-istatistikleri>
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). On Birinci Kalkınma Planı 2019-2023, Erişim adresi: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2022). 2022 Yılı Yatırım Programı Haberi, Erişim adresi: <https://www.sbb.gov.tr/2022-yili-yatirim-programi-yayimlandi/>
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (2024-2028)
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2022). İl Düzeyinde Çevresel Göstergeler, Erişim adresi: <https://cevresehgostergeler.csb.gov.tr/illerin-cevre-gostergeleri-i-85803>
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2021). İzmir İli Çöp Eylem Planı, Erişim adresi: <https://webdosya.csb.gov.tr/db/cygm/icerikler/izm-r-dcep-20210617133449.pdf>
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. (2022). İzmir İli 2022 Yılı Çevre Durum Raporu
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2012). Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelik, Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120323-20.htm>
- DHİMİ. (2023). Uçuş İstatistikleri, Erişim adresi: <https://www.dhmi.gov.tr/Sayfalar/Istatistikler.aspx>
- DPT. (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Erişim adresi: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Dokuzuncu_Kalkinma_Plani-2007-2013.pdf
- DPT. (2004). İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması 2004, Erişim adresi: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Ilcelerin_sosyo-ekonomik_gelismislik_siralamasi_Arastarimasi-2004_.pdf
- Duran, H. E., ve Erdem, U. (2017). Regional Inequality and International Trade in Turkey: A dynamic spatial panel approach.
- Efeler Yolu (2022). Efeler Yolu Web Sitesi, Erişim adresi: <https://www.efeleryolu.com/>
- EİA. (2021). EIA projects nearly 50% increase in world energy use by 2050, led by growth in renewables, Erişim adresi: <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=49876>
- Enerji Atlası. (2022a). Güneş Santrallerinin Dağılımı, Erişim adresi: <https://www.enerjiatlası.com/gunes/>
- Enerji Atlası. (2022b). Rüzgar Santrallerinin Dağılımı, Erişim adresi: <https://www.enerjiatlası.com/ruzgar-enerjisi-haritasi/turkiye>
- Enerji Atlası. (2022c). Jeotermal Enerji Santralleri, Erişim adresi: <https://www.enerjiatlası.com/jeotermal/>
- Erdem, U. (2013). Yerleşimlerin taşıdığı Deniz Taşkını, Sel ve Deprem Afet Tehlikelerinin CBS Kullanılarak Yorumlanması: Balıkesir Örneği, Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 15(2), 40-57.
- Erdem, U. (2016). Regional Human Capital Distribution and Disparities in Turkey.Review of Urban & Regional Development Studies,28(1), 16-31.

- Erdem, U., Cubukcu, K. M., & Sharifi, A. (2021). An Analysis of Urban Form Factors Driving Urban Heat Island: The Case of Izmir. *Environment, Development and Sustainability*, 23(5), 7835-7859.
- Erdem, U., Eliyi, U., Çoşkun, S. ve Çubukçu, K.M., (2022). Şehir Planlama Problemlerinin Çözümünde Optimizasyon Yöntemlerinin Kullanımı, 5th Ege International Conference On Applied Sciences, May 21-22, 2022-İzmir
- ESHOT. (2022). ESHOT Genel Müdürlüğü 2022 Yılı Faaliyet Raporu
- FDI Intelligence. (2022). European Cities and Regions of the Future 2022/23. The Financial Times, Bracken House, London
- Florida, R., Rodríguez-Pose, A., & Storper, M. (2021). Cities in a post-COVID world. *Urban Studies*, 00420980211018072.
- Göç İdaresi. (2022). İllere Göre Göç İstatistikleri
- IMD. (2021). World Competitiveness Ranking.
- İçişleri Bakanlığı. (2023). Dernek İstatistikleri
- İçişleri Bakanlığı. (2023). Dernek Sendika İstatistikleri
- İRAP. (2021). İzmir İl Afet Risk Azaltma Planı, Erişim adresi: <https://izmir.afad.gov.tr/kurumlar/izmir.afad/E-KUTUPHANE/II-Planlari/Izmir-IRAP.pdf>
- İZDENİZ. (2022). İzmir Deniz Ulaşımı İstatistikleri, Erişim adresi: <https://www.izmir.bel.tr/tr/ulasim-haritalari-/507/2168>
- İZKA. (2013). İzmir Mevcut Durum Analizi 2013, Erişim adresi: <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/dokuman/izmir-mevcut-durum-analizi-2013/599>
- İZKA. (2020). İzmir Yenilik Göstergeleri ve Yenilik Ekosisteminin Analizi
- İZKA. (2021a). İzmir Limanları Mevcut Durum ve Gelişim Analizleri, Erişim adresi: <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/assets/upload/dosyalar/zmir-limanlari-mevcut-durum-ve-gelisim-analizleri.pdf>
- İZKA. (2021b). İzmir Bölgesel Girdi Çıktı Analizi, Erişim adresi: <https://izka.org.tr/wp-content/uploads/2021/05/izmir-bolgesel-girdi-cikti-analizi.pdf>
- İZKA. (2021c). İzmir İli Kırsal ve Kentsel Alanların Tespitine Yönelik Analiz Çalışması, Erişim adresi: <https://izka.org.tr/wp-content/uploads/2021/10/kirsal-kentsel-alanlarinin-tespiti.pdf>
- İZKA. (2022d). Yatırım Teşvik Belgeleri
- İZKA. (2022e). İzmir Konut Satış Tutarları
- İZKA. (2022f). Rüzgar Enerjisi Sektörü ve İzmir Denizüstü Rüzgâr Enerjisi Yol Haritası Raporu
- İZKA. (2022g). İzmir İli Yenilik Göstergeleri
- İZKA. (2022h). Doğrudan Yabancı Yatırım Sayıları
- İzmir Büyükşehir Belediyesi. (2012). 1/25000 Ölçekli İzmir Büyükşehir Bütünü Çevre Düzeni Planı Açıklama Raporu
- İzmir Büyükşehir Belediyesi. (2022a). İzmir Raylı Sistem Kullanım Haberi, Erişim adresi: <https://www.izmir.bel.tr/tr/Haberler/izmir-de-metro-ve-tramvay-2019-da-140-milyon-yolcu-tasidi/41207/156>
- İzmir Büyükşehir Belediyesi. (2022b). İzmir Deprem Senaryosu ve Deprem Master Planı, Erişim adresi: <https://www.izmir.bel.tr/izmirdeprem/#27>
- İzmir Büyükşehir Belediyesi. (2022c). Gezi Rotaları, Efes Mimas Yolu, Erişim adresi: <http://rota.yarimadaizmir.com/?AspxAutoDetectCookieSupport=1>
- İzmir Kentsel Alt Yapı Araştırma Projesi. (2022). İzmir Doğal Gaz Alt Yapı Ağı, Erişim adresi: <http://izmirproje.crp.metu.edu.tr/kentsel-altyapi/arastirma/>
- İzmir Tarihi Liman Kenti. (2022). UNESCO Dünya Mirası, Erişim adresi: <http://www.unescoizmir.com/izmir-tarihi-liman-kenti/>
- İZMİRMETRO. (2022a). İzmir Raylı Sistem Yapısı, Erişim adresi: <https://www.izmirmetro.com.tr/Sayfa/13/1/tarihce>
- İZMİRMETRO. (2022b). İzmir Raylı Sistem Haritası, Erişim adresi: <https://www.izmirmetro.com.tr/Sayfa/39/18/rayli-sistem-semasi>
- İZSU. (2022a). İzmir Bölgesi Su Dağıtım Ağı, Erişim adresi: <https://www.izsu.gov.tr/tr/TesisDetay/1/38/2>
- İZSU. (2022b). İzmir Bölgesi Kanalizasyon Ağı, Erişim adresi: <https://www.izsu.gov.tr/tr/TesisDetay/1/6/2>
- Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü. (2020). Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması, Ankara: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü Yayını.

- Karadaş, A., & Ertuğ, Ö. (2021). 30 Ekim 2020 Sisam Depreminin İzmir-Bayraklı'da Yol Açtığı Hasar Üzerinde Bornova Ovasının Alüvyal Jeomorfolojisinin Etkileri. *Coğrafya Dergisi*, (42), 139-153.
- Krugman, P. R. (1997). *Development, geography, and economic theory* (Vol. 6). MIT press.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2007). *Türkiye Turizm Stratejisi 2023: Eylem Planı 2007-2013*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara,
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022a). *Çevreye Duyarlı Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesisi İstatistikleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı,
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022b). *Çevreye Duyarlı Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesisi İstatistikleri*,
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022c). *Korunan Alanlar*,
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022d). *Doğa Koruma ve Milli Parklar*,
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022e). *Sit Alanları*, Erişim adresi: <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44974/illere-gore-sit- alanlari-istatistigi.html>
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022f). *Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri*,
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022g). *İllere Göre Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı İstatistiği*, Erişim adresi: <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44799/illere-gore-korunmasi-gerekli-tasinmaz-kultur-varligi-istatistigi.html>
- MEB. (2022). *Milli Eğitim Bakanlığı Resmi İstatistikler*, Erişim adresi: <https://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64>
- MEB. (2023) *Milli Eğitim Bakanlığı, Mesleğim Hayatım*, Erişim adresi: <https://meslegimhayatim.meb.gov.tr/mesleki-ve-teknik-anadolu-liselerimiz/liselerimiz>
- Merkez Bankası, *İstatistiki Bölgelere Göre Fiyat Endeksi*, Erişim adresi: <https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/serieMarket>
- OECD. (2021). *ISIC REV. 3 Technology Intensity Definition*, Erişim adresi: <https://www.oecd.org/sti/ind/48350231.pdf>
- OECD. (2022a). *Income inequality*, Erişim adresi: <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm>
- OECD. (2022b). *Regional Explorer*, Erişim adresi: <https://regions-cities-atlas.oecd.org/#story=0>
- Openstreetmap. (2022). *Yol Ağı*, Erişim adresi: <https://www.geofabrik.de/data/download.html>
- Orhan, E., (2010). *Afet Planlamasında Kaynak Kullanımının Siyasetinde Planlamanın Rolü*, Planlama, 1 : 69-81, Ankara.
- Orman Genel Müdürlüğü. (2018). *İzmir Orman Yangın Planı*,
- Orman Genel Müdürlüğü. (2020). *2020 Türkiye Orman Varlığı*,
- Orman Genel Müdürlüğü. (2022). *E-Harita Uygulaması*, Erişim adresi: <https://cbs.ogm.gov.tr/vatandas/>
- Orman Genel Müdürlüğü. (2023). *Ormancılık İstatistikleri*, Erişim adresi: <https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane/resmi-istatistikler>
- OSBÜK. (2023). *Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu*, Erişim adresi: <https://osbuk.org/view/sayilarlaosb/osbliste.php>
- Özkan, S. P., & Tarhan, C. (2016). *Detection of flood hazard in urban areas using GIS: Izmir case*. *Procedia Technology*, 22, 373-381.
- PricewaterhouseCoopers. (2021). *Energy Deals Merger and acquisition activity in Turkey's energy market*. PwC: Turkey.
- PricewaterhouseCoopers. (2022). *Spatial Revisit Emerging Areas of Real Estate Investment in Turkey*. PwC: Turkey.
- Resmi Gazete. (2018). *Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik*,
- Rodríguez-Pose, A. (2012). *Trade and regional inequality*. *Economic Geography*, 88(2), 109-136.
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2017). *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE)-2017*.
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2022a). *Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmaları (SEGE)*
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2022b). *İzmir Sanayi Sicil Verileri*.
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2022c). *Endüstri Bölgeleri*, Erişim adresi: <https://www.sanayi.gov.tr/sanayi-bolgeleri/endustri-bolgeleri-hizmetleri>

- Sezer, L.İ. (1997). İzmir’de 34 Kasım 1995 Karşıyaka-Çiğli Sel Felaketi (Meteorolojik-Klimatolojik Açıdan Bir Yaklaşım). Ege Coğrafya Dergisi, 9(1).
- SGK. (2022). Sosyal Güvenlik Kurumu İstihdam İstatistikleri
- Tarım ve Orman Bakanlığı. (2022). Organik Tarım İstatistikleri, Erişim adresi: <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Organik-Tarim/Istatistikler>
- TAV Havalimanları. (2023). Adnan Menderes Airport, Uçuş Noktaları, Erişim adresi: <https://adnanmenderesairport.com/tr-TR/ucus-bilgileri/page/ucus-noktaları>
- TBB. (2022). Türkiye Bankalar Birliği İstatistikleri, Erişim adresi: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>
- The Nobel Prize. (2018). Paul M. Romer, Erişim adresi: <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/2018/romer/facts/>
- Ticaret Bakanlığı. (2023). Serbest Bölgeler İstatistikleri, Erişim adresi: <https://ticaret.gov.tr/serbest-bolgeler/serbest-bolgeler-istatistikleri>
- TKDK. (2022). Orman Köyleri Listesi, Erişim adresi: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjyncl2rYP8AhXIS_EDHT1rAUIQFnoECBIQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.tdk.gov.tr%2FContent%2FFile%2FBasvuruFiles%2FBasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari%2FOrmanKoyleri%2FOrmanKoyleri.xls&usq=AOvVaw3Yr03r2kWEpDB-NNgFli-2
- Tsiotas, D., Erdem, U., & Cubukcu, K. M. (2020). Outlining the historical framework of the aviation sector in Turkey: A spatiotemporal approach. Regional Statistics, 10(2), 117-141.
- TSKB. (2021). Enerji Görünümü 2021, Erişim adresi: <https://www.tskb.com.tr/i/assets/document/pdf/enerji-sektor-gorunumu-2021.pdf>
- TÜBİTAK. (2022). 2021 Yılı Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi Gösterge Tanımları ve Kaynakları, Erişim adresi: https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/02_gyue_endeks_boyut_ve_gostergeleri.pdf
- TÜİK. (2022a). Nüfus İstatistikleri,
- TÜİK. (2022b). Sağlık İstatistikleri,
- TÜİK. (2022c). İş gücü İstatistikleri,
- TÜİK. (2022d). Eğitim İstatistikleri.
- TÜİK. (2022e). Bölgesel Gayri Safi Yurtiçi Hasıla İstatistikleri,
- TÜİK. (2022f). İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayısı İstatistikleri,
- TÜİK. (2022g). Bitkisel Üretim İstatistikleri,
- TÜİK. (2022h). Dış Ticaret İstatistikleri
- TÜİK. (2022i). Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesis İstatistikleri,
- TÜİK. (2022j). Yoksulluk İstatistikleri,
- TÜİK. (2022k). Doğum İstatistikleri,
- TÜİK. (2022l). Kütüphane ve Müze İstatistikleri,
- TÜİK. (2022m). Konut Satış İstatistikleri,
- TÜİK. (2022n). Enerji İstatistikleri,
- TÜİK. (2022o). Tarım Alan Kullanımı İstatistikleri - Bölgesel İstatistikler,
- TÜİK. (2022p). Hayvansal Üretim İstatistikleri
- TÜİK. (2022q). Hanehalkı Bütçe Anketine göre harcama gruplarının dağılımı, Bölgesel İstatistikler,
- TÜİK. (2022r). Su Ürünleri İstatistikleri
- TÜİK. (2023). Kent-Kır Sınıflaması İstatistikleri
- Türk Patent. (2022a). İllere Göre Patent İstatistikleri
- Türk Patent. (2022b). İllere Göre IPC Sınıflarına Göre Patent İstatistikleri

- Türkiye İş Kurumu. (2021). İş gücü Piyasası Araştırması İzmir İli 2021 Yılı Sonuç Raporu, Erişim adresi: <https://media.iskur.gov.tr/51196/izmir.pdf>
- Türkiye İş Kurumu. (2022). İzmir Bölgesi'nde Yıllara Göre İşkur Tarafından İşe Yerleştirilenler
- UHKİA. (2022). Ulusal Hava Kalitesi İzleme Ağı, Erişim adresi: http://sim.csb.gov.tr/STN/STN_Report/StationDataDownloadNew
- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. (2021). Karayolları Genel Müdürlüğü Trafik Ulaşım Müdürlüğü,
- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. (2022a). Yapılması Planlanan Otoyollar ve Devlet Yolları
- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. (2022b). Yapılması Planlanan Kuru ve Yük Limanları
- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. (2022c). Yapılması Planlanan Havalimanları
- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. (2022d). Yapılması Planlanan Hızlı Tren Hattı
- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. (2022e). Yük ve Konteyner İstatistikleri, Erişim adresi: <https://denizcilikistatistikleri.uab.gov.tr/konteyner-istatistikleri>
- URAK. (2018). Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu, İller Arası Rekabetçilik Endeksi
- ÜSİMP. (2022). Üniversiteler Patentleri Analiz Raporu, Erişim adresi: https://www.usimp.org.tr/uploads/Webinar/universiteler_patent_raporu.pdf
- Vakıflar Genel Müdürlüğü. (2022). Vakıf İstatistikleri
- YÖK. (2023a). Üniversite İstatistikleri. Erişim adresi: <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- YÖK. (2023b). Öğrenci İstatistikleri. Erişim adresi: <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- Zengin, B.N. 2021. Economic, Social and Environmental Impacts of Urban Energy Systems: The Case of İzmir Natural Gas Network. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: ODTÜ, Şehir ve Bölge Planlama.

13. EKLER

Ek-1 İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS)

Düzy 1 Kod	Düzy 1 Bölge Adı	Düzy 2 Kod	Düzy 2 Bölgelerinin Kapsadığı İller (Düzy 3)
TR1	İstanbul	TR10	İstanbul
TR2	Batı Marmara	TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli
		TR22	Balıkesir, Çanakkale
TR3	Ege	TR31	İzmir
		TR32	Aydın, Denizli, Muğla
		TR33	Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak
TR4	Doğu Marmara	TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik
		TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova
TR5	Batı Anadolu	TR51	Ankara
		TR52	Konya, Karaman
TR6	Akdeniz	TR61	Antalya, Isparta, Burdur
		TR62	Adana, Mersin
		TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye
TR7	Orta Anadolu	TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir
		TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat
TR8	Batı Karadeniz	TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın
		TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop
		TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya
TR9	Doğu Karadeniz	TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt
		TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan
TRB	Ortadoğu Anadolu	TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli
		TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri
TRC	Güneydoğu Anadolu	TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis
		TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır
		TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt

İZMİR KALKINMA AJANSI